

SAHÎHU-L-BUHÂRI
NË GJUHËN SHOËPE
Libri 2.
PËRKTHEU: AbdULLAH HAMITI

Sahîhu-l-Buhâri në gjuhën shqipe - libri 2.

Titulli i origjinalit:

الْبُخَارِيُّ

Përktheu:
Abdullah HAMITI

Redaktor profesional:
Bahri ef. ALIU

Redaktor gjuhësor:
Mahmud HYSA

Korrektor:
Abdullah HAMITI

Redaktor teknik:
Nysret S. SIMNICA

Realizimi kompjuterik:

shulli ^{nip} prishtinë

SAHÎHU-L-BUHÂRI

NË GJUHËN SHOËPE

Libri 2.
349-875
HADITHE

Përktheu:
Abdullah Hamiti

Prishtinë
1994

Parathënie

Meqë për hadithin, si burim i dytë pas Kur'anit për shpjegimin e Islamit si dhe për Buhariun dhe përmbledhjen e tij të haditheve është folur gjatë në librin e parë, ne do t'i themi ca fjalë vetëm për përmbajtjen e këtij libri.

Libri i dytë (sipas ndarjes sonë) që përbëhet prej kreut të tetë, të nëntë dhe të dhjetë, përfshin hadithet ku flitet për namazin.

Duke qenë se namazi është një nga pesë shtyllat përbërëse të fesë Islame dhe se është ibadet shpirti dhe trupi që kryhet pesë herë gjatë ditës e natës, duhet ditur se namazi, pra, është prej detyrimeve më të rëndësishme të cilin muslimani duhet ta kryej në kohë të caktuar dhe prej të cilit nuk guxon të ndahet, në çfarëdo gjendje qoftë, i shëndoshë apo i sëmurë.

Kështu, edhe nga hadithet në këtë libër, shohim se All-llahu xh.sh. për namazin caktoi pesë kohë që përfshihen në orët e ditës e të natës. Namazin e bëri si ushqim të domosdoshëm për trupin dhe shpirtin e njeriut, si mënyrë për t'iu afruar muslimani Zotit të tij dhe për ta fituar kënaqësinë e Tij. Si me Kur'an ashtu edhe me hadithet që përfshihen në këtë libër mësojmë se namazi e lartëson shpirtin e njeriut dhe e afron lidhjen me All-llahun xh.sh. Namazi të shmang nga amoraliteti dhe nga e keqja, pastron moralin dhe i shlyen gjynahet, e forcon lidhjen vëllazërore mes muslimanëve gjatë kryerjes së tij me xhemat në xhamia, të cilat janë shtëpi të All-llahut xh.sh. në të cilat kryhet namazi. Namazi pra është metodë më e mirë e ushtrimit moral dhe shpirtëror që e bënë njeriun musliman shembullor. Namazet ia përkujtojnë marrëveshjen e tij me Zotin xh.sh. dhe e gjallërojnë besimin e tij në All-llahun xh.sh. dhe bëjnë që gjithmonë të ketë në mend Ditën e Gjykimit.

Kjo ishte, shkurtimisht vlera e namazit, pra në këtë libër, shpjegohet se si duhet të kryhet falja e namazit duke filluar prej drejtimit kah Qabja, veshmbathja në namaz, çka e prish namazin, shpërblimi për namazin e falur në xhami e shtëpi, si duhet të sillet namazliu në namaz - çka i lejohet të veproj e çka nuk i lejohet, kush duhet të bëhet imam, kohët e namazit dhe rëndësia e çdo namazi veç e veç, kompenzimi i namazeve të lëshuar (kaza), ezani - rëndësia e tij dhe si duhet kryer ky, ikameti, barazimi i saefeve, kryerja e çdo

pjese të namazit e deri të dhënia e selamit, dhe në fund duatë dhe rëndësia e dhikrit.

Për përkthimin do të them se me mundësitë tona jemi përpjekur të jemi sa më të saktë e pa gabime por që nuk them se nuk na është përvjedhur ndonjë lëshim, por pa qëllim dhe besoj se lexuesit do t'i vërejnë dhe për çdo sugjerim do t'u jem mirënjohës. Gjithashtu duhet të theksoj se sado që kam konsultuar literaturë të ndryshme komentimin e kam marrë kryesisht nga përkthimi në boshnjakishte i H. Shkapurit.

Ndërkaq, për gjetjen e ajeteve të Kur'anit i jam mirënjohës babait tim hafëz Riza Hamidit, imam në xhaminë e Bujanocit.

Abdullah Hamiti

البيجاري

بإبي عبد الله محمد بن إسحاق بن إبراهيم
أبي المعيرة بن يزيد بن الحارث الجعفي
رضي الله تعالى عنه ونفقنا به
أمين

الجزء الأول

8. *Namazi*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

٨ - كتاب الصلاة

باب كيف قرئت الصلوات في الإسراء؟

وقال ابن عباس: حدثني أبو سفيان في حديث هرقل قال: يأمرنا - يعني النبي ﷺ - بالصلاة والصدق والمفان

Bismi-l-Lahi-r-Rahmani-r-Rahim

8. Namazi

**Detyrimi i namazit gjatë udhëtimit të Pejgamberit s.a.v.s.
natën prej Mekkes në Jerusalem**

Ibni Abbasi thotë që Ibni Sufjan b. Harbi i ka treguar për bisedën me Heraklin të cilit i ka thënë: "Na urdhëron Pejgamberi s.a.v.s.: namazin, sinqeritetin dhe të larguarit nga çdo e keqe".¹

1 Takimi i Sufjan b Harbit me Herakliun detajisht është paraqitur në fillim të librit të parë. Herakleu i ka pyetur, Ebu Sufjanin dhe shoqërinë e tij për principet e ndryshme të cilat Muhammedi a.s. i ka proklamuar, dhe në fund ka thënë:

- Të kam pyetur çka u urdhëron ai? The se u urdhëron ta adhuroni vetëm All-llahun xh.sh. dhe në këtë drejtim të mos ia bashkangjitni askë tjetër, u urdhëron të falni namazin, të folurit e të vërtetës dhe të larguarit nga çdo e keqe dhe e metë...

Detyra e faljes së namazit është përcaktuar me rastin e Miraxhit. Të ndryshme janë mendimet rreth asaj se si, kur dhe sa herë ishte udhëtimi njënatësh i Muhammedit a.s.

٣٤٩ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ :
كَانَ أَبُو ذَرٍّ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « فُرِجَ عَنِ سَقْفِ بَيْتِي وَأَنَا بِمَكَّةَ ، فَزَلَّ جَبْرِيلُ فَرَجَّ صَدْرِي ،

ثُمَّ غَسَلَهُ بِمَاءِ زَمْزَمَ ، ثُمَّ جَاءَ بَطْنُ مِثْلِهِ مِنْ ذَهَبٍ مُمْتَلِئٍ حِكْمَةً وَإِيمَانًا فَأَوْرَعَهُ فِي صَدْرِي ثُمَّ أَطْبَقَهُ ، ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِي
فَرَجَّ بِي إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا ، فَلَمَّا جِئْتُ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا قَالَ جَبْرِيلُ نِجَازِي السَّمَاءِ : اقْتَبِحْ . قَالَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا
جَبْرِيلُ . قَالَ : هَلْ مَعَكَ أَحَدٌ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، مَعِيَ مُحَمَّدٌ ﷺ . فَقَالَ : أَرْسِلْ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ . فَلَمَّا فَتَحَ عَلَانَا السَّمَاءَ
الدُّنْيَا ، فَإِذَا رَجُلٌ قَاعِدٌ عَلَى يَمِينِهِ أَسْوَدَةٌ وَعَلَى بَسَائِرِهِ أَسْوَدَةٌ ، إِذَا نَظَرَ قَبَلَ يَمِينِهِ نَحَكَ ، وَإِذَا نَظَرَ قَبَلَ بَسَائِرِهِ
بَكَى ، فَقَالَ : سَرِحَ بَانِي الصَّالِحِ وَالابْنِ الصَّالِحِ . قَالَتْ لِبَجْرِيلَ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا آدَمُ ، وَهَذِهِ الْأَسْوَدَةُ مِنْ
يَمِينِهِ وَسِمَالِهِ نَسَمُ بَنِيهِ ، فَأَهْلُ الْيَمِينِ مِنْهُمْ أَهْلُ الْجَنَّةِ ، وَالْأَسْوَدَةُ الَّتِي عَنْ شِمَالِهِ أَهْلُ النَّارِ ، فَإِذَا نَظَرَ عَنِ يَمِينِهِ
صَدِحَكَ ، وَإِذَا نَظَرَ قَبَلَ شِمَالِهِ بَكَى . حَتَّى عَرَجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ فَقَالَ نِجَازِيهَا : اقْتَبِحْ . فَقَالَ لَهُ نِجَازِيهَا يَسْئَلُ
مَا قَالَ الْأَوَّلُ ، فَفَتَحَ . قَالَ أَنَسٌ : فَذَكَرَ أَنَّهُ وَجَدَ فِي السَّمَاوَاتِ آدَمَ وَإِدْرِيسَ وَمُوسَى وَعِيسَى وَإِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ
اللَّهِ عَلَيْهِمْ . وَلَمْ يُبَيِّنْ كَيْفَ مَنَازِلَهُمْ ، غَيْرَ أَنَّهُ ذَكَرَ أَنَّهُ وَجَدَ آدَمَ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا ، وَإِبْرَاهِيمَ فِي السَّمَاءِ السَّادِسَةِ .
قَالَ أَنَسٌ : فَلَمَّا سَرَّ جَبْرِيلُ بَانِي ﷺ بِإِدْرِيسَ قَالَ « سَرِحَ بَانِي الصَّالِحِ وَالْأَخِ الصَّالِحِ ، فَقُلْتُ مَنْ هَذَا ؟ قَالَ
هَذَا إِدْرِيسُ . ثُمَّ سَرَرْتُ بِمُوسَى فَقَالَ : سَرِحَ بَانِي الصَّالِحِ وَالْأَخِ الصَّالِحِ . قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا مُوسَى .
ثُمَّ مَرَرْتُ بِعِيسَى فَقَالَ : سَرِحَ بَالِأَخِ الصَّالِحِ وَبَانِي الصَّالِحِ قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا عِيسَى . ثُمَّ سَرَرْتُ بِإِبْرَاهِيمَ
فَقَالَ : سَرِحَ بَانِي الصَّالِحِ وَالابْنِ الصَّالِحِ . قُلْتُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : هَذَا إِبْرَاهِيمُ ﷺ . قَالَ ابْنُ شِهَابٍ فَأَخْبَرَنِي ابْنُ
حَزْمٍ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ وَأَبَا حَبَّةَ الْأَنْصَارِيَّ كَانَا يَقُولَانِ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « ثُمَّ عَرَجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ أَسْتَوِي أَسْمَعُ
فِيهِ صَرِيْفَ الْأَقْلَامِ » . قَالَ ابْنُ حَزْمٍ وَأَنَسُ بْنُ مَالِكٍ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « فَرَضَ اللَّهُ عَلَيَّ أُمَّتِي خَمْسِينَ صَلَاةً ،
فَرَجَعْتُ بِذَلِكَ حَتَّى سَرَرْتُ عَلَى مُوسَى فَقَالَ : مَا قَرَضَ اللَّهُ لَكَ عَلَى أُمَّتِكَ ؟ قُلْتُ : قَرَضَ خَمْسِينَ صَلَاةً . قَالَ :

nga Meka në Jerusalem, e prej aty në sferat e larta. Numri më i madh i dijtarëve islamë konsiderojnë që Muhammedi a.s. këtë udhëtim e ka bërë në të njëjtën kohë edhe me shpirt edhe me trup në natën e 27 të Rexhepit, në vitin e 8 të pejgamberisë nga dhoma e bashkëshortes Ummi Hanes. Udhëtimi njënatësh në Jeruslame dhe prapa në Mekke është vërtetuar me ajetin e 1 të kapititës Isra', e udhëtimi i Miraxhit në sferat e larta qiellore me një sërë hadithesh, të regjistruara në përmbledhje të ndryshme të haditheve.

فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ ، فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ . فَرَاغَتْنِي فَوَضَعَ شَطْرَهَا . فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى قُلْتُ : وَضَعَ شَطْرَهَا . فَقَالَ : رَاجِعْ رَبِّكَ ، فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ . فَرَاغَتْنِي ، فَوَضَعَ شَطْرَهَا . فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ : ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا تُطِيقُ ذَلِكَ . فَرَاغَتْنِي فَقَالَ : هِيَ خَسَنٌ وَهِيَ خُسُونٌ ، لَا يُبَدِّلُ الْقَوْلُ لَدَى . فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى فَقَالَ : رَاجِعْ رَبِّكَ . فَقَالَ : اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَبِّي . ثُمَّ انْطَلَقَ بِي حَتَّى انْتَهَى بِي إِلَى سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى ، وَغَشِيَهَا أَلْوَانٌ لَا أُدْرِي مَا هِيَ . ثُمَّ أُدْخِلْتُ الْجَنَّةَ ، فَأَذَا فِيهَا حَبَائِلُ الْوُثُورِ ، وَإِذَا تُرَابُهَا الْمِسْكُ .

349. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, këtij Lejthi nga Junusi, ky nga Ibni Shihabi, ky nga Enes b. Maliku se Ebu Dherre ka treguar se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Isha në Mekke kur pëlciti (në shumë vende) tavani i dhomës, zbriti Xhibrili, ma hapi gjoksin e ma lau me ujë zemzemi, e solli legenin e artë, të mbushur me urtësi dhe besim (iman) dhe e derdhi në gjoksin tim, pastaj e bashkoi, më mori për dore dhe më ngrii te qielli i kësaj bote. Kur kam ardhur te qielli më i afërt, Xhibrili i tha rojtari: "Hape!"

- Kush është? - pyeti (rojtari).

- Xhibrili - u përgjigj ai.

- A është dikush me ty? - pyeti rojtari.

- Po, - tha Xhibrili, - me mua është Muhammedi s.a.v.s.

- Atij që i është dërguar pejgamberia? - pyeti rojtari.

- Po u përgjigj (Xhibrili).

Kur e hapi, u ngritëm deri te qielli më i afërt e atje rrinte ulur një njeri, kurse në të djathtë e në të majtë të tij grupe njerëzish; kur shikon kah ana e tij e djathtë, qeshet, e kur shikon nga e majta, qan.

- Mirë se ke ardhur Pejgamber i mirë dhe njeri i mirë - tha.

- Kush është ky? - e pyeta Xhibrilin. - Ky është Ademi (pejgamberi) - tha ai, - e të gjitha masat nga ana e tij e djathtë e e majtë janë pasardhësit e djemve të tij; ata në anën e djathtë janë banorë të Xhennetit, kurse masat që janë në anën e majtë të tij janë banorë të Xhehennemit; prandaj kur shikoi në të djathtë, qeshi, e kur shikoi në të majtë, qau.

Kur më ngrii (Xhibrili) në qiellin tjetër, i tha rojtari të tij: "Hape!". Edhe rojtari i këtij qielli pyeti njëloj si edhe ai i pari e pastaj e hapi.

Enesi ka thënë, se Ebu Dherri ka përmendur, se Muhammedi s.a.v.s. në qiej ka gjetur: Ademin, Idrisin, Musain, Isain dhe Ibrahimin a.s. e nuk ka saktësuar çfarë janë pozitat e tyre, pos që ka përmendur se Ademin e ka gjetur në qiellin më të afërm e Ibrahimin në të gjashtin.

Kur Xhibrili me Pejgamberin s.a.v.s. ka kaluar pranë Idrisit, ai, thotë Enesi, e ka përrshëndetur me fjalët: "Mirë se ke ardhur, Pejgamber i mirë dhe vëlla i mirë!"

- Kush është ky? - pyeta.

- Ky është Idrisi - u përgjigj Xhibrili.

Pastaj kam kaluar pranë Musait a.s. e ai më tha:

"Mirë se ke ardhur, Pejgamber i mirë e vëlla i mirë!"

- Kush është ky? - pyeta.

- Ky është Musai - tha Xhibrili.

Pastaj kam kaluar pranë Isait, e ai më tha:

- Mirë se ke ardhur vëlla i mirë e Pejgamber i mirë!

- Kush është ky? - pyeta.

- Ky është Isai - u përgjigj Xhibrili.

Më pastaj, kam kaluar pranë Ibrahimit, e ai më tha:

- Mirë se ke ardhur Pejgamber i mirë e bir i njeriut të mirë!

- Kush është ky? - pyeta.

- Ky është Ibrahim i a.s.

Ibni Shehibi thotë se e ka njoftuar Ibni Hazmi se Ibni Abbasi dhe Ebu Habbe Ensariu kanë thënë: që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Xhibrili më ka çuar (shpënë) edhe më tutje (më lart) derisa u gjenda në një hapësirë të pakufi në të cilën kam dëgjuar fërshfëllimën e penave.

Ibni Hazmi dhe Enes b. Maliku thonë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

All-llahu ummetit tim ia ka caktuar (ia ka bërë farz) 50 namaze në ditë. Unë me këtë jam kthyer dhe, kur kam kaluar pranë Musait, ai më tha: "Çka të bëri farz All-llahu për ummetin tënd?"

- I caktoi (i bëri farz) 50 namaze - iu përgjigja.

- Kthehu te Zoti yt! tha Musai - ngase ummeti yt nuk do të mund ta përballojë këtë.

Kjo më nxiti dhe jam kthyer dhe All-llahu e zvogëloi një pjesë.

Pastaj, jam kthyer te Musai dhe i kam thënë: "Ma zvogëloi një pjesë".

- Kthehu prapë te Zoti yt! - tha ai, ngase ummeti yt as këte nuk mund ta përballojë.

U ktheva te Zoti dhe ai prapë ma zvogëloi një pjesë. Pastaj u ktheva te Musai, e ai më tha: "Kthehu te Zoti yt, pasi që ummeti yt nuk do të mund ta përballojë këtë!"

Prapë u ktheva te Zoti dhe ai më tha: "Ato janë pesë, e llogariten pesëdhjetë, ngase fjala tek Unë nuk ndërron". Pastaj jam kthyer të Musai, e ai më tha: "Kthehu prapë të Zoti yt!", kurse unë i jam përgjigjur: "Turpërohem nga Zoti im".

Pastaj Xhibrili më çoi më tutje (më lart) derisa më shpiu në Sidretu-l-Muntaha të cilën e kishin mbuluar ngjyra të ndryshme e që nuk di çfarë llojesh. Pas kësaj, jam futur në Xhennet e në te kupola prej xhevahiri e dheu i tij me parfum".²

---

2 Sipas të dhënave të Ibni Is-hakut hapja e krahërorit të Muhammedit a.s., pastrimi i zemrës dhe i shpirtit të tij ishte bërë në fëmijërinë e hershme, kur ishte në ruajtje (kujdesin) të dada Halimes, ndërkaq kjo që Buhariu thekson, është prap tjetër. Sipas deklarimit të Aishes kjo i ka ngjarë Muhammedit a.s. edhe në shpellën Hira, para ardhjes së Xhibrilit me Shpalljen e parë, pesë ajeteve të para të kaptinës Ikre'.

Qielli është hapësirë e pafund mbi ne dhe mbi disa planete. Në variantet tjera të hadithit përmendet që në qiellin e parë të kësaj bote ka qenë Ademi në të dytin Jahjai dhe Isai, në të tretin Jusufi, në të katërtin Idrisi, në të pestin Haruni, në të gjashtin Musai dhe në të shtatin Ibrahim.

Ibni Abbasi dhe shumë as-habe mendojnë se Sidretu-l-Munteha është pika e fundit e sferës deri te e cila krijesat e Zotit mund të vijnë. Muhammedi a.s. është kthyer dy herë në këtë pikë të gjithësisë dhe e ka lutur All-llahun xh.sh. për zvogëlimin e detyrimeve të namazeve të përditshme. Në rastin e parë mundi të arrijë zvogëlimin prej 20, në të dytin prej 25 namazesh, derisa pjesa e mbetur prej 5 namazeve është mbajtur si detyrë obligative dhe ata sipas përmbajtjes: "Men xhae bil-haseneti fe lehu ashru emthaliha", d.m.th. "Kush bën vepër të mirë ka shpërblim të dhjetëfishtë", kanë vlerën e atyre të pesëdhjetëve që kanë qenë të detyruara në fillim.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- Udhëtimi i Muhammedit a.s. në sferat e larta mbiatmosferike e vërteton peygamberinë e Muhammedit a.s. dhe tregon dashamirësinë (simpatinë) e madhe të All-llahut xh.sh. ndaj tij;

- Xhibrili i ka ardhur Muhammedit a.s. vetëm me urdhër të All-llahut xh.sh.

- në hapësira (oda) të huaja nuk duhet hyrë para lejimit paraprak të të zotit të shtëpisë, në pyetjen e të cilit duhet përgjigjut me emër të plotë;

- në sferat e sistemeve planetore ka rrugë dhe ligje sipas të cilëve çdo gjë lëviz, ndodh dhe ekziston;

- Muhammedi a.s. e tërheq rrënjën nga peygamberi Ibrahim, sepse vetë Ibrahim i ka quajtur "bir i njeriut të mirë!", ndërsa peygamberët tjerë e kanë pritur me shprehjet: "Vëlla i mirë!";

- të lavdosh dikë, kur ai është personalisht i pranishëm aty, lejohet, natyrisht nëse ajo tek ai nuk do të nxit mendjemadhësi dhe nëse nuk rezulton me ndonjë ngatërrim;

- Vitër namazi hyn në namazin obligativ të shkallës së dytë, është vërtetuar me hadith dhe nuk duhet lënë pas dore;

- shpirtërat e njerëzve kanë vendin e vet në sferat e larta të botës jomateriale;

- është e lejuar që Mus-hafi të zbukurohet me ar, argjen dhe me materiale tjera të çmueshme prej metali dhe me të tillë të shërbehesh, ngase edhe Xhibrili është shërbyer me enë të artë të mbushur me mençuri, urtësi dhe besim;

- derogimi i një rregulli është i mundur edhe para zbatimit të tij. Disa juristë nuk mendojnë kështu ngase kjo dotë thoshte të ndërruarit e mendimit tek Zoti, që kurrsesi nuk i përket Atij.

Ebu Xhaferi thotë se këtu nuk ka të bëjë me ndërrimin e mendimit (vendimit) të All-llahut xh.sh. dhe me pakësimin e vërtetë të numrit të namazeve, por vetëm me mëshirën e All-llahut xh.sh. ndaj njerëzve dhe dashamirësinë ndaj Muhammedit a.s. Në rastin konkret nuk është fjala për pakësimin dhe ndërrimin e numrit të kryerjes së namazeve të përditshme, por për atë që Muhammedi a.s. në momentet e para ka dëgjuar për numrin 50 namazesh dhe e ka kuptuar menjëherë ashtu që aq duhet edhe të falen çdo ditë. Mirëpo, me rastin e të kthyerit të tij te All-llahu xh.sh. iu dha rasti të mësojë se vetëm për pesë namaze të falur gjatë ditës e natës llogariten pesëdhjetë;

- Obligimi për t' i falur pesë namaze në ditë është urdhëruar (përcaktuar) gjatë Israsë dhe Miraxhit. Namazet e mëparshëm kanë qenë pa numër të caktuar të reqateve, të papërkufizuar në kohë, andaj edhe më së shumti janë falur natën. Muhammedi a.s. njëherë ka falur gjatë gjysmës së natës, njëherë një të tretën e njëherë nën dy të tretat e natës.

Ibni Is-haku thekson se Xhibrili e ka marrë Muhammedin a.s. e ka shpënë të lugina mekase dhe aty para tij ka marrë abdest. Muhammedi a.s. pastaj është kthyer në shtëpi, e solli Hatixhen dhe aty që të dytë morën abdest dhe i falën dy reqate duke shikuar si i falë vetë Xhibrili. Kështu u bë adeti (shprehi) të falen nga dy reqate në mbremje dhe në mëngjes. Disa historianë theksojnë se namazi si lutje obligative për herë të parë i ishte urdhëruar Musait dhe popullit të tij.

- mysafirrit duhet shprehur mirseardhje, duhet respektuar dhe i duhet berë mikëpritje;

- Urdhëresat e All-llahut xh.sh. si dhe të çdo shkence të dobishme duhet shënuar, ashtu veprojnë edhe melaqet, edhe pse janë qenie të pagabueshme;

- Vendimi i All-llahut xh.sh. është i pandryshueshëm, e nëse diçka ndërron ajo është nga dhimbsuria (mëshira) ndaj njerëzve, e jo për shkak të ndërrimit të mendimit dhe mosvërejtjes me kohë të gjendjes faktike. "All-llahu hjek (anulon) çka të dojë, dhe len çka të dojë".

Shpirtërat e peygamberëve të mëparshëm i janë çfaqur (paraqitur) Muhammedit a.s. në formë të truapave të tyre të kësaj bote dhe Muhammedi a.s. si të tillë ka mundur t'i shohë mirë dhe me ta të bisedojë. Situata e paraqitur e disa peygamberëve i parashtron rrethanat e ardhshme në të cilat do të gjendet Muhammedi a.s., ndërsa tetë situatat (pozitat) e ndryshme të peygamberëve të përmendur janë aluzion në historinë e gjatë të jetës së bashkësisë islame.

Të lëshuarit e jetës së qetë (të rehatshme) në Xhennet nga Ademi a.s. e ka sinjalizuar shpërnguljen e Muhammedit a.s. nga Meka në Medine. Çfarë sprovave i është nënshtruar Ademi a.s. të tillave i është nënshtruar edhe Muhammedi a.s. nga vendasit e vet në Mekë. Mirëpo, veprat e njerëzve nuk harrohen: për veprat e mira njerëzit shpërblehen, e për të këqijat dënohen.

Idrisi a.s. është ndër peygamberët e parë i cili ka filluar të shërbehet me shkrim dhe ta përhapë bashkë me tridhjetë urdhëresat e All-llahut xh.sh. që i janë shpallur, për çka edhe e ka marrë emrin Idris (mësues). Takimi me të ka paralajmëruar se Muhammedi a.s. do t'ua komunikojë islamin popujve të largët, si gojarisht, ashtu edhe me shkrim.

Të ndenjturit (ulur) të Ibrahimit pranë Bejtul-ma'murit është sinjal për Muhammedin a.s. se do të sundojë (zotërojë) në Mekë, do të ketë sukses në misioni e vet, por që edhe shpejt do të shpërngulet në botën tjetër, kurse takimi me Musain që muslimanët do t'i lirojë nga terrori i idhujtarëve dhe t'i mposhtë armiqtë e vet.

Pozita e peygamberit Isa e ka paralajmëruar Muhammedin a.s. se armiqtë po punojnë për kokën e tij dhe se përgatisin plane ta mbysin. Armiqtë e vet kanë dashur ta varrin Isain, e Muhammedin a.s. ta helmojnë e edhe ta mbysin, por ai ato rreziqe me kohë i ka vërejtur dhe është larguar siç ka vepruar edhe peygamberi Isa.

Jahja a.s. ka jetuar nën terror të pabesimtarëve më shumë se cilido peygamber dhe e kaluara e tij është mësim për muslimanët në të përballuarit e telasheve të jetës dhe të sulmeve të armiqve.

Takimi me Jusufin është vërejtje që edhe ndaj armikut të egër (të vrazhdë) duhet pasur konsideratë dhe dhemshuri. Kështu Muammedi a.s. pas çlirimit të Mekes ka shpallur amnestinë e përgjithshme me fjalët të cilat Jusufi a.s. i ka shqiptuar para vëllezërve të vet: "Sot nuk jeni përgjegjës. Le t'ua falë All-llahu, e ai është më i mëshirueshmi". (Jusuf, 92)

Pozita e Harunit e ka treguar popullaritetin e afërt të Muhammedit a.s. dhe simpatitë e popujve të islamizuar ndaj tij, çfarë e ka pasur Haruni në kohën e peygamberit Musa.

Isra'ja dhe Miraxhi kanë ngjarë gjatë natës, ngase ato janë orët e përshtatshme për mbajtjen e takimeve dhe bisedave miqësore serioze. All-llahu xh.sh., zakonisht, ua ka shprehur (treguar) njerëzve mëshirën e vet natën ose ka dërguar dënimin e vet. Kështu Ibrahimin e ka udhëzuar ta vështrojë qiellin me yje. Lutin që gjatë natës t'i lë bashkëfisasit e vet dhe të shpëtojë nga shkatërrimi që do të pasojë; Jakubi më së shumti vajtonte (mërzitej) natën për Jusufin a.s., djalin e vet të humbur përkohsisht, e para agimit kuptoi se ai është shëndoshë e mirë dhe se me te së shpejti do të shihet. Musai a.s. natën është nisur nga Egjipti për në shkretëtirën Tih dhe natën e pestë të qëndrimit në Sinaj ka pranuar një sërë urdhërash të All-llahut xh.sh.

Muhammedi a.s. në Hira e ka pranuar natën Shpalljen e parë, e në mbrojtje të errësirës së natës është shpërngulur nga Meka, është strehuar në shpellën Thevr e më pastaj e ka vazhduar rrugën për Medine. Nga aspekti kohor nata është më e vjetër se dita, ajo ka qenë kur nuk ishte dielli, yjtë dhe trupat tjerë qiellorë dhe me te fillojnë muajt e vitit hixhrij. Për gjithë këtë arsye ekspeditat e veta ushtarake i bënë zakonisht natën, e në shtëpi më së shumti kohën e kalon në lutje.

Gjatë Israsë dhe Mirixhit është zhvilluar biseda e Muhammedit a.s. me qenien e All-llahut xh.sh.. Takimi ishte i papritur në sferat e larta deri tek të cilat mund të arrihet vetëm me imagjinatë. Duket se Muhammedi a.s. është ngritur rrafshëm me Burakun, mjet ndriçues, të ngjashëm me kafshën hypëse, për ta kuptuar dhe pranuar këtë njerëzit më lehtë.

Muhammedi a.s. është njeri i dhuruar me shpalljen e All-llahut xh.sh., tek i cili mbretëronte fuqia e shpirtit dhe e mendjes, para të cilit edhe mendjet më të mëdhaja kanë mbetur të habitura.

Shpirtrat e njerëzve dhe fuqitë e tyre shpirtore mund të radhiten në katër kategori kryesore:

I - shpirta të gërshetuar dhe të përshkuar ngushtë nga materia e instiktit (nxitjes) njerëzor, dhe trupi u është patron absolut. Këta janë shpirtrat e njerëzve të rëndomtë me të cilët udhëheqin fuqitë e instiktit (shtytjes) material të jetës. Tek këta njerëz shpirtrat janë të hutuar (ngatërruar) dhe të paafte për jetë shpirtore edhe më të pavarur;

II - shpirtrat diçka më të shlrë, me më shumë mundësi përgjykim dhe hulumtim objektiv të botës përreth, andaj, me anë të shkencës dhe përvojës së përditshme ngrihet shpirtërisht. Këto janë fuqitë e shpirtit, të njerëzve të ditur;

III - shpirtrat e fuqisë së theksuar të udhëhequrit dhe të zotëruarit me trupin e vet. Ato janë fuqitë e shpirtit të të shenjtëve (evlijave) të Zotit të cilët ia kanë privuar vetit të gjitha ëndjet (dëshirat) materiale, ata më tepër jetojnë me shpirtin e tyre sesa me trupin e tyre; fuqia morale - shpirtore tek ata është ajo çka te njerëzit e rëndomtë është fuqia fizike - trupore;

IV - shpirtrat me epërsi (superioritet) absolute shpirtore ndaj trupit. Natyra e trupit të shprehurit e vet vjen vetëm në raste të caktuara. Këtu shpirti qeveris me trupin në atë masë në çfarë mase te njerëzit e rëndomtë qeveris fuqia trupore - materiale ndaj shpirtrores. Fuqia e shpirtit te këta njerëz sa më tepër që të jetë e zhvilluar dhe sa më

٣٥٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ قَالَتْ : قَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ حِينَ قَرَضَهَا رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ ، فَأَقْرَبَتْ صَلَاةَ السَّفَرِ ، وَزَيْدًا فِي صَلَاةِ الْحَضَرِ

350. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, atij ia ka transmetuar Maliku nga Salih b. Kejsani, ai nga urve b. Zubejri, ky nga Aishja, nëna e besimtarëve, e cila ka thënë:

"Kur All-llahu i ka caktuar namazet, i ka urdhëruar të gjithë nga dy (reqate) edhe në shtëpi edhe në rrugë (udhëtim) dhe namazi i udhëtarit është vërtetuar, kurse namazi në shtëpi është shtuar (për 1-2 reqate)".³

shumë që të qeverisë me trupin, aq ata do të jenë të ngritur ndaj njeriut të rëndomtë. Këto janë shpirtat e pejgamberëve. Me Muhammedin a.s. ka qeverisur fuqia kulminante e shpirtit e cila e ka vënë në lëvizje dhe e ka bartur ashtu siç na bart neve fuqia fiziko - materiale në botën materiale të kësaj jetë.

3 Shumica mendojnë se para Israsë dhe Miraxhit janë falur dy namaze me nga dy reqate, prej të cilëve njëri falëj para perëndimit të diellit, e i dyti para lindjes së diellit, në çka shenjëton edhe ajeti: "Ve sebbih bil ashijji vel ibkar.", d.m.th. "Lutju Zotit në mbrëmje dhe në mëngjes!" (Taha, 130)

Muslimi e vë në pah hadithin: "All-llahu nëpërmjet Pejgamberit e ka (për)caktuar namazin, në shtëpi me nga katër reqatë, e në rrugë me nga dy reqatë".

Nesaiu dhe Ibni Maxhe në përmbledhjet e tyre të hadithit theksojnë se Umeri ka thënë: "Namazi në rrugë (udhëtim), namazi i bajramit dhe namazi i xhumasë janë caktuar me nga dy reqatë, ashtu edhe kan mbetur".

Muslimi përmend se Ibni Umeri ka thënë: "Kam udhëtuar me Pejgamberin a.s. dhe nuk e kam parë asnjëherë të ketë falur më tepër se dy reqatë, kam udhëtuar me Ebu Bekrin e edhe ai asnjëherë nuk ka falur më tepër se dy reqatë, e jam shoqruar në udhëtim edhe me Uthmanin, por as ai nuk falte më tepër se dy reqatë, e All-llahu xh.sh. ka thënë: "Ju në të dërguarin e Allahut keni shembullin ideal". (el-Ahzab,21)

Sipas këtyre haditheve numri më i madh i juristëve, e veçmas dijetarët e drejtimit hanefitë, të falurit e namazit në rrugë në formë të shkurtuar e konsiderojnë akt të detyrueshëm te dorës së dytë. Kështu mendojnë: Umeri, Aliu, Ibni Umeri, Xhabiri, Ibni Abbasi, Hasan Basriu dhe Katade. Hammad b. Ebu Sulejmani konsideron që namazi katër reqatësh i falur në rrugë duhet falur prapë dhe ate vetëm nga dy reqatë, e sipas qëndrimit të Malikut duhet falur përsëri nga dy reqatë vetëm derisa të zgjasë koha e tij.

باب وَجوبِ الصَّلَاةِ فِي الثَّيَابِ ، وَقَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى ﴿ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾

وَمَنْ صَلَّى مُلْتَحِفًا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ

وَيُذَكَّرُ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَسْوَعِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « يَرُدُّهُ وَلَوْ بِشَوْكَةٍ » . فِي إِسْنَادِهِ نَظَرٌ
وَمَنْ صَلَّى فِي الثَّوْبِ الَّذِي يُجَامِعُ فِيهِ مَا لَمْ يَرَأْذِي ، وَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ لَا يَطُوفَ بِالْبَيْتِ حُرْبَانٌ

Domosdoshmëria e faljes së namazit me rroba

Rreth fjalës së All-llahut të Madhërueshëm:

"O bijtë e Ademit, merrni stolitë tuaja (rrobat e bukura) me rastin e çdo lutje...!"

(EL-A'raf, 31)

Dhe atij që është falur i mbështjellur (i veshur) në një palë rroba.

Përmendet nga Seleme b. Ekveja se Pejgamberi s.a.v.s. i ka thënë ta mbërthejë këmishën e vet, të paktën edhe me një therë.

Në vargun e atyre që e tregojnë thënien e lartëshenuar ka disa polemika.

Për atë që do të falej me rroba (veshmbathje) në të cilat bënë marrëdhënie seksuale derisa të mos shohë në to ndonjë ndytësi, për atë se Pejgamberi s.a.v.s. ka urdhëruar që personi lakuriq të mos sillet rreth Qabes.⁴

4 Përmbajtja e ajetit të përmendur ka të bëjë me ata të cilët kanë dashur të bëjnë tavaf lakuriq rreth Qabes, siç ishte traditë në kohën paraislame. Të sjellurit (tavafi) rreth Qabes është ritual fetar në të cilën duhet mbuluar pjesët e trupshme të trupit, ashtu si edhe me rastin e faljes së namazit. Të veshurit e njerëzishëm (hijshëm) është përcaktuar për vetë ritualin, pavarësisht në rrethanat tjera. Prandaj, namazi i personit lakuriq nëse ka kushte është i pavlefshëm edhe nëse ai e fal krejtësisht në vetmi dhe pa praninë e askujt.

Me shprehjen "Zinetukum" mendohet veshmbathja solide dhe e përshtatshme e cila i mbulon pjesët e trupshme të trupit, e jo stolia për zbukurim me të cilat tërhiqet vemendja e të tjerëve. Në këtë kuptim Buhariu e sjell rastin e Selem b. Ekve'ut, i cili ka pyetur: "O i dërguari i All-llahut unë jam gjuetar, e a mundem pra të fal vetëm në një anterij (mushama)?"

- Po, vetëm se mbërtheje (lidhe) qoftë edhe me një gjilpërz therre u përgjigj ai.

Nesaiu dhe Ebu Davudi në përmbledhjet e tyre të hadithit pohojnë që Muavi b. Ebu Sufjani e ka pyetur motrën e tij Ummi Habiben:

٣٥١ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: أَسْرَتْنَا أَنْ نُخْرِجَ الْخَلِيفَةَ يَوْمَ الْعِيدِ وَذَوَاتِ الْخُدُورِ، فَيَشْمِدَنَّ جَمَاعَةَ الْمُسْلِمِينَ وَدَعْوَتَهُمْ، وَيَنْزِلَ الْخَلِيفَةُ عَنْ مُصَلَّاهُنَّ. قَالَتْ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِحْدَانَا لَيْسَ لَهَا جِلْبَابٌ. قَالَ: لِيُتَلَبَّسْهَا صَاحِبَتُهَا مِنْ جَابِئِهَا وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَجَاءٍ حَدَّثَنَا عِمْرَانُ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ حَدَّثَنَا أُمُّ عَطِيَّةَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ بِهَذَا

351. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij ia ka transmetuar Jezid b. Ibrahim nga Muhammedi, ai nga Ummi Atijje, e cila ka thënë:

- Na është urdhëruar t'i nxjerrim personat me menstruacione dhe gratë në ditën e dy bajrameve që edhe ato të marrin pjesë në tubimin e muslimanëve dhe në lutjet e tyre, por që personat me menstruacione të largohen nga vetë ceremonia e ibadetit.

Një grua e pranishme ka thënë: "O Pejgamber i All-llahut, disa nga ne nuk kanë mbulesa (fustane)?"

- Le ta mbulojë ate shoqja e vet me një pjesë të mbulesës së vet (të fustanit të vet) - u përgjigj ai.

Abdullah b. Rexha' thotë, se këtij i ka treguar Imrani, këtij Muhammed b. Sirani, ndërsa atij Ummi Atijje: "E kam dëgjuar këtë (hadithin e lartpërmendur) nga Muhammedi".

بَابُ حَقِّ الْإِزَارِ عَلَى الْمُتَّقَى فِي الصَّلَاةِ

وقال أبو حازم عن سهل: صلوا مع النبي ﷺ عاقدي أزرهم على عواتقهم

٣٥٢ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالَ حَدَّثَنَا عَاصِمُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنِي إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ النَّسَكِيِّ قَالَ: صَلَّى جَابِرٌ فِي إِزَارٍ قَدْ تَقَدَّمَ مِنْ قَبْلِ قَنَاءِ وَثِيَابِهِ مَوْضُوعَةً عَلَى الشَّجَبِ. قَالَ لَهُ قَائِلٌ: تُصَلِّي فِي إِزَارٍ وَاحِدٍ؟ فَقَالَ: إِنَّمَا صَنَعْتُ ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ أَحْمَقَ مِثْلَكَ. وَأَبْنَا كَانَ لَهُ ثَوْبَانِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ؟

- A është falur Pejgamberi a.s. me teshat me të cilat ka bërë marrëdhënie seksuale me bashkëshortet?

- Po - tha ajo - nëse në to nuk ka parë ndonjë ndytësirë.

Të lidhurit e mbulesës për fyt gjatë namazit

Duke transmetuar nga Selhu, Ebu Hazimi thotë: "Janë falur me Pejgamberin s.a.v.s. (as-habet) duke i lidhur mbulesat për fytin e tyre".

352. Na ka treguar Ahmed b. Junusi, këtij ia ka transmetuar Asim b. Muhammedi nga Muhammed b. Munkediri, që ka thënë:

"Xhabiri falej në një palerinë (mbulesë) të cilën e ka lidhur për një anë prapa (zverku), e rrobat i kishte të varura në varëse. Dikush i ka thënë: "Falesh në një pelerinë (mbulesë)?"

- E kam bërë këtë vetëm që të më shoh një ahmak si ti - u përgjigj Xhabiri. Cili nga ne, në kohën e Pejgamberit s.a.v.s., i ka pasur nga dy palë rroba?

۳۵۲ - **عَدِيٌّ مَطَرِيٌّ أَبُو مُصَيْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي الْوَالِي عَنْ عَمْرِو بْنِ الْمَكْدَرِ قَالَ :**
رَأَيْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يُصَلِّي فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ وَقَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي فِي ثَوْبٍ

353. Na ka treguar Mutarrif Ebu Mus'abi, këtij Abdur Rahman b. Ebu Mevali nga Muhammed b. Munkediri, i cili ka thënë:

- E kam parë Xhabir b. Abdullahun që falej vetëm në një aneri, kurse ai më ka thënë: "E kam parë edhe Pejgamberin s.a.v.s. që falej në një petk".⁵

بَابُ الصَّلَاةِ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ مُتَّفَقًا بِهِ . قَالَ الزُّهْرِيُّ فِي حَدِيثِهِ : لِلنَّحْفِ التَّوَشُّعُ ، وَهُوَ الْخَالَفُ بَيْنَ طَرَفَيْهِ عَلَى عَاتِقَيْهِ ، وَهُوَ الْإِشْتِمَالُ عَلَى مَنْكَبَيْهِ . قَالَ : قَالَتْ أُمُّ هَانِيَةَ « النَّحْفُ النَّبِيُّ ﷺ بِثَوْبٍ وَخَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ عَلَى عَاتِقَيْهِ »

Falja e namazit i mbështjellë në një petk

Në deklaratën e vet Zuhriu thotë: "I mbështjellë domethënë i mbuluar, e kjo është hudhja kryqas e këndeve (anëve) të çarçafit përmbi supe të atij që falet, d.m.th. mbuluarja e supeve të atij që falet".

5 Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- lejohet të falesh me një petk (fustan), vetëm se duhet shtrenguar mirë rreth vetit. Ibni Umeri dhe Ibni Mes'udi e lejojnë këtë vetëm në mungesë të veshmbathjes;
- duhet shmangur stolisjes së veçantë për namaz;
- rreth vërejtjes së paqëlluar (pa vend) mund të jepet sqarim me ton më të ashpër, por, megjithatë, të matur.

Buhariu thotë që, Ummi Hana ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. mbështillej vetëm me një çarçaf (petk) dhe këndet e tij i kryqëzonte përmbi supe".

٣٥٤ - حَدَّثَنَا عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ قَدْ خَالَفَ بَيْنَ طَرَفَيْهِ

354. Na ka treguar Ubejdullah b. Musai, këtij Hisham b. Urve, ky nga babai i vet, e ai nga Umer b. Ebi Seleme se Pejgamberi s.a.v.s. ësthë falur në një çarçaf (petk), këndet e të cilit i kishte kryqëzuar në dy anë (mbi vete).

٣٥٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ وَقَدْ أَلَى طَرَفَيْهِ عَلَى عَاتِقَيْهِ

355. Na ka treguar Muhammed b. Muthenna, këtij i ka treguar Jahjai, këtij Hishami, këtij babai i vet nga Umer b. Ebi Selemeja, që ai e ka parë Pejgamberin s.a.v.s. duke u falur në shtëpi të Ummi Selemes me një çarçaf që këndet e tij i kishte hudheur mbi supet e veta.

٣٥٦ - حَدَّثَنَا عُيَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ أَبِي سَلَمَةَ أَخْبَرَهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ مُشْتَبِلًا بِهِ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ وَاحِضًا طَرَفَيْهِ عَلَى عَاتِقَيْهِ

356. Na ka treguar Ubejd b. Ismaili, këtij ia ka transmetuar Ebu Usameja, ky nga Hishami, e ky nga babai i vet se Umer b. Ebi Selemeja e ka lajmëruar dhe i ka thënë: "E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. që falej në shtëpi të Ummi Selemes i mbështjellë në një çarçaf (petk) dy këndet e të cilit i kishte hedhur mbi supet e veta".⁶

6 Të njëjtin hadith, muhadithët tjerë e sjellin me renditje paksa të ndryshuar të tekstit. Është mendim unanëm i juristëve se namazi është i rregullt (i plotë) kur kryhet vetëm në një pekt. Tavusi, Ibrahim, Nehaiu, Muhammed b. Xherir Taberiu dhe disa shkencëtarë këtë e konsiderojnë akt të qortuar nëse mund të sigurohet edhe petku tjetër, e veçmas kur njeriu është pa brekë. Ata e mbështesin qëndrimin e tyre në deklaratën e Pejgamberit a.s. të cilën Ibni Umeri e ka transmetuar tekstualisht: "Kur dikush nga ju don të falë namaz, le të veshë petkun, ngase Zoti është më i afërti që të visheni si duhet (njerëzisht). Kush

٣٥٧ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ مَوْلَى أَبِي عُبَيْدِ اللَّهِ أَنَّ أَبَا مَرْثَةَ مَوْلَى أُمِّ هَانِيَةَ بِنْتِ أَبِي طَالِبٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ أُمَّ هَانِيَةَ بِنْتَ أَبِي طَالِبٍ تَقُولُ : ذَهَبْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَامَ النَّصْحِ فَوَجَدْتُهُ بَعْدَ نَسِيلٍ ، وَفَاطِمَةَ ابْنَتَهُ أَسْتَرَهُ . قَالَتْ : فَسَلْتُ عَلَيْهِ فَقَالَ : مَنْ هَذِهِ ؟ قُلْتُ : أَنَا أُمُّ هَانِيَةَ بِنْتُ أَبِي طَالِبٍ . فَقَالَ : سَرَّحْنَا بِأُمِّ هَانِيَةَ . فَلَمَّا قَرَعَ مِنْ غُسلِهِ قَامَ فَصَلَّى ثَمَانِيَةَ رَكَعَاتٍ مُلْتَمِسًا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ . فَلَمَّا انْصَرَفَ قَاتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ زَمَّ ابْنُ أُمِّي أَنَّهُ قَاتِلُ رَجُلٍ قَدْ أُجْرِمَتْهُ فُلَانُ بْنُ هُبَيْرَةَ . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « قَدْ أُجْرِمْنَا مَنْ أُجْرِمَ بِأُمِّ هَانِيَةَ » قَالَتْ أُمُّ هَانِيَةَ : وَذَلِكَ نُصِيَّ

357. Na ka treguar Ismail b.Ebu Uveysi, i cili tha se na ka lajmëruar Malik b. Enesi nga Ebu Nadri, robit të liruar të Umer b, Ubejdullahut ai nga Ebu Murre, robit të liruar të Ummi Hanes, bijë e Ebu Talibit, se e ka dëgjuar Ummi Hanen, bijën e Ebu Talibit, duke thënë: "Vitin e çlirimit të Mekes kam shkuar të Pejgamberi s.a.v.s. dhe e gjeta duke u larë (pastruar), ndërsa e bija e tij, Fatimja, e mbulonte. Unë i dhashë selam e ai pyeti:

- Kush është kjo?

- Unë, Ummi Haneja, bija e Ebu Talibit - i thashë.

- Mirë se ke aredhur Ummi Hane! - tha ai.

Pasi mbaroi të larit, u ngrit dhe i fali tetë reqat, i mbështjellë në një çarçaf, e kur u kthye (kah ne), i thashë:

"O Resulull-llah, djali i nënës time (Aliu) mendon ta vras filan fistek Hubejriun të cilin unë tashmë e kam marrë nën mbrojtje?" e rreth kësaj Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Atë që ti Ummi Hane e ke marrë nën mbrojtje, e kemi marrë edhe ne".

Kjo thotë, Ummi Haneja, ka ngjarë në kohë të drekës.⁷

nuk ka petk të poshtëm, le ta lidhë (shtrëngojë) përparësen dhe askush të mos vishet për namaz siç kanë vepruar hebrenjtë".

Përfaqësuesit e të katër medh-hebeve, numri më i madh i as-habëve dhe dijetarëve të mëvonshëm, i përmbahen brendise së tekstit të hadithit të përmendur të Buhariu.

7 Me rastin e çlirimit të Mekkes, Aliu dhe Halid b. Velidi kanë dashur ta likuidojnë Xha'd b. Hubejrin, por e kanë marrë nën mbrojtje njerka Ummi Haneja dhe Harith b. Hishami, e Pejgamberi a.s. ua ka pranuar.

Nga hadithi mund të përfundohet:

٣٥٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ : أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الصَّلَاةِ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَوْ لَكُمْ تَوْبَانِ ؟ »

358. Na ka treguar Agdullah b. Jusufi dhe ka thënë se e ka informuar Maliku, ky nga Ibni Shihabi, ai nga Shihab b. Musejebi e ky nga Ebu Hurejreja se dikush e ka pyetur Pejgamberin s.a.v.s. rreth faljes së namazit në një çarçaf (petk) dhe Pejgamberi është përgjigjur:

"A mos çdokush nga ju ka nga dy çarçafë (petka)?"⁸

بَابُ إِذَا صَلَّى فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ فَلْيَجْعَلْ عَلَى عَاتِقَيْهِ

٣٥٩ - حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ مَالِكٍ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « لَا يَصَلِّي أَحَدُكُمْ فِي التَّوْبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى عَاتِقَيْهِ شَيْءٌ »

Kur dikush fal namaz në një çarçaf le ta vejë mbi supet e tij

359. Na ka treguar Ebu Asimi, këtij Maliku, ai nga Ebu-z-Zinadi, ky nga Abdu-r-Rahman El-A' rexhi, e ai nga Ebu Hurejre i cili thotë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Askush nga ju nuk falet (mirë) në një çarçaf nëse nuk i mbulon me te supet e tij".

٣٦٠ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عِكْرَمَةَ قَالَ : سَمِعْتُهُ - أَوْ كُنْتُ سَأَلْتُهُ - قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « مَنْ صَلَّى فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ فَلْيُخَالِفْ بَيْنَ طَرَفَيْهِ »

- vajza (bija) mund ta mbulojë babin gjatë pastrimit duke mos shikuar drejtpërdrejt në të;
- lejohet t'i japësh selam njeriut në banjë;
- mysafiri para derës i paraqitet të zotit të shtëpisë me emër e mbiemër të plotë, e jo me llagap;

8 Përmbajtja e haditheve të theksuar udhëzon (tregon) në jetë modeste dhe në veshje edhe më modeste të gjeneratës së parë të muslimanëve. Tahaviu mendon se në një petk mund të falesh pa marrë parasysh, a ka apo nuk ka diçka tretër për t'u veshur.

360. Na ka treguar Ebu Nuajmi, të cilit ia ka transmetuar Shejbaniu, nga Jahja b.Ebu Kethiri, ai nga Iktime, të cilin e ka dëgjuar, gjegjësisht e ka pyetur, ndërsa Iktime thotë se e ka dëgjuar Ebu Hurejren që thoshte:

- Dëshmoj se e kam dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. i cili thotë: "Kush fal namaz në një çarçaf (petk) le ta hedhë njërin kënd mbi tjetrin!"⁹

باب إذا كان الثوب ضيقاً

٣٦٠ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَالِحٍ قَالَ حَدَّثَنَا قَلِيحُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ : سَأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ الصَّلَاةِ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ فَقَالَ : خَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ ، فَجِئْتُ لَيْلَةً لِبَعْضِ أَمْرِي ، فَوَجَدْتُهُ يَصَلِّي ، وَعَلَى ثَوْبٍ وَاحِدٍ فَاشْتَمَلْتُ بِهِ وَصَلَيْتُ إِلَى جَانِبِهِ . فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ : مَا الشَّرِيءُ يَا جَابِرُ ؟ فَأَخْبَرْتُهُ بِحَاجَتِي . فَلَمَّا فَرَغْتُ قَالَ : مَا هَذَا الْاِسْتِمَالُ الَّذِي رَأَيْتُ ؟ قُلْتُ : كَانَ ثَوْبٌ - يَعْنِي ضَاقٌ - قَالَ : « فَإِنْ كَانَ وَاحِدًا فَانْتَحِفْ بِهِ ، وَإِنْ كَانَ ضَيْقًا فَاتَّرِدْ بِهِ »

Kur petku është i ngushtë

361. Na ka treguar Jahja b. Salihu, se i ka treguar Fulejh b. Sulejmani, ky nga Seid b. Harithi, i cili ka thënë:

- E kam pyetur Xhabir b. Abdullahun rreth faljes së namazit në (me) një petk, e ai u përgjigj: "Kam shkuar te Pejgamberis.a.v.s. në një nga udhëtimet e tij (ushtarake) dhe një natë erdha tek ai për një punë timen dhe e gjeta atë duke u falur. Në vete kisha vetëm një petk (çarçaf) me të cilin jam mbështjellë dhe falur pranë tij (Muhammedit a.s.). Kur e kreu namazin, pyeti: "Çfarë sebepi të solli natën e Xhabir?" E njoftova për

9 Urdhëresat ne hadithin e përmendur duhet kuptuar si porosi, e jo si urdhëresë të vërtetë, ngase Pejgamberi a.s. nganjëherë ka falur vetëm në një mbulesë (petk) skajet e së cilës kanë rënë te bashkëshortet të cilat gjëndeshin rreth tij.

Kryqëzimi i plotë i këndeve (skajeve) të çarçafit arrihet vetëm atëherë kur këndet e tij të epërm hudhen mbi supe dhe shpinë. Kështu që petku asnjëherë nuk do të ndahet (hapet) tërësisht që të duken pjesët e turpshme të trupit gjatë faljes. Nëse mbulesa është e ngushtë dhe e shkurtë, duhet shtrënguar me diçka rreth vetit.

Dëshmia e Ebu Hurejres paraqet vërtetësinë e rastit të ekspozuar dhe të mbajturit të tij (në) mend.

Kryqëzimi i mbulesës mbas shpie e eviton mundësinë që falësi në ruqu ose në sexhde të mund t'i shohë organet e turpshme të trupit.

nevojën time dhe, kur përfundoova, ai tha: "Çfarë është ai petk (çarçaf) që e pashë?"

- Petku im është - iu përgjigja - domethënë i ngushtë.

- Kur është i gjerë, tha, mbështillu me të mirë (duke i hedhur mbi krah këndet e tij), ndërsa kur është i ngushtë, lidhe!

۳۶۲ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلِيمٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ عَنْ سَمِئِيلَ قَالَ: كَانَ رَجُلًا يُصَلِّيَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ عَاقِدِي أُرْزِمَ عَلَى أَعْنَاقِهِمْ كَهَيْئَةِ الصَّبِيَّانِ، وَقَالَ لِلنَّسَاءِ: لَا تَرَفَّنَ رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَسْتَوِيَ الرِّجَالُ جُلُوسًا

362. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka transmetuar Jahjai nga Sufjani, atij Ebu Hazimi nga Selhi i cili ka thënë:

- Disa njerëz faleshin me Pejgamberin s.a.v.s. duke i lidhur çarçafet (petkat) e tyre për qafe si fëmijët, prandaj u është thënë grave: "Mos i ngreni kokat tuaja (nga sexhdja) derisa burrat të drejtohen në të ndenjturit!"¹⁰

باب الصلاة في الجبّة الشامية . وقال الحسن في الثياب ينسجها الجوسى لم يربها بأسا ، وقال ممرّ : رأيت الزهريّ يلبس من ثياب اليمن ماصبغ بالبول . وصلى على في نوب غير مقصور

۳۶۳ - حَدَّثَنَا أَبُو مُسَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنِ سُئْمِ بْنِ مَسْرُوقٍ عَنْ مُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: «كَانَتْ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ فَقَالَ: يَا مُغِيرَةُ خُذِ الْإِدَاوَةَ . فَأَخَذْتُهَا . فَانْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى تَوَلَّوْنِي عَنِّي فَغَضِيَ حَاجَتَهُ ، وَعَلَيْهِ جُبَّةٌ شَامِيَّةٌ ، فَذَهَبَ لِيُخْرِجَ يَدَهُ مِنْ كُمِّهَا فَضَاعَتْ ، فَأَخْرَجَ يَدَهُ مِنْ أَسْفَلِهَا ، فَصَبَّتُ عَلَيْهِ فَنَوَّضًا وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ، وَمَسَحَ عَلَى خُفَيْهِ ، ثُمَّ صَلَّى

10 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e ndaluar falja i mbështjellë në petk të ngushtë dhe të shkurtë nëpër të cilin nuk mund të përbirohen (nxirren) duart;
- është e lejuar që natën të vizitohen të njohurit për të kryer ndonjë punë personale;
- këndet (skajet) e mbulesës së madhe duhet hedhur kryqas mbi supe, e mbulesa e ngushtë dhe e shkurtë duhet shtrënguar rreth vetit me shokë (rryp) ose me përparëse.

Ebu Davudi rreth materies së njëjtë ka regjistruar këtë deklaratë të Pejgamberit a.s.:

"Ajo grua që beson në Zotin dhe Ditën e Gjykimit, mos ta ngrejë kokën nga sexhdja para se njerëzit t'i ngrenë kokat e tyre!"

Falja e namazit me xhybe të Shamit

Hasan Basriu ka thënë se petku, të cilin e ka endur (thurrur) adhuruesi i zjarrit, nuk është i ndaluar.

Ma'meri ka thënë: "E kam parë (Muhammed b. Muslim) Ez-Zuhriun duke veshur petk (veshmbathje) nga Jemeni, të ndyrë me urinënë (e kafshës, mishin e të cilës e hamë).

Aliu është falur me petk të ri, të palarë.

363. Na ka treguar Jahjai, këtij Muaviu, ky nga A'meshi, ky nga Muslimi, ky nga Mesruku, e ky nga Mugire b. Shu'be, i cili ka thënë:

- Kam qenë me Pejgamberin s.a.v.s. në një udhëtim (ushtarak) dhe ai më tha: "Mugire, merre atë enë të vogël!" Unë e morra, ndërsa Pejgamberi s.a.v.s. vazhdoi tutje, derisa u largua nga unë dhe e kreu nevojën.

Në trup kishte xhyben e Shamit dhe desh ta nxjerrë dorën nga mënga, por ajo ishte e ngushtë dhe e nxorri dorën nga pjesa e fundme. Unë i nxora ujë e ai e mori abdestin e tij të rëndomtë për namaz, (me dorë të lagur) i dha mes-h mesteve dhe u fal.¹¹

باب كراهية التمرى في الصلاة وغيرها

٣٦٤ - حَدَّثَنَا مَطَرُ بْنُ الْفَضْلِ قَالَ حَدَّثَنَا رَوْحٌ قَالَ حَدَّثَنَا كَرِيمُ بْنُ إِسْحَاقَ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يُحَدِّثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَنْهَى عَنْهُمْ الْحَبَارَةَ السَّكْبِيَّةَ وَعَلَيْهِ إِزَارُهُ، قَالَ لَهُ الصَّبَّاسُ عَمَّهُ: يَا ابْنَ أَخِي لَوْ حَلَلْتَ إِزَارَكَ لَجِئْتُكَ عَلَى مَنْكَبِكَ دُونَ الْحَبَارَةِ. قَالَ: فَخَلَّهٗ فَبَعَثَهُ عَلَى مَنْكَبِيهِ، فَسَقَطَ مَشْيِيًّا عَلَيْهِ، فَمَا رَوَى بِدَوْلِكَ عَرِيَانًا ﷺ

11 Namazi i falur me rroba të endura ose të qepura nga jomuslimani është i plotfuqishëm. Muhammedi a.s. është falur në Tebuk me xhybe të marrur në Sham, që atëhere ishte i banuar vetëm nga jomuslimanë.

Lidhur me këtë temë janë regjistruar edhe deklaratat vijuese të Hasan Basriut: "Nuk është e ndaluar të falesh me petk të bërë nga idhujtari para se të pastrohet ai (petk)", dhe "Nuk është e ndaluar të falesh në rroba hebraike, apo të krishtera".

Lejohet të falesh me rroba të sapoblera, pa i pastruar më parë. Sipas mendimit të Malikut nuk është mirë të falesh me petk të punuar sipas idhujtarit dhe me petk të cilin ai e ka mbathur, para se të njëjtin ta pastros. Nëse fal me petk të tillë, është e dëshirueshme namazi të përsëritet derisa ende zgjat koha e tij.

Papërshtatshmëria e lakuriqësisë në namaz dhe jashtë tij

364. Na ka treguar Matar b. Fadli, këtij Revhu, këtij Zekerija b. Is-haku, e atij Amër b. Dinari duke thënë se e ka dëgjuar Xhabir b. Abdullahun që thotë se Pejgamberi s.a.v.s. bartte gurë më ata (kurejshitët) për (meremetimin) e Qabes, në vete kishte petkun dhe xhaxhai i vet Abbasi i tha:

- O biri i vëllait tim, ta heqësh petkun e ta vësh nën supet tua nën gur! Muhammedi e hoqi, thotë transmetuesi, e vuri nën supet e veta dhe nga turpi ra i alivanosur. Pas kësaj, asnjëherë më nuk u pa lakuriq.¹²

باب الصلاة في القميص والسرَّويل والتَّبانِ والقَباء

٣٦٥ - حَدَّثَنَا سَلْبَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ ﷺ فَسَأَلَهُ عَنِ الصَّلَاةِ فِي الثَّوْبِ الْوَاحِدِ ، قَالَ « أَوْ كَلَّكُمْ يَحْدُ ثَوْبَيْنِ . ثُمَّ سَأَلَ رَجُلٌ عَمْرًا ، قَالَ : إِذَا وَسَّعَ اللَّهُ فَأَوْسِعُوا : جَمَعَ رَجُلٌ عَلَيْهِ ثِيَابُهُ ، صَلَّى رَجُلٌ فِي إِزَارٍ وَرِدَاءٍ ، فِي إِزَارٍ وَقَمِيصٍ ، فِي إِزَارٍ وَقَبَاءٍ ، فِي سَرَاوِيلٍ وَرِدَاءٍ ، فِي سَرَاوِيلٍ وَقَمِيصٍ ، فِي سَرَاوِيلٍ وَقَبَاءٍ ، فِي ثُبَّانٍ وَقَبَاءٍ ، فِي ثُبَّانٍ وَقَمِيصٍ ، - قَالَ : وَأَحْسَبُهُ قَالَ - فِي ثُبَّانٍ وَرِدَاءٍ »

Të falurit me këmishë, pantollona, brekë dhe anteri

365. Na ka treguar Sulejman b. Harbi dha ka thënë se atij i ka treguar Hammad b. Zejdi, këtij Ejjubi, ai nga Muhammedi, e ky nga Ebu Hurejre i cili ka thënë:

12 Ibni Batalli dhe Ibni Tini mendojnë se meremetimi konkret i Qabes është bërë në të 15-tin vit të jetës së Muhammedit a.s. Muhammed ibni Is-haku pohon se një meremetim ka qenë dhjetë vjet pas kurorëzimit të Muhammedit a.s. me Hatixhen, e kjo është moshë 35 vjeçare e Muhammedit a.s.

Turpi është pjesë e besimit. Ebu Musa Ensariu ka thënë:

"Gjithmonë pastrohëm në sipërfaqe të terur dhe nuk mund të drejtohem nga turpi para Zotit". Nga kjo që u paraqit, dijetarët pohojnë se nuk duhet pastruar pa brekë të mbathura as në ujë të thellë.

Të jesh lakuriq në hapësirë të hapur dhe t'ia tregosh të tjerëve organet e turpshme, hyn në çështjet rreptësisht të ndaluara, me përjashtim të rastit të bashkëshortëve dhe nevojave vërtet të arsyeshme. Muhammedi a.s. qysh në fëmijëri të hershme është ruajtur (larguar) nga traditat e idhujtarëve dhe nga të gjitha veset e këqia të shoqërisë së atëhershme.

- Është ngritur një njeri te Pejgamberi s.a.v.s. dhe e ka pyetur atë për të falurit me vetëm një palë rroba, e ai tha:

"Pse, a çdokush nga ju i ka nga ey (palë) rroba?"

Pastaj një njeri e ka pyetur Umerin e ai i është përgjigjur:

"Zgjeroni nëse All-llahu ua mundëson! Le ta rritë njeriu rrobën e vet dhe le të falë namaz: le të falë me një petk të poshtëm dhe me një të epërm; me petkun e poshtëm dhe me këmishë; me petkun e poshtëm dhe me anteri; me pantallone dhe me petk të epërm; me petkun e poshtëm dhe me anteri; me pantollone dhe me petk të epërm; me pantollone dhe këmishë; me pantallone dhe kaftan (gunë); me brekë (të shkurta) dhe anteri; me brekë e këmishë; dhe mendoj, thotë Ebu Hurejre, se ka thënë edhe: "me brekë dhe me petkun e epërm".

٣٦٦ - حَدَّثَنَا عَامِرُ بْنُ عَلِيٍّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو ذَرِيْبٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنِ سَالِمٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ « سَأَلَ رَجُلًا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: مَا يَلْبَسُ الْحَرَمُ؟ قَالَ: لَا يَلْبَسُ الْقَمِيصَ وَلَا السَّرَاوِيلَ وَلَا الْبُرْتُسَ وَلَا تَوْبًا مَسَّهُ الزُّعْفَرَانُ وَلَا وَرْسٌ. فَمَنْ لَمْ يَجِدِ الْمُعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسِ الْمُطْفَيْنِ وَأَلْيَةً تَطْعَمُهَا حَتَّى يَكُونَ أَسْفَلَ مِنَ السَّكَّابِيِّنَ » وَعَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ مِثْلَهُ

366. Na ka treguar Aim b. Aliu, këtij Ebu Dhi'bi, ky nga Zuhriu, ai nga Salimi e ky nga Ibni Umeri, i cili ka thënë:

- Një njeri e ka pyetur Pejgamberin s.a.v.s.: "Çka guxon të vesh në ihram ai që kryen haxhin?". E ai i përgjigjet:

"Nuk mund të veshë këmishë e as pantallone, as mantil me kapelë, as petk të ngjyrosur me safran, as vers (dru i verdhë), e kush nuk gjen nallën le të mbathë meste, por le t'igdhend aq sa (grykëzat) të vinë nën nyjet e këmbëve".

Edhe Nafiu ka transmetuar nga Ibni Umeri e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. hadith të njëjtë me të Salimit.¹³

13 Në literaturën e hadithit paraqitet diskutimi i bërë mes Ubejd b. Ka'bit dhe Ibni Me'udit në të cilin Ibni Mes'udi pohon se me një petk mund të falesh vetëm nëse nuk ke edhe petk tjetër. Ai mendimin e vet ia ka paraqitur edhe Umerit, i cili nuk është pajtuar me te,

باب ما يستتر من العورة

٣٦٧ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ قَالَ « نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ اشْتِمَالِ الصَّمَاءِ ، وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ لَيْسَ عَلَيْهِ فَرْجٌ مِنْهُ شَيْءٌ »

Pjesa e turpshme e trupit që duhet mbuluar

367. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, këtij ia ka transmetuar Lejthi nga Ibni Shihabi, ai nga Ubejdullah b. Abdi-l-lah b. Utbe, e ky nga Ebi Seid El-Hudriu, që ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. e ka ndaluar të mbështjellurit me petk të ngushtë pa krahë (pa prerje) dhe të ulurit në gjunjë (galuc), nëse ai petk nuk ka diçka (ndonjë pjesë) për ta mbuluar organin gjenital".

٣٦٨ - حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ بْنُ عُقْبَةَ قَالَ حَدَّثَنَا سَعْدِيَانُ عَنْ أَبِي الزُّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ « نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ بَيْعَتَيْنِ : عَنِ اللَّاسِ وَالنَّبَازِ . وَأَنْ يَشْتِمَلَ الصَّمَاءَ . وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي تَوْبٍ وَاحِدٍ »

368. Na ka treguar Kabisi b. Ukbeja, këtij ia ka përcjellur Sufjani nga Ebu Zinadi, ai nga A'rexhi, eky nga Ebu Hurejre, i cili ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. i ka ndaluar dy forma të tregtisë: të bërit tregti vetëm me kontakt dhe prekje të lëndës që është për shitblerje, gjuajtjen dhe hudhjen e gurëzave në objektin (sendin) e treguar; po ashtu ka

por ka shtuar: "Nëse njeriu ka (më)shumë rroba, le ta veshë një me të cilën do ta mbulojë pjesën e poshtem të trupit (izar), e edhe tjetrën, e cila do t'ia mbulojë pjesën e epërme (rida), pavarësisht çfarë është ajo rrobe dhe si quhet".

Deklarata e Umerit, tregon qartë, se mund të falesh vetëm me një rrobë e cila i mbulon pjesët e trupshme të trupit; si këmisha e gjatë, anteria, brekë, pantallone e të ngjashme.

Disa dijetarë të shkollës malikite konsiderojnë se namazin e falur vetëm në brekë (të gjata) duhet përsëritur derisa ende zgjat koha e tij, e me kalimin e kohës ajo detyrë bie. Sipas mendimit të Hanefiut ai është namaz i plotfuqishëm, me theks se të bësh këtë kur ke rreth vetes edhe pjesë të tjera të rrobave është e qortueshme.

ndaluar të mbështjellurit në petk të ngushtë pa prerje për (nxjerrjen e) duar dhe të ulurit në gjunjë, duke qenë vetëm në një petk.

٣٦٩ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ حَدَّثَنَا يَمْتُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أُخِي ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَمِّهِ قَالَ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ « بَعَثَنِي أَبُو بَكْرٍ فِي تِلْكَ الْحَلِجَةِ فِي مُؤَدَّتَيْنِ يَوْمَ النَّحْرِ تُوَدَّتُنَّ بِمَعْنَى أَلَا لَا يَحْتَجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ . قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ : ثُمَّ أُرْدِفَ رَسُولُ

اللَّهِ ﷺ عَلَيَّ فَأَسْرَهُ أَنْ يُوَدَّتَنَّ بِبِرَاءَةٍ . قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : فَأَذَّنَ مَعَنَا عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ فِي أَهْلِ مِثْقَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ : لَا يَحْتَجُّ بَعْدَ الْعَامِ مُشْرِكٌ وَلَا يَطُوفُ بِالْبَيْتِ عُرْيَانٌ »

369. Na ka treguar Is-haku, se i ka treguar Jakub b, Ibrahim, këtij vëllai i tij Ibni Shihabi, ky nga xhaxhai i vet që thotë se e ka informuar Humejd b. Abdu-r-Rahman b. Avfi që Ebu Hurejre ka thënë:

- Në kohën e këtij haxhillëku më ka dërguar Ebu Bekri, midis lajmëtarëve, ditën e parë të bajramit që në Mine të lajmërojmë: "Dijeni, se me përfundimin e këtij viti asnjë idhujtar më nuk mund të vijë në haxhillëk, as personi lakuriq të bëjë tvaf Qaben!

Humejd b. Abdu-r-Rahmani ka thënë:

- Më pastaj Pejgamberis.a.v.s. e ka dërguar Aliun dhe i ka urdhëruar t'u lajmëroj (haxhinjve) pjesën e parë të sures Beraetun.

Aliu, thotë Ebu Hurejre, të pranishmëve në Mine, bashkë me ne, ditën e parë të bajramit, u ka kumtuar: "Pas këtij viti asnjë idhujtar më nuk mund të bëjë haxhin e as të sillet rreth Qabes lakuriq".¹⁴

14 Në namaz duhet të jesh i veshur si ka hije. Të falësh me petk pa prerje për nxjerrjen e duarve nuk është me vend, e nëse gjatë faljes mund të paraqiten (duken) pjesët e turpshme të trupit, atëherë është e ndaluar ta veshësh petkun e tillë.

Ndalohet të ulesh me kërcije të ngritur (drejtuar) dhe të ulesh në gjunjë (galuc) i veshur me petk të epërm pa pjesën e poshtme të rrobave, siç kanë vepruar arabët para islamë. Kjo është veshje e pahijshme.

Shitblerja e ndershme lind pas shqyrtimit të sendit që shitet, e jo vetëm me prekje, kontakt ose me gjuajtjen e lëndës me guralec. Ky lloj tregtie dikur ishte shumë i përhapur dhe ka dëmtuar herë shitësin, herë blerësin.

بَابُ الصَّلَاةِ بِبَيْرِ رِدَاءِ

۳۷۰ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي الْمَوَالِي عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ وَهُوَ يُصَلِّي فِي ثَوْبٍ مُلْتَحِفًا بِهِ وَرِدَاؤُهُ مَوْضُوعٌ . فَلَمَّا انصَرَفَ قُلْنَا : يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ تُصَلِّي وَرِدَاؤُكَ مَوْضُوعٌ ؟ قَالَ : نَعَمْ أَحْبَبْتُ أَنْ يَرَانِي الْجَاهِلُ بِمِثْلِكُمْ . رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي هَكَذَا

Falja e namazit pa pjesën e epërme të petkut

370. Na ka treguar Abdul-l-Aziz b. Abdullahu, këtij Ibnu Ebi Mevaliu prej Muhammed b. Munkedirit, i cili ka thënë:

- Kam hyrë te Xhabiri b. Abdullahu e ai falej i mbështjellë në një petk, e pjesa e epërme e petkut të tij e lënë (anash). Pasi e kreu namazin, i kemi thënë: "O Ebu Abdullah, po falesh, e pjesa e epërme e petkut tënd e lënë (anash)?"

- Po, - u përgjigj ai - kam dashur të më shohin të paditurit, siç jeni ju. Unë e kam parë Pejgamberin s.a.v.s. duke u falur kështu.

بَابُ مَا بُدِ كُرُّ فِي النَّخِذِ ، وَيُرْوَى عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَجَرَاهِدٍ وَمُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ
« النَّخِذُ عَوْرَةٌ » . وَقَالَ أَنَسٌ : حَسَرَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ فَخْدِهِ ، وَحَدِيثُ أَنَسٍ أَشْنَدُ ، وَحَدِيثُ جَرَاهِدٍ أَحْوَطُ ، حَتَّى يُخْرَجَ مِنْ اخْتِلَافِهِمْ . وَقَالَ أَبُو مُوسَى : غَطَّى النَّبِيُّ ﷺ رُكْبَتَيْهِ بَيْنَ دَخْلِ عَثْمَانَ . وَقَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ : أُنزِلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ ﷺ وَفَخْدُهُ عَلَى فَخْدِي ، فَتَقَدَّتْ عَلَيَّ حَتَّى خِفْتُ أَنْ تَرُضَ فَخْدِي

Udhëheqjen në haxhillëkun e vitit të 9 sipas hixhrit Pejgamberi a.s. ia ka besuar Ebu Bekrit, e ai i ka dhënë udhëzime Ebu Hurejres se çka do t'u kumtojë haxhinjve në Mine. Pas largimit të Ebu Bekrit nga Medinja është shpallur surja "et-Tevbe", andaj Muhammedi a.s. e ka dërguar Aliun që t'ju komtoj haxhinjve. Aliu, hypur në deve të Muhammedit a.s. arriti te Ebu Bekri në Dhul - Hulejfe, ia sqaroi misionin e vet dhe citoi suren e shpallur rishtas, në të cilën në ajetin 40 mendohet në te me fjalët: "Nëse nuk e ndihmoni, Zoti e ka ndihmuar kur e kanë ndjekur (dëbuar) pabesimtarët (nga Mekka), si të dytin nga të dytë, kur ata dy ishin në shpellë dhe kur ia ka thënë shokut të vet: "Mos u frikëso! Zoti është me në". Andaj All-llahu i ka dërguar qetësimin e Vet dhe e ka forcuar me ushtri të cilën ju nuk e keni parë, fjalën e pabesimtarëve e ka bërë të ulët, e fjala e All-llahut (ka mbetur) e lartë. Vërtetë, All-llahu është i fuqishëm dhe i mençur (i urtë)".

Çka përmendet për kofshën

Transmetohet nga Ibni Abbasi, ky nga Xherhedi dhe Muhammed b. Xhahishi e këta nga Pejgamberi s.a.v.s.:

"Kofsha (kërdhokulla) është pjesë e turpshme e trupit (avret)"

Enesi ka thënë që: "Nganjëherë Pejgamberi s.a.v.s. e ka zbuluar kofshën e vet".

Për të dalur nga deklaratat e tyre (kundërthënëse) Buhariu sqaron:

"Deklarata e Enesit është më e mirë në saje të përcjellësve të vet, ndërsa deklarata e Xherhedit më e sigurtë (për ritual)".

Ebu Musai thotë: "Pejgamberi s.a.v.s. i ka mbuluar gjunjtë e vet kur ka hyrë Uthmani".

Ndërsa, Zejd b. Thabiti ka thënë: "All-llahu një herë Pejgamberit s.a.v.s. ia zbriti shpalljen derisa kofshën e kishte në kofshën time dhe aq m'u rëndua mua sa që jam frikuar se mos po më dërmohet (ndrydhet) kofsha ime".¹⁵

---

15 Hadithin e lartshënuar, nëpërmjet Ibni Abbasit e përmend Tirmidhiu në përmbledhjen e tij të haditheve, e Maliku ne Muvettaun e tij nëpërmjet Xherhedit, ndërsa Taberaniu nëpërmjet Muhammed b. Xhahshit e sjell në këtë variantë:

- Jam falur me Pejgamberin a.s. e pastaj kaluam pranë Ma'merit i cili rrinte (ulur) me kofshë të zbuluara para shtëpisë së vet pranë rrugës.

- Mbuloi kofshët o Ma'mer, sepse kofshët janë pjesë e turpshme e trupit - tha Muhammedi a.s.

Enes b. Maliku, Muhammed b. Abdu-r-Rahmani dhe ndonjë as-habe tjetër kanë mendim të kundërt e që i mbështet edhe Ibni Hazmi me vëretje se "Te gratë pjesë e turpshme e trupit konsiderohet i tërë trupi i saj, pos fytyrës dhe shuplakës".

Enesi ka parë kofshën e zbuluar të Muhammedit a.s. me rastin e kalërimit të tyre të përbashkët në deve dhe çlirimit të Hajberit. Po të ishte kofsha vertetë pjesë e turpshme e trupit, All-llahu xh.sh. nuk do ta lejonte Pejgamberin e tij që rreth kësaj të gabojë publikisht, e dihet se nga veprimet e tilla e ka ruajtur që nga ditët e hershme të fëmijërisë së tij.

Numri më i madh i as-habëve dhe i dijetarëve të gjeneratave të mëvonshme siç janë: Ebu Hanife, Muhammedi, Zuferi, Maliku, Shafiu dhe Ahmed i përmbahen hadithit të

۳۷۱ - حَدَّثَنَا يَعْقُوبُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عُيَيْنَةَ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمُزِينِ بْنُ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ غَزَا خَيْبَرَ فَصَلَّيْنَا عِنْدَهَا صَلَاةَ الْغَدَاةِ بِفَلَسٍ ، فَرَكِبَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ وَرَكِبَ أَبُو طَلْحَةَ وَأَنَا رَدِيفُ

theksuar te Buhariu dhe mendojnë se kofshët në namaz domosdo duhet mbuluar.

Sipas mendimit të juristëve të shkollës hanefite pjesë e turpshme e trupit të mashkulli është trupi nga kërthiza deri nën gjunjë, ndërsa Ahmed b. Hambeli, Zuferi dhe Maliku kërthizën dhe gjunjët nuk i konsiderojnë pjesë të turpshme të trupit.

Gjunjët janë të përbërë nga ashti i pjesëve të kërcirit, i cili nuk është pjesë e turpshme e trupit dhe nga eshtrat e kofshëve të cilat konsidrohesh pjesë e turpshme, andaj nga kujdesi dhe siguria më e madhe për ritual kërkohet mbulimi i gjunjëve.

Kofsha e zbuluar e Muhammedit a.s. në Tebuk ishte nga nevoja dhe ngutia ushtarake dhe nuk mund të jetë argument për rrethana normale.

Deklaratën e plotë të Ebu Musa Eshariut Tahaviu e paraqet në variantin vijues:

- Pejgamberi a.s. duke ndenjtur ulur e ka vënë petkun e vet ndërmjet gjunjëve. Në atë çast i paraqitet Ebu Bekri dhe ai i lejon hyrjen. Duke ndenjtur në atë pozitë, i erdhi Umeri dhe disa As-habe. Më në fund u paraqit edhe Uthmani dhe ai i lejoi hyrjen duke e tërhequr petkun në gjunjët e vet. Pas përfundimit të bisedës u shpërndanë të gjithë dhe Hafsa i ka thënë: "O i dërguari i All-llahut, të erdhi ty Ebu Bekri, Umeri dhe shokët tjerë, dhe ti rrije ashtu pa lëvizur, e kur erdhi Uthmani ti i mbulove gjunjët!"

- Vallë, mos të turpërohesh nga njeriu nga i cili turpërohen edhe melaqet! - u përgjigj ai.

Sipas kësaj që u paraqit shihet se pejgamberi kofshët vazhdimisht i ka mbuluar, e gjunjët sipas nevojës dhe arsyeshmërisë (gjykimit) personale.

Deklarata e Zejd b. Thabitit ka të bëjë me shpalljen e ajetëve 94-95 të sures En-Nisa, në të cilët thuhet: "O besimtarë, kur niseni në rrugë të All-llahut (në luftë), informohuni (për armikun) dhe atij që u përshendet me selam, mos i thuani: "Ti nuk je besimtar!, duke kërkuar me këtë mirësitë (kënaqësitë) kalimtare të kësaj bote, e te All-llahu ka pasuri të shumta. Të tillë keni qenë edhe ju më parë, e All-llahu u dhuroi bekimin e vet, prandaj informohuni (për armikun)! Njëmend, All-llahu din çka punoni ju.

Nuk janë të barabartë ata besimtarë që kanë mbetur në shtëpitë e tyre, pos atyre që janë të penguar nga nevoja, me ata që luftojnë në rrugë të All-llahut me pasuritë dhe jetërat e tyre. Zoti i ka ngritur (dekoruar) për një shkallë më lartë ata që luftojnë me pasuritë dhe jetërat e tyre ndaj atyre që kanë mbetur në shtëpitë e tyre. E All-llahu të gjithëve u ka premtuar mirësi. E All-llahu i ka shpërblyer me shpërblim të madh ata që luftojnë, e jo ata që mbesin (në shtëpitë e tyre)".

أبي طلحة، فأجرى نبي الله ﷺ في زقاق خيبر وإن رُكبتى لتمس فخذ نبي الله ﷺ. ثم حَسَرَ الإزارَ عن فخذِهِ حتى إنى أنظرُ إلى بياضِ فخذِ نبي الله ﷺ. فلما دخلَ القريةَ قال: «اللهُ أكبرُ خربتُ خيبرُ»، إنَّنا إذا نزلنا بساحةِ قومٍ فساءَ صباحُ المنذرينَ. قالوا ثلاثاً. قال: وخرجَ القومُ إلى أعمالهم، فقالوا: «محمدٌ أ - قال عبدُ العزيزِ وقال بعضُ أصحابِنا - واتَّخِيسُ» بمعنى الجيشِ. قال: فأصَبَناها عَنوةً، فبُجِعَ السَّبِيُّ، فجاءَ دحيةُ فقال: يا نبيَّ الله! أعطني جاريةً من السبيِّ. قال: اذهبْ فخذْ جاريةً. فأخذَ صفيةَ بنتَ حِمْيَرٍ. فجاءَ رجلٌ إلى النبيِّ ﷺ فقال: يا نبيَّ الله! أعطيتَ دحيةَ صفيةَ بنتَ حِمْيَرٍ سيدةَ قُرَيْظَةَ والنَّضِيرَ، لا تصلحُ إلا لك. قال: ادعوهُ بها. فجاءَ بها. فلما نظرَ إليها النبيُّ ﷺ قال: خذْ جاريةً من السبيِّ غيرَها. قال: فأعتقها النبيُّ ﷺ وتزوَّجها. فقال له ثابتٌ: يا أبا حمزة ما أصدَقها! قال: نفسُها، أعتقها وتزوَّجها. حتى إذا كانَ بالطريقِ جَهِزَها له أمُّ سُلَيْمٍ فأهدتها له من الليلِ، فأصبحَ النبيُّ ﷺ عَرُوساً. فقال: مَنْ كانَ عندَهُ شيءٌ فليجيئْ بهُ وبِسطِ نِظماً فجعلَ الرجلُ يبيحُ + بالتمرِ، وجعلَ الرجلُ يبيحُ + بالسَّمَنِ، قال: وأحسبهُ قد ذكَرَ السَّوِيْقَ. قال: فحاسوا حَيْساً، فسَكَاتُ وَلِيمةَ رَسولِ اللهِ ﷺ

371. Na ka treguar Jakub b. Ibrahim, se i ka treguar Ismail b. Ulejje, atij Abdu-l-Aziz b. Suhejbi nga Enesi se Pejgamberi s.a.v.s. ka udhëhequr aksionin ushtarak në Hajber dhe e kemi falur namazin e sabahut në mëngjes (muzg) mu para Hajberit. Pastaj Pejgamberi s.a.v.s. hypi në deve, hypi edhe Ebu Talha, e unë pas Ebu Talhas. Pejgamberis.a.v.s. u nis rrugës së Hubejrit dhe gjuri im e preku kofshën e Pejgamberit s.a.v.s. Pastaj e hoqi (me rastin e prekjes) petkun e poshtëm nga kofsha e vet, saqë unë pashë barshësinë e kofshës së Pejgamberit s.a.v.s. Pasi që hyri në katund (në Hajber) tha: "All-llahu është më i madhi! Qoftë i shkatërruar Hajberi!" Kur zbritëm në fushën hyrëse të vendbanimit me njerëz, tha tri herë: "I keq është mëngjesi për ata që janë të qortuar!"

Enesi thotë; populli (i Hajberit) doli (prej shtëpive) për punë të veta dhe thoshin: "Muhammed!", kurse dikush nga shokët tanë, thotë, Abdu-l-Azizi, tha: "... edhe armata" d.m.th. ushtria. Hajberin e këmi çliruar me dhunë dhe kemi grumbulluar plaçkën e luftës. Aëherë erdhë Dihje dhe tha: "O Pejgamberi s.a.v.s., ma jep një vajzë (shërbëtore) nga ajo plaçkë luftë!"

- Shko dhe merre një vajzë për vete - u përgjigj ai.

Dihje e mori Safijjen, bijën e Hujejjit, e Pejgambeirit s.a.v.s. i erdhi një njeri dhe i tha:

- O Pejgamberi i All-llahut, Dihjes ia ke dhënë Safijjen, bijen e Hujejjit, zonjushën (të parën) e fisit Kurejdhe dhe Nadër, e ajo të ka hije vetëm ty.

- Ma thirrni atë bashkë me ate - tha ai.

Dihje erdhi me ate dhe kur e pa ate Pejgamberi s.a.v.s. tha:

"Merr nga plaçka ndonjë vajzë tjetër, pos saj !"

Enesi thotë se, Pejgamberi s.a.v.s. ate e ka liruar e pastaj e ka martuar për vete.

Më vonë Thubiti e ka pyetur Enesin:

- Ebu hamza, çka i ka dhënë asaj Muhammedi s.a.v.s. si dhuratë martese ?

- Vetë atë. E liroi dhe me te vuri kurorë.

Dhe derisa ende ishte në rrugë (në Seid ruha), e përgatiti atë për Muhammedin a.s. Ummi Selemeja (nëna e Enesit) dhe ia dërzoi natën. Kështu, Pejgamberi s.a.v.s. gdhui si dhëndërr dhe tha: "Kush ka diçka le të ma sjellë!" Atëhere e shtriu një mushama lëkure dhe njerëzit sillnin dikush hurma, e dikush vaj.

Mendoj, thotë Abdu-l-Azizi, se Enesi ka përmednur edhe miell të fërguar dhe ka thënë se kanë bërë gjellë (nga hurmet, vaji, qumështi dhe mielli i fërguar) dhe kjo ka qenë gostia e dasmës së Pejgamberit s.a.v.s.¹⁶

---

16 Hajberi është çliruar në fillim të vitit të shtatë sipas hixhrit për shkak të pabesisë (trathtisë) së hebrenjëve dhe marrëveshjes së tyre me armiqtë e muslimanëve përreth.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- në një kafshë mund të hypin shumë persona me kusht që ajo të mund t'i përballojë;

- para fillimit të betejës duhet përmendur emrin e All-llahut (xh.sh.) apo të shqiptohet zëshëm tri herë tekbiri, ashtu siç është thënë kjo në Kur'an:

"Besimtarë, kur të përlesheni me pabesimtarët, bëhuni të qëndrueshëm (të fortë) dhe kujtoni All-llahun gjithnjë e më shumë !" (el-Enfal, 45)

- preferohet që pronari ta lirojë robëreshën e vet e pastaj ta kurorëzojë. Ngjashëm me Safijjen, Muhammedi a.s. e ka kurorëzuar edhe Xhurvejrijen, bijen e Harithit, të zënë rob me rastin e luftës me fisin Mustalik.

Aishja pohon se Xhurvejria si plaçkë lufte i ka takuar Thabit b. Kajsit dhe ajo e ka lutur të ribletet. Thabiti ia ka lejuar këtë e ajo ka kërkuar ndihmë materiale nga të njohurit, e

باب في كم تَصَلَّى المرأة في الثياب. وقال عكرمة: لو وارت جسدَها في ثوبٍ لأجزتُه
 ٣٧٢ - حدثنا أبو اليان قال أخبرنا شبيب عن الزهري قال أخبرني عروة أن عائشة قالت قد كان
 رسول الله ﷺ يَصَلِّي القبرَ فيشهدُ معه نساءً من المؤمناتِ مُتَلَفِّعاتٍ في مُرُوطِهِنَّ، ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ
 ما يَعْرِفُنَّ أَحَدًا

Në sa petka gruaja mund të fal

Ikrime ka thënë: "Do t'i lejoja asaj po ta mbulojë trupin e vet (bile) edhe me një petk".

372. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtij ia ka transmetuar Shuajbi nga Zuhriu, këtij Urve, se Aishja ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. falte namazin e sabahut në të cilin merrnin pjesë edhe disa muslimane të mbështjella me mbulesat e tyre të leshta të mëndafshita, e pastaj ktheheshin në shtëpitë e tyre, pa mundur t'i njohë askush".¹⁷

më në fund edhe nga Pejgamberia.s.

- A don diçka më të vlefshme se ajo ndihmë? - e ka pyetur Muhammedi a.s.
- E çka është ajo? - thotë ajo.
- Ta jap (paguaj) shumën e caktuar për lirimin tënd dhe të të kurorëzoh për vete.
- Pajtohem - u përgjegj Xhujeria.

Sapo e kurorëzoi Muhammedi a.s. Xhujerien edhe luftëtarët tjerë i liruuan robërit e tyre, duke konsideruar se fisi Mustalik është në lidhje miqësie me Pejgamberin a.s. Kështu me këtë martesë të bekuar njëkohësisht janë liruuar edhe njëqind robër të fisit të përmendur.

- sunnet është, e disa dijetarë thonë detyrim, të përgaditësh gazmend dasme. Ebu Hanife, Maliku dhe Ahmed i konsiderojnë se sunnet është t'i përgjigjesh thirrjes me pjesëmarrje personale në gazmend të këtyllë. Shafi i konsideron për obligim, e në raste të tjera akt të preferueshëm;

- martesë bëhet publikisht;

- është e preferueshme që fqinjët dhe miqtë çiftin e ri ta ndihmojnë materialisht dhe me dhurata të cilat atyre u përgjigjen më së miri.

17 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është i plotfuqishëm namazi i gruas së mbështjellur me vetëm një fustan. Maliku, Ebu Hanifja dhe Shafi i konsiderojnë që gruaja në namaz me vete duhet të ketë pallton,

باب إذا صلى في توبٍ له أعلامٌ ، ونظر إلى عَلمها

۳۷۳ - حَدَّثَنَا أَحَدُ بَنِي يُونُسَ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مَعْمَدٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ « أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى فِي خَيْصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ فَنَظَرَ إِلَى أَعْلَامِهَا نَظْرَةً ، فَلَمَّا انصَرَفَ قَالَ : اذْهَبُوا بِخَيْصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَرْمٍ وَأَمْرِي بِأَنْبِجَانِيَةِ أَبِي جَهْمٍ ، فَانْهَأْتَنِي آتِنَا مِنْ صَلَاتِي » . وَقَالَ هِشَامُ بْنُ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « كُنْتُ أَنْظُرُ إِلَى عَلمِهَا وَأَنَا فِي الصَّلَاةِ فَأَخَافُ أَنْ تَقْتَتِنَنِي »

Të falurit me petk me shenja dhe të shikuarit në aqo shenja

373. Na ka treguar Ahmed b. Junasi, këtij Ibrahim b. Sa'di, këtij Ibni Shihabi nga Urve, e ai nga Aishja, se Pejgamberi s.a.v.s. është falur me (në)

mbulesën (anterinë) dhe shallin (shaminë). Atau thotë se më së paku duhet pasur: "Petkun e poshtëm, pallton dhe shallin", e Ibni Sirini shton: "...dhe edhe një pallto (mbulesë) të gjatë".

Ibni Mundhiri konsideron se numri i petkave është sekondar. Me rëndësi është që gruaja në namaz t'i mbulojë të gjitha pjesët e trupit të vet, e edhe flokët.

Mendimet e juristëve islamë rreth çështjes së pjesëve zbukuruese, gjegjësisht, të turpshme, të trupit të femrës, janë të duarduartë.

Ebu Bekir b. Abdurrahmani konsideron se i gjithë trupi i gruas hyn në pjesët e turpshme, e edhe thonjtë. Maliku dhe Shafiu konsiderojnë se flokët dhe tabanët (shputat) hyjnë nën kategorinë e pjesëve të turpshme të trupit, dhe nëse gruaja nuk i mbulon në namaz, namazin duhet përsëritur derisa ende vazhdon koha e tij, e Shafiu edhe shton: "...edhe pas kalimit të kohës së tij".

Ebu Hanife dhe Thevriu mendojnë se namazi i gruas me shputa të zbuluara është i plotfuqishëm, sepse këmbët e gruas nën nyje nuk hyjnë në pjesët e turpshme të trupit të gruas;

- Maliku, Shafiu, Ahmed i dhe Is-Haku mendojnë se më mirë është që namazin e sabahut ta falësh në muzg të agimit, e Ebu Hanifja mendon se duhet shtyerë deri të zdritja e pjesërishme, por megjithatë diçka para lindjes së diellit.

Ka juristë të cilët thonë se zbatimi i përmbytjes së hadithit të përmendur është deroguar me hadithe të mëvonshme të cilëve juristët e shkollës hanefite i kushtojnë kujdes të veçantë;

- gratë mund të marrin pjesë në faljen kolektive të namazit në xhami nëse kjo nuk do të ketë pasoja të këqija për bashkësinë. Ebu Jusufi dhe Muhammedi lejojnë afrimin e grave në çdo namaz të detyrueshëm, çka e aprovon edhe Ebu Hanifja, me përjashtim të drekës dhe iqindisë. Shumë dijetarë këtë çështje e zgjidhin në harmoni me interesat dhe nevojat morale të shoqërisë.

një petk të hollë-të zi, në të cilin ishin disa shenja, dhe hodhi një shikim në ato shenja, e, kur e kreu namazin tha:

- Dërgojani këtë petk timin të zi kutia-kutia Ebu Xhehmit dhe sillmani petkun e trashë prej liri të Ebu Xhehmit, ngase kjo pak më parë ma largoi vëmendjen nga namazi im.

Ndërsa Hisham b. Urve transmeton nga babai i vet, e ai nga Aishja, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Derisa faqesha kam shikuar në shenjat (larat) e petkut dhe u frikova kjo të mos më sjellë në sprovë".¹⁸

باب إن صلى في ثوبٍ مُصَلَّبٍ أو تصاوِيرٍ هل تفسدُ صلواته؟ وما يُنهي عن ذلك

٣٧٤ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ عَنِ النَّسَائِيِّ «كَانَ قِرَامٌ لِعَائِشَةَ سَدَّتْ بِهِ جَانِبَ بَيْتِهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «أَمِيطِي عَنَّا قِرَامَكَ هَذَا، فَإِنَّهُ لَا تَرَاهُ تَصَاوِيرُهُ تَمْرِضُ فِي صَلَاتِي»

18 Nga hadithi mund të përfundohet:

- lejohet të falesh me rroba me lara dhe çfarëdo tjera të pastërta;

- të menduarit në namaz për punët e kësaj bote nuk e prish namazin, por besimtari i penduar duhet me mendimet e veta të thellohet në të, duke eliminuar çdo mendim tjetër, e kjo arrihet me falje të vetëdijshme (të ndërgjegjshme):

- qortohet zbukurimi artistik i mureve në xhami dhe mihrab aq sa që të tërheqë vëmendjen e falësit;

- gjatë faljes nuk duhet shikuar anash, por në vendin ku bëhet sexhdja. Mirësjellja kërkon të shikohet para vetit edhe në të ecurit e përditshëm;

- dhuratën duhet pranuar dhe duhet qenë mirënjohës për të;

- Pejgamberët krahas misionit Hyjnor janë edhe njerëz. Në përputhje me ligjet e kësaj bote dhe të nevojave të jetës, ata sillen si njerëz të rëndomtë dhe është e mundur t'i okupojnë disa punë të kësaj bote, e nga pikëpamja e fuqisë së shpirtit të tyre dhe të shpalljes së frymëzuar ata jana diçka më shumë se njerëzit e rëndomte, njerëz të cilët dominon fuqia shpirtërore ndaj materies së trupit të tyre. Deklaratën e sipërme Pejgamberi a.s. e ka dhënë si njeri i rëndomtë, duke i pasur parasysht shokët e vet të cilëve kjo u ngjet, e të largohen nga kjo.

Deklarata e dytë tregon në ngritje më të lartë shpirtërore të Pejgamberit a.s. të cilin syri nuk e mashtron, por megjithatë i nënshtrohen të provuarit.

**Nëse personi falet me petk me kryqe
ose piktura a ja prishin namazin?**

Çka është e ndaluar rreth kësaj?

374. Na ka treguar Ebu Ma'mer Abdullah b. Amri, se i ka thënë Abdu-l-Varithi, këtij Abdul-Aziz b. Suhejbi nga Enesi, i cili ka thënë:

- Aishja e ka pasur një mbulesë (pëlhurë) me të cilën e mbulonte njërën anë të dhomës së vet, andaj, Pejgamberi s.a.v.s. i tha: "Na e hiq këtë mbulesë tënden, ngase vazhdimisht më paraqiten vizatimet (pikturat) (nga ajo) derisa falem (jam në namaz)!"¹⁹

19 Muhadithët tjerë duke e përmendur rastin e sipërmë theksojnë se në mbulesë (paravan) kanë qenë të vizatuara figurat e zogjve dhe se Aishja me kërkesë të Pejgamberit a.s. e ka hequr.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e qortueshme të falesh në rroba të zbukuruara me vizatime dhe kryqe, të shikosh në to duke e falur namazin dhe të falesh në cergë (shtrojë) me vizatime të tilla.

Duket se hadithi i përmendur është i deroguar me të mëvonshmin, të cilin e ka transmetuar Selh b. Hanife e Nesaiu dhe e ka futur në përmbledhjen e tij të haditheve në këtë variantë: "Ubejdullah b. Ubejdullahu i ka ardhur në vizitë Ebu Talhas dhe tek ai e ka hasur Selh b. Hanifen. Pastaj Talha njërit nga të pranishmit i tha ta tërheq nën te çarçafin. Selhu pyeti për arsyen, e ai iu përgjigj:

- në të ka vizatime, e këtë e ka ndaluar Pejgamberi s.a.v.s.

- Këtë, vërtet nuk e kam ditur - tha Selhu. A nuk e ka ndaluar ai vetëm atë që është e vizatuar në rroba?

- Po, por unë këtë e bëj nga syçeltësia (kujdesi) - u përgjigj Talha.

Hanefitët konsiderojnë se vizatimet nëpër cergë (shtrojë) dhe në çarçaf nuk janë të ndaluara rreptësisht. Këtë mendim e përkrah Thevriu dhe Nehaiu, kurse Maliki thotë: "Është e qortueshme të ketë vizatime të qenive të gjalla nëpër tavan dhe mure të ndërtesës, ndërsa në cergë (shtrojë) dhe në çarçafë nuk ka dëm".

Imam Thevriu mendon që vizatimet nuk janë të ndaluara nëpër shtrojë kur nëpër të ecet, rimë ulur dhe flejmë.

Përfaqsesit e shkollës hanefite mendojnë se është e qortueshme të mbash vizatime të qenieve të gjalla të ekspozuara në dhoma, me përjashtim të atyre në çarçaf dhe shtrojë nëpër të cilën ecet.

باب من صلى في فروع حريره ثم ترعاه

٣٧٥ - حدثنا عبد الله بن يوسف قال حدثنا الليث عن يزيد عن أبي الخليل عن عبيد بن عامر قال : « أهدى إلى النبي ﷺ فروع حريره فلبسه فصلى فيه ، ثم انصرف فنزعها نزعاً شديداً كالكارية له وقال : لا ينبغي هذا للمتقين »

Të falurit me mantel mëndafshi

375. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, dhe ka thënë se ia ka transmetuar Lejthi nga Jezidi, ai nga Ebu Hurejre e ky nga Ukbe b. Amri, i cili ka thënë:

- I është dhuruar Pejgamberit s.a.v.s. një mantil (anteri) mëndafshi, e ka veshur dhe me te është falur, e, pasi e kreu namazin, e zhveshi vrazhdë, sikur ta përbuzte atë dhe tha: "Nuk u ka hije ky të devotshmëve!"²⁰

20 Nga hadithi mund të përfundohet;

- mashkullit i ndalohet të veshë rroba mëndafshi më përjashtim të nevojës, si në kohë të luftës ose në të ftohtë kur nuk ka tekstil tjetër.

Disa nga devotshmëria e kanë zbatuar këtë edhe te gratë. Kështu, Abdullah b. Zubejri, duke u mbajtur fjalim haxhinjve, u tha:

"Popull, mos veshni rroba mëndafshi, e mos ia lejoni këtë as grave tuaja, e as pasardhësve, sepse ai që i vesh në këtë botë, nuk do t'i ketë në të ardhmen".

Qëndrim të drejtë për këtë ka dhënë Pejgamberi a.s, me fjalët:

"Grave të ummetit tim ju është lejuar të përdorin arin dhe mëndafshin, e u është ndaluar meshkujve".

Aliu ka transmetuar që Pejgamberi a.s. me një rast në dorë të djathtë ka marrë mëndafsh, me të majtë ar dhe ka thënë: "Këto të dyja rrepësisht u janë të ndaluara meshkujve të ummetit tim";

- namazi i mashkullit i falur në petk të mëndafshit është i plotfuqishëm, por sipas mendimit të Malikut duhet përsëritur gjatë kohës së tij, nëse gjendet veshmbathje tjetër e përshtatshme.

- lejohet të pranohet dhurata nga idhujtaret. Pejgamberi a.s. mantilin e përmendur e ka pranuar nga Ukejdir b. Abdu-l-Meliku, zotëriut të Deumetu-l-Xhendelit. Në kohë të halifes Ebu Bekër, Halid b. Velidi e ka çliruar vendbanimin e përmendur, e Ukejdirin e ka kapur dhe e ka dhënë ta likuudojë për shkak të shkeljes dyfytirëshe të marrveshjes dhe përshkak të akcioneve (të fshehta) kundër muslimanëve.

باب الصلاة في الثوب الأحمر

٣٧٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرَفَةَ قَالَ حَدَّثَنِي عَمْرُ بْنُ أَبِي زَائِدَةَ عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي قُبَّةِ حِمْرَاءَ مِنْ أَدِيمٍ، وَرَأَيْتُ بِلَالَ بْنَ رِبَاعٍ أَخَذَ وَضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَرَأَيْتُ النَّاسَ يَبْتَدِئُونَ ذَلِكَ الْوَضُوءَ، فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسَّحَ بِهِ، وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بِلَالٍ يَدَ صَاحِبِهِ. ثُمَّ رَأَيْتُ بِلَالَ بْنَ رِبَاعٍ أَخَذَ عِزَّةً فَرَكَّزَهَا، وَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ فِي حُلَّةٍ حِمْرَاءَ مُشْمَرًا صَلَّى إِلَى الْعِزَّةِ بِالنَّاسِ رَاكِعِينَ، وَرَأَيْتُ النَّاسَ وَالذُّوَابَ يَمْشُونَ مِنْ بَيْنِ يَدَيِ الْعِزَّةِ»

Të falurit me petk të kuq

376. Na ka treguar Muhammed b. Ar'are, këtij ia ka përcjellur Umer b. Ebi Ziadi nga Avn b. Ebu Xhuhejfe, e ai nga babai i vet i cili ka thënë:

- E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. në një tendë (çadër) lëkure të kuqe dhe e kam parë Bilalin duke e marrë ujin e abdestit të Pejgamberit s.a.v.s., e po ashtu, i kam parë edhe njerëzit duke vrapuar për atë ujë e kush merrte prej atij uji diçka, pastrohej me te, e kush nuk mund të merrte gjë prej atij uji, merrte lagështi nga dora (e tij). Pastaj kam parë që Bilali e mori një shtizë (shkop) dhe e nguli (në tokë), kurse Pejgamberi s.a.v.s. doli në një petk (fustan) të kuq të përvjelë (deri nën gjunjë) dhe, pas shkopit të përmendur, me masën i fali dy reqate (drekën), dhe kam parë si njerëzit dhe devet e tyre kalojnë pas shkopit të përmendur.²¹

21 Nga hadithi mund të përfundohet:

- lejohen të vishen rrobat e kuqe dhe me to të falesh;
- njerëzit e dijshtëm dhe të moralshëm duhet respektuar;
- kush fal në sipërfaqe të hapur, së pari duhet që para vetes ta ngulë një shkop paksa të gjatë;
- në udhëtim namazet katërreqatëshe falen me mjaft dy reqate;
- uji i abdestit i kulluar nga organi i pastërt i trupit është i papastërt dhe nuk mund të shfrytëzohet më për pastrime sipas sheriatit.

باب الصلاة في الشطوح والمنبر والمنشب

قال أبو عبد الله: ولم ير الحسن بأساً أن يُصلى على الجِدِّ والقناطِرِ وإن جرى تحتها بولٌ أو فَوْقَهَا أو أَمَامَهَا إذا كان بينهما شُتْرَةٌ. وصلى أبو هريرة على سَقِيفِ المسجدِ بِصلاةِ الإمامِ، وصلى ابنُ عمرَ على النَّجْحِ

٣٧٧ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو حَازِمٍ قَالَ: سَأَلُوا سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ مِنْ أَىِّ شَيْءٍ الْمِنْبَرُ؟ فَقَالَ: مَا بَقِيَ فِي النَّاسِ أَعْلَمُ مِنِّي، هُوَ مِنْ أَثَلِ الْعَابَةِ، عَلَيْهِ فَلَانٌ مَوْلَى فُلَانَةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَقَامَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حِينَ عَمِلَ وَوُضِعَ، فَأَسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ، كَثُرَ وَقَامَ النَّاسُ خَلْفَهُ، فَقَرَأَ وَرَكَعَ وَرَكَعَ النَّاسُ خَلْفَهُ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ، ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرَى فَسَجَدَ عَلَى الْأَرْضِ، ثُمَّ عَادَ إِلَى الْمِنْبَرِ، ثُمَّ رَكَعَ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ ثُمَّ رَجَعَ الْقَهْقَرَى حَتَّى سَجَدَ بِالْأَرْضِ. فَبُذِئِبَتْ. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ سَأَلَنِي أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ رَحِمَهُ اللَّهُ عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ، قَالَ فَإِنَّمَا أُرِيدُ أَنْ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ أَعْلَى مِنَ النَّاسِ، فَلَا بَأْسَ أَنْ يَكُونَ الْإِمَامُ أَعْلَى مِنَ النَّاسِ بِهَذَا الْحَدِيثِ. قَالَ: قَالَتْ: إِنَّ سُفْيَانَ بْنَ عُيَيْنَةَ كَانَ يُسْأَلُ عَنْ هَذَا كَثِيرًا فَلَمْ تَسْمَعْ مِنْهُ إِقَالَ: لَا

Të falurit e namazit në çatia të rrafshita,
në minber dhe në podium

Ebu Abdullah (Buhariu) thotë:

Hasan Basriu e ka konsideruar të rregullt të falurit në akull të fortë dhe në ura, madje edhe nëse nën to, mbi to ose para (pranë) tyre rrjedh urina, nëse, mes falësit dhe asaj ndotësie, ekziston një ndarëse.

Ebu Hrejre është falur në tavan të xhamisë me imam, kurse Ibni Umeri është falur në borë.²²

22 Rastin e Ebu Hurejres e ka transmetuar Salihu, robi i liruar i Tev'emetit, me fjalët: "Kam falur në tavan të xhamisë mbas imamit i cili ka qenë poshtë para neve".

Një njeri në Ramazan falej në tavan të xhamisë mbas imamit, andaj për rregullsinë e namazit të tij e ka pyetur Muhammed ez-Zuhriun, e ai iu përgjigj: "Nuk dij që këtu te ketë ndonjë të keqe, pos nëse je para imamit".

Shafitë këtë veprim nuk e përfillin. Ata i lejojnë faljen në terren të ngritur vetëm imamit dhe muezinit që t'i shohin më mirë të pranishmit dhe ta dëgjojnë këndimin e caktuar në namaz.

Hanefitë konsiderojnë se nuk është mirë të falesh në tavan (galeri) pa një shkak të arsyeshëm, por lejojnë pa vërejtje në rast të ngushtësisë në faljen e xhumasë, bajramit

377. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Sufjani, e këtij ia ka transmetuar Ebu Hazimi duke thënë se e kanë pyetur Selh b. Sa'din:

"Prej ç'gjëje ka qenë (i ngritur) minberi i Muhammedit s.a.v.s. ?"

- Ndër të gjallët askush nuk ka mbetur më i njoftur se unë mbi këtë-
i përgjigj (Selhi). Ai ka qenë prej drurit të tamariskës. Pejgamberit
s.a.v.s. ia ka ndërtuar filan fisteku, robi i liruar i filan fistekut. Kur u
ndërtua dhe u montua, hypi në të Pejgamberi s.a.v.s., u drejtua kah
Qabja dhe me zë e shqiptoi tekbirin e namazit. Masa rrinte prapa tij e
ai e recitoi tekstin e duhur nga Kur'ani, dhe ra në ruqu e pas tij ra në
ruqu dhe masa. Pastaj e ngriti kokën, u kthye prapazi dhe e bëri sexhden
në tokë, pastaj (prapë) u ktheje në minber (e lexoi tekstin e duhur nga
Kur'ani), ra në ruqu, pastaj e ngriti kokën dhe u kthey prapazi derisa e
bëri sexhden në tokë. E këtillë është çështja e minberit.

**Ebu Abdullah (Buhariu) thotë se Ali b. Abdullahu ka thënë që Ahmed
b. Hanbeli e ka pyetur për këtë hadith (të lartëpërmendur), dhe ai i është
përgjigjur:**

---

dhe në namazet tjera. Më së miri është të falesh me imamin në të njejtën lartësi
horizontale, duke i plotësuar safet gradualisht, njërin pas tjetrit.

Lejohet të falesh në borë, madje edhe të bësh sexhde, kur ajo është e shkelur (ngjeshur)
ose e ngrirë dhe e ka fortësinë e nevojshme. Në Muxhteba' thuhet: "Lejohet të bëhet
sexhde në borë, bar të lartë, në sanë dhe në pambuk të çarë, nëse në to mund të stabilizohet
koka e falësit dhe ai me ballë mund ta ndjejë fortësinë e tyre".

Në përmbledhjen e fetfave të Ebu Hafsit, theksohet: "Nuk prish punë të falesh në akull,
në kokrra gruri, elbi, fiku dhe misri. Në oriz kjo nuk është e lejuar, sepse është i
rrëshqitshëm dhe jostabil, si edhe as në borën e butë dhe në shtresën e trashë të barit të
butë dhe në materie tjetër fortësinë e së cilës balli nuk mund ta ndjejë".

Hasan Basriu nuk e saktëson largësinë e falësit nga ndytësia eventuale. Këtu është me
rëndësi vendi në të cilin falet, e largësia e ndytësirës nga ai vend është sekundare, edhe
pse për epitet ndaj namazit në higjienën personale duhet të jetë i pastër edhe rrethi i afërt.

Në librin Mudevvenun thuhet: "Namazi është i plotfuqishëm nëse falësin nga ndyrësia
e ndan muri, rrethoja ose sipërfaqja e hapur e hapësirës, të lavamanit ose banjos".

- Kam dashur të theksoj se Pejgamberi s.a.v.s. ka qenë në nivel më të ngritur se masa, (prandaj) edhe s'prish punë (nuk pengon) që imami të jetë në një pozitë (vend) pak më të ngritur nga masa e njerëzve. Kam thënë, thotë Ali b. Abdullahu, se për këtë ngjarje (rast) është pyetur shumë Sufjan b. Ujejne, pse a nuk e ke dëgjuar ti këtë në tërësi nga ai?

- Jo - u përgjigj Ahmedi.²³

23 Ndërtuesit e minberit të Pejgamberit a.s. nuk janë të përcaktuar mirë. Ibni Sirini thekson se ka qenë një grek, rob i Sa'd b. Asit, Ibni Tini se ai ka qenë zdruckhtari me emrin Mejmun, rob i Sa'd b. Ubades, tjerët që ai është rob i njëfarë Aishes së Ensarijve, apo Aulasetes, e disa thonë se e ka ndërtuar Salihu, robi i Abbasit.

Ibni Sa'di në Tabakatin e vet thekson se Ebu Hurejre ka pohuar që Pejgamberi a.s. e ka mbajtur hytben duke ndejtur në këmbë në një trung të palmes. Duke u ankuar në këtë pashkathtësi Temimu ed-Dari, tha:

"A don të ta ndërtoj foltoren si ato që i kam parë në Siri?" Rreth kësaj Muhammedi a.s. u konsultua me as-habët dhe tha që minberi të vendoset në të djathtë të mihrabit në këndin e sipërm të xhamisë, ashtu që ndërmjet tij dhe murit të xhamisë ishte sipërfaqja e zbrazët e gjerë sa për të kaluar një dele.

Abbas b. Abdu-l-Mutalibi thotë se këtë minber e ka ndërtuar dhe në vendin e përmendur e ka venduar robi i tij dhe atë vetëm dy shkallë mbi të cilat ishte e treta për të ndenjtur ulur.

Nëpërmjet Jezid b. Rummanit, Hakemi në "Iklilen" e tij thekson se minberi i Pejgamberit a.s. ishte i ndërtuar prej tri shkallësh nën të cilat Muaviu ka urdhëruar të vehen edhe gjashtë, duke e transferuar pranë murit. Në atë kohë ndodh zënia e diellit, masa e shqetësuar dhe pjesa e minberit të Muaviut u dogj ndërsa shkallët e Pejgamberit a.s. u ruajtën dhe u vendosën në vendin e mëparshëm.

Nga hadithi përfundohet:

Lejohet të falesh në minber. Pejgamberi a.s. e ka bërë këtë duke dashur që të pranishmëve t'u tregojë qartë mënyrën e faljes së namazit.

Sipas mendimit të Ebu Hanifes, imami mund të jetë mbi nivelin e të pranishmëve më së shumti sa lartësia e shtatit të njeriut, e sipas Malikut në një lartësi të parëndësishme;

- lëvizja e vogël e falësit në namaz nuk e prish namazin.

Autori i Muhitit thotë se një hap i bërë në namaz, në cilëndo anë, nuk e prish namazin, por dy ose tri hapa e prishin dhe duhet përsëritur atë.

Ajniu mendon se këtu më rëndësi është arsyeja e lëvizjes. Nëse para falësit në saf ka vend të zbrazët, ai mund t'i lëshojë dy e më shumë hapa deri te vendi i zbrazët.

Hatabiu pohon që puna e vogël nuk e prish namazin. Minberi i pejgamberit ishte prej tri shkallëve. Nëse në të tretën është ulur, e në të dytën ka qëndruar në këmbë, zbritja dhe ngjitja e tij në minber nuk ka mundur të jetë më pak se dy hapa.

٣٧٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ أَخْبَرَنَا حُمَيْدُ الطَّوِيلُ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَقَطَ عَنْ فَرَسِهِ فَجَحِشَتْ سَاقُهُ - أَوْ كَتِفُهُ - وَأَلَى مِنْ نِسَائِهِ شَهْرًا ، فَخَاسَ فِي مَشْرُوبَةٍ لَهُ دَرَجَتُهَا مِنْ جُدْرِعٍ ، فَأَتَاهُ أَصْحَابُهُ بِمُودُونَةٍ فَصَلَّى بِهِمْ جَالِسًا وَمُحْمٌ قِيَامًا ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَالَ « إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا ، وَإِنْ صَلَّى طَائِفًا فَصَلُّوا قِيَامًا »
وَنَزَلَ لِتِسْعِ وَعِشْرِينَ ، فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ آلَيْتَ شَهْرًا ، فَقَالَ : إِنْ الشَّهْرَ تِسْعَ وَعِشْرُونَ

378. Na ka treguar Muhammed b. Abdu-r-Rahimi, atij i ka treguar Jezid b. Haruni, këtij i ka lajmëruar Humejd et-Tavil, ky nga Enes b. Maliku se Pejgamberi s.a.v.s. ka rënë nga kali dhe iu ka gërvishtur këmba nën gju, gjegjësisht shpatulla, edhe ishte betuar se do të izolohej një muaj nga bashkëshortet e veta dhe u ul në çardakun e vet i cili kishte shkallë nga trungjet (e palmës). Aty i vinin shokët e vet ta vizitojnë, dhe ai me ata është falur ulur, ndërsa ata në këmbë, pasi dha selam, ka thënë:

- **Imami është i venduar që te përcillet, e kur ai e shqipton tekbinin, shqiptone edhe ju, kur bie në ruq bini edhe ju, kur bie në sexhde, bini edhe ju, e nëse falet në këmbë, faluni edhe ju në këmbë!"**

Pas 29 ditësh zbriti (te gratë), e shokët e pyetën:

- **O i dërguari i All-llahut, ti je betuar se do të bojkotosh gratë një muaj ditë?**

- **Ky muaj i ka pasur 29 ditë - tha Pejgamberi.**²⁴

24 Nga hadithi mund të përfundohet:

- lejohet të falesh në tavan dhe në çati të rrafshhtë të shtëpisë;
- betimi është i pranuar me ligj dhe duhet respektuar;
- ndonjë muaj i vitit hixhrij mund t'i ketë edhe 29 ditë. Nëse muslimani e obligon veten për ndonjë punë derisa të zgjasë vetëm një muaj i caktuar për të cilin më vonë vërtetohet se i ka 29 ditë, obligimi skadon (merr fund) me kalimin e ditës së 29 të atij muaji, e nëse muaji nuk është përcaktuar obligimi zgjat 30 ditë;
- kryerjen e përbashkët të namazit mbas imamit të pranishmit e bëjnë duke qëndruar në këmbë, e në rast nevoje (sëmundje etj.) mund të falin ulur, pavarësisht si fal imami;
- pjesëmarrësit e faljes së përbashkët e ndjekin imamin në të gjitha pjesët e ritualit, e tekbinin fillestar të namazit e shqiptojnë njëkohësisht me imamin. Imami duhet të prijë në kryerjen e pjesëve të ritualit. Andaj, kush shkon në ruq, në sexhde ose në cilëndo pjesë tjetër të namazit para imamit, e imami nuk e zen, namazin e ka të prishur dhe duhet

باب إذا أصاب قلوب الصلّاء امرأة إذا سجد

۳۷۹ - **حدثنا** مسدد عن خالد قال حدثنا سليمان الشيباني عن عبد الله بن شداد عن ميمونة قالت « كان رسول الله ﷺ يصلي وأنا حذاه وأنا سائض ، وربما أصابني ثوبه إذا سجد » قالت « وكان يصلي على الحفرة »

Kur petku i atij që falet gjatë kryerjes së sexhdes prek gruan e tij

379. Na ka treguar Museddedi, që transmeton nga Halidi, ky nga Sulejman Shejbaniu, e ky nga Abdullah Sheddadi, e ai nga Mejmunja e cila ka thënë që:

- Pejgamberi s.a.v.s. falej, unë isha para tij dhe e kisha menstruacionin dhe, kur lëshohej në sexhde, shpesh petku i tij binte mbi mua, e ai - thotë Mejmunja - falej zakonisht në copë hasre.

باب الصلاة على الحصى

۳۸۰ - **حدثنا** عبد الله قال أخبرنا مالك عن إسحاق بن عبد الله بن أبي طلحة عن أنس بن مالك أن جدته مديكة دعت رسول الله ﷺ لعظام صمته له ، فأكل منه ثم قال : قوموا فلاصلّوا لي . قال أنس : فمست إلى حصى لنا قد أسود من طول ما ليس ، فتصحنه بماء . فقام رسول الله ﷺ ، وصفنت والبيتم وراءه ، والمعجوز من ورائنا . فصل لنا رسول الله ﷺ ركعتين ، ثم انصرف

Falja e namazit në rrogos

Xhabiri dhe Ebu Seidi janë falur në anije në këmbë, kurse Hasan (Basriu) u përgjigj: "Do të falësh në këmbë (si imam), nëse kjo nuk është vështirë për shokët e tu duke u kthyer me anije (kah Kibla). Në të kundërtën do të falesh ulur.²⁵

ta përsërisë;

- pas përjetimit të fatkëqësisë dhe të lëndimit është e preferuashme të merret abdest dhe të falë ndonjë reقات të namazit vullnetarisht (nafile).

25 Nga hadithi kuptohet:

- gruaja me menstruacion nuk izolohet prej anëtarëve të familjes, por duhet që trupin e

vet dhe rrobat t'i mbajë sa më të pastërta dhe në rregull;

- është e lejuar, madje edhe e preferuar të falesh në hasër. Kështu, zakonisht kanë vepruar Xhabiri, Ebu Dherri, Zejd b. Thabiti dhe Ibni Umeri. Umer b. Abdu-l-Azizi për shkak të devotshmërisë vazhdimisht ka bartuar me vete një kese me dhe të cilin e shpërndante në hasër dhe në të bënte sexhden. Ai ka dashur që në mënyrë të përpiktë ta zbatojë hadithin të cilin Pejgamberi a.s. ia ka thënë Muadhrit: "Vene fytyrën tënde në tokë!"

Rastin e Xhabirit dhe Ebu Seidit detajisht e kanë regjistruar muhadithët tjerë, duke theksuar që Ubejdullah b. Utbe, robi i liruar i Enesit, ka thënë: "Kam udhëtuar me Ebu Derdanë, Ebu Seid Huriun, Xhafer b. Abdullahun dhe me disa shokë të tjerë. Xhabiri si imam na ka falur në barkë me qëndrim në këmbë, e po të kishim dashur kemi mundur të hedhim spirancën në breg".

Pasi që Pejgamberi a.s. ka falur në hasër, as-habët analogjikisht kanë përfunduar se mund të falesh në dysHEME dhe në CERGË (shtrojë) në vend se drejtpërdrejt në tokë të zhveshur. Ebu Hanifja, Hasan b. Maliku, Ebu Kilabe dhe Tavusi i lejojnë udhëtarit që në anijën, e cila tashmë lundron, të falet edhe ulur, pavarësisht se a ka apo nuk ka ndonjë arsye për këtë, ndërsa Ebu Jusufi dhe Muhammedi e lejojnë këtë vetëm në rast të nevojës, si për zalisje, dhëmbje koke, lagështie e të ngjashme.

Në barkën me spiranca të hedhura (e ndalur) falja bëhet në këmbë. Ky është qëndrimi i të gjithë juristëve. Barka e tillë trajtohet si shtëpia. Mënyra e faljes së namazit në anije, hekurudhë (tren), avion dhe mjete të ngjasme shihet nga deklarata e Hasan Basriut, të cilën e mbështet edhe Buhariu.

Nga hadithi, gjithashtu, përfundohet:

- duhet përgjigjur ftesës së mikut dhe duhet ngrënë ato që t'i afron;
- namazet fakultative (nafile) mund të falen bashkarisht me imam;
- nafilen më mirë është ta falësh në shtëpi, e namazet farz në xhami;
- është e preferueshme që në mysafirllëk të nikoqiri të falësh ndonjë reقات nafile;
- vendi në të cilin falemi duhet të jetë tërësisht i pastërt;
- fëmijët meshkuj të rritur falin në safe krahas me meshkujt e rritur, e gratë në safe prapa meshkujve;
- gruaja nuk mund t'u bëhet imam meshkujve, e mund t'ju bëhet grave, nëse në mesin e tyre nuk ka meshkuj;
- është e preferueshme që namazet nafile gjatë ditës të falen të gjithë nga dy reqate, e Ebu Hanifeja preferon të falen deri me nga katër reqate, qoftë ditën, qoftë natën;
- namazi i fëmijës jomadhur është i plotfuqishëm;
- i plotfuqishëm është namazi i falur në kallam (shavar) dhe në rrogoze tjera nga dheu, sepse në esencë janë materie të pastërta. Nëse ato rrogoze janë të ndyta, së pari duhen pastruar;
- kur dy veta gjenden së bashku me imamain, do të formojnë rendin duke qëndruar mënjëherë pas imamatit. Ibni Mes'udi preferon, që të tillët të qëndrojnë anash imamatit, të tërhequr pak prapa;
- është mirë dhe e preferueshme çdo namaz ta kryejmë me selam.

380. Na ka treguar Abdullahu, këtij ia ka përcjellur Maliku nga Is-hak b. Abdullah b. Ebu Talhaja, ky nga Enes b. Maliku se gjyshja e tij Mulejke e ka ftuar Pejgamberin s.a.v.s. për (të ngrënë) ushqim të cilin e ka përgatitur për te. Ai ka ngrënë e pastaj ka thënë:

"Çohuni t'u fali!"

Unë u afrova në një rrogoz (hasër) e cila për shkak të përdorimit të gjatë ishte nxirë dhe e laga afër me ujë. U ngrit Pejgamberi s.a.v.s., ndërsa unë dhe jetimi (Dumejret b. Ebu Dumejr) u rreshtuam pas tij, kurse plaka (Mulejke) prapa nesh dhe Pejgamberiss.a.v.s. i fali dy reqate, e pastaj u largua".

باب الصلاة على الخمر

٣٨١ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ الشَّيْبَانِيُّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَّادٍ عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي عَلَى الْخَمْرِ»

Të falurit e namazit në hasër

381. Na ka treguar Ebu-l-Velidi, këtij Shu'be, këtij Sulejman Shejbaniu nga Abdullah b. Sheddadi, e ai nga Mejmunja e cila tha:

"Pejgamberi s.a.v.s. falej në hasër".

باب الصلاة على الخمر . وصلّى أنسٌ على فراشه

وقال أنسٌ كنا نصلّي مع النبي ﷺ فيسجدُ أحدنا على قوبه

٣٨٢ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ أَبِي النَّضْرِ سَوَالِيٍّ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهَا قَالَتْ «كَانَتْ أُنَامُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرِجْلَيْهِ فِي قِبْلَتِهِ ، فَذَا سَجَدَ غَمَزَنِي فَمَسَّحَتْ رِجْلِي ، فَذَا قَامَ بَسَطْتُهَا . قَالَتْ : وَالْبُيُوتُ يَوْمَئِذٍ لَيْسَ فِيهَا مَصَابِيحُ»

Të falurit e namazit në shtrat

Enesi është falur në shtratin e vet dhe ka thënë:

"Jemi falur me Pejgamberin s.a.v.s. e ndonjëri prej neve bënte sexhde në petkun e vet (në një kënd apo në krah)".

382. Na ka treguar Ismaili, këtij Maliku, prej Ebu Nadrit, robit të liruar të Umer b. Ubejdullahut, ai nga Ebu Seleme b. Abdu-r-Rahmani e ky nga Aishja, gruaja e Pejgamberit s.a.v.s. e cila ka thënë:

"Fleja para Pejgamberit s.a.v.s. e këmbët e mia ishin në vendin ku ai bënte sexhde. Kur binte në sexhde, më prekte e unë i tërhiqsha këmbët, e kur ngrihej, unë prapë i shtrija.

Në atë kohë, thotë Aishja, nuk ka pasur llampa".²⁶

۳۸۳ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عَقِيلِ بْنِ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي وَهِيَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ عَلَى فِرَاشٍ أَهْلِهِ اعْتَرَا ضَ الْجَنَازَةَ

383. Na ka treguar Jahja b. Bukejr, këtij Lejthi nga Ukejli, ai nga Ibni Shihabi, të cilin e ka informuar Urve, e këtë Aishja, që Pejgamberi s.a.v.s. është falur e ajo mes tij dhe Kibles në shtratin e shtëpisë, e shtrirë si xhenaze.

۳۸۴ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عِمْرَانَ عَنْ عُرْوَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُصَلِّي وَعَائِشَةُ مَعْرِضَةٌ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ عَلَى الْفِرَاشِ الَّذِي يَنَامَانِ عَلَيْهِ

26 Nga hadithi mund të përfundohet:

- namazi i mashkullit në afërsi të dretpërdrejtë të gruas është i plotfuqishëm;
- është e lavdueshme që natën të falet ndonjë reqat nafile;
- ndonjë lëvizje e vogël e kryer me një dorë gjatë namazit nuk e prish namazin;
- është e qortueshme të falesh krejtësisht i ktheyr kah qeniet e gjalla, e edhe kah njerëzit, kurse Seid b. Xhubejri konsideron që këtu nuk ka kurrfarë dëmi nëse ata njerëz zhvillojnë bisedë fetare;
- me vlerë të plotë është namazi i falur në shtrat. Ebu Hanifja dhe Shafiu lejojnë të falesh në çdo shtrojë në të cilën me ball dhe hundë mund të ndjehet fortësia e terrenit. Ebu Derda thotë: "Nuk do të doja të shoh njeriun që fal në 5 - 6 qilime të vendosura njëri mbi tjetrin".
- Imam Maliku ka thënë: "Lejohet të falesh dhe të bësh sexhde në cergë prej leshi dhe materie të ngjashme".
- As-habët e devotshëm si Ibni Musejjebi, Katade, Urve b. Zubejri dhe të tjerët më së shumti janë falur në tokë të zhveshur.

384. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Lejthi nga Jezdi, ai nga Iraki, eky nga Urve, që Pejgamberi s.a.v.s. është falur e Aishja ishte e shtrirë mes tij dhe Kibles në shtratin në të cilin ata të dy flenin.

بَابُ السُّجُودِ عَلَى الثُّوبِ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ

وقال الحسن: كان القوم يسجدون على العباءة والقلائسوة ويبدأهم في مكة

٣٨٥ - حدثنا أبو الوليد هـ شام بن عبد الملك قال حدثنا يـ شام بن الفضل قال حدثني غالب التـ طائـ عن بكر بن عبد الله عن أنس بن مالك قال: كنا نصلّي مع النبي ﷺ فيضع أحدنا طرف الثوب من شدة الحر في مكان السجود

Kryerja e sexhdes mbi tasha në rast vape

Hasan Basriu thotë: "Shokët e Pejgamberit bënin sexhde në çallmën (e shtruar) dhe në kapuç, e duart i kishin në mëngë".

385. Na ka treguar Ebu-l-Velid Hisham b. Abdu-l-Meliku, këtij Bishër b. Mufaddali, këtij ia përcjell Galip Kattani nga Bekir b. Abdullahu e ai nga Enes b. Maliku i cili ka thënë:

"Faleshim me Pejgamberin s.a.v.s., disa prej nesh për shkak të vapës së madhe, vendosnin një skaj të petkut ku binin në sexhde".²⁷

27 Hasan Basriu në ditët me vapë bënte sexhden në petkun e vet, e dimrit e veshte petkun e pashkalur dhe me te është falur pa i nxjerrë duart nga mëngët. Në çallmën të mbështjellur rreth kokës kanë bërë sexhde: Seid b. Musejjebi, Bekir b. Abdullahu, Muhammed Zuhriu, Abdullah b. Ebu Evfani dhe Abdur-Rahman b. Jezidi. Është e qortueshme të bësh kështu sexhde pa nevojë.

Nga hadithi përfundojmë:

- lejohet ditëve me vapë ose dimrit të ftohtë të bësh sexhde në skaj të mëngëve ose në kënd të petkut të veshur. Këtë e ka bërë shpesh halifja Umer, e pas një namazi të xhumasë ka thënë: "Kur dikush nga ju ndjen se rëra pjek në ballë, le të bëjë sexhde në këndin e shtrirë të petkut të vet". Ky është qëndrim i numrit, më të madhi të dijetarëve islamë. Disa juristë të shkollës shafite konsiderojnë se sexhden duhet bërë vetëm në tokë të zhveshur duke u mbështetur në fjalët e Muhammedit a.s. të drejtuar Rebbahut: "Vëne ballin dhe hundën tënde në tokë!" Hanefitë nga ky urdhër nxjerrin vetëm këtë përfundim se sexhden duhet bërë në terren të fortë.

باب الصلاة في النعال

٣٨٦ — حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو مَسْلَمَةَ سَعِيدُ بْنُ يَزِيدَ الْأَزْدِيُّ قَالَ سَأَلْتُ

أَنْسَ بْنَ مَالِكٍ : أَمْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ

Të falurit e namazit me këpucë

386. Na ka treguar Adem b. Ebu I'jasi, se i ka treguar Shu'be, këtë e ka informuar Ebu Mesleme Seid b. Jezid El-Ezdi i cili ka thënë:

- E kam pyetur Enes b. Malikun: "A është falur Pejgamberi s.a.v.s. me këpucë të veta?"

- Po - u përgjigj.²⁸

باب الصلاة في الخفاف

٣٨٧ — حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْأَمْشِيِّ قَالَ سَمِعْتُ إِبْرَاهِيمَ بْنَ مُحَمَّدٍ عَنْ تَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ :

رَأَيْتُ جَرِيرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بَالَ ، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خَفَيْهِ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى ، فَسُئِلَ فَقَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ صَنَعَ مِثْلَ هَذَا . قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَسَكَانَ يُعْجِبُهُمْ ، لِأَنَّ جَرِيرًا كَانَ مِنْ آخِرِ مَنْ أَسْلَمَ

Të falurit e namazit me meste

387. Na ka treguar Ademi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga A'meshi se e ka dëgjuar Ibrahimin kah flet duke e transmetuar nga Hemmame b. Harith, i cili ka thënë:

- E kam parë Xherir b. Abdullahun duke u shurrë, pastaj mori abdest dhe mestet vetëm i preku (me dorë të lagur) pastaj u ngrit dhe u

28 Me këpucë të pastra mund të falesh. Mendimet rreth pastrimit të vlefshëm të këpucëve janë të llojilleshme. Disa juristë thonë se këpucët e përlyera me papastërti të lagët janë të pastra kur fshihen (fërkohen) për toke ose për bari. Imam Maliku dhe Ebu Hanifja e pranojnë këtë mendim vetëm nëse shkilet në ndytësi të terur (të thatë), ndërsa të lagtën pa tjetër duhet pastruar me ujë.

Shafiu mendon se ndytësira qoftë e terur apo e lagët, nuk mund të pastrohet me rroba, këpucë dhe lëndë tjera, pos me ujë.

Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve thekson se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Mos i imitoni hebrenjtë! Ata nuk mund t'i luten Zotit me këpucë".

fal. Kur e pytën më vonë tha: "E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. duke vepruar kështu".

Ibrahim (Nehaiu) thotë: "Kjo deklaratë e Xheririt i habit disa (as-habe), ngase Xheriri ka qenë nga të fundit që pranuan islamin".²⁹

۳۸۸ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ بْنِ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنِ الْأَمْثِيِّ عَنِ مُسْلِمٍ عَنِ مَسْرُوقٍ عَنِ الْغُبَيْرِ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ « وَضَّأْتُ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَسَجَّ عَلَى خُفَّيْهِ وَصَلَّى »

388. Na ka tregua Is-hak b. Nasri, këtij ia ka përcjellur Ebu Usame nga A'meshi, ai nga Muslimi, ky nga Mesruku, kurse ai nga Mugire b. Shu'be i cili thotë:

"I kam shtie ujë Pejgamberit s.a.v.s. për abdest dhe ai vetëm i ka përshkuar (me dorë të lagur) mestet e veta dhe është falur".

باب إذا لم يُتِمَّ السجود

۳۸۹ - أَخْبَرَنَا الصَّلْتُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَخْبَرَنَا مَهْدِيُّ عَنْ وَاصِلٍ عَنِ أَبِي وَائِلٍ عَنْ حُدَيْفَةَ رَأَى رَجُلًا لَا يُتِمُّ رُكُوعَهُ وَلَا سُجُودَهُ ، فَلَمَّا قَضَى مَلَائِكَةُ قَالَ لَهُ حُدَيْفَةُ : مَا صَلَّيْتَ . قَالَ : وَأَحْسِبُهُ قَالَ : لَوُمْتُ مُتَّ عَلَى غَيْرِ شَيْءٍ عِنْدَ مُحَمَّدٍ ﷺ

29 Xheriri e ka pranuar islamin vitin e fundit të jetës së Pejgamberit a.s., e kjo ishte pas proklamimit të rregullit për marrjen e abdestit me ujë, të shpjeguar në suren Maide. Deklarata e Xheririt tregon se ajeti konkret nuk e ka deroguar marrjen e mes-hit mbi meste dhe që Muhammedi a.s. e ka shfrytëzuar edhe ditëve të fundit të jetës së vet. Mes-hi mbi meste është vërtetuar me shumë hadithe burimore, e Muhammedin a.s. e kanë parë 37 as-habe të shquar duke e bërë këtë.

Nga hadithi gjithashtu mund të përfundohet:

- lejohet të pshurrësh në sipërfaqe të hapur, vetëm se duhet mbas ndonjë mbuloje (paravani) dhe të mbrohesh nga të pamurit e kalimtarëve;
- mes-hi mbi meste është akt i vërtetuar me ligj. Me meste të tilla mund të falesh nëse janë të mbathura me abdest dhe nëse në to nuk ka ndytësi.

Moskryerja e sexhdes sipas rregullit

389. Na ka treguar Salt b. Muhammedi, këtij ia ka përcjellur Mehdiu nga Vasili, ai nga Ebu Vaili, e ky nga Hudhejfe që e ka parë një njeri i cili nuk e ka kryer ruqun e as sexhden sipas rregullit, e, pasi që ai e ka kryer namazin e vet, Hudhejfe i ka thënë: "Ti nuk je falur sipas rregullave".

Ebu Vaili thotë:

Mendoj se Hudhejfe gjithashtu ka thënë: "Nëse ti vdes (duke vepruar ashtu), do të vdesësh si ai që nuk e ka ndjekur sunnetin dhe rrugën e Pejgamberit s.a.v.s."³⁰

باب يُبَدَى صَبْعِيهِ وَيُجَانِي فِي السُّجُودِ

٣٩٠ - أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ بُسْكَيرٍ حَدَّثَنَا بُسْكَيرُ بْنُ مُضَرٍّ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ هُرْمُزٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

مَالِكِ بْنِ بُحَيْنَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَّجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ بِيَاضِ إِبْطِهِ

وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ نَحْوَهُ

**Në sexhde duhet ngritur bërrylat
dhe duhet larguar nga trupi**

390. Na ka treguar Jahja b. Bukejr, se atij ia ke përcjellë Bekër b. Mudari, nga Xhaferi, e ai nga Ibni Hurmuzi, e ky nga Abdullah b. Malik b. Buhajni se:

"Pejgamberi s.a.v.s., kur falej, i ndante duart nga trupi, për t'u dukur (parë) bardhësia e sqetullave".

Lejthi gjithashtu thotë: "Të njëjtën ma ka treguar Xhafer b. Rebia".³¹

30 Është sunnet që në ruqu dhe sexhde të vendosesh dhe të qetësohesh plotësisht. Ky është qëndrim i Ebu Hanefies dhe Muhammedit, ndërsa Shafiu dhe Ebu Jusufi e konsiderojnë si detyrim të dorës së parë - farz.

31 Është sunnet që mashkulli gjatë kryerjes së sexhdes t'i largojë sa më shumë bërrylat nga brinjët, e gruaja t'i bashkojë për brinjë.

Në përmbledhjen e haditheve të Davudit theksohet përshkrimi vijues i Ebu Mes'udit: "...Pejgamberi a.s. i hedhte anash bërrylat e tij dhe i mbante të ngritur nga toka, ashtu që

باب فضل استقبال القبلة ، يستقبل بأطراف رجليه . قال أبو حميد : عن النبي ﷺ

٣٩١ - **حدثنا عمرو بن عباس قال حدثنا ابن المهدي قال حدثنا منصور بن سعد بن ميمون بن ميهان عن أنس بن مالك قال : قال رسول الله ﷺ « مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا ، وَاسْتَقْبَلَ قِبَاتَنَا ، وَأَكَلَ ذَيْبِحَتَنَا ، فَذَلِكَ الْمُسْلِمُ الَّذِي لَهُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ ، فَلَا تُمْنَرُوا اللَّهَ فِي ذِمَّتِهِ »**

Vlera e të orientuarit kah Kibla

Ebu Humejd duke treguar nga Pejgamberi s.a.v.s., thotë: " Ai që falet, gishtat (majat) e këmbëve i drejton kah Kibla".

391. Na ka treguar Amër b. Abbasi, se i ka treguar Ibni Mehdiu, e këtij Mensur b. Sa'di, duke përcjellë nga Mejmun b. Sijahu, e ai nga Enes b. Maliku i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kush e fal namazin tonë, drejtohet kah Kibla jonë dhe han nga ajo që na prejme (therrim), ai është musliman që e gëzon mbrojtjen e All-llahut dhe të të Dërguarit të Tij, prandaj moë e then mbrojtjen e All-llahut".³²

duart e tij ishin në formë të krihëve të hapur të zogut".

Ibni Mes'udi, Ibni Sirini, Ibni Umeri dhe Kajs b. Sa'di i lejojnë mashkullit vënien e bërrylave në shtrojë. Ebu Davudi thekson se as-habët i janë ankuar Pejgamberit a.s. se e kanë vështirë në sexhde t'i mbajnë bërrylat në dukje - të ngritur, e ai u ka thënë: - Mbështetuni në gjunjë!

Ibni Numejri e transmeton nga A'meshi, e ky nga Habibi se një njeri e ka pyetur Ibni Umerin:

- A mund të mbështetem me bërryla në kofshë, kur ta bëjë sexhden ?

- Kryeje sexhden ashtu si të vjen më lehtë - u përgjigj Ibni Umeri.

Shafiu në librin e tij (El-Umm) thekson: "Është sunnet për mashkullin që në sexhde t'i nxjerrë jashtë bërrylat dhe t'i mbajë sa më larg brinjëve, e barkun ta ngre mbi kofsha; kurse për gruan që të gjitha këto t'i mbështesë për trup të vet".

32 Në namaz, duhet kthyer me fytyrë kah Qabja. Kjo është detyrë farz, me vlerë të veçantë është të kthehen edhe pjesët tjera të trupit, si majat e gishtave të këmbës, qoftë kjo edhe në ndenjë.

Abdullah b. Umeri pohon se është sunnet në namaz të rrish ulur në këmbën e majtë, e gishtat e këmbës së djathtë t'i lakosh bile majat së paku të jenë të kthyer kah Qabja.

Nga hadithi, gjithashtu mund të përfundohet:

٣٩٢ - حَدَّثَنَا تَمِيمٌ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُبَارَكِ عَنْ مُحَمَّدِ الطَّوِيلِ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، فَإِذَا قَالُواهَا ، وَصَلُّوا صَلَاتَنَا ، وَاسْتَقْبَلُوا قِبَلَتَنَا ، وَذَبَحُوا ذَبِيحَتَنَا ، فَقَدْ حَرَمْتُ عَلَيْنَا دِمَاؤَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِمَحْتَبَا ، وَجِائِبِهِمْ عَلَى اللَّهِ »

392. Na ka treguar Nuajmi, këtij ia përcjell Ibni Mubareku nga Humejd Et-Tavili, ai nga Enes b. Maliku i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Më është urdhëruar t'i luftoj idhutarët derisa të thonë Nuk ka Zot tjetër pos All-llahut dhe kur ta deklarojnë këtë, të kryejnë namazin tonë, të drejtohen kah Kibla jonë dhe të therrin ashtu si therrim ne, atëhere me këtë veprim të tyre gjaku dhe pasuria e tyre për ne janë të shenjta, e llogaria e tyre e fundit i takon All-llahut".

٣٩٣ - قَالَ ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ أَخْبَرَنَا يَحْيَى حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ حَدَّثَنَا أَنَسٌ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ وَقَالَ عَلِيُّ بْنُ هَيْدٍ اللَّهُ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْحَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ سَأَلَ مَيْمُونُ بْنُ سِيَامٍ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ : يَا أَبَا هُرَيْرَةَ مَا يُحْرَمُ دَمُ الْعَمِيدِ وَمَالُهُ ؟ قَالَ : مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَاسْتَقْبَلَ قِبَلَتَنَا ، وَصَلَّى صَلَاتَنَا ، وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا ، فَهُوَ الْمُسْلِمُ : لَهُ مَا لِلْمُسْلِمِ ، وَعَلَى مَا عَلَى الْمُسْلِمِ

393. Ibnu Ebi Merjemi thotë se e ka informuar Jahjai, këtij i ka treguar Humejdi, këtij Enesi duke e transmetuar nga Pejgamberi s.a.v.s.; kurse Ali b. Abdullahu thotë se i ka treguar Halid b. Harithi dhe tha se i ka treguar Humejdi duke thënë se Mejmun b. Sijahu e ka pyetur Enes b. Malikun dhe ka thënë:

- gjykimi për njerëzit sillet sipas veprave të tyre dhe manifestimeve të jashtme. Kush i kryen rregullat e Islamit, ai është musliman;
- të drejtuarit kah Kibla është pjesë themelore e namazit, ai që qëllimisht nuk kthehet kah Kibla, namazi i tij nuk vlenë, me përjashtim në raste të rrezikut nga armiku ose të ndonjë pengese tjetër objektive;
- banorët e Mekkes duhet të kthehen drejt kah ndërtesa e Qabes, e banorët e viseve të tjera kah ana në të cilën gjendet Qabja;
- ndër simbolet e përkatësisë së Islamit hyn edhe ngrënia e mishit të kafshëve të therrura sipas rregullave të Islamit.

-Ebu Hamza, pse janë gjaku i robit dhe pasuria e tij të shenjta dhe të paprekshme ?

- Për shkak se ai që deklaron se nuk ka Zot tjetër pos All-llahut, kthehet kah Kibla jonë dhe han nga ajo që ne therrim, konsiderohet musliman dhe i gëzon të gjitha të drejtat dhe detyrimet si çdo musliman, u përgjigj Enesi.³³

باب قِبْلَةِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ وَأَهْلِ الشَّامِ وَالْمَشْرِقِ ، لَيْسَ فِي الْمَشْرِقِ وَلَا فِي الْمَغْرِبِ قِبْلَةٌ
قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ « لَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ بِفَأْطِطٍ أَوْ بُولٍ ، وَلَكِنْ شَرِقُوا أَوْ غَرِبُوا »
٣٩٤ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ
الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « إِذَا أَنْتُمْ الْفَأْطِطُ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَدِرُّوهُا ، وَلَكِنْ شَرِقُوا أَوْ غَرِبُوا »
قَالَ أَبُو أَيُّوبَ : فَقَدِمْنَا الشَّامَ فَوَجَدْنَا مَرَايِضَ بُدَيْتِ قِبَلِ الْقِبْلَةِ ، فَتَنَحَّرَفُ وَتَسْتَفْرِغُ اللَّهُ تَعَالَى
وَعَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عَطَاءِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا أَيُّوبَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . . . مِثْلَهُ

Kibla e Medinasve, banorëve të Shamit dhe të tjerëve

Kibla nuk është as në lindje as në perëndim, ngase Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Mos u ktheni kah Kibla me rastin e kryerjes së nevojës së madhe e as të voglës, por kthehuni kah lindja ose perëndimi!"

394. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij i ka treguar Sufjani, e këtij Zuhriu nga Ata' b. Jezidi, e ai nga Ejjub El-Ensariu se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

33 Hadithi i lartshënuar në përmbledhjet tjera të haditheve është paraqitur në variant paksa të ndërruar. Te disa i garantohet siguria çdokujt që publikisht dëshmon besimin në All-llahun xh.sh. dhe në të dërguarin e Tij Muhammedin a.s., te të tjerët, atij që krahas kësaj i kryen edhe namazet e detyrueshme, e te të tjerët atij që jep edhe zeqatin. Të gjitha këto variante janë burimore dhe dëshmojnë për gradualitetin (shkallshmërinë) e shpalljes së këtyre obligimeve. Çdo variantë i hadithit është krijuar sipas nevojave dhe kushteve të shoqërisë së atëhershme.

"Kur shkoni të kryeni nevojën, mos u ktheni me fytyrë as me shpinë kah Kibla, por kthehuni kah lindja ose perëndimi!"

Ebu Ejjubi thotë:

- Kemi ardhur një herë në Siri dhe i gjetëm nevojtoret të këthyera me fytyrë kah Kibla e ne u kthyem në anën e kundërt duke iu lutur All-llahut të Madhërueshëm për falje (vetes dhe atyre që i kanë vendosur ashtu)".

Përcjellet nga Zuhriu, ai nga Atau, i cili ka thënë: "Kështu të njëjtën edhe unë e kam dëgjuar nga Ebu Ejjubi, e ai nga Pejgamberi s.a.v.s."³⁴

باب قول الله تعالى ﴿واْتِخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلِّينَ﴾ [البقرة 125]

٣٩٥ - حَدَّثَنَا الْحَيْدِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ قَالَ : سَأَلْنَا ابْنَ عُمَرَ عَنْ رَجُلٍ طَافَ بِالْبَيْتِ لِلْعُمْرَةِ وَلَمْ يَطْفِ بَيْنَ الصَّفَا وَالذَّرْوَةِ أَيَّامِي امْرَأَتِهِ ؟ فَقَالَ : قَدِمَ النَّبِيُّ ﷺ فَطَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعًا وَصَلَّى خَلْفَ الْمَقَامِ رَكْعَتَيْنِ وَطَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَالزَّوَّةِ ، وَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

"Dhe merreni vendin e Ibrahimit si tempull për kryerjen e namazit"
(El - Bekare, 125)

Janë fjalë të All-llahut të Madhërueshëm.

395. Na ka treguar Humejdi, këtij Sufjani që thotë se atij i ka treguar Amër b. Dinari, i cili ka thënë:

- E kemi pyetur Ibni Umerin për njeriun i cili me rastin e kryerjes së Umres kryen edhe tavafin rreth Qabes, por jo edhe vrapimin ndërmjet Safasë dhe Merves, a guxon ai t'i afrohet gruas së vet ?

- Pejgamberi s.a.v.s. ka ardhur (në Meke) - u përgjigj ai - bëri tavafin rreth Qabes shtatë herë, i fali prapa vendit të Ibrahimit (Mekami Ibrahim) dy reqate dhe e kreu sa'jin ndërmjet Safasë dhe Merves, edhe ju, ttek i dërguari i All-llahut keni shembull të mirë".

34 Sipas mendimit të Ebu Hanifes, Ahmedit, Malikut, dhe Shafiut kryerja, qoftë e nevojës së vogël apo të madhe, në sipërfaqe të hapur i kthyer me fytyrë kah Kibla, hyn në ndalesat më të rrepta.

٣٩٦ - وَسَأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: لَا يَتَرَبَّنَا حَتَّى يَطُوفَ بَيْنَ الصَّغَا وَالرُّوَّةِ

396. E kemi pyetur Xhabir b. Abdullahun dhe na u përgjigj:

"Assesi, ai në asnjë rast të mos i afrohet derisa të mos e kryej vrapimin (sa'jin) ndërmjet Safasë dhe Merves!"³⁵

٣٩٧ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ سَيْفٍ - بَعْضُ ابْنِ سُلَيْمَانَ - قَالَ سَمِعْتُ مُجَاهِدًا قَالَ «أَنَّ ابْنَ عُمَرَ قِيلَ لَهُ هَذَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ السُّكْبَةَ. فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: فَأَقْبَمْتُ وَاللَّهِ ﷺ قَدْ خَرَجَ، وَأَجِدُ بِلَالًا قَائِمًا بَيْنَ الْبَابَيْنِ، فَسَأَلْتُ بِلَالَ فَقُلْتُ: أَعْصَى النَّبِيَّ ﷺ فِي السُّكْبَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ، رَكَعَتَيْنِ بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ اللَّتَيْنِ عَلَى يَسَارِهِ إِذَا دَخَلَتْ، ثُمَّ خَرَجَ أَصَلَّى فِي وَجْهِ السُّكْبَةِ رَكَعَتَيْنِ»

397. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka përcjellur Jahjai nga Sejfiu, ky nga Muxhahidi i cili ka thënë:

- I është ardhur Abdullah b. Umerit dhe i është thënë: "Ky është Pejgamberi s.a.v.s. që hyri në Qabe?"

- U ktheva, thotë Umeri, kurse Pejgamberi s.a.v.s. tashmë kishte dalur. E gjeta Bilalin që qëndronte ndërmjet dy dyerve dhe e pyeta:

"A u fal Pejgamberi s.a.v.s. në Qabe?"

35 Rreth lokacionit të terrenit të Ibrahimit mendimet e dijetarëve janë të ndara. Njëra palë mendonë se ai është i tërë oborri i Qabes, e pała tjetër mendonë se ajo është muri në veri të Qabes në të cilin ka qëndruar pejgamberi, Ibrahim a.s.

Është transmetuar se Umeri në haxhin e lamtumirës e ka pyetur Pejgamberin a.s.

- A është ky vendi i babait tonë, Ibrahimit?

- Po - ka thënë Muhammedi a.s.

Në vrejtnjen e Umerit që do të duhej marrë si vend për namaz, është shpallur edhe ajeti i përmendur në titullin e lartshënuar.

Të vrapuarit ndërmjet Safasë dhe Merves është detyrë obligative e haxhiut. Tavafi rreth Qabes dhe të vrapuarit ndërmjet Safasë dhe Merves bëhet në radhë me nga shtatë vrapime në të dy drejtimet.

Është e preferueshme, e sipas mendimit të disa juristëve edhe detyrë e haxhiut, t'i falë dy reقاتë nafile në oborr të Qabes prapa murit të Ibrahimit.

- Po, dy reqate, ndërmjet atyre dy shtyllave në anën e majtë të Qabes në të hyrë - u përgjigj Bilali. Pastaj ka dalur (Muhammedi a.s.) dhe i ka falur dy reqate para Qabes (prapa vendit të Ibrahimit).³⁶

٣٩٨ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ تَمِيمٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ عَنْ عَطَاءٍ قَالَ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ قَالَ «لَمَّا دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ الْبَيْتَ دَعَا فِي نَوَاحِيهِ كُلِّهَا وَلَمْ يُصَلِّ حَتَّى خَرَجَ مِنْهُ . فَلَمَّا خَرَجَ رَكَعَ رَكْعَتَيْنِ فِي قُبُلِ الْكِسْفَةِ وَقَالَ : هَذِهِ الْقِبْلَةُ»

398. Na ka treguar Is-hak b. Nasri, se i ka treguar Abdu-r-Rezaku, atij Ibni Xhurejxhi duke e përcjellë nga Atau, e ai nga ibni Abbasi se ka thënë:

- Kur ka hyrë Pejgamberi s.a.v.s. në Qabe, ka bërë dua në çdo anë të saj, dh nuk është falur derisa nuk ka dalur prej saj. Pasi doli, i fali dy reqate mu para Qabes dhe tha: "Kjo është Kibla".³⁷

36 Haxhiut i lejohet të hyjë në Qabe. Në Mugnij, përmendet se kjo është e dëshirueshme, vetëm këmbëzbathur. Me të hyrë, rekomandohet të falen dy reqate namaz nafile.

Usameja konsideron se Pejgamberi a.s. në Qabe ka kënduar vetëm duanë. Ibni Abbasi thotë se që të dy verzionet janë të drejta duke supozuar se Pejgamberi a.s. ka hyrë dy herë në Qabe: një herë kur ka falur dhe kënduar duanë, herën tjetër kur ka bërë vetëm duanë.

Në bazë të rastit të lartshënuar më së miri është të falesh namaz nafile prej dy reqatësh, qoftë natën, qoftë ditën, ky është qëndrim i Shafiut, Malikut dhe Ahmedit, ndërsa Ebu Jusufi dhe Muhammedi pajtohen me këtë por vlenë vetëm për natën. Ebu Hanifja konsideron se te këto namaze më së miri është të jepet selam pas çdo reqati të katërt edhe natën edhe ditën. Ai mendimin e vet e mbështet në deklaratën e Ibni Abbasit i cili e ka parë Pejgamberin a.s. që ashtu ka falur në dhomë të bashkëshortes Mejmunes.

Namazi i falur në Qabe, qoftë i detyrueshëm apo sipas dëshirës, është me vlerë të plotë sipas mendimit të Ebu Hanifes, Shafiut dhe Imam Ahmedit. Imam Maliku pranon qëndrimin e lartpërmendur për nafile, e namazin farz haxhiu duhet ta përsërisë derisa ende zgjat koha e tij.

Namazi i falur në çati të Qabes, përsëri duhet falur pranë Qabes, qoftë në kohën e tij, ose në kohën e ndonjë namazi tjetër.

37 Qabja është Kible e pandryshueshme e muslimanëve. Kush e sheh, në namaz duhet të jetë i kthyer saktësisht kah Qabja, e kush nuk e sheh, kthehet kah ana ku gjendet ajo.

باب التوجّه نحو القبلة حيث كان . وقال أبو هريرة : قال النبي ﷺ « استقبل القبلة وكبر »
 ٣٩٩ - **حدثنا عبد الله بن رجا** قال حدثنا إسرائيل عن أبي إسحاق عن البراء بن عازب رضي الله
 عنهما قال « كان رسول الله ﷺ صلى نحو بيت المقدس سبعة عشر - أو سبعة عشر - شهراً ، وكان رسول الله
 ﷺ يحب أن يوجه إلى الكعبة ، فأ نزل الله (قد نرى قلبك وجهك في السماء) فتوجه نحو الكعبة ،
 وقال السفهاء من الناس - وهم اليهود - (ما ولأهم عن قبلتهم التي كانوا عليها ؟ قل لله المشرق والمغرب ، يهدي
 من يشاء إلى صراط مستقيم) فعلى مع النبي ﷺ رجل ، ثم خرج بعد ما صلى فقرأ على قوم من الأنصار في
 صلاة العصر نحو بيت المقدس فقال هو يشهد أنه صلى مع رسول الله ﷺ ، وأنه توجه نحو الكعبة . فتحرف
 القوم حتى توجهوا نحو الكعبة »

Të drejtuarit e falësit kah Kibla kudo që të jetë ai

Ebu Hurejre thotë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Drejtohu kah Kibla dhe merre tekbirin!"

399. Na ka treguar Abdullah b. Rexhai, këtij ia ka përcjellur Israili, nga bi Is-haku, ai nga Berra' b. Azibi r.a. i cili ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. gjashtëmbëshjetë apo shtatëmbëdhjetë muaj është falur duke u drejtuar kah Tempulli i shenjtë në Jerusalem, e donte të kthehej kah Qabja, andaj All-llahu i Madhërueshëm shpalli:

"Shohim se fytyrën tënde prore e kthen kah qielli,... ktheje kah Qabja...".

(El-Bekare, 144)

Dhe ai u kthey kah Qabja.

Hebrenjët, kanë thënë: "Çka i ka kthyer muslimanët prej Kibles së e, kah e cila përpara janë kthyer?" Thuaj: "Të All-llahut janë lindja dhe perëndimi dhe Ai e udhëzon në rrugë të vërtetë kë donë".

Është falur një njeri me Pejgamberin s.a.v.s. e cili, pas kryerjes së namazit, ka dalur dhe ka kaluar pranë një grupi Ensarësh të cilët kanë qenë në namaz të iqindisë të drejtuar kah Tempulli i shenjtë në Jerusalem. Ai më ka thënë, e edhe betohet se pak më parë është falur me Pejgamberin s.a.v.s. dhe se Muhammedi a.s. në namaz është kthyer kah

Qabja, e pas tij edhe populli, dhe kështu të gjithë janë kthyer kah Qabja.³⁸

٤٠٠ - حَدَّثَنَا سُئِمٌ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ جَابِرٍ قَالَ «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي عَلَى رَأْسِهِ حَيْثُ تَوَجَّهَتْ . فَإِذَا أَرَادَ الْقَرِيبَةَ نَزَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ »

400. Na ka treguar Muslimi, këtij i ka treguar Hishami, këtij Jahja b, Ebu Kethiri nga Muhammed b. Abdu-r-Rahmani, e ai nga Xhabiri i cili ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka falur (nafile) në deven e vet ashtu kah është sjellur ajo, e kur donte të falë namazin e detyrueshëm (farz), zbriste nga ajo dhe kthehej kah Qabja.³⁹

٤٠١ - حَدَّثَنَا عُثْمَانُ قَالَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ قَالَ : قَالَ عَبْدُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «يَا إِبْرَاهِيمُ : لَا أَدْرِي زَادَ أَوْ قُصِرَ - فَلَمَّا سَلَّمَ قِيلَ لَهُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَحَدَّثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ ؟ قَالَ : وَمَا ذَلِكَ ؟ قَالُوا : صَلَّيْتَ كَذَا وَكَذَا . فَقَالَ رِجْلَيْهِ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ . فَلَمَّا أُقْبِلَ عَلَيْنَا بَوَّجَهُ قَالَ : إِنْ لَوْ حَدَّثَ فِي الصَّلَاةِ شَيْءٌ لَنَبَأْتُكُمْ بِهِ ، وَلَكِنْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلَكُمْ ، أَنَسَى كَمَا تَنْسَوْنَ ، فَإِذَا نَسِيتُ فَنَدُّ كُرُونِي ، وَإِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَتَحَرَّ الصَّوَابَ ، فَلْيُتِمِّمْ عَلَيْهِ ثُمَّ لِيَسَلِّمْ ، ثُمَّ يَسْجُدُ سَجْدَتَيْنِ »

401. Na ka treguar Uthmani, këtij Xheriri, nga Mensuri, ky nga Ibrahim, e ai nga Alkame që ka thënë se Abdullahu ka thënë:

38 (Shfuqizimi) në të drejtën e sheriatit është realitet. Të jesh i kthyer kah Qabeja në namaz, është detyrë obligative (farz). I plotfuqishëm është namazi i personit, i cili gjatë namazit mëson anën e Kibles dhe kthehet kah ajo.

39 Të falësh namazin në anën e kundërt të Qabes lejohet për shkaqe të arsyeshme. Në rast të shiut ose të terrenit me baltë, namazi mund të falet në kafshë të shaluar duke u kthyer kah Kibla. Nëse e shaluara nuk mund të kthehet, do të kthehet kalorësi aq sa i mundësohet dhe duke ndenjtur (ulur) do të falet me mimikë (me isharet). Kështu vepron edhe personi i cili frikohet se nuk do të mund më ta hypë të shaluarën, se do ta sulmojë banditi ose egërsira. Në Muhit theksohet, se këto janë shkaqe të arsyeshme vetëm në rastet jashta vendbanimeve.

Imam Ahmedi dhe Ebu Thevri, preferojnë që së paku tekbiri fillestar i nafiles të shqiptohet kah Kibla, e pastaj kalorësi mund të kthehet kah të kthehet e shaluara.

- Pejgamberi s.a.v.s. ka falur (me rastin e lartpërmendur drekën ose iqindinë) kurse Ibrahim ka thënë: "Nuk e di nëse ka zgjatur apo shkurtuar (namazin)" dhe pasi që ka dhënë selam, thotë përcjellësi dikush ka thënë: "O i dërguari i All-llahut, mos të është paraqitur diçka e re në lidhje me namazin?"

- E çka ka për të qenë? - pyeti Ai.

- Je falur kështu e kështu - thanë të pranishmit.

Atëherë i mblodhi këmbët, u kthye kah Kibla, i bëri edhe dy sexhde dhe dha selam. Kur, u kthye me fytyrë kah ne, tha:

- Po të më paraqitej diçka e re gjatë namazit, unë me siguri do t'u lajmëroja juve, unë jam njeri sikur ju, harroj sikur harroni edhe ju, e kur të harroj diçka, më përkujtoni ju, e kur dikush nga ju dyshon në rregullsinë e namazit të kryer, le të bëjë çka është në rregull. - Pastaj ai e përfundoi namazin e vet, dha selam dhe pastaj i bëri edhe dy sexhde.⁴⁰

---

40 Është e mundur që Pejgamberi a.s. të harrohet në ibadetet fetare dhe në punët e kësaj dynjaje, por nuk është e mundur të haron diçka në komunikimin e Shpalljes njërezisë.

Fjala e rëndomtë gjatë faljes së namazit po të folet e prish namazin.

Të folurit e lejuar në namaz Mugniu i klasifikon në këto pesë grupet vijuese:

I - të folurit e personit që ende nuk din çka është e lejuar të bësh në namaz. Kadi I'jadi vëren se kjo është e mundur, por se i është i panjohur një qëndrim i tillë i dijetarëve të mëparshëm Islamë;

II - të folurit e personit që harron se është në namaz. Ky është qëndrim i Malikut dhe Shafiut, ndërsa Ibrahim Nehaiu, Katade, Hammadi dhe juristët e shkollës hanefite konsiderojnë se namazi është i prishur;

III - paraqitja e detyrueshme e tingullit si gogësima, psherëtima, dënesja, të qarit e shkurtër, e edhe fjala e personit i cili momentalisht dalldiset në ëndërr gjatë namazit. Ahmed Ibni Hambeli më tepër anon kah mendimi që fjala e këtillë e prish namazin;

IV - të folurit nga halli (nevoja) i vërtetë për ta shpëtuar jetën e dikujt si: tërheqja e vërejtjes nga kafshimi i gjarpërit, ramja e fëmijës nga shtëpia e të ngjashme. Juristët e shkollës hanefite dhe shume dijetarë të drejtimit shafije mendojnë se fjalët e tilla e prishin namazin;

V - të folurit duke menduar se namazi është kryer. Hanefitët mendojnë se namazi i tillë është i prishur dhe duhet falur përsëri.

Sehvi sexhdja përbëhet nga dy sexhde namazi dhe bëhet pas dhënies së selamit, sipas qëndrimit të dijetarëve të shkollës hanefite.

Imam Ahmedi konsideron që çdo sehvi sexhde bëhet para selamit, me përjashtim të

باب ما جاء في القبلة، ومن لا يرى الإعادة على من سها فصلى إلى غير القبلة
وقد سلم النبي ﷺ في ركعتي الظهر وأقبل على الناس بوجه ثم أتم ما بقي

٤٠٢ — **عمر بن عمرو** قال حدثنا **هشيم** عن **محمد بن أنس** قال : قال عمر « وأقمت ربي في ثلاث : قلت يا رسول الله لو اتخذنا من مقام إبراهيم مصلى فنزلت (واخضعوا من مقام إبراهيم مصلى) ، وآية الحجاب ، قلت يا رسول الله لو أمرت نساءك أن يحدبن قائنه يسكنهن البر والفاجر ، فنزلت آية الحجاب ، واجتمع نساء النبي ﷺ في الغيرة عليه فقلت لمن : عسى ربه إن طلقكن أن يبدله أزواجاً خيراً يكن ، فنزلت هذه الآية »

عمر بن ابن أبي سريم قال أخبرنا **يحيى بن أبوب** قال حدثني **محمد بن أسد** قال سمعت أنس بهذا

Rreth Kibles dhe se nuk duhet përsëritur namazin që nuk është falur kah Kibla

Pejgamberi s.a.v.s. ka dhënë salam në dy reqat të namazit të drekës, u kthye me fytyrë kah masa, e pastaj vazhdoi ta falë pjesën e mbetur të namazit.⁴¹

personave të cilët pas dhënies së selamit u kujtohet për ndonjë lëshim në namaz, ose imamit të cilit duke u falur i kujtohet lëshimi. Kush dyshon në numrin e reقاتëve të falur, duhet që reقاتet eventualisht të lënë t'i kompenzojë mënjëherë sipas gjykimit të vet personal. Një sehvi sexhde vlen për një sërë lëshimesh në një namaz të cilat plotësohen me sehvi sexhde. Në rastin e lartpërmendur Muhammedi a.s. ka falur pesë reقاتe të namazit të drekës dhe, sapo dha selam, bisedoi me të pranishmit, e pastaj e fali edhe një reقات dhe në fund për gjithë këto e bëri një sehvi sexhde. Kjo bisedë ka mundur të jetë në periudhën kur kjo nuk ka qenë e ndaluar të bëhet, ose ai e ka bërë në harresë të plotë, që sipas mendimit të disa juristëve nuk e prish namazin.

41 Kthyerja e fytyres pa qëllim në anë të kundërt të Kibles nuk e prish namazin. Ky është qëndrimi i Ibrahim Nehaiut, Shafiut, Ataut, Seid b. Musejjebit, Hammadit, Sufjan Thevriut dhe i Ebu Hanifes e Buhariut.

Tirmadhiu dhe Ibni Maxhe në përmbledhjet e tyre të hadithit theksojnë se as-habet një ditë të rëndomtë kanë qenë me Pejgamberin a.s. në një akcion ushtarak dhe nuk kanë mundur saktësisht ta caktojnë anën e Kibles, por kanë falur sipas bindjes së tyre. Kur u kthjellua, kuptuan se kanë falur në anën e kundërt të Kibles, Ia kumtuan këtë Pejgamberit a.s. e ai u citoi ajetin: "...Kahdo që të ktheheni, atje është edhe qenia e All-llahut...". (-)

402. Na ka treguar Amër b. Avni, këtij ia ka përcjellur Hushejmi, nga Humejdi e ky nga Enesi se Umeri ka thënë:

- Jam pajtuar me vendimin e Zotit tim në tri raste: thash: o i Dërguari i All-llahut, po ta merrnim vendin e Ibrahimit si vend për lutje atherë u shpall ajeti:

"Merrnie vendin e Ibrahimit si tempull për lutje...!"
(El-Bekare, 125)

Rreth rregullimit për mbulesën e grave kam thënë: "O i dërguari i All-llahut po t'u urdhëroje grave tua të mbulohen, sepse me to bisedon edhe i miri edhe llafazani (kundërvajtësi)", andaj është shpallur rregulli për mbulimin e grave (femrave), dhe gratë e Pejgamberit s.a.v.s. ishin të një mendimi rreth xhelozisë ndaj tij, dhe u thashë atyre: "Ndoshta atij Zoti i vet, nëse ju shkurorëzon, për ndërrim i jep bashkëshorte më të mira se ju" dhe zbriti edhe ky rregull.⁴²

Na ka treguar Ibnu Ebi Merjemi, këtij i ka treguar Jahja b. Ejjubi duke thënë se i ka treguar Humejdi, i cili tha:

"Të njejtin hadith e kam dëgjuar edhe unë"

٤٠٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَرْثَدَةَ قَالَ « بَيْنَا النَّاسُ بِقُبَاهِ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ إِذْ جَاءَهُمْ آتٍ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَدْ أُنزِلَ عَلَيْهِ الْبَيْتَةُ قُرْآنًا، وَقَدْ أَمَرَ أَنْ يَسْتَقْبَلَ الْكُفْيَةَ، فَاسْتَقْبَلُوهَا. وَكَانَتْ وُجُوهُهُمْ إِلَى الشَّامِ فَاسْتَدَارُوا إِلَى الْكُفْيَةِ »

403. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Malik b. Enesi duke transmetuar nga Abdullah b. Dinari e ky nga Abdullah b. Umeri, i cili ka thënë:

- **Derisa masa në Kuba (vendbanim) ishte ende në namaz të sabahut, u ka ardhur një kalimtar (njeri) dhe ka thënë: "Mbrëmë Pejgamberit**

42 Pejgamberi Ibrahim është i lavduar në Kur'an në shumë vende, është quajtur musliman i parë dhe ndërtues i tempullit të Shenjtë në bazë të së cilës edhe Umeri e ka dhënë propozimin e lartpërmendur.

Veshmbathja e grave në atë kohë ka qenë diçka më e thjeshtë. Pejgamberi a.s. e ka ditur që në këtë duhet bërë do ndërrime, por e ka pritur Shpalljen. Rregullat për mbulesën e grave janë shpallur në vitin e katër apo të pestë sipas hixhrit, pas kurorëzimit të Muhammedit a.s. me Zejneben, bijen e Xhahshit.

s.a.v.s. i është Shpallur ajeti i Kur'anit me të cilin i është urdhëruar të drejtohet kah Qabja, andaj edhe as-habet u drejtuan kah ajo, kurse me fytyrat e tyre kanë qenë të drejtuar kah Shami e tash edhe ata u kthyen kah Qabja."

٤٠٤ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ شُعْبَةَ عَنِ الْحَكَمِ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنْ عَلْقَمَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ « صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ الظُّهْرَ خَمْسًا ، قَالُوا : أَزِيدُ فِي الصَّلَاةِ ؟ قَالَ : وَمَا ذَاكَ ؟ قَالُوا : صَلَّيْتَ خَمْسًا ، فَتَنَى رِجْلَيْهِ وَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ »

404. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka transmetuar Jahjai nga Sh'be, ky nga Hakemi, ai nga Ibrahim, ai nga Alkame, e ky nga Abdullahu, i cili ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka falur pesë reqate të namazit të drekës.
- A është shtuar diçka në namaz ? - pyetën, të pransihmit.
- Përse ? - pyeti ai.
- I ke falur pesë reqate ! - thanë ata.

Pastaj i mblodhi këmbët (u ul) dhe i bëri dy sexhde.⁴³

بَابُ حَكِّ الْبِرَاقِ بِالْيَدِ مِنَ الْمَسْجِدِ

٤٠٥ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدٍ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى مُخَلَّامَةً فِي

الْقِبْلَةِ فَشَقَّ ذُقَّتَ عَلَيْهِ حَتَّى رَوَى فِي وَجْهِهِ ، فَتَمَّ فَحَكَهُ بِيَدِهِ فَقَالَ « إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَانَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ - أَوْ إِنَّ رَبَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ - فَلَا يَبْرُؤَنَّ أَحَدُكُمْ قَبْلَ قِبْلَتِهِ ، وَلَكِنْ مِنْ يَسَارِهِ أَوْ نَحْتِ قَدَمَيْهِ ، ثُمَّ أَخَذَ طَرَفَ رِدَائِهِ فَبَصَّقَ فِيهِ ، ثُمَّ رَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَقَالَ « أَوْ يَفْعَلُ هَكَذَا »

43 Nga hadithet e lartshënuar mund të përfundohet:

- urdhërat e drejtuara Muhammedit a.s. janë detyrime edhe për muslimanët,
- aplikimi i rregullave Islame hynë në fuqi atëhere kur lajmërohem,
- të pranishmëve ju lejohet të bëjnë vërejtjet ndaj lëshimeve që bëjnë i afërmi gjatë faljes së namazit,
- lëshimet që bëhen gjatë faljes së namazit pa qëllim ose nga mosdija merren si lëshime nga harresa.

Fshirja e pështymës me dorë në xhami

405. Na ka treguar Kutejbe, këtij ia ka përcjellur Ismail b. Xhaferi nga Humejdi, kurse ai nga Enesi se Pejgamberi s.a.v.s. ka parë pështyme (në mur të xhamisë) kah Kibla. Kjo i erdhi shumë rëndë saqë iu pa edhe në fytyrë, andaj u ngrit dhe e pastroi me dorë të vet, pastaj thë:

"Çdonjëri nga ju kur të fillojë të falet, bisedon besueshëm dhe sinqertë me Zotin e vet, ose ka thënë: Zoti i tij është ndërmjet tij dhe Kibles, prandaj askush nga ju kurrësi të mos pështyjë kah Kibla, por në anën e vet të majtë ose nën këmbë të veta". Pastaj, mori këndin e petkut të vet, pështyu në të dhe e tërhoqi një pjesë të tij në tjetrin dhe tha, përkatëshisht, kështu vepron (besimtari).⁴⁴

٤٠٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَأَى بُصَاقًا فِي جِدَارِ الْقِبْلَةِ فَكَفَّهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ « إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَبْسُقْ قِبَلَ وَجْهِهِ، فَإِنَّ اللَّهَ قِبَلَ وَجْهِهِ إِذَا صَلَّى »

406. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Maliku duke transmetuar nga Nafi, ai nga Abdullah b. Umeri se Pejgamberi s.a.v.s. ka parë pështymën në mur të xhamisë kah Kibla, e fshiu ate e pastaj u kthye kah masa dhe tha:

"Kur dikush nga ju falet, le të mos pështyjë para vetit, sepse All-llahu është para tij qysh se ka hyrë në namaz".

٤٠٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَأَى فِي جِدَارِ الْقِبْلَةِ مُخَاطًا - أَوْ بُصَاقًا أَوْ مُخَامَةً - فَكَفَّهُ

407. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka njoftuar Maliku, duke transmetuar nga Hisham b. Urve, ai nga babai i vet, e ky nga Aishja, nënë e

44 Nga hadithet e përmendur mund të përfundohet:

- xhaminë duhet mbajtur pastër dhe duhet ruajtur nga zhytja e përditshme.
- pastërtia e veçantë duhet të jetë në vendin ku më së shumti bëhet falja, e veçmas afërsia e mihrabit.

besimtarëve, që Pejgamberi s.a.v.s. në mur të xhamisë kah Kibla ka parë pështymë, gjegjësisht diçka si këlbaz-qurre dhe e ka pastruar.

باب حَكَ الْحَاظِ بِالْحَيِّ مِنَ الْمَسْجِدِ

وقال ابن عباس: إن وطئت على قدر رطب فأغسله، وإن كان بإسأ فلا

٤٠٨ و ٤٠٩ - حدثنا موسى بن إسماعيل قال أخبرنا إبراهيم بن سعد أخبرنا ابن شهاب عن محمد بن عبد الرحمن أن أبا هريرة وأبا سعيد حدثاه أن رسول الله ﷺ رأى أنحامة في جدار المسجد فتناول حصاة فحسبها فقال « إذا تنم أحدكم فلا يتنم من قبل وجهه ولا عن يمينه، وليبصق عن يساره أو تحت قدمه اليسرى »

Fshirja e qurrave nga xhamia me guraleca

Ibni Abbasi ka thënë: "Nëse has në ndonjë ndytësirë të freskët (të lagët) laje ate, e nëse është e terur jo".

408 dhe 409. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtë e ka informuar Ibrahim b. Sa'di, këtij ia ka transmetuar Ibni Shihabi nga Humejd b. Abdu-r-Rahmani, këtij ia kanë treguar Ebu Hurejre dhe Ebu Seidi se Pejgamberi s.a.v.s. ka parë pështymë në mur të xhamisë, e kapi një guralecë, e hoqi atë dhe tha:

"Kur dikush nga ju hedh këlbazë, mos të pështyje para veti, as në anë të djathtë, por le të pështyje në anë të majtë ose nënë këmbë të tij të majtë".

باب لا يبصق عن يمينه في الصلاة

٤١٠ و ٤١١ - حدثنا يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب عن محمد بن عبد الرحمن أن أبا هريرة وأبا سعيد أخبراه أن رسول الله ﷺ رأى أنحامة في حائط المسجد، فتناول رسول الله ﷺ حصاة فحسبها ثم قال « إذا تنم أحدكم فلا يتنم من قبل وجهه ولا عن يمينه، وليبصق عن يساره أو تحت قدمه اليسرى »

Besimtari në namaz të mos pështyje në anën e tij të djathtë

410 - 411. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, këtij ia ka përcjellur Lejthi nga Ukajli, ky nga Ibni Shihabi, e ai nga Humejd b. Abdu-r-Rahmani, se e kanë informuar Ebu Hurejre dhe Ebu Seidi se Pejgamberi s.a.v.s. ka parë një pështymë në mur të xhamisë, e kapi një gur të vogël e fshiu atë dhe tha:

"Nëse dikush nga ju don të pështyjë, mos të pështyjë para vetit, ose në anën e vet të djathtë, por le të pështyjë vetëm në anën e vet të majtë, ose nën këmbën e tij të majtë".

٤١٢ - حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ هُرَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ أَخْبَرَنِي قَتَادَةُ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَا يَتَيْنَأَنَّ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ ، وَلَكِنْ مِنْ بَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ رِجْلِهِ «

412. Na ka treguar Hafs b. Umeri, këtij i ka treguar Shu'be, se e ka informuar Katade, i cilit thotë se e ka dëgjuar Enesin që thotë, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Askush nga ju mos të pështyjë para vetit, as në anën e tij të djathtë, por vetëm në anën e vet të majtë ose nën këmbët e veta".⁴⁵

بَابُ لِيَبْرُقَ عَنْ بَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمَيْهِ الْيُمْرَى
٤١٣ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « إِنَّ لِلْأَوَّامِينَ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ فَأَمَّا يُتَاجَى رَبَّهُ ، فَلَا يَبْرُقَنَّ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ ، وَلَكِنْ مِنْ بَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمَيْهِ «

Muslimani le të pështyjë në anën e majtë ose nën shputën e këmbës së majtë

413. Na ka treguar Ademi, dhe ka thënë de i ka treguar Shu'be, këtij i ka treguar Katede, që e ka dëgjuar Enes b. Malikun duke thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kur besimtari është në namaz, ai bisedon vetë me All-llahun e vet, prandaj kurrsesi të mos pështyjë para vetit, as në anën e djathtë të tij, por vetëm në të majtë, apo nën shputën këmbës së vet".

45 Ndyrësinë urgjentisht duhet larguar nga xhamia.

Nevaviu konsideron se është e ndaluar të pështysh para vetit, në anën e djathtë të vetit dhe kah ana e Kibles, qe njeriu në namaz apo jo, qe në xhami apo jashtë saj.

Muadh b. Xhebeli thotë se nuk ka pështyrë në anën e vet të djathtë nga momenti kur e ka pranuar islam.

٤١٤ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ إِسْحَاقَ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ « إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَبْصَرَ نُخَامَةً فِي قِبْلَةِ الْمَسْجِدِ لِحْكَمِهَا بِمَصَادِقٍ ، ثُمَّ نَهَى أَنْ يُبْرَقَ الرَّجُلُ بَيْنَ يَدَيْهِ أَوْ عَنْ يَمِينِهِ ، وَالسُّكْنُ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمَيْهِ الْبُيُوتِ . وَعَنِ الزُّهْرِيِّ سَمِعَ مُحَمَّدًا عَنْ أَبِي سَعِيدٍ . . . نَحْوَهُ .

414. Na ka treguar Aliu, ky ka thënë se i ka treguar Sufjani, të cilit ia ka transmetuar Zuhriu, nga Humejd b. Abdu-r-Rahmani, e këtij Ebu Seidi se Pejgamberi s.a.v.s. ka parë në (mur) të xhamisë kah Kibla një pështymë, e ka fshirë me gur të vogël dhe pastaj ia ka ndaluar që njeriu të pështyjë para vetit ose në të djathtë, por vetëm në anë të majtë, ose nën shputën e kembës së majtë.

Po ky hadith i njëjtë është transmetuar nga Zuhriu të cilin ai e ka dëgjuar nga Humejde, e ky nga Seidi.

بَابُ كَفَّارَةِ الْبِرَاقِ فِي الْمَسْجِدِ

٤١٥ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ الْبِرَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ ، وَكَفَّارُهَا دَفْنُهَا .

Qeforeti për pështymën në xhami

415. Na ka treguar Ademi, këtij i ka treguar Sh'be, këtij Katade i cili thotë se e ka dëgjuar Enes b. Malikun që thotë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Të pështymit në Xhami është mëkat, e qeforet për këtë është që pështyma menjëherë të mbulohet".⁴⁶

46 Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve përmend që Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kush hyn në xhami dhe don të pështyjë ose të pështyjë këlbazë, së pari le ta hapë një gropëz dhe në te ta mbulojë pështymën e vet, e nëse nuk e ka bërë këtë, le të pështyjë në leckën e vet dhe pastaj ta nxjerr jashtë xhamisë".

Ahmedi në Musenedin e tij përmend hadithin: "Kush pështyn në xhami dhe pështymën nuk e varros, ka bërë vepër të keqe (të shëmtuar), e kush e varros ka bërë vepër të mirë". Një natë Ebu Ubejde ka pështyrë në xhami dhe në shtëpi i është kujtuar se pështymën nuk e ka mbuluar me dhe e ka marrë një copë dru të ndezur, ka shkuar në xhami, e ka mbuluar me dhe pështymën dhe ka thënë: "Falenderit Zotit xh.sh., që sonte nuk ma regjistroi këtë gabim".

باب دَفْنِ النُّخَامَةِ فِي الْمَسْجِدِ

٤١٦ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَاصِرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ عَنْ مَعْمَرٍ عَنْ هَمَّامِ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَلَا يَبْصُقُ أَمَامَهُ ، فَإِنَّمَا يُنَاجِي اللَّهَ مَا دَامَ فِي صَلَاةٍ ، وَلَا عَنْ يَمِينِهِ فَإِنَّ عَنْ يَمِينِهِ مَلَكَ . وَلْيَبْصُقْ مِنْ بَسَارِهِ أَوْ نَحْتِ قَدَمَيْهِ قِيدْفَتُهَا »

Mbuluarja e pështymës në xhami

416. Na ka treguar Is-hak b. Nasri, këtij ia ka transmetuar Abdu-r-Rezaku nga Ma'meri, ky nga Hammami se e ka dëgjuar Ebu Hurejren që transmeton nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

- Kur dikush nga ju lidhet në namaz, mos të pështyjë para vetit ngase ai atëhere bisedon me All-llahun derisa të gjendet në vendin ku kryhet namazi, e as në anën e vet të djathtë, ngase në anën e tij të djathtë është melaqja, por le të pështyjë në anën e tij të majtë ose nën shputën (këmbën) e tij të majtë dhe ta mbulojë atë".

باب إِذَا بَدَرَهُ الْبُرَاقُ فَلْيَأْخُذْ بِطَرْفِ ثَوْبِهِ

٤١٧ - حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَأَى نُخَامَةً فِي الْقِبْلَةِ فَكَفَّهَا بِيَدِهِ ، وَرَوَى مِنْهُ كِرَاهِيَةٌ - أَوْ رَوَى كِرَاهِيَتَهُ لِمَالِكٍ وَشِدَّتُهُ عَلَيْهِ - وَقَالَ « إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّمَا يُنَاجِي رَبَّهُ - أَوْ رَبَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ قِبْلَتِهِ - فَلَا يَبْزُقَنَّ فِي قِبْلَتِهِ وَلَسْ كُنَّ مِنْ بَسَارِهِ أَوْ نَحْتِ قَدَمَيْهِ » . ثُمَّ أَخَذَ طَرْفَ رِدَائِهِ فَبَزَقَ فِيهِ وَرَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ ، قَالَ « أَوْ يَفْعَلُ هَكَذَا »

Fshirja e pështymës së paku me kënd të petkut

417. Na ka treguar Malik b. Ismaili, këtij i ka treguar Zuhejri, e këtij Humejdi duke transmetuar nga Enesi se Pejgamberi s.a.v.s. ka parë një pështymë (në mur të xhamisë) kah Kibla dhe e ka fshirë me dorë të vet, e, për shkak të kësaj, u vërejt qartë se u mërztit, gjegjësisht tek ai u vërejt neveria për shkak të saj, dhe tha:

- Kur dikush nga ju lidhet në namaz, ai bisedon me Zotin e vet, gjegjësisht Zoti i tij është mes tij dhe Kibles, prandaj kurrsesi të mos pështyjë kah Kibla, por në anën e majtë ose nën këmbën e vet" Pastaj e

mori këndin e petkut të vet, pështyu në te, e vuri një pjesë të tij në tjetrën dhe tha se kështu duhet vepruar (muslimani).⁴⁷

باب عِظَةِ الإِمَامِ النَّاسِ فِي إِتِمَامِ الصَّلَاةِ وَذِكْرِ الْقِبْلَةِ

٤١٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « هَلْ تَرَوْنَ قِبْلَتِي هَاهُنَا ؟ فَوَاللَّهِ مَا يَخْفَى عَلَيَّ خُشُوعُكُمْ وَلَا رُكُوعُكُمْ ، إِنِّي لَأَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي »

Imami i mëson njerëzit të kryejnë me rregull namazin dhe ua tërhhjek vërejtjen për Kiblen

418. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij ia ka përcjellur Maliku nga Ebu Zinadi, ai nga A'rexhi, ky nga Ebu Hurejre, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- A po e shihni Kiblen time ? Pasha All-llahun, nuk më është e panjour të penduarit tuaj, as ruqui i juaj, vërtet unë u shoh juve pas vetit.

٤١٩ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَالِحٍ قَالَ حَدَّثَنَا فُلَيْحُ بْنُ سَابِيَانَ عَنْ هِلَالِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : صَلَّى لَنَا النَّبِيُّ ﷺ صَلَاةً ، ثُمَّ رَفَعَ إِلَيْنَا فَقَالَ فِي الصَّلَاةِ وَفِي الرُّكُوعِ « إِنِّي لَأَرَاكُمْ مِنْ وَرَائِي كَمَا أَرَاكُمْ »

419. Na ka treguar Jahja b. Salihu, këtij ia ka përcjellur Fulejh b. Sulejmani, nga Halil b. Aliu, e ky nga Enes b. Maliku që ka thënë:

47 Nga hadithi mund të përfundohet:

- pëstyma dhe dënesja nuk e prishin namazin;
- lejohet që në namaz të kollitësh dhe të ushtosh, por e prish namazxin nëse nga ato mund të kuptohen tre zëra njerëzish. Dënesjen e fortë, kollitjen e gjatë dhe gërhamën, Ebu Hanifja i trajton si bisedë (të folur) e rëndomtë;
- pështyma, këlbaza dhe qurrat nuk e pengojnë vlerën e namazit, por rregullsia kërkon që t'u ikim atyre.

- Pejgamberi s.a.v.s. na ka falur e pastaj ka hypur në minber dhe foli për namazin dhe ruqunë e tha: "Unë u shoh pas vetes ashtu siç u shoh edhe para vetes".⁴⁸

باب هل يُقالُ تَسْبَدُ بِنِي فُلَانٍ ؟

٤٢٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَابَقَ بَيْنَ الْخَلِيلِ الَّتِي أُخْبِرَتْ مِنَ الْخَفِيَاءِ ، وَأَمَدَهَا نَيْفَةُ الْوَدَاعِ . وَسَابَقَ بَيْنَ الْخَلِيلِ الَّتِي لَمْ تُضْمَرْ مِنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ ، وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ فِيمَنْ سَابَقَ بِهَا

A mund të thuhet: "Xhamia e filanit"

420. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka njoftuar Maliku, ky nga Nafiu, ai nga Abdullah b. Umeri se Pejgamberi s.a.v.s. ka bërë gara (me kalin e vet) me kuajt, të cilët kanë qenë të ushtruar dhe ate prej Hafjes deri te caku Thenijjetu-l-Veda', gjithashtu ka bërë gara edhe me kuajt e paushtruar më parë e të dobët dhe ate prej Thenijjetu-l-Veda' e deri te xhamija Beni Zurejk dhe se Abdullah b. Umeri ka qenë ndër ata që kanë bërë gara aty.⁴⁹

48 Muslimi, nëpërmjet Enesit në Sahihun e tij, thekson si vijon:

- Muhammedi a.s. një ditë falej dhe pas kryerjes së namazit u kthye kah ne dhe tha: "Njerëz, unë jam imam dhe mos vraponi (nxitoni) para meje me ruqunë dhe sexhden tuaj, e as me kthimin prej namazit, sepse unë u shoh para vetes, e edhe pas vetes. Për Zotin, në duar të të cilit është shpirti im, po të kishit parë ju atë që kam parë unë, do të qesheshit pak, e do të qanit shumë.

- Çka ke parë ? - pyetën të pranishmit.

- Xhennetin dhe Xhehennemin - u përgjigj ai.

Ibni Muhal-ledi pohon se Pejgamberi a.s. ka parë në muzg dhe në terr të natës si në pikë të ditës.

49 Lejohet, madje edhe preferohet të merremi me lojëra sportive, e veçmas me vrapimin e kuajve. Vrapimet e kuajve në kohën paraislame ndër arabët kanë qenë shumë të dashura, e Islami i ka pranuar si shkathësi të dobisheme. Pejgamberi a.s. ka blerë për veti një kalë për 4.000 dirhem dhe e ka quajtur Sekeb në të cilin për herë të parë është nisur në luftë kundër armiqve dhe në një vrapim kuajsh në të cilin edhe ka ngadhnyer.

Vrapimet e kuajve mund të jenë me një shpërblim për fituesit, por jo me kaul (me bast), ngase kjo do të ishte kumar (bixhoz). Ibni Tini pohon se Pejgamberi a.s. në një vrapim kuajsh fituesit të parë i ka dhënë tri uniforma nga Jemeni; të dytit dy; të tretit një; të katërtit një dukat; të pestit një derhem; e të gjashtit një unazë dhe të gjithë i ka bekuar.

باب القسمة وتعليق القنوت في المسجد

قال أبو عبد الله: القنوت البدق، والاثمان قنوتان، والجماعة أيضاً قنوتان. مثل صنو وصنوان

٤٢١ - وقال إبراهيم عن عبد العزيز بن مهبوب عن أنس رضي الله عنه قال: أتى النبي ﷺ بمال من البحرين قال: انثروه في المسجد، وكان أكثر مال أتى به رسول الله ﷺ، فخرج رسول الله ﷺ إلى الصلاة ولم يلتفت إليه، فلما قضى الصلاة جاء بفلس إليه، فا كان يرى أحداً إلا أعطاه. إذ جاءه العباس قال: يا رسول الله أعطني، فأبى فأدبت نفسي وفاديت عيلاً. فقال له رسول الله ﷺ: خذ. فثأ في ثوبه، ثم ذهب يُقله فلم يستطع، قال: يا رسول الله أوامر بعضهم يرفقه إلى. قال: لا. قال: فارقته أنت على. قال: لا. فنتر منه، ثم ذهب يُقله فقال: يا رسول الله أوامر بعضهم يرفقه على. قال: لا. قال: فارقته أنت على. قال: لا. فنتر بينه. ثم احتكته فألقاه على كاهله، ثم انطلق، فزال رسول الله ﷺ يُنبيه بمره - حتى خفي علينا - صعباً بين حرسه. فاقام رسول الله ﷺ وتمّ بينها جرهم

Ndarja dhe varja e kalaveshëve
të hurmave në xhami

421. Na ka thënë Ibrahim duke transmetuar nga Abdu-l-Aziz b. Suhejbi e ky nga Enesi r.a., i cili ka thënë:

- Pejgamberit s.a.v.s. i është sjellur haraçi nga Bahrejni dhe ka thënë: "Dërdheni në xhami!" Këto ishin dobia më e madhe që ia sollën Pejgamberit s.a.v.s. Pastaj Pejgamberi s.a.v.s. doli në namaz e as që i kushtoi kujdes atij, e kur e kreu namazin, dhe u ul te të ardhurat i dha çdokujt që ishte aty. Në ndërkohë erdhi Abbasi dhe tha: "O i dërguari i All-llahut, më jep edhe mua, ngase edhe unë (si i robëruar nga Bedri) e kam riblerë veten, e kam riblerë edhe Akilin (birin e Ebu Talibit)".

- Merr! - i tha Pejgamberi s.a.v.s.

Ai rrëmbeu (sa mundi) në petkun e vet dhe deshti ta ngrrejë. Meqë nuk qe në gjendje vetë ta bëjë këtë, tha: "O i dërguari i All-llahut, i urdhëro dikujt prej të pranishmëve të ma ngrrejë këtë!"

Lejohet që kalit t'i jepet ushqim dietal dhe të ushtrohet për gara sportive.
Themelata bamirëse mund ta mbajë emrin e atij që e ka lënë.

- Jo, iu përgjigj ai.

- Ma ngre pra ti ! - tha Abbasi.

- Jo - tha Përgamberi a.s.

Atëherë ai e hoqi një pjesë e pastaj deshti të niset dhe tha:

- O i dërguari i All-llahut, i urdhëro dikujt prej të pranishmëve të ma ngrejë këtë!"

- Jo - tha ai.

- Ma ngre pra ti ! - tha Abbasi.

- Jo - u përgjigj ai.

Pastaj prapë diçka hoqi, ajo që mbet e ngarkoi, i hodhi në shpinë dhe shkoi.

Pejgamberi s.a.v.s. me shikimin e tij e ndoqi pandërprerë, saqë edhe neve na mbeti e pakuptushme një çuditje aq e madhe për atë pangopësi të tij. Nga ato të ardhura mbeti vlera e vetëm një dirhemi, ndërsa Pejgamberi s.a.v.s. as që është ngritur nga vendi i vet.⁵⁰

باب من دَمَا لِعَاطِمٍ فِي الْمَسْجِدِ ، وَمَنْ أَجَابَ مَعَهُ

٤٢٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ سَمِعَ أَنَسًا قَالَ « وَجَدْتُ النَّبِيَّ

ﷺ فِي الْمَسْجِدِ مَعَهُ نَاسٌ ، قَدِمْتُ ، قَالَ لِي : أَرَأَيْتَ أَبُو طَلْحَةَ ؟ قُلْتُ : نَعَمْ . قَالَ : لِعَاطِمٍ ؟ قُلْتُ : نَعَمْ . قَالَ : لِمَنْ مَعَهُ : قَوْمُوا . فَأَطْلَقُوا وَأَطْلَقْتُ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ »

Thirrja e njerëzve për ushqim në xhami dhe të përgjigjurit në thirrje

422. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, se e ka informuar Maliku nga Is-hak b. Abdullahu, i cili e ka dëgjuar Enesin që thoshte:

50 Përfaqësuesit e Bahrejnit në marrëveshjen paqësore janë obliguar t'i japin bashkësisë Islame tatimin e tokës, andaj vitin e 9 sipas hixhritt u është dërguar El A'la b. Hadremi. Ai atje ka grumbulluar 100.000 dirhem dhe i ka dërguar në Medine. Duket se këto janë mjetet e para të dërguara bashkësisë Islame.

Ndihmën sociale - materiale udhëheqësi i bashkësisë e përcakton sipas gjykimit të vet.

- E kam gjetur Pejgamberin s.a.v.s. në xhami e me te kishte edhe njerëz. Aty qëndrova, e ai më pyeti: "A të ka dërguar Ebu Talha?"

- Po - thashë.

- Për ushqim ? - pyeti ai.

- Po - u përgjigja. Atëhere u tha të pranishmëve: "Ngrihuni!" dhe u nisën e me ta u nisa edhe unë.⁵¹

باب القضاء والأمان في المسجد بين الرجال والنساء

٤٢٣ - عُرِّثَ بِمَعْنَى قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ شِهَابٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ « أَنَّ رَجُلًا قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ رَجُلًا وَجَدَ مَعَ امْرَأَتِهِ رَجُلًا أَيْقَتَلُهُ ؟ قَتَلْنَا فِي الْمَسْجِدِ وَأَنَا شَاهِدٌ »

Zbatimi i procesit gjyqësor, betimit dhe të mallkuarit e ndërsjellë midis burrave dhe grave në xhami

423. Na ka treguar Jahjai, këtë e ka njoftuar Abdu-r-Rezaku, këtij i ka treguar Ibni Xhurejxh, e këtij Ibni Shihabi nga Selh b. Sa'di, që një njeri ka thënë:

- O i dërguari i All-llahut, çka mendon për njeriun i cili me bashkëshorten e vet e takon një burrë? A do ta mbysë?

Më pastaj, Pejgamberi, ndërmjet tyre, në xhami, ka zbatuar ecurinë e betimit dhe të mallkimit, e unë aty isha i pranishëm.⁵²

51 Lejohet që njerëzit qysh në xhami t'i thërrasin për gostinë (zifafetin) e përgatitur. I Ftuari me vete mund ta marrë edhe mysafirin e vet nëse kjo nuk e rëndon nikoqirin.

52 Procedura e betimit dhe mallkimit është e caktuar me tekst të Kur'anit, e përbëhet nga ajo që para gjykatësit burri, përkatësisht akuzuesi (paditësi) i thotë palës së akuzuar në fytyrë katër herë: "Betohem në Zotin, që bashkëshortja ime ka bërë marrëdhënie seksuale me filan fistekun", e herën e pestë të thotë: "Nëse gënjej, mallkimi qoftë mbi mua!" Pas deklaratës së burrit të njëjtin tekst e lexon edhe gruaja.

Tahaviu mendon se hadithi i lartpërmendur i referohet Hilal b. Umejjes i cili e ka akuzuar Shurejke b. Sehmin për marrëdhënie joligjore me bashkëshorten e tij. Pejgamberi a.s. ka

باب إِذَا دَخَلَ بَيْتًا يُصَلِّي حَيْثُ شَاءَ ، أَوْ حَيْثُ أَمَرَ ، وَلَا يَتَجَسَّسُ

٤٢٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُمُودِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عِثْبَانَ بْنِ مَالِكٍ « أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَتَاهُ فِي مَنْزِلِهِ فَقَالَ : أَيْنَ نُحْبِبُ أَنْ أُصَلِّيَ لَكَ مِنْ بَيْتِكَ ؟ قَالَ : فَأَشْرَفْتُ لَهُ إِلَى مَسْكَانٍ ، فَكَبَّرَ النَّبِيُّ ﷺ وَصَفَّقْنَا خَلْفَهُ ، فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ »

**Njeriu kur hqnë në shtëpi të huaj a mundet të falet ku të dojë,
apo ku t'i caktohet**

424. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, këtij ia ka përcjellë Ibrahim b. Sa'di nga Ibni Shihabi, nga Mahmud b. Rebij, e ky nga Itban b. Maliku që Pejgamberi s.a.v.s. i ka ardhur në banesë dhe i ka thënë:

- **Ku don të falem në banesën tënde ?**

- **Unë, thotë Itbani, i kam dhënë shenjë për një vend, e Pejgamberi s.a.v.s. e mori tekbinin fillestar e ne pas tij u rreshtuam dhe i falëm dy reقات namaz.**⁵³

kërkuar që për këtë t'i sjellë katër dëshmitarë; pasi që këtë nuk mundi ta bëjë, është shfrytëzuar procedura e mallkimit.

Lejohet që në xhami të zhvillohen kontestet bashkëshortore dhe kontestet tjera qytetare. Shafiu dhe Seid b. Muhammedi këtë nuk e përfillin kur dihet se palët e akuzuara nuk do të pajtohen, por edhe do të shërbehen mes veti me fjalë të ashpra dhe të pahijshme.

Pejgamberi a.s. të gjitha llojet e kontesteve i ka kryer në xhami.

53 Taberianiu thekson se Itbani një të premtjeje e ka ftuar Pejgamberin a.s. në vizitë dhe ai të nesërmit është nisur me Ebu Bekrin. Rrugës iu bashkangjiti Umeri, por i zoti i shtëpisë të gjithë i priti me buzëqeshje e kënaqësi.

Preferohet të caktohet një pjesë e dhomës për kryerjen e namazit ose të falesh në cergë (shtrojë) të përgatitur për kryerjen e ritualeve fetare.

Falja kolektive e namazit mund të bëhet edhe në shtëpi private. Radhët pas imamit duhet të jenë të drejtuara dhe të plotësuara me rend.

باب المساجد في البيوت . وصلى البراء بن عازب في مسجده في داره جماعة

٤٢٥ - حدثنا سعيد بن عفير قال حدثنا الليث قال حدثني عقيل عن ابن شهاب قال : أخبرني عمرو بن الربيع الأنصاري أن عتيان بن مالك وهو من أصحاب رسول الله ﷺ من شهد بدرًا من الأنصار أنه أتى رسول الله ﷺ فقال : يا رسول الله قد أنكرت بصري وأنا أصلي لقومي ، فإذا كانت الأمطار مال الوادي الذي بيني وبينهم لم أستطيع أن آتي مسجدكم فأصلي بهم . ورويتُ با رسول الله ﷺ أنك تأتيني فتصلي في بيتي فأخذته مصلي . قال قال له رسول الله ﷺ : سأفعلُ إن شاء الله . قال عتيان : فنادى رسول الله ﷺ وأبو بكر حين ارتفع النهار فاستأذن رسول الله ﷺ فأذنتُ له ، فلم يجلس حتى دخل البيت ثم قال : أين يحب أن أصلي من بيتك ؟ قال فأشرتُ له إلى ناحية من البيت ، فقام رسول الله ﷺ فكبَّرَ ، فقمنا فصمنا ففصل ركعتين ثم سلم ، قال : وحبسناه على خريزة صمناها له ، قال قاتب في البيت رجال من أهل الدار ذوو عديم فاجتمعوا ، فقال قاتل منهم : أين مالك بن الدخين - أو ابن الأخنس - ؟ فقال بعضهم : ذاك منافق لا يحب الله ورسوله . فقال رسول الله ﷺ : لا تغل ذلك ، ألا تراه قد قال لا إله إلا الله يريد بذلك وجه الله ؟ قال : الله ورسوله أعلم ، قال : فانا نرى وجهه ونصيحته إلى المنافقين . قال رسول الله ﷺ : فإن الله قد حرم على النار من قال لا إله إلا الله ، يعني بذلك وجه الله . قال ابن شهاب : ثم سألتُ الحصين بن عمير الأنصاري - وهو أحد بني سالم وهو من سرانهم - عن حديث عمود بن الربيع ، فصدقه بذلك

Xhamitë në shtëpia

Bera' b. Azibi ka falur me xhmat në një pjesë të shtëpisë së tij të ndarë për lutje fetare.

425. Na ka treguar Seid b. Ufejri, këtij Lejthi , këtij Ukajli., nga Ibni Shihabi i cili thotë se e ka njoftuar Muhammed b. Rebi' el- Ensariu se Itban b. Maliku, një nga shokët e Pejgamberit s.a.v.s. i cili me ensarët ka qenë në Bedër, ka ardhur te Pejgamberi s.a.v.s. dhe ka thënë:

- O i dërguari i All-llahut, të pamurit tim është dobësuar, e unë e fal popullin tim (si imam). Kur fillon të bie shi dhe vërshon përroi, i cili gjendet mes meje dhe atyre, unë nuk jam në gjendje të shkoj në xhami të tyre dhe të falem me ta. Unë do të doja, o i dërguari i All-llahut, të vije ti tek unë dhe të falesh në shtëpinë time e unë atë pjesë (të shtëpisë) ta marr si vend për kryerjen e lutjeve fetare.

- Do ta bëja këtë, nëse don All-llahu, - u përgjigj Pejgamberi s.a.v.s., thotë Itbani. Dhe kur kaloi dita, u nis Pejgamberi s.a.v.s. dhe Ebu Bekri. Pejgamberi s.a.v.s. kërkoi leje (për të hyrë) dhe unë i lejova, e ai hyri dhe ende pa u ulur tha: "Ku dëshiron të falem në shtëpinë tënde?"

Unë i tregova, thotë Itbani, një këndë të shtëpisë dhe Pejgamberi s.a.v.s. u ndal aty dhe e mori tekbinin fillestar të namazit. Pastaj u rreshtuam edhe ne, i falëm dy reqate dhe ai dha selam. Ne, thotë Itbani, e ndalëm për qebapë, që kishim përgatitur për te. Në atë moment, në shtëpi erdhën shumë vendas dhe, dikush prej tyre, pyeti: "Ku është Malik b. Duhajshini, rrespektivisht Ibni Dushuni?" Atëherë, dikush prej tyre, u përgjigj: "Ai është munafik, ai nuk e don All-llahun e të dëruarin e Tij". Lidhur me këtë Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Mos e thuaj atë! A nuk e sheh që thotë: "Nuk ka zot tjetër pos një All-llahu", duke dashur që me këtë ta arrijë kënaqësinë e All-llahut".

- Këtë më së miri e din All-llahu dhe i dërguari i Tij - tha Itbani, - kurse ne e shohim se sillet dhe mendon si munafikët. Atëherë, Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Vërtet All-llahu e ka liruar nga dënimi i përhershëm në Xhehennem çdokend që thotë: "Nuk ka Zot tjetër pos All-llahut" duke dashur me këtë ta arrijë kënaqësinë e all-llahut".

Ibni Shihabi thotë: "Unë për hadithin e transmetuar nga i lartëpërmenduri Muhammed b. Rebia e kam pyetur më vonë Husejn b. Muhammed Ensariun, e ai është një nga anëtarët e fisit Benu Salim dhe një nga prijësit e tij, kështu që edhe ai këtë e mbështeti tërësisht".⁵⁴

---

54 Nga hadithi mund të përfundohet:

- imam mund të jetë edhe i verbëri;
- në errësirë të natës, në kohë me shi dhe siguri të dobët, namazi mund të falet edhe në shtëpi;
- lëjohte shprehia që në xhami të falesh gjithmonë në një vend të caktuar;
- sipërfaqja e caktuar përkohësisht për nevojat e kryerjes së përbashkët të ritualeve fetare në shtëpi të pronësisë private nuk ja kufizon të drejtën e pronësisë të zotit të shtëpisë, ndërsa objekti i ndërtuar në vendbanimin posaçërisht për nevoja fetare e përjashton pronësinë e individit ndaj saj;
- puna dhe vepirmi i njerëzve të shquar duhet përcjellur dhe ato të zbatohet në jetën e vet;
- premtimi është borxh dhe duhet realizuar;
- namazet nafile mund të falen edhe ditën'
- të diturve (të mençurve) duhet bërë respekt të posaçëm gjithmonë dhe gjithkund;

باب التَّيْمُنُ فِي دُخُولِ الْمَسْجِدِ وَغَيْرِهِ

وكان ابنُ عمرَ يبدأ برجله اليماني، فإذا خرج بدأ برجله اليسرى

٤٢٦ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْأَشْمَثِ بْنِ سُلَيْمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُحِبُّ التَّيْمُنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ : فِي طَهْرِهِ ، وَتَرَجُّلِهِ وَتَعَلُّوهِ»

Hyrja në xhami me këmbë të djathtë dhe në vende tjera

Ibni Umeri fillonte (hyrjen) me këmbën e tij të djathtë e kur dilte e fillonte ate me këmbën e tij të majtë.

426. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga Esh'ath b. Sulejm, ai nga babai i tij, ky nga Mesruku e ai nga Aishja e cila ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. i ka dhënë përparësi anës së djathtë në çdo punë të tij aq sa ka mundur; në pastrimin e tij (në abdest, pastrim etj.), në të krehur e edhe në të mbathurit e këpucëve".

باب هل تُنَبَّسُ قُبُورُ مُشْرِكِي الْجَاهِلِيَّةِ ، وَيُتَّخَذُ مَكَائِهَا مَسَاجِدَ ؟

قَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ « لَمَّا لَمْ يَلِدْ اللَّهُ الْيَهُودَ أَخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ » ، وَمَا يُكْرَهُ مِنَ الصَّلَاةِ فِي الْقُبُورِ ،

وَرَأَى عُمَرُ بْنُ الْوَلِيدِ بَنَ مَالِكٍ يُصَلِّي عِنْدَ قَبْرِ قَبِيلٍ : الْقَبْرِ الْقَبْرِ . وَلَمْ يَأْمُرْهُ بِالْإِعَادَةِ

٤٢٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ هِشَامٍ قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبِي عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ وَأُمَّ سَلَمَةَ

- udhëheqësve të bashkësisë dhe eprorëve të tjerë mund t'ju paraqiten mungesat e anëtarëve të shoqërisë, të cilët do të japin vlerësimin e tyre real dhe objektiv;

- lejohet që nëpër mbledhje të debatohet për dukuritë e dëmshme në shoqëri dhe bashkarisht të merren masa efektive përmirësuese;

- i ftuari, si dhe çdo mysafir, i lajmërohet të zotit të shtëpisë para se të hyjë në shtëpi. Mysafirin duhet ta vizitojnë edhe fqinjët, t'i dëshirojnë mirëseardhje dhe t'i tregohet mikpritje;

- xhamia mund të ketë emrin e legatorit (e financuesit) të saj, apo të vendbanimit në të cilin gjendet;

- është sunnet të hysh në xhami me këmbë të djathtë, e të dalësh me të majtë, si dhe çdo punë të mirë ta fillosh nga ana e djathtë.

« دكرنا كنيسة رأيتها بالعبثية فيها تصاوير فذكرنا للنبي ﷺ قال « إن أولئك إذا كان فيهم الرجل الصالح فأت بنوا على قبره مسجداً وصوراً فيه تلك الصور ، فأولئك شراؤا اتلحاق عند الله يوم القيامة »

A do të zhvarrosen varret e idhujtarëve të periudhës paraislame që aty të ngrihen xhamiat

Në bazë të fjalëve të Përgambersit s.a.v.s. : "All-llahu i ka mallkuar hebrenjtë, që i kanë shndërruar varret e Pejgamberëve të tyre në faltore" dhe për qortimin e kryerjes së namazit në varre.

Umeri e ka parë Umer b. Malikun që falet në varre dhe i ka thënë:

"Hiq nga varri ! Hiq nga varri !", e nuk i ka urdhëruar që namazin ta përsërisë.

427. Na ka treguar Muhammed b. Muthenna, këtij ia kë përcjellur Jahjai nga Hishami, këtij babai i vet duke transmetuar nga Aishja, se Ummi Habibeja dhe Ummi Selemeja e kanë përmendur një kishë të cilën e kanë parë në Etiopi dhe në te piktura (fotografi). Këto ja kanë përmendur Pejgamberit s.a.v.s. dhe ai ka thënë:

"Këta janë ata popuj te të cilët, kur vdes ndonjë njeri i "mirë". mbi varrin e tij ndërtojnë faltore dhe në to vizatojnë piktura. Para Zotit, në Ditën e Gjykimit ata do të jenë më të këqinjët.⁵⁵

---

55 Vërejtja e Umerit drejtuar Enesit nuk nënkupton ndalimin, por qortimin e faljes pranë varrezave.

Imam Ahmedi mendon se është e ndaluar rreptësisht (haram) të falesh në varreza, qoftë në vetë varrin, mbi te ose në vendin ndërmjet varreve.

Pejgamberi ka thënë: "E tërë sipërfaqja e tokës është e përshtatshme për kryerjen e namazit, pos varrezave dhe banjos". Në bazë të haditheve të përmendur dhe të tjerëve Imam Maliku, Ebu Hanifja, Ebu Thevri dhe numri më i madh i juristëve, faljen në varreza e konsiderojnë akt të qortuar.

Imam Shafiu thotë: "Nuk është e lejuar të falesh në varr mbi të cilin është përmbysur (shembur) dheu në trup të prishur (kalbur) të të vdekurit, por namazi është me vlerë të plotë nëse falet në terren të pastërt ndërmjet varreve".

Është e qortushme të falesh në varreza për shkak të mundësisë së infektimit eventual e të shkeljes dhe çrregullimit të varreve. Higjiena Islame kërkon që përcjellësit e xhenazes t'i pastrojnë duart sapo të kthehen nga varrezat, e ata që e kanë përgatitur (rregulluar) të

٤٢٨ - **حدثنا** مُسَدَّدٌ قال حدثنا عبدُ الوارثِ عن أبي التَّيَّاحِ عن أنسٍ قال قالَ قَدِيمُ النَّبِيِّ ﷺ المدينةَ فَنَزَلَ أَعْلَى الْمَدِينَةِ فِي حَتَّى يُقَالَ لَهُمُ بَنُو عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ ، فَأَقَامَ النَّبِيُّ ﷺ فِيهِمْ أَرْبَعَ عَشْرَةَ لَيْلَةً ، ثُمَّ أَرْسَلَ إِلَى بَنِي النَّجَّارِ بِجَاهِرِ مُتَعَلِّدِي السُّيُوفِ ، كَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ عَلَى رِجَالِهِ وَأَبُو بَكْرٍ رَدَفَهُ وَمَلَأَ بَنِي النَّجَّارِ حَوْلَهُ ، حَتَّى اتَّقَى بِنَاءَ أَبِي أَيُّوبَ ، وَكَانَ يُحِبُّ أَنْ يُصَلِّيَ حَيْثُ أَدْرَكَتُهُ الصَّلَاةُ وَيُصَلِّيَ فِي مَرَابِضِ النَّعْمِ ، وَأَنََّّهُ أَمَرَ بِنَاءَ الْمَسْجِدِ ، فَأَرْسَلَ إِلَى مَلَايِمِ بَنِي النَّجَّارِ فَقَالَ : يَا بَنِي النَّجَّارِ تَأْمِنُونِي بِحَاثِيِكُمْ هَذَا . قَالُوا : لَا وَاللَّهِ لَا نَطْلُبُ نِعْمَتَهُ إِلَّا إِلَى اللَّهِ . قَالَ أَنَسٌ : فَكَانَ فِيهِ مَا أَقُولُ لَكُمْ : قُبُورُ الْمُشْرِكِينَ ، وَفِيهِ خَرْبٌ ، وَفِيهِ تَهْلُكُ . فَأَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ بِقُبُورِ الْمُشْرِكِينَ فَنُفِثَتْ ، ثُمَّ بِالْخَرْبِ فَسُوِّتَتْ ، وَبِالنَّخْلِ فَتُطِيعَ . فَصَعَّقُوا النَّخْلَ قَبِيلَةَ الْمَسْجِدِ ، وَجَعَلُوا عِضَادَتِيهِ الْجُبَارَةَ ، وَجَعَلُوا يَنْقُلُونَ الصَّخْرَ وَمَنْ يَزُجِرُونَ ، وَالنَّبِيُّ ﷺ مَعَهُمْ وَهُوَ يَقُولُ :

اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُ الْآخِرَةِ فَاغْفِرْ لِلْأَنْصَارِ وَالْمُهَاجِرَةِ

428. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka transmetuar Abdu-l-Varithi nga Ebu Tejjahu, ky nga Enesi, i cili ka thënë;

- Pëjgamberi s.a.v.s. ka ardhur në Medine dhe është vendosur në pjesën e epërme të qytetit të fisi që quhet Benu Amër b. Avf. Pejgamberi s.a.v.s. qëndroi tek ata 14 net, pastaj e informoi fisin Benu Nexhar (kushërinj për nga gjyshja) dhe erdhën me shpata në dorë. Sikur tani e

vdekurin, të pastrohen dhe të veshen me tesha tjera.

Ummi Habibja, bija e Ebu Sufjanit, ka ikur në Etiopi me burrin e saj Abdullah b. Xhahshin. Ps vdekjes së burrit, është kthyer prapa në Medine dhe ka lidhur martesë me Muhammedin a.s. Ka vdekur në Medine në vitin 44 sipas hixhrit.

Ummi Selenja (Hindja), e bija e Ebu Umejje El-Mahzumiut ka ikur me burrin në Etiopi dhe vitin e gjashtë të hixhretit kthehen në Medine. Këtu i vdes burri, dhe për t'u siguruar materialisht, Pejgamberi a.s. e kurorëzon për grua të veten.

Kurtubiu konsideron se popujt e mëparshëm i kanë zbuluar muret e godinave me vizatime, skulptura dhe me statuja të njerëzve të tyre të mirë e të njohur për model nxitjeje të gjeneratave të mëvonshme për të bërë gara në punë të mira dhe të dobishme për njerëzit. Më vonë gjeneratat e kanë harruar këtë qillim fisnik, e kanë deformuar (shtrembëruar) dhe e kanë shndërruar në kult të personalitetit. Kjo prapësi (rrugë e keqe) e ka nxitur Pejgamberin a.s. për ta ndaluar këtë lloj të artit, pa nevojë të veçantë. Nga të njejtat arsye është e qortueshme të ndërtohen mauzoletë.

Është e lejuar të ndërtohet xhamia në terren pa varre të dukshëm, e edhe afër varreve të njerëzve të mirë që vizitorët t'i kujtojnë më shpesh dhe t'ju këndojnë Fatihanë.

shoh Pejgamberin s.a.v.s. hypur në të shaluarën e tij, Ebu Bekri ishte pas (në bisht), paria e Beni Nèxharit rreth tij, derisa devja u lëshua në oborrin e Ebu Ejjubit. Muhammedi s.a.v.s. dëshironte të falej aty ku e zente vakti i namazit, e falej edhe në troishtë të bagëtisë.

Duke urdhëruar për ngritjen e xhamisë, dikë e dërgoi te paria e Bani Nexhareve dhe u tha: "O nexharas, ma thuani çmimin e kësaj rrethoje tuaj?"

- Jo, pasha All-llahun, - ne nuk kërkojmë kundërvlerë, pos nga All-llahu - u përgjigjën ata.

Enesi tha edhe: "Këtu, si t'u them, tha, kanë qenë varret e idhujtarëve, e aty - këtu mbeturinat e ndërtesave e të palmeve. Pejgambeir s.a.v.s. urdhëroi në lidhje me varret e idhujtarëve dhe u zhvarrosën, pastaj për germadhat që janë rrafshuar dhe për palmet që janë prerë dhe trungjet e tyre janë rradhitur në anën e Kibles së xhamisë e shtyllat e derës ia bënë prej gurit. Gurët i kanë bartur duke recituar vargjet në matrin e rexhez, e me ta edhe Pejgamberi s.a.v.s. recitonte:

Zoti im nuk ka hajr pos hajrit të ahiretit

Andaj, na fal neve Ensarëve dhe Muhaxhirëve!"⁵⁶

---

56 Kur e shalua e Pejgamberi u lëshua në oborr të Ebu Ejjub Ensariut, u afrua Xhebbar b. Sehri dhe filloi ta shtyjë me këmbë që të shkojë më tutje, për çka Ebu Ejubi thirri: - O Xhebbar, po e shtyn të shkojë prej shtëpisë time! Beto hem në Zotin, i cili e ka dërguar Muhammedin a.s. me të vërtetën, po të mos jetë mes neve lidhja Islame, do të të preja me shpatë!"

Muhammed Ibni Is-haku thekson se Ibni Hasani, sundimtari i Jemenit (tubba') është kthyer në Mekke një mijë vjet para lindjes së Muhammedit a.s., e ka mbuluar Qaben me një pëlhurë dhe ka shkuar në Jethrib (Medine). Në përcjellje kishte 400 dijetarë të cilët kanë ardhur në përfundim që aty edhe të mbeten, e sundimtarit i janë përgjigjur që në librat e tyre të lashta kanë gjetur disa qëndrime prej të cilëve kuptohet që në Jethrib në një kohë të afërme do të ikë Pejgamberi me emrin Ahmed e që ose ata, ose pasardhësit e tyre t'i bëjnë pritje aty. Kështu Ibni Hasani u vendos në Jathrib, e dijetarëve ju dha urdhër t'u ndërtojë shtëpi dhe i martoi me nga një robëreshë. Në testamentin e lënë për ta ruajtur te i pari i dijetarëve të përmendur Ibni Hasani ka përmendur: "Besoj që Ahmedi është i dërguar i All-llahut, krijuesit të të gjitha botërave", me vërejtje se Muhammedit a.s. t'ia dorëzojë ai, ose ai nga pasardhësit e tij që do ta presë në Jethrib.

Duket se ky sundimtar e ka ndërtuar edhe banesën për pejgamberin e ardhshëm Ahmedin. Banesa ka kaluar nëpër duar të shumë shfrytëzuesve dhe përfundimisht është bërë pronë e Ebu Ejjub Ensariut, pasardhësit të largët të të parit të dijetarëve të përmendur.

باب الصلاة في سرايض الغنم

٤٢٩ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي فِي سَرَائِضِ الْغَنَمِ» ثُمَّ سَمِعْتُهُ بَعْدُ يَقُولُ «كَانَ يُصَلِّي فِي سَرَائِضِ الْغَنَمِ قَبْلَ أَنْ يُبْنَى الْمَسْجِدُ»

Falja e namazit në torishtë të bagëtive

429. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga Ebu Tejjahu, e ai nga Enesi që ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. falej në torishtë të bagëtive. - Pastaj e kam dëgjuar Enesin se ka thënë: "Muhammedi a.s. falej në torishtë të bagëtive, para se të ndërtohej xhamia e tij".

باب الصلاة في مواضع الإبل

٤٣٠ - حَدَّثَنَا حَدَّاقَةُ بْنُ الْفَضْلِ قَالَ أَخْبَرَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَيَّانَ قَالَ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ نَافِعٍ قَالَ: رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ يُصَلِّي إِلَى بَعْرِهِ وَقَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَفْعَلُهُ

Muhammedi a.s. me të ardhur në Medine e ka marrë këtë testament nga Ebu Lejla, e ka lexuar dhe thirri tri herë: "Mirë se erdhe ithtar i vëllait të mirë!"

Mihrabi i xhamisë së Muhammedit a.s. në Medine gjashtë muajt e parë sipas hixhretit ka qenë në mur kah Jerusalemi, e xhamia i ka pasur tri dyer: njëra në mur në të kundërt të Mihrabit, njëra në mur përgjatë banesës së Muhammedit a.s. nëpër të cilën ai ka hyrë në xhami dhe e treta "Babu-r-rahmet", d.m.th. "Dera e mëshirës", e njohur me emrin dera e Atikës. Trashësia e Mureve ishte rreth tre arshine, lartësia sa trupi më i gjatë i njeriut, e gjatësia, gjegjësisht, gjerësia 100 arshina. Çatia ishte prej degëve të palmave.

Ibni Umeri për xhaminë e Muhammedit a.s. thotë se në fillim ka qenë prej qerpiçve, tavani i mbuluar me degë të palmave e shtyllat në te prej trungjeve të palmave. Ebu Bekri nuk ka ndërruar asgjë, e Umeri për arsye të vjetërsisë e ka rindërtuar përsëri në të njëjtat themele me qerpiçë me degë të palmës dhe me shtylla. Adaptim më të madh ka bërë halifja Uthman, e ka zgjeruar, shtyllat në ndërtesë i ka vënë prej gurit të gdhendur, e kulmin prej bungut të Indisë. Velid b. Abdu-l-Meliku të tërë objektin përsëri e ka rindërtuar, e Mehdiu e ka zgjeruar në godinë të bukur të cilën sundimtarët e mëvonshëm e kanë rregulluar edhe më bukur.

Nga hadithi gjithashtu përfundohet:

- varrezat në pronësi private mund të shiten ose falen (dhurohen);
- në vendbanime lejohet prerja e trungjeve të pemëve dhe gjelbërimeve nëse në vend të tyre do të mbjelleshin menjëherë fidane më fisnike ose të ndërtohet ndonjë objekt i rëndësishëm.

Falja e namazit në vendqëndrimet e deveve

430. Na ka treguar Sadakat b. Fadli, këtë e ka informuar Sulejman b. Hajjani, këtë Ubejdullahu nga Nafiu, i cili thotë:

- E kam parë Ibni Umerin duke u falur pas deveve të vet, dhe ka thënë e kam parë edhe Pejgamberin s.a.v.s. duke vepruar ashtu.⁵⁷

باب مَنْ صَلَّى وَقَدَامَهُ تَنُوزٌ أَوْ نَارٌ أَوْ شَيْءٌ مِمَّا يُبِيدُ فَأَرَادَ بِهِ اللَّهُ
وَقَالَ الزُّهْرِيُّ: أَخْبَرَنِي أَنَسٌ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ «عُرِضَتْ عَلَيَّ النَّارُ وَأَنَا أُصَلِّي»
٤٣١ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُسْلِمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ
قَالَ «انْخَسَفَتِ الشَّمْسُ، فَسَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ قَالَ «أَرَيْتُ النَّارَ فَلَمْ أَرِ مَنَظَرًا كَالْيَوْمِ قَطُّ أَفْطَحَ»

Falja e namazit prapa sobës, zjarrit ose diçkaje që adhurohet, kurse besimtari me namazin e vet mendon vetëm të All-llahu

Zuhriu ka thënë se e ka informuar Enesi dhe ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Derisa kam qenë në namaz m'u paraqit zjarri i ferrit".

431. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme duke transmetar nga Maliku, e ai nga Zejd b. Esleme, ky nga Attai b. Jesari, e ai nga Abdullah b. Abbasi i cili ka thënë:

- Zihej dielli dhe Pejgamberi s.a.v.s. e ka falur (namazin përkatës) dhe ka thënë: "Më është paraqitur zjarri i ferrit dhe asnjë herë nuk kam par pamje më të tmershme se sot".⁵⁸

57 Është e lejuar të falësh mënjëherë pas kafshës, e Imam Maliku mendon se këtë nuk duhet bërë pranë kalit dhe gomarit për shkak të (lëshuarjes) së fëlliqësirës së tyre eventuale ose urinës.

58 Nga hadithi mund të përfundohet:

- me rastin e zënies së diellit ose të hënës është e preferueshme të falësh namazin e caktuar special;
- Xhenneti dhe Xhehememi ekzistojnë, ndërsa sekta mu'tezile konsideron se do të krijohen vetëm pas kijametit;
- i plotfuqishëm është namazi i falur kah zjarri, nëse besimtari e fal vetëm në emër të

باب كراهية الصلاة في المقابر

٤٣٢ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : أَخْبَرَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ مُرَّةٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « اجْتَلُوا فِي بُيُوتِكُمْ مِنْ صَلَاتِكُمْ ، وَلَا تَمْسُخُوا مَقْبُورًا »

Mospreferimi i faljes së namazit në varre

432. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai, nga Ubejdullahu, këtë e ka informuar Nafiu, nga Ibni Umeri, e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Falni namazet tuaja në shtëpitë tuaja, e mos i shëndërroni ato në varre!".⁵⁹

باب الصلاة في مواضع التلسف والعذاب

وَيُذَكَّرُ أَنْ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَرِهَ الصَّلَاةَ بِخَسْفِ بَابِلَ

٤٣٣ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ

اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « لَا تَدْخُلُوا عَلَى هَؤُلَاءِ الْمَعْدِينِ ، إِلَّا أَنْ تَكُونُوا بِأَكِينٍ ، فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا بِأَكِينٍ فَلَا تَدْخُلُوا عَلَيْهِمْ لَا يُصِيبُكُمْ مَا أَصَابَهُمْ »

Falja në gërmadha dhe në vendet që kanë përjetuar ndonjë fatkeqësi

Përmendet se Aliu r.a. nuk e ka pëlqyer të falurit në gërmadha të Babilonit.

433. Na ka treguar Ismail b. Abdullahu, këtij ia ka përcjellë Maliku, nga Abdullah b. Dinari, ky nga Abullah b. Umeri r.a. se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

All-Ilahu! xh.sh. Sipas mendimit të Ebu Hanifes është e qortueshme të falesh i kthyer kah zjarri vizatimi, statuja dhe kah kultet e popujve të tjerë.

59 Taberaniu e përmend hadithin: "Ngjallni shtëpitë tuaja me ibadete fetare dhe lexim të Kur'anit, e mos i shndërroni në varre të të vdekurve, siç kanë bërë hebrenjtë dhe të krishterët".

Të kënduarit e Kur'anit në shtëpi i kontribon rregullsisë, rendit, përparimit dhe ngritjes fetare - morale të anëtarëve të familjes.

Namazet e detyrueshme meshkujt duhet t'i kryejnë bashkarisht në xhami, e ato sipas dëshirës (nafile) mund t'i falin edhe në shtëpi për t'u dhënë mësim njerëzve të shtëpisë.

"Në shtëpitë e atyre që janë të dënuar (me fatkeqësi elementare) hyni vetëm duke qarë. Nëse nuk jeni duke qarë, mos hyni tek ata që të mos u ndodhë juve ajo çka u ka ndodhur atyre".⁶⁰

بَابُ الصَّلَاةِ فِي الْبَيْتِ

وقال عمر رضي الله عنه : إنا لا ندخلُ كنا نكتم من أجل التماثيل التي فيها الصُورُ

وكان ابن عباس يَصَلِّي في البَيْتِ إلا بيعةً فيها تماثيلُ

٤٣٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتْ رَسُولَ

اللَّهِ ﷺ كَنِيْسَةً رَأَتْهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ يُقَالُ لَهَا مَارِيَةُ ، فَذَكَرَتْ لَهُ مَا رَأَتْ فِيهَا مِنَ الصُّوْرِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ

ﷺ « أَوْلَيْكَ قَوْمٌ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الصِّدُّ الصَّالِحُ - أَوْ الرَّجُلُ الصَّالِحُ - بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا ، وَصَوَّرُوا فِيهِ

تِلْكَ الصُّوْرَ ، أَوْلَيْكَ شِرَارٌ آخَلَقَ عِنْدَ اللَّهِ

Të falurit në kishë (sinagogë)

Umeri r.a., ka thënë: "Ne nuk hymë në kishat (sinogogat) tuaja për shkak të statujave dhe pikturave".

60 Ebu Davudi në Sunenin e tij pohon se Aliu duke shkuar në Tebuk ka kaluar pranë Babilonit. Muezini e ka thirrur ezanin dhe ikametin dhe kur e kanë kryer namazin, Aliu ka thënë: "I dashuri im, Alejhiselami., më ka ndaluar të fali në varreza dhe në tokë (vendin) të Babilonit, sepse ai është vendbanim i nemur, i mallkuar".

Ibni Umeri thotë që Pejgamberi a.s, ka ndaluar të falesh në shtatë vende: në plehishtë, varreza, rrugë, koritë (lug) dhe në vendndalim të deveve, në çati të Qabes, pastaj në banjë dhe kasaphane, kurse Tirmidhiu dhe Ibni Maxhe në përmbledhjet e tyre të hadithit shtojnë edhe: "...kah varrezat, kah muri i nevojtores në të cilin vërehet ndytësira, në kishë në të cilën ka vizatime dhe statuja, kah vizatimi ose statuja, kah personi që flen, kah personat të cilët bisedojnë mes vedi për punët e kësaj bote, në gërmadha pas katastrofës, në trollin e grabitur (rrëmbyer) nga pronari, në pjesë të luginës në të cilën do të mund të humbje jetën dhe në xhamiat të ndërtuara me qëllim të prishjes së bashkimit dhe vëllazërimit të muslimanëve". Pejgamberi a.s. u ka tërhequr vërejtjen luftëtarëve të Tebukut që të mos hynë në lagjen Hixhër të popullit Themud të shkatërruar me shpërthime të rrufeve dhe të vetëtimave, ndërsa pejgamberi Salih me një numër të vogël të besimtarëve pak para katastrofës është shpërngulur në Mekke.

Të dëmtuarit duhet ngushëlluar dhe ndihmuar materialisht. Fatkeqësia e huaj është mësim i mirë për të tjerët. Vendet e goditur nga fatkeqësia elementare vështrohen me sy të lotuar, pikëllim e dhembje në shpirt. Nuk preferohet qëndrimi në to, e të falësh është e qortueshme.

Ibni Abbasifalej në çdo sinagogë, pos në ato që kishte statuja.⁶¹

434. Na ka treguar Muhammedi, këtij ia ka përcjellur Abdeti, ky nga Hisham b. Urve, ai nga babai i tij, e ky nga Aishja se Ummi Selemeja ia ka përmendur Pejgamberit s.a.v.s. kishën të cilën e ka parë në Etiopi e cila quhej "Maria". Ajo ia ka përmendur edhe pikturat që ia ka parë në te, dhe i dërguari i All-llahut s.a.v.s. tha:

- Ai është popull i cili kur vdes një rob i mirë, gjegjësisht njeri i mirë, mbi varrin e tij ndërtojnë faltore dhe në te i vizatojnë ato piktura. Ata janë kriminelë (keqbërës) të All-llahu".

باب ٤٣٥ ، ٤٣٦ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ نَهْنِ الزُّهْرِيُّ أَخْبَرَنَا حَبِيدُ اللَّهِ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ أَنَّ عَائِشَةَ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ قَالَا : مَا نَزَلَ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَلَقَ يَطْرَحُ خَيْصَةً لَهُ عَلَى وَجْهِهِ ، فَإِذَا انْتَهَمَ بِهَا كَشَفَهَا عَنْ وَجْهِهِ فَقَالَ - وَهُوَ كَذَلِكَ - « أَمَنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى أَنْ تَخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ » يُحَذَّرُ مَا صَنَعُوا

435 - 436. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtë e ka informuar Shuajbi, këtë Zuhriu, këtij ia ka përcjellë Ubejdullah b. Abdullah b. Utbe, që Aishja dhe Abdullah b. Abbasi kanë thënë:

- Kur Pejgamberit s.a.v.s. i ka ardhur vdekja, filloi ta vënë në fytyrë petkun e vet me kutia, e kur e kaplonte munda (temperatura), e heqte prej fytyrës së vet. Duke qenë në atë gjendje, thotë transmetuesi, ai ka thënë: "Zoti i ka mallkuar (nemur) hebrenjtë dhe të krishterët, për shkak se varret e të dërguarve (të shenjtëve) të tyre i kanë marrë për faltore!", duke tërhequr vërejtjen për atë çka kanë bërë.

٤٣٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعَدَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيْبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « قَاتِلِ اللَّهُ الْيَهُودَ أَنْ تَخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ »

61 Përgjigjen e përmendur Umeri e ka dhënë në zifafetin e një prijësi sirian, e kur i kanë shkruar muslimanët e Nexhranit se nuk kanë ndërtesa më të përshtatshme për të falur sesa kisha, ai ju përgjigj: "Stërpikeni tokën me ujë e pastaj në te faluni!"

437. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, duke transmetuar nga Maliku, ai nga Ibni Shihabi, ky nga Sejjid b. Musejjebi, e ai nga Ebu Hurejre, që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"I vraftë All-llahu hebrenjtë, për shkak se i kanë bërë varret e të dërguarve të tyre faltore".⁶²

باب قول النبي ﷺ « جُمِلتُ لِي الْأَرْضُ مَسْجِداً وَطَهوراً »

٤٣٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ قَالَ حَدَّثَنَا سَيَّارٌ - هُوَ أَبُو الْحَكَمِ - قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ النَّقِيرِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أُعْطِيتُ حِمَاً لَمْ يُعْطَيْنِ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي : نُصِرْتُ بِالرَّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ ، وَجُمِلْتُ لِي الْأَرْضُ مَسْجِداً وَطَهوراً ، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتُهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ ، وَأَحِلَّتْ لِي النَّاسُ ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَرُبِعَتْ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً ، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ »

"E gjithë toka më është bërë vend i përshtatshëm për t'u falur dhe pastruar"

Është deklaratë e Pejgamberit s.a.v.s.

438. Na ka treguar Muhammed b. Sinani, këtij i ka treguar Hushejmi, këtij ia ka thënë Sejjari, e ai është Ebu-l-Hakemi, këtij ia ka përcjellë Jezid el-Fakiri, atij Xhabir b. Abdullahu duke thënë që Pejgambesi s.a.v.s. ka thënë:

"Më janë dhënë pesë veçori, të cilat nuk i janë dhënë asnjë pejgamberi para meje; forca e cila e frikon armikun në largësi të udhëtimit njëmujoj; e gjithë hapësira e tokës më është bërë vend për kryerjen e namazit dhe mjet për pastrim dhe kudo që ta takoj ndonjë njeri nga ummeti im, koha e namazit, le të falet aty; më është lejuar preja (plaçka) e luftës; çdo pejgamber i është dërguar vetëm popullit të vet, ndërsa unë

62 Me hadithin e përmendur mendohet jo vetëm në pejgamberët, por edhe në të shenjtët dhe njerëzit e shquar të konfesioneve tjera. Është e qortueshme të ndërtohen objekte mbi varre të të vdekurve.

Xhabiri thotë se Pejgamberi a.s, ka ndaluar të ndenjurit (ulur) pranë varrit e t'i vajtosh e numërosh virtytet e të vdekurit e të ndërtosh mauzole. Të shquarit meritojnë nderim (respekt) i cili nuk do të na sjellë deri te kultu i personalitetit.

i jam dërguar tërë njerëzimit dhe më është dhënë e drejta e Shefa'atit - ndërmjetësimit".

باب نوم المرأة في المسجد

٤٣٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ هِشَامِ بْنِ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ وَلِيدَةَ كَانَتْ سَوْدَاءَ يَلِيَّ مِنَ الْعَرَبِ فَأَعْتَقَهَا فَكَانَتْ مَعَهُمْ . قَالَتْ : فَمَجَّزْتُ صَبِيَّةً لَمْ عَلَيْهَا وَشَاحٌ أَحْمَرٌ مِنْ سُيُورٍ . قَالَتْ : فَوَضَعْتُهُ - أَوْ وَقَعَ مِنْهَا - فَمَرَّتْ بِهِ حُدَيْبَةُ وَهِيَ مُلَقِيٌّ ، فَحَسِبْتُهُ لِحَاكَ تَخَطُّبَتُهُ . قَالَتْ : فَاتَّسَوْهُ فَلَمْ يَجِدُوهُ . قَالَ فَأَتَاهُمُونِي بِهِ . قَالَتْ فَلَطَّفُوا يُرِيدُونَ حَتَّى فَذُشُوا قَبْلَهَا . قَالَتْ : وَاللَّهِ إِنِّي لَقَاءَةٌ مَعَهُمْ إِذْ مَرَّتِ الْحُدَيْبَةُ فَأَلْقَتْهُ ، قَالَتْ : فَوَقَعَ بَيْنَهُمْ ، قَالَتْ فَقُلْتُ : هَذَا الَّذِي أَتَمْتُمُونِي بِهِ زَعَمْتُمْ ، وَأَنَا مِنْهُ بَرِيئَةٌ وَهُوَ ذَا هُو . قَالَتْ لَجِئْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَسَأَلْتُ . قَالَتْ عَائِشَةُ : فَكَانَ مَا خِيَاءَ فِي الْمَسْجِدِ ، أَوْ حِشْيٌ ، قَالَتْ فَكَانَتْ تَأْتِينِي فَتَحَدِّثُنِي عِنْدِي . قَالَتْ فَلَا تَجْلِسُ عِنْدِي مَجْلِسًا إِلَّا قَالَتْ :

ويوم الوشاح من تعاجيب ربنا ألا إنه من بلدة الكفر أنجاني

قالت عائشة : قلت لها ما شأنك لا تقمدين معي مقعداً إلا قلت هذا ؟ قالت لقد ثمنني بهذا الحديث

Fjetja e gruas në xhami

439. Na ka treguar Ubejd b. Ismaili, këtij i ka thënë Ebu Usame nga Hishami, ai nga babai i tij, e ky nga Aishja, se një robëreshë zezake ka qenë të një fis arab. Banorët e fisit i kanë dhënë lirinë, por ajo edhe më tej ka qëndruar tek ata:

- Më vonë, thotë Aishja, një vajzë tjetër e atij fisi, e cila kishte në vete qafore nga xhevahirët dhe dijamantët, i forcuar në bazë të një rrypi të kuq lëkure, doli edhe e la xhevahirin, apo thotë Aishja, i ka rënë. Pranë tubës që kanë qenë të hedhura, u lëshua një grremç i vogël dhe, duke menduar se është mish, e grabiti atë tubë. Tubën, thotë Aishja, e kanë kërkuar, por nuk e kanë gjetur; pastaj më kanë akuzuar mua, tha robëresha. E kanë kontrolluar, pohon transmetuesi, aq shumë saqë e kanë shikuar edhe organin e saj gjenital.

- Pasha All-llahun, thotë zezakja, unë vetë me ato rrija, kur u lëshua ai grremç, e hudhi qaforen e ajo ra mes tyre. Unë, thotë zezakja, thirra: Kjo është ajo për çka më akozonit! Keni menduar (se kam vjedhur), e unë jam e pafajshme, Atë, ja aty e keni!

Më pastaj, thotë Aishja, ajo grua ka ardhur te Pejgamberi s.a.v.s. dhe e ka pranuar Islamin. Ka pasur, thotë Aishja, në xhami, çadër prej pëlhure leshi, gjegjësisht, një çadër të vogël (dhomë të vogël). Vinte tek unë, thotë Aishja, më tregonte dhe rregullisht recitonte:

"Dita e qafores nga mrekullitë e Zotit tonë
ja, ajo më shpëtoi nga shtëpia e qufrit".

I thashë, thotë Aishja,: "Ç'është puna jote ? Nuk je ulur ende asnjë herë tek unë e të mos e recitosh këtë!". E atëhere ajo, thotë Aishja, ma tregoi këtë ngjarje të lartpërmendur.⁶³

باب يوم الجمال في المسجد

وقال أبو قلابة عن أنس: قَدِمَ رَمَطٌ مِنْ عُكَلٍ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَكَانُوا فِي الصُّنَّةِ

وقال عبدُ الرحمن بنُ أبي بكرٍ: كان أصحابُ الصُّنَّةِ الْفُقَرَاءَ

٤٤٠ - حَدَّثَنَا سَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي نَافِعٌ قَالَ أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ أَنَّهُ كَانَ يَنَامُ

وَهُوَ شَابٌّ أَعْرَبٌ لَا أَهْلَ لَهُ فِي مَسْجِدِ النَّبِيِّ ﷺ

Fjetja e burrave në xhami

Ebu Kilabi, duke transmetuar nga Enesi, deklaroi:

- Një grup nga fisi Ukël ka ardhur te Pejgamberi s.a.v.s. dhe ka qenë i vendosur në sofë në xhami të Muhammedit a.s.

Abdurrahman b. Ebu Bekri thotë: "Shokët e sofës kanë qenë të githë të varfër".

440. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka transmetuar Jahjai, nga Ubejdullahu, këtij Nafiu, duke i thënë se e ka informuar Abdullah (b. Umeri) që ai si i ri, beqar pa familje ka fjetur në xhami të Pejgamberit s.a.v.s.⁶⁴

63 I varfëri pa banesë e vatan mundet përkohësisht të banojë në xhami. Duhet shmangur shoqërisë intrigante dhe dyfytëreshë.

64 Në xhami përkohësisht mund të buaj si i huaji, ashtu edhe vendasi. Ibni Umeri ka deklaruar: "Ne në kohë të Pejgamberit s.a.v.s. kemi bujtur në xhami, e gjatë kohës së vapës së drekës kemi pushuar". Taberiu pohon që halifja Uthman shpesh ka fjetur në

٤٤١ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعِيدٍ قَالَ : جَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بَيْتَ فَاطِمَةَ فَلَمْ يَجِدْ عَلِيًّا فِي الْبَيْتِ فَقَالَ : أَيْنَ ابْنُ حَمْكٍ ؟ قَالَتْ : كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ شَيْءٌ فَخَاضَنِي فَخَرَجَ فَلَمْ يَقُلْ عِنْدِي . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِإِنْسَانٍ : انظُرْ أَيْنَ هُوَ ؟ فَجَاءَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ فِي الْمَسْجِدِ رَاقِدٌ . فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ مُنْتَطَلِعٌ قَدْ سَقَطَ رِدَاؤُهُ عَنْ شِقِّهِ وَأَصَابَهُ تُرَابٌ ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَمْسَحُهُ عَنْهُ وَيَقُولُ : مُمْ أَبَا تُرَابٍ ، مُمْ أَبَا تُرَابٍ

441. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, këtij Abdu-l-Aziz b. Ebu Hazimi nga Ebu Hazimi, ai nga Selh b. Sa'di, i cili ka deklaruar se Pejgamberi s.a.v.s. ka ardhur te dhoma e Fatimes dhe, meqë në dhomë nuk e gjeti Aliun, pyeti:

- Ku e ke birin e axhës tim?

- Ndodhi diçka mes meje dhe atij. U hidhërua në mua dhe doli dhe në drekë, nuk ka fjetur tek unë - u përgjigj ajo.

Atëherë Pejgamberi s.a.v.s. i tha një njeriut:

- "Shih ku është ai?"

Ai njeri u kthye dhe tha: "O i dërguari i All-llahut, ai flen në xhami".

Kur Pejgamberi s.a.v.s. erdhi, Aliu ishte i shtrirë, mbulesa i kishte rënë nga trupi dhe ishte zhytur me pluhur. Pejgamberi s.a.v.s. filloi t'ia fshijë pluhurin duke thënë: "Ngrihu i pluhurosur! Ngrihu i pluhurosur!"⁶⁵

xhami, derisa as-habet tjerë rreth tij kanë biseduar, e edhe kanë ngrënë.

Ibni Abbasi ka thënë: "Nuk është e ndaluar të flejshë në xhami duke e pritur fillimin e kohës së namazit të ardhshëm", e në rastin tjetër ai thotë: "Pa nevojë mos e shndërroni xhaminë në shtretër tuaj!"

Maliku ka deklaruar: "Nuk e dua personin i cili duke pasur banesë buan ns xhami, e gjatë kohës së vapës së drekës shtrihet në të". Ky është qëndrimi edhe i përfaqësuesve të tjerë të shkollave jufidike Islame.

65 Nga hadithi mund të përfundohet:

- prindët mund të vijnë te bija e martuar edhe pa lejen e burrit të saj;
- është me vend t'i nxisësh njerëzit në përforcimin e lidhjeve familjare e farefisnore;
- të zemëruarin duhet marrë me të mirë dhe gradualisht ta liros nga kompleksi i dukurive negative.

٤٤٢ - حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ عِيسَى قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ فَضَيْلٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : رَأَيْتُ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الصُّنَّةِ مَا مِنْهُمْ رَجُلٌ عَلَيْهِ رِداءٌ ، إِمَّا إِزَلُّ وَإِمَّا كِساءٌ قَدْ رَبطُوا فِي أَصْغَرِهِمْ ، فَمِنَها ما يَبْلُغُ نِصْفَ السَّاقَيْنِ ، وَمِنَها ما يَبْلُغُ الكَمْبَيْنِ ، فَيَجْمَعُهُ بِيَدِهِ كَرَاهِيَةً أَنْ تُرَى عَوْرَتُهُ

442. Na ka treguar Jusuf b. Isai ,këtij ia ka transmetuar Ibnu Fudajli nga babai i tij, ai nga Ebu Hazmi, e ky nga Ebu Hurrejre, i cili ka thënë:

"I kam parë shtatëdhjetë shokë, banorë të sofës (së xhamisë së Muhammedit a.s.) dhe tek asnjëri prej tyre nuk kishte mbulesë (pjesa e epërme e petkut), por vetëm, ose petkun e poshtëm ose një petk të gjatë të cilin e kanë lidhur (me kënde) për qafe; disa prej tyre shtriheshin deri në gjysëm kërcij, e disa deri te nyjet e këmbëve (kërdhokujve) dhe çdonjëri e shtrëngonte me duart e veta duke mos dashur t'i shihet organi i turpshëm".

باب الصلاة إذا قدم من ستر

وقال كعب بن مالك : كان النبي ﷺ إذا قدم من ستر بدأ بالمسجد ف صلى فيه

٤٤٣ - حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى قَالَ حَدَّثَنَا مِسْرٌ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَارِبُ بْنُ دِينَارٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : أَتَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ - قَالَ مِسْرٌ : أَرَأَيْتَ قَالَ نَحْيٌ - قَالَ : صَلَّيْتُ رَكْعَتَيْنِ . وَكَانَ لِي عَلَيْهِ دِينَ قَضَائِي وَرَأَيْتُ

Për namazin pas kthimit nga rruga

Ka'b b. Maliku thotë: "Pejgamberi s.a.v.s. kur kthehej nga rruga, së pari shkonte në xhami dhe në te falej".

443. Na ka treguar Hallad b. Jahjai, këtij Mis'ari, këtij ia ka transmetuar Muharib b. Dithari nga Xhabir b. Andullahu, i cili ka thënë:

"Kam ardhur te Pejgamberi s.a.v.s. e ai ishte në xhami". Mendoj, thotë Mis'ari, se Muharibi ka thënë, që ato kanë qenë kohë të drekës dhe Pejgamberi s.a.v.s. i ka thënë: "Fali dy reqate !"

"Unë, thotë Xhabiri, kam pas tek ai borxh, e ai ma ka larë borxhin dhe më ka paguar mbi vlerën".

باب إذا دخل المسجد فليركع ركعتين

٤٤٤ - **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن عمرو بن عبد الله بن الزبير عن عمرو بن سليم الزرق عن أبي قتادة السلمي أن رسول الله ﷺ قال « إذا دخل أحدكم المسجد فليركع ركعتين قبل أن يجلس »

Kur dikush hyn në xhami le t'i falë dy reqat namaz

444. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, ky ka thënë se e ka informuar Maliku ng Amir b. Abdullah b. Zubejri ai nga Amër b. Sulejmi ez-Zurekij, ky nga Ebu Katade es-Selemi se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kur dikurh nga ju hyn në xhami, le t'i falë dy reqat namaz para se të ulet!"⁶⁶

باب آخذه في المسجد

٤٤٥ - **حدثنا** عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة أن رسول الله ﷺ قال « للانسكة صلى على أحدكم ما دام في صلاة الذي صلى فيه ما لم يحدث ، قول : اللهم اغفر له ، اللهم ارحمه »

Humbja e abdestit në xhami

445. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij ia ka transmetuar Maliku nga Ebu Zinadi, ai nga A'rexhi, ky nga Ebu Hurejre se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

66 Numri më i madh i juristëve këtë namaz e konsiderojnë vetëm si ritual të preferueshëm, e disa detyrë obligative. Me këtë nuk ka qenë e arritshme urdhëresa e Pejgamberit a.s. ndaj njeriut i cili fejohej në xhami përmes masës: "Ulu aty ! E shqetëson vetë popullin!" Namazi i përmendur po të ishte obligativ, Muhammedi a.s. do t'i urdhëronte të falet ky namaz. Këtë namaz as-habet e kanë falur vetëm sipas mundësive reale, e është e qortushme ta falësh në kohërat kur është e ndaluar t'i falësh namazet obligative.

Neveviu këtë namaz e kategorizon në detyrat që janë sunnet.

Ky namaz (tehijjetu-l-mesxhid) falet me të hyrë në xhami para se të ulesh, e lejohet edhe më vonë, pas uljes.

Ibni Dherri, ka hyrë një herë në xhami dhe është ulur, e Pejgamberi a.s. e ka pyetur:

- A i ke falur dy reqate ?
- Nuk i kam falur - u përgjigj.
- Ngrihu dhe fali! - tha Muhammedi a.s.

- Melaqet luten për çdonjërin nga ju derisa të jetë në vendin ku e kryen namazin e vet, në vendin ku është falur, e derisa të mos i ndodhë ajo çka e prish abdestin. Ata thonë: "Zoti ynë, falja mëkatet! Zoti ynë, mëshiroje atë!"⁶⁷

بابُ بُنْيَانِ الْمَسْجِدِ . وَقَالَ أَبُو سَعِيدٍ : كَانَ سَقْفُ الْمَسْجِدِ مِنْ حَرِيدِ النَّخْلِ
وَأَمْرَهُمْ بِنَاءِ الْمَسْجِدِ وَقَالَ : أ كُنَّ النَّاسَ مِنَ اللَّطْرِ ، وَإِنَّا كُنَّا أَنْ تُصَفَّرَ فَتَفْتِنَ النَّاسَ
وَقَالَ أَنَسٌ يَبْهَوْنَ بِهَا ثُمَّ لَا يَسْرُونَهَا إِلَّا قَلِيلًا . وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : لَمَّا خَرَفْنَا سَمَا زَخَرَقَتْ الْيَهُودُ
وَالنَّصَارَى

Ndërtimi i xhamisë së Muhammedit s.a.v.s.

Ebu Seid (El-Hudriu) thotë: "Çatia e xhamisë së Pejgamberit s.a.v.s. ka qenë e mbuluar me fletë të palmeve pa degë".

Umeri ka urdhëruar të ndërtohet xhamia e Pejgamberit a.s. dhe ka thënë:

"Mbroji njerëzit prej shiut dhe ruaju të mos ngjyrosesh me të kuqe, apo të verdhë për të mos i vënë njerëzit në sprovë!"

Enesi ka deklaruar: "Muslimanët do të krenohen me ndërtimin e xhamisë, ndërsa do ta vizitojnë (dhe mirëmbajnë) vetëm një numër i vogël prej tyre", e Ibni Abbasi ka thënë: "...Vëtet do ta stolisësh siç i kanë stolisur hebrenjtë dhe të krishterët (faltoret e tyre)".⁶⁸

67 Ibni Batalli thotë:

- Kush dëshiron të lirohet nga mëkatet pa vështirësi dhe mund, pas kryerjes së namazit, le të qëndrojë sa më gjatë në vendin ku e ka falur namazin, që melaqet sa më gjatë të luten për faljen e mëkateve. Suksesi i angazhimit (ndërhyrjes) është më i sigurtë, sepse Zoti i Madhërueshëm ka thënë: "Ato angazhohen për atë, me të cilin All-llahu është i kënaqur". Është e logjikshem që Zoti të jetë më i kënaqur me ata që pranojnë dobësinë (ligëshinë) e tyre, dhe e pranojnë gjithfuqinë e All-llahut, dhe lusin (kërkojnë) për Mëshirën e Tij.

Lejohet të hyhet në xhami pa abdest dhe të rrih në të. Ebu Derda, ka dalur nga xhamia, ka kryer nevojëne vogël jashtë dhe është kthyer në xhami në ligjerata pa abdest. Këtë nganjëherë e kanë bërë: Aliu, Atau, Nehaiu dhe Ibni Xhubejri.

68 Sipas versionit të Ebu Muslimit, e gjithë deklarata e Ebu Seidit është: "Një ditë erdhën retë në qiell, ra shiu dhe çatia e xhamisë, që ishte nga degët e zhveshura të palmës, pikonte.

٤٤٦ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا بِسْمُوقُ بْنُ إِبرَاهِيمَ بْنِ سَعْدِ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ قَالَ حَدَّثَنَا نَافِعٌ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ أَخْبَرَهُ أَنَّ الْمَسْجِدَ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَبْنِيًّا بِاللَّبَنِ وَسَقَفَهُ الْجَرِيدُ وَعَمَدُهُ خَشْبُ النَّخْلِ ، فَلَمْ يَزِدْ فِيهِ أَبُو بَكْرٍ شَيْئًا ، وَزَادَ فِيهِ عُمرُ بْنُ الْوَيْثَانَ عَلَى بُنْيَانِهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِاللَّبَنِ وَالْجَرِيدِ وَأَعَادَ عَمَدَهُ خَشْبًا . ثُمَّ فَرَّغَ عُثْمَانُ فَرَادَ فِيهِ زِيَادَةً كَثِيرَةً ، وَبَنَى جِدْلَةَ بِالْحِجَارَةِ الْمَنْقُوشَةِ وَالْقَصَبِ ، وَجَعَلَ عَمَدَهُ مِنْ حِجَارَةٍ مَنْقُوشَةٍ ، وَسَقَفَهُ بِالسَّاجِ

446. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Jakub b. Ibrahim b. Sa'di, atij ia ka transmetuar babai i tij nga Salih b. Kejsani, që atij i ka treguar Nafiu, se Abdullahu e ka informuar:

- Xhamia e Pejgamberi s.a.v.s. në kohën e tij ka qenë e ndërtuar prej qerpiçëve, çatinë e ka pasur me degë të palmeve, e shtyllat prej trungjeve të palmeve.

Rreth kësaj Ebu Bekri nuk ka shtuar gjë. Umeri e ka zgjeruar dhe e ka ndërtuar në formë të ndërtesës së kohës së Pejgamberit s.a.v.s. prej qerpiçëve, degëve të palmeve pa fletë, e shtyllat e saj i ka zëvendësuar me trungje të reja të palmeve. Pastaj e ka ndryshuar Uthmani, e ka zmadhuar shumë, ia ndërtoi murin prej gurit të gdhendur dhe malterit, ia vuri shtyllat prej gurit të gdhendur, ndërsa çatinë prej bungut të Indisë.⁶⁹

Namazi filloi dhe e kam parë të dërguarin e All-llahut xh.sh. duke bërë sexhde në ujë dhe baltë dhe në ballë i është vërejtur gjurma e baltës".

Deklarata e Enesit në tërësi ka qenë: "Kemi shkuar, thotë Kilabi, me Enesin deri te skuta e tij dhe kur kemi kaluar pranë një xhamie, nisi koha e namazit të sabahut".

- Do të falemi në këtë xhami ! - tha Enesi.

- Do të shkojmë në tjetrën! - thonë të pranishmit. Atëherë Enesi vazhdoi:

- I dërguari i All-llahut xh.sh. ka thënë: "Do të vijë koha kur masa do të krenohet me ndërtimin e xhamive, e do t'i vizitojnë vetëm një numër i tyre i vogël".

Imam Gazaliu mendon që njerëzit e feve tjera kanë filluar t'i zbukurojnë tempujt e tyre kur janë ligështuar në fe dhe i kanë futur në të bidatet (risitë). Tash shkohet gjurmëve të tyre, xhamitë rregullohen si pasqyra, me shkëlqimin dhe zbukurimin e tyre njerëzit mburren dhe flasin rreth tyre.

Është e qortueshme të zbukurohet xhamia në forma të bojadisjes me përjashtim të arabeskës dhe formave gjeometrike.

69 Xhamitë duhet të jenë të bukura dhe madhështore, por pa dekorim artistik të tepruar i

باب التعاون في بناء المسجد

﴿ ما كان للمشركين أن يعمروا مساجد الله شاهدين على أنفسهم بالكفر ، أولئك حبطت أعمالهم وفي النار هم خالدون . إنما يعمروا مساجد الله من آمن بالله واليوم الآخر وأقام الصلاة وآتى الزكاة ولم يخش إلا الله ، قسى أولئك أن يكونوا من المهتدين ﴾ [التوبة ١٧ - ١٨]

Të ndihmuarit e ndërsjellë në ndërtimin e xhamisë

"Idhujtarëve, derisa ende vetë janë dëshmitarë të mosbesimit (qufrit) të tyre, nuk u takon t'i merremtojnë dhe t'i vizitojnë tempujt e All-llahut. Veprat e tyre janë shkatërruar dhe gjithmonë kanë për të qenë në Xhehennem.

Tempujt e All-llahut i merremton dhe i viziton vetëm ai që beson në All-llahun, në Ditën e Gjykimit, që fal namazin, që jep zeqatin dhe ai që i frikohet vetëm All-llahut. Këta do të jenë ata të cilët janë të udhëzuar rrugë së drejtë".⁷⁰

(et-Tevbe, 17-18)

cili njerëzit i sjell deri te sprovimi dhe te vetëmburrja. Halifja Umer, krahas arkës shtetërore, të mbushru përplot, nuk ka qenë i gatshëm ta ndërroj vëllimin (madhësinë), e as materialin ndërtimor të xhamisë së Muhammedit a.s. Halifja Uthman, duke pasur kapital të madh personal dhe arkën shtetërore përplot në duar të veta, ia ndërron asaj xhamie vetëm materialin ndërtimor të vjetëruar, dhe atë: në vend të qerpiçëve, ven gurë, e në vend të degëve në çati, ven dërrasën e bërshenit.

Dekorimin e jashtzakonshëm të xhamive ka filluar ta bëjë i pari halifja Velid b. Abdu-l-Meliku, nipi i Mervanit dhe njerëzit e ditur, duke mos dashur çrregullim (tollovi) kanë kaluar në heshtje nëpër këtë.

Ibni Muniri pohon që njerëzit dikur (në atë kohë), duke ndërtuar shtëpi të zbukuruara në formë të kullave, janë inspiruar me idenë që edhe xhamitë t'i ngrenë nga materiali i fortë ndërtimor me vlerë artistiko - arkitektonike. Kjo ka qenë shenjë e të dhënurit të posaçëm ndaj fesë.

Juristët e shkollës hanefite lejojnë ndërtimin e këtyllë me kusht që kjo të mos e rëndojë arkën shtetërore dhe të mos e çrregullojë stabilitetin ekonomik të shoqërisë.

70 Shkak i Shpalljes së ajetit 17 dhe 18 të sures Tevbe është rasti i zënies rob të Abbasit në Bedër. Aliu dhe muslimanët tjerë e kanë qortuar për shkak të idhujtarisë, e ai i theksonte virtytet e idhujtarëve duke thënë: "Ne mirëmbajmë tempullin e shenjtë, e merremtojmë, e ruajmë dhe e vizitojmë, haxhinjve ju japim ujë zemzemi, e robërit e luftës i lirojmë".

Ajetet e lartshënuar tërheqin vërejtjen që shpërblimin për atë mund ta presin veëm besimtarët e drejtë. Kush i ngren dhe kujdest për xhamitë, duhet sinqerisht ta besojë

٤٤٧ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُخْتَارٍ قَالَ حَدَّثَنَا خَالِدُ الْحَذَّاءُ عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ لِي ابْنُ عَبَّاسٍ وَلَا يَنْبَغُ عَلِيٌّ : انْطَلَقْنَا إِلَى أَبِي سَعِيدٍ فَاسْتَمَاعَا مِنْ حَدِيثِهِ . فَانْطَلَقْنَا ، فَأَذَاهُ فِي حَائِطٍ يُصَلِّيهِ ، فَأَخَذَ رِدَاءَهُ فَاحْتَمَى ، ثُمَّ انشَأَ يُحَدِّثُنَا ، حَتَّى أَتَى عَلِيًّا ذِكْرَ بِنَاءِ الْمَسْجِدِ فَقَالَ « كُنَّا نَحْمِلُ لَيْبَةَ لَبْنَةَ وَعُمَارُ لَبْتَيْنِ لَبْتَيْنِ . فَرَأَاهُ النَّبِيُّ ﷺ ، فَيَنْفُضُ التُّرَابَ عَنْهُ وَيَقُولُ : وَيَمُحُّ عُمَارٍ تَقْتُلُهُ الْفِتْنَةُ الْبَاهِيَةُ يَدْعُوهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ وَيَدْعُونَ إِلَى النَّارِ . قَالَ يَقُولُ عُمَارٌ : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْفِتَنِ »

447. Na ka treguar Museddedi, këtij Abdu-l-Aziz b. Muhtari, këtij Halid el-Hadha' nga Ikrime, se Ibni Abbasi i ka thënë atij dhe birit të vet Aliut:

- Shkoni deri te Ebu Seidi dhe dëgjoni fjalimet e tij.

Ne shkuam, e ai ishte në kopsht duke e rregulluar. Pastaj e mori petkun e vet, u ul në gjunjë dhe filloi të na flasë. Kur e përmendi ndërtimin e xhamisë së Pejgamberit a.s. tha:

- Ne bartnim nga një qerpiç, kurse Ammari nga dy qerpiçë dhe e pa Pejgamberi s.a.v.s., ia shkundi pluhurin dhe tha:

"Lum për Ammarin, kundërshtarët deshtën ta vrasin, përkundrazi ai do t'i thërras në Xhennet kurse ata për në Xhehennem".

Ammari, thotë transmetuesi, tha: "Le të më ruaj All-llahu nga sprovat e tilla!"⁷¹

All-llahun. Atëherë shpërblimi do të jetë adekuat sipas mundit të harxhuar.

Gjithsesi që ajetet e përmendur më lartë mund t'i referohen edhe mirëmbajtjes së Qabes, e edhe të xhamiave tjera.

71 Të ndihmuarit e ndërsjellë në ndërtimin dhe mirëmbajtjen e xhamive bënë pjesë në veprat më fisnike, më të këndshme për Zotin, kurse për njerëzit e bërë mirësit në veprat më të dobishme, të cilave shpërblimi u llogaritet edhe pas vdekjes. Në këtë grup të punëve hyn pjesëmarrja në ndërtimin e bunarëve, çezmave, ujësjellësve, kanaleve për ujitjen e tokës, shkollave, spitaleve dhe lënia vakuf për nevojat tjera të bashkësisë.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- duhet vizituar njerëzit e ditur, për shkencë duhet interesuar vazhdimisht dhe çdokend duhet çmuar sipas cilësive shpirtërore - morale dhe diturisë, e sipas familjes (fisit) e prejardhjes;

- ligjëriuesi, i mbajti ligjëratat ulur apo në këmbë, duhet të jetë i koncentruar në mendime dhe të ketë qëndrim të përshtatshëm (që i ka hije);

بَابُ الاسْتِعَانَةِ بِالْبُحَّارِ وَالصَّنَاعِ فِي اَعْوَادِ النَّهْرِ وَالْمَسْجِدِ

٤٤٨ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ قَالَ « بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى امْرَأَةٍ أَنْ تُسْرِى لِمَلِكِ الْبُحَّارِ يَمَلُّ لِي اَعْوَادًا اُجْلِسُ عَلَيْهَا »

Të kërkuarit ndihmë nga zdrukhtari dhe ndërtimtarët për ndërtimin e minberit dhe xhamisë

448. Na ka treguar Kutejbe, këtij Abdu-l-Azizi nga Ebu Hazimi, ai nga Selhi i cili thotë se Pejgamberi s.a.v.s. e ka dërguar te një grua dhe i ka thënë asaj:

"Urdhëroje punëtorin tënd zdrukhtar të na punojë minberin prej druri në të cilin do të mund të ulem".

٤٤٩ - حَدَّثَنَا خَلَادٌ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ أَبِي عَمْرِو بْنِ أَبِي عَمْرٍو عَنْ جَابِرٍ « أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَا أُجِلُّ لَكَ شَيْئًا تَقْدُمُ عَلَيْهِ ؟ قَالَ لِي غُلَامًا تَبْجَارًا . قَالَ : إِنْ شِئْتَ . فَسَلِّتِ النَّبِيَّ »

449. Na ka treguar Halladi, këtij Abdu-l-Vahid b. Ejmeni, këtij babai i tij, e ai nga Xhabiri, që një grua ka thënë:

- O i dërguari i All-llahut, a don të të ndërtojë diçka në të cilin do të mund të ulesh? Unë kam një punëtor zdrukhtar.

- Nëse don - u përgjigj ai. - Dhe ajo urdhëroi të ndërtohet minberi.⁷²

- ligjeratat duhet të jenë përmbajtësore dhe të dokumentuara me argumente të cilat do të zhvillojnë shkallën më të lartë të të kuptuarit të humanitetit fetaro - moral dhe vëllazërimit ndërmjet njerëzve;

- rezultati i ideve të mira varet nga angazhimi i njerëzve;

- mirëbërësit duhet vënë në pah si figura të ndritshme të shoqërisë;

- në ditët e provimit, krahas masave tjera, është mirë të kërkohet edhe mbrojtja e All-llahut xh.sh.;

- fundi i hadithit aludon në paraqitjen e harixhive në Siri, të cilët në kohën e halifit Ali, Ammari i ka ftuar në gjiun e bashkësisë Islame dhe në parajsë, ndërsa ata e kanë ftuar atë në mësimet që përçajnë në mes veti.

72 Nga hadithi mund të përfundohet:

- në shërbim dhe ofertë shoqërore (miqësore) duhet qenë mirënjohës;

- në aksionet e dobishme shoqërore, anëtarët e bashkësisë angazhohen sipas aftësive të tyre.

باب من بنى مسجداً

٤٥٠ - **عزيم بن يحيى بن سليمان** حدثني **ابن وهب** أخبرني **مروان بن بكير** أن **عاصم بن عمر بن قتادة** حدثه أنه سمع **عبيد الله الخولاني** أنه سمع **عثمان بن سنان** يقول - عند قول الناس فيه حين بنى مسجداً **الرسول ﷺ** - : إنكم أكثرتم ، وإنى سمعت النبي ﷺ يقول « من بنى مسجداً - قال بكير : حيث أنه قال - يتنبي به ربه الله ، بنى الله له مثله في الجنة »

Ndërtimi i xhamisë

450. Na ka treguar Jahja b. Sulejmani, këtij Ibni Vehbi, këte e ka informuar Amri, këtij i ka treguar Bukejri, e këtij Asim b. Umer b. Katade, se ai e ka dëgjuar Ubejdullah Havlaniun, ai Uthman b. Affanin i cili, derisa përsëri e ka ndërtuar xhaminë e Pejgamberit s.a.v.s., në fjalët e njerëzve, është përgjigjur:

- Ju po flisni shumë! Ndërsa unë e kamë dëgjuar Pejgamberi s.a.v.s. duke thënë: "Kush ndërton xhaminë ...", Mendoj, thotë Bukejri se Asimi ka thënë: "...duke dashur që me këtë të arrijë vetëm kënaqsinë e All-llahut, All-llahu do t'i ndërtojë ndërtesë të njëjtë në Xhennet".⁷³

73 Mendimi i lartpërmendur është regjistruar në shumë variante:

Taberiu në "Mu'xhem" thekson: "Kush ndërton xhami në madhësi të folesë së çafkës, duke dashur me të të arrijë kënaqësinë e All-llahut, All-llahu xh.sh. do të urdhërojë t'i ndërtohet në Xhennet një pallat".

- premtimi i dhënë duhet zbatuar me kohë.

Ibni Huzejme thekson verzionin e Xhahidhit: "Kush hap lug (bunar) për ujë, nuk do të ngopet së piri as individi e as shpendi, e që All-llahu xh.sh. të mos i jap për atë shpërblimin e vet në Ditën e Gjykimit, e kush jep të ndërtohet xhamija qofte edhe sa foleja e çafkëbardhës ose edhe më të vogël, All-llahu xh.sh. do të japë ti'i ndërtojnë kullë në Xhennet".

Ibni Ferexhi në veprën e tij "Kitabu-l-ilelu" thekson deklaratën e Muadhrit: "Kush ndërton xhami në emër të All-llahut xh.sh., Ai do t'i ndërtojë shtëpi në Xhennet; kush e var llampën (fenerin) në te, për të kërkojnë Mëshirën e All-llahut 70.000 melaqe gjithnjë derisa ajo llampë të jetë në shërbim, e kush shtron në te ndonjë shtrojë, për atë lusin për Mëshirën e All-llahut xh.sh., gjithashtu 70.000 melaqe, gjithnjë derisa ajo shtrojë të shkyhet".

Uthmanit i kanë kundërshtuar që e ka zgjeruar pak xhaminë e Pejgamberit a.s. dhe se ka shtuar material të ri ndërimit andaj ai e ka vënë në pah vlerën e atij aksioni dhe dhuratën e All-llahut xh.sh. kur punohet në emër të Tij.

باب بأخذُ بتُصُولِ النَّبِيِّ إِذَا سَرَّ فِي الْمَسْجِدِ

٤٥١ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَانُ قَالَ : قُلْتُ لِعَمْرٍو : أَسْمَعْتَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ « سَرَّ رَجُلٌ فِي الْمَسْجِدِ وَمَعَهُ سِهَامٌ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : أَمْسِكْ بِئِصْبَالِهَا » ؟

Kur personi kalon nëpër xhami i mban
majet e shigjetave (me dorë)

451. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, se i ka treguar Sufjani, ky i ka thënë Amrit

- A e ke dëgjuar Xhabir b. Abdullahun kur thotë se ka kaluar një njeri nëpër xhami dhe me vete i ka pasur shigjetat dhe Pejgamberi s.a.v.s. i ka thënë: "Mbaji për maje".⁷⁴

باب الرَّوْرِ فِي الْمَسْجِدِ

٤٥٢ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو بُرْدَةَ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « مَنْ سَرَّ فِي نِسَاءٍ مِنْ مَسَاجِدِنَا أَوْ أَسْوَاقِنَا بِنَيْلٍ فَلْيَأْخُذْ عَلَى نِصَالِهَا لَا يَمْتَرُ بِكُنُوفِهَا »

Nevaviu, duke i komentuar deklaratet e lartëshënuara, thotë që investuesi i xhamisë, në Xhennet do të fitojë shtëpi çfarë syri i njeriut nuk ka parë asnjëherë, që veshi për të asnjëherë asgjë nuk ka dëgjuar, e as që i ka rënë ndërmend dikujt më parë.

Duket se vlera e shëtpisë së përmendur mbi shtëpite tjera në Xhennet i përgjigjet velrës dhe nderit të xhamisë mbi ndërtesat tjera banesore - afariste të kësaj bote.

Ajniu thotë: "Shpërblimi adekuat i investuesit të xhamisë është shenjë e Drejtësisë së All-llahut xh.sh. e me i madhi është shenjë e Mirësisë dhe Disponimit të Tij".

74 Bahriu në veprën e tij "Tarihu-l-evsatu" thekson se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Largoni prej xhamisë fëmijët e vegjël, të marrët, shitblerjen, diskutimin e ashpër (e acaruar), zhurmën e bërtimën, rrahjen e fajtorëve e nxjerrjen e shpatave dhe armëve tjera nga këllëfi!"

Ibni Abbasi shokëve të vet ju ka thënë: "Pastroni xhamiat, mos bëni nëpër to rrugë, mos të hyjnë në to personat me menstruacione dhe xhunubët, të mos shpërndahen në to shigjetat e të mos nxirren shpatat nga këllëfet, fajtori të mos rrihet në të dhe të mos këndohen këngë argëtimi!"

Nga hadithi mund të konkludohet:

- liria e qytetarëve, siguria dhe brabarësia e njerëzve duhet respektuar dhe ruajtur;
- është e lejuar të hysh në xhami me armë.

Të kaluarit (me armë) nëpër xhami

452. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Abdu-l-Vahdidi, këtij Ebu Burde b. Abdullahu, duke thënë se e ka dëgjuar Ebu Burde (Amrin), ai babain e tij, ndërsa ky Pejgamberin s.a.v.s. duke thënë:

"Kush kalon nëpër xhamitë ose sheshet tona me shigjetë, le ta mbajë me dorë për maje, për të mos e lënduar ndonjë musliman!"

باب الشعر في المسجد

٤٥٢ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ الْحَكَمُ بْنُ نَافِعٍ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو سَلَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ أَنَّهُ سَمِعَ حَسَانَ بْنَ ثَابِتٍ الْأَنْصَارِيَّ يَسْتَشْهِدُ أَبَا هُرَيْرَةَ: أَسْأَلُكَ اللَّهُ هَلْ سَمِعْتَ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ: يَا حَسَّانُ أَجِبْ عَنِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، اللَّهُمَّ أَيْدُهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: نَعَمْ

Poezia në xhami

453. Na ka treguar Ebu-l-Jeman Hakem b. Nafiu, këtij Shuajbi, nga Zuhriu, këtë e ka informuar Ebu Seleme b. Abdu-r-Rahman b. Avfi se e ka dëgjuar Hasan b. Thabit Ensariun që kërkon dëshmimin e Ebu Hurejres.

- Të përbetoj në Zotin, a e ke dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. kur ka thënë: **"O Hasan, përgjigju (idhujtarëve) në vend të Pejgamberit s.a.v.s.!"** dhe ka thënë: **"O Zot, ndihmoi Hasanit me Xhibrlin e nderuar!"**

- Po (e kam dëgjuar) - u përgjigj Ebu Hurejre.⁷⁵

باب أصحاب الحراب في المسجد

٤٥٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ شِهَابٍ قَالَ: أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ: «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَوْمًا عَلَى بَابِ حُجْرَتِي وَالْحَبِشَةُ يَلْعَبُونَ فِي الْمَسْجِدِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسْتَفِي بِرِدَائِهِ أَنْظَرُ إِلَى لَيْسِهِمْ»

75 Nuk është e ndaluar në xhami të citosh vjersha fetare dhe tjera për nga përmbajtja të përshtatshme. Aishja ka deklaruar: "Pejgamberi a.s. e ka vënë poetin Hasan në Minber të xhamisë i cili në këngë i ka kritikuar idhujtarët".

Liria e mendimit të të tjerëve doemos duhet respektuar, por në ngacmime dhe ofendime duhet qenë vendimtar dhe t'i përgjigjesh me të njejtën masë. Poetin me vlera fetare morale duhet çmuar, lavdëruar dhe duhet bekuar.

Të ushtruarit për gjuajtjen e Shtizave në xhami

454. Na ka treguar Abdu-l-Aziz b. Abdullahu, këtij i ka treguar Ibrahim b. Sa'di, ky nga Salihu, e ky nga Ibni Shihabi, i cili thotë se e ka informuar Urve b. Zubejri që Aishja r.a. ka thënë:

- E kam parë një ditë Pejgamberin s.a.v.s. te dera e dhomës time, derisa etiopiasit luanin në xhami. Derisa unë shikoja lojën e tyre, Pejgamberi s.a.v.s. me ka mbuluar me petkun e tij të epërm.

٤٥٤ - زاد إبراهيم بن المنذر: حدثنا ابن وهب أخبرني يونس عن ابن شهاب عن عروة عن عائشة قالت: « رأيت النبي ﷺ والحبتة يلبون بحرابهم »

455. Ibrahim b. Mundhiri, shtoi: na ka treguar Ibni Vehbi, këtë e ka informuar Junusi, këtë Ibni Shihabi, ky nga Urve, e ai nga Aishja e cila ka thënë:

"E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. derisa etiopiasit luanin (në xhami) me shtizat e tyre".⁷⁶

باب ذكر البيع والشراء على المنبر في المسجد

٤٥٦ - حدثنا علي بن عبد الله قال حدثنا سفيان عن يحيى عن عروة عن عائشة قالت: « أتتها بريرة نساءنا في كتابتها، فقالت: إن شئت أعطيت أهلك ويكون الولاء لي. وقال أهلها: إن شئت أعطيتها ما بقي. » وقال سفيان مرة: « إن شئت أعطيتها ويكون الولاء لنا. فلما جاء رسول الله ﷺ ذكرته ذلك فقال: ابتاعها فأهنتها، فإن الولاء لمن أعتق. ثم قام رسول الله ﷺ على المنبر، وقال سفيان مرة: « فصعد رسول الله ﷺ على المنبر فقال: ما بال أقوام بشرطون شرطاً ليس في كتاب الله؟ من اشترط شرطاً ليس في كتاب الله فليس له، وإن اشترط مائة مرة. » قال علي قال يحيى وعبد الوهاب عن يحيى عن عروة... وقال جعفر بن عون عن يحيى قال: سمعت عروة قالت: سمعت عائشة... رواه مالك عن يحيى عن عروة أن بريرة... ولم يذكر صعيد المنبر

76 Nga hadithi mund të konkludohet:

- lejohet ushtrimi i shkathtësisë me shtiza në xhami dhe punët tjera të dobishme për bashkësinë islame;
- lejohet të shikohen lojërat e përshtatshme artistike dhe lojërat tjera argëtuese;
- ndaj njerëzve të shtëpisë dhe veçmas ndaj bashkëshortes, duhet qenë taktik dhe i këndshëm.

Përmendja e shitblerjes në minber, në xhami

456. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Sufjani nga Jahjai, nga Amre-ja, e kjo nga Aishja që ka thënë se i ka ardhur (robëresha) Berira, e ka lutur për ndihmë për lirim e saj dhe Aishja i ka thënë:

"Nëse don ia jap pronarit tënd tërë sasinë e kundërpagesës, por mbykëqyrja ndaj tej të më takojë mua?"

Pronari i Berires u përgjigj: "Nëse don jepe (fale) për Beriren sasinë që ka mbetur!"

Sufjani prapë një herë ka deklaruar: "... Nëse don, liroje, por kujdesi (mbykëqyrja) të na takojë neve?"

Kur Pejgamberi s.a.v.s. erdhi, Aishja ia tregoi këtë dhe ai tha:

"Bleje sërish dhe liroje, kurse patronazhi s'do mend se i takon atij që e liron robin".

Pastaj, Pejgamberi s.a.v.s. u ngjit në minber, dhe Sufjani tha:

- Pejgamberi s.a.v.s. u ngjit në minber dhe tha:

"Ç'është me popullin ? Ven kushte të cilët nuk gjenden në Librin e All-llahut! Kush ven çfarëdo kushti e që nuk është në Librin e All-llahut, ai kusht është i pavlerë edhe nëse e kushtëzon njëqind herë".

Ali b. Abdullahu thotë se Jahjai e ka transmetuar hadithin e lartëpërmendur, ndërsa edhe Abdu-l-Vehabi e përmend duke e transmetuar nga Jahjai e ai nga Amri.

Edhe Xhafer b. Avni e përmend rastin e lartëpërmendur duke e transmetuar nga Jahjai i cili thotë se e ka dëgjuar Amren e ajo Aishen.

Maliku e transmeton të njëjtin hadith nga Jahjai, e ai nga Amreja:

"Berira ka ...", por nuk ka përmendur: "...është ngritur Pejgamberi në minber..."⁷⁷

---

⁷⁷ Robëresha e liruar e martuar me robin ka të drejtë zgjedhjeje, a don të mbetet në martesë, apo don të shkurorëzohet. Me rastin e pagimit të kistit të riblerjes në mënyrë precize duhet caktuar afatet e pagimit.

باب التَّفَاضِي وَالْمُلَازِمَةِ فِي الْمَسْجِدِ

٤٥٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا عُثْمَانُ بْنُ عَمَرَ قَالَ أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ زُهَيْرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ كَعْبٍ بْنِ مَالِكٍ عَنْ كَعْبٍ أَنَّهُ تَفَاضَى ابْنَ أَبِي حَدْرَدٍ دِينًا كَانَ لَهُ عَلَيْهِ فِي الْمَسْجِدِ قَارَتَانِ أَحَدُهُمَا حَتَّى سَمِعَهَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ ، فَخَرَجَ إِلَيْهَا حَتَّى كَشَفَ سِجْفَ حُجْرَتِهِ فَنَادَى : يَا كَعْبُ . قَالَ : لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : ضَعَّ مِنْ دِينِكَ هَذَا . وَأَوْمَأَ إِلَيْهِ ، أَيْ الشُّطْرَ . قَالَ : لَقَدْ قَمَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : قُمْ فَاقْضِهِ

**Të kërkuarit e borxhit në xhami
dhe të ndjekurit për të paguar**

457. Na ka treguar Abdullah b. Muhammedi, këtij Uthman b. Umeri, të cilin e ka informuar Junusi duke transmetuar nga Zuhriu, ai nga Abdullah b. Ka'b b. Maliku e ky nga Ka'bi i cili në xhami nga Ibnu Ebi Hadrede ka kërkuar t'ia paguajë borxhin që ia kishte ky. Aty i kanë ngritur zërat aq shumë sa që i ka dëgjuar Pejgamberi s.a.v.s. i cili ka qenë në dhomën e vet, duke e hequr një anë të perdes në derë të dhomës së vet doli dhe thirri:

"O Ka'b!"

- Urdhëro, i dërguari i All-llahut - tha Ka'bi.

- Zvogëloje kërkesën e borxheit për kaq! - Tha Pejgamberi s.a.v.s. dhe tregoi: "Kështu", d.m.th. përgjysmë.

- Tashmë e kam bërë atë, o i dërguari i All-llahut ' u përgjigj Kabi.

- Ngrihu, - tha Pejgamberi a.s. dhe paguaja Ka'bit borxhin që ta ka dhënë!⁷⁸

78 Nga hadithi mund të përfundohet:

- kur kreditori i zvogëlon kërkesat e veta, borxhliu duhet ta paguajë menjëherë;
- në xhami mund të bisedohet për gjithçka, por si i ka hije;
- në xhami lejohet të paguhet borxhi, por jo edhe tregtia;
- marrëveshja e palëve me mimikë është e plotfuqishme nëse palët janë marrë vesh si duhet;
- para fillimit të shqyrtimit ndërmjet palëve bëhet akti i pajtimit;
- këshillimi i mikut pranohet nëse me te nuk lëndohet ligji dhe të drejtat e njerëzve të tjerë.

باب كُنس المسجد، والنشاط الخرق والقذى والميدان

٤٥٨ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَبِي رَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَجُلًا أَسْوَدَ - أَوْ امْرَأَةً سَوْدَاءَ - كَانَ يَتِمُّ الْمَسْجِدَ، فَاتَى، فَسَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْهُ فَقَالُوا: مَاتَ. قَالَ: أَفَلَا كُنْتُمْ أَذْنَبُونِي بِهِ، دُلُّونِي عَلَى قَبْرِهِ - أَوْ قَالِ قَبْرَهَا - فَأَنَّ قَبْرَهُ فَصَلَ عَلَيْهِ

Të fshirit e xhamisë, grumbullimi i leckave,
i druve dhe bujashkave

458. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, këtij Hammad b. Zejdi, ky nga Thabiti, ai nga Ebu Rafiu, e ky nga Ebu Hurejre, se një njeri i zi, ose një zezake, e ka pastruar xhaminë e, kur ka ndërruar jetë, Pejgamberi s.a.v.s. pyeti për te:

- Ka ndërrar jetë - janë përgjigjur as-habet.

- E pse nuk ma keni kumtuar këtë? Ma tregoni varrin e tij, ose , ka thënë, varrin e saj!. Dhe ka shkuar te varri i tij dhe e ka falur xhenazen.⁷⁹

باب تحريم تجارة الخمر في المسجد

٤٥٩ - حَدَّثَنَا عُبَيْدَانُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ الْأَمَشِيِّ عَنْ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: لَمَّا أُتِرْتُ الْآيَاتُ مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي الرَّبَا أَخْرَجَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْمَسْجِدِ فَرَأَى مِنْ عَلَى النَّاسِ، ثُمَّ حَرَّمَ تِجَارَةَ الْخَمْرِ

79 Nga hadithi mund të përfundohet: - pastrimi i xhamisë hyn në punë të ndershme. Është transmetuar se Pejgamberi a.s. shpesh e ka fshirë xhaminë e vet;

- për njeriun e gjindshëm dhe mikun gjithmonë duhet interesuar;

- pjesëmarrjen në xhenaze të muslimanëve të mirë dhe të flijuar duhet konsideruar detyrë parësore;

- rastin e vdekjes duhet lajmëruar me kohë që në xhenaze të marrin pjesë sa më shumë muslimanë;

- lejohet t'i falet xhenazja personit të varrosur. Disa juristë e lejojnë këtë në periudhën prej një muaji prej ditës së varrimit të të vdekurit, të tjerët derisa të fryhet trupi, e disa deri në momentin e prishjes së kufomës.

Të ndaluarit e tregtisë me alkool në xhami

459. Na ka treguar Abdani, duke transmetuar nga Ebu Hamza, nga A'meshi, ky nga Muslimi, ai nga Mesruku, e ky nga Aishja, e cila ka thënë:

"Kur u shpallën rregullat për kamatën në suren Bekare, doli Pejgamberi s.a.v.s. në xhami, ia lexoi ato masës dhe pastaj e proklamoi të ndaluarit e tregtisë me alkool".

باب أَخْدَمَ الْمَسْجِدِ . وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ (نَزَلَتْ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا) : لِلْمَسْجِدِ بِخَدْمِهِ
 ٤٦٠ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ ثَابِتٍ عَنْ أَبِي رَافِعٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ امْرَأَةً - أَوْ رَجُلًا - كَانَتْ تَتَمُّ الْمَسْجِدَ - وَلَا أَرَاهُ إِلَّا امْرَأَةً - فَذَكَرَ حَدِيثَ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ صَلَّى عَلَى قَبْرِهِ

Të shërbyerit në xhami

"Përbehem (ka thënë Hana, nëna e Merjemes) ate që e kam në barkun tim t'i shërbejë xhamisë...". Ibni Abbasi e ka komentuar kështu:

"Të shërbej ne Tempullin e shenjtë (në Jerusalem)".

460. Na ka treguar Ahmed b. Vakidi, këtij Hammadi, ky nga Thabiti, ai nga Ebu Rafiu e ky nga Ebu Hurejre se një grua apo një burrë e ka pastruar xhaminë e Pejgamberit. Mendoj, thotë Ebu Rafiu, se kjo ka qenë grua, kurse Ebu Hurejre, duke e treguar këtë, e përmendi rastin e Pejgamberit s.a.v.s., që ia ka falur xhenazen te varri i tij.⁸⁰

باب الْأَسِيرِ أَوْ الْغَرِيمِ يُرَبِّطُ فِي الْمَسْجِدِ
 ٤٦١ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ أَخْبَرَنَا رَوْحٌ وَمُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِنَّ عَنَرِيًّا مِنْ آلِ بْنِ تَفَلَّتَ عَلَى الْبَارِحَةِ - أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا - لِيَقْتَطِعَ عَلَيَّ الصَّلَاةَ ، فَأَمْسَكْتَنِي اللَّهُ مِنْهُ ، فَأَرَدْتُ أَنْ أُرْبِطَهُ إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ حَتَّى تُصَبِّحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَسَى سُلَيْمَانَ (رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْهَى لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي) قَالَ رَوْحٌ : فَرَدَّهُ خَائِبًا

80 Xhamia është simbol i pastëritisë dhe shembull i rregullsisë. Sigurisht se qëndrimi i devotshëm në faltore dhe shërbimi në to është përvojë e hershme e njerëzve fetar. Shërbimin në faltore e kanë ushtruar meshkujt, andaj Hanna është brengosur për fatin e bijës së saj Merjemes. Mirëpo, eperi i faltores Zekerjaja e ka pranuar Merjemen, është kujdesur si baba për jetën e saj dhe detyrat në faltore.

Robi ose borxhliu të paraburgosen në xhami

461. Na ka treguar Is-hak b. Ibrahim, këtë e ka informuar Revhi dhe Muhammed b. Khafer nga Shu'be, e ky nga Muhammed b. Zijadi, ky nga Ebu Hurejre, e ky nga Pejgamberi s.a.v.s. i cili ka thënë:

"Mbrëmë befaz m'u paraqit "dreqi" (ifriti) - ose, thotë transmetuesi - ka përduror tjetër shprehje të domethënies së njejtë - që të mandërprejë namazin. Mirëpo, All-llahu më largoi nga ai, e unë kam dashur ta lidh për një nga shtyllat e xhamisë derisa ju të gdhini (të zgjoheni) që ta shihni të gjithë ju. Atëherë m'u kujtua deklarata e vëllait tim (për nga funksioni) Sulejmanit: "Zoti im, më dhuro pushtet çfarë askush pas meje nuk do të arrijë!"

Pejgamberi s.a.v.s., thotë Revhi, e ka refuzuar ate me përbuzje.

باب الإفتتال إذا أسلم، وربط الأمير أيضاً في المسجد

وكان شريح يأمر الغريم أن يهدس إلى سارية المسجد

٤٦٢ - حدثنا عبد الله بن يوسف قال حدثنا الليث قال حدثنا سعيد بن أبي سعيد سمع أبا هريرة قال

« بعث النبي ﷺ خيلاً قبل تبعد، فجاءت برجل من بني حنيفة يقال له ثمامة بن أثال، فربطوه بسارية من

سوارى المسجد، فخرج إليه النبي ﷺ فقال: أطلقوا ثمامة، فانطلق إلى نخل قريب من المسجد فاغتسل، ثم

دخل المسجد فقال: أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله »

**Të larët kur pranohet Islami dhe lidhja
e robit (të luftës) në xhami**

Shurejhe ka urdhëruar që borxhliu të lidhet (burgoset) për shtyllë të zhamisë.

462. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Lejthi, këtij ia përcjell Seid b. Ebu Seidi që e ka dëgjuar Ebu Hurejren duke thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka dërguar për Nexhd kalorsin që erdhi më vonë me një njeri nga (fisi) Beni Hanife, që i thonin Thumame b. Uthal dhe e lidhën për njëren nga shtyllat e xhamisë. Pastaj iu afrua Pejgamberi s.a.v.s. dhe tha: "Lirojeni Thumamen!" Pastaj Thumame shkoi nën një palmë afër xhamisë, u la (u pastrua) e pastaj hyri në xhami dhe tha:

"Dëshmoj se nuk ka zot tjetër pos një All-llahu dhe se Muhammedit është i dërguari i All-llahut".⁸¹

باب الخيمة في المسجد للرضي وغيرهم

٤٦٣ - حدثنا زكرياء بن يحيى قال حدثنا عبد الله بن منير قال حدثنا هشام عن أبيه عن عائشة قالت « أصيب سعد يوم الخندق في الأكل ، ف ضرب النبي ﷺ خيمة في المسجد ليعوده من قريب ، فلم يرهم - وفي المسجد خيمة من بني غفار - إلا الدم يسيل إليهم ، فقالوا : يا أهل الخيمة ما هذا الذي يأتينا من قبلكم ؟ فاذا سعد يفتو جرحه دما ، فأت فيها »

Çadra në xhami për të sëmurë dhe persona tjerë

463. Na ka treguar Zekerija b. Jahjai, këtij Abdullah b. Numejri, këtij Hishami nga babai i vet, e ai nga Aishja e cila ka thënë:

81 Thumame-ja ka qëndruar një kohë të gjatë në xhami dhe në mëngjes Pejgamberi a.s. e ka pyetur:

- Thumame, çka do të bëhet me ty?

- Nëse më vretë më ke vrarë - u përgjigj ai - për shkak të derdhjes së gjakut, nëse me falë, kjo është për shkak të maturisë sate, e nëse më liron për para, do të t'i jap.

As-habët kanë propozuar riblerjen e tij. Të nesërmit Pejgamberi a.s. ka kaluar pranë tij, e ai i dha selam dhe Muhammedi a.s. urdhëroi ta lëshojnë dhe ta dërgojnë në kopsht të Ebu Talhas që atje të pastrohet. Më vonë, Thumame u kthye në xhami, e dha deklaraten e përmendur lart dhe i fali dy reqate namaz nafile, e pas kësaj Pejgamberi a.s. tha: "I mrekullueshëm është islami i vëllait tuaj!"

I lejohet hyrja në xhami çdokujt, e edhe idhjuarëve, me përjashtim të Qabes, sepse në Kur'an është thënë: "Idhjuarët janë të ndyrë dhe të mos i afrohen tempullit të shenjtë!"

Udhëheqësi i bashkësisë mund ta lirojë robin e luftës falas ose me pagesë.

Kurtubija mendon se Thumame ka qenë i paraburgosur në xhami për të parë kryerjen e ceremonive fetare të Isalmit dhe për ta dëgjuar këndimin e Kur'anit, e që ta pranojë Islamin.

Xhubejr Ibni Mu'temiri thotë:

- Kam hyrë në xhami para se ta pranojë islamin. Pejgamberi a.s. falte akshamin me as-habët dhe këndonte kapitnën Tur. Përmbajtja më ka entuziazmuar andaj kam ndërë admirim (ngazëllim) në zemër.

Disa juristë lejojnë burgosjen e robërve në xhami vetëm nëse nuk ka objekt tjetër të përshtatshëm.

- Ditën e betejës së Hendekut u lëndua Sa'di (Ibni Muadh) në venë të dorës, andaj Pejgamberi s.a.v.s. e vuri një çadër në xhami, që ta ketë më afër për ta vizituar. Në xhami ishte edhe çadra e fisit Beni Gifar. Ata nuk i frikonte asgjë, vetëm gjaku (i këtij) që vazhdimisht i rridhte, andaj këta në çadër pyetën: "Kush është ky që na vie nga ju?"

Mirëpo, Sa'dit plaga vazhdimisht i rridhte gjak dhe ai në atë çadër edhe vdiq.⁸²

باب إدخال البعير في المسجد لليلة

وقال ابن عباس « طاف النبي ﷺ على بعير »

٤٦٤ - حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن محمد بن عبد الرحمن بن نوفل عن عروة عن زينب بنت أبي سلمة عن أم سلمة قالت « شكوت إلى رسول الله ﷺ أني أشتكي . قال طوفى من وراء الناس وأنت راكبة . فطفت ورسول الله ﷺ يصلي إلى جنب البيت يقرأ بالطور وكتاب منطور »

**Futja e deveve për ndonjë nevojë
në vendin ku bihet në sexhde**

Ibni Abbasi ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. ka bërë tavaf Qaben hypur në deve".

464. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Maliku, ky nga Muhammed b. Abdu-r-Rahman b. Nevfeli, ai nga Urve, ky nga Zejnebja, bija e Ebu Selemes, e ajo nga Ummi Selemeja e cila ka thënë:

- Ijam ankuar Pejgamberit s.a.v.s. se jam e dobët.

- Sjellu (rreth Qabes) kaluar prapa njerëzve - u përgjigj ai. Kështu kam bërë tavaf Qaben derisa Pejgamberi s.a.v.s. falej pranë Qabes dhe lexonte: "Vetturi...", gjegjesisht: "Betohem në Turin dhe Librin e shkruar...".⁸³

82 Çadra e fist Beni Gifar është ngritur për infermieren Rukajje e cila i ka mjekuar dhe është përkujdesur për luftëtarët e plagosur nga idhujtarët.

Eprori i bashkësisë i vendos të plagosurit ku do të mjekohen më mirë, ku do të shërohen më shpejt dhe ku do të pranojnë vizitën më lehtë.

83 Nga hadithi mund të përfundohet:

باب ٤٦٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ هِشَامٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ قَتَادَةَ

قَالَ حَدَّثَنَا أَنَسٌ أَنَّ رَجُلَيْنِ مِنَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ خَرَجَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ ﷺ فِي لَيْلَةٍ مُظْلِمَةٍ وَمَعَهُمَا مِثْلُ الْمِصْبَاحَيْنِ يُضِيئَانِ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا . فَلَمَّا افْتَرَقَا صَارَ مَعَ كُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَاحِدٌ حَتَّى أَتَى أَحَدَهُ

465. Na ka treguar Muhammed b. Muthenna, këtij Muadh b. Hishami, këtij babai i vet nga Katade, e këtij Enesi, se dy as-habe kanë dalë një natë të errët nga Pejgamberi s.a.v.s. e me ta ishte diçka si dy kandila të cilët para tyre ndriçonin. Kur u ndanë, te çdonjëri mbeti nga një kandil derisa erdhën te familjet e veta.

باب التلوحة والمتر في المسجد

٤٦٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو النَّضْرِ عَنْ حَبِيدِ بْنِ حُنَيْنٍ عَنْ بُسَيْرِ بْنِ

سَعِيدٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ : خَطَبَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ « إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ عَيْدًا بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ ، فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ . فَبَكَى أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي : مَا يُبْكِي هَذَا الشَّيْخَ ، إِنَّ يَكُنَّ اللَّهُ خَيْرَ عَيْدٍ بَيْنَ الدُّنْيَا وَبَيْنَ مَا عِنْدَهُ فَاخْتَارَ مَا عِنْدَ اللَّهِ ؟ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هُوَ الْعَيْدُ ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ أَلْمَنَّا . قَالَ : يَا أَبَا بَكْرٍ ، لَا تَبْكِ ، إِنَّ أَمَّنَ النَّاسِ عَلَيَّ فِي حُبَّتِهِ وَمَالِهِ أَبُو بَكْرٍ ، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا خَلِيلًا مِنْ أُمَّتِي لَا تَقْدَحْتُ أَبَا بَكْرٍ ، وَلَكِنْ أُخُوَّةَ الْإِسْلَامِ رَمَوْدَتُهُ . لَا يَبْقَيْنُ فِي الْمَسْجِدِ بَابُ الْأَسَدِ ، إِلَّا بَابُ أَبِي بَكْرٍ »

Derëza dhe (vend) kalimet e xhamisë

466. Na ka treguar Muhammed b. Sinani, se i ka treguar Fulejhu, e këtij Ebu Nadri, nga Ubejd b. Hunejni, ai nga Bisër b. Seidi, e ky nga Ebu Seid El-Hudriu i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. duke mbajtur fjalim ka thënë:

- All-llahu i Madhërueshëm i ka lënë njeriut të zgjedhë ose të mirën e kësaj bote, ose atë që e pret tek Ai. Dhe e zgjodhi atë që e pret tek All-llahu.

- për shkaqe të arsyshme lejohet, për një moment, aty ku bëhet falja të futet kafsha, mishi i të cilës hahet e urina nuk i hyn në kategorinë e rëndë të ndytësirave;

- femrat në haxhillëk bëjnë tavaf Qaben në rrethin pak më të larguar prej haxhinjëve meshkuj;

- kalorësi nuk duhet ta ngasë të shaluarën nëpër rrugina të këmbësorëve dhe ta rrezikojë qarkullimin e njerëzve.

Qau Ebu Bekri r.a. Unë, thotë Ebu Seidi, në vete thashë:

"Çka e shtyri këtë plak të qajë? Nëse All-llahu e ka lënë njeriun të zgjedhë vetë ose të mirën e kësaj bote, ose atë tek Ai, e ai e zgjodhi atë tek All-llahu, edhe Pejgamberi s.a.v.s. është rob, kurse Ebu Bekri, ç'është e vërteta, më i zgjuari ndërmjet neve". Atëherë Pejgamberi s.a.v.s. tha:

- Ebu Bekër, mos qaj! Për mua më bujari për nga pasuria e vet dhe dashamirësia ndër njerëzit është Ebu Bekri. Dhe po të merrja nga shokët e mi shokun e sinqertë, me siguri do të merrja Ebu Bekrin. Vëllazëria Islame dhe dashuria Islame i ka mbyllur të gjitha dyert nihmëse të xhamisë, pos dyerve të Ebu Bekrit.

467 - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ الْجَمْعِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ سَمِعْتُ بَيْلَى بْنَ حَكِيمٍ
عَنْ هِكْرَمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ « أَخْرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي مَرَضِهِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ عَاصِيًا رَأْسَهُ بِحِرْقَةٍ تَقَعْدُ عَلَى
النَّبِيِّ لِحَمْدِ اللَّهِ وَأَثْنَيْ عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : إِنَّهُ لَيْسَ مِنَ النَّاسِ أَحَدٌ أَمِنَ عَلَى فِي نَفْسِهِ وَمَالِهِ مِنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي قُحَافَةَ ،
وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنَ النَّاسِ خَلِيلًا لَا تَخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلًا ، وَلَكِنْ خَلَّةَ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ . سُدُّوا كُلَّ
خَوْخَةٍ فِي هَذَا الْمَجْدِ غَيْرَ خَوْخَةٍ أَبِي بَكْرٍ »

467. Na ka treguar Abdullah b. Muhammed El-Xhu'fiu, këtij Vehb b. Xheriri, këtij babai i tij, se e ka dëgjuar Ja'la b. Hakimin nga Ikrime, e ai nga Ibni Abbasi, i cili ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. gjatë kohës së sëmundjes së vet, nga e cila më vonë edhe ka ndërruar jetë, ka dalur kokëmbështjellur me një copë pëlhure, është ulur në minber, i është falënderuar All-llahut, e lavdëroi, e pastaj tha:

"Sipas meje me qenien dhe pasurinë e tij nuk ka në mesin e njerëzve asnjë më bujar se Ebu Bekër b. Kuhafe dhe po të zgjidhja ndër njerëz për veti shokun e sinqertë, me siguri do ta zgjedhja Ebu Bekrin. Miqësia Islame është më e vlefshmja. Mbyllni të gjitha derëzat ndihmëse në këtë xhami pos derëzës së Ebu Bekrit".⁸⁴

84 Nga hadithi mund të përfundohet:

باب الأبواب والنفاق للكعبة والمساجد

قال أبو عبد الله: وقال لي عبد الله بن محمد حدثنا سفيان عن ابن جريج قال: قال لي ابن أبي مليكة: يا عبد الملك لو رأيت مساجد ابن عباس وأبوابها

Mbyllja e dyerëve të Qabes dhe dyerëve të xhamisë

Ebu Abdullah (Buhariu) thotë:

- Më ka treguar Abdullah b. Muhammedi, duke e transmetuar nga Sufjani, ai nga Ibni Xhurejxhi, që ka thënë se Ebu Ebi Mulejke ka thënë:

"O Abdu-l-Melik, po t'i kishe parë xhamitë e Ibni Abbasit dhe dyert e tyre!"

٤٦٨ - حدثنا أبو الثمان وقتيبة قال حدثنا حماد عن أيوب عن نافع عن ابن عمر أن النبي ﷺ قدم مكة فدعا عثمان بن طلحة ففتح الباب، فدخل النبي ﷺ وبلال وأسامة بن زيد وعثمان بن طلحة، ثم أغلق الباب فابث فيه ساءة ثم خرجوا. قال ابن عمر فبدرت فسألت بلالاً فقال: صلى فيه، قلت: في أي؟ قال: بين الأسطواناتين. قال ابن عمر: فذهب علي أن أسأله كم صلى؟

468. Na ka treguar Ebu Nu'mani dhe Kutjebe, se u ka treguar Hammadi duke transmetuar nga Ejjubi, ai nga Nafiu, ky nga Ibni Umeri se Pejgamberi s.a.v.s. ka ardhur në Meke. E ka ftuar Uthman b. Talhan dhe ai e ka çelur derën (e Qabës) dhe kanë hyrë: Pejgamberi s.a.v.s., Bilali, Usame b. Zejdi dhe Uthman b. Talha dhe e mbyllën derën. Në të qëndruan një kohë dhe dolën. E pyeta, thotë Ibni Umeri, Bilalin (për faljen e Muhammedit a.s. në Qabe) ai u përgjigj:

- Pejgamberi s.a.v.s. u fal në Qabe.

- E ku? - e pyeta.

- Ebu Bekri është shoku më i sinqertë dhe bashkëpunëtori më i mirë i Pejgamberit a.s. të cilin shpeshëherë e ka ndërruar në mihrab;
- dituria dhe largpamësia e Ebu Bekrit për ngjarjet që do të pasojnë në bashkësinë Islame;
- pandërprerë duhet mësuar dhe udhëzuar (drejtuar) njerëzit në rregullat e Islamit;
- vazhdimisht duhet zhvilluar dhe thelluar dashamirësinë dhe marrëdhëniet e mira.

- Ndërmjet dy shtyllave - u përgjigj Bilali.

- Më shpëtoi, thotë Umeri, që ta pyes: "Sa reqate i ka falur?"⁸⁵

باب دخول المشرك المسجد

٤٦٩ - **عزيم** كُتِبَ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَيْثُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ رِبْعَةَ يَقُولُ « بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَيْلًا قَبِيلَ كَعْبٍ ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنْظَلَةَ يُقَالُ لَهُ ثَعْمَانَةُ بْنُ أَنْتَالٍ ، فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ »

Hyrja e idhujtarëve në xhami

469. Na ka treguar Kutjebe, këtij Lejthi nga Seid b. Seidi, i cili e ka dëgjuar Ebu Hurejren duke thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. i ka dërguar kalorësit në drejtim të Nexhdit dhe ata e kanë sjellur një njeri nga fisi Beni Hanife që i thonin Thumame b. Uthal të cilin e lidhën për njëren nga shtyllat e xhamisë.

باب رفع الصوت في المسجد

٤٧٠ - **عزيم** علي بن سعيد الله قال حدثنا يحيى بن سعيد قال حدثنا أبو الجعيد بن عبد الرحمن قال حدثني يزيد بن خصيفة عن السائب بن يزيد قال : كنت قائما في المسجد فحسبني رجل ، فنظرت فإذا عمر بن الخطاب قال : اذهب فأتني بهذين ، فحسبتهما . قال : من أتا - أو من أين أتا - ؟ قال : من أهل الطائف . قال : لو كنتم من أهل البلد لأوجتكما ، ترهان أصواتكما في مسجد رسول الله ﷺ !

Ngritja e zërit në xhami

470. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Jahja b. Seidi, këtij Xhuajd b. Abdu-r-Rahmani, këtij jezid b. Husejfe nga Sid b. Jezidi, i cili ka thënë:

- Shko dhe sjellmi ata të dy! - tha ai, dhe unë ia solla.

- Kush jeni ju, gjegjësisht, prej nga jeni? - pyeti Umeri. Ata u përgjigjën: "Nga taifasit".

85 Mbyllja e dyerve të xhamive është përvojë e mëparme. Kjo është masa më efektive për ruajtjen e materialeve të xhamisë dhe për mbajtjen e rendit dhe pastërtisë në të.

- Po të ishit qytetarë të këtushëm - tha Umeri - do t'u mundoja. Po i ngreni kaq shumë zërat në xhaminë e Pejgamberit s.a.v.s.!"⁸⁶

٤٧١ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ أَخْبَرَنِي يُونُسُ بْنُ يُزَيْدٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ كَعْبٍ بْنُ مَالِكٍ أَنَّ كَعْبَ بْنَ مَالِكٍ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ تَقاضَى ابْنُ أَبِي حَدْرَدٍ دِينًا لَهُ عَلَيْهِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ فَارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمَا حَتَّى سَمِعَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى كَشَفَ سَبْحَتَ حُجْرَتِهِ وَنَادَى : يَا كَعْبُ بْنُ مَالِكٍ ، يَا كَعْبُ . قَالَ : آتَيْتُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَأَشَارَ يَدِهِ أَنْ ضَعِ الشُّطْرَ مِنْ دِينِكَ . قَالَ كَعْبُ : قَدْ فَعَلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : قُمْ فَأَقِضْهُ

471. Na ka treguar Ahmed, këtij Ibni Vehbi, këtij Junus b. Jezidi, nga Ibni Shihabi, se atij i ka treguar Abdullah b. Ka'b b. Maliku, se Ka'b b. Maliku ka transmetuar që në kohë të Pejgamberit s.a.v.s. ka kërkuar nga Ibnu Ebi Hadredi të paguaj borxhin në xhami. Aty i ngitën zërat aq sa i dëgjoi edhe Pejgamberi s.a.v.s. i cili ishte në dhomën e vet. Doli tek ata Pejgamberi s.a.v.s. e hoq perden nga dera e dhomës së vet dhe thirri:

"O Ka'b b. Malik!"

- Urdhëro o dërguari i All-llahut! - u përgjigj Ka'bi.

Pastaj Pejgamberi s.a.v.s. me dorën e vet tregoi që ai të lëshojë në gjysmën e borxhit që kërkon.

- Këtë tashmë e kam bërë, o i dërguari i All-llahut - tha Ka'bi.

- Ngrihu (Ibnu Ebi Hadred) dhe paguaj borxhin që ta kërkon! - tha Pejgamberi s.a.v.s..

بَابُ الْخَلْقِ وَالْجُلُوسِ فِي الْمَسْجِدِ

٤٧٢ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا بَشْرُ بْنُ الْمُفَضَّلِ عَنْ عُيَيْدِ اللَّهِ عَنْ تَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - وَهُوَ عَلَى النَّبْرِ - مَا تَرَى فِي صَلَاةِ الْهَيْلِ ؟ قَالَ : مَسْنَى مَسْنَى . فَإِذَا خَشِيَ الصُّبْحَ صَلَّى وَاحِدَةً فَأَوْتَرَتْ لَهُ مَا صَلَّى » وَإِنَّهُ كَانَ يَقُولُ : اجْلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرَأَ ، فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَمَرَ بِهِ

86 Ndaj të pëditurit duhet qenë i kujdesshëm, e injorancën t'ia marrësh si rrethanë lehtësuese në kundërvajtjen eventuale.

Rrethet dhe takimet në xhami

472. Na ka treguar Museddedi, këtij Bishër b. Mufaddali nga Ubejdul-lahu, ai nga Nafiu, ky nga Ibni Umeri, ic ili ka thënë:

- Derisa Pejgamberi s.a.v.s. ende ishte në minber, një njeri e pyeti: "Çka mednon për namazin e natës?"

- (Ai falet) dy nga dy reقات, e nëse dikush i frikohet (paraqitejes) së agimit, e fal edhe një reقات e ai do të jetë vitër namaz (tek) për atë që ka falur më parë.

Ibni Umeri tha: "Lutjen tuaj të fundit bëne vitër namaz, ngase kështu ka urdhëruar Pejgamberi s.a.v.s." ⁸⁷

---

87 Në xhami duhet të sillesh si ka hije, e në namaz ashut siç parashohin rregullat. Ligjëruesi, e edhe hatibi i përgjigjet pyetjeve të të pranishmëve pas përfundimit të programit të vet.

Namazet nafile natën falen me nga dy reقاتë. Imam Maliku, Shafiu dhe Ahmedi preferojnë faljen e nafiles vetëm me nga dy reقاتe, qoftë natën, qoftë ditën. Ebu Jusufi dhe Muhammedi konsiderojnë se më mirë është t'i falësh natën prej nga dy reقاتësh, e ditën prej nga katër reقاتësh, kurse Ebu Hanifja mendon se më mirë është t'i falësh gjithnjë prej nga katër reقاتësh. Ebu Hanifja qëndrimin e vet e mbështet në deklaratat e Aishes. Ebu Davudi në Sunenin e tij, nëpërmjet Aishjes thekson se Pejgamberi a.s. ka falur jacinë në xhami, pastaj ka ardhur në shtëpi, i ka falur edhe katër reقاتe e pastaj ka rënë në shtrat. Muslimi në Sahihun e tij pohon që Aishja në pyetjen e Muadhrit është përgjigjur se Pejgamberi a.s. duha-namazin e ka falur prej nga katër reقاتesh. Deklaratat e Aishes i pranon edhe Buhariu, e Tirmidhiu në përmbledhjen e tij të haditheve përmend edhe hadithe tjera të cilët e vërtetojnë qëndrimin e Ebu Hanifes.

Vitër namazi ka tre reقاتë. Ky është qëndrim i Shkollës Hanefite dhe numrit më të madh të as-habëve dhe juristëve të gjeneratave të mëvonshme, ndërsa Shafiu dhe Ahmedi e llogarisin prej një reقاتi. Maliku mendon që vitër namazit njëreقاتësh gjithmonë duhet t'i prijë nafile namazi me numër çift reقاتësh dhe se vetëm në udhëtim mund të falet vitër namazi ndaras prej një reقاتi.

Hadithet të cilët i aplikojnë Shafiu dhe Ahmedi i pranojnë juristët e shkollës hanefite me vërejtje që para vitrit me numër tek reقاتesh falen dy reقاتe, që do të jetë vitër me numër tek prej tri reقاتësh.

Këtë dilemë e ka evituar Tirmidhiu me deklaraten e Aliut: "I dërguari i All-llahut e falte vitrin prej tre reقاتësh", dhe Nesaiu me deklaraten e Aishes: "I dërguari i All-llahut nuk jepte selam pas përfundimit të dy reقاتeve të vitër namazit".

Nesaiu në përmbledhjen e tij të haditheve përmend deklaraten e Ibni Abbast: "I dërguari i All-llahut natën falte tetë reقاتe dhe vitër namazin prej tre reقاتësh".

Ebu Davudi dhe Ibni Maxhe në përmbledhjet e tyre pohojnë që Muhammedi a.s. ka falur

٤٧٣ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عَمْرٍو « أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ يَخْطُبُ قَالَ : كَيْفَ صَلَاةُ اللَّيْلِ ؟ قَالَ : مَثْنِي مَثْنِي ، فَإِذَا خَشِيتَ الصُّبْحَ فَأَوْرِثْهُ بِوَاحِدَةٍ تُورِثُكَ مَا قَدِ صَلَّيْتَ » قَالَ الْوَلِيدُ بْنُ كَثِيرٍ : حَدَّثَنِي عُيَيْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ ابْنَ عَمْرٍو حَدَّثَهُمْ أَنَّ رَجُلًا نَادَى النَّبِيَّ ﷺ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ

473. Na ka treguar Ebu Nu'mani, këtij Hammadi nga Ejjubi, ai nga Nafiu, ky nga Ibni Umeri se Pejgamberit s.a.v.s., derisa mbante fjalim, i erdhi një njeri dhe e pyeti:

- Prej sa reqatesh falet namazi i natës?

- Prej nga dy reqatesh - u përgjigj ai - e kur t'i frikohesh agimit kryeje vitër namazin edhe me një reqat, këte si tek ai shton atij që e ka falur më parë. Edhe Velid b. Kethiri thotë se i ka treguar Ubejdullah b. Abdullahu që Ibni Umeri u ka treguar se një njeri e ka thirrur Pejgamberin s.a.v.s. derisa ai ende ishte në xhami...

٤٧٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ مِنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ أَنَّ أَبَا سُرَّةَ مَوْلَى عَمْرِئِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِي وَائِدٍ الْأَيْمِيِّ قَالَ « بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ فَأَقْبَلَ ثَلَاثَةَ قَرَى ، فَأَقْبَلَ اثْنَانِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَذَهَبَ وَاحِدٌ ، فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةَ فَجَلَسَ ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ . فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ : أَلَا أَخْبَرْتُمْ مِنَ الثَّلَاثَةِ ؟ أَمَّا أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَى اللَّهِ فَأَوَاهُ اللَّهُ ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَحْيَى فَاسْتَحْيَى اللَّهُ مِنْهُ ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَأَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ »

474. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, nga Is-hak b. Abdullah b. Ebu Talha, se Ebu Murre, robi i liruar i Akil b. Ebu Talibit, e ka njoftuar duke e përcjellur nga Ebu Vakid El-Lejthij, i cili ka thënë:

- Derisa Pejgamberi s.a.v.s. ishte në xhaminë e vet, erdhën tre veta, dy u drejtuan kah Pejgamberi s.a.v.s. kurse njëri shkoi. Njëri nga këta

vitrin prej tre reqatësh. Dari Kutnija në Sunenin e tij ka përmendur hadithin nëpërmjet Abdullah b. Mes'udit: "Vitër namazi i cili falet natën, përbëhet prej tre reqatësh, ashtu siç është edhe vitër namazi i ditës së akshamit".

Ibni Ebi Shejbe pohon se shumica e dijetarët Islamë pranojnë mendimin që vitër namazi ka tre reqatë dhe një selam pas reqatit të tretë.

dy, në rrethin e të pranishmëve pa një hapësirë të lirë dhe u ul aty, e i dyti u ul prapa të pranishmëve.

Pejgamberi s.a.v.s. kur e kreu ligjërimin, tha:

- Ja, t'u informoj për këta tre veta: njri prej tyre iu mbështet All-llahut dhe All-llahu e ka mbështetur atë (e ka marrë në mbrojtje), i dyti u turpërua (për këtë), prandaj edhe All-llahu u turpërua me te, kurse ai i treti (i fundit) u kthye (prapa), andaj edhe All-llahu u largua nga ai.

باب الاستلقاء في المسجد، ومد الرجل

٤٧٥ - **حدثنا** عبد الله بن مسleme عن مالك عن ابن شهاب عن عباد بن تميم عن عمه أنه رأى رسول الله ﷺ مستلقياً في المسجد واضماً إحدى رجلتيه على الأخرى
وعن ابن شهاب عن سعيد بن المسيب قال: كان عمر وعثمان يفعلان ذلك

Shtirirja dhe zgjatja e këmbëve në xhami

475. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, ky nga Maliku, ai nga Ibni Shihabi, ky nga Abbad b. Temimi, e ai nga xhaxhai i tij se ai e ka parë Pejgamberin s.a.v.s. të mbështetur në xhami me këmbë të vëna njëren mbi tjetrën.

Është transmetuar nga Ibni Shihabi, e ai nga Seid b. Musejjebi i cili ka thënë:

"Ashtu vepronin Umeri dhe Uthmani".

باب المسجد يكون في الطريق من غير ضرر بالناس

وبه قال الحسن وأبو بوب ومالك

٤٧٦ - **حدثنا** يحيى بن بكير قال حدثنا الليث عن عقيل عن ابن شهاب قال: أخبرني عروة بن الزبير أن عائشة زوج النبي ﷺ قالت: «لم أعتل أبوي إلا وهما يدينان الدين، ولم يمر علينا يوم إلا يأتينا فيه

رسول الله ﷺ طرفي النهار بكرة وعشيّة. ثم بدا لأبي بكر فأتى مسجداً ببناء داره، فكان يصل فيه ويقرأ القرآن، فيتف عليه نساء المشركين وأبنائهم يسجون منه وينظرون إليه، وكان أبو بكر رجلاً بسكاً لا يملك عينيه إذا قرأ القرآن، فأفرغ ذلك أشراف قريش من المشركين»

Vendi për t'u falur mund të jetë edhe në rrugë
pa u shkaktuar dëm njerëzve

Këtë e kanë deklaruar Hasani, Ejubi dhe Maliku.

467. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, këtij Lejthi nga Ukajli, ai nga Ibni Shihabi, këtë e ka njoftuar Urve b. Zubejri, se Aishja, bashkëshortja e Pejgamberit s.a.v.s. ka thënë:

- I mbaj në mend prindërit e mi vetëm si muslimanë, asnjë ditë nuk na ka kaluar pa na ardhur Pejgamberi s.a.v.s. dhe ate skajeve të asaj ditë: në mëngjes ose në mbrëmje.

Më vonë Ebu Bekrit i lindi idjeja dhe në oborr të shtëpisë së tij e ngriti një mesxhid në të cilin falej dhe lexonte Kur'an; ndaleshin para tij gratë e idhujtarëve, e bijtë e tyre habiteshin me te dhe e shikonin.

Ebu Bekri ka qenë njeri i ndijshëm dhe sa herë që lexonte Kur'an nuk mundte t'i kontrollojë sytë e vet (por qante). Kjo i shqetësonte të parët e idhujtarëve Kurejshit⁸⁸.

باب الصلاة في مسجد الشوق

وصلى ابن عون في مسجد في دار يغلق عليهم الباب

٤٧٧ - حدثنا أبو معاوية عن الأعمش عن أبي صالح عن أبي هريرة عن النبي ﷺ قال

« صلاة الجميع تزيد على صلاته في بيته وصلاته في شوقه خمسا وعشرين درجة ، فان أحدكم إذا توضأ فأحسن ،
وأتى المسجد لا يريد إلا الصلاة لم يحط خطوة إلا رفته الله بها درجة ، وحط عنه خطيئة ، حتى يدخل المسجد .

وإذا دخل المسجد كان في صلاة ما كانت تحبته ، وتصلى - يعني عابداً - الملائكة مادام في مجلسه الذي يصلى
فيه : اللهم اغفر له ، اللهم ارحمه ، ما لم يؤذ يحد فيه »

88 Xhamia nuk mund të ndërtohet në vend të huaj ose të grabitur. Xhamia mund të ndërtohet në trollin personal, gjegjësisht në atë të vakëfit duke pasur kujdes të mos e pengojë komunikacionin dhe mos t'i përkufizojë të drejtat e pronarit të tokave përreth.

Aktiviteti i Ebu Bekrit ka qenë thjesht i aspektit misionar. Veprimtaria fetare ka qenë e kufizuar dhe e mundur vetëm në shtëpinë personale, që Ebu Bekri e ka shfrytëzuar deri në maksimum.

Të falurit në sheshe

Ibni Avni është falur në një odë të shtëpisë së vet me derë të mbyllur.

477. Na ka treguar Museddedi, këtij Ebu Muavije nga A'meshi, ai nga Ebu Salihu, ky nga Ebu Hurejre e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Namazi i besmitarit i falur bashkarisht (me xhemat) është për 25 herë më i vlefshëm se namazi i atij (besimatri) të cilin do ta falte vetë në shtëpi të vet, ose se namazi të cilin e fal vetë në shesh.

Kur dikush nga ju merr abdest mirë dhe vjen në xhami pa pasur ndërmend asgjë tjetër pos të falë namaz, ai nuk do të bëjë asnjë hap e që All-llahu për atë (hap) të mos e ngrejë për një shkallë më lart dhe t'ia heq nga një mëkat derisa të hyjë në xhami. Pasi të hyj në xhami, konsiderohet se ai është në namaz, derisa të qëndrojë e falet në xhami, nërsa melaqet gjatë tërë kohës sa të gjendet në vendin ku është falur, do të luten për te me fjalët: "Zoti ynë, falja! Zoti ynë, mëshiroje! derisa të mos pasojë diçka që i aprish abdestin".⁸⁹

---

89 Sipas parimeve të Kur'anit çdo vepër e mirë shpërblehet dhjetëfish. Për namazin e kryer në shtëpi ose në çarshi, llogaritet shpërblimi prej dhjetë namazesh, e për namazin e kryer me xhemat shpërblimi dyfishohet dhe llogaritet njëzet namaze. Shpërblimi edhe për pesë herë më shumë është vetëm nga Mëshira e All-llahut xh.sh.

Numrat sipas vlerës së tyre themelore ndahen në njëshe, dhjetëshe, qindëshe dhe mijëshe. Qindëshet janë në midis të gradacionit e midisi i artë gjithmonë është i dëshiruar. Çereku i numrit njëqind është numri njëzetepesë, me të cilin aludohet në numrin njëqind, pra në qindshen si midis i artë i vlerës së numrave, për çka edhe, ndoshta, është përmendur në hadithin e përmendur.

Në disa hadithe në vend të 25 është përmendur numri 17. Kermaniu mendon që me këtë numër aludon në shumën e reqateve të namazeve të detyrueshme të përditshëm, dhe ate: sabahu 2, dreka 4, iqindija 4, akshami 3 dhe jacija 4 reqate.

Në disa hadithe përmendet shifra 12, e në disa 29. Kosiderohet se Pejgamberi a.s. nganjëherë shifrën 12 sipas rregullit të zakonshëm e dyfishonte dhe rezultatit të fituar 24 i shtonte edhe shifrën 5 si shpërblim normal për pesë namazet ditore, që besimtari do t'i fitonte duke i falur vetë në shtëpi. Të falesh bashkarisht (me xhemat) është shenjë e manifestimit më të fortë të përkatësisë së bashësisë dhe rast për konsultime të ndërsjella të njerëzve.

باب تشبیه الأصابع في المسجد وغيره

٤٧٨، ٤٧٩ - حَدَّثَنَا حَامِدُ بْنُ عُمَرَ عَنْ بَشْرِ حَدَّثَنَا عَاصِمٌ حَدَّثَنَا وَإِقْدَعٌ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عُمَرَ - أَوْ ابْنِ

عُمَرَ - «شَبَّكَ النَّبِيُّ ﷺ أَصَابَهُ»

Gërshetimi i gishtave në xhami dhe në tjetër vend

478 - 479. Na ka treguar Hamid b. Umeri, ky nga Bishri, ky nga Asimi, ky nga Vakidi e ai nga babai i tij, ai nga Ibni Umeri ose Ibni Amri se Pejgamberi s.a.v.s. i ka gërshetuar gishtat e vet.

٤٨٠ - وَقَالَ عَاصِمٌ بْنُ عَلِيٍّ حَدَّثَنَا عَاصِمٌ بْنُ مُحَمَّدٍ سَمِعْتُ هَذَا الْحَدِيثَ مِنْ أَبِي نَعْمٍ أَحْقَطَهُ، فَوَمَّهَ لِي وَإِقْدَعٌ

عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي وَهُوَ يَقُولُ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ، كَيْفَ بَلَكَ إِذَا بَقِيتَ فِي حَالَةٍ مِنَ النَّاسِ بِهَذَا»

480. Asim b. Aliu thotë se atij ia ka transmetuar Asim b. Muhammedi:

- Këtë hadith e kam dëgjuar nga babai im. Meqë nuk e kam mbajtur ndër mend në tërësi, ma ka përmirësuar Vakidi duke e transmetuar nga babai i tij i cili ka dëgjuar babain e vet duke thënë se Abdullahu ka deklaruar që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"O Abdullah b. Amri, çka dotë bëhet me ty kur do të mbetesh në botën e horrave, kështu (i gërshetuar)?"⁹⁰

90 Muhadithët tjerë, rastin e lartshënuar e kanë paraqitur detajisht: "Pejgamberi a.s. i ka gërshetuar gishtat e duarve të veta dhe ka thënë: "Abdullah, çka do të bëhetë me ty kur të mbetësh midis fundërrisë së njerëzve, të cilët nuk do t'i kryejnë detyrat e veta, ndërsa punët e besuara do t'i tradhetojnë, do të ndahen mes veti dhe do të jenë kështu duke i gërshetuar gishtat e duarve të tij.

- Çka duhet punuar atëherë, o i dërguari i All-llahut? - pyeti Abdullahu.

- Puno çka është mirë, e largohu nga ajo që të duket e keqe! - u përgjigj Pejgamberi a.s. Ndalohet gërshetimi i gishtave në namz, në raste tjera akt i pahijshëm me të cilin manifestohen marrëdhëniet e parregulluara ndërmjet njerëzve.

Hakimi në "Mustedrek" përmend deklaraten e Pejgamberit a.s.

"Kur dikush nga ju merr abdest në shtëpi dhe shkon në xhami, konsiderohet se është në namaz derisa të kthehet prapa, pra të mos bëjë kështu duke i gërshetuar gishtat e duarve të veta.

٤٨١ - حَدَّثَنَا حَلَادُ بْنُ يُحْيَى قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ جَدِّهِ عَنِ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِنْ التَّوَمَّنَ لِلتَّوَمِّنِ كَالْبَيْتَانِ بِشِدَّةٍ بَعْضُهُ بَعْضًا وَشَبَّكَ أَصَابَهُ »

481. Na ka treguar Hal-lad b. Jahja, këtij ia ka transmetuar Sufjani nga Ebu Burde b. Abdullah b. Ebu Burde, ky nga gjyshi i vet, e ai nga Ebu Musa (El-Eshari) i cili transmeton nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Besimtarët janë si ndërtesa, çdo pjesë e të cilës është e lidhur fort njëra me tjetrën dhe atëherë i gërshetoi gishtat e vet".

٤٨٢ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ شَيْبَةَ أَخْبَرَنَا ابْنُ عَوْنٍ عَنِ ابْنِ سِيرِينَ عَنِ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ « صَلَّى بِنَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِحْدَى صَلَاتِي الْعِشِيِّ - قَالَ ابْنُ سِيرِينَ : سَمِعَهَا أَبُو هُرَيْرَةَ ، وَلَكِنْ نَسِيتُ أَنَا ، قَالَ - فَصَلَّى بِنَارِ كَعْتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ، فَتَمَّ إِلَى خَشِيَّةٍ مَمْرُوضَةٍ فِي السَّجْدِ فَاتَّسَكًا عَلَيْهَا كَأَنَّهُ غَضْبَانٌ وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى

الْيُسْرَى ، وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِهِ ، وَوَضَعَ خَدَّهُ الْأَيْمَنَ عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى ، وَخَرَجَتِ الشَّرْعَانُ مِنْ أَبْوَابِ السَّجْدِ قَالُوا : قُصِرَتِ الصَّلَاةُ . وَفِي التَّوَمِّنِ أَبُو بَكْرٍ وَعَمْرٌ فَهَذَا أَنْ يُكَلِّمَهُ ، وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدَيْهِ طَوْلٌ يُقَالُ لَهُ ذُو الْيَدَيْنِ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَتَيْتَ أَمْ قُصِرَتِ الصَّلَاةُ ؟ قَالَ : لَمْ أُنَسَ وَلَمْ تُقَصِّرْ . فَقَالَ : أَسَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ ؟ قَالُوا : نَعَمْ . فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى مَا تَرَكَ ثُمَّ سَلَّمَ . ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ . ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ ، فَرُبَّمَا سَأَلُوهُ : ثُمَّ سَلَّمَ ؟ فَيَقُولُ : نُبِّئْتُ أَنَّ عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ قَالَ : ثُمَّ سَلَّمَ

482. Na ka treguar Is-haku dhe ka thënë se i ka treguar Ibnu Shumejl, këtij Ibni Avni nga Ibni Sirini, e ai nga Ebu Hurjere, i cili ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka falur me ne një nga namazet e mbrëmjes të cilin Ebu Hurejreja e ka emërtuar saktë, por unë atë e kam harruar, thotë Ibni Sirini. Pastaj, thotë Ibni Sirini, Pejgamberi s.a.v.s. ka falur me ne dy reqate, ka dhënë selam, u afrua te një shtyllë e tërthortë (diagonale) në xhami dhe u mbështet për te, sikur të ishte i hidhëruar. Pastaj e vuri dorën e djathtë mbi të majtën, i gërshetoi gishtat duke e vendosur shuplakën e dorës së djathtë në anën e epërme të shuplkës së majtë. Atëherë disa dolën shpejt te dyert e xhamisë dhe thanë: "U shkurtua namazi!" Në mesnin e masës ishte edhe Ebu Bekri dhe Umeri,

por nuk patën guxim t'ia thonë këtë. Në mesin e asaj popullate ishte edhe një burrë me dorë të gjatë, të cilit i thonin "Dyduarshi", dhe ai pyeti: "O i dërguari i All-llahut, a harrove diçka apo ky namaz u shkurtua?"

- Nuk kam harruar e as që është shkurtuar namazi - u përgjegj dhe pyeti: "A është ashtu siç thotë "Dyduarshi?"

- Po - thanë të pranishmit.

Atëherë doli përpara, fali atë që ka lënë, dha selam, shqiptoi tekbirin dhe bëri sexhde të njejtë, si sexhdet e tij, apo diçka më të gjatë dhe e ngriti kokën duke marrë tekbirin. Pastaj, prapë e shqiptoi tekbirin dhe bëri sexhde të njejtë me të mëparmen, apo diçka më të gjatë dhe duke e ngiritur kokën e mori tekbirin.

Ndonjëherë e kanë pyetur Ibni Sirinin: "... Dhe, mbase ka dhënë selam?"

- Jam i informuar - u përgjigj Ibni Sirini - se Imran b. Husejni ka thënë: "Pastaj Pejgamberi s.a.v.s. prapë ka dhën selam".⁹¹

---

91 Rastin e lartshënuar e ka regjistruar Ahmed i në "Musnedin" e tij dhe Taberaniu në "El-Kebiru", kurse Tahaviu pohon se Imrani i biri i Husejnit ka thënë: "Pejgamberi a.s. i ka falur me ne tre reqate të namazit të drekës, ka dhënë selam dhe është kthyer kah populli. Pastaj "Dyduarshi" e vërejt:

- O I dërguari i All-llahut, ke falur tre reqate!

Atëherë Pejgamberi a.s. e fali edhe një reqat, dha selam, i bëri dy sexhde, e pas tyre prapë dha selam.

Nesaiu, këtë rast e paraqet diçka në variantë të ndryshuar:

Nga hadithi mund të përfundohet:

- sehvi sexhdja (sexhdja e harresës) përbëhet prej dy sexhdeve të namazit, e kryhet pas dhënies së selamit;

- pjesa e lëshuar e namazit menjëherë duhet të kryhet (plotësohet) dhe pastaj të bëhet sehvi sexhdeja. Ndërmjet selamit të parë dhe kësaj sexhdeje nuk guxon të bisedohet as të shmanget prej Kibles, gjegjësisht të shkohet nga vendi ku falet. Sipërfaqja e brendshme e xhamisë konisederohet terren unitar (i vetëm) dhe vend i ibadetit të falësit. Personi të cilit i kujtohet lëshimi i vet, pasi që të ketë dalë nga xhamia, duhet patjetër përsëri ta falë namazin.

Shumë juristë konsiderojnë se pjesa e lëshuar e namazit mund të kryhet më vonë bashkarisht me sehvi sexhden vetëm kur individi nuk është larguar nga vendi ku është falur.

Dialogu i përmendur ndërmjet Pejgamberit a.s. dh as-habëve ka mundur të tolerohet para

باب المسجد التي على طريق المدينة والمواضع التي صلى فيها النبي ﷺ

٤٨٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْقَدَمِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا مُضَيْلُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ قُتَيْبَةَ قَالَ رَأَيْتُ سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَحْرَمِي أَمَا كُنَّ مِنَ الطَّرِيقِ فَيُصَلِّي فِيهَا ، وَبَعْدَتْ أَنْ أَبَاهُ كَانَ يُصَلِّي فِيهَا ، وَأَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي فِي تِلْكَ الْأَمْكَنِ . وَحَدَّثَنِي نَافِعٌ عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي فِي تِلْكَ الْأَمْكَنِ . وَسَأَلْتُ سَالِمًا فَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا وَانْفَى نَافِعًا فِي الْأَمْكَنِ كُلِّهَا ، إِلَّا أَنَّهُمَا اخْتَلَفَا فِي مَسْجِدٍ بِشَرْفِ الرَّوْحَاءِ

Mesxhidet në rrugë të Medines dhe vendet ku është falur Pejgamberi s.a.v.s.

483. Na ka treguar Muhammed b. Ebu Bekër El-Mukaddemi, këtij Fudajl b. Sulejmani, të cilit i ka treguar Musa b. Ukbe, që ka thënë:

"E kam parë Selim b. Abdullahun si i hulumton vendet në rrugët kryesore të Medines dhe në to falet. Ai tregonte se babai i tij është falur në ato vende dhe se e ka parë Pejgamberin s.a.v.s. duke u falur në ato vende.

Më ka treguar Nafiu, duke transmetuar nga Ibni Umeri r.a. se edhe ai është falur në të njejtat vende; e kam pyetur edhe Salimin e ai vazhdimisht pajtohej me Nafiun rreth atyre vendeve, me përjashtim që nuk pajtoheshin për mesxhidin në Sherefi Revha".

٤٨٤ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْأَنْدَرِيِّ قَالَ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ دُحَيْبَةَ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَنْزِلُ بَيْدَى الْخَلِيفَةِ حِينَ يَمْتَرُ وَفِي حَبْتِهِ حِينَ حَجَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ فِي مَوْضِعِ الْمَسْجِدِ الَّذِي بَيْدَى الْخَلِيفَةِ . وَكَانَ إِذَا رَجَعَ مِنْ غَزْوٍ كَانَ فِي تِلْكَ الطَّرِيقِ أَوْ حَجَّ أَوْ عُمَرَةَ هَبَطَ مِنْ بَطْنِ وَادٍ ، فَإِذَا ظَهَرَ مِنْ بَطْنِ وَادٍ أُنَاحَ بِالْبَطْحَاءِ الَّتِي عَلَى شَفِيرِ الْوَادِي الشَّرْقِيِّ فَرَمَّ مِنْ تَمَّ حَتَّى يُصْبِحَ ، لَيْسَ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِمَجَارَةِ وَلَا عَلَى الْأَكْمَةِ الَّتِي عَلَيْهَا الْمَسْجِدُ ، كَانَ تَمَّ خَابِجٌ يُصَلِّي عَبْدُ اللَّهِ عِنْدَهُ فِي بَطْنِهِ كُتِبَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَمَّ يُصَلِّي ، فَذَمَّ السَّيْلُ فِيهِ بِالْبَطْحَاءِ حَتَّى دَفِنَ ذَلِكَ الْمَكَانَ الَّذِي كَانَ عَبْدُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي فِيهِ

rrregullave precize të caktuara për ibadetet fetare. Sot një bisedë e tillë do të prishte pjesën e namazit të falur më parë.

484. Na ka treguar Ibrahim b. Mundhiri, këtij Enes b. I'jadi, këtij ia ka përcjellë Musa b. Ukbe nga Nafiu siç e ka informuar Abdullahu se Pejgamberi s.a.v.s. , duke shkuar në Umre dhe, kur ka bërë haxhin e vet, ka zbritur në Dhul Hulejfe, nën një dru në vendin e xhamisë së sotme, e cila gjendet në Dhul hulejfe. Kur kthehej prej Gazves, e cila gjendet në atë rrugë, gjegjësisht, kur është kthyer nga haxhi, apo umra, lëshohej nëpër Batni Vadi, e kur ka dalur nga Batni Vadi ka zbritur nga e shaluara në Bat-hai që gjendet në anën lindore të "Vadisë" dhe atje qëndronte deri në mëngjes. Nuk ka qenë te mexhlisi i cili gjendet në Hixharë, as në Ekemet në të cilin tani gjendet Xhamia. Atje ka qenë një grykë në të cilën Abdullahu falej, (e) në brendi të asaj gryke janë ledhet prej rëre dhe atje Pejgamberi s.a.v.s. është falur. Më vonë ajo grykë në luginën e Bat-hasë është përmbysur dhe është mbushur, kështu që është mbushur edhe vedi në të cilin është falur Abdullahu.

٤٨٤ - وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى عَلَى حَيْثُ الْمَسْجِدِ الصَّغِيرِ الَّذِي دُونَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بِشَرْفِ الرُّوحَاءِ ، وَقَدْ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَعْلَمُ الْمَكَانَ الَّذِي صَلَّى فِيهِ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ : تَمَّ عَنْ يَمِينِكَ حِينَ قَوْمٌ فِي الْمَسْجِدِ تُصَلِّي ، وَذَلِكَ الْمَسْجِدُ عَلَى حَاقَةِ الطَّرِيقِ الْبَيْتِيِّ وَأَنْتَ ذَاهِبٌ إِلَى مَكَّةَ ، بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمَسْجِدِ الْأَكْبَرِ رَمِيَةٌ بِحَجْرٍ ، أَوْ نَحْوُ ذَلِكَ

485. Abdullah b. Umeri tregonte se Pejgamberi s.a.v.s. është falur atje ku tash është Mesxhidi Sagir (xhamia e vogël) që gjendet pranë xhamisë në Sherifi Revah. Abdullahu e ka njohur vendin në të cilin Pejgamberi s.a.v.s. është falur dhe thoshte:

"Atje, në të djathtë prej teje, kur në xhami drejtohesh për t'u falur, e ajo është xhamija në të djathtë të rrugës kryesore kur shkon për Meke, në mes saj dhe Mesxhidu-l-Ekberit (xhamisë së madhe) është distanca sa të hedhurit e gurit ose ashtu disi".

٤٨٥ - وَأَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يُصَلِّي إِلَى الْعِرْقِ الَّذِي عِنْدَ مُنْصَرَفِ الرُّوحَاءِ ، وَذَلِكَ الْعِرْقُ إِتْسَاءَ طَرَفِهِ عَلَى حَاقَةِ الطَّرِيقِ دُونَ الْمَسْجِدِ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْمُنْصَرَفِ وَأَنْتَ ذَاهِبٌ إِلَى مَكَّةَ ، وَقَدْ ابْتَدَيْتَنِي نَحْمٌ مَسْجِدٌ ظَمَّ يَكُنْ عَبْدُ اللَّهِ يُصَلِّي فِي ذَلِكَ الْمَسْجِدِ ، كَانَ يَتْرُكُهُ عَنْ يَسَارِهِ وَوَرَاءَهُ وَيُصَلِّي أَمَامَهُ إِلَى الْعِرْقِ نَفْسِهِ ، وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَرُوحُ مِنَ الرُّوحَاءِ فَلَا يُصَلِّي الظُّهْرَ حَتَّى بَأْتِيَ ذَلِكَ الْمَكَانَ فَيُصَلِّي فِيهِ الظُّهْرَ ، وَإِذَا أَقْبَلَ مِنْ مَكَّةَ كَانَ سَرًّا بِوَقْتِ الصُّبْحِ بِسَاعَةِ أَوْ مِنْ آخِرِ السَّحْرِ عَرَّسَ حَتَّى يُصَلِّيَ بِهَا الصُّبْحَ

486. Ibni Umeri falej pranë bregores Irka që gjendet te kthesaa (bërryli) Revha. Ky Irka është në fund të skajit të rrugës, pikërisht pranë mesxhidit i cili gjendet ndërmjet atij skaji të kthesës kur shkon për në Mekë. Aty është ndërtuar xhamia, Abdullahu në atë xhami nuk falej, por e linte pas vetit në anën e vet të majtë dhe falej para asaj xhamie mu para atij (bregores) Irki.

Abdullahu prej Revhasë udhëtonte natën dhe nuk e falte drekën derisa nuk arrinte te ai vend dhe aty e falte namzin e drekës, e kur nisej nga Meka dhe pranë saj (grykës) kalonte një orë para mëngjesit, ose para agimit, aty bunte dhe rrinte deri sa e falte namazin e sabahut.

٤٨٧ - وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَنْزِلُ نَحْتِ سَرْحَةِ ضَخْمَةَ دُونَ الزُّوَيْبَةِ عَنِ يَمِينِ الطَّرِيقِ وَوَجَاهِ الطَّرِيقِ فِي مَكَانٍ بَطَحَ سَهْلٌ حَتَّى يُفْضِيَ مِنْ أُمَّةٍ دُونَ بَرِيدِ الزُّوَيْبَةِ بِمِثْلَيْنِ وَقَدْ انْكَسَرَ أَهْلَاهَا فَأَنْتَنَى فِي جَوْفِهَا وَهِيَ قَائِمَةٌ عَلَى سَاقٍ وَفِي سَاقِهَا كُتُبٌ كَثِيرَةٌ

487. Po ashut Abdullahu ka treguar se Pejgamberi s.a.v.s. kthente nën një lis të madh, në të djathtë të rrugës kryesore, posht Revejthes dhe përballë rrugës te vdni Bat-hi Sehlin, dhe atë kur kthehej (Alejhisselami) nga Ekemeti, më saktësisht pak më poshtë nën Beridi Ruvejtheti rreth dy mile. Pjesa e epërme e lisit, tashmë është e thyer, është e mbledhur kah brendia e vet dhe rrin në trung. Në atë trung ka edhe shumë rërë që e ka hedhur era.

٤٨٨ - وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى فِي مَرْوَفٍ ثَلَاثَةَ مِثْلَيْنِ مِنْ وَرَاءِ الْمَرْجِ وَأَنَّ ذَاهِبًا إِلَى هَضْبَةٍ عِنْدَ ذَلِكَ الْمَسْجِدِ قَبْرَانِ أَوْ ثَلَاثَةَ عَلَى الْقُبُورِ وَحُضْمٌ مِنْ حِجَابَةٍ مِنْ يَمِينِ الطَّرِيقِ عِنْدَ سَلِيَاتِ الطَّرِيقِ، بَيْنَ أُولَئِكَ السَّلِيَاتِ كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يَرُوحُ مِنَ الْمَرْجِ بَعْدَ أَنْ تَمِيلَ الشَّمْسُ بِالْمَاجِرَةِ فَيُصَلِّي الظُّهْرَ فِي ذَلِكَ الْمَسْجِدِ

488. Abdullah b. Umeri ka treguar se Pejgamberi s.a.v.s. është falur në fund të bregores prapa (vendbanimit) Arxhas, e kjo është kah shkon kah (rrafshnalta) Hedbe. Tek ai vend në të djathtë, mu te shkurret (kaçubat), ku ai ka rënë në sexhde, gjenden dy apo tre varre. Në varre janë irasat prej guri. Abdullahu, duke u kthyer prej A'rexhit kah dreka, kalonte kah ato driza, kur dielli kthehej kah zeniti dhe e falte drekën në atë mesxhid.

٤٨٩ - وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَزَلَ عِنْدَ سَرَاحَاتٍ عَنِ يَسَارِ الطَّرِيقِ فِي مَسِيلِ دُونَ هَرْمِيٍّ، ذَلِكَ الْمَسِيلُ لَا صَقَّ بَكَرَاعِ هَرْمِيٍّ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الطَّرِيقِ قَرِيبًا مِنْ غَلْوَةٍ، وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُصَلِّي إِلَى سَرْحَةٍ هِيَ أَقْرَبُ السَّرْحَاتِ إِلَى الطَّرِيقِ وَهِيَ أَطْوَلُهَا

489. Abdullah b. Umeri e ka treguar këtë dhe ka theksuar se Pejgamberi s.a.v.s. është vendosur te drunjtë e lartë, në anën e majte të rrugës, në një shpat nën (kodrën) Hersha. Ky shpat është i ngjitur me Kurai Hershan, kurse ndërmjet tij dhe rrugës së përmendur është distanca përafërsisht rreth 400 arshina. Abdullahu falej nën lirin i cili ishte në rrugë më i afërt me lirin e përmendur, e ai ishte më i gjati prej tyre.

٤٨٩ - وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَنْزِلُ فِي الْمَسِيلِ الَّذِي فِي أَدْنَى سَرِّ الظَّنَّانِ قِبَلَ الْمَدِينَةِ حِينَ يَهْبِطُ مِنَ الصَّفْرَاوَاتِ يَنْزِلُ فِي بَطْنِ ذَلِكَ الْمَسِيلِ عَنِ يَسَارِ الطَّرِيقِ وَأَنْتَ ذَاهِبٌ إِلَى مَكَّةَ لَيْسَ بَيْنَ مَنَزِلِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَبَيْنَ الطَّرِيقِ إِلَّا رَمِيَةٌ بِحَجْرٍ

490. Gjithashtu, ka treguar Abdullah b. Umeri, se Pejgamberi s.a.v.s. është vendosur te shpati që gjendet në pjesën e poshtme të luginës "Merri Dhahran" kah Medina, e kur lëshohej prej maleve Safrava, vendosej në mjedis të këtij shpati dhe ate në anën e majtë të rrugës kur shkon kah Meka. Ndërmjet vendit në të cilin është vendosur Pejgamberi s.a.v.s. dhe rrugës së përmendur nuk ka më tepër sesa (distancë) hudhja e një guri.

٤٩٠ - وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَنْزِلُ بِذِي عُرْمَى وَبَيْتُ حَتَّى يُصْبِحَ بِصَلَى الصَّبْحِ حِينَ يَقْدُمُ مَكَّةَ وَمُصَلَّى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَلِكَ عَلَى أَكْوَةِ غَلِيظَةٍ لَيْسَ فِي الْمَسْجِدِ الَّذِي بَيْنَهُنَّ نَمٌّ وَلَكِنْ أَسْفَلَ مِنْ ذَلِكَ عَلَى أَكْوَةِ غَلِيظَةٍ

491. Abdullah b. Umeri, po ashtu, ka thënë, se Pejgamberi s.a.v.s. është vendosur në Dhu Tuva dhe aty bunte deri sa agonte, e namazin e sabahut e falte në rrugë duke shkuar për Meke. Ai vend në të cilin falej i Dërguari i All-llahut është në Ekemeti Galidha, e jo në vendin ku është ngritur xhamia, por më poshtë atij vendi, në Ekemeti Galidha.

٤٩١ - وَأَنَّ عَبْدَ اللَّهِ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ اسْتَقْبَلَ فَرَضَتِي الْجَبَلِ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَبَلِ الطَّوِيلِ نَحْوَ الْكَعْبَةِ فَجَمَلَ الْمَسْجِدَ الَّذِي بَيْنَهُنَّ نَمٌّ بِسَارِ الْمَسْجِدِ بِطَرَفِ الْأَكْوَةِ وَمُصَلَّى النَّبِيِّ ﷺ أَسْفَلَ مِنْهُ عَلَى الْأَكْوَةِ السَّوْدَاءِ تَدْعُ مِنَ الْأَكْوَةِ عَشْرَةَ أَذْرُعٍ أَوْ نَحْوَهَا نَمٌّ فَصَلَّى مُسْتَقْبَلَ الْفُرْصَتَيْنِ مِنَ الْجَبَلِ الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْكَعْبَةِ

492. Po ashtu Abdullahu ka transmetuar se Pejgamberi s.a.v.s. është drejtuar kah dy lugjet e malit, të cilët ishin ndërmjet tij dhe Xhebeli Tavilit në drejtim të Qabes.

Abdullahu, më pastaj xhaminë, e cila atje tashmë ishte e ndërtuar, e ka rivendosur në anën e majtë të xhamisë e cila gjendet kah fundi i Ekemetit, kurse vendi në të cilin është falur Pejgamberi s.a.v.s. gjendet nën te, pikërisht në Ekmeti Sevda, të cilin e len për dhjetë arshine prej Ekemetit ose për afërsisht, aq, dhe falesh i kthyer kah lugjet (luginat) e malit, kah ai, mes teje dhe vetë Qabes.⁹²

باب سترَةُ الإمامِ سترَةً مَن خَلْفَهُ

٤٩٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَبَّابٍ
 مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ « أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى حَارِ الْأَنْبَاءِ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْإِحْتِلَامَ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ
 بَصُلِّي بِالنَّاسِ عِنِّي إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ ، فَرَدَّتْ بَيْنَ يَدَيَّ بَعْضَ الصَّفِّ فَنَزَلْتُ وَأَرْسَلْتُ الْأَنْبَاءَ تَرْتِيبًا وَدَخَلْتُ فِي
 الصَّفِّ ، فَلَمْ يُنْكِرْ ذَلِكَ عَلَيَّ أَحَدٌ »

92 Abdullah b. Umeri i ka përshkruar terrenet në rrugë prej Medines kah Meka në të cilët ka falur Pejgamberi a.s. duke shkuar në haxhin e lamtumirës dhe në umre. Krahas kryerjes së detyrës së imamit në xhaminë e tij në Medine, shpesh ka falur në shtëpitë të as-habëve dhe në xhamitë tjera të Medines. Ebu Davudi në veprën e tij "Merasilu" përmend nga ajo kohë këto xhamia: xhamia e Benu Amër b. Mebzulit, Benu Saide, Benu Ubejdi, Benu Seleme, Benu Raiha b. Abdu-l-Eshheb, Benu Zureke, Benu Gifar dhe xhamia e fisit Seleme ose Xhuhejne. Duke qenë gjallë Pejgamberi a.s. në Medine janë ngritur nëntë xhamia.

Abdullah Ibni Umeri ka falur në terrenet e përmendura nga dashuria për përngjasim të përpiktë të Pejgamberit a.s., e jo për kult të vendeve të numëruara, por duke dashur të kryejë një sunnet - traditë të Pejgamberit a.s.

Halifi Umer r.a. urdhëroi të pritët druri nën të cilin tubohej masa duke patur për qëllim të respektojnë vendin ku është falur Pejgamberi a.s. nga frika, që populli të mos lajthitë nga rruga e drejtë, Umeri r.a. veproi kështu, andaj tha: "Ithtarët e Librit të mëparshëm të Zotit kanë bredhur më së shumti për shkak se i kanë hulumtuar gjurmët e pejgamberëve të tyre dhe mbi ato terrene i kanë ndërtuar faltoret e tyre. Kudo që dikend e zen koha e cilitdo namaz, le të falet aty.

Sutra e Imamit është edhe sutra e atij që falet pas tij

493. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij ia ka përcjellur Maliku nga Ibni Shihabi, ai nga Ubejdullah b. Abdullah b. Utbe, e ky nga Abdullah b. Abbasi i cili ka thënë:

"Jam nisur hypur në gomar. Atëherë, veç e ndjeja moshën madhore Pejgamberi s.a.v.s. falej me masën në Mine pa mur (para vetiti). Kalova para disa radhëve të falësve, zbrita nga gomari, e lëshova të kullosë dhe hyra në rend (saf), e këtë askush nuk ma zuri për të madhe".

٤٩٤ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نُمَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا خَرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ أَمَرَ بِالْحَرْبَةِ فَتَوَضَّعَ بَيْنَ يَدَيْهِ. فَيُصَلِّي إِلَيْهَا وَالنَّاسُ ورائه، وكان يفعل ذلك في السفر، فمن تم أخذها الأماماء

494. Na ka treguar Is-haku, këtij Abdullah b. Numejri, këtij Ubejdullahu nga Nafiu, e ai nga Ibni Umeri se Pejgamberi s.a.v.s. ka dalur në ditë të bajramit (në musal-la) duke urdhëruar (të merret) shtiza e cila do të vehej para tij dhe ai ashtu para saj është falur, kurse masa pas tij. Kështu vepronte gjatë udhëtimit. Prandaj, (thotë Nafiu), e kanë marrë edhe komandantet (si sutre).⁹³

٤٩٥ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى بِهِم بِالْبَطْحَاءِ - وَبَيْنَ يَدَيْهِ عَمْرَةٌ - الظُّهْرَ رَكَعَتَيْنِ وَالْمَصْرَ رَكَعَتَيْنِ تَمْرًا بَيْنَ يَدَيْهِ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ

93 Sutra është shkop ose ndonjë objekt tjetër i lartë i vënë (i ngulur) para falësit të namazit në sipërfaqe të hapur si shenjë e ndalimkalimit ndërmjet falësit të namazit dhe sutres. Numri më i madh i juristëve të shkollës hanefite shfrytëzimin e sutres e konsiderojnë përvojë të rregullt të Pejgamberit a.s. dhe të shokëve të tij, ndërsa imam Muhammedi këtë e konsideron vetëm si akt të preferueshëm.

Sipas mendimit të Ibni Mes'udit dhe të shumë juristëve tjerë sutre mund të jetë: shigjeta, shala, hejbet, torba, qesja për shigjera, dhe çdo send i lartë një arshin. Malikitët lejojnë që në emër të sutres mund të shfrytësohet kapela paksa e lartë, jastëku i drejtuar e të ngjashme.

495. Na ka treguar Ebu-l-Validi dhe ka thënë se ia ka transmetuar Shu'be nga Avn b. Ebi Xhuhajfi, që thotë:

"Kam dëgjuar nga babai im se Pejgamberi s.a.v.s. ka falur me ta në Bat-ha dy reqate të drekës dhe dy reqate të iqindisë, e para tij një shkop në formë të shtizes (si sutre) para të cilit kaloi një grua me gomar.

باب قدر كم ينبغي أن يكون بين المصل والشرة؟

٤٩٦ - حدثنا عمرو بن زُرارة قال أخبرنا عبد العزيز بن أبي حازم عن أبيه عن سهل قال « كان بين مُصلي رسول الله ﷺ وبين الجدارِ امرأةٌ الشاة »

Sa duhet të jetë largësia ndërmjet falësit dhe sutrës

496. Na ka treguar Amër b. Zurare, këtij ia ka përcjellur Abdu-l-Aziz b. Ebu Hazimi nga babai i tij, e ky nga Selhi që ka thënë:

"Ndërmjet vendit në të cilin është falur Pejgamberi s.a.v.s. dhe murit para tij ishte një largësi aq sa për të kaluar delja".

٤٩٧ - حدثنا المكيُّ قال حدثنا يزيد بن أبي عبيد عن سلمة قال « كان جدارُ المسجدِ عند المنبرِ ، ما كادتِ الشاةُ تموزُها »

497. Na ka treguar El-Mekkij, këtij ia ka përcjellur Jezid b. Ebu Ubejdi nga Seleme, që ka thënë:

"Muri i xhamisë ka qenë te minberi aq sa për afërsisht të mos mund të kalojë delja".⁹⁴

باب الصلاة إلى الحربة

٤٩٨ - حدثنا مُسَدَّدٌ قال حدثنا يحيى عن عبيد الله أخبرني نافع عن عبد الله أن النبي ﷺ كان تركه الحربة فيصلى إليها

94 Derisa Pejgamberi a.s. falej para Qabes, distanca ndërmjet tij dhe Qabes ishte tre arshina. Imam Maliku konsideron se ajo distancë duhet të jetë aq sa të mund të kryhet ruquja dhe sexhdeja pa vështërsi, e të jetë e pamundur kalimi i personit të huaj para falësit të namazit, kurse Ebu Is-haku dhe Abdullah b. Mugaffili e pranojnë masën prej 6 arshine.

Të falurit kah shitza e shkurtë

498. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai nga Ubejdullahu, që thotë se atij ia ka përcjellur Nafiu nga Abdullahu, se Pejgamberi s.a.v.s. para vetes vendoste një shtizë të shkurtë dhe pastaj falej kah ajo.

باب الصلاة إلى العزّة

٤٩٨ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا عَوْنُ بْنُ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَبِي قَالَ « خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْمُهَاجِرَةِ ، فَأَتَى بَوْصُوهُ فَتَوَضَّأَ فَصَلَّى بِنَا الظُّهْرَ وَالْمَصْرَ ، وَبَيْنَ يَدَيْهِ عِزَّةٌ وَالْمَرْأَةُ وَالْحِجَارُ يَمْزُونَ مِنْ رَأْسِهَا »

Të falurit kah shkopi

499. Na ka treguar Ademi, këtij i ka treguar Shu'be, këtij Avn b. Ebu Xhuhajfe, që e ka dëgjuar babain e tij, i cili ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. doli te ne gjatë kohës së vapës së drekës dhe iu soll uji për abdest; mori abdest dhe me ne fali drekën dhe iqindinë, e para tij ishte (i ngulur) shkopi prapa të cilit kaloi një grua me gomar".

٥٠٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ حَاتِمٍ بْنُ بَرِيْعٍ قَالَ حَدَّثَنَا شاذَانُ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي مَيْمُونَةَ قَالَ : سَمِعْتُ

أَنْسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَتِهِ تَبِعْتُهُ أَنَا وَغُلَامٌ وَمَعْنَا عَسَاوَةٌ أَوْ عَصَا أَوْ عِزَّةٌ وَمَعْنَا إِدَاوَةٌ ، فَلِذَا فَرَّغَ مِنْ حَاجَتِهِ نَاولَنَا إِدَاوَةً »

500. Na ka treguar Muhammed b. Hatim b. Bezi'i, këtij Shadani nga Shu'be, eky nga Ata' b. Ebu Mejmoni, që ka thënë:

- Kam dëgjuar Enes b. Malikun që ka thënë: "Kur Pejgamberi s.a.v.s. doli për nevojë (natyrore), e kam përcjellë unë dhe një djlaosh. Me vete kishim një bastun, gjegjësisht një shkop apo shtagë në formë shtize dhe një enë prej lëkure, e kur e kryente nevojën ne ia zgjatnim (jepnim) atë enë lëkure (me ujë)".

باب الشتر بركة وغيرها

٥٠١ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْمُسْلِمِ عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ : خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

بِالْمُهَاجِرَةِ فَصَلَّى بِالْبَهَاءِ الظُّهْرَ وَالْمَصْرَ رَكَعَتَيْنِ وَنَسَبَ بَيْنَ يَدَيْهِ عِزَّةً وَتَوَضَّأَ لِحَيْلِ النَّاسِ يَتَمَسَّحُونَ بِبَوْصُوهِ

Vendosja e sutrës në Meke dhe jashtë saj

501. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, këtij ia ka përcjellur Shu'be nga Hakemi, e ky nga Ebu Xuhajfe, që ka thënë:

"Doli Pejgamberi s.a.v.s. gjatë kohës së vapës së drekës dhe në Bat-ha i fali drekën dhe iqindinë, nga dy reqate, kurse para vete vuri shkopin në formë të shtizës. Mori edhe abdest, kurse masa e pranishme u fërkuan me ujin e abdestit të tij".

باب الصلاة إلى الأستوانة

وقال عمرُ : للمأثور أحق بالسواري من التحدثين إليها

ورأى عمرُ رجلاً يُصلِّي بين أستوانتين فأدناه إلى سارية فقال : صلَّ إليها

٥٠٢ - حدثنا المكيُّ بنُ إبراهيمَ قال حدثنا يزيدُ بنُ أبي عبيدٍ قال كنتُ آتي مع سلةٍ بنِ الأَكْوَعِ

فُيصلُّ عندَ الأستوانةِ التي عندَ المصحفِ ، قلتُ : يا أبا مسلمٍ أراك تتحرَّمُ الصلاةَ عندَ هذِهِ الأستوانةِ ، قال : فإني رأيتُ النبيَّ ﷺ يتحرَّمُ الصلاةَ عندَها

Të falurit kah shtylla

Umeri ka thënë: "Shtyllat, atyre që falen u janë me të nevojshme sesa atyre që pranë tyre bisedojnë".

Umeri e ka parë një njeri duke u falur ndërmjet dy shtyllave të xhamisë dhe e ka afruar te një shtyllë e i ka thënë: "Falu ktu, kah kjo!"

502. Na ka treguar El-Mekki b. Ibrahim, këtij i ka teguar Jezid b. Ebu Ubejde, duke thënë:

- Vija me Selemet b. Ekveun (në xhami) e ai (zakonisht) falej te ajo shtylla që është mu pranë mus-hafit (të Uthmanit), dhe unë i thashë:

"O Ebu Muslim, të shoh se përpiqesh të falesh të kjo shtyllë?" e ai m'u përgjegj:

"E kam parë Pejgamberi s.a.v.s. që orvatej të falej te kjo".

٥٠٣ - حدثنا قبيصةُ قال حدثنا سفيانُ عن عمرو بنِ عمرو عن أنسٍ قال : لقد رأيتُ كبارَ أصحابِ النبيِّ

ﷺ يبتعدونَ السواريَ عندَ المغربِ . وزاد شعبَةُ عن عمرو عن أنسٍ : حتى يخرجَ النبيُّ ﷺ

503. Na ka treguar Kabise, ky ka tënë se ia ka transmetuar Sufjani nga Amër b. Amiri, e ky nga Enesi, i cili ka thënë:

"I kam parë as-habet e dalluar të Pejgamberit s.a.v.s. duke u ngutur kah shtyllat gjatë namazit të akshamit".

Sh'be rastin e lartpërmendur e transmeton nga Amri, e ai nga Enesi i cili ka shtuar (në fund): "...derisa dilte (nga banesa) edhe Pejgamberi s.a.v.s."⁹⁵

باب الصلاة بين السواري في غير جماعة

٥٠٤ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا جُوَيْرِيَةُ عَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ مَرْزُوقٍ قَالَ « دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ الْبَيْتَ وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَعُمَانُ بْنُ طَلْحَةَ وَبِلَالٌ فَأَطَالَ ، ثُمَّ خَرَجَ ، كُنْتُ أَوَّلَ النَّاسِ دَخَلَ عَلَيَّ أَثَرَهُ ، فَسَأَلْتُ بِلَالًا : أَيْنَ صَلَّى ؟ قَالَ : بَيْنَ الْمُرَدِّينَ الْمُقَدَّمِينَ »

Të falurit ndërmjet shtyllave jashta namazit të falur me xhemat

504. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këij ia ka transmetuar Xhujejriu nga Nafiu, e ai nga Ibni Umeri:

- Në Qabe kanë hyrë: Pejgamberi s.a.v.s., Usame b. Zejdi, Uthman b. Talha dhe Bilali. Pejgamberi s.a.v.s. qëndroi gjatë brenda e pastaj doli. Unë kam qenë ndër njerëzit tjerë të cilët të parët hynë pas tij, andaj e pyeta Bilalin: "Ku është falur Pejgamberi?"

"Ndërmjet atyre dy shtyllave të përparme" - u përgjegj Bilali.

٥٠٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ الْكَعْبَةَ وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ وَبِلَالٌ وَعُمَانُ بْنُ طَلْحَةَ الْحَبَشِيُّ ، فَأَعْلَقَهَا عَلَيْهِ وَمَسَّكَ فِيهَا . فَسَأَلْتُ بِلَالًا حِينَ خَرَجَ : مَا صَنَعَ النَّبِيُّ ﷺ ؟ قَالَ : جَدَلَ عَمُودًا عَنْ بَسَارِهِ وَعَمُودًا عَنْ يَمِينِهِ وَثَلَاثَةَ أَعْمِدَةٍ وَرَاءَهُ . وَكَانَ الْبَيْتُ يُؤْتَذُ عَلَى سِنَةِ أَعْمِدَةٍ ، ثُمَّ صَلَّى . وَقَالَ لَنَا إِسْمَاعِيلُ : حَدَّثَنِي مَالِكٌ وَقَالَ : عَمُودَيْنِ عَنْ يَمِينِهِ

95 Pranë të ashtuquajturës shtyllë e muhaxhirit në xhaminë e Muhammedit a.s., në një sanduk të vogël të përshtatshëm, është ruajtur një kopje e Kur'anit, të cilin e lejoi të kodifikohet halifja Uthman me ndihmë të hafëzëve të atëhershëm dhe as-habeve tjerë.

As-habet janë renditur në safe ashtu që shtyllat e xhamisë gjithmonë i kanë pasur para vetit, e kurrsesi ndërmjet tyre.

505. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, duke transmetuar nga Nafiu, ai nga Abdullah b. Umeri se në Qabe kanë hyrë: Pejgamberi s.a.v.s., Usame b. Zejdi, Bilali dhe Uthman b. Talha El-Haxhebi, i cili pas tyre e ka mbyllur Qaben. Pejgamberi a.s. qëndroi më gjatë në Qabe dhe, kur doli, e pyeta Bilalin:

"Çka ka bërë Pejgamberi s.a.v.s.?"

"E bëri një shtyllë nga ana e majtë, një nga e djathta, kurse tri shtylla pas vetit - ndërsa tavani i Qabes ishte në gjashtë shtylla - dhe kështu pastaj u fal".

Na ka treguar Ismaili, të cilit i ka treguar Maliku: "...i bëri dy shtylla nga ana e vetë e djathtë...".

باب ٥٠٦ - حَدَّثَنَا اِبْرَاهِيمُ بْنُ النَّبْرِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو سَمُرَةَ قَالَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ اَنْ عَبْدَ اللّٰهِ كَانَ اِذَا دَخَلَ الْكَعْبَةَ مَشَى قِبَلَ وَجْهِهِ حِيْنَ يَدْخُلُ ، وَجَمَلَ الْبَابَ قِبَلَ ظَهْرِهِ ، فَشَى حَتَّى يَكُوْنَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِدَارِ الَّذِى قِبَلَ وَجْهِهِ قَرِيْبًا مِنْ ثَلَاثَةِ اَذْرُعٍ صَلَّى بِتَوَخُّى الْمَكَانَ الَّذِى اُخْبِرَهُ بِهِ بِلَالٌ اَنْ "الْبَيْتَ صَلَّى فِيهِ . قَالَ : وَابَسَ عَلٰى اُحْدَيْنَا بَأْسٌ اِنْ صَلَّى فِيْ اَيِّ نَوَاحِي الْبَيْتِ شَاءَ

506. Na ka treguar Ibrahim b. Mundhiri, këtij Ebu Damre, këtij Musa b. Ukbe nga Nafiu se Abdullahu, kur ka hyrë në Qabe, ka shkuar përpara, kurse dyert e Qabes i ka lënë pas shpinës së vet, dhe ashtu ka ecur derisa ka ardhur te muri para vetit, për afërsisht tre arshine largësie, ku edhe u fal. Është orvatur të gjejë vendin për të cilin e ka informuar Bilali se aty është falur Pejgamberi s.a.v.s. Gjithashtu Abdullahu ka thënë:

"Askujt nuk i është e ndaluar të falet, në cilëndo anë të Qabes që don".

باب الصلاة إلى الراحة والبيمر والشجر والرخل

٥٠٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الْقَدْمِيُّ حَدَّثَنَا مُسْتَمِرٌّ عَنْ هَيْدِ اللهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنْهُ كَانَ يُرْمَضُ رَاحَتَهُ فَيُصَلِّيْ اِلَيْهَا . قُلْتُ : اَفَرَأَيْتَ اِذَا هَبَّتْ لِرَكَابٍ ؟ قَالَ : كَانَ يَأْخُذُ هَذَا الرَّحْلَ فَيُصَلِّيْهِ اِلَى اُخْرَتِهِ - اَوْ قَالَ مُؤَخَّرِهِ - وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَفْعَلُهُ

Të falurit kah e shaluara, deveja, druri ose shala

507. Na ka treguar Muhammed b. Ebu Bekër El-Mukaddemi (nga Basra), këtij Mu'temeri nga Ubejdullahu, ai nga Nafiu, ky nga Ibni Umeri e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. se e ka vendosur përpara të shaluarën e vet dhe u fal kah ajo.

"Po të kishe parë ti - tha Nafiu - kur deveja iu fry, e mori shalën e nivelizoj (erregulloi) dhe u fal (duke u orientuar) kah mbështetëseja e fundit e shalës, ose ka thënë, kah mbështetëseja pas shalës".

Kështu ka vepruar edhe Ibni Umeri r.a.⁹⁶

باب الصلاة إلى السرير

٥٠٨ - حَدَّثَنَا عُمَانُ بْنُ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: أَعَدَّتُمُونَا بِالْكَلْبِ وَالْحَارِ؟ لَقَدْ رَأَيْتُنِي مُضْطَجِعَةً عَلَى السَّرِيرِ فَجِئَنِي وَالنَّبِيُّ ﷺ فِي وَسْطِ السَّرِيرِ فَيُصَلِّي، فَأُكْرَهُ أَنْ أَسْتَحَهُ، فَأَنْسَلُ مِنْ قَبْلِ رِجْلَيْ الدَّرِيرِ حَتَّى أَنْسَلُ مِنْ لِحَافِي

Të falurit në shtrat

508. Na ka trreguar Uthman b. Ebu Shejbe, këtij Xheriri nga Mensuri, ai nga Ibrahim, ky nga Esvedi, e ai nga Aishja e cila ka thënë:

"Vallë, do të na barazoni me qenin e gomarin? Eshtirirë në shtrat, përcjellja me kujdes, erdhi Pejgamberi s.a.v.s., u ndal në mes të shtratit dhe u fal. Mua më vinte keq t'i afrohem në anën e djathtë, andaj jam tërhequr pa u vërejtur kah këmbët e shtratit dhe kështu pa u hetuar u futa nën mbulesën time".⁹⁷

باب يَرُدُّ الْمُصَلِّيَّ مِنْ مَرٍّ بَيْنَ يَدَيْهِ

وَرَدَّ ابْنُ عُمَرَ فِي النَّشِيدِ، وَفِي الْكُتُبِ، وَقَالَ: إِنَّ أَبِي إِذَا أَنْ تَقَاتَلَهُ قَاتِلُهُ

٥٠٩ - حَدَّثَنَا أَبُو مَسْعُودٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا يُونُسُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هَلَالٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: ح. وَحَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ هَلَالٍ الْعَدَوِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ

96 Sutra e Pejgamberit ka qenë deveja, gjegjësisht shala, sepse nuk ka pasur shkop në dorë. Është transmetuar që Pejgamberi në Bedër ka falur gjithë natën duke e lutur Zotin për fitore mbi idhujtarët, i kthyer kah një dru.

Sutra mund të jetë pajisja e kafshëve, armët etj.

97 Kalimi i gruas para falësit nuk do t'ia prish namazin, sepse Aishja vërtetë është zhagitur nën mbulesë para Pejgamberit.

Mund të falësh në çdo gjë, fortësia e së cilës, mund të ndjehet me ballë e hundë.

يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَحْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ ، فَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَحْدُمْسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ ، فَعَادَ لِيَحْتَازَ فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَمْسَدًا مِنَ الْأُولَى ، فَقَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ : ثُمَّ دَخَلَ عَلَى سَمُرَانَ فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلَاهُ عَلَى سَمُرَانَ ، فَقَالَ : مَا لَكَ وَلَا بِنِ أَخِيكَ يَا أبا سَعِيدٍ ؟ قَالَ : سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقُولُ : إِذَا حَسَى أَحَدٌ كَمِ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدًا أَنْ يَحْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَدْفَعْهُ ، فَإِنَّ أَبِي فُلَيْقًا تَلَّهُ فَأَمَّا هُوَ شَيْطَانٌ

Falësi do ta praps kalimtarin para vetit

Ibni Umeri e ka prapsur kalimtarin para vetit derisa në ndejë e ka lexuar teshehudin, dhe kur është falur në Qabe.

Ai po ashtu ka thënë: "Nëse kalimtari nuk don të tërhiqet pos që me te të grindesh, atëhere ti me te edhe grindu".⁹⁸

509. Na ka treguar Ebu Ma'meri, këtij Ebu-l-Varithi, atij Junusi nga Humejdi b. Hilali, e ai nga Ebu Salihu i cili thotë se Ebu Seidi ka deklaruar që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "...", kurse (nëpërmjet rradhës tjetër të njerëzve) Adem b. Ebu I'jasi i cili thotë se i ka treguar Ebu Salih Es-Semmani i ka kumtuar si vijon:

- Kam parë Ebu Seid El-Hudriun një ditë xhumaje që falej i drejtuar kah diçka e nga masa e ndante diçka dhe një djalosh nga fisi Ebu-Muajt deshi të kalojë para tij, kurse Ebu Seidi e shtyri në gjoks. Djaloshi i shikoi dhe meqë nuk kishte kurrfarë kalimi pos atij para tij, u kthye që të kalojë andej. Ebu Seidi e prapsi edhe më ashpër sesa herën e parë. Më vonë edhe "e hëngri" nga Ebu Seidi, andaj shkoi te Mervani (sundimtari) dhe u ankua për veprimin e Ebu Seidit. Pas tij hyri Ebu Seidi:

- Ç'është me ty dhe djalën e vëllait tënd, o Ebu Seid? - pyeti Mervani

- Kam dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke thënë: Kur dikush nga ju falet në drejtim të diçkaje që e ndan nga masa e dikush don të kalojë para tij, le ta largojë vetë. Nëse ai me këtë nuk pajtohet, le të grindet me te, sepse ai është shejtani (i padëgjueshem)".⁹⁹

98 Fillimi i deklaratës së Ibni Umerit sipas verzionit të Abdu-r-Rezakut është: "Derisa të falësh askujt mos i lejo të kalojë para teje! E nëse kalimtari nuk don të tërhiqet pos...".

99 Falja kah sutra në hapësirë të hapur hynë në akte të preferueshme sipas qëndrimit të

باب إيم المار بين يدي المصلّي

٥١٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَوْمَانَثَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي النَّضْرِ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ بُسَيْرِ بْنِ سَعِيدٍ أَنَّ زَيْدَ بْنَ خَالِدٍ أَرْسَلَهُ إِلَى أَبِي جُرَيْمٍ بِسَأَلِهِ مَاذَا تَسْمَعُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْمَارِّ بَيْنَ يَدَيْهِ لِلْمُصَلِّي ، فَقَالَ أَبُو جُرَيْمٍ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيْ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ . قَالَ أَبُو النَّضْرِ : لَا أَدْرِي أَقَلَّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ شَهْرًا أَوْ سَنَةً

Mëkati i kalimtarit para atij që falet

510. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku nga Ebu Nadri robi i liruar i Umer b. Ubejdullahut, ai nga Busër b. Seidi se Zejd b. Halidi e ka dërguar te Ebu Xhuhejmi që ta pyesë çka ka dëgjuar ai nga Pejgamberi s.a.v.s. rreth kalimtarit para atij që falet dhe Ebu Xhuhejmi ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Sikur të dinte kalimati që kalon para falësit të namazit, se sa mëkat i madh është, do të ndalej në katërdhjetë... sesa të kalojë para tij".

Nuk e dij thotë Ebu Nadri, se Busër b. Seidi a ka thënë "...katërdhjetë ditë, apo muaj, apo vite".

Ebu Hanifes, Malikut, Shafiut, ndërsa Imam Ahmedi këtë e konsideron detyrë obligative (vaxhib).

Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve nëpërmjet Ebu Hurejrrës e thekson hadithin: "Kur dikush nga ju falë në hapësirë (sipërfaqe) të hapur, le ta vejë ndonjë send para vetit, apo të ngulë çkado qoftë, e nëse atë nuk e ka, le të vizatojë një vijë dhe kalimi i udhëtarit (prapa asaj vije) nuk do ta dëmtojë namazin.

Sutra ngulet në tokë përpara vetullës së djathtë ose të majtë, e nëse nuk mund ta ngulë për shkak të fortësisë së terrenit, mund të vëhet në tokë, por vetëm për së gjati.

Kush fal pas sutres, ka të drejtë ta kthejë kalimtarin prapa, qoftë edhe me forcë. Atë kthim duhet bërë pa u larguar nga vendi i faljes së vet, sepse çdo lëvizje e madhe e prish namazin. Kalimtari largohet me ngritjen e zërit të këndimit, me gjest me dorë, e kalimtari i afërt mund të largohet me dorë ose me këmbë.

Me kalimtarin nuk duhet zhvilluar grindje (trahje) serioze, por ta kthesh prapa me forcë fizike. Në çdo aktivitet shkohet nga vepirimi më i thjeshtë kah më i ndërlikuari dhe më seriozi, ndërsa hadithi vë në pah rëndësinë e kujdesit të kalimtarit para namazliut.

Kontestet e ndërsjella nuk duhet zgjidhur vetë arbitrarisht, por nëpërmjet organeve kompetente, e drejtësinë dhe të drejtën duhet zbatuar gjithmonë dhe çdokund.

باب من قال : لا يقطع الصلاة شيء

٥١٤ - **حدثنا** عمر بن حفص قال حدثنا أبي قال حدثنا الأعمش قال حدثنا إبراهيم عن الأسود عن عائشة ع . قال الأعمش وحدثني مسلم عن مسروق عن عائشة : ذكر عندها ما يقطع الصلاة - السكب والحمار والمرأة - فقالت : شبهتمونا بالحمار والكلاب ، والله لقد رأيتُ النبي ﷺ يصلي وأنا على السرير بينه وبين القبلة مضطجعة ، فتبدو لي الحاجة فأكره أن أجلس فأوذى النبي ﷺ ، فأنزل من عندي رجله

Askush dhe asgjë prej anash falësit nuk mund t'ia ndërpresë namazin

514. Na ka treguar Umer b. Hafsi, këtij babai i tij, atij A'meshi, këtij Ibrahimimi nga Esvedi e ky nga Aishja, kurse në senedin tjetër ka deklaruar A'meshi se i ka treguar Muslimi, duke transmetuar nga Mesruku, e ai nga Aishja se tek ajo është biseduar për atë çka i ndërpreu (falësit) namazin: qeni, gomari dhe gruaja, dhe se Aishja ka thënë:

"Na keni barazuar neve me gomarët dhe qentë, kurse pasha All-llahun, e kam parë Pejgamberin s.a.v.s. duke u falur, unë isha mes tij dhe Kibles e shtrirë në shtrat. Mua m'u paraqit nevoja (femërore) dhe nuk më pëlqente të rrij ulur dhe ta shqetësoj Pejgamberin s.a.v.s. dhe ngadalë jam tërhequr pranë këmbëve të tij".

٥١٥ - **حدثنا** إسحاق قال أخبرنا يعقوب بن إبراهيم قال حدثني ابن أخي ابن شهاب أنه سأل عمه عن الصلاة يقطعها شيء ؟ فقال : لا يقطعها شيء . أخبرني عروة بن الزبير أن عائشة زوج النبي ﷺ قالت : قد كان رسول الله ﷺ يقوم فيصلي من الليل وأنا أمتريضة بينه وبين القبلة على فراش أهلي

515. Na ka treguar Is-haku, këtij Jakub b. Ibrahimimi, atij djali i vëllait të tij, Ibni Shihabi, se ai e ka pyetur axhën e vet për namazin se a mundet ta ndërpresë diçka:

- Namazin nuk mund ta ndërprejë asgjë (prej anash) - u përgjigj.

Mua më ka njoftuar Urve b. Zubejri se Aishja, bashkëshortja e Pejgamberit s.a.v.s. ka thënë: "I dërguari i All-llahut ngrihej dhe falej

namazet të detyrueshme (farz), e ato jo të detyrueshme (nafile) në banesën e vet.

natën në shtrat të familjes së vet, ndërsa unë isha e shtrirë mes tij dhe Kibles së tij".¹⁰³

باب إذا حمل جارية صغيرة على عنقه في الصلاة

٥١٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ عَمْرِو بْنِ مَسْعُودٍ
الرُّزِّي عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةَ بِنْتَ زَيْنَبَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
وَأَبِي الْعَاصِ بْنِ رَيْمَةَ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ ، فَذَا سَجَدَ وَضَعَهَا وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا ۝

**Kur personi gjatë namazit la ngarkon
vetit në qafë vajzën e vogël**

516. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, nga Amir b. Abdullah b. Zubejri, e ai nga Amër b. Sulejmë Ez-Zureki, e ky nga Ebu Katade El-Ensari, se Pejgamberi s.a.v.s. është falur duke e bartur Umamen, bijen e Zejnebes - të bijës së Pejgamberit s.a.v.s. - dhe Ebu-l-Asa b. Rebia b. Abdu-sh-Shemsi, i cili kur binte në sexhde, e lente atë, kurse kur ngrihej, e ngarkonte.

103 Kalimtari nuk ia prish falësit namazin e filluar.

Zejnebja është vajza më e madhe e Pejgamberit a.s. nga martesë me Hatixhen, e Fâtimja më e vogla. Muhammedi a.s. me Hatixhen ka pasur: Kasimin, Tahirin, Zejneben, Rukijen, Ummi Gulthumen dhe Fatimen.

Zejnebja është kurorëzuar me Ebu-l-As b. Rebi'an dhe me të ka lindur djalin Aliun dhe Umameten e përmendur, e cila ka lidhur martesë me Aliun kur i ka vdekur bashkëshortja Fatimja, bija e Pejgamberit a.s. Umamja me Aliun ka lindur djalin Muhammedin, i cili ka vdekur në fillim të vitit të 8 hixhri.

Ebu-l-Asi ka qenë njëri ndër idhujtarët më të pasur në Meke dhe Zejnebja me të është kurorëzuar para Shpalljes. Me ardhjen e Shpalljes Zejnebja e ka pranuar Islamin, e në vitin e 6 hixhri është ndarë nga burri, sepse sipas parimit të Kur'anit muslimanja nuk mund të bëjë martesë me idhujtarin.

Ebu-l-Asin, në Bedër e ka robëruar Hirash b. Samiti dhe kur mekasit e kanë dërguar shpërblimin (për lirim) për robërit e tyre, edhe Zejnebja në emër të lirimtë të Ebu-l-Asit ka dërguar qaforen e vet prej xhevahiri, të cilën Pejgamberi a.s. e njohu, u pikëllua dhe tha:

- Po të doni Ebu-l-Asin ta lironi, e edhe qaforen t'ia ktheni pronares!" Kështu Ebu-l-Asi falas e ka fituar lirinë, e Zejnebes ia ka mundësuar shpërnguljen në Medine.

باب إذا صلى إلى فراش فيه حائض

٥١٧ - حَدَّثَنَا عمرو بن زُرَّارَةَ قَالَ أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ عَنِ الشَّيْبَانِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَّادٍ بْنِ الْحَادِ قَالَ أَخْبَرَتْنِي خَالَتِي مَيْمُونَةُ بِنْتُ الْحَارِثِ قَالَتْ : « كَانَ فِرَاشِي حَيْثَ صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ فَرُبَّمَا وَقَعَ ثَوْبُهُ عَلَيَّ وَأَنَا عَلَى فِرَاشِي »

Të falurit kah shtati në të cilin është gruaja me menstruacione

517. Na ka treguar Amër b. Zurare, këtij Hushejmi nga Shejbaniu, ai nga Abdullah b. Sheddad b. Hadi i cili ka thënë:

- Më ka njoftuar tezja ime (nga nëna) Mejmune b. Harith dhe më ka thënë: "Shtrati im ka qenë mu para vendit në të cilin është falur Pejgamberi s.a.v.s. e nganjëherë petku i tij binte në mua, e unë (isha) në shtratin tim".

٥١٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الثَّمَانِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ زِيَادٍ قَالَ حَدَّثَنَا الشَّيْبَانِيُّ سَلِيحُ بْنُ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شَدَّادٍ قَالَ : سَمِعْتُ مَيْمُونَةَ تَقُولُ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي وَأَنَا إِلَى جَنْبِهِ نَائِمَةٌ ، فَذَا سَجَدَ أَصَابَنِي ثَوْبُهُ وَأَنَا حَائِضٌ » وَزَادَ مُسَدَّدٌ عَنْ خَالِدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا سَلِيحُ بْنُ الشَّيْبَانِيِّ « وَأَنَا حَائِضٌ »

518. Na ka treguar Ebu Nu'mani, këtij Abdu-l-Valid b. Zijadi, atij Shejbani Sulejmani, këtij Abullah b. Sheddadi dhe ka thënë:

- E kam dëgjuar Mejmunen e cila thotë: "Pejgamberi s.a.v.s. falej, e une fleja pranë tij, dhe kur bënte sexhde petku i tij më prekte mua, e unë (isha) me menstruacione".

Museddedi duke transmetuar nga Halidi, i cili thotë se i ka treguar Sulejman Shejbaniu (në sened) shton: "...e unë (isha) me menstruacione".

باب هل يفيز الرجل أسراة عند السجود لكي يسجد ؟

٥١٩ - حَدَّثَنَا عمرو بن علي قال حدثنا يحيى قال حدثنا حبيد الله قال حدثنا القاسم عن عائشة رضي الله عنها قالت « بينما عدتھونا بالكلب والحمار ، لقد رأيتني ورسول الله ﷺ يصلي وأنا مضطجة بينة وبين قهله ، فإذا أراد أن يسجد عجز رجله فقبضتها »

**A mundet burri që gjatë kryerjes së sexhdes t'i japë shenjë
gruas së vet që të mund ta kryej sexhden**

519. Na ka treguar Amër b. Aliu, këtij Jahjai, këtij Ubejdullahu, që thotë se atë e ka njoftuar Kasimi, ky nga Aishja r.a. e cila ka thënë:

"Është e papëlqyeshme që na keni barazuar me qenin dhe gomarin, e vërtet e kam parë Pejgamberin s.a.v.s. që falej, e unë isha e shtrirë mes tij dhe Kibles dhe, kur donte të bëjë sexhde, më prekte në këmbë dhe unë i tërhiqja".

باب للراة تطرح عن الصلّى شيئاً من الأذى

٥٢٠ - **عزيم بن إسحق السرماري** قال حدثنا **عبيد الله بن موسى** قال حدثنا **إسرائيل** عن **أبي إسحق** من **عمر بن ميمون** عن **عبيد الله** قال « **بيننا رسول الله ﷺ** قائم يصلي عند الكعبة وجمع قريش في مجالسهم، إذ قال قائل منهم ألا تنظرون إلى هذا اللراة؟ أيكم يقوم إلى جزور آل فلان فيصعد إلى فرجها ودمها وسلاها فيجذب به، ثم يمسها حتى إذا سجد وضعه بين كتفيه؟ فانبعث أشقاهم، فلما سجد رسول الله ﷺ وضعه بين كتفيه، وثبت النبي ﷺ ساجداً. فضحكوا حتى مال بعضهم إلى بعض من الضحك. فانطلق منطلق إلى قاطمة عليها السلام - وهي جويرية - فأقبلت تسعى، وثبت النبي ﷺ ساجداً حتى ألقته عنه، وأقبلت عليهم تسبهم. فلما قضى رسول الله ﷺ الصلاة قال: اللهم عليك بقريش، اللهم عليك بقريش، اللهم عليك بقريش. ثم سئى: اللهم عليك بصرد بن هشام وعتبة بن ربيعة وشيبة بن ربيعة والوليد بن شعبة وأميمة بن خليف وعتبة بن أبي مسيطر وعمارة بن الوليد » قال **عبد الله**: فوالله لقد رأيتم صرعى يوم بدر، ثم سجدوا إلى القلب قلبى بدر. ثم قال رسول الله ﷺ: وأتبع أصحاب القلب لعنة »

**Gruaja mund të heqë diçka të pakëndshme
nga ai që falej**

520. Na ka treguar Ahmed b. Is-haku Es-Suremari, këtij Ubejdullah b. Musai, këtij Israili nga Ebu Is-hak, ai nga Amër b. Mejmuni, e ky nga Abdullahu, i cili ka thënë:

- Derisa Pejgamberi s.a.v.s. falej pranë Qabes, një grup Kurejshitësh ishin aty në takimet e tyre dhe dikush prej tyre tha:

"A nuk e shihni atë munafik! Cili prej jush do të vrapoje deri tek ajo e ajo kafshë e therrur dhe ta marrë fëlliqësirën (bajgën) e saj, gjakun

deh rropullitë (të brendshmet), t'i sjellë dhe të presë derisa të bie në sexhde, dhe ato t'ia vëjë në shpinë?" Atëhere është dërguar më i keqi prej tyre, dhe, kur Pejgamberi s.a.v.s. ra në sexhde, ia vuri ato ndërmjet shpatullave (në shpinë) të tij. Pejgamberi s.a.v.s. qëndroi në sexhde, e ata aq u qeshën, saqë nga të qeshurit u mbështetën njëri mbi tjetrin. Pastaj dikush shkoi te Fatimeja, e cila ishte vajzë e vogël, dhe ajo shkoi atje e Pejgamberi s.a.v.s. ishte në sexhde derisa Fatimja ia hoqi ato (nga shpina), u kthye (Fatimja) kah ata e i qortoi (fyu) rëndë.

Kur Pejgamberi s.a.v.s. e mbaroi namazin, tha:

- **Zoti im, shkatërroi idhujtarët Kurejshitë!**
- **Zoti im, shkatërroi idhujtarët Kurejshitë!**
- **Zoti im, shkatërroi idhujtarët Kurejshitë!**

Pastaj i emërtoi duke thënë:

- **Zoti im, shkatërroje Amër b. Hishamin, Utbe b. Rebian, Shejb b. Rebian, Valid b. Utben, Umejje b. Halifin, Ukbe b. Ebu Muajtin dhe Umer b. Velidin.**

Abdullah (b. Mes'udi) thotë:

- **Pasha Zotin, i kam parë të shtrirë (të hedhur) për tokë në Bedër, pastaj të tërhequr deri te gropa (bunari) "Kalibu Bedër", dhe Pejgamberi s.a.v.s. tha:**

- **I zuri mallkimi shoqërisë së gropës.**

9. Kohët e namazit

سَلَى نَسَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، ثُمَّ قَالَ بِهَذَا أَمْرَتَ . قَالَ عُمَرُ لِرُوَّةٍ : أَعْلَمُ مَا تُحَدِّثُ ، أَوْ إِنَّ جِبْرِيْلَ هُوَ أَقَامَ
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَقْتِ الصَّلَاةِ ؟ قَالَ رُوَّةٌ : كَذَبْتَ كَانَ بَشِيْرُ بْنُ أَبِي مَسْعُوْدٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي

521. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme dhe ka thënë:

- I kam cituar Malikut duke transmetuar nga Ibni Shihabi, se Umer b. Abdu-l-Azizi është vonuar një ditë në faljen e namazit. Atëhere hyri tek ai Urve b. Zubejri dhe e njoftoi, se Mugire b. Shu'be një ditë është vonuar në faljen e namazit derisa ishte në Irak (si mëkëmbës i Kufes), e ka vizituar Ebu Mes'ud El-Ensariu dhe e ka pyetur: "Çka është kjo, Mugire? A nuk e din se Xhirili s.a.v.s. ka zbritur dhe ka falur (kohën e cakuar), dhe (me të) është falur edhe Pejgamberi s.a.v.s. Pastaj, prapë është falur, e edhe Pejgamberi s.a.v.s. është falur, më pastaj prapë është falur, e edhe Pejgamberi s.a.v.s. është falur. Pastaj, prapë është falur, e edhe Pejgamberi s.a.v.s. është falur. Më vonë Xhibrili prapë është falur e me te është falur edhe Pejgamberi s.a.v.s.. Atëherë, Xhibrili ka thënë: "Kështu më është urdhëruar (të ta përcjell të falësh)".

Pastaj Umeri i tha Urves:

"Mbaje në mend çka ke treguar! A nuk ia ka saktësuar vetë Xhibrili Pejgamberit s.a.v.s. kohën e faljes së çdo namazi?"

- Kështu flitnin, tha Urve, Beshir b. Ebu Mesu'udi duke transmetuar nga babai i tij.¹

1 Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- detyrë obligative (farz) është ta falësh namazin në kohën e caktuar. Namazi i falur jashtë kohës së vet nuk është i plotfuqishëm.

- më së miri është ta falësh namazin në kohën e parë të fillimit të kohës së vet, me përjashtim të namazit të drekës dhe ta sabahut. Drekën më së miri është ta falësh kur pushon vapa e mesditës, e sabahun kur deri diku shihet agimi;

- të dijsmit kanë të drejtë t'i bëjnë vërejtje udhëheqësit, kur ai punon diçka kundër rregullave të Islamit;

- për rregullat e paqarta duhet t'i drejtohem t'ij, e në rast të mendimit të ndarë t'ij mbështetemi hadithit dhe burimeve të tjera të shkencës Islame;

- mendimi dhe qëndrimi i individit të pranohet nëse ai është i argumentuar me fakte dhe qëndrime të autoriteteve të pranuar;

٥٢٢ - قال عروة: وقد حدثني عائشة أن رسول الله ﷺ كان يصلي العصر والخمس في حبرتها قبل

أن تظهر

522. Urve ka thënë: dhe më ka trreguar Aishja se Pejgamberi s.a.v.s. e falte iqindinë derisa dielli ishte në dhomën e saj, para se të paraqitet (në tavan).

باب (مُنِيْبِيْنَ اِلَيْهِ وَاَتَمُوْهُ وَاَقِمُوْا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُوْنُوْا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ) [الروم ٣١]
٥٢٣ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبَادٌ - هُوَ ابْنُ عَبَادٍ - عَنْ أَبِي جَهْرَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَدِمَ وَفَدَّ عُمَيْرُ الْقَيْسِ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا: إِنَّا مِنْ هَذَا الْكَلْبِ مِنْ رِبِيْعَةَ، وَلَسْنَا نَعْرِفُ إِلَيْكَ إِلَّا فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ، فَرَأَيْنَا بَشْرَهُ نَأْخُذُهُ مِنْكَ وَتَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ وِرَاءِنَا. فَقَالَ: أَسْرُكُمْ بِأَرْبَعٍ، وَأَنْهَاكُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: الْإِيمَانَ بِاللَّهِ - ثُمَّ فَسَّرَهَا لَمْ - شَهَادَةَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ، وَإِقَامَ الصَّلَاةِ، وَإِحْلَالَ الزَّكَاةِ، وَأَنْ تُؤَدُّوا إِلَى حُسْنِ مَا غَنِيْتُمْ. وَأَنْهَى عَنِ السُّبْحَاءِ، وَالْحَنْثَمِ، وَالْمَقْبَرِ، وَالذَّنْبِيرِ.

"Ata i drejtohen Zotit. Keni frikë Zotin, kryeni namazin e mos u bëni idhujtarë!" (Er-Rum, 31)

523. Na ka trreguar Kutejbe b. Seidi, këtij Abbad b. Abbadi, nga Ebu Xhemre, ai nga Ibni Abbasi i cili ka thënë:

- Pejgamberit s.a.v.s. i erdhi delegacioni i fisit Abdu-l-Kajs dhe i thanë: "Ne jemi nga kjo e kjo anë, nga fisi Rebia dhe nuk mundemi të të vijmë pas në këtë muaj të shenjtë, andaj na urdhëro diçka që do të merrnim prej teje dhe me te t'i thërrasim ata pas neve (në lagje)!"
Atëhere ai tha:

"U urdhëroj me katër detyra, e ua ndaloj katër vese. U urdhëroj: të besuarit në All-llahun, pastaj ua sqaroj këtë, të dëshmoni se nuk ka zot tjetër pos të vetmit All-llah dhe se unë jam i dërguari i All-llahut; pastaj kryerjen e namazit; dhënien e zeqatit dhe të më jepni një të pestën e

- ndërtesat banesore duhet ndërtuar me material të fortë, por në mënyrë modeste dhe pa lluks (saltanet). Hasan Basriu thotë se si fëmijë ka hyrë në dhomat e Pejgamberit a.s. dhe tavanet në to ka mundur t'i prekë me dorë;

- namazi i filluar pas një imami, mund të përfundohet me tjetrin, nëse e zëvendëson imamin e parë.

plaçkës së luftës; kurse u ndaloj: pirjen e lëngut (të ndenjur - të prishur) nga ena e lëkurës, nga shtamba, nga paguri dhe nga temjani".

باب البيعة على إقامة الصلاة

٥٢٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنَا قَيْسٌ عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : بَايَعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَى إِقَامِ الصَّلَاةِ ، وَإِيْتَاءِ الزَّكَاةِ ، وَالنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ

Betimi për kryerjen e namazit me rregull

524. Na ka treguar Muhammed b. Muthanna, këtij Jahjai, këtij Ismaili, këtij ia ka përcjellë Kajsi nga Xherir b. Abdullahu, duke thënë:

"I jam betuar Pejgamberit s.a.v.s. për kryerjen e namazit me rregull, dhënies së zeqatit dhe për mendim të mirë e të sinqertë ndaj çdo muslimani".

باب الصلاة كفاة

٥٢٥ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ الْأَعْمَشِ قَالَ حَدَّثَنَا شَقِيقٌ قَالَ سَمِعْتُ حُذَيْفَةَ قَالَ « كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ : أَيُّكُمْ يَحْفَظُ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي الْفِتْنَةِ ؟ قُلْتُ : أَنَا ، كَمَا قَالَ . قَالَ : إِنَّكَ عَلَيْهِمْ - أَوْ عَلَيْهَا - بَجَرِيءٌ . قُلْتُ : فِئْتَةُ الرَّجُلِ فِي أَهْلِهِ وَعَالِهِ وَوَالِدِهِ وَجَارِهِ تُكْفَرُهَا الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالصَّدَقَةُ وَالْأَمْرُ وَالنَّهْيُ . قَالَ : لَيْسَ هَذَا أُرِيدُ ، وَلَكِنْ الْفِتْنَةُ الَّتِي تَمُوجُ كَمَا يَمُوجُ الْبَحْرُ . قَالَ : لَيْسَ عَلَيْكَ مِنْهَا بِأَمْرٌ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ، إِنْ يَبْتَكَ وَيَبْتَئَهَا بِأَبٍ مُغْلَقًا . قَالَ : أَيُّكُمْ أَمْ يُفْتَحُ ؟ قَالَ : يُكْسَرُ . قَالَ : إِذْ لَا يُفْتَقُ أَبَدًا . قُلْنَا : أَمَا كَانَ عُمَرُ يَعْلَمُ الْبَابَ ؟ قَالَ : نَعَمْ . كَمَا أَنَّ حُونَ الْقَدِيدَ اللَّيْلَةَ . إِنِّي حَدَّثْتُهُ بِحَدِيثٍ لَيْسَ بِالْأَفْطَلِ . فَهَبْنَا أَنْ نَسْأَلَ حُذَيْفَةَ ، فَأَسْرَنَا مَسْرُوقًا فَسَأَلَهُ ، قَالَ : الْبَابُ عُمَرُ »

Namazi si qefaret për gjynahet

525. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai nga A'meshi, këtij i ka treguar Shekiku, që ka thënë se e ka dëgjuar Hudhejfen, i cili thotë:

- Rrinim te Umeri r.a. dhe ai pyeti: "Cili prej jush i mban në mend fjalët e pejgamberit s.a.v.s. për "fitnen".²

2 "Fitnet" domethënë: sprovë, çrregullim.

- Unë fjalë për fjalë si e ka thënë ai - u përgjigja.
- Qenke shumë i guximshëm, tha Umeri, kur ke guxim që ato (fjalë) ose atë njoftim ta përcjellësh.
- Të provuarit e njeriut është te anëtarët e familjes së vet, në pasurinë e tij, te fëmija e tij dhe fqinji i tij, ndërkaq e heq (e shlyen) - kam thënë - falja e namazit me rregull, agjërimi, dhënia e lëmoshës (sadakasë), të urdhëruarit për vepra të mira dhe ndalimi nga veprat e këqija.
- Nuk është kjo ajo çka unë kam për qëllim - tha Umeri, - Unë mendoj për çrregullimin i cili do të valëztojë siç valëzon deti.
- O sundues i besimtarëve, nuk ka këtu për ty kurrfarë dëmi. Ndërmjet teje dhe atij dyert janë të mbyllura.
- A do të thyhen ato, apo do të hapen normalisht ? - pyeti Umeri.
- Do të thyhen - u përgjigj Hudhejfeja.
- Atëherë pra, as që do të mbyllen kurrë - tha Umeri.
- Atëherë, thotë Shekiku, e pyetëm Hudhejfen: "A i ka ditur Umeri ato dyer?"
- Po - u përgjegj Hudhejfeja - ashtu siç (din) që pas ditës është nata. Unë ia kam treguar këtë, vazhdon Hudhejfeja, duke e përcjellë pa gabime.
- U frikuam, thotë Shekiku, që edhe më tej ta marrim në pyetje Hudhejfen, andaj e dërguam Mesrukun dhe ai e ka pyetur për ate, e Hudhejfeja i përgjigjet: "Ato dyer janë Umeri".

٥٢٦ - حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْجٍ عَنْ شَائِمَانَ التَّمِيمِيِّ عَنْ أَبِي عَمَّانَ النَّهْدِيِّ عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ أَنَّ رَجُلًا أَصَابَ مِنْ امْرَأَةٍ قُبْلَةً، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَأَخْبَرَهُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ (أَيُّمِ الصَّلَاةِ طَرَفِي الْهَارِ وَرُفْقًا مِنَ اللَّيْلِ، إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهِبُنَ السَّيِّئَاتِ) فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَلَيْ مُذَا قَالَ: بَلِّغِ أُمَّتِي كَلِمَةً

526. Na ka treguar Kutejbe, këtë e ka njoftuar Jezid b. Zurej'i, ai nga Sulejnam Tejmiu, ky gan Ebu Uthman Nehdiu, e ai nga Ibni Mes'udi se një njeri e ka puthur një grua, ka ardhur te Pejgamberi s.a.v.s. dhe e ka informuar për këtë. Atëhere All-llahu i Madhëruar shpalli:

"Fal namaz skajeve te ditës dhe në disa pjesë të natës, ngase veprat e mira i largojnë të këqijat..."

(Hud, 114)

- A vetëm për mua vlen kjo, o i dërguari i All-llahut? - pyeti fajtori
- Për të gjithë ummetin tim, bashkarisht - u përgjegj Alejhisselami.³

باب فضل الصلاة لوقتها

٥٢٧ — عَزَّ وَجَلَّ أَبُو الرَّيْدِ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ : الْوَلِيدُ بْنُ الْعَبَّادِ أَخْبَرَنِي قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَمْرٍو الشَّيْبَانِيَّ يَقُولُ : حَدَّثَنَا صَاحِبُ هَذِهِ الدَّارِ - وَأَشَارَ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : « سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ : أَيُّ الصَّلَاةِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ ؟ قَالَ : الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا . قَالَ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ : ثُمَّ بَرُّ الْوَالِدَيْنِ . قَالَ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ : الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ . قَالَ : حَدَّثَنِي بَنٌ ، وَوَسَّوَدَةُ لَأَدْنَى »

Vlera e faljes së namazit në kohë

527. Na ka treguar Ebu-l-Velid Hisham b. Abdu-l-Meliku, këtij i ka treguar Shu'be, këtë e ka njoftuar Velid b. Ajzari, që thotë se e ka dëgjuar Ebu Amër Shejbniun duke thënë:

3 Familja mund të jetë sprovë për njeriun nëse ajo nxit në vepra të paligjshme. Të sprovuarit në pasuri përbëhet nga ajo që njeriu ta grumbullojë në mënyrë të padrejtë dhe nga burimet e palejuara; të sprovuarit me fëmijë është që prindët t'i duan fëmijët shumë, andaj ajo dashuri i verbon të mos i shohin të metat e tyre dhe të mos e vërejnë jetën dhe punën e tyre joislame, e të sprovuarit me fqin shprehet në respektimin e të drejtave të ndërsjella dhe në dëshmimin e marrëdhënieve humane ndërnjerëzore.

Sipas mendimit të Tirmidhiut shkak i shpalljes sa ajetit të lartëshënuar është rasti i Ebu Jethirit të cilit i ka ardhur një grua të blejë hurme, e ai e ka futur në shtëpi, i ka shitur hurma diçka më të mira dhe me atë rast e ka puthur. Pastaj ka shkuar te Ebu Bekri, ia ka kumtuar kundërvajtjen e tij, e ai i tha: "Mbuloje turpin tënd dhe lute Zotin të ta falë!" Më vonë ka shkuar te Umeri e edhe ai i ka thënë të njëjten që ia tha Ebu Bekri. Brejtja e ndërgjegjes e ka shpenë deri te Pejgamberis a.s. i cili i tha: "Ti, ndaj njerëzve të shtëpisë sate, je i njëjtë me luftëtarin që lufton në rrugë të Zotit e mungon". Pejgamberi a.s. pastaj e uli kokën dhe heshti gjatë. Atëhere erdhi ajeti: "Fal namaz skajeve të ditës dhe në disa pjesë të natës..." (Hud, 144).

Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- puthja dhe ledhatimi i personave të pakurorëzuar nuk i nënshtrohet ndëshkimit me rrahje (me frushkullime). Kjo është thyerje e principeve të vogla morale dhe akt i përbuzshëm, por nuk i nënshtrohet përgjegjësisë së ligjeve të kësaj bote;
- kryerja me rregul e namazeve shërben si pendim për mëkate të vogla;
- dyert e Mëshirës së All-llahut xh.sh. për të penduarin gjithmonë janë të hapura.

- Na ka treguar pronari ikësaj shtëpie, dhe dha shnje në shtëpine e Abdullah (b. Mes'udit), ka thënë: "E kam pyetur Pejgamberin s.a.v.s., cila punë është më e dashur për All-llahun", e ai u përgjigj:

- Falja e namazit në kohën e vet.
- E pastaj? - pyeti Abdullahu.
- T'u bësh mirë prindërve të tu - u përgjigj ai.
- E cila është pas kësaj? - pyeti.
- Xhihadi në rrugë të All-llahut - tha Pejgamberi a.s.
- Këto m'i tregoi Pejgamberi s.a.v.s. - tha Abdullah b. Mes'udi, - e po të kërkoja ende, ai me siguri do të më shtonte.⁴

باب الصلوات الخمس كفاة

٤٢٨ - حدثنا إبراهيم بن حمزة قال حدثني ابن أبي حازم والدرودي عن يزيد بن محمد بن إبراهيم عن أبي سلمة بن عبد الرحمن عن أبي هريرة أنه سمع رسول الله ﷺ يقول «أرأيتم لو أن نهراً ياب أباب أخدكم يتفيل فيه كل يوم خمسا ما تقول ذلك بئس من ذرته؟ قالوا: لا يبقى من ذرته شيئا. قال: فذلك مثل الصلوات الخمس يعموا الله به الخطايا»

4 Punët e përmendura përbëjnë detyrat themelore të besimtarit. Të njëjtin hadith e transmetojnë edhe muhadithët tjerë në varianta paksa të ndryshuara. Tekstet pjesërisht të ndryshëm të hadithit kanë lindur në saje të nevojave të duardurta dhe kushteve nën të cilat vetë Pejgamberi a.s. i ka dhënë. Disa punë, në kohë të caktuara mund të jenë më të rëndësishme e më të ngutshme se të tjerat. Kështu, në kohën e rrezikut nga armiku zhvillimi i shpirtit luftarak dhe pjesëmarrja në luftë do të jetë bëmiresi më e vlefshme, ndërsa në kohë të thatësisë dhe urisë duhet dhënë përparësi punës ekonomike dhe aktiviteteve bujqësore, duke mos e harruar detyrën e vet ndaj All-llahut xh.sh. dhe njerëzve të tjerë;

- pala mund të pyesë dijetarin njëkohësisht edhe për shumë probleme të ndryshme. Dijetari duhet të jetë i afërt, i butë, i këndshëm, dhe taktik, e pala ndaj tij e kujdeshme dhe me sjellje të mira;

- të plotfuqishme janë aktet e lidhura ndërmjet palëve me mimikë (gjeste) të cilën ata ndër veti e kuptojnë.

Pesë namazet e ditës janë qefaret për gabimet

528. Na ka treguar Ibrahim b. Hamza, këtij Ibnu Ebi Hazëm dhe Dara-verdi, nga Jezidi, ky nga Muhammed b. Ibrahim, ai nga Ebu selame b. Abdu-r-Rahmani, ky nga Ebu Hurejre i cili e ka dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke pyetur:

- Çka mendoni kur para dyerve të ndonjërit prej juve do të ishte lumi në të cilin do të lahej çdo ditë pesë herë; ç'thua, a do të lërë ajo larje tek ai diçka nga ndyrësia e tij?

- Nuk do të lërë asgjë nga ndyrësia e tij - u përgjigjën as-habët.

- Kjo është e njëjtë me faljen e pesë namazeve të ditës me të cilët All-llahu shlyen gabimet e vogla.⁵

باب تصحيح الصلاة عن وقتها

٥٢٩ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا مَهْدِيُّ عَنْ قَيْلَانَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ : مَا أَهْرَفُ شَيْئًا ثَمَّ كَانَ

عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ . قِيلَ : الصَّلَاةُ . قَالَ : أَلَيْسَ صَنَعْتُمْ مَا صَنَعْتُمْ فِيهَا ؟

Shtyrja e faljes së namazit deri para mbarimit të kohës së vet

529. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtë e ka njoftuar Mehdiu nga Gajlani, e ai nga Enesi, i cili ka thënë:

- Nuk njoh (dij) asgjë nga ajo që ka qenë në kohën e Pejgamberit s.a.v.s.

5 Taberaniu dhe Bezzazi hadithin e lartëpërmendur e sjellin nëpërmjet Ebu Seid Hudriut që e ka dëgjuar Pejgamberin a.s. duke thënë: "Çka mendon kur njeriu ka një punë, e ndërmjet tij dhe asaj pune janë pesë lumej, ai shkon ta kryejë atë punë, zhytet e djersitet dhe, saherë që kalon nëpër ata lumej, ai lahet në çdonjërin prej tyre. Pas të gjitha këtyre larjeve, a do të mbetet tek ai ndonjë ndytësirë?"

- Jo - u përgjigjën të pranishmit.

Me faljen e rregull të namazit, besimtarit i falen gabimet e vogla dhe lëshimet fetare të bëra ndaj All-llahut xh.sh. por jo edhe gabimet (mëkatet) e mësha dhe obligimet e lëshuara ndaj njerëzve.

- E namazi? - Pyeti dikush.

- A nuk e keni shkatërruar, vallë, tha ai, me atë që po e shtyni deri në mbarim të kohës së vet.

۵۳۰ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَّارَةَ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ بْنُ وَاصِلٍ أَبُو عُبَيْدَةَ الْهَدَّادُ عَنْ عِمَّانَ بْنِ أَبِي رَوَّادٍ أَنَّهُ سَمِعَ الْعَزِيزَ قَالَ سَمِعْتُ الزُّهْرِيَّ يَقُولُ : دَخَلْتُ كَلْبَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ بِدِمَشْقَ وَهُوَ يَبْكِي فَقُلْتُ : مَا يُبْكِيكَ ؟ قَالَ : لَا أَعْرِفُ شَيْئًا مَّا أَدْرَكَتُ إِلَّا هَذِهِ الصَّلَاةَ ، وَهَذِهِ الصَّلَاةُ قَدْ ضَيَّعَتْ وَقَالَ بَكْرٌ : حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَكْرِ الْبُرْسَانِيُّ أَخْبَرَنَا عِمَّانُ بْنُ أَبِي رَوَّادٍ نَحْوَهُ

530. Na ka treguar Amër b. Zurare, këtij Abdu-l-Vahid b. Vasil Ebu Ubejde El-Haddadi, nga Uthman b. Ebu Revvadi vëllai i Abdu-l-Azizit i cili ka thënë se e ka dëgjuar Zuhriun duke thënë:

- Kam hyrë te Enes b. Maliku në Damask, e ai qante.

- Përse qante? - e pyeta.

- Për shkak se nuk njoh (nuk di) asgjë nga ajo që kam mbajtur në mend, pos këtij namazi, e falje e këtij namazi është shtyrë deri në mbarim të kohës së vet - u përgjigj Enesi.

Edhe Bekër (b. Halefiu) thotë se këtë hadith ia ka treguar Muham-med b. Bekër El-Bursani, kurse këtij Uthman b. Ebu Revvadi.⁶

---

6 Deklarata e Enesit aludon në Haxhaxhahin, Velid b. Abdu-l-Melikon dhe në funksionarët tjerë të mëdhenj shoqërorë-politikë të cilët disa namaze i kanë falur afër kalimit të kohës së tyre.

Abu-r-Rezaku transmeton nga Xhurejxhi e ai nga Atau:

- Velid b. Abdu-l-Meliku e ka shtyrë njëherë faljen e namazit të xhumasë gati deri në muzg. Unë kam ardhur dhe e kam falur drekën para se të ulesha, e pastaj duke ndenjur ulur me mimikë e kam falur iqindinë ndërsa Velidi në minber e këndonte hytben.

Rastet e permendura tregojnë për mizorinë dhe vetëdashjet e ndonjë pushtetmbajtësi para të cilëve njerëzit e ditur dhe të devotshmit janë detyruar të heshtin.

باب المصلي يناجي ربه عز وجل

٥٣١ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا صَلَّى يُنَاجِي رَبَّهُ ، فَلَا يَتَفَلَّنُ عَنْ يَمِينِهِ ، وَلَسَكَنُ نَحْتَ قَدَمِهِ الْيَمْرَى »
 وقال سعيدٌ عن قنادةٍ : لا يَتَفَلَّنُ قَدَامَهُ أَوْ بَيْنَ يَدَيْهِ ، وَلَسَكَنُ عَنْ يَإِرِهِ أَوْ نَحْتَ قَدَمَيْهِ
 وقال شعبةٌ : لا يَبْرُؤُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ ، وَلَسَكَنُ عَنْ بَإِرِهِ أَوْ نَحْتَ قَدَمِهِ
 وقال حميدٌ عن أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ « لا يَبْرُؤُ فِي الْقِبْلَةِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ ، وَلَسَكَنُ عَنْ بَإِرِهِ أَوْ نَحْتَ قَدَمَيْهِ »

Besimtari duke u falur bisedon me Zotin e Madhërueshëm

531. Na ka tërëguar Muslim b. Ibrahim, këtij Hishami nga Katade, e ai nga Enesi i cili thotë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kur dikush nga ju falet, ai bisedon me Zotin e vet, andaj le të mos pështyjë në anën e vet të djathtë, por nën shputën e këmbës së majtë".

Seidi, duke transmetuar nga Katade, thotë: "Le të mos pështyjë para vetit, ose përpara, por në anën e vet të majtë ose nën këmbë të veta".

Shu'be ka thënë:

"Mos të pështyjë besimtari para vetit, as në anën e vet të djathtë, por në anën e vet të majtë ose nën këmbë të veta".

٥٣٢ - حَدَّثَنَا حَفْصُ بْنُ مُعَمَّرٍ قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ ، وَلَا يَسُطُ ذِرَاعَيْهِ كَالْكَلْبِ ، وَإِذَا بَرَأَ فَلَا يَبْرُؤُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَلَا عَنْ يَمِينِهِ ، فَأَمَّا يُنَاجِي رَبَّهُ »

532. Na ka tërëguar Hafs b. Umeri, këtij Jezid b. Ibrahim, këtij Katade, duke e përcjellë nga Enesi, kurse ai nga Pejgamberi s.a.v.s., që ka thënë:

"Kryeni sexhden sipas rregullit! Falësi mot t'i hapë (shtrojë) bërrylat e vet si qen, e kur pështyn, kurrsesi të mos pështyjë para vetit as në anën e vet të djathtë, sepse atëhere ai bisedon me Zotin e vet."⁷

7 Rregullsia e sexhdes do të jetë kur falësi i vendon shuplakat e veta në tokë, i ngre bërrylat

باب الإبراد بالظهير في شدة الحر

٥٣٣ ، ٥٣٤ - **حَدَّثَنَا** أَيُّوبُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ قَالَ صَالِحُ بْنُ كَيْسَانَ حَدَّثَنَا الْأَمْرُجُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَغَيْرُهُ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَنَافِعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهَا حَدَّثَتْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ قَالَ « إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا عَنِ الصَّلَاةِ ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ »

Në vapë të madhe, namazi falet kur të freskohet

533 - 534. Na ka treguar Ejjub b. Sulejmani, këtij Ebu Bekri nga Sulejmani, këtij Salih b. Kejsani, këtij A'rexh Abdu-r-Rahmani dhe përcjellësit tjerë nga Ebu Hurejre, gjithashtu edhe Nafiu, robi i liruar i Abdullah b. Umerit, ky nga Abdullah b. Umeri, e ata që të dy (Ebu Hurejre dhe Ibni Umeri) nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Kur bënë vapë e madhe, shtyeni faljen e namazit të drekës derisa të freskohet. Vapa e madhe është pasqyrim i Xhehennemit".

٥٣٥ - **حَدَّثَنَا** ابْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْمُهَاجِرِ ابْنِ الْحَسَنِ سَمِعَ زَيْدَ بْنَ وَهَّابٍ عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ « أَذَّنَ مُؤَدِّنُ النَّبِيِّ ﷺ الظَّهْرَ فَقَالَ : أَبْرِدْ أَبْرِدْ - أَوْ قَالَ : انْتَظِرْ انْتَظِرْ - وَقَالَ : شِدَّةُ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ ، فَإِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا عَنِ الصَّلَاةِ . حَتَّى رَأَيْنَا قُبَّةَ التَّلْوَلِ »

535. Na ka treguar Ibni Beshshari, këtij Gunderi, këtij Shu'be nga Muhaxhir Ebu-l-Hasani, i cili e ka dëgjuar Zejd b. Vehbin duke e transmetuar nga Ebu Dherri, i cili ka njoftuar se muezini i Pejgamberit s.a.v.s. (Bilali) e ka thirrur ezanin për drekë dhe Pejgamberi ka thënë: **"Shtyje, shtyje derisa të freskohet!"** ose ka thënë: **"Prit! Prit!"** dhe ka shtuar: **"Vapa e madhe, është pasqyrim i Xhehennemit, e sa herë të bëhet vapë e madhe, shtyeni faljen e namazit derisa të freskohet!"**

anash, stomakun e ndan prej kofshëve dhe kështu e vendos fytyrën e vet në tokë ndërmjet duarve të vendosura përpara. Kjo është pozita e dëvotshmërisë ideale, larg çdo mendimi për dembeli(përtaci).

٥٣٦ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ : حَفِظْنَاهُ مِنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَعِيدِ بْنِ السَّيِّبِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ ، فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ »

536. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij i ka treguar Sufjani dhe ka thënë:

- E kam mbajtur ndërmend nga Zuhriu, ai nga Seid b. Musejjebi, ky nga Ebu Hurejre, e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Kur bën vapë e madhe, shtyeni faljen e namazit derisa të freskohet, sepse vapa është pasqyrim i Xhehennemit".

٥٣٧ - « وَاشْتَكَّتِ النَّارُ إِلَى رَبِّهَا فَقَالَتْ : يَا رَبُّ أَكُلُ بَعْضِي بَعْضًا ، فَأَدِنَ لَهَا بِنَفْسَيْنِ : نَفْسًا فِي الشَّوَاءِ وَنَفْسًا فِي الصَّيْفِ ، فَهِيَ أَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ ، وَأَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهِرِيرِ »

537. Xhehennemi iu ankua Zotit të vet duke thënë: "Zoti im, e ha vetveten!" dhe Zoti ia lejoi dy frymëmarrje (ndërprerje): një në dimër, e tjetrën gjatë verës, e kjo është vapa më e madhe të cilën e ndjeni (verës) dhe të ftohtit më të madh të cilin e ndjeni (dimrit)".

٥٣٨ - حَدَّثَنَا عُمرُ بْنُ حَفْصٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « أَبْرِدُوا بِالظُّهْرِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ » . تَابَعَهُ سُفْيَانُ وَبِحَيْ وَأَبُو هُرَيْرَةَ مِنَ الْأَعْمَشِ

538. Na ka treguar Umer b. Hafsi, këtij babai i vet, këtij A'meshi, këtij Ebu Salihu nga Ebu Seidi i cili ka njoftuar se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Shtyeni drekën derisa të freskohet, sepse vapa e madhe është pasqyrim i Xhehennemit".

Në senedin tjetër Hafsa e ndjek Sufjanin, Jahjain dhe Ebu Avanen duke përcjellë këtë hadith nga A'meshi.⁸

8 Easi ka deklaruar: "Ditëve të ftohta, drekën faleni menjëherë kur nis koha e vet, e ditëve të nxehta kur të freskohet".

باب الإبراد بالظهر في السفر

٥٣٩ - حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا مُهَاجِرٌ أَبُو الْحَسَنِ مُوَكَّلٌ لِبْنِي تَيْمٍ أَنَّ اللَّهَ قَالَ سَمِعْتُ زَيْدَ بْنَ وَهْبٍ عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْبَغْدَادِيِّ قَالَ « كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي مَسْجِدٍ ، فَأَرَادَ الْمُؤَدِّنُ أَنْ يُؤَدِّنَ لِلظَّهِرِ ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : أْبْرِدْ . ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُؤَدِّنَ فَقَالَ لَهُ : أْبْرِدْ . حَتَّى رَأَيْنَا فِيهِ التَّلَوَّلَ ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : إِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ ، فَإِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأْبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ » . وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : يَتَقَيُّا بِتَسْمِيلِ

Shtyrja e faljes së drekës gjatë udhëtimit
derisa të freskohet

539. Na ka treguar Adem b. Ebu I'jasi, këtij Shu'be, këtij Muhaxhir Ebu-l-Hasani, rob i liruar i Beni Tejmullahut, duke thënë se e ka dëgjuar Zejd b. Vehbin, ky nga Ebu Dherre El-Gifari, që ka thënë:

- Ishim në një udhëtim me Pejgamberin s.a.v.s. dhe muezini deshti ta thërrasë ezanin për namazin e drekës dhe Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Shtyje derisa të freskohet!" Pak më vonë, muezini deshti ta thërrasë ezanin, e Pejgamberi prapë i tha: "Shtyje derisa të freskohet!", Dhe kështu e kemi parë hijen e bregoreve.

Pastaj Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Vapa e madhe është pasqyrim i Xhehennemit, dhe sa herë që bën vapë e madhe shtyeni faljen e namazit derisa të freskohet!"

Ibni Abbasi r.a. thotë: "Tefejjeu" domethënë lëvizje e hijes.⁹

Porosia e lartshënuar, ka të bëjë vetëm me faljen me xhemat të namazeve të përditshme në xhami.

9 Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve thekson që Bilali ka dashur ta këndojë ikametin e namazit të drekës, andaj Pejgamberi a.s. i ka thënë të presë derisa të freskohet.

باب وقت الظهر عند الزوال . وقال جابر : كان النبي ﷺ يصلي بالمحجرة

٤٠٠ - **حدثنا أبو اليان قال أخبرنا شبيب عن الزهري قال أخبرني أنس بن مالك أن رسول الله ﷺ خرج حين زالت الشمس فصلى الظهر ، فقام على المنبر فذكر الساعة ، فذكر أن فيها أموراً عظيماً ، ثم قال « من أحب أن يأل عن شيء فليئسأل ، فلا تسألوني عن شيء إلا أخبرتكم ما دُست في مقامي هذا » . فأكثرت الناس في البكاء ، وأكثرت أن يقول « سلوني » . فقام عبد الله بن حذافة السهمي فقال : من أبي ؟ قال « أبوك حذافة » . ثم أكثرت أن يقول « سلوني » . فبرك عمر على ركبتيه فقال : رضينا بالله رباً ، وبالإسلام ديناً ، وبمحمد نبياً . فسكت . ثم قال « عرضت على الجنة والنار آتفاً في عرض هذا الخائط ، فلم أرَ كالتخير والشر »**

Koha e drekës fillon kur dielli niset prej zenitit

Xhabiri ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. është falur edhe në kohë të nxehtë të drekës".

540. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtë e ka njoftuar Shuajbi, nga Zuhriu, këtë Enes b. Maliku, se Pejgamberi s.a.v.s. ka dalur në xhami kur dielli është nisur nga zeniti kah perëndimi, e ka falur drekën, qëndroi në minber, e përmendi Ditën e Gjykimit dhe theksoi se në të do të ndodhin ngjarje të mëdha e pastaj pyeti:

"Kush dëshiron të pyes diçka, le të pyes! Për gjithçka që do të më pyesni, do t'u përgjigjem derisa ende jam në këtë vend timin". Njerëzit qanë, e ai gjithnjë e më shumë thoshte: "Më pyetni!"

Pastaj u ngrit Abudllah b. Hudhejfe es-Sehmij, dhe pyeti:

- Kush është babai im ?

- Babai yt është Hudhejfeja - u përgjigj Pejgamberi.

Mirëpo, ende përsëriste: "Më pyetni!" Atëhere Umeri u ngrit në gjunj dhe tha:

- Jemi të kënaqur me all-llahun, për Zot, me Islamin për fe dhe me Muhammedin për Pejgamber.

Heshti Pejgamberi dhe tha: "Më është paraqitur pranë këtij muri Xhenneti dhe Xhehennemi dhe asnjëherë nuk kam vërejtur të mirën (siç është Xhenneti) dhe as të keqen (siç është Xhehennemi)".

٥٤١ - **عَدَسُ** حَمْرُ بْنُ مُهْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي لَيْثَالٍ عَنْ أَبِي بَرزَةَ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي الصُّبْحَ وَأَحَدُنَا يَبْرِفُ جَدِيَّتَهُ ، وَيَقْرَأُ فِيهَا مَا بَيْنَ السُّتَيْنِ إِلَى الْمِائَةِ . وَيُصَلِّي الظُّهْرَ إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ ، وَالْعَصْرَ وَأَحَدُنَا يَذْهَبُ إِلَى أَمْعَى لِلدِّينَةِ رَجْعَ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ . وَنَسِيتُ مَا قَالَ فِي النَّوْبِ . وَلَا يُبَالِي بِتَأْخِيرِ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ . . . ثُمَّ قَالَ - إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ . وَقَالَ مُعَاذٌ قَالَ شُعْبَةُ : ثُمَّ لَقِيتُهُ سِرَّةً فَقَالَ « أَوْ ثُلُثِ اللَّيْلِ »

541. Na ka treguar Hafsb. Umeri, atij i ka treguar Shu'be, ky nga Ebu Minhali, e ai nga Ebu Berze, i cili thotë:

- Pejgamberi s.a.v.s. falte namazin e sabahut ashtu që çdokush nga ne e njihte shokun e vet (pranë vetit) dhe i lexonte në të gjashtëdhjetë deri në njëqind ajete; drekën e falte kur dielli lëvizte nga zeniti, e iqindinë që çdokush nga ne të shkojë deri në mbarim të Medines dhe të kthehet e dielli ende shkëlqente. Kam harruar çka ka thënë (Ebu Berzeti) për aksham, kurse për jacinë nuk është bërë merak a do të shtyhet deri te pjesa e tretë e fundit të natës, pastaj shtoi" deri pas ghysmës së natës".

Muadhi thotë se Shu'be ka thënë: "Një herë e kam takuar Ebu-l-Minhalin dhe ai më tha: "... deri një të tretën e natës".

٥٤٢ - **عَدَسُ** مُحَمَّدٌ - يَعْنِي ابْنَ مُقَاتِلٍ - قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ حَدَّثَنِي غَالِبُ الْقَطَّانُ عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُزَنِيِّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ « كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالظُّهْرِ سَجَدْنَا عَلَى ثِيَابِنَا أَتْفَاءَ الْحَرِّ »

542. Na ka treguar Muhammedi, domethënë Ibni Mukatili dhe ka thënë se e ka informuar Abdullahu, atij ia ka përcjellë Halid b. Abdurrahmani, këtij Galib el-Kattani, nga Bekër b. Abdullah el-Muzenni, ai nga Enes b. Maliku, që ka thënë:

- Kur faleshim me Pejgamberin s.a.v.s. në kohëra të drekës, në sexhde binim çdokush në petk të vet, duke u ruajtur nga vapa".¹⁰

10 Nga hadithet e përmendur mund të përfundohet:

- Pejgamberi a.s. ka filluar ta falë namazin e sabahut në muzg në të cilin as-habet do të mund të njifeshin, e e përfundonte derisa shihej mirë;

باب تأخير الظهر إلى العصر
٥٤٣ - حَدَّثَنَا أَبُو الزُّبَيْنِ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى بِالْمَدِينَةِ سَهْمًا وَثَمَانِيَا الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْمَشَاءَ ، فَقَالَ أَيُّوبُ : لَدَلُّهُ فِي لَيْلَةِ مَطْلِبَةٍ ؟
قال : عسى

Shtyrja e namazit të drekës deri para fillimit të iqindisë

543. Na ka treguar Ebu Nu'mani, këtij ia ka përcjellë Hammad b. Zejdi nga Amër b. Dinari, ai nga Xhabir b. Zejdi, e ky nga Ibni Abbasi se

- koha e namazit të drekës fillon kur dielli nis të largohet nga zeniti;
- preferohet që iqindija të falet derisa dielli ende është në shkëlqimin e tij të plotë. Shafi'u, Maliku dhe Ahmedi koniderojnë se është mustehab të falësh iqindinë sa më parë, në çastin e fillimit të kohës së saj.
- Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të hadithëve përmend: "Pejgamberi a.s. falte iqindinë derisa dielli ishte fort i bardhë, lart mbi horizont në shkëlqimin e tij të plotë dhe shkohej deri në lagjet e epërme të Medines, ndërsa dielli ende ishte lart".
- Nevaviu mendon se me këtë mendohet në iqindinë e parë, ngase është e pamundur pas saj t'i kalosh 2-3 mile dhe të arrish deri te vendbanimet (lagjet) dhe fshatrat e epërme të Medines, të ahtuquajtura Ahvali vendbanime, e dielli ende të jetë në shkëlqimin e tij të plotë. Kjo është iqindija e cila fillon në kohën kur hija e sendit të drejtë (vertikal) është e gjatë sa edhe vetë sendi, duke mos e llogaritur hijen të cilën e ka pasur sendi në kohën e drekës. Ky është qëndrimi i Malikut, shafiut dhe i disa juristëve.
- Ebu Hanifja konsideron se koha e iqindisë fillon vetëm atëherë kur hija e sendit të drejtë të jetë e gjatë dy herë sa është sendi gjegjës. Pejgamberi a.s. ka porositur që ditëve me vapë falja e namazit të drekës me xhemat të bëhet kur të freskohet, e kjo bëhet kur hija e sendeve të drejta të jetë e gjatë aq sa janë edhe vetë sendet, ose diç më e gjatë, e më së miri kur hija të jetë dy herë më e gjatë nga sendi i vet. Këto, pra, janë çastet kur me siguri mund të thuhet se koha e drekës ka kaluar dhe se ka filluar koha e iqindisë;
- mirë është të shtyhet falja e namazit të jacisë deri në 1/3 e natës, e edhe deri në gjysmë të natës, Faljen e jacisë pas kalimit të ghysmës së natës Termidhiu e numëron në veprime të qortueshme;
- është e qortueshme fjetja para faljes së jacisë dhe ndejtja në llafosje (në bisedë) të padobishme pas faljes së jacisë, sepse kjo pengon gdhirjen e hershme dhe shpejton zhvillimin e përtacisë. Nga kjo përjashtohen ndejtat me biseda të dobishme dhe ligjeratat, bisedat me mysafirë dhe me gjindjen e shtëpisë, ndejtat e plotësuara me këndimin e Kur'anit dhe me studimin e disiplinave të caktuara shkencore.

Pejgamberi s.a.v.s. ka falur në Medine shtatë reqate (në emër të akshamit dhe jacisë) dhe tetë (në emër të drekës e iqindisë). Atëhere Ejubi e pyeti Xhabirin:

"Ndoshta kjo ka qenë në ndonjë natë me shi?"

- Është e mundur - u përgjigj Xhabiri.¹¹

باب وقت العصر . وقال أبو أسامة عن هشام : من قصر حُجْرَتِهَا

٥٤٤ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ عَنْ هِشَامٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصَلِّيُ الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ لَمْ تَخْرُجْ مِنْ حُجْرَتِهَا ،

Koha e faljes së iqindisë

544. Na ka treguar Ibrahim b. Mundhiri, këtij Enes b. Ijadi nga Hishami ,e këtij babai i tij se Aishja ka thënë që i dërguari i All-llahut xh.sh. e falte iqindinë, kurse dielli (hija) nuk dilte nga dhoma e saj.

Ebu Usame tregon duke përcjellë nga Hishami, e ai nga babai i tij, e ky nga Aishja: "...Kurse dielli ende nuk tërhiqej nga thellësia e dhomës së saj".

٥٤٥ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصَلِّيُ الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ فِي حُجْرَتِهَا ، لَمْ يَطْهَرِ النَّوَى مِنْ حُجْرَتِهَا

11 Rasti i paraqitur është kuptuar në mënyra të ndryshme. Disa juristë konsiderojnë se Pejgamberi a.s. namazet e përmendura i ka falur të bashkuara të gjitha nga dy, për shkak të kohës me shi. Muslimi, Ebu Davudi dhe Nesaiu theksojnë se Ibni Abbasi ka thënë: "I dërguari i All-llahut xh.sh. drekën dhe iqindinë i ka falur bashkarisht, e akshamin dhe jacinë prapë i ka lidhur bashkë, pa qenë në udhëtim e as që ka pasur ndonjë rrezik nga armiku". Kështu kanë vepruar disa as-habe. Këtë mendim e kanë edhe Maliku dhe Ahmedi, e edhe Shafiu, me kusht që të bjerë shi pa ndërprerë nga fillimi i një kohe të namazit e deri te fillimi i kohës së namazit tjetër të ardhshëm.

Evzaiu dhe juristët e shkollës hanefite konsiderojnë se edhe në kohë me shi çdo namaz kryhet në kohën e vet të caktuar njëri pas tjetrit. Mundet, p.sh., dreka të falet afër kalimit të kohës së vet dhe menjëherë posa të fillojë koha e iqindisë të falet iqindia. Këtë mendim e vërteton edhe deklarata e Ibni Mes'udjt të cilën e kanë shënuar edhe Buhariu edhe Muslimi, e cila do të mund të përkthehej kështu:

"Nuk e kam parë të dërguarin e All-llahut të ketë falur një namaz jashta kohës së vet të caktuar, me përjashtim që nganjëherë do ta shtynte deri në përfundim të kohës së tij. Kështu falte akshamin dhe jacinë bashkatisht..."

545. Na ka treguar Kutejbe, këtij Lejthi, duke e përcjellë nga Ibni Shihabi, ai nga Urve, e ky nga Aishja së Pejgamberi s.a.v.s. e ka falur iqindinë derisa dielli ende ishte në dhomën e saj dhe hija nuk ngrihej nga dhoma e saj.¹²

٥٤٦ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ أَخْبَرَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عِن مَائِثَةَ قَالَتْ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي صَلَاةَ النَّصْرِ وَالشَّمْسِ طَالِمَةً فِي حُبْرَتِي ، لَمْ يَظْهَرِ النَّبِيُّ بَدَأَ »
 وَقَالَ مَالِكٌ وَيَعْقِبُ بْنُ سَعِيدٍ وَشُعَيْبُ بْنُ أَبِي حَنَسَةَ « وَالشَّمْسُ قَبْلَ أَنْ تَظْهَرَ »

12 Duke u mbështetur në rastin e epërm, njëra palë e juristëve preferojnë faljen e iqindisë në fillim të nisjes së kohës së saj, e pala tjetër të shtyhet pak.

Ebu Davudi dhe Termidhiu, në përmbledhjet e tyre të haditheve edhe Hakemi në Mustedrekun e tij nëpërmjet Ibni Abbasit, kanë regjistruar deklaratën e Pejgamberit a.s. - Xhibrili dy herë më është bërë imam në Qabe: herën e parë ma ka falur iqindinë kur hija e Qabes ka qenë e gjatë sa edhe lartësia e saj, e herën e dytë kur hija e saj ka qenë dy herë më e gjatë se lartësia e saj.

Ebu Hanife e pranon deklaratën e lartpërmendur, por e plotëson me deklaratën e Ali b. Shejbaniut: "Kemi ardhur tek i dërguari i All-llahut xh.sh. në Medine dhe ai e ka shtyrë faljen e iqindisë derisa dielli ishte i bardhë dhe me shkëlqim të fortë". Këtë hadith e kanë regjistruar në përmbledhjet e tyre Ebu Davudi dhe Ibni Maxhe dhe mund të konkludohet se Pejgamberi a.s. e ka falur iqindinë atëhere kur tërësisht kalon vapa e diellit.

Xhabiri ka thënë: "I dërguari i All-llahut e falte iqindinë atëherë kur hija e sendeve (objekteve) të drejtë do të ishte dy herë më e gjatë se ato sende".

Në saje të haditheve të përmendur Ebu Hanife konsideron që koha e drekës përfundon, e iqindisë fillon në momentin kur hija e sendeve të drejta (vertikale) të jetë dy herë më e gjatë nga ato sende, duke mos e llogaritur hijen të cilën ato sende e kanë pasur në çastin kur dielli ka qenë në pikën e zenitit.

Maliku, Shafiu, Ahmedi, Ebu Jusufi dhe Muhammedi konsiderojnë që koha e drekës përfundon, e iqindija fillon kur hija e objektit të drejtë të jetë e gjatë sa edhe vetë objekti, duke mos e llogaritur hijen të cilën ai objekt e ka pasur kur dielli ka qenë në zenit.

Duket se Hasan Basriu ka thënë:

"Kur hija e objektit vertikal të jetë e gjatë sa edhe vetë objekti, atëhere kalon koha e namazit të drekës, por me këte nuk fillon koha e iqindisë, dhe ate krejt derisa hija e objektit vertikal të jetë dy herë më e gjatë nga objekti i vet. Ndërmjet këtyre dy kufijve kohorë është periudha kohore e shkurtër në të cilën është e dyshimtë të falësh namazin obligativ".

Ebu Thevri dhe Taberanija thonë:

"Kur hija e objektit vertikal të jetë e gjatë sa edhe vetë objekti atëhere ka filluar koha e iqindisë, por edhe koha e drekës zgjat ende edhe pas kësaj aq gjatë saqë mund të falen katër reقاتet e saj obligativë. Pas kësaj fillon vetëm koha e iqindisë". Këtë mendim e ka pranuar edhe Malikku.

546. Na ka treguar Nuajmi, këtë e ka informuar Ibni Ujejne, ky nga Zuhriu, ai nga Urve e ky nga Aishja e cila ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. falte namazin e iqindisë e dielli ende shkëlqente në dhomën time dhe hija nuk ngrihej.

Maliku, Jahja b. Seidi, Shuajbi dhe Ibni Ebu Hafse e transmetojnë hadithin e lartpërmendur (duke e përfunduar): "...para se të ngrihej dielli (nga dhoma)".

٥٤٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مَرْثَدَةَ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا عَوْفٌ عَنْ سَيَّارِ بْنِ سَلَامَةَ قَالَ : دَخَلْتُ أَنَا وَأَبِي عَلَى أَبِي بَرزَةَ الْأَسْلَمِيِّ ، قَالَ لَهُ أَبِي : كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ ؟ فَقَالَ : كَانَ يُصَلِّي الْمَجْبِرَ - الَّتِي تَدْعُوْنَهَا الْأُولَى - حِينَ تَدْحَضُ الشَّمْسُ وَيُصَلِّي الْمَعْرَ ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدُنَا إِلَى رَحْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ نَحِيَّةً . وَنَسِيتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ . وَكَانَ بِسَبْحِهِ أَنْ يُؤَخَّرَ مِنَ الْعِشَاءِ الَّتِي تَدْعُوْنَهَا الْعَتَمَةُ ، وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلِهَا وَالْحَدِيثَ بِمَدَّهَا . وَكَانَ يَنْفَعِلُ مِنْ صَلَاةِ الْعَتَمَةِ حِينَ يَعْرِفُ الرَّجُلُ جَابِسَهُ ، وَيَقْرَأُ بِالسُّبْحِ إِلَى الْمِائَةِ

547. Na ka treguar Muhammed b. Mukatili, këtë e ka informuar Abdul-lahu, ate Avfi, duke e përcjellë nga Sejjar b. Selame, që ka thënë:

- Kemi hyrë unë dhe babai im të Ebu Berze Eslemi, e babai im i tha: "Si i ka falur Pejgamberis s.a.v.s. namazet në kohë të caktuar?"

Ai u përgjigj:

- Namazin e drekës, të cilin e quanin namaz të parë të ditës, e ka falur kur dielli rrëshqet nga zeniti; iqindinë e falte ashtu që dikush nga ne ka mundur të kthehet në shtëpi të vet nga skaji i Medines e dielli ende shkëlqente, e kam harruar çka ka thënë (Ebu Berze) për namazin e akshamit.

Jacinë, të cilën e quani "el-atemete"¹³, ja kishte ëndja ta shtyjë (deri në natën e errët), e ka urrejtur të fjeturit para saj dhe të biseduarit pas saj; kthehej (kah masa) pas faljes së sabahut, vetëm atëherë kur njeriu

13 "el-Atemetun" domethënë errësirë, terr.

ka mundur ta njohë shokun e vet (pranë vetit), e në te lexonte gjashtëdhjetë deri njëqind ajete.¹⁴

٥٤٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَالْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ « كُنَّا نُصَلِّيَ الْعَصْرَ ، ثُمَّ يَخْرُجُ الْإِنْسَانُ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ فَتَجِدُهُمْ يُصَلُّونَ الْعَصْرَ

548. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme duke transmetuar nga Maliku, ai nga Is-hak b. Abdullah b. Ebu Talhai, ky nga Enes b. Maliku, që ka thënë:

"Falnim iqindinë, e pastaj dikush dilte deri te fisi Benu Amër ibni Avf dhe i gjente duke falur iqindinë".¹⁵

٥٤٩ - حَدَّثَنَا ابْنُ مِقَاتٍ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرِ بْنُ عُمَانَ بْنِ سَهْلٍ بْنُ حَنِيْفٍ ، قَالَ سَمِعْتُ أَبَا أُمَامَةَ يَقُولُ : صَلَّيْنَا مَعَ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ الظُّهْرَ ، ثُمَّ خَرَجْنَا حَتَّى دَخَلْنَا عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فَوَجَدْنَاهُ يُصَلِّيُ الْعَصْرَ ، فَقُلْتُ يَا عَمَّ مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ الَّتِي صَلَّيْتَ ؟ قَالَ : الْعَصْرُ ، وَهَذِهِ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الَّتِي كُنَّا نُصَلِّيُ مَعَهُ

549. Na ka treguar Ibni Mukatili këtë e ka informuar Abdullahu, këtë Ebu Bekër b. Uthman b. Sehl b. Hunejf, që thotë e e ka dëgjuar Ebu Umamen duke thënë:

- E falëm drekën me Umer b. Abdu-l-Azizin dhe dolëm e erdhëm te Enes b. Maliku dhe e gjetëm duke falur iqindinë: "Axhë, pyeta, çfarë është ky namaz që e fale?"

- Iqindija, u përgjegj, dhe ky është namazi i Pejgamberit s.a.v.s. të cilin e falnim me te.

14 Hadithi i përmendur e vërteton qëndrimin e Ebu Hanifes, se iqindija fillon atëhere kur hija e objektit vertikal të jetë dy here më e gjatë nga vetë objekti, duke mos e llogaritur hijen të cilën e ka pasur ai objekt kur dielli ka qenë në zenit.

15 Fisi Benu Amër ka banuar në Kuba', dy mila larg nga Medina, e mila llogaritet 3.500 - 4.000 arshine. Deklarata e Enesit vërteton se si as-habet në qytet e kanë falur iqindinë në çastet e para të fillimit të kohës së saj, e në fshatra diçka më vonë, pikërisht kur hija e objektit vertikal të jetë dy herë më e gjatë nga objekti i vet; e falnin nën hije e pastaj i vazhdonin punët e tyre të përditshme.

٥٥٠ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّيُ الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ سُرْتَفَعَةٌ حَيَّةٌ ، فَيَذْهَبُ الْمَذَاهِبُ إِلَى الْعَوَالِي فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ سُرْتَفَعَةٌ ، وَبعضُ الْعَوَالِي مِنَ الْمَدِينَةِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَمْيَالٍ أَوْ نَحْوِهِ

550. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtij Shuajbi nga Zuhriu të cilit i ka treguar Enes b. Maliku dhe ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. e falte iqindinë derisa dielli ishte ende lart e shkëlqente. Njeriu mund të shkonte deri te vendbanimet e larta (në Juglindje të Medines) dhe atje të arrijë, e dielli ende (ishte) lart. Disa nga ato vendbanime të larta ishin rreth katër mile larg Medines ose për afër-sisht aq".

٥٥١ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : كُنَّا نُصَلِّيُ الْعَصْرَ ، ثُمَّ يَذْهَبُ الْمَذَاهِبُ مِنَّا إِلَى قُبَاءَ فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ سُرْتَفَعَةٌ

551. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku nga Ibni Shihabi, ai nga Enes b. Maliku që ka thënë:

"Falnim iqindinë dhe dikush nga ne nisej në Kuba' dhe kur arrin tek ata, dielli ende ishte lart".

بَابُ إِثْمٍ مِنْ فَاتِنَةِ الْعَصْرِ

٥٥٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنِ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : «الَّذِي تَفَوُّتَهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ كَأَنَّما وُتِرَ أَهْلُهُ وَمَالُهُ»

Për gjynahun e atij që i kalon namazi i iqindisë

552. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku nga Nafiu, ai nga Ibni Umeri, se Pejgamberi s.av.s. ka thënë:

"Atij të cilit i kalon namazi i iqindisë është sikur ai të cilit i është gjymtuar (cunguar) familja dhe pasuri e vet".¹⁶

16 Ibni Vehbiu dhe numri më i madh i juristëve mendojnë se ky hadith i referohet personit i cili nuk e fal iqindinë në kohën e saj të caktuar e Suhanuni mendon se i referohet edhe

باب من ترك العصر

٥٥٣ - حدثنا مسلم بن إبراهيم قال حدثنا هشام قال حدثنا يحيى بن أبي كثير عن أبي فلابة عن أبي الليخ قال : كنا مع يريدة في غزوة في يوم ذي عيم ، فقال : بكرُوا بصلاةِ العصرِ ، فإنَّ النبيَّ ﷺ قال « مَنْ ترك صلاةَ العصرِ قد حبط عمله »

Kush e len namazin e iqindisë

553. Na ka treguar Muslim b. Ibrahim, këtij Hishami, këtij Jahja b. Ebu Kethiri, nga Ebu Kilabi, kurse ky nga Ebu Melihu që thotë:

- Kemi qenë me Ebu Burejden në një ekspeditë ushtarake një ditë të vrerët dhe ai na tha: "Ngutuni me iqindinë, sepse Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Kush e len Iqindinë, puna e tij është në humbje"¹⁷

personit i cili e shtyn deri afër përendimit të diellit, ndërsa Evzaiu dhe disa mendojnë se aludohet në atë i cili e shtyn derisa dielli merr ngjyrën e kuqe në të bardhë. Ebu Davudi pohon se hadithi i përmendur i referohet çdo personi që shtyn faljen e cilitdo farz të namazit deri në të përfunduar të kohës së tij.

Për faljen e iqindisë në kohë të caktuar është tërhequr vërejtja edhe në Kur'an dhe hadith. Kjo është koha më e përshtatshme për kryerjen e punëve të përditshme, dhe njerëzit të zënë me to e harrojnë lehtë.

Hatabiu, hadithin e përmendur e ka komentuar:

- Kush nuk e fal iqindinë me kohë, është i ngjashëm me personin i cili vetë ia ka cinguar vetit kapitalin e vet, i është hakmarrur familjes së vet dhe në fund ka mbetur edhe pa pasuri edhe pa familje. Duhet pasur kujdes për faljen në kohë të iqindisë, ashtu sikur kujdesem për familjen dhe pasurinë personale.

Ebu Umeri thotë që këtu krahasohet personi me familjen dhe pasurinë e të cilit e ka goditur ndonjë fatkeqësi e rëndë e përgjithshme, në të cilën nga ai kërkohet të jetë i përjashtuar edhe nga familja e vet, edhe nga pasuria personale; ose krahasohet personi përgjegjës për lëshim (mungesë) të cilin e mendojnë dy brenga: brenga për fatkeqësinë dhe brenga për pasojat e tij përfundimtare.

Ebu Abdullah (Buhariu), duke e komentuar shprehjen "Vutire", thotë:

"Zoti do t'jua zvogëlojë dhe do t'jua shkurtojë veprat tuaja".

"I jam hakmarrur njeriut", mendohet kur dikujt ia vret ose ia merr pasurinë.

17 Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- është e preferueshme që iqindija në ditët me vranësira të falet në çastet e para të fillimit të kohës së saj;

- sipas mendimit të disa juristëve të shkollës hambelije, pabesimtar është ai që pa arsye nuk i fal namazet obligativë. Shkatërrimin e punëve të besimtarit disa e lidhin me

باب فضل صلاة العصر

٥٥٤ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ قَالَ حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ مُعَاوِيَةَ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ فَنَظَرَ إِلَى الْقَمَرِ لَيْلَةً - يَعْنِي الْبَدْرَ - فَقَالَ : إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبِّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا الْقَمَرَ ، لَا تَصَامُونَ فِي زَوَائِجِهِ ، فَإِنْ أَسْتَلَمْتُمْ أَنْ لَا تُغْلَبُوا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا فَاقْلُوا . ثُمَّ قَرَأَ ﴿ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴾ قَالَ إِسْمَاعِيلُ : اَقْلُوا ، لَا تَقْوَتْكُمْ

Rëndësia e namazit të iqindisë

554. Na ka treguar Humejdiu, këtij Mervan b. Muaviu, këtij Ismaili nga Kajsi, e ai nga Xheriri i cili ka thënë:

- Kemi qenë të Pejgamberi s.a.v.s. dhe ai shkoi natën kah hëna, domethënë, kah hëna e plotë, dhe tha: "Ju do ta shihni Zotin tuaj siç po e shihni këtë hënë dhe nuk do të jeni të penguar në të pamurit e Tij, prandaj nëse mundeni, e diçka nuk u pengon të faleni para daljes së diellit dhe përrëndimit të tij, kryene pra atë!" Atëhere vazhdoi të citojë (ajetin):

"Lutjuni me mirënjohje Zotit tuaj para lindjes dhe perëndimit të diellit!"

(Taha, 130).

Ismail (b. Halid) duke e transmetuar hadithin e lartpërmendur thotë: "... Faluni e kurrresi, mos lejoni t'u kalojnë!..."¹⁸

personin i cili nuk e pranon borxhin e faljes së namazit ose i përqesh ata që falin.

Hadithi tërheq vërejtjen për nevojën e faljes së namazeve obligativë në kohë, e veçmas iqindisë. Sktësia në çdo punë e ka vlerën e vet, e josaktësia qortimin dhe përgjegjësinë ligjore.

Juristët duke e komentuar hadithin e lartpërmendur shtojnë: "...ndoshta edhe veprat tjera do të jenë të padobishme".

18. Nga hadithi mund të përfundohet

- besimtarët do ta shohin All-llahun xh.sh në Ditën e Gjykimit. Qëndrim të kundërt me këtë kanë mu'tezilët, harixhinjtë edhe disa murxhi'e. Ata i përmbahen brendesë tekstuale të ajetit: "Njeriu mund të flasë (të komunikojë) me All-llahun vetëm me anë të shpalljes ose prapa perdes (mbulesës ndarëse) ose t'i dërgohet melaqja si i dërguar..." (esh-Shura, 51).

Përfaqësuesit e mësimit ortodoks Islam mendojnë se ky ajët ka të bëjë me Shpalljen

••• — حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ حَدَّثَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي مُرَّةٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « يَتَأَقَّبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ النَّجْرِ وَصَلَاةِ الْمَصْرِ ، ثُمَّ يَمْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ ، فَيَسْأَلُهُمْ - وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ - : كَيْفَ تَرَكَتُمْ جِهَادِي ؟ يَقُولُونَ : تَرَكَدَامُ وَمِمَّ بَصَلْتُمْ ، وَأَتَيْنَاكُمْ وَمِمَّ يُصَلُّونَ »

555. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij ia ka transmetuar Maliku, nga Ebu Zinadi, ai nga A'rexhi, e ky nga Ebu Hurejre r.a. se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Tek ju ndërrohen melaqet e natës dhe të ditës, e takohen (të dy palët) në kohë të faljes së namazit të sabahut e të iqindisë. Pastaj hypin (ngjiten) ato që te ju kanë bujtur dhe Zoti i pyet, e Ai din më shumë se ato: "Në çfarë gjendje i keni lënë robët e mi?"

"I kemi lënë, do të thonë ato, duke falur namaz, e u kemi ardhur, edhe ata falin namaz".¹⁹

Hyjnore të kësaj bote e cila i është dërguar Pejgamberëve, duke e vërtetuar edhe me një sërë ajetesh, si: "Vuxhuhun jevmeidhin nadiretun ila rabbiha nadhoretun". d.m.th. "Disa fytyra atë dittë do të jenë të freskëta dhe të lumtura dhe do ta shikojnë Zotin e tyre".(el-Kijame 22-23). Pastaj: "Kel-la innehum an rabbihim le mahxhubun"., d.m.th. "Pabesimtarët dhe idhujtarët në Ditën e Gjykimit do të jenë të mbuluar nga fytyra e Zotit të tyre" (el-Mutafifin, 15). Këto ajete vërtojnë qëndrimin e dijetarëve të drejtimit hanefite. Kjo pamje mund të jetë vetëm me kusht të ligjit të botës së ardhme dhe jetës, e jo sipas ligjeve të jetës të ndodhive materiale;

- sabahu dhe iqindija mund të jenë namaze të vlefshme. Njerëzve ua ka ëndja të zgjohen vonë në mengjes, e zgjuarja herët e merrt edhe pse kjo e nxiton përtacinë, dëmton shprehitë e punës dhe standardin. Këto të meta deri diku i largon zgjuarja herët, marrja e abdestit dhe falja në kohë të caktuar të sabahut.

19 Ketu fjala është për melaqet, përcjellëset dhe vajtoret e njerëzve te cilat kujdesen dhe e regjistrojnë çdo veprim të njeriut.

Kur I'jadi thotë: "Ndoshta këtu nuk mendohet në melaqet përcjellëse të njerëzve, por në melaqet si qenie të përgjithshme shpirtërore të cilat dikur All-llahut xh.sh. i kanë kundërshtuar se do të krijojnë njeriun i cili në tokë do të deidh gjakun dhe do të jetë i padëgjueshëm. Mirëpo, shoqëria njerëzore u tregua tjetër, çka melaqet i befasoi dhe i bindi në përkufizueshmërinë personale të të kuptuarit e zhvillimit të ardhshëm të botës.

Kurtubiu konsideron se qëllimi i takimit të melaqeve në sabah dhe iqindi është që të nxirret pranimi i tyre për mirësinë e njeriut dhe deklarimin (shprehjen) para All-llahut

باب من أدرك ركعة من العصر قبل الغروب

۵۵۶ - حدیث ابو نعیم قال حدثنا شیبان عن یحییٰ عن ابي سلمة عن ابي هريرة قال : قال رسول الله ﷺ « إذا أدرك أحدکم سجدة من صلاة العصر قبل أن تغرب الشمس فليتم صلاته ، وإذا أدرك سجدة من صلاة الصبح قبل أن تطلع الشمس فليتم صلاته »

Kush arrin ta fal një reqat të iqindisë para perëndimit të diellit

556. Na ka treguar Nuajmi, këtij Shejbaniu nga Jahjai, ai nga Ebu Seleme, e ky nga Ebu Hurejre i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kur dikush nga ju arrin në sexhde të namazit të iqindisë para se të përendojë dielli, le ta përfundojë namazin e vet; kurse kur arrin të kryej sexhden (e reqatit të parë) të namazit të sabahut para se të lind dielli, le ta përfundojë namazin!"²⁰

xh.sh. se te njerëzit, krahas instinktit (prirjes) të tyre natyror për të meta, dominon edhe mendja, urtësia dhe lojaliteti (besnikëria) ndaj All-llahut xh.sh.

Në domëthënie të hadithit të përmendur komentohet edhe ajeti:

"Inne Kur'ane-l-fexhri kanet meshhuda" ., d.m.th. "Gjatë këndimit të Kur'anit në namaz të sabahut janë të pranishëm melaqet (edhe të natës edhe të ditës)". (El-Isra', 78)

Namazet obligative kryhen rregullisht në kohë të caktuar dhe kurrfarë punësh të mëngjesit ose mbrëmjes nuk mund të jenë më të rëndësishme se falja e iqindisë dhe sabahut.

20 Hadithin e lartshënuar Bahariu e sjell në kaptinën e dytë në këtë variant:

- Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kush arrin ta falë një reqat të namazit të sabahut para se të lindë dielli, ai ka arritur ta falë sabahun me kohë, e kush arrin ta falë një reqat të iqindisë para se të përendojë dielli, ai ka arritur ta falë iqindinë me kohë".

Nga hadithi mund të përfundohet:

- Kush arrin që në kohën e iqindisë ta falë së paku një reqat të iqindisë, ai do ta vazhdojë t'i falë edhe tre reqatet e mbetura si namaz me vlerë të plotë.

Të namazi i sabahut mendimet janë të ndara. Shafi'u, Maliku dhe Ahmedi kanë qëndrim të njëjtë si edhe te iqindija, ndërsa Ebu Hanifja mendon se falja e namazit të sabahut me lindjen e diellit nuk është me vlerë të plotë. Ajo është koha në të cilën falja ndalohet rreptësisht dhe kjo ndalesë është shumë më e rreptë sesa me rastin e perëndimit të diellit.

Tahaviu thotë se ndoshta me shprehjen "arrin" mendohet në fëmijët të cilët arrijnë çastin e moshës madhore ose në personin të cilës i ndërpriten menstruacionet, apo në personin

i cili e pranon Islamin në të kaluar të ndonjë kohe të namazit, ashtu që arrin ta falë vetëm një reقات të tij, pikërisht sexhden. Personi i tillë do ta përfundojë namazin e filluar pa marrë parasysh që ka filluar koha e namazit tjetër.

Koha e faljes së iqindisë përfundon me përfundimin e diellit:

- kush nuk arrin që në kohë të falë një reقات të plotë, por vetëm një pjesë të reقاتit të parë, ai nuk e ka kryer obligimin e vet ndaj All-llabut xh.sh. dhe atë namaz duhet ta falë përsëri, Ebu Hurejre e transmeton deklaratën e Pejgamberit a.s.: "Kur (të) vini në namaz dhe na gjeni në sexhde, bini edhe ju në sexhde, por mos e numëroni për asgjë; e kush arrin bile në një reقات, ai ka arritur në namaz (duke e falur atë që i ka kaluar)".

Shafiu mendon që shprehjen "reقات" duhet kuptuar si pjesë të namazit për të cilën Pejgamberi a.s. shprehej me "reقات", e asnjëherë me fjalën "sexhde". Prandaj, edhe tekbiri fillestar i namazit mund të konsiderohet pjesë e namazit dhe kur njeriu arrin ta shqiptojë në kohë të duhur, ai në kohë të duhur e ka kryer një kohë të namazit në të cilin aludon Pejgamberi a.s. në fjalitë e tij. Ky është namaz me vlerë të plotë dhe duhet përfunduar. Këtë mendim e pranon Ebu Hanifja dhe Ebu Jusufi, por vetëm në rast të namazit të iqindisë.

Në rast të namazit të xhumasë mendimet janë të ndara. Sipas mendimit të Ebu anifes dhe Jusufit, ai që para selamit të imamait e shqipton edhe vetëm tekbirin fillestar të namazit të xhumasë, ai duhet t'i falë (kaza) të dy reقاتet e xhumasë. Këtë mendim e përvetësojnë Nehaiu, Hakemi, Hammadi dhe shumë juristë, ndërsa Maliku, Shafiu dhe Ahmedi mendojnë se do të falë (ta plotësojë) vetëm reقاتin e parë që i ka kaluar tërësisht. Tavusi, Muxhahidí dhe disa juristë konsiderojnë se personi të cilit i shpëton dëgjimi i hytbes së namazit të xhumasë menjëherë pas selamit të imamit duhet t'i falë (t'i plotësojë) dy reقاتe farz të xhumasë, sepse xhumaja është e shkurtuar prej katër reقاتeve në dy, për ta dëgjuar hytben.

Kush nuk e ka zënë dhe s'e ka arritur imamin në qëndrim në këmbë të reقاتit të fundit të xhumasë, ai as nuk ka arritur në atë reقات, e sipas mendimit të Ebu Hurejres as që e ka arritur vlerën e namazit të falur me xhemat.

Ibni Sirini konsideron që në namazin e xhumasë nuk ka arritur personi që arrin të shqiptojë vetëm tekbirin fillestar dhe tekbirin me të cilin shkohet në ruqu. Atë reقات duhet falur menjëherë pas selamit të imamit.

Shpërblim për xhumanë e falur ka ai që arrin ta shqiptojë tekbirin fillestar të namazit, të lëshohet në ruqu dhe me duar të mbështetet në gjunjë para se imami të ngrihet nga ruquja e reقاتit të fundit. Ky është qëndrimi i numrit më të madh të juristëve.

557 - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْمَزِينِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ « إِنَّمَا بَقَاؤُكُمْ فِيهَا سَلَفٌ قَبْلَكُمْ مِنَ الْأُمَمِ كَمَا بَيْنَ صَلَاةِ الْمَصْرِيِّ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ ، أَوْ إِلَى أَهْلِ التَّوْرَةِ التَّوْرَةَ ، فَمِيلُوا حَتَّى إِذَا انْتَصَفَ النَّهَارُ عَجَزُوا ، فَأَعْطُوا قِيرَاطًا قِيرَاطًا . ثُمَّ أَوْفَى أَهْلُ الْإِنْجِيلِ الْإِنْجِيلَ ، فَمِيلُوا إِلَى صَلَاةِ الْمَصْرِيِّ ثُمَّ عَجَزُوا ، فَأَعْطُوا قِيرَاطًا قِيرَاطًا . ثُمَّ أَوْفَى الْقُرْآنَ فَسَلْنَا إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ ، فَأَعْطَيْنَا قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ . فَقَالَ أَهْلُ الْكِتَابَيْنِ : أَيُّ رَبَّنَا أَعْطَيْتَ هَؤُلَاءِ قِيرَاطَيْنِ قِيرَاطَيْنِ وَأَعْطَيْتَنَا قِيرَاطًا قِيرَاطًا ، وَنَحْنُ كُنَّا أَكْثَرَ عَمَلًا . قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : هَلْ ظَلَمْتُمْ مِنْ أَجْرِكُمْ مِنْ شَيْءٍ ؟ قَالُوا : لَا . قَالَ : فَهُوَ فَضْلٌ أَوْتِيَهُ مِنْ أَشَاءِ »

557. Na ka treguar Abdu-l-Aziz b. Abdullahu, këtij Ibrahimimi, nga Ibni Shihabi, ai nga Salim b. Abdullahu ky nga babai i tij, i cili e ka informuar se e ka dëgjuar Pejgamburin s.a.v.s. duke thënë:

- Kohëzgjatja e jetës suaj në krahasim me popujt që kanë qenë para ju është si koha nga namazi i iqindisë deri te perëndimi i diellit. Ithtarëve të Tevratit iu dha Tevratit dhe ata sipas tij kanë punuar, e, kur është bërë gjysma e ditës, janë rraskapitur dhe si (shembull-model) u është dhënë nga një Kirat. Ithtarëve të Inxhilit (Ungjillit) u është dhënë më vonë Inxhili (Ungjilli) dhe kanë punuar sipas tij deri te namazi i iqindisë, pastaj janë rraskapitur dhe u është dhënë një kirat. Pastaj neve na është dhënë Kur'ani, ne sipas tij do të punojmë deri në perëndim të diellit dhe neve na janë të caktuar nga dy Kirate.

Ithtarët e dy librave të përmendura do të thonë: "O Zoti ynë, këtyre ua ke dhënë nga dy Kirate, kurse neve nga një, e ne kemi punuar më tepër!"

- A u kam zvogëluar diçka nga dhurata juaj? - do të pyes All-llahu i Madhërueshëm.

- Jo - do të thonë.

- Kjo është Mëshira ime, ia kam dhënë kujt të dua - do të përgjigjet Zoti.²¹

21 Hadithi i përmendur paraqet rënditjen dhe shkallën e popujve te All-llahut xh.sh.

٥٥٨ - حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ بُرَيْدٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ ﷺ
 « مَثَلُ الْمُسْلِمِينَ وَالْيَهُودِ وَالنَّصَارَى كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَأْجَرَ قَوْمًا يَعْمَلُونَ لَهُ عَمَلًا إِلَى اللَّيْلِ ، فَعَمِلُوا إِلَى نِصْفِ النَّهَارِ ،
 قَالُوا : لَا حَاجَةَ لَنَا إِلَى أَجْرِكَ ، فَاسْتَأْجَرَ آخَرِينَ فَقَالَ : أَكَلُوا بَقِيَّةَ يَوْمِكُمْ وَأَكَمُ الَّذِي سَرَطْتُمْ . فَعَمِلُوا حَتَّى إِذَا
 كَانَ حِينَ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَالُوا : لَيْسَ مَا عَمَلْنَا ، فَاسْتَأْجَرَ قَوْمًا فَعَمِلُوا بَقِيَّةَ يَوْمِهِمْ حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ ، وَاسْتَكَلُوا أَجْرَ
 الْفَرِيقَيْنِ »

558. Na ka treguar Ebu Kurejbe, këtij Ebu Usame, ky nga Burejde, ky nga Ebu Burde e ky nga Ebu Musa (Eshariu) e ai nga Pejgamberi s.a.v.s.:

- Muslimanët, hebrenjtë dhe të krishterët janë të njëjtë me njeriun që merr me qirq çfarëdo (njerëz) t'ia punojnë një punë deri natën. Ata i kanë punuar deri në gjysmë të ditës dhe kanë thënë: "Nuk na nevojitet dhurata (shpërblimi) yt" dhe e lënë punën. Atëhere njeriu i merr të tjerët dhe tohtë: "Plotësojeni pjesën e mbetur të kësaj dite dhe do të merrni atë që kam caktuar më herët". Këta punuan deri në kohën e namazit të iqindisë, dhe atëhere thanë: "Ajo që kemi punuar është e ytja", dhe njeriu i merr (disa) të tjerë dhe ata punuan pjesën e mbetur të ditës së tyre deri në perëndimin e diellit dhe morën pagesën e të dy grupeve të mëparmë.²²

Muslimanëve u ka mbetur periudha më e shkurtër, por sipas rezultateve të punës dhe të shpërblimit më e vlefshmja.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- koha e namazit të iqindisë zgjat deri në perëndim të diellit;
- koha e drekës shkon deri në momentin kur hija e objektit vertikal të jetë dy herë më e gjatë sesa është ai objekt, duke mos llogaritur hijen të cilën ai objekt e ka pasur kur dielli ka qenë në zenit.

Muslimani për veprat e tija të mira mund të presë shpërblimin e shumëfishtë nëse beson bindshëm në All-llahun xh.sh. dhe në Shpalljen e Tij. Gabimi (mekati) i muslimanit të mirë mund të jetë vetëm kohëshkurtë dhe zakonisht i përcjellur me pendim.

22 Dialogu në këtë hadith na paraqet veprimin e pahijshëm të popujve të mëparshëm. Disa gjatë punës kanë deklaruar se nuk duan rrogën e fituar dhe rreth drekës braktisin punën e kontraktuar, e punëdhënsi ia beson grupit të dytë të njerëzve. Këta punojnë një kohë të shkurtër, dhe ngjajshëm me ata, mes drekës dhe iqindisë e braktisin duke deklaruar se nuk kërkojnë kurrfarë shpërblimi. Punëdhënsi i nxit për punë dhe për përfundimin e

باب وقت المغرب . وقال عطاء : يجمع المریض بين المغرب والمشاء

۵۵۹ - حدثنا محمد بن مهران قال حدثنا الوليد قال حدثنا الأوزاعي قال حدثنا أبو النجاشي هو عطاء ابن صهيب مولى رافع بن خديج قال : سمعت رافع بن خديج يقول : كنا نصل المغرب مع النبي ﷺ ، فينصرف أحدنا وإياه ليبيصر مواقع فله .

Koha e namazit të akshamit

Atau ka thënë: "I sëmuri do të falë bashkarisht akshamin dhe jacinë".²³

559. Na ka treguar Muhammed b. Mihrani, këtij Velidi, ky nga Evzaiu, këtij i ka treguar Ebu Nexhashi Suhejbi, robi i liruar i Rafi' b. Hadixhit dhe ka thënë se e ka dëgjuar Rafi' b. Hadixhin duke thënë:

punës, që mundi të mos u shkoj huq. Ata nuk duan të dëgjojnë kurrfarë këshillimi, e shkelin fjalën e dhënë dhe veprojnë sipas gjykimit të tyre. Punëdhënësi, më në fund, e merr grupin e tretë, të cilët e vazhdojnë punën e atyre të mëparshmeve, punojnë deri në përfundim të diellit dhe marrin shpërblimin e të dyja atyre grupeve të mëparshme.

Me grupin e parë mendohet në hebrenjtë të cilët kanë qenë të obliguar të punojnë sipas Tevratit deri në Ditën e Gjykimit, por ata me vetëdëshirë e kanë shtrembëruar atë, e kanë nënçmuar dhe e kanë braktisur. Grupi i dytë janë të krishterët të cilët e braktisin Ungjillin origjinal edhe më shpejt, dhe e humbin dhuratën e premtuar. Puna e filluar në ngritjen moralo-shpirtërore të gjinisë njerëzore që ishte në mbarim e sipër iu besua grupit të tretë me udhëzimet e paraqitura në Kur'an që ky grup e ruan me xhelozë, e mëson përmendësh, e studion dhe e zbaton në praktikë. Ky grup do të qëndrojë deri në Ditën e Gjykimit, do ta kryejë me nder punën e besuar dhe si punëtorë të zellshëm do të fitojnë dhuratën e vet dhe të atyre grupeve të kaluara dhe popujve të mëparshëm.

23 Mendimin e Ata' b. Rebahut e pranon edhe Ahmed Is-haku dhe disa juristë të shkollës Shafite.

I jaku thotë që bashkimi i akshamit dhe jacinë nganjëherë është sunnet, e nganjëherë vetëm privilegj. Është sunnet t'ua bashkosh haxhinjve namazet na Arafat dhe Muzdelife, e koncesion udhëtarve, të sëmureve dhe vendasve në ditët me stuhi dhe furtunë bore. Disa juristë nuk e lejojnë këtë bashkim në dy rastet e fundit. Bashkimi i namazeve i është lejuar udhëtarit për shkak të vështirësive të udhëtimit, e sëmundja është vështirësi edhe më e madhe, prandaj edhe më me përparësi që, për të sëmurin, të vlejë ai privilegj. Pos, kësaj, thotë Ajniu, në Kur'an njëkohësisht është përmendur privilegji për të sëmurin dhe për udhëtarin në prishjen (ngrënien) e ramazanit dhe shfrytëzimin e tejemumit.

Malikijtë, në kohë me shi, lejojnë bashkimin vetëm të akshamit dhe jacinë, e disa prej tyre këtë e lejojnë të bëhet vetëm në xhami të Pejgamberit a.s. në Medine.

"E falnim akshamin me Pejgamberin s.a.v.s. e dikush nga ne kthehej (prapa) dhe e shihte vendin e ramjes së shigjetës së tij (të hedhur nga harku)".²⁴

٥٦٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَعْدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ : قَدِمَ الْمَجَاجُ فَسَأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَصِلُ الظَّهْرَ بِالْمَاجِرَةِ ، وَالصُّرَّ وَالشَّمْسُ نَهْيَةً ، وَلِلْفَرْبِ إِذَا وَجِبَتْ ، وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا : إِذَا رَأَى اجْتَمَعُوا عَجَلًا ، وَإِذَا رَأَى أَبْطَأُوا آخِرًا ، وَالصَّبِيحَ - كَانُوا أَرْكَانَ النَّبِيِّ ﷺ - يُصَلِّيَانِ بِفَلَسِ ،

560. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij Muhammed b. Khaferi, këtij Shu'be nga Sa'di, ai nga Muhammed Amër b. Hasan b. Aliu i cili ka thënë:

24 Hadithi nxit në faljen e namazit të akshamit sapo të përendojë dielli. Ky është qëndrim i numrit më të madh të juristëve. Tavusi, Atau dhe Velid b. Munebbihu konsiderojnë që koha e akshamit fillon vetëm me paraqitjen e ndonjë ylli. Ata qëndrimin e tyre e mbështesin në deklaratën e Ebu Basres:

- Kemi falur me Pejgamberin a.s. iqindinë në kullosë të deveve dhe ai na tha: "Ky namaz i ishte caktuar edhe popujve të mëparshëm, por ata e kanë shkatërruar (me faljen e vonshme). Cili prej jush do ta falë me rregull, ai do të marrë shpërblim të dyfishtë. Pas këtij namazi nuk ka tjetër derisa të mos dalë ndonjë "shahid", mbase, duke menduar në ndonjë yll".

Përfaqësuesit e medhhebeve të pranuar dyshojnë në interpretimin e sipërm të shprehjes "shahid", sepse ekzistojnë shumë hadithe që Pejgamberi a.s. e ka falur akshamin sapo ka perenduar dielli. Nesaiu në përmbledhjen e tij të aditheve thekson:

- As-habët falnin akshamin me Pejgamberin a.s., ktheheshin në shtëpitë e tyre deri në skaj të qytetit, i heqnin shigjetat nga harku dhe shihnin vendin e ramjes së tyre.

Taberaniu në "Mu'xhemu-l-Kebir" in e tij thekson se Zejd b. Halidi ka thënë: "Kemi falur akshamin me Pejgamberin a.s. e pastaj jemi kthyer në çarshi dhe kemi parë vendet e ramjes së shigjetave (të hedhura me hark)".

Rreth momentit të mbarimit të kohës së akshamit janë të ndara mendimet e juristëve. Thevriu, Tavusi, Mekhuli, Hasan b. Hajji, Evzaiu, Maliku, Shafiu, Ahmedi, Is-hkau, Davudi, Ebu Jusufi dhe Muhammedi koniderojnë që koha e akshamit mbaron, e koha e jacisë fillon me zhdukjen (humbjen) e të kuqtit në anën perëndimore të qiellit. Sipas mendimit të Umer b. Abdu-l-azizit, Abdullah b. Mubarekut, Ebu Thevrit, Ebu Bekrit, Aishes, Ebu Hurejres, Muadh b. Xhebelit, Ubejje b. Ka'bit, Abdullah b. Zubejrit dhe Ebu Hanifes koha e akshamit mbaron vetëm me zhdukjen e ngjyrës së kuqe e cila rëndom paraqitet pas shpërndarjes (zhdukjes) së skuqjes në anën perëndimore të qiellit.

- Erdhei Haxhaxhi (nga Iraku në Medine) dhe e pyetmë Xhabir b. Abdullahun (për kohët e namazit) dhe ai u përgjeggj:

"Pejgamberi s.a.v.s. e falte drekën në mesditë; iqindinë derisa dielli ende shkëlqen psstër; akshamin kur dielli perëndon; e jacinë nganjëherë me herët, e nganjëherë me vonë; kur i shihte shokët se janë tubuar, ngutej, e kur vërente se janë vonuar, e shtynte. Sabahun, ata përkatësisht Pejgamberi s.a.v.s., e kanë falur (në terr) para agimit".²⁵

٥٦١ - حَدَّثَنَا ابْنُ اِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ أَبِي عُبَيْدٍ عَنْ سَلْمَةَ قَالَتْ « كُنَّا نُصَلِّيُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ لِلغَرَبِ إِذَا تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ »

561. Na ka treguar El-Mekki b. Ibrahim, këtij Jezid b. Ebu Ubejdi, ky nga Seleme, i cili ka thënë:

"Ne e falnim akshamin me Pejgamberin s.a.v.s. kur dielli mbulohej me mbulesë (të kodrës)".

٥٦٢ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ دِينَارٍ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ زَيْدٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ « صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ سَبْعًا جَمِيعًا ، وَتَمَانِيًا جَمِيعًا »

562. Na ka treguar Ademi, këtij Shu'be, këtij Amër b. Dinari dhe ka thënë se e ka dëgjuar Xhabir b. Zejdin, e ai nga Ibni Abbasi, i cili thotë:

"Pejgamberi s.a.v.s. një herë ka falur bashkarisht shtatë (reqate të akshamit dhe jacinë), e një herë bashkarisht tetë reqate (të drekës dhe iqindisë)".

25 Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet;

- është e saktësuar koha e kryerjes së namazeve ditore;
- është e dëshirueshme që namazi të falet sapo të fillojë koha e tij, me përjashtim të drekës ditëve më vapë dhe sabahut e jacinë kur falen me xhemat;
- për shkencë gjithmonë duhet hulumtuar, të dijshtmit duhet pyetur dhe përgjigjet e tyre duhet mbajtur në mend.

باب من كره أن يقال للغرب العشاء

٥٦٣ - حدثنا أبو مسرير - هو عبد الله بن عمرو - قال حدثنا عبد الوارث عن الحسين قال حدثنا عبد الله بن بريدة قال حدثني عبد الله الزني أن النبي ﷺ قال « لا تَقْلِبُكُمْ الْأَعْرَابُ عَلَى اسْمِ صَلَاتِكُمُ الْمَرْبِ ، قَالَ الْأَعْرَابُ وَقَوْلِي هِيَ الْعِشَاءُ »

Është keq akshami të quhet jaci

563. Na ka treguar Ebu Ma'mer, e ai është Abdullah b. Amri, këtij Abdu-l-Varithi nga Husejni që thotë se atij i ka treguar Abdullah b. Burejde, këtij Abdullah el-Muzejni, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Mos t'u mashtronë beduinët në lidhje me emrin e akshamit!"

Abdullah (Buhariu) thotë: "Beduinët akshamin e quajnë jaci".²⁶

باب ذكر العشاء والتممة ، ومن رآه واسمًا

قال أبو هريرة عن النبي ﷺ « أتمل الصلاة على اللاتقين العشاء والفجر . وقال « لو يعلمون ما في التممة والفجر » قال أبو عبد الله : والاختيار أن يقول العشاء لقوله تعالى (ومن بعد صلاة العشاء) . ويذكر عن أبي موسى قال « كنا تناوب النبي ﷺ عند صلاة العشاء فأعم بها » . وقال ابن عباس وعائشة « أعم النبي ﷺ بالعشاء » . وقال بعضهم عن عائشة « أعم النبي ﷺ بالتممة » . وقال جابر « كان النبي ﷺ يصلي العشاء » . وقال أبو هريرة « كان النبي ﷺ يؤخر العشاء » . وقال أنس « أخر النبي ﷺ العشاء الآخرة » . وقال ابن عمر وأبو أيوب وابن عباس رضي الله عنهم « صلى النبي ﷺ المغرب والعشاء »

Rreth shprehjeve "Isha" dhe "Ateme" dhe për atë që i ka konsideruar sinonime të lejuara

Ebu Hurejre duke transmetuar nga Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Për munafikët namazi më i rëndë është isha' dhe sabahu, e po ta dinin çka ka në "ateme" dhe në "sabah"..."!

26 Akshamin nuk duhet quajtur jaci. Çdo namaz duhet quajtur me emrin e vet të caktuar, për të mos ardhur deri te hutimi.

Ebu Abdullah (Bahariu) tregon: "Është i pranuar mendimi të thuhet "isha" për jacinë, në bazë të fjalëve të All-llahut të Madhërueshëm:

"Pas kryerjes së "ishasë"...", d.m.th. namazit të jacinës...".
(en-Nur,58).

Përmendet se Ebu Musai ka thënë: "Ne jemi ndërruar te Pejgamberi s.a.v.s. gjatë faljes së ishasë (jacinë) e ai e shtynte deri në terr të madh të natës".

Ibni Abbasi dhe Aishja kanë deklaruar: "Pejgamberi s.a.v.s. e ka vonuar (shtyrë) faljen e "ishasë" deri në pjesën shumë të errët të natës"

Disa nga as-habët, duke transmetuar nga aishja, kanë thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. e ka shtyrë faljen e "atemes" deri në kohë shumë të errët të natës", kurse Xhabiri ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. e falte "ishanë"...", ndërsa Ebu Berzet thotë: "Pejgamberi s.a.v.s. e vononte (deri vonë natën) të falurit e "ishasë"...".

Enesi ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. e ka vonuar (e ka shtyrë) faljen e "ishasë" se fundit, e Ibni Umeri, Ebu Ejubi dhe Ibni Abbasi r.a. kanë deklaruar: "Pejgamberi s.a.v.s. e ka falur akshamin dhe ishanë (akshamin dhe jacinë) bashkarisht, njëren pas tjetrës në Muzdelife".

٥٦٤ - حَدَّثَنَا عَبْدَانُ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ الْوَهَّابِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا بَكْرٍ عَنِ الْإِشَاءِ فَقَالَ: «لَا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنْهُ إِلَّا بِرَأْسِ رَأْسٍ مِائَةٍ سَنَةٍ مِنْهَا لَا يَبْقَى مِنْهُ حَقٌّ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ»

« صلى لنا رسولُ اللهِ ﷺ ليلةَ صلاةِ العشاءِ - وهي التي يدعو الناسُ العتمةَ - ثم انصرفَ فأقبلَ علينا فقال: « رأيتُ ليلتكم هذه، فإن رأسَ مائةِ سنةٍ منها لا يبقى من هوَ قلى ظهرِ الأرضِ أحدٌ »

564. Na ka treguar Abdani, këtij abduallahu, e atij Junusi, ky nga Zuhriu se Salimin e ka informuar Abdullahu dhe tha:

- Një natë Pejgamberi s.a.v.s. na e fali "ishanë" të cilën njerëzit e quajnë "ateme" dhe, kur e mbaroi namazin, u kthye kah ne dhe tha: "A e vërejtët këtë natë tuajën? Prej kësaj e derisa të përmbushen njëqind vjet nuk do të mbesë askush prej atyre që tani gjenden në tokë".²⁷

27 Hadithi i cituar tërheq vërejtjen për jetën e shkurtë të njeriut në të cilën duhet angazhuar sa më shumë në veprat e mira, për njerëz të dobishme e për All-llahun xh.sh. të këndshme. Shumëkënd e mashtron shpresa për jetë të gjatë, e befason vdekja, dhe njerëzit shpesh shkojnë në përgjegjësi pa vepra të mira e të lavdeshme. Vrapimi pas të mirave materiale

باب وقت العشاء إذا اجتمع الناس أو تأخروا

٥٦٥ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَعْدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو - هُوَ ابْنُ الْحَسَنِ ابْنِ عَلِيٍّ - قَالَ « سَأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَنِ صَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ : كَانَ يُصَلِّي الظُّهْرَ بِالْحَاجِرَةِ ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ ، وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجِبَتْ ، وَالْعِشَاءَ : إِذَا كَثُرَ النَّاسُ عَجَلًا ، وَإِذَا قَلُوا أَخَّرَ . وَالصُّبْحَ بَعْلَسَ »

**Koha e jacisë është kur masa tubohet,
përkatësisht të (mos) vonohet**

565. Na ka treguar Muslim b. Ibrahim, këtij Shu'be nga Sa'd b. Ibrahim, ai nga Muhammed b. Amri e ai është Ibni Hasan b. Aliu i cili ka thënë:

- E kemi pyetur Xhabir b. Abdullahun për namazin e Pejgamberit s.a.v.s. dhe ai u përgjigj: "Pejgamberi s.a.v.s. e falte drekën në mes të ditës (kur dielli largohet nga zeniti); iqindinë derisa dielli ende shkëlqen; akshamin kur perëndon; jacinë, kur masa tubohej, ngutej, e kur ishin pak, priste; e sabahun në muzg".²⁸

të kësaj bote shumëkënd e dalldis. Për shkurtpamësin kjo (pasuria) është qëllim jete, e për të mençurin vetëm mjet për të mbajtur jetën.

28 Koha e faljes së jacisë me xhemat, krahas kohës së përcaktuar më shariat, varet edhe nga mundësia e grumbullimit të xhematit (besimtarëve). Nëse masa përreth mund të mbliidhet lehtë, jacinë duhet falur në çastet e para të fillimit të kohës së saj, në tëkundërtën do të falet në një pjesë pak më të vonshme të natës.

Sipas deklaratës së Amër b. Asit kufiri i fundit i kohës së jacisë është mesi i natës, sipas mendimit të Ebu Musa b. Abbasit dhe Xhaferit është një e treta e natës, e sipas deklaratës së Enesit gjysma e natës. Aishja ka deklaruar që jaciya mund të falet kur të kalojë pjesa më e madhe e natës, madje edhe para paraqitjes së agimit.

Shafiu në "Ummen" e tij pohon: "As-habët kanë nxituar ta falin jacinë, nëse kanë qenë të tubuar, në të kundërtën do ta shtynim për një pjesë më të vonshme të natës".

Në saje të deklaratave të lartshenuara, juristët e mëvonshëm kanë marrë qëndrime të llojllojshme. Shafiu, Maliku dhe Kadi I'jadi si kufi të fundit të kohës së jacisë caktojnë fundin e një të tretës së natës. Nehaiu e merr fundin e një të katërtës së natës, ndërsa Davudi e edhe disa juristë e zgjasin deri në fund të natës.

Përfaqësuesit e shkollës hanefite të drejtësisë konsiderojnë se faljen e jacisë më mirë është ta shtysh natën sa më vonë, me përjashtim të periudhës verore. Në komentin "El-Hidaje" thuhet: "Lejohet shtyrja e jacisë deri në gjysmë të natës, e ka juristë të cilët thonë se është e qortueshme ta shtysh më shumë se deri në një të tretën e natës".

باب افضل العشاء

٥٦٦ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ
قَالَتْ « أَعْتَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةً بِالْوِشَاءِ ، وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَفْشُوَ الْإِسْلَامُ ، فَلَمْ يَخْرُجْ حَتَّى قَالَ عَمْرٌ : نَامَ النَّسَاءُ
وَالصَّبِيَانُ . فَخَرَجَ فَقَالَ لِأَهْلِ الْمَسْجِدِ : مَا يَنْظُرُهَا أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ غَيْرُكُمْ »

Rëndësia e faljes së jacisë (natën vonë)

566. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, këtij Lejthi, ky nga Ukajli, ai nga Ibni Shihabi, e ky nga Urve, të cilin e ka informuar Aishja e cila ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. një natë, para se Islami të përhapej (jasht Medines), e ka shtyrë faljen e jacisë deri vonë natën dhe nuk ka dalur derisa Umeri tha: "Kanë fjetur edhe gratë edhe fëmijët!" Atëhere, ai ka dalur dhe të pranishmëve u ka thënë: "Vetëm ju, në fytyrë të tokës, po e pritni këtë namaz".²⁹

٥٦٧ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْقَلَاءِ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ بُرَيْدٍ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ « كُنْتُ
أَنَا وَأَصْحَابِي الَّذِينَ قَدِمُوا مَدِيْنَةَ فِي السَّفِيْنَةِ نُزُولًا فِي بَيْتِ بَطْحَانَ - وَالنَّبِيُّ ﷺ بِالْمَدِيْنَةِ - فَكَانَ يَتَنَابَوْنَ لِنَبِيِّ
ﷺ عِنْدَ صَلَاةِ الْمِشَاءِ كُلِّ لَيْلَةٍ نَقَرُّ مِنْهُمْ ، فَوَاقَفْنَا النَّبِيَّ ﷺ أَنَا وَأَصْحَابِي ، وَهُوَ بَعْضُ الشُّغْلِ فِي بَعْضِ أَمْرِهِ ،
فَأَعْتَمَ بِالصَّلَاةِ حَتَّى ابْتَهَارَ اللَّيْلُ ، ثُمَّ خَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ فَصَلَّى بِهِمْ ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ قَالَ آتَ حَضْرَةً : عَلَى
رِسْلِكُمْ أَبْشِرُوا ، إِنَّ مِنْ نِعْمَةِ اللَّهِ عَلَيْكُمْ أَنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ يُصَلِّي هَذِهِ السَّاعَةَ غَيْرُكُمْ » أَوْ قَالَ « مَا
صَلَّى هَذِهِ السَّاعَةَ أَحَدٌ غَيْرُكُمْ » لَا يَدْرِي أَيُّ الْكَلِمَتَيْنِ قَالَ : قَالَ أَبُو مُوسَى « فَرَجَعْنَا نَقَرُّ حَتَّى بَا سَمِعْنَا مِنْ
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ »

Në "Kin'ji" thuhet: "Është e qortueshme shumë ta sthish faljen e jacisë deri pas ghysmës së natës".

29 Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- Pejgamberi a.s., në përgjithësi, jacinë e ka falur më herët;
- atë që e zë gjumi mundet pak të flejë para jacisë, por më mirë është para se të flejë ta falë namazin;
- kush e falë namazin e jacisë rregullisht, meriton shpërblim të veçantë;
- namazi i jacisë, duket se, nuk u ka qenë i caktuar ithtarëve të mëparshëm të Shpalljes Hyjnore.

567. Na ka treguar Muhammed b. A'lau, këtij Ebu Usame, ky nga Ebu Burejde, ai nga Ebu Burde, ky nga Ebu Musai i cili ka thënë:

- Unë dhe shokët e mi, të cilët kanë ardhur me mua me barkë, jemi vendosur në rretinën (e luginës) But-han. Muhammedi a.s. ishte në Medine dhe çdo natë një grup prej tyre ndërroheshin te Pejgamberi s.a.v.s. gjatë faljes së jacisë. Kështu, unë dhe shokët e mi e gjetëm Pejgamberin s.a.v.s. kur ishte i zënë me një punë, andaj e shtyu faljen e jacisë deri vonë natën. Pastaj Pejgamberi s.a.v.s. doli (nga banesa) dhe u fal me shokët dhe, kur e kreu namazin, të pranishmëve u tha: "Ngadalë ! Gëzohuni, sepse njëra nga nimetet (bekimet) e All-llahut është mbi ju dhe ate për shkak se askush nga njerëzit nuk falet në këtë çast pos juve". Ose ka thënë: "...në këtë çast nuk falet askush pos juve". Nuk e di, thotë Ebu Musa, cilat nga këto dyshprehje i ka përdorur (Alejhisselami). Atëhere jemi kthyer të lumtur për shkak të asaj që dëgjuam nga Pejgamberi s.a.v.s - thotë Ebu Musa.³⁰

30 Ahmed, Ebu Davudi, Nesaiu, Huzejme dhe disa muhadithinë të tjerë nëpërmjet Seid Hadriut theksojnë: "Kemi falur jacinë me Pjgamberin a.s., por ai nuk dilte nga banesa e vet derisa gati nuk kalonte ghyisma e natës. Duke dalur, na tha: "Masa tjetër ka falur dhe janë vendosur në shtretërit e tyre. Ju konsideroheni se jeni në namaz derisa ta pritni. Po të mos ishin ligështia, rraskapitja dhe nevojat tjera të njerëzve, unë faljen e këtij namazi do ta shtyja deri në gjysmë të natës".

Ibni Maxhe prapë, nëpërmjet të Seid Hudriut thekson:

- Pejgamberi a.s. e ka falur akshamin dhe nuk ka dalur nga banesa derisa nuk ka kaluar gjysma e natës. Kur ka dalur dhe me as-habet ka falur, ka deklaruar: "Po të mos ishin të rraskapiturit dhe të sëmurët do ta shtyja faljen e këtij namazi deri në gjysmë të natës".

Tirmidhiu nëpërmjet Ebu Hurejres në përmbledhjen e tij të hadithve thekson që Muhammedi a.s. ka thënë: "Po të mos u bëhej rëndë pasardhësve të mij, unë do t'ju urdhëroja ta shtyjnë faljen e jacisë deri në kalimin e një të tretës ose gjysmës së natës".

Ebu Davudi nëpërmjet të Muadh b. Xhebelit në përmbledhjen e tij thekson:

- E pritnim Pejgamberin a.s. për të falur jacinë. Mirëpo, ai aq shumë u vonua sa që disa menduan se as që do të dalë. Ndonjëri prej neve thoshte se ai tashmë është falur. Atëhere Pejgamberi a.s. doli dhe ata i thanë çka flitej.

- Shtyni faljen e këtij namazi - tha ai - deri në pjesën e errët të natës. Përkundër popujve të tjerë ju jeni të nderuar me këtë lutje dhe këtë nuk e ka kryer asnjë popull para jush.

Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- është e preferueshme të flitet për temat morale-didaktike pas faljes së jacisë;

- matura në punë është e dëshirueshme, e nxitimi i qortueshëm;

باب ما يُكْرَهُ مِنَ النَّوْمِ قَبْلَ الْمِشَاءِ

٥٦٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الرَّهْمَنِ الثَّقَفِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ الْخِزْمِيِّ عَنْ أَبِي النَّهْمَلِيِّ عَنْ

أَبِي بَرَزَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَ الْمِشَاءِ وَالْحَدِيثُ بِمَدَّهَا

Qortimi i të fjeturit para jacisë

568. Na ka treguar Muhammed b. Selami, këtij Abdu-l-Vehab Thekafiu, këtij Halid el-Hadhau nga Ebu Minhali, ai nga Ebu Berzeti se Pejgamberi s.a.v.s. e ka konsideruar të keqe (të papëlqyeshme) të fjeturit para namazit të jacisë dhe të biseduarit (e gjatë) pas saj.³¹

- është e preferueshme të shtyhet pak falja e namazit të jacisë nëse këtë mund ta përballojnë xhemati;
- është e lavdueshme ta ngazëllosh tjetrin, në zor ta ndihmosh, të bisedosh dhe të zgjosh tek ai disponim.

31 Është e qortueshme që pas faljes së jacisë të zhvillohen biseda të parëndësishme dhe ndeja të gjata të cilat do ta pengojnë faljen me kohë të namazit të sabahut, e nxisin zhvillimin e përtacisë dhe pengojnë kryerjen me kohë të shumë detyrave fetare dhe qytetare.

Numri më i madh i dijetarëve e urren fjetjen para faljes së jacisë, e disa këtë e lejojnë vetëm netëve të ramazanit. Tahaviu e lejon fjetjen pas akshamit e deri para fillimit të kohës së jacisë.

Në Tevdih thuhet: "As-habet kanë mendime të ndara rreth kësaj çështje. Ibni Batali transmeton se Ibni Umeri i ka qortuar njerëzit të cilët flenin para faljes së jacisë, ndërsa ai vetë ka fjetur, por të tjerëve u urdhëronte ta zgjojnë para fillimit të kohës së jacisë".

Enesi ka deklaruar: "Ne i jemi shmangur shtratit para jacisë".

Fjetjen para faljes së jacisë e kanë urrejtur: Ebu Hurrejre, Ibni Abbasi, Atau, Ibrahim Nesaiu, Muxhahidi, Tavusi, Maliku, juristët e Kufes dhe të disa qyteteve të mëdhenj.

Ebu Musa dhe Ubejde kanë fjetur ndërmjet akshamit dhe jacisë, por gjithmonë i kanë urdhëruar dikujt t'i zgjojë para fillimit të kohës së jacisë. Kështu kanë vepruar edhe Urveja, Ibni Sirrini dhe Hakemi.

Disa juristë të Kufes, këtë fjetje e kanë konsideruar akt të qortueshëm vetëm për personin të cilin nuk ka kush e zgjon me kohë për faljen e jacisë me xhemat.

باب النوم قبل العشاء لمن غلب

٥٦٩ - حَدَّثَنَا أَيُّوبُ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو بَكْرِ عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ سَالِحُ بْنُ كَيْسَانَ أَخْبَرَنِي ابْنُ زُهَابٍ عَنْ عُرْوَةَ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ « أَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْعِشَاءِ حَتَّى نَادَاهُ عَمْرٌ : الصَّلَاةُ ، فَأَمَّ النِّسَاءَ وَالصَّبِيَانَ ، فَخَرَجَ فَقَالَ : مَا يَنْتَظِرُهَا أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ غَيْرِكُمْ . قَالَ : وَلَا يُصَلِّيُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا بِالْمَدِينَةِ ، وَكَانُوا يُصَلُّونَ فِيمَا بَيْنَ أَنْ يَنْبَغِيَ الشَّفَقُ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ »

Të fjeturit para jacisë kur të mposht gjumi

569. Na ka treguar Ejub b. Sulemjani, këtij Ebu Bekri, ky nga Sulejmani, këtij ia ka transmetuar Salih b. Kejthani, këtij Ibni Shihabi, ky nga Urve se Aishja ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s e ka shtyrë jacinë deri vonë natën, derisa e thirri Umeri: "Kanë fjetur edhe gratë edhe fëmijët". Atëherë doli dhe tha: "Askush nga banorët e kësaj toke nuk e pret jacinë, pos ju".

- Në atë kohë - thotë Aishja dhe të tjerët - me xhemat falej vetëm në Medine dhe ate jacinë e falnin në kohën kur zhdukej bardhësia në perëndim e deri në kalimin e një të tretës së parë të natës.

٥٧٠ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبْدِ الرَّزَّاقِ قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ شَغِلَ عَنْهَا لَيْلَةً فَأَخَّرَهَا حَتَّى رَقَدْنَا فِي الْمَسْجِدِ ، ثُمَّ اسْتَيْقَظْنَا ، ثُمَّ رَقَدْنَا ، ثُمَّ اسْتَيْقَظْنَا ، ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ ثُمَّ قَالَ « لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ غَيْرِكُمْ » . وَكَانَ ابْنُ هُرَيْرٍ لَا يُبَالِي أَقْلَمَهَا أَمْ أَخَّرَهَا ، إِذَا كَانَ لَا يَخْشَى أَنْ يَمْلِكَهُ النَّوْمُ مِنْ وَقْتِهَا . وَكَانَ يَرْقُدُ قَبْلَهَا . قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ قُلْتُ لِعَطَاءِ

570. Na ka treguar Muhammedi, këtij Abdu-r-Rezaku, këtij Ibni Xhurejxi, këtij ia k'a përcjellë Nafiu siç e ka informuar Abdullah b. Umeri, se Pejgamberi s.a.v.s. një natë ka qenë i zënë (me përgatitjet ushtarake), kështu që jacinë e ka shtyrë aq saqë jemi kotur (kemi fjetur) në xhami, jemi zgjuar, e pastaj prapë jemi kotur dhe zgjuar. Atëherë, doli te ne Pejgamberi s.a.v.s. dhe tha: "Vetëm ju nga banorët e kësaj toke po e pritni këtë namaz".

Ibni Umeri (thotë transmetuesi), nuk mërzi tej se a do ta falë jacinë më herët a më vonë, sa herë që nuk frikohej se do ta mposhtë gjumi edhe gjatë kohës së namazit. Ai si shpesh flinte para jacisë.

- Këte ia kam thënë Ibni Ataut - thotë Xhurejxhi - dhe ai m'u përgjigj:

٥٧١ - وَقَالَ : سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ « أَعْتَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةَ بِالنَّجَافِ حَتَّى رَقَدَ النَّاسُ وَاسْتَيْقَظُوا ، وَرَقَدُوا وَاسْتَيْقَظُوا ، فَتَمَّ عَمْرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ : الصَّلَاةُ . قَالَ عَطَّلَا قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَخَرَجَ نَبِيُّ اللَّهِ ﷺ كَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَيْهِ الْآنَ يَقَطُرُ رَأْسُهُ مَاءً وَاضِعًا يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ فَقَالَ : لَوْلَا أَنِ اشْتَقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ أَنْ يُصَلُّوا هَكَذَا » فَاسْتَنْبَتُ عَطَّلَا : كَيْفَ وَضَعَ النَّبِيُّ ﷺ عَلَى رَأْسِهِ يَدَهُ كَمَا أَنْبَأَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ ؟ فَبَدَّدَ لِي عَطَّلَا بَيْنَ أَصَابِعِهِ شَيْئًا مِنْ تَبْدِيدٍ ، ثُمَّ وَضَعَ أَطْرَافَ أَصَابِعِهِ عَلَى قَرْنِ الرَّأْسِ ثُمَّ ضَمَّهَا يَمْرُؤَهَا كَذَلِكَ عَلَى الرَّأْسِ حَتَّى مَسَّتْ إِبْهَامَهُ مَرَّتَ الْأُذُنَ بِمَا يَلِي الرَّجَبَةَ عَلَى الصَّدْعِ وَنَاحِيَةِ اللَّحْيَةِ لَا يُقَصِّرُ وَلَا يَبْطِشُ إِلَّا كَذَلِكَ ، وَقَالَ « لَوْلَا أَنِ اشْتَقُّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ أَنْ يُصَلُّوا هَكَذَا »

571. E kam dëgjuar Ibni Abbasin duke thënë: "Një natë Pejgamberi s.a.v.s. e ka shtyrë faljen e jacisë deri vonë natën, kështu që masa ka fjetur, është zgjuar, prapë kanë fjetur dhe janë zgjuar. Atëhere është ngritur Umer b. Hatabi dhe ka thënë: "Namazi!"

Atau thotë se Ibni Abbasi ka thënë:

- Pastaj doli Pejgamberi s.a.v.s. (nga banesa) dhe sikur tash e shoh se si uji i rrjedh nga koka, e dora i rrin në kokë, dhe tha: "Po të mos i rëndoja ummetin tim, do t'i urdhëroja jacinë ta falin kështu".

Unë kam kërkuar nga Atau, thotë Ibni Xhabiri, të më tregojë si e ka vënë dorën në kokën e tij Pejgamberi s.a.v.s., sipas asaj si e ka informuar Ibni Abbasi. Atau, pastaj, i ndau pak gishtat e vet dhe majat e gishtave i vuri në majë të kokës, e pastaj i bashkoi mes veti dhe ashtu i tërhoqi për koke derisa gishti i madh ia preku anën e veshit e cila rrin kah fytyra sipër zylyfeve dhe mjekrës. Ai këtë nuk e ka bërë as ngadalë as shpejt, por ashtu normalisht dhe atëherë ka thënë:

"Po të mos e rëndoja ummetin tim, unë do t'i urdhëroja që kështu, në këtë kohë, të falen".³²

32 Nga ajo që u paraqit në këto dy hadithe mund të përfundohet:
- i lejohet fjetja para jacisë personit të cilin e mposht gjumi;

باب وقت العشاء إلى نصف الليل . وقال أبو هريرة : كان النبي ﷺ يستحب تأخيرها
572 - **حدثنا عبد الرحيم المحاربي قال حدثنا زائدة عن حميد الطويل عن أنس قال « أخر النبي ﷺ صلاة العشاء إلى نصف الليل ، ثم صلى ثم قال : قد صلى ، الناس وناموا ، أما إنكم في صلاة ما انتظروتموها » وزاد ابن أبي عمير : أخبرنا يحيى بن أيوب حدثني حميد سمع أبا : كأي أنظر إلى ويص خاتم ليكتنذ**

Koha e jacisë është deri në mesnatë

Ebu Berzeti ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. e kishte në qejf shtyrjen e faljes së jacisë (deri vonë në natë)".

572. Na ka treguar Abdurrahim el-Muharibi, këtij i ka treguar Zaidi, ky nga Humejd - Tavili, e ai nga Enesi që ka thënë:

- Një herë, Pejgamberi s.a.v.s. e ka shtyrë faljen e jacisë deri në mesnatë, pastaj është falur dhe ka thënë: "Njerëzit tjerë tashmë janë falur dhe kanë fjetur, e ju, vërtet konsideroheni se jeni në namaz (gjatë gjithë kohës) derisa ta pritni atë".

Ibnu Ebi Merjemi shton se ate e ka informuar Jahja b. Ejubi, se atij i ka treguar Humejdi se ai e ka dëgjuar Enesin duke thënë:

"...sikur tash shoh shkëlqimin e unazës së tij nga ajo natë..."

- jacinë duhet falur në kohë plotësisht të errët;

- i lejohet grave dhe fëmijëve të marrin pjesë në faljen me xhemat në xhami, nëse kjo nuk do të përfundojë me ndonjë pasojë;

- kotja momentale në pozitë të të ndejturit ulur nuk e prish abdestin.

Rreth kësaj kotjeje janë të ndara mendimet e juristëve. Ibni Abbasi, Ebu Hurejre, Ebu Musa el-Esh'ari, Seid b. Musejjebi, Humejd el-A' rexhi dhe Shu'be konsiderojnë që kotja momentale nuk e prish abdestin në çfarëdo pozite qoftë trupi i njeriut. Këtë mendim e kanë pranuar edhe: Muhammed Zuhriu, Evzaiu, Maliku dhe Ahmedu.

Sipas mendimit të Ebu Hanifes, Davudit, Nehaiut dhe të shumë juristëve kotja momentale në sexhde, në ruqu, në ndejtje në këmbë në kijam dhe në ndejë në namaz, nuk e prish abdestin.

باب فضلي صلاة الصبح

٥٧٣ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ إسماعيلَ حَدَّثَنَا قَيْسٌ قَالَ لِي جَرِيرٌ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ : كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ إِذْ نَظَرَ إِلَى الْقَدْرِ لَيْلَةَ الْبُغْرِ فَقَالَ : أَمَا إِنَّكُمْ سَتَرُونَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرُونَ هَذَا لَا تُضَامُونَ - أَوْ لَا تُضَاهُونَ - فِي رُؤْيَيْهِ ، فَإِنَّ اسْتِطَاعْتُمْ أَنْ لَا تُتَلَبَّوْا عَلَى صَلَاةٍ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا فَافْعَلُوا ، ثُمَّ قَالَ (فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا)

Rëndësia e namazit të sabahut

573. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai, ky nga Ismaili, këtij Kajsi nga Xherir b. Abdullahu:

- Kemi qenë te Pejgamberi s.a.v.s. dhe ai shikoi kah hëna e natës së plotë, dhe tha: "Pa dyshim, ju do ta shihni Zotin tuaj siç e shihni tash këtë (hënë e plotë) dhe në të shikuarit e Tij nuk do t'i pengoni njëri tjetrit, gjegjësisht nuk do t'u duket ashtu, prandaj nëse keni mundësi që diçka të mos u pengojë para daljes së diellit dhe para perëndimit të tij, bëni atë!" Pastaj e citoi ajetin:

"Lutju, duke iu falënderuar Zotit tënd para lindjes së diellit dhe para perëndimit të tij!"

(Taha, 130).

٥٧٤ - حَدَّثَنَا هُدَيْبُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ حَدَّثَنَا أَبُو جَرَّةَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنِ أَبِي مَوْسَى عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَنْ صَلَّى الْبُرُوقَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ »
وَقَالَ ابْنُ رَجَاءٍ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ عَنْ أَبِي جَرَّةَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنَ قَيْسٍ أَخْبَرَهُ بِهَذَا
حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ حَبِيبٍ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ حَدَّثَنَا أَبُو جَرَّةَ عَنْ أَبِي بَكْرٍ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ مِنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ ...

574. Na ka treguar Hutbe b. Halidi, këtij Hammami, e këtij Ebu Xhemre, nga Ebu Bekër b. Ebu Musa, e ai nga babai i tij, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Kush e fal sabahun dhe iqindinë do të hyjë në Xhennet.

Ebu Rexha' thotë:

- Mua më ka transmetuar Hammami nga Ebu Xhemre se për këtë e ka njoftuar Ebu Bekër b. Kajsî.

Njashëm me hadithin e përmendur na ka treguar Is-haku, naga Gabbani, këtë i ka treguar Hammami, këtë Ebu Xhemre nga Bekër b. Abdullahu, ai nga babai i tij, e ky nga Pejgamberi s.a.v.s.

باب وقت الفجر

٥٧٥ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ عَاصِمٍ قَالَ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ حَدَّثَهُ أَنَّهُمْ تَسَحَّرُوا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ . قُلْتُ : كَيْمَ يَتَّعَمَّا ؟ قَالَ : قَدَرُ خَمْسِينَ أَوْ سِتِينَ . يَعْنِي آيَةَ

Koha e namazit të sabahut

575. Na ka treguar Amër b. Asimi, këtë Hammami, ky nga Katade, e ai nga Enesi se Zejd b. Thabiti i ka treguar se ata para agimit hanin me Pejgamberin s.a.v.s. e pastaj ngriheshin të falen.

Unë pyeta, thotë Enesi: "Sa ishte periudha kohore ndërmjet asaj ngrënie dhe faljes së sabahut?"

- Sa 50 ose 60 ajete (d.m.th. të mund të lexoheshin) - u përgjegj ai.

٥٧٦ - حَدَّثَنَا حَسَنُ بْنُ صَبَّاحٍ سَمِعَ رَوْحًا حَدَّثَنَا سَيْدٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ « أَنَّ نَبِيَّ ﷺ وَزَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ تَسَحَّرَا ، فَلَمَّا قَرَأَا مِنْ تَسْحِيرِهَا قَامَ نَبِيُّ ﷺ إِلَى الصَّلَاةِ فَصَلَّى . قُلْنَا لِأَنَسٍ : كَيْمَ كَانَتْ بَيْنَ فَرَاغِهِمَا مِنْ تَسْحِيرِهَا وَدُخُولِهَا فِي الصَّلَاةِ ؟ قَالَ : قَدَرُ مَا يَقْرَأُ الرَّجُلُ خَمْسِينَ آيَةً »

576. Na ka treguar Hasan b. Sabahu, i cili e ka dëgjuar Revhin, që ka thënë se i ka treguar Seidi, ky nga Katade, e ai nga Enes b. Maliku, se Pejgamberi s.a.v.s. dhe Zejd b. Thabiti kanë ngrënë syfir dhe kur e kanë kryer ngrënien, Pejgamberi s.a.v.s. u ngrit për namaz dhe u fal. E kemi pyetur Enesin, thotë Katade,: "Sa kohë ka kaluar ndërmjet përfundimit të ngrënies së tyre dhe hyrjes së tyre në namaz?"

- Aq përsa njeriu mund t'i lexojë 50 ajete - u përgjegj Enesi.

٥٧٧ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي أُوَيْسٍ عَنْ أَخِيهِ عَنْ سُلَيْمَانَ عَنْ أَبِي حَازِمٍ أَنَّهُ سَمِعَ سَهْلَ بْنَ سَعْدٍ يَقُولُ « كُنْتُ أَتَسَحَّرُ فِي أَهْلِ نَوْمٍ يَكُونُ سُرْعَةً بِي أَنْ أُدْرِكَ صَلَاةَ الْفَجْرِ مَعَ رَسُولِ ﷺ »

577. Na ka treguar Ismail b. Ebu Uvejsi, nga vëllai i tij, ai nga Sulejmani, e ky nga Ebu Hazimi, i cili e ka dëgjuar Selh b. Sa'din duke thënë:

- Hajsha syfirin në familjen time, e pastaj u detyrova të ngutem që të arrij ta fal namazin e sabahut me Pejgamberin s.a.v.s

٥٧٨ - حَدَّثَنَا بِحْيُ بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ أَخْبَرَنَا الْإِمَامُ عَنْ عُمَيْرِ بْنِ أَبِي شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي هُرُوءُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ هَانِئَةَ أَخْبَرَتْهُ قَالَتْ « كُنْتُ نَسَاةَ الْمُؤْمِنَاتِ يَشْهَدُنَّ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الْفَجْرِ مُتَلَفِّسَاتٍ بِمِرْوَطِينَ، ثُمَّ يَنْقَابْنَ إِلَى بَيْوتِهِنَّ حِينَ يَقْضِينَ الصَّلَاةَ لَا يَبْرُقُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْفَلَسِ »

578. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, ketë e ka informuar Lejthi, ky nga Ukajli, ai nga Ibni Shihabi, i cili ka thënë se e ka informuar Urve b. Zubejri, se ate e ka informuar Aishja dhe i ka thënë:

"Gratë besimtare kanë marrë pjesë me Pejgamberin s.a.v.s. në faljen e namazit të sabahut dhe të mbështjella me veshmbathjen e tyre të epërme, e kur e krynin namazin ktheheshin në shtëpitë e tyre dhe, për shkak të errësirës, nuk mund t'i njihte askush".³³

بَابُ مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الْفَجْرِ رَكْعَةً

٥٧٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ وَعَنْ بُسَيْرِ بْنِ سَعِيدٍ وَعَنِ الْأَمْرِجِ مِجْدُنُوتهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَنْ أَدْرَكَ مِنَ الصُّبْحِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ قَدْ أَدْرَكَ الصُّبْحَ، وَمَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ قَدْ أَدْرَكَ الْعَصَرَ »

33 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e preferueshme për atë që agjënon të hajë syfirin mu para paraqitjes së agimit;
- fillimi i kohës së sabahut nis me paraqitjen e agimit; e rreth mbarimit janë të ndara mendimet. Përfaqësuesit e shkollave ortodokse juridike konsiderojnë se koha e sabahut mbaron me paraqitjen e një këndi të trupit të diellit, e Ibni Abdu-l-Hakemi, thotë, me zbritjen e plotë. Sipas mendimit të këtij juristi sabahu i falur mu para lindjes së diellit është falje me vonesë, e jo falje me kohë;
- është e preferueshme që falja e namazit të sabahut mos të shtyhet deri para lindjes së vetë diellit.

Kush arrin ta falë me kohë një reqat të sabahut

579. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, ky nga Maliku, ai nga Zejd b. Esleme, ky nga Ata' b. Jesari, e ky nga Basër b. Seidi, ai nga A'rexhi duke transmetuar nga Ebu Hurejre se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kush arrin ta kryej vetëm një reqat të sabahut para se të dalë dielli, ai ka arritur ta falë atë namaz të sabahut me kohë, kurse kush arrin ta falë një reqat të iqindisë para se të përendojë dielli, ai me kohë ka arritur ta falë atë iqindi".

باب من أدرك من الصلاة ركعة

٥٨٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ

أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « مَنْ أدرك ركعة من الصلاة فقد أدرك الصلاة ».

Ai që me kohë e fal një reqat të namazit

580. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku nga Ibni Shihabi, ai nga Ebu Seleme b. Abdu-r-Rahmani, e ky nga Ebu Hurejre, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kush arrin me kohë ta falë vetëm një reqat të cilitdo namaz, ai ka arritur, me kohë ta kryej atë namaz".

باب الصلاة بعد الفجر حتى ترفع الشمس

٥٨١ - حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ ابْنِ الْعَالِيَةِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ « تَمِيدَ

عِنْدِي رِجَالٌ مَرَضِيُونَ ، وَأَرْضِيَاكُمْ عِنْدِي عَمْرٌ ، أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَأْسُرَ الشَّمْسُ وَبَعْدَ الْمَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ ».

حَدَّثَنَا سَدِّدٌ قَالَ حَدَّثَنِي يَحْيَى عَنْ شُعْبَةَ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ : حَدَّثَنِي نَاسٌ بِهَذَا

Të falurit pas faljes së namazit të sabahut e deri te lindja e diellit

581. Na ka treguar Hafsi b. Umeri, këtij Hishami nga Katade, ky nga Ebu Aliu, e ai nga Ibni Abbasi i cili ka thënë:

- Ma kanë vërtetuar disa burra me të cilët njeriu mund të jetë i kënaqur, e prej tyre besim më të madh tek unë gëzon Umeri, se Pejgamberi s.a.v.s. vërtet ka ndaluar çdo namaz pasi të falet sabahu e derisa delli të shndritë (dhe të mos ngrihet) dhe pasi të falet iqindia derisa të perëndojë dielli.

Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai nga Shu'be, ai nga Katade, i cili e ka dëgjuar Ebu-l-Aliun duke transmetuar nga Ibni Abbasi, i cili thotë:

"Këtë (hadith të lartpërmendur) ma kanë treguar shumë njerëz".³⁴

٥٨٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَيْدٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ أَخْبَرَنِي أَبِي قَالَ أَخْبَرَنِي ابْنُ عَمْرٍو قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « لَا تَعْرَوْا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا »

582. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahja b. Seidi nga Hishami, që thotë se ate e ka njoftuar, babai i tij, e këtij Ibni Umeri, duke thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Mos synoni me namazin tuaj lindjen e diellit, as perëndimin e tij!"

34 Muslimi, Ebu Davudi dhe Tirmidhiu në përmbledhjet e tyre të haditheve, po ashtu nëpërmjet të Ibni Abbasit, fjalinë e sipërshënuar e sjellin në variantin vijues:

- Njerëzit me besim, e ndër ta me besim më të madh Umer b. Hattabi, kanë deklaruar që Pejgamberi a.s. ka thënë: "Pas faljes së namazit të sabahut nuk ka kurrfarë falje derisa të lind dielli, e as falje namazesh pas faljes së iqindisë derisa të perëndojë dielli".

Bejhekiu dhe muhadithët tjerë, lidhur me këtë temë, e theksojnë deklaratën e Hafsës dhe Aliut: "Pejgamberi a.s. pas faljes së çdo namazi farz falte edhe nga dy reقاتë nafile, me përjashtim të iqindisë dhe sabahut".

Muslimi në përmbledhjen e tij të haditheve thekson që Ukbe b. Amiri ka thënë: "Janë tre momente në të cilët i Dërguari i All-llahut na e ka ndaluar faljen dhe varrimin e të vdekurve tanë: koha e lindjes së diellit e derisa të ngrihet mbi horizont; kur dielli është në zenit e derisa të lëvizë nga ajo pikë dhe kur perëndon dielli e derisa të perëndojë tërësisht".

Është e qortueshme t'i falësh namazet nafile pas kryerjes së farzit të namazit të sabahut derisa dielli të mos ngrihet në horizont 3-6 metra, si edhe pas kryerjes së farzit të iqindisë derisa dielli të mos perëndojë. Hadithet me domethënie të kundërt duhet konsideruar ose si hadithe apokrifë (të dyshimta), ose që ajo ka qenë e lejuar të bëhet në ditët e para të përhapjes së Islamit.

٥٨٣ - وقال حدثني ابن عمر قال : قال رسول الله ﷺ « إذا طلع حاجب الشمس فأشروا الصلاة حتى ترتفع ، وإذا غاب حاجب الشمس فأشروا الصلاة حتى تغيّب » . تأمّعه عبدة

583. Dhe ka thënë: Më ka treguar Ibni Umeri që ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka deklaruar: "Kur paraqitet vetulla (këndi) e diellit, shtyje faljen e namazit derisa ai të ngrihet, e kur perëndon vetulla (e fundit) e diellit, shtyje namazin derisa ajo plotësisht të perëndojë!"

Në senedin tjetër pas Jahja b. Seidit pason Abdeti.

٥٨٤ - حدثنا عبيد بن إسماعيل عن أبي أسامة عن عبيد الله بن حبيب بن عبد الرحمن عن حفص بن عاصم عن أبي هريرة « أن رسول الله ﷺ نهى عن بيعتين ، وعن لبستين ، وعن صلاتين : نهى عن الصلاة بعد الفجر حتى تطلع الشمس ، وتمد العصر حتى تغرب الشمس . وعن اشمال السماء ، وعن الاحتباء في ثوب واحد يفضى بفرجه إلى السماء . وعن المناذرة ، والألمسة »

584. Na ka treguar Ubejd b. Ismaili, nga Ebu Usame, ai nga Ubejdullahu, e ky nga Ubejd b. Abdu-r-Rahmani, ai nga Hafs b. Asimi, e ky nga Ebu Hurejre, se Pejgamberi s.a.v.s. ka ndalur dy lloj shitblerjesh, dy lloj rrobash dhe dy namaze: ka ndaluar faljen pas faljes së namazit të sabahut e derisa të ngrihet dielli dhe pas namazit të iqindisë e derisa të perëndojë dielli; të mbështjellurit në një petk pa prerje (pa vende) për nxjerrjen e duarve dhe të ulurit në gjunj në petk të ngushtë i cili sipër organeve të turpshme tërhiqet përpjetë; tregtia në mënyrë të hudhjes së gurit të vogël në objektin që dëshirohet të blehet ose hudhja e objektit para blerësit pa e mbështjellë apo edhe vetëm nëpërmjet të kontaktit dhe prekjes të objektit që është për shitblerje (pa e parë).³⁵

35 Falja në mëngjes dhe mbremje nuk guxon të përputhet me lindjen dhe perëndimin e diellit duke patur për qëllim zmadhimin ose adhurimin e atij trupi qiellor, siç e kanë bërë këtë disa popuj të vjetër.

Ebni Mundhiri dhe Zuhriu konsiderojnë se ky ndalim i referohet vetëm personave që me faljen e tyre duan t'i bëjnë nder lindjes ose perëndimit të deillit. Ata qëndrimin e tyre e arsyetojnë me hadithin: "Kush arrin ta kryejë një reقات të sabahut para lindjes së diellit, le t'ia shtojë edhe të dytin!"

باب لا يتحرى الصلاة قبل غروب الشمس

٥٨٥ - **عنه** عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن نافع عن ابن عمر أن رسول الله ﷺ قال « لا يتحرى أحدكم فيصلي عند طلوع الشمس ، ولا عند غروبها »

Mos të synohet falja e namazit para perëndimit të diellit

585. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku nga Nafiu, ai nga Ibni Umeri, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Askush nga ju të mos synojë të falet në kohën e lindjes së diellit as në kohën e perëndimit të tij!"

٥٨٦ - **عنه** عبد العزيز بن عبد الله قال حدثنا إبراهيم بن سعد عن صالح عن ابن زهاب قال أخبرني عطاء بن يزيد الجندعي أنه سمع أبا سعيد الخدري يقول: سمعت رسول الله ﷺ يقول « لا صلاة بعد الصبح حتى ترفع الشمس ، ولا صلاة بعد العصر حتى تغيب الشمس »

586. Na ka treguar Abdulaziz b. Abdullahu, këtij Ibrahim b. Sa'di, ky nga Salihu, ai nga Ibni Shihabi që ka thënë se e ka njoftuar Ata' b. Jezid el-Xhundij, se ai e ka dëgjuar Ebu Seid el-Hudriun duke thënë:

- Kam dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke thënë: "Nuk ka namaz pas atij të sabahut derisa të ngrihet dielli, as namaz pas iqindisë derisa të perëndoje dielli".

٥٨٧ - **عنه** عبد بن أبان قال حدثنا خذرج قال حدثنا شعبه عن أبي التياح قال سمعت عمران بن أبان يحدث عن معاوية قال « إنكم لتصلون صلاة قد سمعنا رسول الله ﷺ فارأيناه يصليها ، ولقد نهى عنها يعني الركنين بعد العصر »

587. Na ka treguar Muhammed b. Ebani, këtij Gunderi, këtij Shu'be nga Ebu Tejjahu, i cili e ka dëgjuar Humran b. Ebanin që transmeton nga Muaviu i cili ka thënë:

Muhadithët konsiderojnë se Pejgamberi a.s. këtë e ka thënë në ditët e para të Islamit, e pastaj e ka ndërruar këtë me shumë thënie të tij, të cilat namazet e tilla i ndalojnë.

"Ju vërtet po falni një namaz (pas iqindisë)! Ne jemi shoqëruar me Pejgamberin s.a.v.s. dhe nuk e kemi parë që ai të falë këtë. Ai këtë vërtet e ka ndaluar" - me këtë Muaviu mendonte dy reقاتë pas iqindisë.

٥٨٨ - **عَدِيٌّ** حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَامٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ خُبَيْبِ بْنِ حَنْصَلَةَ عَنْ عَصَمِ بْنِ عَمْرِو بْنِ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ « نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ صَلَاتَيْنِ : بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ ، وَبَعْدَ الْمَصْرِ حَتَّى تَقْرُبَ الشَّمْسُ »

588. Na ka treguar Muhammed b. Selami, këtij Abdeti, nga Ubejdullahu, ai nga Hubejbi, ky nga Hafs b. Asimi e ai nga Ebu Hurejre, i cili ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. i ka ndaluar dy namaze: të falurit e namazit pasi të falet sabahu e derisa të dalë delli dhe të falurit pas iqindisë e derisa të perëndojë dielli".³⁶

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَانُوا يُصَلُّونَ بِطَوَاتُلِهِمْ وَهُوَ عَنَّا مُرْتَابٌ

رواهُ عُمَرُ ، وَابْنُ عُمَرَ ، وَأَبُو سَعِيدٍ ، وَأَبُو هُرَيْرَةَ

٥٨٩ - **عَدِيٌّ** حَدَّثَنَا أَبُو النَّعْمَانِ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ : أَصَلَّى سَمَا رَأَيْتُ

أَهَابِي يُصَلُّونَ ، لَا أَنَّهُمْ أَحَدًا يُصَلُّونَ بَلِيلٍ وَلَا نَهَارٍ مَا شَاءَ ، غَيْرَ أَنَّهُمْ لَا تَتَحَرَّوْا طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا

Disa nuk e kanë ndaluar të falurit pas namazit të sabahut dhe të iqindisë

Që kanë transmetuar: Umeri, Abdullah b. Umeri, Ebu Seidi dhe Ebu Hurejre.

36 Me namaz lavdërohet - madhërohet dhe adhurohet Krijuesi, e jo ajo që Ai e ka krijuar. Lëvizja e diellit, lindja dhe perëndimi i tij zhvillohen sipas ligjeve të përcaktuar nga All-llahu xh.sh. dhe të paditurit kjo i ka mashtruar që dikurë e kanë adhuruar.

Disa njerëz pas farzit të iqindisë i kanë falur edhe nga dy reقاتe të namazit jo të detyrueshëm (nafile), të ngjashëm me ata pas farzit të drekës, andaj Muaviu ua ka tërhequr vërejtjen për atë parregullsi.

Ditëve të para të Islamit, Pejgamberi a.s. dhe muslimanët kanë falur namaz jo të detyrueshëm (nafile) pas farzit të iqindisë, i cili më vonë u është ndaluar muslimanëve, e Pejgamberi a.s. e kryente edhe me tutje si detyrë të veten.

589. Na ka treguar Ebu Nu'mani, këtij Hammad b. Zejdi, ky nga Ejubi, ai nga Nafiu, e ky nga Ibni Umeri i cili ka deklaruar:

"Unë falem ashtu siç i kam parë duke u falur shokët e mi. Unë nuk do t'i ndaloja skuajt të falë çka të dojë, qoftë natën qoftë ditën, pos që me te të mos synojë lindjen e diellit e as perëndimin e tij".

باب ما يُصلى بعد العصر من الفوائت ونحوها
وقال كريب عن أم سلمة « صلى النبي ﷺ بعد العصر ركعتين وقال :
شأنك من عبد النيسر عن الركعتين بعد الظهر »

Çka falet nga namazet e lëshuara dhe
të ngjashëm pas iqindisë

Kurejbe duke transmetuar nga Ummi Seleme thotë:

- Pejgamberi s.a.v.s. i ka falur një herë dy reqate pas iqindisë dhe (në pyetjen e saj) ka thënë: "Më kanë nxënë (penguar) disa njerëz nga fisi Abdu-l-Kajs dhe nuk i kam falur dy reqatet (e zakonshëm) pas drekës".

٥٩٠ - حدثنا أبو نعيم قال حدثنا عبد الواحد بن أيمن قال حدثني أبي أنه سمع عائشة قالت « والذي ذهب به ما تركهما حتى لقى الله ، وما لقى الله تعالى حتى تكمل عن الصلاة ، وكان يصلي كثيراً من صلواته قاعداً - تكفى الزكعتين بعد العصر - وكان النبي ﷺ يصليهما ، ولا يصليهما في المسجد مخافة أن يتكلم على أمته ، وكان يحب ما يخفف عنهم »

590. Na ka treguar Ebu Nuajmi, këtij Abdu-l-Vahid b. Ejmeni, këtij i ka treguar babai i tij, se ai e ka dëgjuar Aishen që ka thënë:

"Pasha Atë që e ka marrë Muhammedin, Muhammedi nuk e ka lënë faljen e dy reqateve (pas iqindisë) derisa nuk është takuar me All-llahun, e ai nuk është takuar me All-llahun e Madhërueshëm, derisa e ka rënduar ky namaz. Derisa ishte i sëmurë, shumë namaze i falte ulur" - mendonte Aishja në dy reqatet pas iqindisë.

"Pejgamberi s.a.v.s. i ka falur ato namaze, por nuk i falte në xhami, duke u frikuar se do t'i ngarkonte ummetin e vet. Ai donte atë çka për ta është e lehtë".

٥٩١ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبِي قَالَ قَالَتْ عَائِشَةُ « إِنَّ أَخِي مَا تَرَكَ النَّبِيَّ ﷺ السَّجْدَتَيْنِ بَعْدَ الْعَصْرِ عِنْدِي قَطًّا »

591. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai e këtij Hishami, duke thënë se e ka informuar babai i vet, se Aishja ka treguar që:

"Pejgamberi s.a.v.s. tek unë asnjëherë nuk i ka lënë dy sexhde (dy reqate) pas namazit të iqindisë".

٥٩٢ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ قَالَ حَدَّثَنَا الشَّيْبَانِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ الْأَسْوَدِ مِنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ « رَكَعَتَانِ لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدْعُهَا مِرًّا وَلَا عَلَانِيَةً : رَكَعَتَانِ قَبْلَ صَلَاةِ الصُّبْحِ ، وَرَكَعَتَانِ بَعْدَ الْعَصْرِ »

592. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Abdu-l-Vahidi, këtij Shejbaniu, të cilit ia ka përcjellë Abdu-r-Rahman b. Esvedi nga babai i vet, e ai nga Aishja që ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. as fshehtas as haptas nuk e ka lënë faljen e dy reqateve namaz, dhe ato: dy reqate para sabahut dhe dy reqate pas faljes së namazit të iqindisë".

٥٩٣ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَرَبَةَ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ قَالَ : رَأَيْتُ الْأَسْوَدَ وَمَسْرُوقًا قَمِيحًا عَلَى عَائِشَةَ قَالَتْ « مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِينِي فِي يَوْمِ بَعْدَ الْعَصْرِ إِلَّا صَلَّى رَكَعَتَيْنِ »

593. Na ka treguar Muhammed b. Arare, këtij ia ka përcjellë Sh'be nga Ebu Is-haku i cili ka thënë:

- E kam parë Esvedin dhe Mesrukun, të cilët ishin të pranishëm te Aishja, kur ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. asnjëherë nuk më ka ardhur pas iqindisë, e të mos i ketë falur dy reqate".³⁷

37 Pejgamberi a.s. ka falur nafilen dy reqatëshe pas iqindisë si detyrë të tij të zakonshme ose si falje kaza për sunetin e lëshuar dyreqatësh të drekës. Muslimanët nuk preferohet ta bëjnë, sepse me këtë do të ngarkoheshin edhe me një ibadet të ri.

باب التذكير بالصلاة في يوم عظيم

٥٩٤ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - هُوَ ابْنُ أَبِي كَثِيرٍ - عَنْ أَبِي قِلَابَةَ أَنَّ أَبَا الْمَلِيحِ حَدَّثَهُ قَالَ « كُنَّا مَعَ بَرِيدَةَ فِي يَوْمِ فِي عَظِيمٍ فَقَالَ : بَشِّرُوا بِالصَّلَاةِ فَإِنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ : مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْمَرْءِ حَبِطَ عَمَلُهُ »

Falja e iqindisë me herët në ditën e vrërët

594. Na ka treguar Muadh b. Fadle, këtij Hishami nga Jahjai, e ai është i biri i Ebu Kethirit, e ai nga Ebu Kilabe se Ebu-l-Melihu i ka treguar dhe ka thënë:

"Ngutuni me namazin, ngase Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Kush e len namazin e iqindisë, i është shkatërruar puna e tij".³⁸

باب الأذن بعد ذهاب الوقت

٥٩٥ - حَدَّثَنَا إِمْرَانُ بْنُ مُيَسَّرَةَ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ قُسَيْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا حُصَيْنٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ « سِرْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ لَيْلَةً ، فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ : لَوْ عَرَسَتْ بِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ أَخَافُ أَنْ تَنَامُوا فِي الصَّلَاةِ . قَالَ بِلَالٌ : أَنَا أَوْ قَطُّكُمْ . فَاصْطَبَحُوا ، وَأَسَدَ بِلَالٌ ظَهْرَهُ إِلَى رَاحِلَتِهِ فَذَلَّيْتُهُ صِيَاءَهُ فَنَامَ . فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ ﷺ وَقَدْ طَمَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ ، فَقَالَ : يَا بِلَالُ أَيْنَ مَا قَلْتَ ؟ قَالَ : مَا أَلَيْتُ عَلَى نَوْمَةٍ يَشْهَى قَطُّ . قَالَ : إِنَّ اللَّهَ قَبَضَ أَرْوَاحَكُمْ حِينَ شَاءَ ، وَرَدَّهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ . يَا بِلَالُ قُمْ فَأَدِّنْ بِالنَّاسِ بِالصَّلَاةِ . فَتَوَضَّأَ ، فَتَنَأَى أَرْقَمَتِ الشَّمْسُ وَأَبْيَاضَتْ فَأَمَّ فَصَلَّى »

Ezani pas kalimit të kohës së namazit

595. Na ka treguar Imran b. Mejsere, atij Muhammed b. Fudajli, këtij Husejni nga Abdullah b. Ebu Katade, e ai nga babai i vet, i cili ka thënë:

- Kemi udhëtuar një natë me Pejgamberin s.a.v.s. dhe njëri prej njerëzve tha: "Sikur ta kaloje natën me ne o i Dërguari i All-llahut!"

38 Më së miri është të falësh çdo namaz në çastet e para të fillimit të kohës së tij, e veçmas iqindinë në kohë të vrërët. Koha e iqindisë është e shkurtë dhe ditën e vrërët ajo lehtë shmanget.

- Frikohem se mos po ju kalon sabahu në gjumë - tha ai.

- Unë do t'ju zgjoj - tha Bilali.

Ata pastaj ranë, e Bilali u mbështet për deven e vet dhe e mposhti gjumi e fjeti. Pejgamberi s.a.v.s. u zgjua kur skaji i diellit tashëm kishte dalë.

- Bilal, ku është ajo që the? - Pyeti Pejgamberi a.s.

- Asnjëherë nuk më ka marrë gjumi kështu - u përgjigj ai.

- All-llahu, tha Pejgamberi a.s. i ka marrë shpirtërat tuaj kur ka dashur, e ua ka kthyer kur ka dashur. Bilal, ngrihu dhe lajmëroi njerëzit për namaz!

Pastaj Pejgamberi a.s. mori abdest dhe kur dielli u ngrit dhe u paraqit në shkëlqimi të plotë, u ngrit dhe u fal.³⁹

---

39 Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- udhëheqësi i bashkësisë, sipas mundësisë duhet vetë personalisht të marrë pjesë në ekspeditën ushtarake;

- eprorit të bashkësisë, qytëtarët mund t'i propozojnë ndërmarrjen e masave të dobishme për bashkësinë;

- gjatë faljes të namazit kaza (të lëshuar) mund të thirret ezani.

Rreth kësaj çështje janë të ndara mendimet e juristëve. Përfaqësuesit e shkollës hanefite konsiderojnë se duhet kënduar edhe ezanin edhe ikametin. Ata këtë e mbështesin me hadithin të cilin e kanë regjistruar edhe muhadithët tjerë nëpërmjet Imran b. Husejn Ebu Davudit: "...pastaj Pejgamberi i ka urdhëruar muezinin ta thërrasë ezanin. U thirr ezani dhe ai i fali dy reqate të sunetit të sabahut, pastaj e këndoi ikametin dhe e fali farzin e sabahut." Këtë mendim e pranon Shafiu, Ahmedi, Ebu Thevri dhe Ibni Mundhiri.

Nëse falen kaza shumë namaze të lëshuar, ezani dhe ikameti këndohen vetëm para fillimit të faljes kaza (plotësuese) të farzit të namazit të parë të lëshuar, e me rastin e të tjerëve mbetet e drejta e zgjedhjes: mundet para çdo farzi të këndohet edhe ezani edhe ikameti, e mundet vetëm ikameti. Ky mendim bazohet në veprimin e Pejgamberi a.s. të cilin Tirmidhiu në përmbledhjen e tij të hadithëve nëpërmjet Ibni Mes'udit e sjell në këtë formë: "Ditën e betejës së Hendekut Pejgamberit a.s. i kanë shpëtuar (pa falur) namazet dhe ai gjatë natës i ka urdhëruar Bilalit ta thërrasë ezanin, e ai e ka kënduar vetëm ikametin dhe e ka falur kaza farzin e drekës, pastaj ka bërë ikamet dhe e ka falur iqindinë, më pastaj bëri ikamet dhe e fali akshamin, e pastaj prapë bëri ikamet dhe e fali jacinë".

Disa as-habe kanë transmetuar që Pejgamberi a.s. ka thënë se krahas ikametit çdo herë të thirret ezani.

Në veprën "Tuhfetun" shkruan: "Ezani dhe ikameti këndohen vetëm para faljes kaza të farzit të parë, e para farzeve tjerë vetëm ikameti". Këtë mendim e ka paraqitur Shafiu në "Kadimen" e tij dhe Nevaviu në komentin "Muhedhdheb".

باب من صلى بالناس جماعة بعد ذهاب الوقت

٥٩٦ - حدثنا ساذ بن فضالة قال حدثنا هشام عن يحيى عن أبي سلمة عن جابر بن عبد الله أن عمر ابن الخطاب جاء يوم الخندق بعد ما غربت الشمس ، فجعل يسب كفار قريش ، قال : يا رسول الله ما كذبت أصلي المصرا حتى كادت الشمس تغرب . قال النبي ﷺ : والله ما صليت بها . فقمنا إلى بطنان فتوضأ للصلاة وتوضأنا لها ، فصل المصرا بعد ما غربت الشمس ، ثم صلى بعدها للغرب .

Falja me xhemat pas kalimit të kohës së namazit

596. Na ka treguar Muadh b. Fadale, këtij ia ka përcjellë Hishami nga Jahjai, ai nga Ebu Seleme, ky nga Xhabir b. Abdullahu që Umer b. Hattabi ka ardhur ditën e "hendekut" pas perëndimit të diellit, e filloj t'i qortojë prijësit e kurejshitëve dhe tha:

- O i Dërguari i all-llahut gati të mos e fali iqindinë, sepse dielli shpejt perëndoi.

- Pasha All-llahun - tha Pejgamberi s.a.v.s. - s'e kam falur as unë.

Pastaj shkuam deri te lugina But-han dhe ai aty mori abdest për namaz, morëm edhe ne, dhe e fali iqindiinë pasi që dielli tashmë kishte perënduar. Pas iqindisë e fali akshamin.⁴⁰

Thevriu, Evzaiu dhe Is-haku thonë: "Këndimi i ezanit nuk është i nevojshëm me rastin e faljes kaza (të namazeve të kaluara).

- është e preferueshme që namazi i lëshuar menjëherë të bëhet kaza;

- falja e namazeve kaza (të lëshuara) nuk mund të bëhet kur lind dhe perëndon dielli.

Ebu Bekër b. Muhammed b. Fadli thotë: "Nuk është e lejuar të falësh derisa mund të shikohet kah dielli me perëndimin e tij";

- suneti i sabahut bëhet kaza me farzin vetëm nëse farzi i lëshuar i namazit të sabahut bëhet kaza deri në drekë të të njejtës ditë.

40 Imam Ahmedi e paraqet të njejtin rast në "Musnedin" e tij në variantën vijuese: "Në ditën e hapjes së "hendekut" kemi qenë të penguar të falim namaz deri pas akshamit. Kur u bë nata, Pejgamberi a.s. e ftoi Bilalin, e ai e këndoi ikametin për namazin e drekës dhe Pejgamberi a.s. e fali kaza drekën ashtu siç e falte në kohën e saj të vërtetë. Pastaj Pejgamberi a.s. i urdhëroi Bilalit të këndojë ikametin për iqindinë dhe Pejgamberi a.s. e fali si zakonisht. Më në fund Bilali e këndoi ikametin për jacinë dhe Pejgamberi a.s. e fali ashtu siç e falte në kohën e saj të rregullt". Kjo ka qenë e gjithë, thotë Hudriu, para Shpalljes së ajetit për faljen e namazit në ditët e rrezikimit nga ana e armikut.

باب من نسي صلاة فليصل إذا ذكرها، ولا يُعيد إلا تلك الصلاة
 وقال إبراهيم: من ترك صلاة واحدة عشرين سنة لم يُعِدْ إلا تلك الصلاة الواحدة
 ٥٩٧ - حدثنا أبو تميم وموسى بن إسماعيل قالوا حدثنا همام عن قتادة عن أنس عن النبي ﷺ قال :
 من نسي صلاة فليصل إذا ذكرها، لا كفارة لها إلا ذلك (وأتم الصلاة لذكرى) . قال موسى قال همام :
 سمته يقول بعد (وأتم الصلاة للذكرى) . وقال حبان حدثنا همام حدثنا قتادة حدثنا أنس عن النبي ﷺ نحوه

Maliku në "Muvettaun" thekson se Pejgamberit a.s. dhe muslimanëve gjatë hapjes së hendekut u kanë kaluar dreka dhe iqindija. Nesaiu në "Sunenin" e tij e ka përmendur drekën, iqindinë, akshamin dhe jacinë në kohën e tyre të parë nisëse, e Tirmidhiu i përmend katër namaze.

Rreth kësaj që u paraqit nuk ka kundërthënie, sepse hendeqet rreth Medines janë hapur disa ditë dhe Pejgamberit a.s. i kanë shpëtuar (kaluar) njëherë katër, herën tjetër dy, gjegjësisht një namaz.

Duket se Pejgamberi a.s. në rastin e sipërm ka harruar për kohën e disa namazeve. Imam Ahmedi në përmbledhjen e tij të haditheve thekson:

- Në vitin Ahzab, Pejgamberi a.s. e ka falur akshamin dhe ka pyetur: "A e din dikush prej juve në e kam falur unë iqindinë?"

- Jo, nuk e ke falur o i Dërguari i All-llahut - u përgjigjën të pranishmit.

Atëhere i urdhëroi muezinit ta thërrasë ezanin, pastaj u ngrit dhe e fali iqindinë, e pas saj prapë e fali akshamin.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- lejohet përbetimi i rastësishëm, e preferohet nëse kjo është në interes të bashkësisë ose për krijimin e disponimit me bashkëbiseduesit;

- Pejgamberi a.s. e ka bërë kaza iqindinë bashkarisht me as-habet e pranishëm, e pastaj e ka falur akshamin derisa ende kishte bardhësi në perëndim;

Kënaqësia dhe taktika e Pejgamberit a.s. ndaj as-habeve ka qenë e shprehur gjithmonë, bile edhe ditëve të rrezikut të jetës;

- farzet e kaluara (lëshuara) të namazeve bëhen kaza me rend ashtu siç kanë kaluar ata. Domosdoja e mbajtjes së rendit, sipas Malikut, bie me të harruar për namazin e lëshuar (kaluar).

Dari Kutniu dhe Bejhekiu në sunenet e tyre përmendin deklaratën e Pejgamberit a.s.: "Kush harron ta falë një namaz dhe i kujtohet vetëm duke e falur namazin tjetër mbas imamit, do ta mbarojë atë namaz të filluar, e pastaj do ta bëjë kaza atë që më parë e ka harruar. Pas këtij, prapë do ta falë atë namaz të cilin tashmë e kishte falur me imam;

- është e ligjore dhe me rregull ezani të këndohet edhe për faljen kaza të namazeve te detyrueshme (farz).

**Kush harron ta falë namazin, le ta falë kur t'i kujtohet,
dhe do ta falë vetëm atë namaz**

Ibrahim Nehaiu thotë: "Kush e lëshon faljen e një namazi, ai do ta falë atë namaz, edhe sikur të jetë pas njëzet vjetëve".

597. Na ka treguar Ebu Nuajmi dhe Musa b. Ismaili, këtyre ua ka përcjellë Hammame nga Katade, ai nga Enesi e ky nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

- **Kush harron ta falë një namaz, le ta falë kur t'i kujtohet. Për te nuk ka kurrfarë qefareti, pos të falet më vonë. "Fale namazin për të më kujtuar mua!"**

Musai ka thënë se Hammame ka thënë se e ka dëgjuar Kataden duke thënë edhe këtë: "...pastja fal namaz për të më kujtuar mua!"

Edhe Habbani ka thënë se të njëjtin hadith e ka treguar Hammame duke thënë se ia ka treguar Katade i cili thotë se atij ia ka treguar Enesi duke e transmetuar nga Pejgamberi s.a.v.s.⁴¹

باب قضاء الصلوات الأولى بالأولى

٥٩٨ - حَرْشٌ مُتَدَدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ هِشَامٍ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى - هُوَ ابْنُ أَبِي كَثِيرٍ - عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ جَابِرٍ قَالَ «جَعَلَ عَمْرٌ يَوْمَ الْخَنْدَقِ يَسُبُّ كُتَّابَهُمْ وَقَالَ: مَا كِدْتُ أُصَلِّي الْعَصْرَ حَتَّى غَرَبَتْ. قَالَ: فَزَلْنَا بِطَلْحَانَ فَمَضَى بَعْدَ مَا غَرَبَتْ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ.»

Namazet plotësohen sipas rendit së pari (i harruari)

598. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai nga Hishami, të cilit ia ka përcjellë Jahjai, e ai është i biri i Ebu Kethirit, nga Ebu Seleme, e ai nga Xhabiri, që ka thënë:

41 Katade për rastin e sipërhënuar me rastin tjetër ka thënë:

- cilit prej jush i kalon namazi në gjumë ose e harron, le ta falë kur t'i kujtohet, sepse Zoti ka thënë: "Fal namazin për të më kujtuar mua!"

Nga Hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- namazi i harruar duhet të bëhet kaza;

- namazi është detyrë personale e muslimanit dhe duhet ta kryejë personalisht.

- Umeri ditën (e hapjes) e hendekut (rreth Medines) ka filluar t'i qortoje pabesimtarët e tyre (kurejshitë) dhe ka thënë: "Përpak të mos e fal iqindinë, e dielli perëndoi!"

- Pastaj jemi lëshuar -thotë Xhabiri- në Bat-han dhe Pejgamberi a.s. e fal i qindinë pas perëndimit të diellit, e pastaj edhe akshamin.

باب ما يكره من السير بعد المشاء
 ٥٩٩ - حدثنا مسدد قال حدثنا يحيى قال حدثنا عوف قال حدثنا أبو المنهال قال « انطلقت مع أبي إلى

أبي برزة الأسلمي، فقال له أبي: حدثنا كيف كان رسول الله ﷺ يصلي المكتوبة؟ قال: كان يصلي المعبور - وهي التي تدعوها الأولى - حين تدمض الشمس، ويصلي المصريم ثم يرجع أحدنا إلى أهله في أقصى المدينة وللشمس حية. ونسيت ما قال في المغرب. قال: وكان يستحب أن يؤخر المشاء. قال: وكان يكره النوم قبلها والحديث بعدها. وكان يفزل من صلاة النداء حين يفر أحدنا جليسه، وقرأ من السنين إلى المائة »

**Të ndejturit vonë pas jacisë
 është e papëlqyer**

599. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahji, atij i ka treguar Avfi, këtij Ebu Minhali dhe ka thënë:

- Kam shkuar me babain tim te Ebu Berzet Eslëmiu dhe babi im i tha: "Na trego si i ka falur Pejgamberi s.a.v.s. namazet në kohë të caktuar!"

Ebu Berzeti përgjigjet: "Drekën, të cilën ju e quani lutje të parë të ditë, e falte, kur dielli kalonte prej zenitit; iqindinë e flate ashtu që personi nga ne do të kthehej (prej xhamisë) te familja e vet deri në skaj të Medines, e dielli nede të shkëlqejë fort. Kam harruar çka ka thënë për akshamin, kurse jacinë ia kishte ëndja ta shtyejë deri natën vonë; urrente të fjeturit para jacisë dhe të biseduarit pas saj. Nga namazi i sabahut kthehej kur dikush prej neve do të mund ta njohë shokun e vet (pranë), e në të i lexonte prej 60 deri në 100 ajete".

باب السَّيْرِ فِي الْقَهِّ وَالخَيْرِ بَعْدَ الْمَشَاءِ

٦٠٠ - **حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الصَّبَّاحِ** قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَلِيٍّ الْحَنَفِيُّ حَدَّثَنَا قُرَّةُ بْنُ خَالِدٍ قَالَ : انْتَهَرْنَا النَّاسَ ، وَرَأَتْ عَلَيْنَا حَتَّى قَرُبْنَا مِنْ وَقْتِ قِيَامِهِ ، فَجَاءَ فَقَالَ دَعَانَا جِيرَانُنَا هَؤُلَاءِ . ثُمَّ قَالَ : قَالَ أَنَسٌ « نَظَرْنَا النَّبِيَّ ﷺ ذَاتَ لَيْلَةٍ حَتَّى كَانَ شَطْرُ اللَّيْلِ يَبْلُغُهُ ، فَجَاءَ فَصَلَّى ، ثُمَّ خَطَبَنَا فَقَالَ : أَلَا إِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلُّوا ثُمَّ رَقَدُوا ، وَإِنَّكُمْ لَمْ تَزَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا انْتَهَرْتُمْ الصَّلَاةَ » قَالَ الْحَسَنُ : وَإِنَّ الْقَوْمَ لَا يَزَالُونَ يَهَيِّرُ مَا انْتَهَرُوا الْخَيْرَ . قَالَ قُرَّةُ : هُوَ مِنْ حَدِيثِ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

Të ndenjurit pas jacisë për të studiuar fikhun dhe të mirat tjera

600. Na ka treguar Abdullah b. Sabahu, këtij Ebu Ali el-Hanefi, këtij Kurret b. Halidi, i cili ka thënë:

- E kemi pritur Hasan (Basriun) i cili u vonua gati më shumë se që e kishte zakon. Më në fund erdhi (në xhami) dhe tregoi: "Na kanë ftuar këta fqinjët tanë (dhe na kanë mbajtur) dhe tha se Enesi ka thënë: "Një natë kemi pritur (në xhami) Pejgamberin s.a.v.s. dhe kur arriti, tashmë, ishte gjysma e natës; erdhi, na fali, e pastaj mbajti ligjeratë duke thënë:

- Keni kujdes, njerëzit tjerë tashmë janë falur dhe kanë fjetur, e ju konsideroheni se jeni në namaz derisa të jeni në pritje të namazit. Njerëzit janë në të mirë vazhdimisht derisa të presin për të mirë.

- Këtë - thotë Kurre - e ka transmetuar Enesi drejtpërdrejt nga Pejgamberi s.a.v.s.

٦٠١ - **حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو وَأَبُو بَكْرِ بْنُ أَبِي حَسَنَةَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ قَالَ « صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ صَلَاةَ الْمَشَاءِ فِي آخِرِ حَيَاتِهِ ، فَلَمَّا سَلَّمَ قَامَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ : أَرَأَيْتُمْ كَيْفَ لَيْسَ لَكُمْ هَذِهِ ، فَإِنَّ رَأْسَ مَائَةٍ لَا يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ الْيَوْمَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ . فَوَيْلٌ لِلنَّاسِ فِي مَقَالَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَى مَا يَحْدُثُونَ مِنْ هَذِهِ الْأَحَادِيثِ مِنْ مَائَةِ سَنَةٍ . وَإِنَّمَا قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « لَا يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ الْيَوْمَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ، يَرِيدُ بِذَلِكَ أَنَّهَا تَحْرِمُ ذَلِكَ الْقَرْنَ »**

601. Na ka treguar Ebu-I-Jemani, këtë e ka informuar Shuajbi, ky nga Zuhriu, atij i ka treguar Salim b. Abdullah b. Umeri dhe Ebu Bekër b. Ebu Hathme, se Abdullah b. Umeri ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s para përfundimit të jetës së tij e ka falur namazin e jacisë dhe, pasi ka dhënë salam, është ngritur dhe ka thënë: "A e keni vërejtur këtë natë tuajën? Në fund të shekullit, në fytyrë të tokës nuk do të jetë askush gna ata të cilët janë sot në te".

U frikua masa nga deklarata e Pejgamberit s.a.v.s. dhe kështu shprehjen "njëqind vjet" e kanë ritreguar shtrembët në këtë dhe në hadithët e ngjashëm. Mirëpo, Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Askush prej atyre që sot gjenden në fytyrë të tokës nuk do të mbesë...", duke menduar me këtë se me mbushjen e njëqind vjetëve do të lindë vetëm plasaritja (zbrazëtia e atyre njerëzve) në atë shekull.⁴²

بَابُ السَّرِّ مَعَ الضَّيْفِ وَالْأَهْلِ

٦٠٢ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ قَالَ حَدَّثَنَا مُعْتَبِرٌ بْنُ سُلَيْمَانَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي حَدَّثَنَا أَبُو عِمْرَانَ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ أَنَّ أَصْحَابَ الضُّعْفَةِ كَانُوا أَنَاثًا قَهْرَاءَ ، وَأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ : مَنْ كَانَ عِدَّةُ طَلَامُ الثَّيْنِ فَلْيَذْهَبْ بِثَلَاثٍ ، وَإِنْ أَرْبَعٌ فَخَامِسٌ أَوْ سَادِسٌ . وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ جَاءَ بِثَلَاثَةٍ فَانطَلَقَ النَّبِيُّ ﷺ بِمَشْرَقَةٍ . قَالَ : فَهَوَّ أَنَا وَأَبِي وَأُمِّي - فَلَا أُدْرِي قَالَ : وَأَسْرَأِي - وَخَادِمِي بَيْنَنَا وَبَيْنَ بَيْتِ أَبِي بَكْرٍ . وَإِنَّ أَبَا بَكْرٍ تَمَشَّى عِنْدَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ لَبِثَ حَيْثُ صَلَّيْتُ الصَّلَاةَ ، ثُمَّ رَجَعْتُ فَلَبِثْتُ حَتَّى تَمَشَّى النَّبِيُّ ﷺ ، فَجَاءَ بَعْدَ مَا مَضَى مِنَ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ . قَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ : وَمَا حَبَسَكَ عَنْ أَصْحَابِكَ - أَوْ قَاتِ ضَيْفِكَ - قَالَ : أَوْ مَا عَشِيْتِهِمْ ؟ قَالَتْ : أَبُو حَتَّى تَجِيءُ ، قَدْ عَرَضُوا فَأَبَوْا . قَالَ : فَذَهَبْتُ أَنَا فَاخْتَبَأْتُ . فَقَالَ : يَا غَنُورُ - فَجَدِّعْ وَسَبِّ - وَقَالَ : كُلُوا لَا تَحْبِسُوا . فَقَالَ : وَاللَّهِ لَا أَطْعَمُهُ أَبَدًا . وَأَيُّمُ اللَّهِ ، مَا كُنَّا نَأْخُذُ مِنْ لُقْمَةٍ إِلَّا رَبَا مِنْ أَسْغَلِيهَا أَوْ كَثُرْنَا مِنْهَا . قَالَ : بِنِي حَتَّى شَجِعُوا ، وَصَارَتْ أَوْ كَثُرْنَا بِمَا كَانَتْ قَبْلَ ذَلِكَ . فَظَنَرْنَا بِهَا أَبُو بَكْرٍ فَذَاهَى كَاهِي أَوْ أَوْ كَثُرْنَا مِنْهَا . فَقَالَ لَامْرَأَتِهِ : يَا أُخْتُ بِنِي فِرَاسٍ مَا هَذَا ؟ قَالَتْ : لَا وَفُرْقَةٍ مَعِي ، لَمْ يَلَمْ الْآنَ أَوْ كَثُرْنَا مِنْهَا قَبْلَ ذَلِكَ بِثَلَاثِ مَرَّاتٍ . فَأَكَلَ مِنْهَا أَبُو بَكْرٍ وَقَالَ : إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ - بِنِي يَمِينَهُ - ثُمَّ أَكَلَ مِنْهَا لُقْمَةً ، ثُمَّ حَمَلَهَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَأَصْبَحَتْ عِنْدَهُ وَكَانَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِ عَقْدَةَ ، فَضَى الْأَجْلُ فَفَرَّقْنَا اثْنَا عَشَرَ رَجُلًا مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُمْ أُنَاسٌ اللَّهُ أَعْلَمُ كَمْ مَعَ كُلِّ رَجُلٍ ، فَأَكَلُوا مِنْهَا أَجْعُونَ . أَوْ كَمَا قَالَ

42. Ndejat e padobishme të natës nuk janë të dëshirueshme. Muxhahidi ka thënë: "Janë të qortueshme ndejat e natës, pos atyre në të cilat mund të dëgjohet ligjërim i dobishëm fetar, moral e tjera, t'i bësh shoqëri mysafirrit ose të presësh faljen me xhemat të namazit.

**Të ndejturit me mysafirin dhe njerëzit
e shtëpisë**

602. Na ka treguar Ebu Nu'mani, këtij Mu'temer b. Sulejmani, atij babai i vet, e këtij ia ka transmetuar Ebu Uthmani nga Abdu-r-Rahman b. Ebu Bekri se shoqëria e sofës (të xhamisë së Muhammedit a.s. në Medine) ka qenë grup njerëzish të varfër, andaj Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Kush nga ju ka ushqim për dy veta, le ta marrë me vete të tretin, e nëse ka për katër veta, le ta marrë të pestin, apo edhe të gjashtin.

Ebu Bekri i solli tri veta, kurse Pejgamberi s.a.v.s. solli dhjetë veta. Aty kam qenë unë, babai im dhe nëna ime, thotë Abdu-r-Rahmani.

- Nuk e di - ka thënë Ebu Uthmani - që Abdu-r-Rahmani t'e ketë përmendur "...edhe gruaja ime edhe shërbëtori jonë dhe i shtëpisë së Ebu Bekrit".

Ebu Bekri ka darkuar te Pejgamberi s.a.v.s dhe qëndroi (një kohë) tek ai derisa u fal jacia. Pastaj prapë është kthyer, dhe te Pejgamberi s.a.v.s. ka ndnjur dhe ka ngrënë darkë, kurse në shtëpi ka ardhur vetëm pasi ka kaluar një pjesë e natës, aq sa ka dashur Zoti. Gruaja e tij i ka thënë: "Ç'të ka mbajur që të mos u vjen mysafirëve?", ose ka thënë: "...mysafirit tënd?"

- A u ke dhënë darkë? - e pyeti Ebu Bekri.

- Pritëm derisa të vije ti - u përgjigj ajo.

- U është ofruar e nuk e kanë dashur.

- Unë ka shkuar (thotë Abdurrahmani) dhe jam fshehur, kurse Ebu Bekri ka bërtitur: "Mizeri!" Është kërcënuar me shkulje të veshit e hundës dhe ka qortuar, e pastaj ka thënë: "Hani nuk ka këtu kush e di çka! Unë, pasha All-llahun, nuk mund të ha tash", tha Ebu Bekri.

Betohem në Zotin, nuk kemi marrë asnjë kafshatë e që ushqimi prej së poshtmi të mos shtohet edhe më shumë, kështu që, tregon transmetuesi, të gjithë janë ngopur, e ka mbetur edhe më shumë sesa që kishte para kësaj. E ka parë edhe Ebu Bekri se ushqim kishte si edhe më parë ose edhe më tepër dhe i tha bashkëshortes së vet: "Motër e Benu Firasit ç'është kjo?"

- Asgjë, është ngushëllim, tash ushqim ka për tri herë më tepër se më parë! - tha ajo. Atëherë nga ia ushqim hëngër edhe Ebu Bekri dhe shtoi: "Ajo ishte nga shejtani", mendonte në betimin e tij. Pastaj e hëngri edhe një kafshatë, kurse pjesën e mbetur ia dërgoi Pejgamberit s.a.v.s., ku vetëm ai mbeti deri të nesërmit.

Ndërmjet neve dhe një populli (fisi) kishte marrëveshje paqe të cilës i kishte skaduar afati, andaj (masën e ardhur) e kemi ndarë në 12 njerëz (veta) dhe me çdonjërin prej tyre kishte edhe më njerëz aq sa më së miri e din All-llahu sa njerëz ka pasur në çdo grup të tillë. Të gjithë ata kanë ngrënë nga ai ushqim, apo siç ka thënë Abdurrahman b. Ebu Bekri.⁴³

---

43 Nga hadithi i përmendur mund të përfundohet:

- eprori i bashkësisë në ditët e krizës ushqimore mund të ndërmerr shpërndarjen e ushqimit me plan në kurriz të të pasurve. Pasanikët duhet t'i marrin të varfërit t'i mbajnë me ushqim, pikërisht aq sa kanë njerëz të shtëpisë edhe më tepër;
- mysafirit, të cilit i afrohet tryeza përplot për të marrë ushqim, duhet të presë derisa pranë tryezës të ulet edhe i zoti i shtëpisë;
- ngrënia e njerëzve të shëndoshë bashkarisht nga një enë i kontribuon përpaimit të familjes;
- brenga (gajlja) e Ebu Bekrit për Pejgamberin a.s. ka qenë më e madhe se brenga për familjen personale;
- prindi fëmijën duhet ta mësojë për mirë, mundet ta qortojë për lëshimin e bërë dhe t'i kërcënohet me dënimin meritor;
- ndaj mysafirit duhet qenë i ëmbël dhe mikpritës, e nga ofertat e përgatitura t'i dërgosh diçka edhe fëmijëve të tu të afërm;
- lejohet ta thërrasësh bashkëshorten me mbiemrin e saj të vajzërisë ose me llogarin e rëndomtë të hijshëm.

10. Exani

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۰ - كتاب الأذان

باب بدء الأذان

وقوله عز وجل ﴿ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ أَنْخَذُوهَا هُزُؤًا وَعَلِيَاءَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ [٥٨ المائدة]
وقوله ﴿ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ ﴾ [٩ الجمعة]

Bismi-l-lahi-r-Rahmani-r-Rahim!

10. Ezani

Fillimi i ezanit

Fjala e të Madhërueshmit është:

"Kur ftoheni për në namaz, pabesimtarët e marrin këtë si tallje dhe lojë. Kjo është për shkak se ata janë popull që nuk kuptojnë".

(El-Maide, 58)

E fjalë e Tij është edhe:

"...kur thirret të premtën për në namaz, ngutuni në të përmendurit e All-llahut...".¹

(El-Xhumua, 9)

1 Teksti i ezanit është përcaktuar me hadith, e shfrytëzohet për shpalljen e fillimit të kohëve

٦٠٣ - حَدَّثَنَا إِعْرَابُ بْنُ مَيْمَرَةَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ حَدَّثَنَا خَالِدٌ أَخَذَاهُ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ
« ذَكَرُوا النَّارَ وَالنَّاقُوسَ ، فَذَكَرُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى ، فَأَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَأَنْ يُؤَيِّرَ الْإِمَامَةَ »

603. Na ka treguar Imran b. Mejsere, këtij Abdu-l-Varithi, e këtij ia ka transmetuar Halid el-Hadha' nga Ebu Kilabi, e ai nga Enesi, i cili ka thënë:

"As-habët kanë përmendur zjarrin dhe kumbonën, pastaj i kanë përmendur Hebrenjtë dhe të krishterët, dhe Bilalit i është urdhëruar ta thërrasë ezanin çift (të përsërisë çdo fjali), kurse ikametin tek".²

të namazit dhe për faljen e namazit me xhemat, për paralajmërimin e furtunës, për shpalljen e pushtimit të qytetit ose ndonjë krahine, për vërjen e emrit të të sapolundurit e ngjashëm.

Ezani tekstualisht është i shkurtër, e përmbajtësisht i gjerë. Ai fillon me madhërimin e All-llahut xh.sh., njohjen e njësisë së Tij dhe pejgamberisë së Muhammedit a.s., fton për kryerje në kohë ibadetet fetare, falënderon Krijuesin për dhuntitë e shumta, në fat dhe shpëtim në të dyja botërat. Përsëritja e fjalive të ezanit tërheq vërejtjen për nevojën e mendimit, për principet dhe mendimet e mëdha të shkencës Islame. Ezani është manifestim publik i mendimit Islam.

Ibni Abbasi pohon se teksti i ezanit është përcaktuar në Medinë me rastin e Shpalljes së ajetit të 9 të sures "el-Xhuma": "O besimtarë, kur të thirret për namazin e ditës së xhumasë, lini tregtinë dhe shpejtoni në përmendjen e All-llahut, ajo është më e mirë për ju, në qoftë se e dini".

2 Ibni Habbani rastin e sipërm e jep në variantën vijuese:

- në kohën e parë pas hixhres, kur fillonte koha e faljes së namazit, ecte nëpër Medinë ndonjë njeri e thërriste: "Namazi, namazi!" Kjo ka qenë punë paksa e rëndë, prandaj as-habët kanë propozuar që për këto nevoja të shfrytëzohen kambanat. Pejgamberi a.s. tërhoqi vërejtjen se kjo është traditë e krishterëve.

- Ta marrim burinë? - pyetën as-habët.
- Këtë e kanë zakon hebrenjtë - u përgjigj Pejgamberi s.a.
- Ta ndezim zjarrin? - thanë të pranishmit.
- Kjo u ka hije adhruesve të zjarrit - tha ai.

Pastaj Pejgamberi a.s. i urdhëroi Bilalit ta thërrasë ezanin duke e përsëritur çdo fjali, e ikametin pa përsëritje.

Bejhekiu në "Suneni Kebire" dhe Ebu Avame në "Sahihun" e tij pohojnë se Bilali ka thirrur ezanin dhe ikametin duke përsëritur në to çdo fjali.

Sipas atyre që përmend Tirmidhiu, Bilali i ka mësuar Ebu Mahzemes thirrjen e ezanit dhe ikametit në fjali çift, e Tehaviu përmend që Seleme b. Ekve ka kënduar ezanin dhe ikametin duke i përsëritur fjalitë e tekstit!"

٦٠٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ غِيْلَانَ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي نَافِعٌ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ « كَانَ الْمَدَلُونَ حِينَ قَدَسُوا الْمَدِينَةَ يَجْتَمِعُونَ فَيَتَحَيَّنُونَ الصَّلَاةَ لَيْسَ يُنَادَى لَهَا . فَتَكَلَّمُوا بِوَمَا فِي ذَلِكَ ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ : « أَتَمْنَدُوا نَاقُوسًا مِثْلَ نَاقُوسِ النَّصَارَى ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ : بَلْ بُوْقًا مِثْلَ قَرْنِ الْيَهُودِ . فَقَالَ عُمَرُ : « أَوْلَا تَهْتَمُونَ رَجُلًا يُنَادِي بِالصَّلَاةِ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : يَا بِلَالُ ، تَمَّ فَنَادِ بِالصَّلَاةِ »

604. Na ka treguar Muhammed b. Gajlani, këtij Abdu-r-Rezaku, që thotë se e ka njoftuar Ibni Xhurejxhi, këtë Nafiu, se Ibni Umeri ka thënë:

- Kur muslimanët erdhën në Medine, janë tubuar dhe me vështirësi e kanë (për) caktuar kohën e faljes së namazit. Për te atëherë nuk thirrej (ezani). Ata një ditë debatuan rreth kësaj dhe dikush prej tyre tha: "Merreni kambanën, siç është kambana e të krishterëve!", kurse tjetri prej tyre tha: "Jo, por burinë, siç është buria e Hebrenjëve!" Atëherë Umeri tha: "Pse të mos e dërgojmë ndonjë njeri i cili rregullisht do të

Muxhahidi pohon se këndimi tek është risi e futur nga disa udhëheqës.

Sipas kësaj që u paraqit, ikametin duhet kënduar në fjali çift të përsëritura.

Ky është qëndrim i Ebu Hanifes, Neveviut dhe i shumë dijetarëve, e hadithi të cilin e ka regjistruar Buhariu është deroguar me deklaratat e mëvonshme të Pejgamberit a.s. të vërtetuara edhe me praktikë të as-habeve.

Muhadithët përmendin se Aliu ka kaluar pranë një muezini i cili këndonte ikametin pa i përsëritur fjalitë e tekstit të tij e i ka thënë: "Mos paç nënë, këndoje ikametin duke i përsëritur fjalitë e tekstit!"

Sipas mendimit të Ibni Mundhirit, thirrja e ezanit është detyrë e detyrueshme e bashkësisë për faljen me xhemat të namazit, qoftë kjo në udhëtim ose në vendin e banimit të përhershëm. Maliku konsideron se këndimi i ezanit është vaxhib për namazin i icli falet me xhemat në xhami, ndërsa Atau dhe Muxhahidi mendojnë se namazi i falur pa ezan nuk është fuqiptotë dhe se duhet përsëritur derisa ende zgjat koha e tij. Këtë mendim e ka edhe Evzaiu.

Muhammed b. Hasani thirrjen e ezanit e radhit në detyrat vaxhib dhe thotë: "Po që se banorët e ndonjë vendbanimi njëzëshëm do ta braktisnin thirrjen e ezanit, kundër atyre do të duhej ndërmarrë atë aksionin ushtarak, e po ta bënte këtë individi, atë duhet rrahur dhe paraburgosur".

Në Muhit, Tuhfe dhe El-Hidaje paraqitet se thirrja e ezanit është sunet i konformuar (sunetti muekkede). Këtë mendim e shpreh Ebu Hanifja Shafiu, Is-Haku, Neveviu dhe numri më i madh i juristëve.

ftonte për në namaz?" Pastaj, Pejgamberi a.s.v.s. tha: "Bilal, ngrihu dhe thirre ezanin për namaz!".³

3 Në ditët e konsultimeve për mënyrën e shpalljes së kohëve të namazit Ebu Abdullah b. Zejdi kishte ëndërruar se një njeri silltet meth tij me kamabanë në dorë dhe ai e pyeti:

- O robi i Zotit, a don të ma shesësh atë kambanë?
- Çka do të bëje me të? - pyeti ai.
- Duke i rënë kambanës do të shpallnim faljen e përbashkët të namazit.
- A don të të udhëzoj në diçka më të mirë se kjo? - tha ai.
- Gjithsesi - u përgjigja.

Atëherë ai më shqiptoi: "All-llahu ekber, -katër herë, eshehdu en la ilahe il-lall-llah -dy herë, eshedu enne Muhammeden resulull-llah -dy herë, hajje ales-salah -dy herë, hajje ale-l-felah -dy herë, All-llahu ekber -dy herë, la ilahe il-lall-llah -një herë".

Pastaj tha: "Kur të duash të falësh namaz, këndo: "All-llahu ekber" dy herë, fjalitë tjera nga një herë dhe në fund "All-llahu ekber" dy herë.

Të nesërmen Ebu Abdullah b. Zejdi ia ka treguar Pejgamberit a.s. ëndrrën e vet, e ai i tha: "Ajo ëndërr, dashtë Zoti, do të jetë realitet. Mësoja Bilalit atë që ke ëndërruar dhe ai ashtu do ta thërrasë ezanin, sepse ai ka zë më të bukur se ti". Bilali pasi që e mësoi tekstin e sipërshtënuar, e thirri ezanin të cilin e dëgjoi Umer b. Hattabi në shtëpinë e tij dhe, me pallto të hedhur krahëve, erdhi para xhamisë duke thënë: "O i Dërguari i All-llahut, pasha atë i cili të ka dërguar me të vërtetën, edhe unë kam ëndërruar tekst të tillë të ezanit".

- Lavdi Zotit - tha Pejgamberi a.s.

Këtë rast në përmbledhjet e tyre të haditheve e kanë regjistruar Tirmidhiu, Ibni Maxhe, Ibni Habbani dhe Ahmed Ibni Hambeli në Muvettaun e tij, e Ebu Davudi e sjell në variantin vijues.

- Pejgamberi a.s. mendonte për metodën e thirrjes në kryerjen e përbashkët të ibadeteve fetare. Disa kanë propozuar nxjerrjen e flamurit, tjerët t'i bihet burisë, e dikush t'i mëshohet këmbanës, që Pejgamberi a.s. e ka refuzuar. Në bisedë ka marrë pjesë Abdullah b. Zejdi i cili kujdesej për mbledhjen (tubimin) me kohë të muslimanëve për faljen e përbashkët të namazit. Ai nën ndikim të atyre mendimeve ka fjetur, në ëndërr i është treguar teksti i lartshënuar i ezanit të cilin të nesërmit ia ka cituar Pejgamberit a.s.

Umerit në të njejtën mënyrë i është dëftuar teksti i ezanit para 20 ditëve, por nuk ia ka paraqitur askujt dhe kështu në këtë ia ka kaluar Abdullah b. Zejdi.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- Ezani thirret me qëndrim në këmbë dhe mundësisht në vend sa më të ngritur. Ky është sunnet sipas mendimit të shkollës hanefite. Në Muhit thuhet: "Nuk prish punë të thirret ezani ulur për namaz individual nëse kihet kujdes në gjërat tjera të zakonshme, e nëse thirret ezani ashtu në emër të faljes së përbashkët (me xhernat) me imam, namazi është me vlerë të plotë, vetëm se mungojnë virtytet e bëra shprehi - sunnet";

- Davudi pohon se Xhibrili i ka kumtuar Pejgamberit a.s. ezanin 8 ditë para se ta ëndërronin Abdullah b. Zejdi dhe Umer ibni Hattabi, e disa mendojnë se Pejgamberi a.s.

باب الأذان منى منى

٦٠٥ - حَدَّثَنَا سَالِمُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ سَمَّاكِ بْنِ تَعَطَّى عَنْ أَبِي يُوَيْبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ « أَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَأَنْ يُؤَمِّرَ الْإِمَامَةَ إِلَّا الْإِمَامَةَ »

Fjalitë e ezanit këndohen nga dy herë

605. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, atij ia ka përcjellë Hammad b. Zejdi nga Simak b. Atijje, ai nga Ejjub b. Ebu Kilabe, e ky nga Enesi i cili ka thënë:

e ka dëgjuar në kohën e miraxhit.

Tirmidhiu në "Sunenin" e tij përmend se Pejgamberi a.s me rastin e një udhëtimi e ka thirrur ezanin dhe me as-habet ka falur namazin, kurse të gjithë kanë ndenjtur ulur në të shaluarat e tyre, sepse: "qielli ka qenë mbi ata, e balta e lagështia nën ata";

- Shafiu dhe Maliku konsiderojnë se të dy shehadetet në ezan, pas këndimit të tyre të përsëritur edhe një herë, duhet kënduar në të njejtën mënyrë, e Imam Ahmedi këtë e len në dëshirë dhe gjykim të muezinit.

Shafiu dhe Maliku e mbajnë deklaratën e Ebu Mahzurit, se Pejgamberi a.s. duke e thirrur ezanin ashtu e ka porositur. Ebu Hanife dhe juristët tjerë i japin përparësi tekstit të cituar sipas Abdullah b. Zjedit, duke theksuar se Pejgamberi a.s. tekstet e shehadetit ia ka përsëritur Mahzurit shumë herë, vetëm për atë që ai më mirë t'i mbajë në mend, e jo që gjatë thirrjes së ezanit edhe më tutje t'i përsërisë ashtu dhe aq herë.

Taberaniu në "Mu'xhemu-l-Evsat-in" e vet përmend se vet Ebu Mahzuri me një rast ka thënë: "Ezani të Dërguarit të All-Ilahut i është shpallur tekstualisht kështu: ..." i cili tekst është i njejtë me tekstin të cilin ne e këndojmë sot".

Bilali ka bërë muezin në kohën e Pejgamberit a.s. dhe të Ebu Bekrit dhe shehadetin e ka kënduar të përsëritur njëlloj si edhe pjesët tjera të ezanit;

- tekbirin fillestar duhet shqiptuar katër herë. Malikijtë këtë e bëjnë vetëm dy herë, duke u mbështetur prapë në fjalët e Ebu Mahzurit të përmendur;

- pas tekstit "Hajje ale-l-felah" në ezanin e sabahut duhet shqiptuar dy herë: "Es-salatu hajren minen-nevm".

Taberaniu në "Mu'xhemu-l-Kebiru" pohon se Bilali në një rast ka ardhur ta thërrasë ezanin për namazin e sabahut dhe duke e gjetur Pejgamberin a.s. në gjumë, ka shtuar pas fjalisë "Hajje alel-felah" edhe "Essalatu hajrun minen-nevm", d.m.th. "Namazi është më i mirë se gjumi". Pejgamberi a.s. i ka dëgjuar ato fjalë dhe më vonë ka thënë:

- Bilal, ajo është e mrekullueshme! Vepro ashtu edhe më tutje në ezanin e sabahut!

Këtë rast në variantë edhe më në detaje e përmendin edhe Ibni Maxhe dhe muhadithinët tjerë.

- I është urdhëruar Bilalit t'i përsërisë fjalitë e ezanit, e në ikamet mos t'i përsërisë, me përjashtim të shprehjes "kad kametis-salatu".

٦٠٦ - حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ - وَهُوَ ابْنُ سَلَامٍ - قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ قَالَ أَخْبَرَنَا خَالِدُ الْحَذَّادِيُّ الْمَدَائِيُّ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ : لَمَّا كَثُرَ النَّاسُ قَالَ ذَكَرُوا أَنْ يَمْلِكُوا وَقَمَتِ الصَّلَاةُ بِشَيْءٍ يَعْرِفُونَهُ ، فَذَكَرُوا أَنْ يُورُوا نَارًا أَوْ يَضْرِبُوا نَافِيسًا ، فَأَمَرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَأَنْ يُوتَرَ الْإِقَامَةَ ،

606. Na ka treguar Muhammed (b. Selam), këtij Abdu-l-Vehabi, këtij Halid el-Hadha', nga Ebu Kilabi, ai nga Enes b. Maliku që ka thënë:

"Kur muslimanët u shtuan, menduan (për nevojën) që kohët e namazit të lajmërohen me diçka, që të dinë edhe ata. Disa përmendën të ndezin zjarr ose t'i bijnë kambanës, dhe iu urdhërua Bilalit që pjesët e ezanit t'i përsërisë kurse ikametin të mos e përsërisë".

بَابُ الْإِقَامَةِ وَاحِدَةٌ إِلَّا قَوْلُهُ « قَدَامَتِ الصَّلَاةُ »

٦٠٧ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ حَدَّثَنَا خَالِدٌ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ « أَمَرَ

بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ وَأَنْ يُوتَرَ الْإِقَامَةَ » قَالَ إِسْمَاعِيلُ : فَذَكَرْتُ لِأَيُّوبَ قَالَ : إِلَّا الْإِقَامَةَ

Ikameti këndohet tek, pos fjalisë
"Kad kameti-s-salatu"

607. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Ismail b. Ibrahim, atij ia ka transmetuar Halidi nga Ebu Kilabe, kurse ai nga Enesi, i cili ka thënë:

- I është urdhëruar Bilalit që pjesët e ezani t'i këndojë çift, kurse ikametin tek. Këtë, thotë Ismaili, ia kam përmendur Ejjubit, dhe ai tha: "Me përjashtim të shprehjes "Kad kametis-salatu".⁴

4. Malikijët në Medine disa pjesë të ikametit i këndojnë nga një herë, e në Mekke e përsërisin ashtu siç veprojnë muslimanët e shkollës hanefite. Këta hadithin e përmendur te Buhariu e konsiderojnë hadith të deroguar të transmetuar sipas Ebu Mahzurit, të cilin e kanë regjistruar muhadithinët eminentë në sunenet (koleksionet) e tyre. Pos kësaj, Abdullah b. Zubejri thotë: "Ezani dhe ikameti në prani të të Dërguarit të All-llahut janë kënduar gjithmonë me pjesë të përsëritura".

باب فضيل الأذنين

٦٠٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي الزِّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا نُودِيَ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَهُوَ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ الْأَذِينَ ، فَإِذَا قُضِيَ الْخُذَاءُ أَقْبَلَ ، حَتَّى إِذَا تَرْتَبَّ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ ، حَتَّى إِذَا قُضِيَ التَّوْبَةَ أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطُرُ بَيْنَ الرَّءِ وَنَحْوِهِ يَقُولُ : إِذْ كُرَّ كَذَا ، إِذْ كُرَّ كَذَا ، إِذْ كُرَّ كَذَا ، حَتَّى يَبْطُلَ الرَّجُلُ لَا يَدْرِي كَمْ حَلَّى »

Rëndësia e thirrjes së ezanit

608. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku nga Ebu Zinadi, ai nga A' rexhi, e ky nga Ebu Hurejre që Pejgamberi a.s.v.s. ka thënë:

- Kur thirret ezani për namaz, shejtani e kthen shpinën dhe ik duke e lëshuar erën, për të mos e dëgjuar thirrjen e ezanit, kurse, kur muezini e mbaron thirrjen e ezanit, ai kthehet dhe kur fillon të këndohet ikameti vetëm për faljen, ai prapë e kthen shpinën, kurse, kur muezini i jep fund këndimit të ikametit, ai kthehet dhe e përkujton njeriun duke thënë:

"Kujtoje ate, kujtoje këte!" çka njeriu më parë nuk ka mundur as të mendojë, saqë njeriu më nuk dinë sa ka falur.⁵

5 Të shumta janë përparësitë e ezanit, e përmbajtja është aq bindëse saqë kundërshtarët detyrohen të ikin anash. Puna e muezinit është detyrë e ndershme e fisnike. Ibni Huzjeme dhe Ibni Habbani në "Sahihet" e tyre theksojnë: "Muezinit i falen mëkatet e vogla në atë masë sa depërton larg zëri i tij, e falje për te kërkojnë të gjithë në tokë, edhe e thata edhe e njoma, dhe kur merr pjesë në faljen e përbashkët me imam, i rëgjistrohen 25 vepra të mira dhe i falen mëkatet e vogla që i ka bërë ndërmjet këtij dhe namazit të mëparshëm". Imam Ahmedi në "Muvettaun" e tij e përmend të njëjtin hadith duke shtuar: "... dhe ia vërteton të gjitha deri ku depërton zëri, qoftë thatë, qoftë njomë..."

Humejdi në librin e tij "Kitabu-l-Fedailu" nëpërmjet Ebu Hurejres e përmend hadithin: "Muslimani për ezanin e kënduar ka shpërblimin sikur t'i ketë bërë 140 vepra të mira të vogla". Ibni Habbani në "Sahihun" e tij përmend: "Kush e këndon ezanin në emër të All-llahut gjatë pesë namazeve të ditës, i falen mëkatet e tij të vogla".

Ebu Musai transmeton se Pejgamberi a.s. ka thënë: Pas Pejgamberit a.s. dhe shehidit uniformën e xhennetit i pari e vesh Bilafi dhe muslimanët e mirë të cilët kanë qenë muezinë".

باب رفع الصوت بالنداء

وقال عمر بن عبد العزيز: أذن أذاناً سمعاً، وإلاً فاعتزلنا

٦٠٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي صَمْعَةَ الْأَنْصَارِيِّ ثُمَّ الْمَازِنِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ قَالَ لَهُ «إِنِّي أُرَاكَ تُحِبُّ النِّعْمَ وَالْبَادِيَةَ، فَإِذَا كُنْتَ فِي غَنَمِكَ - أَوْ بَادِيَتِكَ - فَأَذْنْتَ بِالصَّلَاةِ فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالنِّدَاءِ، فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ جَنَّ وَلَا إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ

Ngjitja e zërit gjatë thirrjes së ezanit

Umer b. Abdu-l-Azizi i ka thënë (muezinët): "Thirre ezanin këndshëm (pa vrazhdësi), përndryshe na u largo (nga ajo pozitë)!"

609. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku nga Abdu-r-Rahman b. Abdullah b. Abdu-r-Rahman b. Ebu Sa'sat el-Ensariu dhe nga Ma'zanija, kurse ai nga babai i tij që e ka informuar se Ebu Seid Hudriju i ka thënë:

- E shoh se e don kopenë dhe shkretëtirën, e kur të gjendesh mes kopesë tënde ose në shkorren tënde dhe ta thërrasësh ezanin për çdo namaz, ngrihe zërin tënd me rastin e thirrjes së ezanit, sepse nuk ka as qenie shpirtërore, as persona e as gjë tejtër që do të dëgjojë përhapjen e zërit të muezinët, e që nuk do t'i dëshmojë kjo në Ditën e Kijametit.

Ebu Seidi ka thënë: "E kam dëgjuar këtë hadith nga Pejgamberi s.a.v.s."⁶

Duket se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kush e thërret ezanin një vit rregullisht, me siguri do të hyjë në Xhennet". Xhabiri thotë se e kanë pyetur Pejgamberin a.s. kush do të hyjë i pari në Xhennet dhe ai është përgjigjur:

- Pejgamberët, shehidët, muezinët e Qabes, muezinët e Bejtu-l-Mukaddesit në Jerusalem, muezinët e xhamisë time, e pastaj muezinët tjerë.

6 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e dëshirueshme që ezani të këndohet zëshëm gna vendi sa më i lartë. Bilali e ka thirrur ezanin nga tavani i shtëpisë së një gruaje nga fisi Benu Nexhar, e cila ishte njëra nga ndërtesat më të larta pranë xhamisë së Pejgamberit a.s.;

- blegtorja është degë e dobishme e ekonomisë;

- është e dëshirueshme që muslimani ta thërret ezanin për namazin e vet qoftë edhe në

باب ما يُمَيِّقُنُ بِالْأَذَانِ مِنَ الدَّمَاءِ

٦١٠ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَنَسٍ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا غَزَا بِنَا قَوْمًا لَمْ يَكُنْ يَنْزِعُ بِنَا حَتَّى يَصْبِحَ وَيَنْظُرَ ، فَإِنْ سَمِعَ أَذَانًا كَفَّ عَنْهُمْ ، وَإِنْ لَمْ يَسْمَعْ أَذَانًا أَطَارَ عَلَيْهِمْ . قَالَ فَخَرَجْنَا إِلَى خَيْبَرَ ، فَانْتَهَبْنَا إِلَيْهِمْ لَيْلًا ، فَلَمَّا أَصْبَحَ وَلَمْ يَسْمَعْ أَذَانًا رَكِبَ وَرَكِبْتُ خَافَ أَيْ طَلَعَتْ ، وَإِنْ قَدَى كَتَمْتُ قَدَمَ النَّبِيِّ ﷺ . قَالَ : فَخَرَجُوا إِلَيْنَا بِمَكَائِلِهِمْ وَمَسَاحِيهِمْ . فَلَمَّا رَأَوْا النَّبِيَّ ﷺ قَالُوا : مُحَمَّدٌ وَاللَّهِ ، مُحَمَّدٌ وَالْحَجِيسُ . قَالَ فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى وَسَلَّمَ قَالَ : اللَّهُ أَكْبَرُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ . خَرِبَتْ خَيْبَرُ . إِنَّا إِذَا رَكَبْنَا بِسَاحَةِ قَوْمٍ فَسَاءَ صَبَاحُ الْمُنْذَرِينَ .

Thirrja publike e ezanit pengon derdhjen e gjakut

610. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, këtij i ka transmetuar Ismail b. Xha'feri nga Humejde, ai nga Enes b. Maliku:

- Kur Pejgamberi s.a.v.s. nisej me ne në luftë kundër ndonjë populli, ai nuk i niste luftërat derisa agonte. Priste pak, e nëse e dëgjonte ezanin, tërhiqej prej tyre, kurse nëse nuk e dëgjonte ezanin i sulmonte ata. Kështu, thotë Enesi, kemi dalur deri te Hajberi dhe kemi arritur natën. Pasi që agoi dhe nuk u dëgjua ezani, ai i hypi të shaluarës, e unë kam hypur pas Ebu Talhas dhe këmba ime prekte këmbët e Pejgamberit s.a.v.s. Ata dolën, thotë Enesi, me sepetet (shportat) dhe lopatat e tyre e kur e panë Pejgamberin s.a.v.s. thirrën: "Muhammedi, Pasha All-llahun Muhammedi dhe armata!" Kur i Dërguari i All-llahut i pa, tha: "All-llahu është më i madhi! All-llahu është më i madhi! U rrënuaj Hajberi! Pasi që u lëshuam në oborr të popullit, mëngjesi i keq (u gdhiu) atyre të cilëve (kot) u është tërhequr vërejtja".

shkretëtirë, larg nga vendbanimet e njerëzve;

- njerëzit dhe qeniet tjera i dëshmojnë në Ditën e Gjykimit njëri tjetrit për punën e veprave të mira dhe të këqija.

7 Ezani është simbol i Islamit dhe nuk guxon të lihet pas dorë. Nga hadithi mund të përfundohet:

- në një të shaluar mund të kalërojnë shumë persona nëse kjo për te nuk është ngarkesë;
- sulmi në armikun fillohet me këndimin e tekbitit zëshëm;

باب ما يقول إذا سمع للأنادي

٦١١ - **قَدِمْنَا** عَبْدُ اللَّهِ بُوَسْفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ أَبِي شِهَابٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَزِيدَ اللَّيْثِيِّ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَدِّنُ »

Çka shqipton muslimani kur e dëgjon muezinin

611. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Maliku nga Ibni Shihabi, ai nga Ata' b. Jezid el-Lejthi, e ky nga Ebu Seid Hudriu se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kur ta dëgjoni thirrjen (e ezanit), thoni po atë çka e thotë muezini".⁸

- kush i deklaron dhe i pranon dy shehadetet nga ezani, ai është musliman.

8 Shumë juristë urdhëresën e sipërshtënuar e kanë kutpuar si detyrë obligative. Sipas mendimit të Ibni Vehbit dhe jursitëve të shkollës Malikije, me këndimin e ezanit duhet ndërprerë këndimin e Kur'anit, dhënien e selamit dhe çdo bisedë tjetër.

Shafiu dhe Ahmedi urdhërin e sipërshtënuar e kuptojnë si rekomandim. Këtë mendim e pranon edhe Tahaviu, kurse Neveviu thotë: "Është e lavdueshme të përsëritësh tekstin e ezanit pas muezinit, qe njeriu me abdest apo pa abdest, qe gruaja me menstruacione apo pa mesntruacione". Këtë nuk duhet bërë personi i cili në atë kohë gjendet në nevojtoje, në marrëdhënie seksuale dhe në faljen e ndonjë namazi, kurse këndimin e Kur'anit dhe tesbihum duhet ndërprerë dhe pa zë t'i përsëritësh fjalët e muezinit.

Ikametin duhet përsëritur pas muezinit si edhe ezanin, por në vend të shprehjes "Kad kameti-s-Salatu", i pranishmi shqipton "Ekamehall-llahu ve edameha!" d.m.th. "Zoti e ka vendosur dhe e ka amshuar!"

Në ezanin e sabahut pas shprehjes "Essalatu hajrun minen-nevm!" i pranishmi shqipton "Sadekte ve berekte", d.m.th. "Ke thënë të vërtetën dhe mirë ke bërë".

Sipas mendimit të jursitëve të drejtimit hanefij është detyrë (vaxhib) për të pranishmit ta përsërisin ezanin pas muezinit, e në vend të shprehjes "Hajje ales-salah!", d.m.th. "Ejani në namaz" dhe "Hajje alel felah!", d.m.th. "Ejani në shpëtim!" - të shqiptohet "Ma shaellahu kane ve ma lem jeshe' lem jekun", d.m.th. "Bëhet ajo çka All-llahu don, e çka nuk don, as që mund të bëhet".

Gjatë këndimit të ezanit të pranishmit nuk duhet të bisedojnë, të këndojnë Kur'an, t'i japin kujt selam e as të përgjigjen në selam.

Hulvaniu thotë: "Nëse muslimani e përsërit ezanin pas muezinit, e nuk shkon në xhami për namaz, ajo përsëritje nuk është bërë si duhet, e nëse ka qëlluar në xhami, e ezanin nuk e ka përsëritur nuk është mëkatar".

Për përsëritjen e ezanit pas muezinit nuk janë të detyrar fëmijët, të marrët dhe personat që kanë filluar të falin ndonjë namaz. Kur muslimani dëgjon këndimin e ezanit nga disa

٦١٢ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ حَدَّثَنِي عِيسَى بْنُ مَلْحَةَ أَنَّهُ سَمِعَ مَعَاوِيَةَ يَوْمًا فَقَالَ مَثَلُهُ إِلَى قَوْلِهِ: «وَأَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ»
 حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ رَافِعٍ قَالَ حَدَّثَنَا وَهْبُ بْنُ جَرِيرٍ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ يَحْيَى... نَحْوَهُ

612. Na ka treguar Muadh b. Fedalë, këtij ia ka transmetuar Hishami nga Jahjai, ai nga Muhammed b. Ibrahim b. Harithi, të cilit i ka treguar Isa b. Talha, se ai e ka dëgjuar një ditë Muavinë duke e përsëritur atë çka e thotë muezini, deri te fjala e tij: "**Eshehedu enne Muhammeden resulull-llah**".⁹

muezinë, do ta përsërisë këndimin e muezinit të xhamisë në të cilën ai falet zakonisht.

9 Muadithinët tjerë rastin e sipërhënuar e kanë regjistruar gjerësisht. Tirmidhiu në "Kebirin" e tij thekson:

- kur muezini ka shqiptuar "All-llahu ekber, All-llahu ekber", d.m.th. "All-llahu është më i madhi, All-llahu është më i madhi", Muaviu me zë të ulët ka përsëritur: "All-llahu ekber, All-llahu ekber". Kur muezini ka kënduar: "Eshhedu en la il-lahe il-lall-llah...", d.m.th. "Deklaroj se nuk ka zot tjetër pos All-llahut...", Muaviu ka shqiptuar: "Eshhedu en la il-lahe il-lall-llah...". Pastaj muezini ka kënduar: "Eshhedu enne Muhammeden resulull-llah...", d.m.th. "Deklaroj se Muhammedi është i dërguar i All-llahut", Muaviu e ka përsëritur fjalën: "Eshhedu enne Muhammeden resulull-llah...". Kur muezini ka shqiptuar: Hajje ales-salah!". d.m.th. "Ejani në namaz!", Muaviu ka shqiptuar: "La havle ve la kuvvete il-la bil-lahi!", d.m.th. "Nuk ka kurrfarë ndryshim as fuqi pa All-llahun". E kur ka kënduar "Hajje alel felah!", d.m.th. "Ejani në shpëtim!", Muaviu prapë ka shqiptuar: "La havle ve la kuvvete il-la bil-lahi!". Më në fund, muezini ka shqiptuar: "All-llahu ekber, All-llahu ekber", e Muaviu e përsëriti këtë dhe tha: "Kështu e kam dëgjuar Pejgamberin a.s. që i përsëriste pas muezinit pjesët e ezanit".

Edhe variantet tjera të këtij rasti dëshmojnë për nevojën e përsëritjes së qetë të ezanit pas muezinit, e në vend të "haja'letejneve" të shqiptohet "La havle ve la kuvvete il-la bil-lahi".

Ky është qëndrim i Ebu Hanifes, Ebu Jusufit, Muhammedit dhe Ahmedit, ndërsa Nehaiu, Shafiu dhe Maliku mendojnë se ezani i kënduar pas muezinit përsëritet i tëri tekstualisht. Hanefitë i përmbahen edhe hadithit të cilin e ka transmetuar Umer b. Hattabi e ka regjistruar Muslimi:

- Kur muezini shqipton "All-llahu ekber, All-llahu ekber..." e dikush nga ju e përsërit këtë, pastaj kur muezini shqipton "Eshhedu en la il-lahe il-lall-llah" dhe dikush nga ju prapë e shqipton, pastaj kur muezini shqipton: "Eshhedu enne Muhammeden resulull-llah!", e dikush nga ju e përsërit të njëjtën, e kur muezini këndon "Hajje ales-salah!", e dikush nga ju thotë: "La havle ve la kuvvete il-la bil-lahi", e kur muzini shqipton "Hajje alel-felah!" e dikush nga ju prapë thotë: "La havle ve la kuvvete il-la

Na ka treguar Is-hak b. Rahevejhi, këtij i ka treguar Vehb b. Xheriri duke thënë se të njëjtën e ka transmetuar Hishami, ai nga Jahjai.

٦١٣ - قال يحيى وحديثي بعض إخواننا أنه قال « لما قال صلى الله عليه وسلم على الصلاة قال : لا حول ولا قوة إلا بالله »

وقال : هكذا سمينا بكم ﷺ يقول «

613. Jahjai thotë: Mua më kanë treguar disa vëllezër tanë (nga feja) dhe thanë:

"Pasi që muezini e shqiptoi "Hajje ales-salah!", Muaviu ka thënë: "La havle ve la kuvvete il-la bil-lahi" dhe pastaj ka thënë: "Kështu e kemi dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke thënë".

باب النداء عند النداء

٦١٤ - حدثنا علي بن عيش قال حدثنا شبيب بن أبي حمزة عن محمد بن المنكدر عن جابر بن عبد الله

أن رسول الله ﷺ قال « من قال حين يسمع النداء : اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة آت محمداً الوسيلاً والفضيلة ، وأبنته مقاماً محموداً الذي وعدته ، حلت له شفاعتي يوم القيامة »

Këndimi i duasë kur dëgjohet ezani

614. Na ka treguar Ali b. Ajjashi, atij ia ka transmetuar Shuajb b. Ebu Hamze nga Muhammed b. Munkediri, e ky nga Xhabir b. Abdullahu, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Kush shqipton pas të dëgjuarit e ezanit: "Zoti im, Zot i kësaj thirrje të përsosur dhe lutjes së përhershme, jepi Muhammedit pozitë, shkallë të lartë dhe dërgoje në vend të lavdëruar të cilin ia ke premtuar" - e meriton ndihmesën time Ditën e Gjykimit.¹⁰

bil-lahi", pastaj kur muzini thotë "All-llahu ekber, All-llahu ekber", dhe këtë dikush tekstualisht e përsërit, dhe në fund kur muzini shqipton "La ilahe il-lall-llah" dhe këtë dikush nga ju sinqerisht e ërsërit - do të hyj në Xhennet. Ky tekst i deklarës së Pejgamberit a.s. është regjistruar në pëmbledhjet e haditheve të Ebu Davudit, Nesaiut dhe Tahaviut.

10 Nga hadithi i theksuar mund të përfundohet:

باب الاستِهام في الأذان

وَيُذَكَّرُ أَنْ اقْتَوَامًا اخْتَلَفُوا فِي الْأَذَانِ فَأُتِرِعَ بَيْنَهُمْ سَعْدٌ

615 - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ سَمِيِّ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوا، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي النَّهْجِ لَاسْتَهَبُوا إِلَيْهِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهَا وَلَوْ حَبَوًّا »

Tërheqja e shigjetës (shortit), për thirrjen e ezanit

Përmendet se disa njerëz nuk kanë mundur të pajtohen kush do ta thërras ezanin, andaj Sa'di tha që ndërmjet tyre të hedhet shorti.

615. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Maliku, ky nga Sumejji, robi i liruar i Ebu Bekrit, ai nga Ebu Salihu, e ky nga Ebu Hurejre, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Sikur të dinin njerëzit çka kanë për thirrjen e ezanit dhe faljen në rendin e parë të xhematit, dhe po qe se mundësinë e vetme për të arriur te kjo ta gjenin në hedhjen e shortit (tërheqjen e shigjetëzës), ata do të hedhnin; sikur të dinin për rëndësinë e faljes së drekës (në çastet e para të fillimit të saj), do të bënin gara për te, e sikur të dinin krejt çka kanë në jaci dhe sabah, do të shkonin në ato, po edhe duke u zvarritur.¹¹

- nxitja e besimtarëve të këndojnë dua dhe të bëjnë bekime me fillimin e kohës së ndonjë namazi. Janë transmetuar fjalët e Pejgamberis a.s.: Dy çaste janë në të cilët lutja e muslimanit të mirë e bërë në mënyrë të sigurtë nuk refuzohet: lutja (dova) gjatë këndimit të ezanit dhe lutja gjatë hyrjes në radhët e para të xhematit në emër të All-llahut".

- të folurit mirë për besimtarët e mirë bëhet për shkak të pranimit publik të punës së tyre dhe për dhurata sa më të mira, e për mëkatarët për zvoglimin e ndëshkimeve;

- për të vdekurit duhet folur mirë dhe t'i kujtosh për të mirë, e mbi Pejgamberin a.s. të këndosh edhe salavat.

Buhariu e ka përmendur lutjen (dovën) e cila sipas kriterit të tij është më burimorja, kurse muhadithinët tjerë theksojnë edhe tjerat të cilat Pejgamberi a.s. i ka kënduar në rastet tjera.

11 Sa'd Ibn Ebi Vekkasi në vitin 15 sipas hixhres ka qëndruar me ushtrinë në Hudejbije dhe as-habët janë shtyrë se cili do ta marrë detyrën e muezimit dhe ajo më në fund është ndarë me anë të shortit.

Nga hadithi mund të përfundohet:

باب الكلام في الأذان

وَتَسَلَّمَ سُلَيْمَانُ بْنُ سُرَيْدٍ فِي أَذَانِهِ . وَقَالَ الْحَسَنُ : لَا يَأْسَ أَنْ يَضْحَكَ وَهُوَ يُؤَذِّنُ أَوْ يُقِيمُ
٦١٦ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا سَمَاءُ عَنْ أَيُّوبَ وَعَبْدِ الْجَبْرِ صَاحِبِ الزِّيَادِيِّ وَعَاصِمِ الْأَخْوَلِيِّ عَنْ
عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ « سَمِعْنَا ابْنَ عَبَّاسٍ فِي يَوْمٍ رَدَّعِيَ ، فَلَمَّا بَلَغَ الْمُؤَذِّنُ حَيْثُ عَلَى الصَّلَاةِ فَأَمَرَهُ أَنْ يُنَادِيَ :
الصَّلَاةُ فِي الرَّحَالِ ، فَنَظَرَ الْقَوْمُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ ، فَقَالَ : فَمَلَّ هَذَا مِنْ هَوِّ خَيْرٍ مِنْهُ . وَإِنَّا عَرْمَةٌ »

Të folurit gjatë thirrjes së ezanit

Sulejman b. Suredi fliste gjatë thirrjes së ezanit (të vet).

Hasan (Basriu) thotë: "Nuk është mëkat nëse muezini, duke e thirrur ezanin apo ikametin, qesh".

616. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka transmetuar Hammadi nga Ejubi, Abdulhamid Sahibu-z-Zijadiu dhe Sim Ahvali, e ata nga Abdullah b. Hairithi se ka thënë:

- Një ditë me shi-baltë, Ibni Abbasi na mbante ligjeratë dhe, kur muezini arriti te (shprehja) "Hajje ales-salah!", ai i urdhëroi të bërtasin "Këtë namaz faleni në shtëpi!"

Njerëzit u shikuan mes veti, kurse ai prapë tha, se këtë e ka bërë edhe ai që ishte më i mirë se ai, ndërsa xhumaja është detyrë e domosdoshme.¹²

- rëndësia e madhe e faljes në safin e parë të xhematit menjëherë pas imamit.

Muslimi e sjell hadithin: "Safat e para të meshkujve janë më të mira e të fundit më të dobta, ndërsa safet e fundit të grave (të faljes me xhemat) janë më të mira, e të parët më të dobta".

Abdu-r-Rahman ibni Avfi thotë: "All-llahu xh.sh. tregon mëshirë të veçantë, derisa melaqet kërkojnë falje për ata të cilët falin në safet e para të xhematit";

- falja e çdo namazi në kohën e vet fillestare, e veçmas e jacistë dhe sabahut është virtyt i muslimanëve të devotshëm të cilët punojnë për të mirën e tyre në të dy botërat.

12 Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve rastin e epërm e paraqet më gjerësisht dhe tohtë:

- Ibni Abbasi një ditë me shi i tha muezinit të vet: "Kur të shqiptosh "Eshhedu enne Muhammeden resulull-llah", mos thuaj "Hajje ales-salah!", dm.th. "Ejani në namaz!", por thuaj: "Falni në shtëpitë tuaja!". Këtë masa e ka kuptuar keq, andaj Ibni Abbasi ka

باب أذان الأعمى إذا كان له من مخبره

٦١٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِنْ بَلَغَ الْيُوزُنُ بِلِيلٍ ، فَكَلُوا وَأَشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ » ثُمَّ قَالَ : وَكَانَ رَجُلًا أَعْمَى لَا يُنَادِي حَتَّى يَقَالَ لَهُ : « أَصَبَحْتَ أَصَبَحْتَ »

Ezani i të verbërit është i plotfuqishëm nëse ka kush e informon për fillimin e kohës së namazit

617. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, duke transmetuar nga Maliku, ai nga Ibni shihabi, ky nga Salim b. Abdullahu, e ai nga babai i vet se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Bilali e thërret ezanin natën, andaj hani e pini derisa të thërrasë Ibni Ummi Mektumi. Pastaj Ibni Shihabi ka thënë:

- Ibni Ummi Mektum ka qenë njeri i verbër dhe nuk e thërriste ezanin derisa nuk i thuhej: "Ka gdhirë, ka gdhirë".¹³

shtuar: "Këtë kështu e ka bërë edhe ai që ka qenë më i mirë se unë. Xhumaja është detyrë obligative, por më vjen keq t'u mundoj e të vini në xhami nëpër këtë shi e baltë".

Nga hadithi mund të përfundohet:

- parimisht muezinit i lejohet të flasë ndonjë fjalë të bisedës së rëndomtë gjatë thirrjes së ezanit, vetëm se kjo bën pjesë në veprime të qortueshme sipas mendimit të Shafiut, Malikut dhe juristëve të shkollës hanefite.

13 Në rastin tjetër Pejgamberi a.s. ka thënë: "...hani e pini derisa ta thërrasë ezanin Ibni Ummi Mektumi, e ai nuk e thërret ezanin derisa të fillojë të gdhijë".

Aishja ka thënë se Pejgamberi a.s. i ka pasur tre muezina: Bilalin, Ebu Mahzurin dhe Amër Ibni Ummi Mektummin. Bilali, më shumë e ka kryer detyrën e muezinit natën, e të tjerët në kohët tjera të namazit.

Ka juristë të cilët lejojnë thirrjen e ezanit për sabah pak para se të agojë, ndërsa Ebu Hanifja, Muhammedi, Zuberi dhe Imam Thevriu nuk lejojnë këtë. Ezani është shpallje për faljen e namazit dhe kjo njerëzit do t'i mashtronte. Tahaviu dhe Bejhekiu kanë regjistruar deklaratën vijuese të hazreti Hafses:

- Sapo muezini e thirrte ezanin për sabah, Pejgamberi ngrihej dhe falte dy reqate sunnet në dhomë, pastaj dilte në xhami dhe u ndalonte as-habeve hajen në ramazan, e muezini tjetër e thirrte ezanin me të gdhirë;

- në ramazan është e preferueshme të këndohen salavatet, të shtihet me topa, me pushkë dhe të merren masa tjera të përshtatshme një orë para paraqitjes së agimit të vërtetë që

باب الأذان بعد الفجر

٦١٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ « أَخْبَرَنِي حَسَّةُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا اعْتَكَفَ الْمُؤَذِّنُ لِلصُّبْحِ وَبَدَأَ الصُّبْحُ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ تُقَامَ الصَّلَاةُ »

Thirrja e ezanit pas agimit

618. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka njoftuar Maliku, nga Nafiu, ai nga Abdullah b. Umeri i cili ka thënë se Hafsa e ka njoftuar:

"Kur muezini thërriste për namazin e sabahut dhe kishte filluar të agojë, Pejgamberi s.a.v.s. falte dy reqate, duke kënduar shkurt, para se të ngrihej ta falë farzin e sabahut".

٦١٩ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي أَرَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ بَيْنَ الْفُجَاءِ وَالْإِقَامَةِ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ »

619. Na ka treguar Ebu Nuajmi, këtij i ka treguar Shejbaniu, nga Jahjai, ai nga Ebu seleme, kurse ky nga Aishja:

"Pejgamberi s.a.v.s. i falte dy reqate të shkurtë ndëmjet ezanit dhe ikametit të namazit të sabahut".

do t'i zgjonte njerëzit për syfyr dhe i nxit për të shkuar në xhami;

- është e lejuar të bartet mbiemri i nënës;

Ibnu-l-Abidini në "Reddu-l-Muhtar" thekson:

- Sunnet është që muezini të jetë njeri i mirë i cili din sipas sunetit të bëjë thirrjen e ezanit, të jetë me abdest dhe në fillim të këndimit të jetë i kthyer me fytyrë kah Kibla.

Në "Bedaiu" është theksuar se ezani i fëmijës i cili ende nuk kupton dhe nuk i ka të zhvilluara mundësitë e të kuptuarit, nuk vlen. Ezanin e fëmijës së tillë duhet përsëritur, sepse ka ardhur nga personi i cili nuk e ka të zhvilluar vetëdijen për punën e vet. Kështu, për shmbull, papagai i cili e ka mësuar pa gabime teksitn e ezanit nuk mund të shfrytëzohet për thirrjen e ezanit; ezani i tij nuk është i plotfuqishëm dhe duhet përsëritur.

Në bazë të principeve të theksuara më lart është e qortueshme që ezanin ta thërrasë i marri dhe njeriu i dehur, sepse ata nuk janë të vetëdijshëm për veprimet e tyre.

٦٢٠ - **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُونُسَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِنَّ بِلَالَ يُنَادِي بِلَيْلٍ ، فَسَكُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُنَادِيَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومِ »**

620. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka njoftuar Maliku, nga Abdullah b. Dinari, ai nga Abdullah b. Umeri, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Bilali e thërret ezanin natën dhe hani e pini në ramazan derisa t'e thërrasë ezanin Ibni Ummi Mektumi".¹⁴

باب الأذان قبل الفجر
٦٢١ - **عَنْ أَحَدِ بْنِ يُونُسَ قَالَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ التَّمِيمِيُّ عَنْ أَبِي عُمَانَ التَّمِيمِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « لَا يَمْنَعُ أَحَدَكُمْ - أَوْ أَحَدًا مِنْكُمْ - أَذَانُ بِلَالٍ مِنْ سَعُورِهِ ، فَإِنَّهُ يُؤَذِّنُ - أَوْ يُنَادِي - بِإِيلٍ ، لِيَرْجِعَ قَائِمًا مِنْكُمْ ، وَلِيُنَبِّئَ نَائِمًا مِنْكُمْ . لَيْسَ أَنْ يَقُولَ الْفَجْرُ أَوْ الصُّبْحُ - وَقَالَ بِأَصَابِعِهِ وَرَفَعَهَا إِلَى فَوْقِ رِمَاطًا إِلَى أَسْفَلَ - حَتَّى يَقُولَ هَكَذَا » . وَقَالَ زُهَيْرٌ بِسَبَابَتَيْهِ إِحْدَاهَا فَوْقَ الْأُخْرَى ، ثُمَّ مَدَّهَا مِنْ بَيْنِي وَرِجَالِهِ**

Thirrja e ezanit para agimit

621. Na ka treguar Ahmed b. Junusi, këtëj Zuhejri, këtëj Sulejman Tejmiu nga Uthman Nehdiu, ai nga Abdullah b. Mes'udi, e ky nga Pejgamberi s.a.v.s., i cili ka thënë:

- Askend, përkatësisht, asnjërin nga ju, mos ta pengojë nga ngrënia (syfyri) ezani i bilalit, sepse ai thërret ezan, gjegjësisht në namaz natën, për t'i kthyer të pushojnë mes juve ata të cilët falin (shumë nafile), dhe njëkohësisht për t'i paralajmëruar ata që flejnë, Ai nuk tregon mëngjesin, apo të aguarit me fjalë, por e ka treguar me gishtat e vet: i ka ngritur për pjetë dhe ngadalë i ka lëshuar tatëpjetë derisa (për agimin e vëtetë) të thotë "kështu".

14 Nga hadithi mund të konkludohet:

- suneti i namazit të sabahut ka dy reqate;
- sabahu falet pasi të agojë mirëfilli, e i falur para agimit nuk është fuqplotë dhe duhet përsëritur.

Zuheri e ka treguar agimin e mirëfilltë me dy gishtat e tij tregues të vënë njërin mbi tjetrin, të cilët, pastaj, i ka shtrirë dhe i ka zgjatur djathtas e majtas vetit.¹⁵

٦٢٢ و ٦٢٣ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ أَخْبَرَنَا أَبُو أُسَامَةَ قَالَ حَدَّثَنَا عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ عَائِشَةَ ، وَعَنْ نَافِعٍ عَنْ ابْنِ عُمَرَ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ ح
وَحَدَّثَنِي يُوسُفُ بْنُ عِيسَى الْمُرُوزِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا الْفَضْلُ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ
عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ قَالَ « إِنْ بَلَلا يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ ، فَكَلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى يُؤَذِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ »

622 - 623. Na ka treguar Is-haku, këtij Ebu Usame, se Ubejdullahu ka thënë se ia ka transmetuar Kasim b. Mahmudi nga Aishja dhe nga Nafiu, e ky nga İbni Umeri, se Pejgamberi s.a.vs. ka thënë: ..., kurse nëpërmjet vargut tjetër të transmetuesve Bahriu thotë se i ka thënë Jusuf b. Isa Mervezi dhe tha se atij i ka treguar Fadli, këtij Ubejdullah b. Umeri nga Kasim b. Muhammedi, ai nga Aishja, e ajo nga Pejgamberi s.a.v.s. se ai ka thënë:

"Bilali e thërret ezanin natën dhe hani e pini derisa ta thërrasë ezanin Ibnu Umme Mektum".

باب كم بين الأذان والإقامة ، ومن ينتظر الإقامة ؟

٦٢٤ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ الْوَاسِطِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا خَالِدٌ عَنْ الْجَرِيرِيِّ عَنِ ابْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغْفِلٍ الرَّزَّازِيِّ
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلَاةٌ - ثَلَاثًا - إِنْ شَاءَ »

15 Nga hadithi mund të përfundohet:

- Bilali me ezanin e vet ka paralajmëruar për paraqitjen e shpejtë të agimit dhe për përgatitjen e njerëzve për t'u nisur për në xhami për namazin e sabahut, e ezani i Umme Mekatumit është shpallje e fillimit të kohës së namazit të sabahut.

Sipas mendimit të Shafiut, ezani i parë thirret me paraqitjen e agimit të rrejshëm (iluzor). Ebu Hanifja, Ahmedi, Maliku dhe shumë juristë lejojnë të thirret ky ezan pas mesnatës. Disa juristë, këtë e lejojnë, pas kalimit të një të tretës së natës, e disa buzë paraqitjes së agimit iluzor.

**Distanca kohore ndërmjet ezanit dhe ikametit
dhe të priturit të namazit**

624. Na ka tretuar Is-hak el-Vasiti, këtij ia ka transmetuar Halidi nga Xhurejri, ai gna Ibni Burejde, ky nga Abdullah b. Mugaffel el-Muzenni se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Ndërmjet çdo ezani dhe ikameti (distanca kohore është sa të mund të falet) një namaz, duke thënë deri tri herë, kush don ta falë".¹⁶

٦٢٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا خُنْدَرٌ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ : سَمِعْتُ عَمْرَو بْنَ طَامِرٍ الْأَنْصَارِيَّ
عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ « كَانَ الْمُؤَذِّنُ إِذَا أَذَّنَ قَامَ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ يَتَدَرُونَ السَّوَارِيَ حَتَّى يَخْرُجَ النَّبِيُّ
ﷺ وَمِثْلَ ذَلِكَ يُصَلُّونَ الرُّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ ، وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ شَيْءٌ . » قَالَ عُمَانُ بْنُ جَبَلَةَ
وَأَبُو دَاوُدَ عَنْ شُعْبَةَ « لَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا إِلَّا قَلِيلٌ »

625. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij Gunderi, atij Shu'be, ai e ka dëgjuar Amër b. Amir el-Ensariun, e ky Enes b. Malikun që ka thënë:

"Kur muezini donte ta thërrasë ezanin, shokët e Pejgamberit s.a.v.s. ngriheshin (ata që qëllonin në xhami) duke u ngutur kah shtyllat, derisa

16 Hakimi dhe Tirmidhiu në përmbledhjet e tyre të haditheve theksojnë se Pejgamberi a.s. i ka thënë Bilalit: "Ndërmjet ezanit të kënduar dhe ikametit lëre distancën kohore që ai i cili është duke ngrënë të mund ta mbarojë, ai që pi kafe të mund ta pijë, e kush është në nevojtoje të mund ta kryej nevojën dhe të pastrohet si i ka hije".

Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e qortueshme të falësh farzin me xhemat menjëherë drejtpërsëdrejti pas thirrjes së ezanit. Ezani është thirrje për falje të përbashkët të namazit dhe duhet mundësuar njerëzve që ta arrijnë atë.

Tamertashi, në "Xhamiun" e tij thotë: "Muezini pas thirrjes së ezanit, për ta kënduar ikametin, do të presë aq sa mund të falen dy ose katër reقاتë namazi të rëndomtë, gjegjësisht aq sa të mund të përfundojë haja e filluar". Tahaviu dhe disa juristë e përvetësojnë distancën në të cilën mund të këndohen dhjetë ajete të rëndomtë.

Numri më i madh i juristëve i përmbahen deklaratës së Pejgamberit a.s. të cilën Dari Kumiu dhe Bejhekiu e sjellin në sunenet e tyre: "Ndërmjet çdo ezani dhe ikameti ka distancë në të cilën mund të falen dy reقاتë namaz pos te akshami".

dilte Pejgamberi s.a.v.s. i falnin nga dy reqate nafile para akshamit. Ndërmjet akshamit dhe ikametit nuk kishte asgjë (as distancë as nafile)".

Buhariu thotë se Uthman b. Xhebeli dhe EbuDavudi, duke transmetuar nga Shu'be, kanë thënë: "...ndërmjet ezanit dhe ikametit ishte vetëm një distancë e vogël kohore".¹⁷

بَابُ مَنْ انْتَظَرَ الْإِقَامَةَ

٦٢٦ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَكَتَ لِلتَّوَدُّعِ بِالْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الْفَجْرِ قَامَ فَرَكَعَ رَكَعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ قَبْلَ صَلَاةِ الْفَجْرِ بَعْدَ أَنْ يَسْتَبِينَ الْفَجْرَ، ثُمَّ اصْطَبَحَ عَلَى شِقِّهِ الْأَيْمَنِ حَتَّى يَأْتِيَهُ التَّوَدُّعُ لِلْإِقَامَةِ ۝

Duke pritur ikametin

626. Na ka treguar Ebul-Jemani, këtij Shuajbi, nga Zuhriu, i cili ka thënë se e ka informuar Urve b. Zuhejri, se Aishja ka thënë:

"Kur muezini heshte me ezanin e parë të sabahut, Pejgamberi s.a.v.s. tashmë ishte ngritur dhe, kur agonte, i falte dy reqate të shkurtër para farzit të namazit të sabahut, pastaj mbështetej në anën e vet të djathtë derisa t'i vinte muezini për të bërë ikamet".¹⁸

17 Falja e përmendur është kryer mu para ezanit të akshamit. Ebu Davudi thekson se Ibni Umeri i pyetur për reqatet e sipërshtënuar është përgjigjur: "Në kohën e Pejgamberit a.s. nuk kam parë askend që i fal reqatet pas ezanit".

18 Pejgamberi a.s. gjithmonë dhe gjithkund i ka dhënë përparësi anës së djathtë edhe në shtrirje.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e preferueshme që në sunetin e sabahut të këndohen sure sa më të shkurtëra. Pejgamberi a.s., zakonisht, në reqatin e parë të këtij suneti, këndonte suren el-Kafirun, ne në të dytin Ihlas. Nganjëherë ka kënduar edhe sure tjera, por prapë të shkurtëra;

- është e preferueshme të shtrihesh së pari në anën e djathtë.

Hasan Basriu këtë e konsideronte detyrë obligative, e disa juristë sunnet.

Sipas mendimit të të mençurve në anën e djathtë flejne zakonisht njerëzit e mirë, në të majtën filozofët, në shpinë mendjemëdhenjtë, të imagjinuarit dhe të vrullshmit, e barkas të vrazhdët dhe ata pak fetarë;

- ta presësh në shtëpi thirrjen e ezanit, e pastaj të shkosh në xhami për të falur me xhemat është e njëjtë si të presësh ezanin në xhami;

باب بين كل أذنين صلاة لمن شاء

٦٢٧ - **حدثنا** عبد الله بن يزيد قال حدثنا كهوس بن الحسن عن عبد الله بن بريدة عن عبد الله بن مسعود قال: قال النبي ﷺ « بين كل أذنين صلاة، بين كل أذنين صلاة - ثم قال في الثالثة: - لمن شاء »

Ndërmjet ezanit dhe ikametit është distanca e një namazi për atë që don ta falë

627. Na ka treguar Abdullah b. Jezidi, këtij Kehmes b. Hasani, ky nga Abdullah b. Burejde, ai nga Abdullah b. Mukaffeli, i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- **Ndërmjet çdo ezani dhe ikameti ka (distanca kohore sa mund të falet) një namaz. Ndërmjet çdo ezani dhe ikameti është (distanca kohore) e një namazi, - ndërsa herën e tretë tha: "Për atë që don ta falë".**

باب من قال: لِيُؤَدِّنْ فِي السَّفَرِ مُؤَدِّنٌ وَاحِدٌ

٦٢٨ - **حدثنا** ميمون بن أسد قال حدثنا وثيب عن أيوب عن أبي قلابة عن مالك بن الحويرث « أتيت النبي ﷺ في فتر من قومي، فأقنا عنده عشرين ليلة، وكان رحيماً رقيقاً. فلما رأى شوقنا إلى أهلينا قال: ارجعوا فكونوا فيهم وعلوهم وصلوا، فإذا حضرت الصلاة فليؤدِّنْ لكم أحدكم، وليؤمكم أكبركم »

"Gjatë udhëtimit ezanin le ta thërrasë një muezin!"

⁶ 628. Na ka treguar Mualla b. Esedi, këtij Vuhejbi, ky nga Ejjubi, ai nga Ebu Kilabe, ky nga Malik b. Huvejrihi, që ka thënë:

- **Kam ardhur te Pejgamberi s.a.v.s. me grupin e njerëzve të mi dhe tek ai qëndruam njëzet net. Ishte i mëshirshëm dhe nguhëllues dhe kur e pa përmallimin tonë për njerëzit tonë (të shtëpisë), tha: "Kthehuni, rrini mes tyre, mësoni ata dhe faluni ashtu si më kenë parë mua duke u**

- muezini duhet t'i njohë rregullat e fillimit të kohës së secilit namaz ose të ketë dikend i cili do ta përkujtojë me kohë për kohërat e namazeve;

- pasi të thirret ezani i namazit të sabahut është e qortueshme të falësh më shumë se dy reqate të sunetit.

falur. Kur të nis koha e namazit (gjatë udhëtimit), ezanin le ta thërrasë njëri prej juve dhe imam le të bëhet më i moshuari prej jush!"¹⁹

باب الأذان للمسافر إذا كانوا جماعة والإقامة ، وكذلك بعرفة وجمع

وقول المؤذن « الصلاة في الرحال » في الليلة الباردة أو الطيرة

٦٢٩ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْمُهَاجِرِ أَبِي الْحَسَنِ عَنِ زَيْدِ بْنِ وَهَبٍ عَنْ أَبِي دَرٍّ قَالَ « كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي سَفَرٍ ، فَأَرَادَ الْمُؤَذِّنُ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ : أبرد . نِمُّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ : أبرد . نِمُّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ : أبرد ، حتى سَاوَى الظِّلُّ التَّلْوَلَ ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : إِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنَ فَيْحِ جَهَنَّمَ »

Ezani dhe ikameti i udhëtarit gjatë faljes me xhemat

Kur është në Arafat dhe Muzdelife, dhe për deklaratën e muezinit se namazi në natën e ftohtë dhe me shi, falet në shtëpi.

629. Na ka treguar Muslim b. Ibrahim, këtij Shu'be nga Muhaxhir b. Ebu Hasani, ai nga Zejd b. Vehbi, e ky nga Ebu Dherre që ka thënë:

- Kemi qenë në një udhëtim me Pejgamberin a.s.v.s. dhe muezini deshti të thërrasë ezanin (për drekë) e Pejgamberi s.a.v.s. i tha:

"Prit të freskohet!"

Pak më vonë muezini deshi të thërrasë ezanin, kurse ai i tha:

"Prit derisa të freskohet!"

Pastaj, ai prapë deshti të thërrasë ezanin, kurse Pejgamberi a.s. i tha:

"Prit të freskohet!" Dhe kur hija u barazua me lartësinë e bregoreve (të veta), Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Vapa e madhe është lloj e shtrirjes (hapësirës) së Xhehennemit".

19 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e preferueshme që udhëtari para se të falë ta thërrasë ezanin. Ky është qëndrim i numrit më të madh të juristëve, ndërsa Atau dhe Muxhahidi thonë: "Nëse udhëtari nuk e thërret ezanin dhe ikametin, ai duhet ta përsërisë namazin".

Aliu, Urve, Thevriu, Nehaiu dhe disa juristë i japin të drejtë udhëtarit të zgjedhë: ta këndojë ezanin dhe ikametin, ose të mos i këndojë, ndërsa Kadihani konsdieron se është e qortueshme për udhëtarin të falet pa e kënduar ezanin dhe ikametin;

- namazi mund të falet me xhemat kur krahas imamit është së paku edhe një person.

٦٣٠ - **عَدِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ** قَالَ حَدَّثَنَا **سُفْيَانُ** عَنْ **خَالِدِ الْحَدَّادِ** عَنْ **أَبِي قِلَابَةَ** عَنْ **مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ** قَالَ «**أَتَى رَجُلَانِ النَّبِيَّ ﷺ يُرِيدَانِ السَّفَرَ، فَسَالَ النَّبِيَّ ﷺ: إِذَا أَنْبَأْنَا خَرَجْنَا فَأَذِّنَا، ثُمَّ أَقْبَا، ثُمَّ لِيُؤْمَسَا أَكْبَرُكَ**» .

630. Na ka treguar Muhammed b. Jusufi, këtij ia ka përcjellë Sufjani nga Halid el-Hadha', ai nga Ebu Kilabi, e ky nga Malik b. Huvejrithi, i cili ka thënë:

- Kanë ardhur te Pejgamberi s.a.v.s. dy veta (burra) që kishin ndërmend të udhëtojnë dhe ai u tha: "Kur dilni në rrugë, thirreni ezanin, pastaj ikametin, e më pastaj, nga ju të dy, le të bëhet imam ai që është më i vjetër".

٦٣١ - **عَدِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ** قَالَ حَدَّثَنَا **عَبْدُ الرَّهَابِ** قَالَ حَدَّثَنَا **أَيُّوبُ** عَنْ **أَبِي قِلَابَةَ** قَالَ: حَدَّثَنَا **مَالِكٌ** «**أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَنَحْنُ شَبَابَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقْبْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ رَحِيمًا رَفِيقًا، فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا - أَوْ قَدْ اشْتَقْنَا - سَأَلْنَا عَنْ تَرْكِنَا بَدَنًا، فَأَخْبَرَنَا، قَالَ: ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِكُمْ، فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ، وَمُروم - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا أَوْ لَا أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أَصَلِّي، فَإِذَا حَقَّرْتِ الصَّلَاةَ فَلْيُؤْذَنَ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلِيُؤْمَسَ أَكْبَرُكُمْ**» .

631. Na ka treguar Muhammed b. Muthenna, këtij Abdu-l-Vehabi, këtij Ejjubi, ky nga Ebu Kilabe, këtij i ka treguar Maliku dhe ka njoftuar:

- Kemi ardhur te Pejgamberi s.a.v.s. si të rinj (djelmosha) me vite për afërsisht të njëjtë dhe qëndruam tek ai njëzet ditë e net. Pejgamberi s.a.v.s. ishte i mëshirshëm dhe i butë dhe kur mendoi se jemi përmalluar për familjet tona, apo se jemi mërziur, na pyeti për ata që i kemi lënë pas vetit dhe, kur e infirmuam për ata, ai tha:

"Kthehuni te familjet tuaja, rrini tek ata, mësoni ata, urdhëroni ata dhe përmendi disa punë, të cilat unë i mbajta në mend, apo nuk i kam mbajtur në mend, dhe faluni, siç me keni parë mua duke u falur! Kur të bëhet koha e namazit, le t'ua thërrasë dikush prej juve ezanin dhe, më i vjetri ndër ju, le t'u bëhet imam!"

٦٣٢ - حَدَّثَنَا سَدَّدُ قَالَ أَخْبَرَنَا يَحْيَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنِي نَافِعٌ قَالَ «أُذِنَ لِبْنِ عُمَرَ فِي لَيْلَةِ بَارِدَةٍ بِضَبْحَانٍ، ثُمَّ قَالَ: صَلُّوا فِي رِحَالِكُمْ. فَأَخْبَرَنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ بِأَسْرٍ مُؤَدَّيْنَا يُؤَدُّنَا ثُمَّ يَقُولُ عَلَيَّ إِثْرُهُ: أَلَا صَلُّوا فِي الرِّحَالِ فِي اللَّيْلِ الْبَارِدَةِ أَوْ الْمَطِيرَةِ فِي السَّفَرِ»

632. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka transmetuar Jahjai, nga Ubejdullah b. Umeri, këtij Nafiu i cili tha:

- Ubejdullah b. Umeri një natë të ftohtë e thirri ezanin në Daxhnan dhe tha: "Faleni këtë namaz në shtëpitë tuaja!"

- Më vonë na informoi se Pejgamberi s.a.v.s. i ka urdhëruar muezinit ta thërrasë ezanin dhe pas ezanit të thotë: "Kini kujdes, në rrugë (udhëtim) natën e ftohtë ose me shi, falni në banesat (çadrat) tuaja!"

٦٣٣ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ أَخْبَرَنَا جَعْفَرُ بْنُ عَوْنٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْعَمَيْسِ عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جَحِيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ «رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِالْأَبْطَحِ، فَجَاءَهُ بِلَالٌ فَأَذَنَهُ بِالصَّلَاةِ، ثُمَّ خَرَجَ بِلَالٌ بِالْمَرْوَةِ حَتَّى رَكَزَهَا بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالْأَبْطَحِ، وَأَقَامَ الصَّلَاةَ»

633. Na ka treguar Is-haku, këtij Xhafer b. Avni, këtij Ebu-l-Umejsi nga Avn b. Ebu Xhuhejfe, kure ai nga babi i vet, që i ka thënë:

"E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. në luginën Ebtah. Aty i erdhi Bilali, e lajmëroi për ezanin e për faljen e namazit, doli Bilali dhe shkopin e shtizës e vuri para Pejgamberit s.a.v.s në Ebtah e pastaj këndoi ikametin për namaz".²⁰

20 Nga hadithi i përmendur shihet se Pejgamberi a.s. në udhëtim rregullisht ka kërkuar të këndohet edhe ezani edhe ikameti.

باب هل يتتبع المؤذنُ ماءَها هنا وما هنا، وهل يلتفتُ في الأذان؟

ويذكرُ عن بلالٍ أنه جعلَ إصْبَمِيه في أذنيه . وكان ابنُ عمرَ لا يحملُ إصْبَمِيه في أذنيه

وقال إبراهيمُ : لا بأسَ أن يؤذَنَ على غيرِ وضوءٍ . وقال عطاءُ : الوضوءُ حقٌّ وسنةٌ

وقالت عائشةُ : كان النبيُّ ﷺ يذكَرُ اللهَ على كلِّ أحيائه

٦٣٤ - **عنه** محمد بن يوسف قال حدثنا سُفيانُ عن عونِ بنِ أبي جُعيفةَ عن أبيه أنه رأى بلالاً

يؤذَنُ فجعلتُ أتتبعُ ماءَها وهنا ومنها بالأذانِ .

A do ta kthejë kokën muezini andej - këndeje?

Dhe se a do të sillet gjatë thirrjes sipas ezanit?

Përmendet për Bilalin se i ka vënë gishtat e vet tregues në veshë, kurse Ibni Umeri nuk ka vepruar ashtu.

Ibrahim (Nehaiu) thotë: "Nuk është e ndaluar të thirret ezani pa abdest", ndërsa Atau thotë: "Abdesit është e vërtetë e pamohueshme dhe traditë e ngulitur...".

Aishja ka deklaruar: "Pejgamberi s.a.v.s. e përmendte All-llahun në çdo kohë".

634. Na ka treguar Muhammed b. Jusufi, këtij Sufjani nga Avn b. Ebu Xhuhejfe, kurse ai nga babai i vet se e ka parë Bilalin duke e thirrur ezanin: "Andaj edhe unë gjatë të kënduarit (Hajj' aletejn) në ezan kam filluar ta kthejë kokën andej - këndeje (djathtas-majtas)".²¹

21 Ebu Davudi në "Sunenin" e tij thekson: "Kur Bilali duke e kënduar ezanin erdhi te fjalía "Hajje ales-salah!" e kthente kokën djathtas, e duke e shqiptuar "Hajje alel-felah!" e kthente majtas".

Trimidhiu thekson se Ibni Avni ka deklaruar: "E kam parë Bilalin duke u sjellur rreth vetit e duke e thirrur ezanin; e edhe kokën e kthente djathtas majtas".

Dari Kutniu në "Sunenin" e tij thekson se Ebu Mahzurit i ishte urdhëruar që gjatë thirrjes së ezanit të kthehet djathtas - majtas.

Vuarja e gishtit në vesh preferohet, sepse me këtë rregullohet bukuria dhe fuqia e zërit. Ebu Mundhiri në librin "Kitabu-l-eshref" thekson se Ebu Mahzuri i ka vënë gishtat në veshë, e në komentin "El-Hidaje" se ai i ka bashkuar të katër gishtat e dorës dhe ashtu i

باب قول الرجل فاتننا الصلاة

وَكِرَّةُ ابْنِ سِيرِينَ أَنَّ يَقُولَ: فَاتِنَا الصَّلَاةَ، وَلَكِنْ لَيْقَلْ: لَمْ تُدْرِكْ، وَقَوْلُ النَّبِيِّ ﷺ أَصْحَحُ
٦٣٥ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: بَيْنَا نَحْنُ
نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، إِذْ سَمِعَ نَجَلِيَّةَ رَجَالٍ، فَلَمَّا صَلَّى قَالَ: مَا شَأْنُكُمْ؟ قَالُوا: اسْتَعْبَجْنَا إِلَى الصَّلَاةِ. قَالَ: فَلَا
تَفْعَلُوا. إِذَا أَتَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَصَلُّوا بِالسُّكِينَةِ، فَمَا أَذْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتَمُّوا»

Të deklaruarit e njeriut:
"Na ka kaluar namazi"

Ibni Sirin e quante si të keqe dikush të thotë: "Na kaloi namazi, por le të thotë "Nuk arritëm në namaz".

Deklarata e Pejgamberit s.a.v.s. është e vërtetë.

635. Na ka treguar Ebu Nuajmi, këtij ia ka transmetuar Shejbaniu nga Jahjai, ai nga Abdullah b. Ebu Katade, kurse ky nga babai i vet që ka thënë:

- Derisa faleshim me Pejgamberin s.a.v.s. u dëgjua një zhurmë burrash dhe kur u fal Pejgamberi a.s., pyeti:

"Çka keni?"

- U ngutëm në namaz - u përgjegjën ata.

ka vënë në veshë.

Numri më i madh i jursitëve këtë veprim në ezan e konsiderojnë sunnet, e Evzaiu e preferon edhe gjatë këndimit të ikametit. Këtë mendim e ndajnë Ebu Hanife dhe Imam Ahmedi.

Deklarata e plotë e Ataut është: "Është e vërtetë e pamohueshme dhe traditë e rrënjosur që muezini ta thërrasë ezanin vetëm me abdest".

Muxhahidi i ka urdhëruar muezinit të vet që ezanin ta këndojë vetëm me abdest. Aishja konsideron se ezani hyn në grupin e dhikrit të rëndomtë i cili mund të bëhet me abdest e pa abdest.

Autori i "El-Hidajes" thotë: "Ezani dhe ikameti janë lloj i shquar i dhikrit dhe duhet kryer me abdest, por janë të plotfuqishëm edhe nëse kryhen pa abdest. Ebu Hanife konsideron se është e qortueshme të këndohet ezani pa abdest, kurse Imam Muhammedi na "Xhamiu-s-Sagir-in" e tij thekson: "Më vjen mirë që ezani i kënduar në xhunub të përsëritet, edhe nëse nuk bëhet kjo, ai është i vlefshëm".

- Mos veproni kështu! -tha ai.- Kur të vini në namaz, duhet të vini heshtur. Pjesën që e keni arritur faleni (me imam), kurse atë pjesë që u ka kaluar plotësojeni!²²

باب لا يسئ إلى الصلاة، وليأت بالسكينة والوقار
 وقال: ما أدرّكم فصلوا، وما فاتكم فأنموا. وقاله أبو قتادة عن النبي ﷺ
 ٦٣٦ - حدثنا ابن أبي ذئب قال حدثنا الزهري عن سعيد بن المسيب عن أبي هريرة
 عن النبي ﷺ. وعن الزهري عن أبي سلمة عن أبي هريرة عن النبي ﷺ قال: إذا سمعتم الإمامة فامشوا إلى
 الصلاة وعابكم بالسكينة والوقار، ولا تسرعوا، فإدرّكم فصلوا، وما فاتكم فأنموا.

Për namaz nuk duhet vrapuar por të shkohet qetë
 dhe në mënyrë të denjë

"Atë që e keni arriur faleni (me imam), kurse atë që u ka kaluar, plotësojeni!", thotë Ebu Katade duke transmetuar nga Pejgamberi s.a.v.s."

636. Na ka treguar Ademi, këtij Ibnu Ebi Dhi'bi, këtij ia ka transmetuar Zuhriu nga Seid b. Musejjebi, ai nga Ebu Hurejre, e ky nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

22 Në hadithet tjera në vend të shprehjes "pëmbushne" është përdour shprehja "...kompenzone!"

Në bazë të dallimit të pjesërishtëm të domethënies së atyre shprehjeve, kanë lindur gjykimet vijuese të juristëve:

Ebu Hanifja, Sufjani, Ahmed, Theviu, Muxhahidi, Ibni Sirini dhe Ibnu Xhevziu konsiderojnë se pjesa e namazit në të cilën besimtari arrin, vërtet është pjesa e fundit e namazit të tij dhe ai pjesën që i ka kaluar do ta kompenzojë me atë rendijte ashtu si i ka kaluar ajo pjesë e namazit. Qëndrim të kundërt nga ky kanë: Shafiu, Is-haku, Evzani, Ibni Musejjebi, Hasan Basriu dhe Atau.

Maliku thotë: "Pjesa e namazit të cilën besimtari e zen vërtet është pjesa e parë e namazit të tij në konsiderim me kazanë, e pjesë e fundit në konsiderim me këndimin e imamit".

Ai mbështetet në deklaratën e Aliut, të cilën e citon Bjehekiu: "Pjesa e namazit të cilën arrin ta falësh me imamin, është pjesa e parë e namazit tënd, e prej këndimit të Kur'anit plotësues ajo që të ka kaluar më parë".

"Kur ta dëgjoni ikametin, shkoni në namaz qetë dhe në mënyrë të denjë, e mos vraponi! Atë që keni arriur faleni (me imam), e pastaj plotësojeni atë që u ka kaluar!"²³

باب متى يقوم الناس إذا رأوا الإمام عند الإقامة ؟

٦٣٧ - حَدَّثَنَا مُسْنَدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ قَالَ : كَتَبَ إِلَيَّ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِي قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي »

Masa ngrihet kur e sheh imamin gjatë këndimit të ikametit

637. Na ka treguar Muslim b. Ibrahim, këtij i ka treguar Hishami duke thënë:

- Më ka shkruar Jahjai, duke transmetuar nga Abdullah b. Ebu Katade, kurse ai nga babai i vet, që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Kur të këndohet ikameti për namaz, mos u ngrini ju derisa të më shihni mua (se kam ardhur)".²⁴

23 Njëpër xhami duhet ecur qetë, seirozisht dhe pa nxitim dhe të hysh në radhe (saf) të xhematit pa marrë parasysh në cilën pjesë të namazit gjendet imami.

24 Enesi ngrihej kur muezini shqiptonte "Kad kametis-salatu!" ose imami tekbinin fillestar të namazit.

Umer b. Abdu-l-Azizi thotë: "Kur muezini e shqipton tekbinin e parë të ikametit, duhet ngritur, kur shqipton "Hajje ales-salah!", duhet rrafshuar safet e namazit, e kur shqipton "La ilahe il-lall-llah", imami e shqipton tekbinin fillestar të namazit".

Shumë juristë rekomandojnë që tekbinin fillestar të shqiptohet vetëm atëherë kur muezini e përfundon këndimin e ikametit, kurse Shafiu, Ebu Jusufi dhe disa dijetarë thonë: "Është mirë të hysh në namaz vetëm kur muezini e mbaron ikametin". Maliku këtë veprim e konsideron sunnet.

Imam Zuferi thotë: "Kur muezini për herë të parë shqipton "Kad kametis-salatu", d.m.th. "Tashmë filloi namazi", ngrihuni, e kur këtë e shqipton herën e dytë, filloni të falni namazin!"

Mendimi më logjik do të jetë ai i Ebu Hanifes dhe Muhammedit:

Kur muezini shqipton "Hajje ales-salah!" duhet ngritur dhe hyrë në safe të namazit, e kur thotë: "Kad kametis-salatu", imami e shqipton tekbinin fillestar të namazit.

باب لا يسعى إلى الصلاة مستنجلاً ، وليتم بالسكينة والوقار

٦٣٨ - **حدثنا أبو نعيم** قال حدثنا شيبان عن يحيى عن عبد الله بن أبي قتادة عن أبيه قال : قال رسول الله ﷺ « إذا أقيمت الصلاة فلا تقوموا حتى تروني ، وعليكم بالسكينة » . تابعه علي بن المبارك

**Në namaz nuk duhet shkuar me nguti
por të ngrihesh qetë dhe me dinjitet.**

638. Na ka treguar Ebu Nuajmi, këtij ia ka transmetuar Shejbaniu nga Jahjai, ai nga Abdullah b. Ebu katade, e ai nga babi i vet, i cili thotë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kur të këndohet ikameti për namaz mos u ngrini derisa të më shihni mua dhe ruani qetësinë!"

باب هل يخرج من المسجد لعلية ؟

٦٣٩ - **حدثنا عبد العزيز بن عبد الله** قال حدثنا إبراهيم بن سعد عن صالح بن كيسان عن ابن شهاب عن أبي سلمة عن أبي هريرة « أن رسول الله ﷺ خرج وقد أقيمت الصلاة وعُدَّتِ المنوف ، حتى إذا قام في مُصَلَّاهُ انظرنا أن يُكبِّرَ ، انصرف قال : على مكانكم . فكثرتنا على هديتنا ، حتى خرج إلينا ينطف رأه ماء وقد اقبل »

Të dalurit nga xhamia për shkaqe të arsyeshme

639. Na ka treguar Abdu-l-Aziz b. Abdullahu, këtij ia katrensmetuar Ibrahim b. Sa'di nga Salih b. Kejsani, ai gn Ibni Shihabi, ky nga Ebu Seleme, e ai nga Ebu Hurejre se Pejgamberi s.a.v.s. ka dalë (nga banesa), kurse ikameti për namaz ishte i kënduar dhe safet të drejtuar. Qëndroi në vendin ku rëndom falet dhe ne pritnim ta shqiptojë tekbirin, e ai u kthye e tha: "**Rrini në vendet tuaja!**", dhe kemi qenë në atë pozitë derisa doli përsëri jashtë, e nga koka i pikte uji, ngase spo ishte larë.²⁵

25 Nga hadithi mund të përfundohet:

- pejgamberët mund t'i harrojnë punët njerëzore të kësaj bote;
- nuk është e ndaluar të bisedohet në kohën ndërmjet ikametit të kënduar dhe hyrjes në namaz.

باب إذا قال الإمام «مكانكم» حتى رجع انظروه

٦٤٠ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوْسُفَ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ «أُفِيَتْ الصَّلَاةُ ، فَسَمِعِي النَّاسَ مُنْفِقِينَ ، فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَتَقَدَّمَ وَهُوَ جُنْبٌ . ثُمَّ قَالَ : عَلَى مَسْكَانِكُمْ . فَرَجَعَ فَاغْتَسَلَ ، ثُمَّ خَرَجَ وَرَأْسُهُ يَقَطُرُ مَاءً ، فَصَلَّى بِهِمْ »

**Kur imami thotë: "Rrini në vendin tuaj!"
duhet pritur derisa të kthehet**

640. Na ka treguar Is-haku, këtij Muhammed b. Jusufi, këtij ia ka transmetuar Evzaiu nga Zuhejri, ai nga Ebu Seleme b. Abdu-r-Rahmani, e ky nga Ebu Hurejre që ka thënë:

- U këndua ikameti për namaz e masa i drejtuan safat, Pejgamberi s.a.v.s. kishte dalur (nga banesa) dhe kaloi përpara (në mihrab) dhe meqë atëherë ishte xhunub, tha: "Rrini në vendin tuaj!", kurse ai u kthye në banesë, u pastrua dhe doli e nga koka i pikonte uji. Atëherë u fal me shokët e vet (pa e përsëritur ikametin).

باب قول الرجل : ما صلينا

٦٤١ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى قَالَ سَمِعْتُ أَبَا سَلَمَةَ يَقُولُ : أَخْبَرَنَا جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ جَاءَهُ عَمْرُ بْنُ الْقَلْبَابِ يَوْمَ انْتِخَابِ يَوْمِ اتَّخَذَ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، وَاللَّهِ مَا كِدْتُ أَنْ أُصَلِّيَ حَتَّى كَادَتِ الشَّمْسُ تَغْرُبُ ، وَذَلِكَ بَعْدَ مَا أَفْطَرَ الصَّائِمَ . فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ : وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا . فَزَلَّ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى بَطْحَانَ وَأَنَا مَعَهُ ، فَوَضَّأْتُمْ صَلَّى - بِنِي الْمَعْرَةِ - بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ ، ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا لِلدَّرْبِ »

Deklarimi i njeriut: "Nuk jemi falur"

641. Na ka treguar Ebu Nuajmi, këtij ia ka transmetuar Shejbaniu nga Jahjai, i cili e ka dëgjuar Ebu Selemen, këtij i ka treguar Xhabir b. Abdullahu se Pejgamberit s.a.v.s. në ditën e luftës së Hendekut i ka ardhur Umer b. Hattabi dhe ka thënë:

- O Pejgamber s.a.v.s.! Pasha All-llahun, gati të mos falem, e dielli të perëndojë.

Umeri e tha këtë pasi që çdo agjërues kishte bërë iftar. Pastaj Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Pasha All-llahun as unë nuk e kam falur".

Pastaj, Pejgamberi s.a.v.s. zbriti (në luginën) Bat-han, e me te edhe unë. Aty mori abdest, e fali iqindinë, pasi që dielli tashmë kishte perënduar, e pastaj e fali edhe akshamin.

باب الإمام تعرض له الحاجة بعد الإقامة

٦٤٢ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ هُرَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ صُهَيْبٍ عَنْ أَنَسٍ قَالَ « أَقِيَمَتِ الصَّلَاةَ وَالنَّبِيُّ ﷺ يُنَاجِي رَجُلًا فِي جَانِبِ الْمَسْجِدِ ، فَأَقَامَ إِلَى الصَّلَاةِ حَتَّى نَامَ الْقَوْمُ »

Kur imami i ekspozohet ndonjë pune e ikameti është kënduar

642. Na ka treguar Ebu Ma'mer Abdullah b. Amri, këtij Abdu-l-Varihti, këtij ia ka transmetuar Abdu-l-Aziz b. Suhejbi nga Enesi që ka thënë:

- Është kënduar ikameti për namazin e (jacisë), e Pejgamberi s.a.v.s. bisedonte me një njeri në një anë të xhamisë dhe hyri në mamaz vetëm pasi u kot masa".²⁶

باب الكلام إذا أقيمت الصلاة

٤٦٣ - حَدَّثَنَا صَيَّاشُ بْنُ الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ سَأَلْتُ ثَابِتًا الْبَنَانِيَّ عَنِ الرَّجُلِ يَتَسَلَّمُ بَعْدَ مَا تَقَامُ الصَّلَاةُ ، فَحَدَّثَنِي عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ « أَقِيَمَتِ الصَّلَاةَ ، فَعَرَضَ لِلنَّبِيِّ ﷺ رَجُلٌ فَخَبَسَهُ بَعْدَ مَا أَقِيَمَتِ الصَّلَاةَ » . وَقَالَ الْحَسَنُ : إِنْ مَنَعَتْهُ أُمَّهُ عَنِ الْمَشَاءِ فِي جَمَاعَةٍ شَفَعَتْ عَلَيْهِ لَمْ يَطْعَمَهَا

Të folurit kur këndohet ikameti

643. Na ka treguar Ajjash b. Velidi, këtij Abdu-l-A'la', këtij Humejdi dhe ka thënë:

- E kam pyetur Thabit el-Bunaniun për njeriun i cili bisedon pasi që të këndohet ikameti për namaz dhe ai më tregoi se Enes b. Maliku ka

26 Nga hadithi mund të përfundohet:

- lejohet të biseduarit e xhematit ndërmjet ikametit të kënduar dhe hyrjes (fillimit) në namaz, por që kjo është e qortueshme të bëhet pa ndonjë nevojë të veçantë;
- është e preferueshme namazin ta falësh në çastet e para të fillimit të kohës së tij, e detyrë (patjetër) deri te fillimi i kohës së namazit tjetër.

thënë: "Është kënduar ikameti për namaz dhe Pejgamberit s.a.v.s. i doli një njeri dhe e vonoi edhe pse ikameti për namaz tashmë ishte kënduar".

بابُ وَجوبِ صَلَاةِ الْجَمَاعَةِ

وقال الحسنُ : إن منتهى أمره عن العشاء في الجماعة شفقة لم يطعها

٦٤٤ - حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك بن أبي الزناد عن الأعرج عن أبي هريرة أن رسول

الله ﷺ قال « والذي نفسي بيده ، لقد هممت أن آمر بحطب فيحطب ، ثم آمر بالصلاة فيؤذن لها ، ثم آمر

رجلا فيؤم الناس ، ثم أخالف إلى رجال فأحرق عليهم بيوتهم ، والذي نفسي بيده ، لو يعلم أحدكم أنه يجحد

عرقاً تيمناً أو مراً تين حسنتين لشهد العشاء »

Detyra e të falurit me xhemat

Hasani thotë: "Nëse dikënd edhe nëna e vet, nga mëshira ndaj tij, e pengon të marrë pjesë në faljen e jacisë me xhemat, nuk do ta dëgjojë".

644. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, ky nga Ebu Zinadi, ai nga A'rexhi, e ky nga Ebu Hurejre, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Betohem në Atë, në dorë të të cilit është shpirti im, se kam vendosur të urdhëroj të priten drutë, pastaj të urdhëroj faljen e namazit dhe ezani u thirr, e t'i urdhëroj dikujt t'i bëhet imam masës së pranishme, e unë të mungoj dhe të shkoj deri te njerëzit që mungojnë nga namazi dhe të urdhëroj të digjen shtëpitë e tyre.

Betohen në Zotin, sikur ndonjëri prej tyre të dinte se do të gjejë së paku një asht të yndyrshëm, ndonjë të mirë të gjuajtur, ai gjithsesi do të merrte pjesë në faljen e jacisë me xhemat".²⁷

27 Falja e namazit me xhemat është manifestim më i fortë i vetëdijes së përgjithsme Islame. Lakmuesit vrapojnë pas të mirave materiale të vlerës së ashtit të brejtur në të cilin mund të gjendet vetëm pak dhjamë (yndyrë); për disa kjo është qëllim jetësor, në këtë besojnë dhe kështu duke mos e ditur bëhen mushrikë.

Falja me xhemat sipas Ahmed b. Hambelit dhe Davud b. Aliut është kusht për vlefshmërinë e namazit, e sipas qëndrimit të Ibni Hudhejmes, Ibni Mundhirit, Attaut, Evzaiut dhe Ebu Thevrit detyrë personale obligative (farzi ajn).

Në komentin "El Hidaje" thuhet: "Sipas mendimit të përgjithshëm të juristëve të shkollës hanefite falja me imam është vaxhib, të cilin ndokush e quan sunnet i shkallës së parë".

Kuduriu konsideron se namazin obligativ (vaxhib) duhet falur bashkarisht (me xhemat)

qoftë edhe me njerëzit e tu të shtëpisë, e autori i veprës "Bedai" pohon: "Kur qytetarit i kalon falja e përbashkët në një xhami, është mirë të ngutet të xhamia tjetër dhe të arrijë në atë xhemat".

Në veprën "Tuhfe" thuhet se falja me imam është detyrë për personin i cili mund të vijë në xhami pa ndonjë vështirësi. Prandaj, në shtëpi mund të falë njeriu i sëmurë, sakati dhe i verbëri i cili nuk ka udhërrëfyes (përcjellës). Shumë juristë thonë: "Kush e le pas dore dhe e braktis pa nevojë faljen me xhemat, duhet kritikuar publikisht, e fqinjët që e tolerojnë këtë i ngarkojnë vetit mëkat dhe përgjegjësi para All-llahut xh.sh., e kundër banorëve të një ane, të cilët e braktisin faljen me xhemat, duhet ndërmarrë aksion ushtarak dhe masa tjera për t'i bindur për kryerjen e kësaj detyre.

Në "Kin'jun" thuhet: "...dëshmimin e atij që nuk vjen në xhami të fal namazet e përbashkëta nuk duhet respektuar bile në çfarëdo kontesti qoftë".

Ebu Hanife thotë: "Kush harron të shkojë në xhami në faljen me xhemat, e zen gjumi ose e pengon ndonjë punë, faljen e atij namazi do ta organizojë me njerëzit e vet të shtëpisë, e nëse e fal vetë namazin e ka me vlerë të plotë".

Sipas mendimit Tahaviut, Kehriut dhe Shafiut falja e namazit me xhemat bën pjesë në detyrat e përgjithshme detyrë sipas dëshirës (farzi kifaje).

Muslimi thekson se një i verbër është ankuar te Pejgamberi a.s. se nuk ka kush ta përcjellë në xhami, e ai e pyeti:

- A e dëgjon thirrjen e ezanit në shtëpinë tënde?
- E dëgjoj - u përgjigj i verbëri.
- Je i obliguar të vijsh në xhami në ibadetet fetare - tha Pejgamberi a.s.

Në verizionin tjetër thuhet se Ibni Ummi Mektumi ka thënë: "Shtëpia ime është mjaft larg xhamisë dhe unë nuk kam udhërrëfyes, nadaj a kam ndonjë lëshim?"

- A e dëgjon thirrjen e ezanit? - e pyeti Pejgamberi a.s.
- E dëgjoj - u përgjegj ai.
- Nuk ke kurrfarë lëshimi - iu përgjigj Pejgamberi a.s.

Ahmed ibni Hambeli e ka regjistruar rastin:

- Pejgamberi a.s. ka ardhur në xhami dhe, duke gjetur pak të pranishëm, tha: "Kam vendosur që me një rast të caktoj imamin, e unë të dal nga xhamia dhe të urdhëroj djegien e shtëpisë së çdo muslimani që do të mungojë në faljen me xhemat". Atëherë Ibni Ummi Mektumi ka thënë: "O Resulull-llah, ndërmjet shtëpisë time dhe xhamisë ka pennishte, e nuk jam në gjendje gjithmonë të mbaj udhërrëfyes, andaj a mund të fal në shtëpinë time?"

- A e dëgjon thirrjen e ezanit? - e pyeti Pejgamberi a.s.
- E dëgjoj - u përgjigj ai.
- Eja në xhami! - tha Pejgamberi a.s.

Duket se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kush dëgjon zërin e muezinit e nuk vjen në xhami, regjistrohet në mesin e munafikëve".

Imami duhet të jetë i dijshtëm, i dukshëm dhe i respektuar në mjedisin e vet.

باب فضل صلاة الجماعة

وكان الأسود إذا فاتته الجماعة ذهب إلى مسجد آخر

وجاء أنس إلى مسجد قد صُلي فيه ، فأذن وأقام وصلى بجماعة

٦٤٥ - حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن نافع عن عبد الله بن عمر أن رسول الله ﷺ قال « صلاة الجماعة تفضل صلاة الفذ بسبع وعشرين درجة »

Rëndësia e të falurit me xhemat

Kur Esvedin e kalonte xhemati (në të shkuarit në xhami të mëhallës), ai shkonte në xhami tjetër.

Enes (b. Maliku) erdhi në një xhami në të cilën tashmë ishte kryer falja dhe ai përsëi e thirri ezanin dhe fali me xhemat.²⁸

645. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, ky nga Nafiu, ai nga Abdullah b. Umeri se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Namazi i falur me xhemat 27 shkallë është më me vlerë se namazi i falur individualisht".

٦٤٦ - حدثنا عبد الله بن يوسف أخبرنا مالك عن ابن الهادي عن عبد الله بن خباب عن أبي سعيد الخدري أنه سمع النبي ﷺ يقول « صلاة الجماعة تفضل صلاة الفذ بخمس وعشرين درجة »

646. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Lejthi, këtij Ebu Hadij, nga Abdullah b. Habbabi, nga Ebu Seid Hudriji, se ai e ka dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke thënë: "Namazi i falur me xhemat për njëzet e pesë shkallë është më me vlerë se namazi i falur individualisht".

28 Duket se Maliku ka thënë: "Kush e fal një namaz me imam, ai nuk duhet ta falë prapë në xhami me xhemat tjetër pos nëse (ai xhemat) do të formohej në harem të Qabes ose në xhaminë e Pejgamberit a.s. në Medine".

Kujt i shpëton falja e namazit me xhemat, mundet ta falë vetë në të njëjtën xhami ose në ndonjë xhami tjetër nëse atje mund ta zë xhematin.

Formimi i faljeve të njëpasnjëshme të të njëjtit namaz, prej grupeve të ndryshme njerëzish në një xhami, lejohet nëse kjo nuk do të shkaktojë përçarjen e muslimanëve të rrethit.

٦٤٧ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَاحِدِ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا صَالِحٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي الْجَمَاعَةِ تُضَعْفُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَفِي سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ ضِعْفًا، وَذَلِكَ أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ حَسَنَ التَّوَضُّؤِ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ، لَمْ يَحْطُ خُطْوَةً إِلَّا رُقِقَتْ لَهَا بِهَا دَرَجَةٌ وَحُطَّ عَنْهَا بِهَا خَطِيئَةٌ. فَإِذَا صَلَّى لَمْ تَزَلِ لِلْمَلَائِكَةِ تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ : اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ . وَلَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا انْتَفَرَ الصَّلَاةُ»

647. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Abdu-l-Vahidi, këtij A'meshi, ky e ka dëgjuar Ebu Salihun që thotë se e ka dëgjuar Ebu Hurejren se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Namazi i njeriut i falur me imam, vlerësohet për 25 herë më shumë se namazi i falur në shtëpi dhe dyqan, dhe atë: kur merret abdest si duhet, pastaj del në xhami për ta falur namazin me xhemat, e jo për diçka tjetër, atij për çdo hap të hedhur do t'i ngrihet vlera për një shkallë më tepër e do t'i hiqet edhe një mëkat i vogël. Kur ai falet, derisa të gjendet në vendin ku është falur, melaqet pa ndërprerë luten për të duke thënë: "Zoti ynë, shpëtoje! Zoti ynë, mëshiroje!" Kurse çdonjëri nga ju konsiderohet se është në namaz derisa pret faljen e namazit tjetër".²⁹

باب فضل صلاة الفجر في جماعة

٦٤٨ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي سَعِيدُ بْنُ الْمُسَيَّبِ وَأَبُو سَلَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ «سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : تَنْفُضُ صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ وَحْدَةً بِخَمْسِ وَعِشْرِينَ جُزْءًا، وَتَجْمَعُ الْمَلَائِكَةُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ» ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ : فَأَنْرَأُوا إِنْ شِئْتُمْ ﴿إِنْ قُرَّانَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا﴾

29 Nga hadithi mund të përfundoct:

- falja e namazit është detyrë më e rëndësishme e muslimanit, ai është bazë e mësimit Islam;
- njeriu mund të jetë më i vlefshëm se melaqet dhe me punën e tij të mirë të fitojë simpatinë e tyre që për të të angazhohen.

Rëndësia e faljes së sabahut me xhemat

648. Na ka treguar Abu-l-Jemani, këtij Shuajbi nga Zuhriu, këtij ia ka kumtuar Seid b. Musejjebi dhe Ebu Seleme b. Abdu-r-Rahmani që Ebu Hurejre ka thënë:

- E kam dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke thënë: "Namazi i falur me xhemat, për 25 shkallë ja kalon vlerën e namazit të cilin dikush nga ju e fal individualisht. Melaqet e natës dhe melaqet e ditës takohen me rastin e faljes së namazit të sabahut, pra nëse doni - thoshte Ebu Hurejre - në të lëxoni më gjatë Kur'an. Namazi i sabahut është lutje në të cilën vërtet janë të pranishme melaqet".

٦٤٩ - قال شُعَيْبٌ : وَحَدَّثَنِي نَافِعٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ : دَخَلْتُهَا بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً

649. Shuajbi thotë se Nafiu ia ka transmetuar nga Abdullah b. Umeri: "... ia kalon vlerën për 27 shkallë...".

٦٥٠ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ قَالَ سَمِعْتُ سَالِمًا قَالَ : سَمِعْتُ أُمَّ الدَّرْدَاءِ تَقُولُ : دَخَلَ عَلِيٌّ أَبُو الدَّرْدَاءِ وَهُوَ مُتَضَبٌّ ، فَقُلْتُ : مَا أَغْضَبَكَ ؟ فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا أَعْرِفُ مِنْ أُمَّةٍ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا أَنَّهُمْ يُصَلُّونَ جَمِيعًا ۝

650. Na ka treguar Umer b. Hafsi, këtij babai i tij, atij A'meshi, se e ka dëgjuar Salimin, i cili e ka dëgjuar Ummi Derdan, e cila thotë:

- Hyri tek unë Ebu Derda' i hidhëruar dhe unë e pyeta: "Çka të ka hdhëruar?"

"Pasha All-llahun, nuk di që në ummetin e Muhammedit a.s.v.s. ka mbetur diçka e pandryshuar, pos të falurit me xhemat", tha ai.³⁰

٦٥١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْعَلَاءِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ عَنْ بُرَيْدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « أَكْبَرُ النَّاسِ أَجْرًا فِي الصَّلَاةِ أَبَدُكُمْ فَأَبَدُكُمْ مَشَى ، وَالَّذِي يَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ حَتَّى يَصَلِّيَهَا مَعَ الْإِمَامِ أَكْبَرُ أَجْرًا مِنَ الَّذِي يُصَلِّيُ نَهْمًا ۝

30 Ebu Derda në deklaratën e tij mendonte në banorët e vendbanimit të tij. Lëshimet e njerëzve duhet përmirësuar me këshillime e vetëm atëherë me masa efikase e vendimtare.

651. Na ka treguar Muhammed b. el-Ala', këtij ia ka transmetuar Ebu Usame nga Burejd b. Abdullahu, ai nga Ebu Burde, e ky nga Ebu Musa i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Nga masa shpërblimin më të madh për namazin e vet e kanë ata që banojnë më larg xhamisë; e kush e pret namazin (në xhami) për ta falur me imam, ka shpërblim më të madh nga ai që falet (pa priur qoftë në xhema ose vetë) dhe pastaj flen".³¹

باب فضل التَّهَجُّرِ إِلَى الظُّهْرِ

٦٥٢ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ عَنْ مَالِكٍ عَنْ سَمِيِّ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ عَنْ أَبِي صَالِحٍ السَّمَانِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « بَيْنَا رَجُلٌ يَمْشِي بِطَرِيقٍ وَجَدَ خَمْنَ شَوْكٍ عَلَى الطَّرِيقِ ، فَأَخْرَهُ ، فَشَكَرَ اللَّهَ لَهُ ، فَتَقَرَّرَ لَهُ »

Rëndësia e faljes së namazi të drekës në kohën e parë prej kur hynë koha

652. Na ka treguar Kutejbe nga Maliku, ai nga Sumejji, robit të liruar të Ebu Bekrit, ky nga Ebu Salih Semmani, kurse ai nga Ebu Hurejre që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Një njeri, duke shkuar rrugës, e hasi në rrugë një degë me gjemba dhe e largoi atë. All-llahu xh.sh. ia pranoi atë vepër të mirë dhe për atë ia falë (mëkatet e vogla të bëra ndaj Tij)".

٦٥٣ - ثُمَّ قَالَ « الشُّهَدَاءُ خَمْسَةٌ : الْمُطْمُونُ ، وَالْمَبْطُونُ ، وَالْقَرِيقُ ، وَصَاحِبُ الْهَدِيمِ ، وَالشَّهِيدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ » وَقَالَ « لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النَّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا لَأَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ »

653. Pastaj tha: "Ka pesë lloj shehidësh: personi i vdekur nga murtaja, nga të huequrit bark, i mbyturi, personi i vdekur nën gërmadha dhe personi i vdekur në rrugë të Allahut xh.sh."

31 Kermaniu thotë: Kush pret që me imamin të falë namazin qoftë edhe afër kalimit të kohës së tij, do të ketë shpërblim më të madh se ai që e fal individualisht në çastet e para të fillimit të kohës së tij, e kush e pret imamin deri afër fundit të kohës së namazit dhe e fal me imam, ka shpërblim më të madh se ai i cili atë namaz e fal me imamin pa priur.

Gjatësia e kohës së kaluar në faljen e namazit dhe në punët tjera përgatitore ndikojnë në lartësinë e shpërblimit.

Gjithashtu tha: "Sikur njerëzit të dinin çfarë janë shpërblimet për thirrjen e ezanit dhe faljen në rend të parë (te ibadetet që kryhen në grupe), për të marrë pjesë në to nuk do të gjenin rrugëdalje pos hedhjes së shortit, e atë do ta hedhnin".

٦٥٤ - «ولو يعلمون ما في التهجير لاستبقوا إليه، ولو يعلمون ما في العتية والشبوح لآتوا بها ولو حبوا»

654. Sikur të dinin çka do të fitonin për faljen e namazit të drekës në kohën e parë kur fillon, në këtë do të bënin gara, e sikur të dinë çka kanë në faljen e jacisë dhe sabahut me xhemat, do të vinin në to, qoftë edhe duke u zvarritur".³²

باب احتساب الآثار

٦٥٥ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَوْشَبٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ قَالَ حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ عَنْ أَنَسٍ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « يَا بَنِي سَلَمَةَ أَلَا تَحْتَسِبُونَ آثَارَكُمْ ». وَقَالَ بِجَاهِدٍ فِي قَوْلِهِ « وَنَكُتُ مَا قَدَّمُوا وَأَثَارَهُمْ » قَالَ : خُطَامٌ

Llogaritja e hapave

655. Na ka treguar Muhammed b. Abdullah b. Havshebi, këtij Abdu-l-Vehabi, këtij ia ka transmetuar Humejdi nga Enesi, i cili ka deklaruar që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- O bijtë e Selemes, dijeni, edhe hapat u llogariten (në shpërblim).

Muxhahidi shprehjen "Atharekum" në fjalën e All-llahut xh.sh.: "Shënojmë atë që njerëzit më parë kanë përgatitur, madje edhe gjurmët (shenjat) e tyre", e ka komentuar "madje edhe hapat e tyre".

32 Shpërblimet janë të njëjta me mundin e shpnezuar, e më të mëdhatë dëshmojnë Mëshirën e veçantë të All-llahut xh.sh.

Shehidët ndahen në tri kategori: i vrari në emër të All-llahut xh.sh. nga ana e armikut; i vdekuri nën rrethana tejet të mundimshme (torturuese), në Ditën e Gjykimit kanë shpërblimin e shehidit, por varrosen si të vdekurit e rëndomtë. Këto janë katër llojet e para të njerëzve të përmendur në haithin e sipërshënuar, edhe njerëzit e vrarë për të arritur ndonjë qëllim të kësaj bote.

٦٥٦ - وقال ابن أبي مرجم: أخبرنا يحيى بن أيوب حدثني حميد عن أنس «أن بنى سلمة أرادوا أن يتحولوا عن منازلهم فينزّلوا قريباً من النبي ﷺ، قال فسكرة رسول الله ﷺ أن يُعروا المدينة فقال: ألا تحسبون آثاركم». قال مجاهد: خطايم: آثارهم، أن يُعشى في الأرض بأرجلهم

656. Kurse Ibnu Ebi Merjem ka thënë se e ka informuar Jahja b. Ejjubi, këtë Humejdi, nga Enesi se familja Benu Selime ka dashur të shpërngulet nga banesat e tyre dhe të vendoset afër (xhamisë) së Pejgamberit s.a.v.s.. Pejgamberi thotë, Enesi, nuk e ka pëlqyer që rrethinën e Medines ta shndërrojnë në shkreti, dhe u tha:

- Dijeni, se në shpërblim u llogariten edhe hapat tuaj!

Muhaxhihidi përmend: "Hapat e tyre, ato janë këmbët e tyre, kur ecin në këmbë".³³

33 Muslimi thekson se ata kanë qenë pjesëtarët e fisit Benu Selim, të vendbanimit Sel', një milë larg Medines dhe duke dashur të vendosen në qytet afër xhamisë së Pejgamberit a.s., kanë vendosur t'i shesin shtëpitë e tyre dhe Pejgamberi a.s. i ka zbrapsur nga ai qëllim dhe ua ka tërhequr vërejtjen për atë që është më e dobishme.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- në punët e devotshme përmenden edhe hapat e bëra në emër të atyre punëve;

- është mirë të banosh afër xhamisë, nëse kjo i përgjigjet rrethanave të gjithmbarshme shoqërore. Pejgamberi a.s. ka ndaluar vendosjen e atij fisi në Medine, ngase ata do ta braktisnin bujqësinë dhe me këtë do të zvogëlohej produktiviteti i punës.

Enes b. Maliku dhe Muxhahidi i kalonin xhamitë më të reja dhe shkonin në më të vjetrat. Hasan Basriun e kanë pyetur a mund të lësh xhaminë e mahallës dhe të shkosh në xhemat të ndonjë xhamie tjetër, e ai është përgjegjur:

- As-habët kishin dëshirë të tubohen në xhamiat në të cilat ka më shumë njerëz.

Ebu Abdullah b. Lubabe në të njejtën pyetje është përgjigjur:

- Le të braktiset xhemmati i xhamisë së vet. Nderimi më i madh i xhamisë mund të jetë vetëm nëse në te falet edhe namazi i xhumasë.

Kurtubiu konsideron se më mirë është të shkohet në xhami më të largët, qoftë edhe në fqinjësi po të jetë xhamia aktive, e juristët tjerë shtojnë: "... nëse kjo nuk çon në përçarjen e xhematit dhe mbjlljen e xhamisë së mahallës".

Nëse imami i xhamisë së mahallës nuk e lexon Kur'anin sipas rregullit ose bën lëshime tjera, xhematliu ka të drejtë të shkojë në xhami tjetër, këtë të drejtë e ka edhe atëherë kur vizituesit e saj e shikojnë me përbuzje.

باب فضل العشاء في الجماعه

٦٥٧ - **عمر بن حفص** قال حدثنا **أبي** قال حدثنا **الأعمش** قال حدثني **أبو صالح** عن **أبي هريرة** قال : قال النبي ﷺ « ليس صلاة أفل على المنافقين من العجر والعشاء ، ولو يعلمون ما فيها لأتوها ولو حبوا . لقد هممت أن أمر المؤذن فيقيم ، ثم أمر رجلا يوم الناس ، ثم أخذ شِعلا من نار فأحرق على من لا يخرج إلى الصلاة بعد »

Rëndësia e faljes së jacistë me xhemat

657. Na ka treguar Umer b. Hafsi, këtij babai i vet, këtij ia ka përcjellë A'meshi, këtij Ebu Sallihu nga Ebu Hurejre, i cili ka deklaruar që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Për munafikët nuk ka namaz më të rëndë se sabahu e jacia, e po ta dinin se çfarë shpërbilime kanë ato, ata do të shkonin t'i falnin qoftë edhe duke u zvarritur.

Kam vendosur t'i urdhëroj muezinit të bëjë ikamet, e t'i urdhërojë ndonjërit t'i bëhet imam masës, e unë t'i marrë disa gaca nga zjarri dhe t'ia ndezi (shtëpinë) atij që ende nuk ka dalur (në xhami) për namaz".³⁴

باب اثنانِ فا فوقهما جماعة

٦٥٨ - **عمر بن حفص** مُسَدَّدٌ قال حدثنا **يزيد بن زريع** قال حدثنا **خالد** عن **أبي قلابه** عن **مالك بن الحويرث** عن النبي ﷺ قال « إذا حضرت الصلاة فأذنا وأقبا ، ثم ليؤمساكوا »

Dy e më shumë veta përbëjnë xhematin

658. Na ka treguar Museddedi, këtij Jezid b. Zurej'i, atij Halidi nga Ebu Kilabe, ai nga Mallik b. Huvejrihi e ky nga Pejgamberi s.a.v.s., i cili ka deklaruar:

34 Në përmbledhjen e haditheve të Ebu Davudi është përmendur deklarata e Pejgamberit a.s.: "Kam vendosur që një djaloshit tim t'i urdhëroj të mbledhë një tubë dru, e të shkojë te njerëzit të cilët pa ndonjë shkak të arsyeshmë falen në shtëpitë e tyre dhe t'ua ndezi shtëpitë".

"Kur fillon koha e namazit, thirrni ezanin dhe ikametin, kurse imam le t'u bëhet ai që është më i vjetër nga ju të dy!".

باب من جالس في المسجد ينتظر الصلاة ، وفضل الساجد

٦٥٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ أَبِي الزُّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ «اللَّائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ مَا لَمْ يُحَدِّثْ : اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ . لَا يَزَالُ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاةٍ مَا دَامَتِ الصَّلَاةُ كَحَبِيبَتِهِ ، لَا يَنْعَمُ أَنْ يَنْقَلِبَ إِلَى أَهْلِهِ إِلَّا الصَّلَاةُ »

Rëndësia e pritjes së të falurit me xhemat në xhami dhe rëndësia e xhamisë

659. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, nga Maliku, ai nga Ebu ez-Zinadi, ky nga A'rexhi, e ai nga Ebu Hurejre se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Melaqet i luten All-llahut xh.sh. të falë çdonjërin nga ju, derisa ai të jetë me abdest në vendin ku ka falur namazin e vet, duke thënë: "O All-llah falja! O All-llah, mëshiroje!"

"Çdonjëri nga ju është në namaz, derisa ai namaz e mban në vend dhe e pengon t'i kthehet familjes së vet, e jo çkado tjetër".

٦٦٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي حَبِيبُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « سَبَّهْتُ يُظَلِّمُهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ : الْإِمَامُ الْمَادِلُ ، وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ رَبِّهِ ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُمَلَّقٌ فِي السَّاجِدِ ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّبَا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ ، وَرَجُلٌ مَلَابَتُهُ أَسْرَأُ ذَاتُ مَنَاصِبٍ وَجَمَالُ فَقَالَ : إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ ، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ أَخْفَى حَقِّي لَا تَعْلَمُ شِمَاهُ مَا تُنْفِقُ بَيْنَهُ ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ »

660. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij Jahjai nga Ubejdul-lahu, atij i ka treguar Hubejb b. Abdu-r-Rahmani, nga Hafs b. Asimi, ai nga Ebu Hurejre, e ky nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Shtatë lloj personash All-llahu do t'i vejë nën mbrojtjen (hijen) e Tij në ditën kur nuk do të ketë hije pos hijes së Tij, dhe ate: imamin e drejtë; të riun që rritet duke i kryer me rregull ibadetet fetare; njeriun zemra e të cilit është e lidhur me xhaminë; dy njerëz të cilët janë dashur në emër të All-llahut, për shkak të Tij janë bahskuar dhe për shkak të

Tij janë ndarë; njeriun të cilin e thërret gruaj e pashme dhe e bukur, e ai asaj i përgjigjet: "I frikohem All-llahut"; njeriun i cili fshehtas jep sadaka ashtu që e majta nuk e din çka shpërndan e djathta dhe njeriun i cili e kujton All-llahun xh.sh. e në të njëjtën kohë i lotojne sytë".³⁵

35 Drejtësia dhe objektiviteti janë karakteristika të paçmueshme të njeriut, e veçmas udhëheqësit. Muslimi në përmbledhjen e tij të haditheve sjell deklaratën e Pejgamberit a.s.

- Të drejtët në Ditën e Gykimit do të jenë në afërsi të All-llahut xh.sh. në pozita të larta, dhe ata: njerëzit të cilët vendimet e tyre i sjellin drejt dhe objektivisht, sillen drejt ndaj njerëzve të shtëpisë së vet dhe ndaj atyre që u janë të nënshtuar.

Ibni Abbasi thotë:

- Cilido popull që ka shkelur marrëveshjet dhe fjalën e dhënë, All-llahu xh.sh. shpejt e ka dënuar (ndëshkuar) me dënim të ashpër; populli që njerëzve u ka hequr në terezi dhe i ka vjedhur, e ka goditur thatësia dhe skamja; populli që ka shkelur në hipokrizi, është dënuar me murtajë dhe me sëmundje tjera ngjitëse; populli që ka bërë padrejtësi, paligjshmëri dhe sundim të pakufishëm mbi të tjerët, ka përjetuar epror të dhunshëm dhe okupator të pamëshirshëm.

Rinia është shpresë e bashkësisë, bazë e shoqërisë së ardhshme dhe asaj duhet kushtuar kujdes të posaçëm.

Xhamiat janë shtëpi të All-llahut xh.sh. dhe të njerëzve të mirë të cilët duke e përfunduar një namaz mendojnë menjëherë në të ardhshmin dhe në lidhje me te i planifikojnë punët e tyre të kësaj bote; punojnë për këtë botë sikur të jetonin përgjithmonë, e për të ardhmen sikur të vdisnin nesër.

Marrëdhëniet e mira ndërmjet veti dhe dashamirësia në emër të All-llahut xh.sh. janë pjesë përbërëse të fesë. Maliku konsideron se kjo është detyrë personale, farz i muslimanit.

Duket se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Dashuria e njerëzve ndërmjet veti në emër të All-llahut xh.sh. është manifestim i besimit të fortë".

Ebu Rezini thotë se Pejgamberi a.s. i ka thënë:

- "Rezzin, sa herë që të jesh vetë dhe pa punë, angazhoje gjuhën tënde në përkujtim dhe lavdërim të All-llahut xh.sh.; duaj njerëzit vetëm në emër të All-llahut xh.sh. dhe urreji në emër të All-llahut xh.sh.!"

Të jetosh, ndërmjet frikës nga dënimi i All-llahut xh.sh. dhe shpresës në Mëshirën e Tij, është karakteristikë e njerëzve të mirë. Në Kura'n thuhet: "Kush i frikohet përgjegjësisë para All-llahut xh.sh. dhe ruhet nga epshet e ulta njerëzore, e ka vendin në Xhennet".

Me këtë kuptim është edhe ky hadith në të cilin në alegori është paraqitur shpërblimi i njerëzve të mirë në ahiret. "Në Xhennet është një labirinth i ngritur si prej margaritari dhe gurëve të çmueshëm e të shtrenjtë në të cilin ka 70.000 saraje, në çdo saraj 70.000 banesa, e në çdo banesë 70.000 banorë. Në godinë të tillë do të kenë nder të banojnë vetëm pejgamberët, njerëzit e vdekur në emër të All-llahut, beshtarët moralisht të

٦٦١ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ جَعْفَرٍ عَنْ مُحَمَّدٍ قَالَ « سَأَلَ أَنَسٌ : هَلِ اتَّخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمًا ؟ فَقَالَ : نَعَمْ ، أَخَّرَ لَيْلَةَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ بَدَأَ مَا صَلَّى قَالَ : صَلَّى النَّاسُ وَرَقَدُوا وَلَمْ تَزَلُوا فِي صَلَاةٍ مِنْذُ انْتَهَرْتُمُوهَا . قَالَ : فَكَأَنِّي أَنْظَرُ إِلَى وَيَيْسُ خَاتَمُهُ »

661. Na ka treguar Kutejbe, këtij Ismail b. Xhaferi nga Humejde, i cili ka thënë:

- E kanë pyetur Enesin: a ka mbajtur Pejgamberi s.a.v.s. unazë?

- Po - ka thënë Enesi. - Një natë ai e ka shtyrë faljen e jacisë deri pas mesnate dhe kur u fal, u kthye kah ne e tha: "Masa tjetër tashmë janë falur dhe kanë sjetur. Ju konsideroheni se vazhdimisht jeni në namaz derisa e pritni atë".

- Më duket se tash e shoh shkëlqimin e unazës së tij - tha Enesi.

باب فضيل من عدا إلى المسجد ومن راح
٦٦٢ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ قَالَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مُطَرِّفٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ « مَنْ عَادَا إِلَى الْمَسْجِدِ وَرَاحَ أَمَدًا اللَّهُ لَهُ مُرَّةٌ مِنَ الْجَنَّةِ كُلَّمَا عَادَا أَوْ رَاحَ »

devotshëm të cilët i mbikqyrin epshet e tyre dhe imamët e drejtë".

Lëmoshën duhet ndarë edhe fshehtë, edhe publikisht. Në Kur'an është thënë: "Të ndani lëmoshë fshehtas dhe kështu ia jepni të varfërve, më mirë e keni, sesa ta jepni haptas". Lëmoshën jo të detyrueshme (vullnetare) më mirë është ta ndash fshehtas dhe me këtë të ruhesh nga njolla e dyfityrësisë, e të detyrueshmen prapë, haptas që të nxiten të tjerët për këtë.

T'u bësh mirë të tjerëve është shenjë e bujarisë, dorëdhënësisë dhe bensnikërsisë (lojalitetit) ndaj urdhërave të All-llahut xh.sh.

Ebu Hurejre transmeton se Pejgamberi a.s. i ka thënë: "Më parë qumshti do të kthehej në sisë të deveve sesa të hyj në Xhehennem pesoni i cili qan nga besnikëria dhe respekti ndaj All-llahut".

Enesi ka transmetuar deklaratën e Pejgamberit a.s.: "Në Ditën e Gjykimit nuk do të jetë i dënuar ai që ka kujtuar All-llahun xh.sh. me përkushtim dhe i ka larë sytë e vet me lot, saqë i kanë rënë edhe në tokë".

**Shpërblimi për ata që shkon në xhami
në mëngjes dhe mbrëmje**

662. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Jazid b. Haruni, këtij Muhammed b. Mutarrifi nga Zejd b. Eslemi, ai nga Ata' b. Jaseri, ky nga Ebu Hurejre, e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Kush shkon në xhami herët në mëngjes e mbrëmje, All-llahu xh.sh. do t'i përgatisë vendosje në Xhennet, dhe ate sa herë që shkon në mëngjes ose mbrëmje".

باب إذا قِيَمَتِ الصَّلَاةُ فَلَا صَلَاةَ إِلَّا الْمَكْتُوبَةُ

٦٦٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكِ بْنِ بُحَيْنَةَ قَالَ « سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ بِرَجُلٍ . . . » قَالَ : « وَحَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ قَالَ حَدَّثَنَا بَهْزُ بْنُ أَسَدٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ أَخْبَرَنِي سَعْدُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ سَمِعْتُ حَفْصَ بْنَ عَاصِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ رَجُلًا مِنَ الْأَزْدِ يَقُولُ لَهُ مَالِكُ بْنُ بُحَيْنَةَ « إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَأَى رَجُلًا وَقَدْ أَقِيَمَتِ الصَّلَاةُ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ ، فَلَمَّا انصَرَفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَاتَ بِالنَّاسِ ، وَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « الصَّبْحُ أَرْبَعًا ، وَالْمَسَاءُ أَرْبَعًا » تَابِعَهُ غُنْدَرٌ وَمُعَاذٌ عَنْ شُعْبَةَ فِي مَالِكٍ . وَقَالَ ابْنُ إِسْحَاقَ : عَنْ سَعِيدٍ عَنْ حَفْصِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُحَيْنَةَ . وَقَالَ حُجَّادٌ : أَخْبَرَنَا سَعْدٌ عَنْ حَفْصِ بْنِ عَاصِمٍ عَنْ مَالِكِ

Kur këndohet ikameti, falet vetëm farzi i caktuar

663. Na ka treguar Abdu-l-Aziz b. Abdullahu, atij ia ka transmetuar Ibrahim b. Sa'di nga babai i tij, ky nga Hafs b. Asimi, ai nga Abdullah b. Malik b. Buhajne që ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka kaluar pranë një njeriu, e më ka treguar thotë Buhariu edhe Abdu-r-Rahmani, këtij Behz b. Esedi, atij Shu'be, se e ka informuar Sa'd b. Ibrahim, ai e ka dëgjuar Hafs b. Asimin që e ka dëgjuar një njeri nga fisi Ezd, të cilit i thonin Malik b. Buhajne, që Pejgamberi s.a.v.s. e ka parë një njeri duke i falur dy reqate (të sunetit të sabahut), kurse ikameti për namaz tashmë ishte kënduar.

Pasi e kreu namazin Pejgamberi s.a.v.s., e rrethoi masa dhe Pejgamberi s.a.v.s. i tha (atij njeriu): "Sabahu është katër reqatësh? Sabahu është katër reqatësh?!"

Në zinxhirin tjetër të transmetuesve pas Behz b. Esedit pason Gunderi dhe Muadhi të cilët (të njëjtin hadith) e transmetojnë nga Shu'be e ai nga Maliku.

Të njëjtin hadith e ka transmetuar Ibni Is-haku nga Sa'di, ai nga Hafsi e ky nga Abdullah b. Buhajne.

Hammadi prapë ka thënë se ate e ka informuar Sha'di duke transmetuar këtë hadith nga Hafsi, ai nga Malik b. Buhajne.³⁶

باب حَدِّ الرِّبِضِ أَنْ يَشْهَدَ الْجَمَاعَةَ

٦٦٤ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ الْأَسْوَدُ قَالَ كُنَّا عِنْدَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا ، فَذَكَرْنَا الْمَوَاطِئَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالْمَعْظِمَ لَهَا قَالَتْ : لَمَّا مَرِضَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَأَذَّنَ ، فَقَالَ : سُرُّوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ . فَقِيلَ لَهُ : إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ أَسِيفٌ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يَسْتَطِيعَ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ . وَأَعَادَ ، فَأَعَادُوا لَهُ . فَأَعَادَ الثَّلَاثَةَ فَقَالَ : إِنَّا كُنَّا صَوَاحِبُ يَوْمِنَا ، سُرُّوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ . فَجَرَجَ أَبُو بَكْرٍ فُصِّلَ ، فَوَجَدَ النَّبِيَّ ﷺ مِنْ نَفْسِهِ خِفَّةً ، فَخَرَجَ يُبَاهِدِي بَيْنَ رَجُلَيْنِ ،

36 Është e qortueshme të falësh sunetin e sabahut në xhami, kur ikameti tashmë është kënduar dhe imami ka filluar të falë farzin. Ky është qëndrim i Abdullah b. Umerit, Ebu Hurejres, Sa'd b. Xhubejrit, Is-hakut dhe Ebu Thevrit.

Ebu Hanife dhe juristët e shkollës së tij e lejojnë atë falje jashtë xhamisë nëse imamin mund ta zësh bile në reqatin e fudnit të farzit, ndërsa Evaziu e lejon këtë edhe në vetë xhaminë.

Autori i "El-Hidajes" përmend:

- Kush e zë imamin para fundit të reqatit të parë të farzit të sabahut, do ta fal sunetin e sabahut para derës së xhamisë, pastaj të hyjë në xhami dhe të lidhet në reqatin e dytë të farzit me imam. Kjo është zgjidhje pajtimi i botëkuptimeve të ndryshme të juristëve.

Në Zehra thuhet:

- është sunnet të falësh sunetin e sabahut në shtëpi. Nëse imami ka filluar ta falë farzin në xhami, suneti falet para xhamisë, ose diku në ndonjë pjesë të jashtme të xhamisë.

Faljen e këtij suneti, në rastin e sipërsëhënuar, në cilëndo pjesë të xhamisë, disa juristë e konsiderojnë akt të qortueshëm, sepse çdo kënd i xhamisë, pra edhe sofet e xhamisë konsiderohen pjesë të saj.

Lejohet të falet ky sunet në xhami para se të këndohet ikameti dhe atë pa kurrfarë vërjetje.

كَأَنِّي أَنْظَرُ رِجْلَيْهِ تَخْطَانِ مِنَ الْوَجْعِ ، فَأَرَادَ أَبُو بَكْرٍ أَنْ يَتَأَخَّرَ ، فَأَوْمَأَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ مَكَانَكَ . ثُمَّ أَرِنَا بِهِ حَتَّى جَلَسَ إِلَى جَنْبِهِ . « قَبْلَ الْأَعْمَشِ : وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي وَأَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي بِصَلَاتِهِ ، وَالنَّاسُ يُصَلُّونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ ؟ فَقَالَ بِرَأْسِهِ : نَعَمْ . رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ عَنْ شُعْبَةَ عَنِ الْأَعْمَشِ بِمَعْنَى . وَزَادَ أَبُو مَعَاوِيَةَ : جَلَسَ عَنْ بَسَارِ أَبِي بَكْرٍ ، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّي قَائِمًا »

**Kufiri i të sëmurit të pamundshëm kur nuk
duhet të prezentoj në xhemat**

664. Na ka treguar Umer b. Hafsi, këtij babai i tij, atij ia ka transmetuar A'meshi nga Ibrahim i se Esvedi ka thënë:

- Kemi qenë tek Aishja r.a., biseduam për kryerjen dhe respektimin e vazhdueshëm të namazit, dhe Aishja na tha: "Kur Pejgamberi s.a.v.s. u sëmua nga sëmundja nga e cila edhe vdiq, ishte koha e namazit të drekës, u thirr ezani dhe ai tha: "Urdhëroni Ebu Bekrit le të falet me masën e pranishme". Atëherë i thanë: "Ebu Bekri është njeri i mëshirshëm i gatshëm të qaj kur do të qëndrojë në vendin tënd, ai nuk do të ketë fuqi, që me masën ta falë namazin".

Pejgamberi a.s. përsëriti urdhërin e vet, e ato (bashkëshoretet) ia përsëritën përgjigjen. Pastaj Pejgamberi a.s. për herë të tretë e përsëriti urdhërin e tij dhe tha: "Ju vërtet jeni të padurueshme, si edhe gratë e pejgamberit Jusuf! Urdhëroni Ebu Bekrit le t'a falë masën e pranishme!" Atëherë Ebu Bekri doli dhe i fali, kurse Pejgamberi s.a.v.s. e ndjeu në vete një lehtësi, dhe, duke u mbështetur mes dy vetëve, doli dhe sikur edhe tash ia shoh këmbët, që për shkak të dobësisë tërhiqen për toke. Ebu Bekri deshti të tërhiqet, dhe Pejgamberi s.a.v.s. i dha shenjë (me dorë) të rrijë në vendin e tij dhe e sollën e u ul pranë Ebu Bekrit.

Më vonë dikush e pyeti A'meshin: "A ka falur Pejgamberi s.a.v.s. namazin dhe Ebu Bekri ka falur me namazin e tij, e masa ka falur namazin pas Ebu Bkerit?"

- Po - tha A'meshi duke e tundur kokën.

Një pjesë (të fundit) të këtij hadithi e ka transmetuar edhe Ebu Davudi nga Shu'be e ky nga A'meshi.

Ebu Muaviu shton: "... Pejgamberi a.s. u ul në anë të majtë të Ebu Bekrit, kurse Ebu Bekri falte prej në këmbë".

٦٦٥ - حَدَّثَنَا اِبْرَاهِيْمُ بْنُ مُوسَى قَالَ اَخْبَرَنَا هِشَامُ بْنُ يُوْسُفَ عَنْ مَعْبَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ : اَخْبَرَنِي عُبَيْدُ اللهِ بْنُ عَبْدِ اللهِ قَالَ : قَالَتْ عَائِشَةُ « لَمَّا ثَقُلَ النَّبِيُّ ﷺ وَاسْتَدَّ وَجْهَهُ اسْتَأْذَنَ اَزْوَاجَهُ اَنْ يُرْضَ فِي بَيْتِي ، فَاذِنَ لَهَا . فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ تَحْتَ رِجْلَاهُ الْاَرْضَ ، وَكَانَ بَيْنَ الْعَبَّاسِ وَرَجُلٍ آخَرَ »
 قَالَ عُبَيْدُ اللهِ : فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِابْنِ عَبَّاسٍ مَا قَالَتْ عَائِشَةُ ، فَقَالَ لِي : وَهَلْ تَدْرِي مَنْ الرَّجُلُ الَّذِي لَمْ تَسْمَعْ عَائِشَةَ ؟ قَالَتْ : لَا . قَالَ : هُوَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ

665. Na ka treguar Ibrahim b. Musai, këtij Hisham b. Jusufi, nga Ma'meri, ai nga Zuhriu i cili ka thënë se e ka informuar Ubjedullah b. Abdullah që tha se Aishja ka thënë:

- Kur Pejgamberi s.a.v.s. u rëndua dhe sëmundja iu ashpërsua, kërkoi leje nga gratë e veta që të lëngojë në dhomën time, ato i lejuan dhe ai doli me ndihmën e dy burrave, e këmbët i zvarriteshin për toke. Ai atëherë ishte ndërmjet Abbasit dhe një njeriu tjetër.

Ubejdullah b. Abdullahu thotë:

- Më vonë ia kam përmendur Ibnu Abbasit atë që Aishja ka thënë, ai më tha: "A e din kush është ai njeri që Aishja nuk ia zuri emrin?"

- Nuk e di - thasë.

- Ai është Ali b. Ebi Talibi - u përgjgj Ibni Abbasi".³⁷

37 Pejgamberi a.s. është sëmurë në dhomë të Mejmunes, e me pëlqim të bashkëshorteve tjera, ka lënguar dhe ka ndërrua jetë në dhomë të Aishjes. Sëmundja i është rënduar dhe një ditë i thotë Aishjes:

- Më stëprikni me ujë nga shtatë rrëshiqe (shakulla) spangot e të cilave ende nuk janë të çelura, sepse dua t'u jap shokëve edhe ndonjë këshillë.

Bashkëshortet e kanë vendosur në koritë të Hafses, e kanë stërpikur dhe kur u freskua, një të shtune apo të diele, Fadli dhe Usame e çuan në xhami për namaz të drekës, dhe Pejgamberi a.s. masës i ishte bërë imam. Herën tjetër, të hënën, Abbasi dhe Aliu e çuan në namaz të sabahut dhe ai fali pas Ebu Bekrit si pas imanit të vet.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- i sëmuri që në këmbë mund të vijë në xhami është i obliguar të marrë pjesë në falje të përbashkët;

- Ebu Bekri gëzonte besim të madh te Pejgamberi a.s. dhe autoritet në shoqërinë e vet;

- në poligami burri duhet t'i përmbahet rendit të qëndrimit të bashkëshortet e veta; punët

باب الرخصة في المطر والعلية أن يصلي في رحله
٦٦٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ نَافِعٍ « أَنَّ ابْنَ عَمْرٍو أَدَّانَ بِالصَّلَاةِ - فِي لَيْلَةٍ ذَاتِ

بُرْدٍ وَرِيحٍ - ثُمَّ قَالَ : أَلَا صَلُّوا فِي الرِّحَالِ . ثُمَّ قَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَأْمُرُ لِلْوَدَّانِ - إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ ذَاتِ بُرْدٍ وَمَطَرٍ - يَقُولُ : أَلَا صَلُّوا فِي الرِّحَالِ »

Gjatë shirave të mëdha dhe arsyes tjetër serioze muslimani mund të falet në shtëpi të tij

666. Na ka treguar Abdullah b. Jusifi, këtij ia ka transmetuar Maliku nga Nafiu se një natë të ftohtë e me erë Ibni Umeri e ka thirrur ezanin dhe ka thënë:

"Faluni në shtëpiat tuaja!", e pastaj shtoi: "Sa herë që ishte natë e ftohtë e me shi, Pejgamberi s.a.v.s. i urdhëronte mueznit të thotë: "Ja, faluni në shtëpitë tuaja!"

٦٦٧ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيِّ « أَنَّ عِصْبَانَ ابْنَ مَالِكٍ كَانَ يَوْمَ قَوْمِهِ وَهُوَ أَعْمَى ، وَأَنَّهُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّهَا تَكُونُ الظُّلْمَةُ وَالسَّيْلُ ، وَأَنَا رَجُلٌ ضَرِبَ الْبَصِيرَ ، فَصَلِّ يَا رَسُولَ اللَّهِ فِي بَيْتِي مَكَانًا أَتَخَذُهُ مُصَلًّى . فَجَاءَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ : أَيْنَ تَحِبُّ أَنْ أَصَلِّيَ ؟ فَأَشَارَ إِلَى مَكَانٍ مِنَ الْبَيْتِ ، فَصَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ »

me interes të përgjithshëm bazohen në marrëdhëniet shoqërore;

- qarja me zë, duke kujtuar Xhennetin apo Xhehennemin, nuk e prish namazin, por do ta prishë qarja që bëhet nga dhëmbje turpore, pikëllimit për të vdekurin e të ngjashme. Ky është mendim i juristëve të shkollës hanefite, kurse Maliku, Ahmedi dhe Shafiu kanë qënrim të kudnërt. Sipas tyre qarja, dënësja, prej të cilave më së paku mund të dallohen dy zëra të njerëzve, e prishin namazin pavarësisht në shkakun e tyre;

- pas imamit duhet të falen njerëzit e aftë për ta ndërruar imamin dhe për ta vazhduar faljen e mëtutjeshme;

- me vlerë të plotë është namazi i imamit të sëmurë i cili falet ulur, e xhemati falen në këmbë. Ky është mendim i Ebu Hanifes, Ebu Jusufit dhe Shafiu, ndërsa Maliku dhe Ahmedi konsiderojnë se edhe xhemati duhet të falen ulur.

667. Na ka treguar Ismaili, këtij Maliku nga Ibni Shihabi, ai nga Muhammed b. Rebi' - Ensariu, se Itban b. Maliku si i verbër i dilte imam njerëzve (të mëhallës) së vet dhe se Pejgamberit s.a.v.s. i ka thënë:

- Tek unë o i Dërguar i Allahut, është situatë e rëndë: errësirë dhe përrua e unë njeriu me pamje të dobët? Falu, o i Dërguari i Allahut njëherë në shtëpinë time në ndonjë vend, të cillin unë më pastaj do ta merrja si vend të të falurit tim.

Më pastaj, Pejgamberi s.a.v.s. erdhi te ai dhe i tha:

- Ku don të falem? - Tibani i tregoi një vend në shtëpinë e vet e Pejgamberi s.a.v.s. u fal në të.

باصيب هل يصلي الإمامُ من حضر؟ وهل يخطبُ يومَ الجمعةِ في المطر؟
 ٦٦٨ - حدثنا عبدُ اللهِ بنُ عبدِ الوهابِ قال حدثنا حمادُ بنُ زيدٍ قال حدثنا عبدُ الحميدِ صاحبُ الزَّيَادِيِّ قال: سمعتُ عبدَ اللهِ بنَ الحارثِ قال: خطبنا ابنُ عباسٍ في يومِ ذِي رَجَعٍ، فَأَمَرَ لِلوَدْنِ لَّا يَبْلُغُ «حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ» قال قل: الصَّلَاةُ فِي الرِّجَالِ، فَنَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ فَكَانَهُمْ أَنْكَرُوا، فَقَالَ: كَأَنَّكُمْ أَنْكَرْتُمْ هَذَا، إِنَّ هَذَا قَوْلُهُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنِّي - يَعْنِي النَّبِيَّ ﷺ - إِنَّهَا عَزْمَةٌ، وَإِنِّي كَرِهْتُ أَنْ أُحْرِجَكُمُ وَعَنْ حَمَادٍ عَنْ عَاصِمٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ ابْنِ عَبَّاسٍ نَحْوَهُ، فَبَرَأَهُ قَالَ «كَرِهْتُ أَنْ أُوْتَمَّكُمْ فَجَبِينُونَ تَدُوسُونَ الطَّيْنَ إِلَى رُكْبَتِكُمْ»

A duhet imami të falet për të pranishmit (të padetyrueshëm) për falje në xhemat) dhe a do t akëndojë hytben të premtën duke rënë shi?

668. Na ka treguar Abdullah b. Abdu-l-Vehabi, këtij Hammad b. Zejdi, këtij i Abdu-l-Hamidi, autor i veprës "Zijadijje", i cili ka thënë se e ka dëgjuar Abdullah b. Harthin që ka thënë:

- Një ditë me baltë na e mbajti hytben Ibni Abbasi dhe i urdhëroi muezinit ta thërrasë ezanin. Kur muezini arriti te shprehja "Hajje ales-salah!", Abbasi tha: "Është e lejuar të falet namazi në banesa". Disa as-habe e shikuan në mes veti, sikur këtë deklaratë ta konsideronin të paparanueshme e Ibni Abbasi tha: "Ju sikur e përbuzni këtë? Këtë kështu e ka bërë ai që ka qenë më i mirë se unë". Ibni Abbasi mendonte

në Pejgmaberin s.a.v.s. "Namazi është detyrë e shkallës së parë dhe unë nuk kam dashur t'y shtyj të gaboni".

Po si më lart, është transmetuar nga Hammadi, ai nga Asimi, e ky nga Abdullah b. Harihit, ai gna Ibni Abbasi, me përjashtim që Ibni Abbasi më ka thënë: "... e kam urryer t'u tërheq në gabime, të vini dhe kështu të shkelni baltën deri në gju".

٦٦٩ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ « سَأَلْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فَقَالَ : جَاءَتْ سَعَابَةُ فَطَرَتْ حَتَّى سَالَ السُّتْفُ - وَكَانَ مِنْ جَرِيدِ النَّخْلِ - فَأَقِيَمَتِ الصَّلَاةَ ، فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَسْجُدُ فِي الْمَاءِ وَالْعَلِينِ ، حَتَّى رَأَيْتُ أَثَرَ الْعَلِينِ فِي جَبْهَتِهِ »

669. Na ka treguar Muslim b. Ibrahim, këtij i-ka treguar Hishami, ky nga Jahjai, ai nga Ebu Seleme, që ka thënë se e ka pyetur Ebu Seid Hudriun (në lidhje me temën e titullit) dhe ai i është përgjigjur:

"Erdhi një re dhe ra aq (shumë) shi saqë çatia, që ishte prej degëve të thata të palmeve, pikonte. Pastaj u këndua ikameti për namazin e sabahut dhe e kam parë Pejgamberin s.a.v.s. duke bërë sexhde në ujë e baltë, ashtu që kam parë edhe gjurmë të baltës në ballin e tij".

٦٧٠ - حَدَّثَنَا آدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ سِيرِينَ قَالَ : سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ « قَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ : إِنِّي لَا أَسْتَطِيعُ الصَّلَاةَ مُمَكَّ - وَكَانَ رَجُلًا ضَخْمًا - فَصَنَعَ لِلنَّبِيِّ ﷺ طَعَامًا فَدَعَاهُ إِلَى مَنْزِلِهِ ، فَبَسَطَ لَهُ تَصْبِيرًا ، وَنَضَحَ طَرَفَ الْحَصِيرِ فَصَلَّى عَلَيْهِ رَكَعَتَيْنِ . قَالَ رَجُلٌ مِنْ آلِ الْجَارُودِ لِأَنَسٍ : أَمَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي الضَّمَى ؟ قَالَ : مَا رَأَيْتُهُ صَلَّاهَا إِلَّا يَوْمَئِذٍ »

670. Na ka treguar Ademi, këtij Shu'be, këtij Enes b. Sirini, që deklaroi se e ka dëgjuar Enesin që thotë, se një njeri nga Ensaritë ka thënë:

- Unë nuk jam në gjendje të falem me ty. - Ishte njeri i madh dhe një herë ka përgatitë ushqim për Pejgamberin s.a.v.s. e e ka ftuar në shtëpi të vet dhe e shtriu hasrën, i stërpiku anët e asaj hasre dhe Pejgamberi a.s. në te i fali dy reqate (nafi).

Një njeri nga fisi Xharud i tha Enesit:

- A e ka falur Pejgamberi s.a.v.s. "duha" namazin?

- Nuk e kam parë ta falë asnjëherë, pos atë ditë - u përgjegj Enesi.³⁸

باب إذا حضر الطعام وأقيمت الصلاة، وكان ابن عمر يبدأ بالشاء
 وقال أبو الدرداء: من فقه المرء إقباله على حاجته حتى يقبل على صلواته وقلبه فارغ
 ٦٧١ - حدثنا يحيى بن عمار قال حدثني أبي قال: سمعت عائشة عن النبي ﷺ أنه
 قال « إذا وضع الشاء وأقيمت الصلاة فابدأوا بالشاء »

Kur ushqimi është i gatshëm e ikameti i kënduar për namaz

Ibni Umeri fillonte me darkë, kurse Ebu Derda thotë: "Është e kuptueshme që njeriu dueht të përmbush nevojën e tij personale për të hyrë në namaz me zemër të përkushtuar (të paangazhuar).

671. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka përcjellë Jahjai nga Hishami, këtij babai i tij, që ka thënë se e ka dëgjuar Aishen që transmeton nga Pejgamberi s.a.v.s. i cili ka thënë:

38 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e preferueshme që për miqtë dhe për njerëzit e dijshtëm të përgatisësh ndejë dhe zifafet e të ftuarit kanë për detyrë të marrin pjesë;
- është e lejuar të falesh në rrogoz dhe në tjetër bimësi nga toka;
- namazet e padetyrueshme mund të falen bahkarisht me imam;
- Ummi Hana, bashkëshortja e Pejgamberit a.s. ka deklaruar se Muhammedi a.s. në ditën e çlirimit të Mekkes ka falur "duha" namazin prej tetë reqatësh dhe ka dhënë selam pas faljes së çdo dy reqateve, e sipas mendimit të Aishjes, ai këtë namaz e ka falur pas kthyerjes nga udhëtimi. Sipas asaj që u paraqit, Pejgamberi a.s. e ka falur "duha" namazin, e nganjëherë e ka lëshuar si shenjë se ky nuk është ibadet i detyrueshëm.
- koha e duha-namazit fillon kur dielli ngrihet mirë mbi horizont dhe është e qortueshme ta falësh publikisht në xhami;
- sipas mendimit të Ibni habbanit shkaqet e arsyeshme të mungesës nga falja me xhemat në xhami janë: sëmundja e cila nuk të len të shkosh këmbë në xhami, ushqimi i shtruar në sofër, të harruarit e fillimit të kohës së namazit; trashësia e tepruar dhe plogështia e njeriut; puna e domosdoshme momentalisht e pashtyshme; frika dhe pasirguria e rugës deri në xhami qoftë për personalitetin, qoftë për pasurinë; furtuna me shi të madh; dimri i fortë; errësira e madhe; kundërmimi i qepës ose hudhrës, preshtë dhe ushqime të ngjashme me këto.

"Nëse darka (tashmë) është shtruar, e ikameti për namazin e akshamit është kënduar, filloni së pari me darkën!"³⁹

٦٧٢ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ عُقَيْلٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا قُدِّمَ الْمَشَاءُ فَاذْبَدُوا بِهِ قَبْلَ أَنْ تُصَلُّوا صَلَاةَ الْغُرُوبِ وَلَا تَسْجَلُوا عَنْ عَشَائِكُمْ »

672. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, këtij Lejthi, nga Ukajli, ai nga Ibni Shihabi, ky nga Enes Ibni Maliku, që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Nëse darka (tashmë) është përgatitur, filloni me te para se të falni namazin e akshamit dhe mos nxitoni në të ngrënë!"

٦٧٣ - حَدَّثَنَا عُيَيْدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ عَنْ أَبِي أُسَامَةَ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ « إِذَا وُضِعَ عَشَاءُ أَحَدِكُمْ وَأَقِمْتَ الصَّلَاةَ فَاذْبَدُوا بِالْمَشَاءِ ، وَلَا يَسْجَلُ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْهُ . وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُوَضِّعُ لَهُ الطَّامُ وَتُقَامُ الصَّلَاةُ ، فَلَا يَأْتِيهَا حَتَّى يَفْرُغَ ، وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قِرَاءَةَ الْإِمَامِ

673. Na ka treguar Ubejd b. Ismaili, nga Ebu Usame, ai nga Aubejdull-llahu, ky nga Nafiu, e ai nga Ibni Umeri i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

39 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e qortueshme ta lësh ushqimin e servuar dhe të falesh i uritur pos nëse koha e namazit sapo nuk ka mbaruar;

- koha e namazit të akshamit nuk është e gjatë, por është e mjaftueshme për ngrënie dhe falje me kohë.

Ahmed ibni Hambeli thotë: "Kush e pren një copë mish të pjekur dhe nga ia han diçka atëherë, nëse këndohet ikameti, do ta braktisë ngrënien e mëtejme dhe do të bashkangjitet në namaz, sepse me këte e ka mposhur (përmbajtur) urinë e cila do t'ia tërhiqte mendimet dhe do t'ia zvogëlonte përrultësinë në namaz.

Urdhëri në hadithin e lartshënuar i kushtohet personit të uritur që nuk ka ngrënë asnjë kafshatë dhe nuk do të mund të koncentrohej në namaz.

Dari Kutniu thekson se Humejdi ka qenë te Enesi dhe muezini e ka thirrur ezanin për namazin e akshamit, e Enesi ka thënë: "Së pari ju hani (ngopuni)!"

Namazi pa përkushtim të plotë shpirtëror e trupor ndaj All-llahut xh.sh. do të ishte formalitet. Me koncentrimin e mendimeve të All-llahu xh.sh., formohet personaliteti i shpirtit të lartë dhe njeri i dobishëm për shoqërinë.

- Kur dikujt prej jush i shtrohet darka dhe njëkohësisht këndohet ikameti për namazin e akshamit, së pari drakoni dhe askush të mos nxitojë derisa të përfundojë të ngrënit.

Ibni Umerit i ishte shtruar ushqimi, e njëkohësisht këndohej edhe ikameti për namaz. Mirëpo, ai nuk shkante në namaz derisa ta kryente me të ngrënit, ndonëse e dëgjonte edhe të kënduarit e imamit.

٦٧٤ - وَقَالَ زُهَيْرٌ وَوَهْبُ بْنُ هِشَانَ عَنْ مُوسَى بْنِ عُقْبَةَ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ مَلَى الطَّعَامِ فَلَا يَسْبَلُ حَتَّى يَقْضَى حَاجَتَهُ مِنْهُ وَإِنْ أَقِمَّتِ الصَّلَاةُ » رَوَاهُ إِبْرَاهِيمُ بْنُ النَّبْرِ عَنْ وَهْبِ بْنِ هِشَانَ ، وَوَهْبُ مَدِينِيٌّ

674. Zuhejr dhe Vehab b. Uthamni kanë transmetuar nga Musa b. Ukbe, ai nga Nafiu, e ky nga Ibni Umeri që ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Nëse dikush është duke ngrënë, po edhe sikur të këndohet ikameti, mos të nxitojë derisa ta mbushë nevojën e vet".

Buhariu thotë se, hadithin e lartëpërmendur, e transmeton edhe Ibrahim b. Mundhiri, nga Vehb b. Uthamni dhe nga Vehb Medinasi.

بَابُ إِذَا دُعِيَ الْإِمَامُ إِلَى الصَّلَاةِ وَيَدُو مَا يَأْكُلُ

٦٧٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَالِحٍ عَنْ ابْنِ سَهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي جَعْفَرُ بْنُ هُرَيْرٍ أَنَّ أُمَّةً أَنْ أَبَاهُ قَالَ « رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَأْكُلُ ذِرَاعًا يَحْتَرُّ مِنْهَا ، فَدُعِيَ إِلَى الصَّلَاةِ فَقَامَ فَطَرَّحَ السَّكِينَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ »

Kur imamin e ftojnë për namaz
e në dorë ende ka ushqim

675. Na ka treguar Abdul-Aziz b. Abdullahu, këtij ia ka përcjellë Ibrahimimi nga Salihu, ai nga Ibni Shihabi, këtij Xha'fer b. Umer b. Umejje, se babi i tij ka thënë:

"E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. duke ngrënë një shpatull nga e cila grimconte copa, në atë çast e ftojnë për në namaz dhe u ngrit, e hudhi brsikun dhe u fal pa marrë abdest përsëri".

باب من كان في حاجة أهله فأقيمت الصلاة فخرج

٦٧٦ - حَدَّثَنَا آدمُ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا الْحَكَمُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِ قَالَ « سَأَلْتُ عَائِشَةَ: مَا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَصْنَعُ فِي بَيْتِهِ؟ قَالَتْ: كَانَ يَكُونُ فِي مَهْمَةِ أَهْلِهِ - تَعْنِي خِدْمَةَ أَهْلِهِ - فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ »

Duke qenë i nxënë me punë të familjes së tij u këndua ikameti dhe ai doli (në namaz)

676. Na ka treguar Ademi, këtij Shu'be, këtij Hakemi nga Ibrahimimi, ai nga Esvedi, i cili ka thënë:

- E kam pyetur Aishen r.a. çka ka punaur Pejgamberi s.a.v.s. në banesën e tij?

- Ka qenë në shërbim të familjes së vet - tha ajo. Me këtë Aishja, thotë Ademi, mendonte të shërbyerit e njerëzve të shtëpisë. E kur vinte koha e namazit, dilte në namaz (në xhami).⁴⁰

باب من صلى بالناس وهو لا يريد إلا أن يُعلمهم صلاة النبي ﷺ وسُنَّتَهُ

٦٧٧ - حَدَّثَنَا موسى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ « جَاءَنَا مَالِكُ ابْنُ الْحُوَيْرِثِ فِي مَسْجِدِنَا هَذَا فَقَالَ: إِنِّي لِأُصَلِّي بِكُمْ وَمَا أُرِيدُ الصَّلَاةَ، أَصَلَّى كَيْفَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي. قُلْتُ لِأَبِي قِلَابَةَ: كَيْفَ كَانَ يُصَلِّي؟ قَالَ: مِثْلَ شَيْخِنَا هَذَا، قَالَ: وَكَانَ شَيْخًا يَجْلِسُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ قَبْلَ أَنْ يَنْهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى »

Ai që fal masën me të vetmin qëllim t'ua mësojë namazin e Pejgamberit s.a.v.s. dhe traditën e tij

677. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Vuhejbi, atij ia ka transmetuar Ejjubi nga Ebu Kilabi i cili ka thënë:

40 Tirmidhiu në përmbledhjen e tij të haditheve thekson se Aishia ka thënë: "Pejgamberi a.s. ka punuar si edhe njerëzit tjerë: ka pastruar rrobat e veta, ka mjelur deven dhe çdogjë tjetër që është e nevojshme", e Ibni Habbani shton: "... vetit i ka prerë dhe i ka qepur petkat, ka arnuar këpucët e veta dhe enët e ujit".

- Na erdhi, në këtë xhami tonën (në Basra) Malik b. Huvjerithi dhe tha: "Do t'u fali siç e kam parë Pejgamberin s.a.v.s. duke u fal, e me këtë nuk kam për qëllim të fal namazin e detyrueshëm". Atëherë (thotë transmetuesi) e kam pyetur Ebu Kilaben: "Si falej ai?"

- Njëlloj, si ky imami ynë - u përgjegj Ebu kalibe.

Imami ynë rrinte ulur kur e ngrinte kokën nga sexhdja e dytë para se të ngrihej nga rehati i parë i mëparshëm.⁴¹

باب أهل العلم والفضل أحق بالإمامة

٦٧٨ - **رواه إسحاق بن نصر** قال حدثنا حسين بن زائدة عن عبد الملك بن عمير قال حدثني أبو بردة عن أبي موسى قال «سرى النبي ﷺ فاشتد مرضه، فقال: «سروا أبا بكر فليصل بالناس». فقالت عائشة: إنه رجل رقيق، إذا قام مقامك لم يستطع أن يصلي بالناس». قال: «سروا أبا بكر فليصل بالناس». ففادت. فقال: «سرى أبا بكر فليصل بالناس»، فأنكروا صواب يوسف. فأنأه الرسول، فصلى بالناس في حياته النبي ﷺ»

41 Deklarata e plotë e Ejub Sahtijaniut ishte: "Shejhu ynë Amri ruqunë e bënte në mënyrë të përkryer, e, kur e ngrinte kokën nga sexhdja e dytë e reقاتit të mëparshëm, rrinte pak ulur, përqëndrohej në tokë, e pastaj ngrihej në këmbë".

Në bazë të asaj që u tha, Shafiu thotë: "Kur të ngrihet koka nga sexhdja e dytë e reقاتit të mëparmë, rrihet ulur pak, pastaj mbështetesh pak me dorë në tokë, ngrihesh në këmbë". Disa juristë të shkollës shafite konsiderojnë se këtë e bëjnë vetëm personat e moshuar, të dobët e të rraskapiturit.

Nu'man b. Ebu Ajjashi thotë: "Kam mbajtur ndër mend shumë shokë të Pejgamberit a.s. të cilët nuk kanë ndenjtur ulur pas sexhdes së dytë...".

Juristët e shkollës hanefite e pranojnë tekstin e Buhariut me vërejtje se këtë Pejgamberi a.s. nganjëherë e ka bërë edhe në ditët kur ishte i ligësht dhe se këtë nuk duhet praktikuar. Këtë mednim e pranojnë: Maliku, thevriu, Ahmedi, Is-haku, Mes'udi, Ibni Umeri, Ibni Abbasi, Umeri, Aliu dhe Ibrahim Nehaiu.

Duket se Malik Ibni Huvjerithi është fshatar i cili ka qëndruar në afërsi të Pejgamberit a.s. më së shumti një muaj, në të cilën kohë ka mundur ta shohë atë ndejtje të shkurtër, por për arsye të ndonjë shkakut të arsyeshëm të cilin Maliku nuk ka mundur të vërvë. Ndejttja e përmendur nuk është uzus, nuk është pjesë përbërëse e namazit, e as që në të këndohet diçka.

Transmetohet se janë mbështetur pak në këmbë në formë të ndejttjes së shkurtë galiç, kështu transmetojnë Ibni Umeri, Mesruku, Atau dhe Hasan basriu.

**Më i merituari për t'u bërë imam është
më i dijshti dhe më i devotshmi**

678. Na ka treguar Is-hak b. Nasri, këtij ia ka transmetuar Husjeni nga Zaidi, ai nga Abdu-l-Melik b. Umejri, këtij Ebu Burde nga Ebu Musai që ka thënë:

- U sëmua Pejgamberi s.a.v.s. dhe, si iu keqësua sëmundja, ka thënë:

"Urdhëroni Ebu Bekrit, le të falet me masën e pranishme!", kurse Aishja ka shtuar: "Ai është njeri zemërbutë (i ndjeshëm) dhe kur të qëndrojnë në vendin tënd, nuk do të jetë në gjendje të falet me masën".

- Urdhëroni Ebu Bekrit ta falë masën! - përsëriti Pejgamberi s.a.v.s. Aishja e përsëriti përgjigjen e parë dhe Pejgamberi s.a.v.s. prapë tha:

- Urdhëroni Ebu Bekrit le ta falë masën! Ju jeni të vrullshme siç kanë qenë gratë e pejgamberit Jusuf.

Te Ebu Bekri erdhi i dërguari (Bilali) dhe Ebu Bekri e fali masën duke qenë gjallë Pejgamberi s.a.v.s.

٦٧٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ «إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ فِي مَرَضِهِ: «مُرُوا أَبَا بَكْرٍ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ». قَالَتْ عَائِشَةُ: «قَالَ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ، فَرُّ عَمْرٍَ فليُصَلِّ بِالنَّاسِ». قَالَتْ عَائِشَةُ: «قَالَتْ لِحَفْصَةَ قَوْلِي لَهُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ، فَرُّ عَمْرٍَ فليُصَلِّ بِالنَّاسِ». فَقَالَتْ حَفْصَةُ: «قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَهْ، إِنَّكَ لَأَنْتَ صَوَابُ يُونُسَ، مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فليُصَلِّ بِالنَّاسِ». قَالَتْ حَفْصَةُ لِعَائِشَةَ: «مَا كُنْتُ لِأَصِيبَ مِنْكَ خَيْرًا»

679. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, nga Hisham b. Urve, ai nga babai i tij, e ky nga Aishja, nënë e besmitarëve se ajo ka thënë që Pejgamberi s.a.v.s. gjatë sëmundjes së tij ka thënë:

- Urdhëroni Ebu Bekrit të falet me masën! - ndersa unë, thotë Aishja, thashë: "Kur të qëndrojnë Ebu Bekri në vendin tënd, masa nuk do të mund ta dëgjojë për shkak të të qarit, andaj urdhëroi Umerit që ai ta falë masën!" Pastaj thotë Aishja, i kam thënë Hafses: "Thuaj, Pejgamberit, kur të qëndrojnë Ebu Bekri në vendin tënd, nuk do të mund ta dëgjojë masa nga të qarit, andaj urdhëroi Umerit, le ta falë masën!"

Hafsa e bëri këtë dhe Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Lëre atë, ju jeni si gratë e pejgamberit Jusuf. Urdhëroni Ebu Bekrit, le ta falë masën!"

- Nuk më gjeti gjë më mirë se ty, i tha Hafsa, Aishes.⁴²

٦٨٠ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي أَنَّهُ بَنُ مَالِكِ الْأَنْصَارِيُّ - وَكَانَ رَجُلًا نَجِيًّا وَخَدِمَهُ وَصِيَّهُ - أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ يُصَلِّي لَمْ يَفِي وَجَعَ النَّبِيِّ ﷺ الَّذِي تَوَقَّعَ فِيهِ ، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْإِثْنَيْنِ وَمِ صُفُوفٍ فِي الصَّلَاةِ ، فَكَشَفَ النَّبِيُّ ﷺ سِتْرَ الْحِجْرَةِ يَنْظُرُ إِلَيْنَا وَهُوَ قَائِمٌ كَانَ وَجْهَهُ وَرَقَةً مُصْحَفٍ ، نَمَّ تَبَسُّمَ يَضْحَكُ ، فَهَمْنَا أَنْ نَهْتِنَ مِنَ الفرحِ بِرُؤْيَا النَّبِيِّ ﷺ ، فَسَكَمَ أَبُو بَكْرٍ عَلَى هَيْبَتِهِ لِيَصِلَ الصَّفَّ ، وَظَنَّ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَارَجَ إِلَى الصَّلَاةِ ، فَأَشَارَ إِلَيْنَا النَّبِيُّ ﷺ أَنْ أَمَّا صَلَاتُكُمْ ، وَأَرْخَى السُّتْرَ ، فَتَوَقَّعَ مِنْ يَوْمِهِ .

680. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, atij Shuajbi, nga Zuhriu, këtij ia ka kumtuar Enes b. Malik Ensariu, kurse ai me këmbëngulësi e ka përcjellur (me punë) Pejgamberin s.a.v.s., i ka shërbyer dhe me te është shoqëruar, se Ebu Bekri u ka falur atyre gjatë kohës së lëngimit (sëmundjes) së Pejgamberit

42 Nga hadithi mund të përfundohet:

- Ebu Bekri është figura më e shquar e kohës së vet, në të gjallë të Pejgamberit a.s. ka qenë imam dhe ka ndikuar që më vonë të zgjidhet halife;

- imami duhet të jetë njeri i ditur dhe i devotshëm. Ebu Hanifja, Maliku dhe shumë dijetarë konsiderojnë se përparësi për kryerjen e detyrës së imamit kanë njerëzit të cilët janë më shumë të udhëzuar në rregullat juridike Islame (fikh), ndërsa Ebu Jusufi, Ahmedî, is-haku, Ibni Sirini dhe disa juristë të shkollës së shafive i japin përparësi atyre të cilët janë më të udhëzuar në këndimin e Kur'anit. këtyre u bëhet vërejtje se kjo ka qenë në rregull kur kishte pak hafiza, e edhe më pak të atillë që dinin shkrim - lexim. Kjo sot është tejkaluar dhe imamët duhe të jenë me arsimim të gjithanshëm e me njohje të mirë të drejtësisë Islaem. (rregullave të fikhut).

Nëse kandidatët në karakteristikat e përmednura janë të njëjtë, atëherë zgjidhet më i devotshmi, që në "Beadî" shpjegohet me fjalët: "... jeto devotshëm duke u larguar jo vetëm nga punët qartazi të ndaluara. por edhe nga ato të dyshimta".

Kur kandidatët i posedojnë këto kualifikime me vlera të njëjta, atëherë përparësi kanë ata që me vite janë më të mëdhenj, pastaj ai që është me karakter më të mirë dhe më me taktikë ndaj masës, pastaj më i pashmi; ai që është nga familja e fisi më i shquar; kush ka zë më melodik (të ëmbël) dhe veshmbathje më të mirë. Nëse kandidatët i plotësojnë njëlloj karakteristikat e përmendura do të hedhin shortin ose kompetentët do të bëjnë zgjedhjen e imamit.

s.a.v.s. nga e cila sëmundje edhe ka ndërruar jetë të hënën, kur as-habër ishin në namaz në safe. Pejgamberi s.a.v.s. e hoqi perden (në derë) e dhomës dhe na shikoi duke qëndruar në këmbë, e fytyra e tij ishte si fletë mus-hafi. Pastaj buzëqeshi me gaz e ne nga gëzimi i asaj pamje të Pejgamberit s.a.v.s. kurkuam mënyra ta ndërprejmë namazin. Ebu Bekri r.a. u tërhoq prapa për të hyrë në rend, duke menduar se Pejgamberi s.a.v.s. ka dalur për namaz. Atëherë Pejgamberi s.a.v.s. na dhe shenjë: "Vazhdone namazin!", e lëshoi perden dhe atë ditë ndërroi jetë.

٦٨١ — حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ « لَمْ يُخْرِجِ النَّبِيُّ ﷺ ثَلَاثًا ، فَأَقِيمَتِ الصَّلَاةُ ، فَذَهَبَ أَبُو بَكْرٍ يَتَقَدَّمُ ، فَقَالَ نَبِيُّ ﷺ بِالْحِجَابِ لِرَفْعِهِ ، فَلَمَّا وَضَحَ وَجْهَ النَّبِيِّ ﷺ مَا نَظَرْنَا نَمْتِظِرًا كَانَ أَحَبَّ إِلَيْنَا مِنْ وَجْهِ النَّبِيِّ ﷺ حِينَ وَضَحَ لَنَا . فَأَرَامًا النَّبِيُّ ﷺ يَدِيهِ إِلَى أَبِي بَكْرٍ أَنْ يَتَقَدَّمَ ، وَأَرَخَى النَّبِيُّ ﷺ الْحِجَابَ فَلَمْ يُقَدِّمْ عَلَيْهِ حَتَّى مَاتَ »

681. Na ka treguar Ebu Ma'meri, këtij ia ka kumtuar Abdu-l-Varithi, këtij Abdu-l-Azizi nga Enesi që ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. nuk ka dalur nga shtëpia tri ditët e fundit (të jetës). U këndua ikameti për namaz, e Ebu Bekri u nis dhe doli përpara. E Pejgamberi s.a.v.s. u kap për perde dhe e ngriti, dhe kur u paraqit fytyra e Pejgamberit s.a.v.s. nuk kemi parë pamje më të bukur të fytyrës së tij sesa në çastin kur na u paraqit. Atëherë Pejgamberi s.a.v.s. dha shenjë me dorë që Ebu Bekri të kalojë përpara (si imam). Pastaj Pejgamberi s.a.v.s. e lëshoi perden dhe ndërroi jetë, e nuk mundëm ta shohim më".

٦٨٢ — حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَلْيَانَ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ حَدَّثَنِي يُونُسُ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ « لَمَّا اشْتَدَّ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَجَعُهُ قِيلَ لَهُ فِي الصَّلَاةِ قَالُ : مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ ، قَالَتْ عَائِشَةُ : إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَقِيقٌ إِذَا قُرَأَ عَلَيْهِ الْبَسْكَاءُ . قَالَ : مُرُوهُ فَيُصَلِّي . فَعَاوَدْتُهُ قَالَ : مُرُوهُ فَيُصَلِّي ، إِنَّكَ نَصْرًا صَوَابٌ يَوْمَئِذٍ » . تَابَهُ الزُّبَيْدِيُّ وَابْنُ أَبِي الزُّهْرِيِّ وَإِسْحَاقُ بْنُ يَحْيَى السَّكَلَبِيُّ عَنِ الزُّهْرِيِّ . وَقَالَ عُفَيْلٌ وَمَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ حَمْزَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

682. Na ka treguar Jahja b. Sulejmani, të cililit i ka treguar Ibni Vehbi, këtij ia ka transmetuar Junusi nga Ibnu sh-Shihabi, e ai nga Hamz b. Abdullahu, e ky nga babai i tij që ka thënë:

- Kur iu keqësua (gjendja-sëmundja) Pejgamberit s.a.v.s. iu tha atij për namaz, kurse ai u përgjigj: "Urdhëroni Ebu Bekrin, le ta falë masën!" Aishja ka thënë: "Ebu Bekri është njeri i ndjeshëm (mëshirshëm) dhe kur të lëxojë Kur'an do ta mposht të qarit".

- Urdhëroni që ai të falë! - tha Pejgamberi a.s.

Aishja e përsëriti vërejtjen e vet dhe Pejgamberi a.s. prapë tha: "Urdhëroni që ai të falë! Ju jeni si edhe gratë e pejgamberit Jusuf!"

Në renditjen tjetër të transmetuesve atë e pason Zubejdi dhe biri i vëllait të Zuhriut dhe Is-hak b. Jahja el-Kelbij duke transmetuar nga Zuhriu, që thotë: "Të njëjtën ngjarje e kanë transmetuar Ukajli dhe Ma'meri nga Zuriu, ky nga Hamza, e ai nga Pejgamberi s.a.v.s.

باب من قام إلى جنب الإمام ليلة

٦٨٢ - حدثنا زكرياء بن يحيى قال حدثنا ابن نمير قال أخبرنا هشام بن عروة عن أبيه عن عائشة قالت «أمر رسول الله ﷺ أبا بكر أن يصلي بالناس في سره، فكان يصلي بهم. قال عروة: فوجد رسول الله ﷺ في نفسه خفة فخرج، فإذا أبو بكر يؤم الناس، فلما رآه أبو بكر استأخر، فأشار إليه أن سكا أنت، فجلس رسول الله ﷺ حينئذ إلى أبي بكر إلى جنبه، فكان أبو بكر يصلي بصلاة رسول الله ﷺ، والناس يصلون بصلاة أبي بكر»

Të qëndruarit pranë imanit për ndonjë arsye

683. Na ka treguar Zekerija' b. Jahja, këtij Ibnu Numjeri, këtij ia ka transmetuar Hisham b. Urve nga babai i tij, e ky nga Aishja, e cila ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. gjatë kohës së sëmundjes së tij e urdhëroi Ebu Bekrin ta falë masën, dhe Ebu Bekri e fali.

Urve thotë: "Pejgamberi s.a.v.s. ndjeu në vete një lehtësim dhe doli, kur atje Ebu Bekri i ishte bërë imam masës. Kur e vërejti Ebu Bekri Pejgamberin s.a.v.s., deshti të tërhiqet, ai (me dorë) i dha shenjë d.m.th. "Rri ku je!" dhe Pejgamberi s.a.v.s. u ul pranë Ebu Bekrit, anash tij.

Ebu Bekri ka falur pas namazit të Pejgamberit s.a.v.s., e masa e prishme faleshin pas namazit të Ebu Bekrit.⁴³

باب من دخل ليوم الجمعة الإمام الأول
فتأخر الأول أو لم يتأخر جازت صلاته . فيه عائشة عن النبي ﷺ

٦٨٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي حَازِمٍ بْنِ دِينَارٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ذَهَبَ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ لِيُصَلِّحَ بَيْنَهُمْ ، فَجَاءَتِ الصَّلَاةُ ، فَجَاءَ الْمُؤَذِّنُ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ : أُنْصَلِي لِلنَّاسِ فَأَتَيْتُهُمْ ؟ قَالَ : نَعَمْ . فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالنَّاسُ فِي الصَّلَاةِ ، فَتَغَلَّمَ حَتَّى وَقَفَ فِي الصَّفِّ ، فَصَفَّقَ النَّاسُ ، وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ لَا يَلْتَفِتُ فِي صَلَاتِهِ . فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّصْفِيقَ التَّفَّتَ فَرَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ أَمَكَتْ تَسْكَاتَكَ ، فَرَفَعَ أَبُو بَكْرٍ رُضَى اللَّهُ عَنْهُ يَدَيْهِ فَحَبَّطَ اللَّهُ عَلَى مَا أَمَرَهُ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِنْ ذَلِكَ ثُمَّ اسْتَأْخَرَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى اسْتَوَى فِي الصَّفِّ ، وَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ : يَا أَبَا بَكْرٍ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَلْتَفِتَ إِذَا أَمَرْتُكَ ؟ قَالَ أَبُو بَكْرٍ : مَا كَانَ لابنِ أَبِي قُحَافَةَ أَنْ يُصَلِّيَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَا لِي رَأَيْتُكُمْ أَكْثَرْتُمْ التَّصْفِيقَ ؟ مَنْ رَأَيْتُهُ شَىْءٌ فِي صَلَاتِهِ فَذَيْسَبِجٌ ، ، فَإِنَّهُ إِذَا سَبَّحَ آتَتْهُ إِلَيْهِ ، وَإِنَّمَا التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ .

Kush hynë (në mihrab) t'i bëhet imam masës e pastaj vjen imami kryesor, namazi i të parit është fuqplotë

Këtë e ka transmetuar Aishja nga Pejgamberi s.a.v.s.

684. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij ia ka kumtuar Maliku, ky nga Ebu Hazim b. Dinari, ai nga Selh b. Sa'di, se Pejgamberi s.a.v.s. ka

43 Nga hadithi mund të përfundohet:

- pjesëmarrësi në faljen me xhemat pas imamit, për shkaqe të arsyeshme, mund të falë ulur;
- lëvizja e vogël e arsyeshme në namaz, në cilindo anë qoftë, nuk e prish namazin;
- shputat e këmbëve të pjesëmarrësve në namazin me xhemat duhet të jenë diçka pas shputave të imamit. Të barazuarit e shputave të tyre lejohet vetëm kur imami nuk mund të shkojë fare përpara;
- lëvizjet e vogla trupore dhe punët me një dorë nuk e prishin namazin;
- kur pjesëmarrësit në namaz me xhemat nuk e shohin imamin, do të barazohen sipas zërit të tekbirit të imamit.

shkuar te fisi Benu Amër Ibni Avf t'i pajtojë. Në ndërkohë hyri koha e namazit të iqindisë dhe muezini erdhi te Ebu Bekri e tha:

- A do ta falësh masën? - Pastaj, thotë Bilali, e kam kënduar ikametin, kurse Ebu Bekri ka thënë: "Po" dhe filloi të falë. Derisa masa ende ishte në namaz, erdhi Pejgamberi s.a.v.s., ia hapi rrugën vetit dhe u ndal në safin e parë. Masa duartrokiti, por Ebu Bekri, gjatë faljes së namazit të tij, nuk ia vuri mendjen dhe kur masa me të madhe filloi të trokasë me duar, ai u kthye dhe e pa Pejgamberin s.a.v.s.. Pejgamberi s.a.v.s. dha shenjë me dorë, d.m.th. "Rri në vendin tënd!" Atëherë Ebu Bekri r.a. i ngiti duart dhe e falënderoi All-llahun xh.sh. për atë që i urdhëroi Pejgamberi s.a.v.s. Pastaj Ebu Bekri u tërhoq derisa u barazua me rendin e parë, ndërsa Pejgamberi s.a.v.s. doli përpara dhe i falli, e kur e mbaroi namazin, tha:

- Çka të pengoi o Ebu Bekër, që të rrije (në vendin tënd) kur të kam urdhëruar? - Kurse Ebu Bekri u përgjegj:

- Nuk është e hijshme që Ibnu Ebi Kuhafe të falet para Pejgamberit s.a.v.s.

Pastaj, Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Çka është ajo, ju pashë se duartrokitet shumë! Kend e kaplon diçka në namaz, le të thotë: "Subhanall-llah!" sepse kur ai thotë "Subhanall-llah!" dikush do t'ia vërë veshin, kurse duartrokítja u ka hije grave".⁴⁴

---

44 Pejgamberi a.s. ka shkuar deri te fisi Benu Amër Ibni Avf pasi që ka falur namazin e drekës, e Bilalit i ka thënë: "Nëse fillon koha e iqindisë e unë nuk kthehem, thuaj Ebu Bekrit le ta falë xhematin!"

Nga hadithi mund të përfundohet:

- domosdoja e pajtimit të muslimanëve të grindur; kjo është detyrë e çdo muslimani, e veçmas e udhëheqësve, detyrë më urgjente se e imamait;

- në mungesë të imamait të përhershëm, masës mund t'u bëhet imam edhe personi tjetër i aftë. Kur vjen imami i përhershëm gjatë faljes së farzit, mund ta marrë imamallëkun ose të falet si xhemati tjetër;

- është e përvetësuar përvoja që muezini të këndojë edhe ikametin;

- është e qortueshme që në namaz pa nevojë të shikohet rreth e rrotull. Ebu Dherri transmeton se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Mëshira e Zotit e ndjek besimtarin e vërtetë në namaz, e kur shikon rreth e rrotull, ajo tërhiqet prej tij".

باب إذا استَوَّوا في القراءة فليؤمُّهم أكبرهم

٦٨٥ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا حَمَادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحَوَيْرِثِ قَالَ « قَدِمْنَا عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَنَحْنُ شَكِبَةٌ قَلِيلُنَا عِنْدَهُمْ نَحْوًا مِنْ عَشْرِينَ لَيْلَةً ، وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ رَجَبًا قَالُوا : لَوْ رَجَعْتُمْ إِلَى بِلَادِكُمْ فَمَلَأْتُمْوهُمْ ، مُرُومًا فَلْيُصَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينِ كَذَا ، وَصَلَاةَ كَذَا فِي حِينِ كَذَا ، وَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَدِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ ، وَلْيُؤَمِّكُمْ أَكْبَرُكُمْ »

**Kur xhematijintë janë të njejtë në të laxuarit e Kur'anit
le t'u bëhet imam më i vjetri prej tyre**

685. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, këtij Hamad b. Zejdi, ky nga Ejjubi, ai nga Ebu Kilabe, e ky nga Malik b. Huvejrihi, i cili ka thënë:

- Derisa ende ishim të rinj, erdhëm te Pejgamberi s.a.v.s. dhe tek ai qëndruam rreth 20 net. Pejgamberi s.a.v.s. ishte njeri i mëshirshëm dhe na tha: "Po të ishit kthyer në vendet tuaja dhe ta kishit mësuar masën, t'i urdhëronit të falin, atë e atë namaz, në atë e atë kohë, e atë nmaz prapë në atë kohë, e kur fillon koha e cilit do namaz, le ta thërrasë ezanin ndonjëri nga ju, kurse imam le të bëhet më i vjetri nga ju!"

باب إذا زارَ الإمامُ قومًا فأئمتهم

٦٨٦ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ أَسَدٍ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ الرَّبِيعِ قَالَ سَمِعْتُ بِيهَانَ بْنَ مَالِكِ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ « اسْتَأْذَنَ النَّبِيُّ ﷺ فَأُذِنَتْ لَهُ ، فَقَالَ : أَيْنَ نُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ مِنْ بَيْنِكُمْ ؟ فَأَمَرَتْ لَهُ إِلَى الْمَسْكَانِ الَّذِي أَحِبُّ ، فَتَمَّ وَصَلَّيْنَا خَلْفَهُ ، ثُمَّ سَلَّمَ وَوَسَّلَنَا »

- udhëheqësit duhet t'i dinë dobësitë dhe të metat e bashkësisë së vetë dhe t'i evitojnë me masa efikase;

- i riu ndaj të moshuarit duhet të jetë i sjellshëm dhe ta titullojë në harmoni me thirrjen e tij;

- t'i ngresh duart kah qielli në namaz, nuk e prish namazin;

- autoriteti është shenjë e vlerës personale të njeriut, por edhe bekim i All-llahut xh.sh. për çka duhet falënderuar prapë All-llahut xh.sh.

Kur imami i viziton të tjerët dhe i fal ata

686. Na ka treguar Muadh b. Esedi, këtij ia ka kumtuar Abdullahu, atij Ma'meri nga Zuhriu, këtij Muhamed b. Rebia, që deklaroi se e ka dëgjuar Itban b. Malik - Ensariun duke thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. kërkoi leje (përlqim) nga unë (për të falë) në shtëpinë time dhe unë i kamë lejuar, kurse ai tha: "Ku don të fal në shtëpinë tënde?" I dhashë shenjë për vendin ku dua dhe ai u ngrit dhe ne u renditëm prapa tij, e pastaj dhe selam, e edhe ne dhamë selam.⁴⁵

باب إنما جُعلَ الإمامُ ليؤتمَّ به . وصلى النبي ﷺ في مرضه الذي توفى فيه بالناس وهو جالس
وقال ابن مسعود إذا رفع قبل الإمام بعود فيمكث بقدر ما رفع ثم يتبع الإمام
وقال الحسن - فيمن ركع مع الإمام ركعتين ولا يقدر على السجود : يسجد للركعة الأخيرة سجدة تين ،
ثم يقضى الركعة الأولى بسجودها . وفيمن نسي سجدة حتى قام : يسجد

Imami është emëruar që të shkohet pas tij

Pejgamberi s.a.v.s. e ka falur masën, edhe ate ulur, gjatë sëmundjes së tij nga e cila edhe ka ndërruar jetë.

Ibni Mes'udi thotë: "Kur xhematliu ngrihet (nga cilado pjesë e namazit) para imamit do të kthehet prapa dhe në të të qëndrojë aq kohë sa ka qenë i ngritur, e pastaj do të vazhdojë ta ndjekë imamin".⁴⁶

Hasan (Basriu) thotë: "Personi që me imam i fal dy reqate (të xhumasë), e nuk ka mundësi që në kohën e duhur ta bëjë sexhden, ai në

45 Nga hadithi mund të përfundohet:

- i zoti i shtëpisë duhet t'i tregojë musafirrit vendin ku do të falet;
- për kryerjen e ibadetit me xhemat në shtëpi të hauj, nevojitet përlqimi i pronarit të shtëpisë.

46 Ebu Hajjani transmeton se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Mos vraponi në ruqë dhe sexhde para imamit! Cili prej jush e ngre kokën e imamit të jetë ende në sexhde, menjëherë le të kthehet në sexhde dhe në të të rrijë mbas imamit aq sa ka qenë i ngritur para imamit".

Ibni Maliku, Ahmedi, Is-haku, Hasan Basriu dhe Nehaiu thonë: "Kush lëshohet në ruqë ose sexhde, ose prej tyre ngrihet para imamit, do të kthehet në to, nëse imamit nga të njejtat nuk është ngritur dhe nuk ka kaluar në pjesën tjetër të namazit".

fund të reقاتit të dytë do t'i bëjë dy sexhde, e pastaj do ta fal reقاتin e parë bashk me sexhdet e tij,⁴⁷ ndërsa personi që ka harruar të bjerë në sexhden e reقاتit të parë dhe është ngritur në këmbë, do të lëshohet (sapo t'i kujtohet) drejtëpërdrejt në sexhde".

٦٨٧ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالَ حَدَّثَنَا زَائِدَةُ عَنْ مُوسَى بْنِ أَبِي عَائِشَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ « دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ فَقُلْتُ : أَلَا تُحَدِّثُنِي عَنْ مَرَضِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟ قَالَتْ : بلى . قُلْتُ النَّبِيُّ ﷺ قَالَتْ : أَصَلَّى النَّاسُ ؟ قُلْنَا : لا ، هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ . قَالَ : ضَمُوا لِي مَاءً فِي الْخَضْبِ . قَالَتْ : قَتَلْنَا . فَاقْتَسَلَ قَدَمَ لَيْثٍ ، فَأَغْمَى عَلَيْهِ ، ثُمَّ أَطَقَ قَالَ ﷺ : أَصَلَّى النَّاسُ ؟ قُلْنَا : لا ، هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : ضَمُوا لِي مَاءً فِي الْخَضْبِ . قَالَتْ فَقَعَدَ فَأَغْسَلَ ، ثُمَّ ذَهَبَ لَيْثٌ فَأَغْمَى عَلَيْهِ . ثُمَّ أَطَقَ قَالَ : أَصَلَّى النَّاسُ ؟ قُلْنَا : لا ، هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : ضَمُوا لِي مَاءً فِي الْخَضْبِ . فَقَعَدَ فَأَغْسَلَ ، ثُمَّ ذَهَبَ لَيْثٌ فَأَغْمَى عَلَيْهِ . ثُمَّ أَطَقَ قَالَ : أَصَلَّى النَّاسُ ؟ قُلْنَا : لا ، هُمْ يَنْتَظِرُونَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ . وَالنَّاسُ مُكْرِفُونَ فِي الْمَسْجِدِ يَنْتَظِرُونَ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِصَلَاةِ الْبِشَاءِ الْآخِرَةِ . فَأَرْسَلَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى أَبِي بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ ، فَأَتَاهُ الرَّسُولُ قَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِأَمْرِكَ أَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ . فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ - وَكَانَ رَجُلًا رَفِيقًا - يَا عَمْرُؤُا صَلِّ بِالنَّاسِ ، قَالَ لَهُ عَمْرُؤُا : أَنْتَ أَحَقُّ بِذَلِكَ . فَصَلَّى أَبُو بَكْرٍ تِلْكَ الْأَيَّامَ . ثُمَّ إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَجَدَ مِنْ نَفْسِهِ خِفَّةً ، فَخَرَجَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ - أَحَدُهُمَا الْعَبَّاسُ - لِصَلَاةِ الظُّهْرِ ، وَأَبُو بَكْرٍ يُصَلِّيُ بِالنَّاسِ ، فَلَمَّا رَأَاهُ أَبُو بَكْرٍ ذَهَبَ لِيَتَأَخَّرَ ، فَأَرَامَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ بَانَ لَا يَتَأَخَّرُ ، قَالَ : أَجْلِسْ لِي إِلَى جَنْبِهِ ، فَأَجْلَسَهُ إِلَى جَنْبِ أَبِي بَكْرٍ ، قَالَ لِحِجْلِ أَبِي بَكْرٍ يُصَلِّيُ وَهُوَ بِأَنْتُمْ بِصَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ وَالنَّاسِ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ وَالنَّبِيُّ ﷺ قَاعِدٌ . قَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ : فَدَخَلْتُ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ فَقُلْتُ لَهُ : أَلَا أَعْرِضُ عَلَيْكَ مَا حَدَّثْتَنِي عَائِشَةُ عَنْ مَرَضِ النَّبِيِّ ﷺ ؟ قَالَ : هَاتِ . فَرَضْتُ عَلَيْهِ حَدِيثَهَا . فَأَنْكَرَ مِنْهُ شَيْئًا ، غَيْرَ أَنَّهُ قَالَ : أَسَمَّتُ لَكَ الرَّجُلَ الَّذِي كَانَ مَعَ الْعَبَّاسِ ؟ قُلْتُ : لا . قَالَ : هُوَ عَلِيُّ

47 Seid ibni Mensuri e ka sqaruar deklaratën e Hasan Basriut me fjalët: "Kush fal namazin e xhumasë dhe për shkak të të ngjeshurit e masës nuk ka mundur ta kryejë sexhden me imamin, ai pas përfundimit të namazit menjëherë do t'i bëjë dy sexhde për reقاتin e parë të kryer, e pastaj do të ngrihet dhe vetë do të falë edhe një reقات e pastaj do t'i bëjë dy sexhde të atij reقاتi".

Ebu Hanifja dhe Maliku në rast të ngjashëm lejojnë të bëhet sexhdja në shpinë të falësit në rendin e përparmë të xhematit.

687. Na ka treguar Ahmed b. Junusi, këtij Zaide nga Musa b. Aishe, ai nga Ubjedullah b. Abdullah b. Utbeja që ka thënë:

- Kam hyrë tek Aishja dhe i kam thënë: "A don të më tregosh për sëmundjen e Pejgamberit s.a.v.s.?"

- Gjithsesi - u përgjigj ajo. - Kur Pejgamberit s.a.v.s. iu rëndua (sëmundja), ka pyetur: "A është falur masa?"

- Jo - thamë ne. - Ata të presin ty.

- Më veni ujë në koritë! - tha.

Ne, thotë Aishja, e bëmë atë, ai u pastrua dhe kur filloi të ngrihet e kaploi zalisja. Më vonë erdhi në vete dhe prapë All-llahu e mëshiroftë dhe e shpëtoftë atë, tha: "A është falur masa?"

- Jo, ata të presin ty, o i Dërguari i All-llahut - thamë.

- Më veni ujë në koritë! - tha.

Pastaj u ul në koritë, u pastrua dhe kur deshti të ngrihet u alivanos. Më vonë erdhi në vete dhe prapë pyeti:

- A është falur masa?

- Jo, ata të presni ty, o i Dërguari i All-llahut - u përgjigjëm ne.

- Më veni ujë në koritë! - tha.

U ul dhe u pastrua. Pastaj deshti të ngrihet dhe u alivanos. Pastaj, erdhi në vete dhe prapë pyeti:

- A është falur masa?

- Jo, ata të presni ty, o i Dërguari i All-llahut - u përgjigjëm ne.

Masa në xhami priste Pejgamberin s.a.v.s. për jacinë e fundit dhe Pejgamberi s.a.v.s. e dërgoi dikë te Ebu Bekri për ta falur masën. I dërguari shkoi dhe i tha. I dërguari i All-llahut të urdhëron ta falësh masën".

Ebu Bekri, që ishte njeri i mëshirshëm, tha: "Umer, fale ti masën!"

- Ti je më meritator për këtë - u përgjigj Umeri.

Kështu, ato ditë i fali Ebu Bekri.

Më vonë, Pejgamberi s.a.v.s. ndjeu në vete një lehtësim dhe për namazin e drekës doli me ndihmën e dy burrave, nga ata njëri ishte Ebu Abbasi, e Ebu Bekri falej me masën. Kur e pa Ebu Bekri deshti të

tërhiqej prapa, mirëpo Pejgamberi s.a.v.s. i dha shenjë që të mos tërhiqet.

- Më vendosni pranë tij! - tha Pejgamberi a.s. dhe ata e vendosën pranë Ebu Bekrit. Ebu Bekri, thotë transmetuesi, falte namazin duke qëndruar në këmbë pas Pejgamberit s.a.v.s. i cili ishte ulur, ndërsa masa e pranishme pas namazit të Ebu Bekrit.⁴⁸

Më vonë, thotë Ubejdullahu, kam hyrë te Abdullah b. Abbasi dhe e kam pyetur: "A don të të shpjegoj çka më ka treguar Aishja për sëmundjen e Pejgamberit s.a.v.s.?"

- Po! - tha ai. Atëherë ia kam shpjeguar tregimin e saj dhe nga ai shpjegim asgjë nuk më ka mohuar, por pyeti: "A ta ka emërtuar njeriun që ka qenë me Abbasin?"

- Jo - thashë.

- Ai ka qenë Aliu - tha ai.

٦٨٨ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّهَا قَالَتْ « صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي بَيْتِهِ وَهُوَ شَاكٍ ، فَصَلَّى جَالِسًا وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا ، فَأَشَارَ إِلَيْهِمْ أَنْ اجْلِسُوا . فَلَمَّا انصرفت قال : إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيَوْمِكُمْ بِهِ ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَبُوا ، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا ، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا »

48 Nga hadithi mund të përfundohet:

- me vlerë të plotë është namazi i kryer në këmbë pas imanit i cili falet ulur për shkaqe të arsyeshme. Ky është qëndrim i shkollës hanefite dhe i Shafiut të cilin e vërteton edhe deklarata e Xhabirit të cilën Ebu Davudi në "Sunenin" e tij e citon: "Derisa Pejgamberi a.s. ishte në Medine kalëronte kalin dhe ai e rrëzoi në trung të palmës. Pejgamberi a.s. e ka lënduar këmbën, ne shkuam ta vizitojmë dhe e gjetëm në ballkonin e Aishjes duke u falur ulur, qëndruam pas tij dhe ai nuk na bëri vërejtje. Kur erdhëm ta vizitojmë herën tjetër, falte farzin ulur. Atëherë qëndruam pas tij, e ai na dha shenjë me dorë të ulemi. Pas përfundimit të namazit, tha: "Kur imami fal (farzin) ulur, uluni edhe ju, e kur fal në këmbë, rini në këmbë edhe ju, e mos veproni si persianët me eprorët e tyre!"

Më vonë, thotë Ubejdullahu, kam hyrë te Abdullah b. Abbasi dhe e kam pyetur: "A don të të shpejgoj çka më ka treguar Aishja për sëmundjen e Pejgamberit s.a.v.s.?"

- Po! - tha ai. Atëherë ia kam shpjeguar tregimin e saj dhe nga ai shpejgim asgjë nuk më ka mohuar, por pyeti: "A ta ka emërtuar njeriun që ka qenë me Abbasin?"

- Jo - thashë.

- Ai ka qenë Aliu - tha ai.

688. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, ky nga Hisham b. Urve, ai nga babai i tij, e ky nga Aishja, nëna e besimtarëve, e cila ka thënë:

- **Pejgamberi s.a.v.s. është falur në dhomën e tij (në basllkonin e Aishjes). Atëherë ka qenë i dobët dhe është falur ulur, ndërsa njerëzit pas tij janë falur duke qëndruar në këmbë dhe u dha shenjë të ulen e kur e ka mbaruar namazin, ka thënë: "Imami është emërtuar për t'a ndjekuar; andaj kur ai bie në ruqu, bini edhe ju pas tij; kurse kur të ngrihet, ngrihuni edhe ju pas tij; e kur të falet ulur, faluni edhe ju ulur!"**

٦٨٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ « أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَكِبَ قَرَسًا فَصَرَخَ عَنْهُ ، فَجَرَسَ شَيْئُهُ الْأَيْمَنُ ، فَصَلَّى صَلَاةً مِنَ الصَّلَوَاتِ وَهُوَ قَاعِدٌ ، فَصَلَّيْنَا وَرَأَاهُ قُعُودًا ، فَلَمَّا انصَرَفَ قَالَ : إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَإِذَا صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ فَارْفَعُوا ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ مَنْ حَمَدَهُ فَقُولُوا : رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ . وَإِذَا صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا ، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعِينَ » . قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ : قَالَ الْحَيْدِيُّ : قَوْلُهُ « إِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا » هُوَ فِي مَرَضِهِ الْقَدِيمِ ، ثُمَّ صَلَّى بَعْدَ ذَلِكَ النَّبِيُّ ﷺ جَالِسًا وَالنَّاسُ خَلْفَهُ قِيَامًا ، لَمْ يَأْمُرْهُمْ بِالْقُعُودِ ، وَإِنَّمَا يُؤْخَذُ بِالْآخِرِ بِالْآخِرِ مِنَ صَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ

689. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij ia ka kumtuar Maliku, nga Ibni Shihabi, ai nga Enes b. Maliku që Pejgamberi s.a.v.s. ka hypë në kalë, ka rënë prej tij dhe anash e ka gërvishur (qëruar) këmbën e djathtë dhe një nga namazet e ka falur ulur e edhe ne pas tij jemi falur ulur, e kur e mbaroi namazin tha:

- **Imami është emërtuar që të ndiqet dhe kur të falet në këmbë faluni edhe ju në këmbë, kur të bie në ruqu, bini edhe ju pas tij, kur të ngrihet, ngrihuni edhe ju, kur të thotë: "Semiall-llahu li men hamiden", ju thuani pas: "Rabbena lekel-hamd"; kur të falet në këmbë faluni edhe ju në këmbë, kurse kur të falet ulur faluni edhe ju ulur, të gjithë bashkarisht!"**

Ebu Abdullah (Buhariu) thotë se Humejdiu ka thënë:

- Deklrata e Pejgamberit a.s.: **"Kur imami falet ulur, edhe ju pas tij falni ulur..."** është nga një sëmundje e tij e hershme, pas kësaj prapë Pejgamberi a.s. është falur ulur, ndërsa masa pas tij në këmbë dhe nuk u ka

urdhëruar të ulen. Vetëm veprimi më i fundit merret parsyshh, e ky është veprimi i fundit i Pejgamberit s.a.v.s.⁴⁹

باب متى يسجد من خلف الإمام؟ قال أنس: فإذا سجدوا فاسجدوا

٦٩٠ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ سُفْيَانَ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو إِسْحَاقَ قَالَ حَدَّثَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُزَيْدٍ قَالَ حَدَّثَنِي التَّبَرَاءُ وَهُوَ ضَعِيفٌ كَذُوبٌ قَالَ «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لَنْ حِدَّهُ لَمْ يَحْنِ أَحَدٌ مِنَّا ظَهْرَهُ حَتَّى يَقَعَ النَّبِيُّ ﷺ سَاجِدًا، ثُمَّ يَقَعُ سُجُودًا بَدَاهُ»
 حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ عَنْ سُفْيَانَ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ نَحْوَهُ بِهَذَا

Kur bën sexhde ai që fal pas imamit

Enesi (duke transmetuar nga Pejgamberi a.s.) ka thënë: "Kur imami të bjerë në sexhde, bini edhe ju!"

690. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahja b. Seidi nga Sufjani, këtij Ebu Is-haku, këtij Abdullah b. Jezidi, këtij Berau, e ai nuk është rrenacak:

- Kur Pejgamberi s.a.v.s. shqiptonte "Semiall-llahu li men hamiden", askush nga ne nuk e lakonte (përkulte) shpinën derisa Pejgamberi s.a.v.s. të lëshohej në sexhde. Pastaj, binim në sexhde pas tij.

Një deklaratë të tillë na e ka treguar edhe Ebu Nuajmi, nga Sufjani, kurse ai nga Ebu Is-haku.⁵⁰

49 Buhariu mbështet mendimin e Humejdiut, Ebu Hanifes, Shafiut, Thevriut dhe të shumë juristëve, se personi i shëndoshë dhe i aftë për të ndjetur në këmbë nuk mund të falë ulur pas imamit, kurse Miriginamiu shton: "as në namazet të detyrueshme, as në ato jo të detyrueshme".

Praktika e fundit e Pejgamberit a.s. e ka anuluar atë të mëparmen. Hadithet me përmbajtje të kundërt nuk e kanë renditjen e plotë të transmetuesve dhe është vështirë të dëshomsh besueshmërinë e tyre.

50 Nga hadithi mund të përfundohet:

- pjesëmarrësit e namazit me xhemat janë të obliguar ta ndjekin imamin pikë për pikë. Ibni Xhevziu konsideron se xhematliu duhet të shkojë në një ruqu atëherë kur imami vendoset dhe përqëndrohet në të, e numri më i madh i juristëve preferojnë që në disa pjesë të namazit të shkohet menjëherë pas imamit;

- xhematliu mund ta përcjellë me sy imamin për ta ndjekur më me konsekuencë në kryerjen e namazit.

باب امر من رفع رأسه قبل الإمام

٦٩١ - حَدَّثَنَا حَبَّاحُ بْنُ مِهَالٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ
وَأَمَّا يَخْشَى أَحَدَكُمْ - أَوْ لَا يَخْشَى أَحَدَكُمْ - إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِجَارٍ ، أَوْ
يَجْعَلَ اللَّهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِجَارٍ ،

Është mëkat ta ngresh kokën para imamit

691. Na ka treguar Haxhaxh b. Minhali, këtij Shu'be, nga Muhammed b. Zijadi, i cili e ka dëgjuar Ebu Hurejren, kurse ai Pejgamberin s.a.v.s. duke thënë:

"A nuk frikohet çdo njeri prej jush, apo, a nuk ka druajtje çdo njeri prej jush, kur ta ngrejë kokën (nga ruquja apo sexhdeja) para imamit, që All-llahu kokën e tij ta bëjë kokë gomari, ose ta bëjë (ta shndërrojë) All-llahu fizionominë e tij në fizionimi gomari".⁵¹

باب إمامة العبد والمولى . وكانت عائشة يؤمها عبدُها ذكوانُ من المصحفِ

وَوَلَدِ النَّبِيِّ وَالْأَعْرَابِيِّ وَالنَّعْلَامِ الَّذِي لَمْ يَخْتَلَمْ ، لِقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ « يَوْمُئِذٍ أَقْرَأُكُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ »

٦٩٢ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ « لَمَّا

قَدِمَ الْمُهَاجِرُونَ الْأَوْلَادَ الْعُسْبَةَ - مَوْضِعَ بَقْبَاءَ - قَبْلَ مَقْدَمِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَوْمُئِذٍ سَالِمٌ مَوْلَى أَبِي حَنْظَلَةَ ،
وَكَانَ أَكْثَرَهُمْ قُرْآنًا ،

51 Hadithi është me domethënie alegorike dhe kush vrapon para imamit mund të bjerë në shkallë të gomarit të verëbër me të cilin njerëzit ironizojnë.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- 1. - kush nuk e ndëgjon më të vjetrin dhe më të mençurin, vështirë se do të arrijë sukses në jetë. Ibni Mes'udi e ka parë një njeri duke e ngritur kokën nga ruquja para imamit dhe i ka thënë: "Ti nuk ke falur as vetë, as pas imamit!"
- 2. Kështu i ka thënë Ibni Umeri një shoku të tij duke shtuar se duhet përsëritur namazin.
- 3. Ahmed Ibni Hambeli thotë: "Nuk ka namaz ai që vrapon (nixton) para imamit".

Imamllëku i robit dhe i robit të liruar

Aishjes i bëhej imam robi i saj, Dhekvan, duke e lexuar tekstin drejtpërdrejt nga mus-hafi. Bërja imam e fëmijës pa kurorë, beduinit dhe djaloshit i cili nuk ka pasur polucion në gjumë, bazohet në fjalët e Pejgamberit s.a.v.s.: "Masës u bëhet imam ai që në mesin e tyre më së miri e lexon Librin e All-llahut".⁵²

52 Lejohet që në namaz të lexohet teksti i Kur'anit drejtëpërsëdrejti nga libri. Enesi një herë i ka falur masën si imam, e fëmija prapa shpinës ia ka mbajtur Mus-hafin të hapur, e kur ai lodhej me lexim ose ngatërrohej, fëmija ia afronte Mus-hafin e hapur që të lexojë prej tij.

Maliku këtë veprim e lejon vetëm gjatë ramazanit, e si akt të qortueshëm e konsiderojnë: Nehaiu, Seid b. Musejjebi e edhe disa juristë, sepse ashtu ritualet fetare i kryejnë të krishterët.

Ibni Hazmi thotë: "Nuk është e lejuar në namaz ta lexosh tekstin nga vetë libri i Kur'anit ose nga diçka tjetër dhe kush mbështetet kryekëput në të, namazin e ka të prishur". Këtë mendim e kanë edhe: Sha'biu, Ebu Abdu-r-Rahmani, Ebu Hanifja dhe Shafiu, sepse shfletimi i fletëve të Mus-hafit edhe leximin e bën të ndërlikuar si edhe puenët që e prishin namazin.

Robi mund të jetë imam. Maliku thotë: "I plotfuqishëm është imamllëku i robit në të gjitha namazet, me përjashtim të namazit të xhumasë dhe të bajramit".

Në "Mebsum" thuhet: "Robi mund të bëjë imamllëk, por më mirë është ta bëjë këtë personi i lirë". Juristët e shkollës hanefite dhe shafite imamllëkun e robit e konsiderojnë akt të qortueshëm.

Imamllëkun e personit të lindur ilegjitim e lejojnë shumë juristë. Aishja ka thënë: "Nuk është i obliguar fëmija ta bart barrën e gabimit të prindëve të tij". Shumë juristë, pra edhe Ebu Hanifja, imamllëkun e personit të lindur ilegjitim e konsiderojnë akt të qortueshëm, e disa shtojnë: "... në rast të zgjedhjes së tyre për imam të përhershëm".

Ibni Hazmi thotë: "I verbëri, i tredhuri dhe personi i lindur ilegjitim si dhe robi janë të barabartë me njerëzit tjerë dhe përparësi në imamllëk kanë vetëm ata të cilët janë më të përgatitur në këndimin e Kur'anit".

Është e qortueshme që beduini të bëhet imam, sepse, ata janë njerëz, zakonisht të paditur, e Dari Kutnuu thekson: "Në safin e parë të faljes me xhemat nuk duhet të dalë beduini, i padituri dhe fëmija i cili nuk ka filluar të përjetojë polucion në gjumë (ëndërr)".

Sipas mendimit të Ebu Hanifes nuk është e plotfuqishme falja e namazit të detyrueshëm (farz) në të cilin është imam fëmija i cili nuk ka filluar të përjetojë polucion në ëndërr (gjumë), ndërsa Imam Ahmedî, Is-haku dhe Davudi thonë: "...nuk është e plotfuqishme as falja e namazit të detyrueshëm (farz) as e atij jo të detyrueshëm (nafile)...". Ky është qëndrimi edhe i Ibni Abbasit, e Ibni Mes'udi thotë: "I mituri i cili nuk i nënshtrohet

692. Na ka treguar Ibrahim b. Mundhiri, këtij ia ka transmetuar Enes b. Ijadi nga Ubejdullahu, ai nga Nafiu, e ky nga Ibni Umeri që ka thënë:

"Kur kanë arritur muhaxhirët e parë të Mekkes në vendin Usbet në Kuba', para ardhjes së Pejgamberit s.a.v.s., atyre imam u bëhej Salimi, rob i liruar i Ebu Hudhejfes, i cili ishte më i miri ndër ta në leximin e Kur'anit".⁵³

٦٩٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ حَدَّثَنَا يَحْيَى حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو التَّيَّاحِ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « اسْمِعُوا وَأَطِيعُوا وَإِنِ اسْتَعْمَلَ حَبَشِيٌّ كَانَ رَأْسُهُ زَيْبَةً »

693. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij Jahjai, këtij Shu'be, këtij Ebu Tejjahu, nga Enesi e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka deklaruar:

"Dëgjoni dhe binduni (përuluni) edhe sikur komandant t'u jetë Abesinasi, koka e tij si kokërr rrushi të terur!"⁵⁴

përgjegjesisë së ligjit penal nuk mund të jetë imam".

Ibrahim Nehaiu ka thënë: "Nuk është e ndaluar që gjatë ramazanit të bëhet imam fëmija i cili ende nuk ka filluar të përjetojë polucion në ëndërr(gjumë)". Këtë mendim e përvetëson edhe Hasan Basriu, kurse Imam Shafiu dhe Bahariu nuk e ndalojnë as në muajt tjerë.

Esh'asi, i biri i Kajasit e ka shtyrë një fëmijë të bëhet imam, andaj të pranishmit kanë kundërshtuar, e ai ju është përgjigjur: "Nuk e kam ngritur unë në atë pozitë, por njohja e tij e mirë e leximit të Kur'anit".

Ebu Seid Hudriu ka përcjellur deklaratën e Pejgamberit a.s.: "për imam më meritore është ai që më mire këndon Kur'an".

53 Salimi vërtetë është rob i liruar i një myslimaneje nga Medinja dhe pasi që më së shumti ka qëndruar te Ebu Hudhejfe e kanë konsideruar rob të tij të liruar. Është vrarë në Jemame në kohën e halifetit të Ebu Bekrit, e ka marrë në luftën e Bedrit.

54 Sipas asaj popullores, eprorëve të zgjuar duhet t'ju nënshtrohemi. Ibni Xhevziu konsideron se rob i mund të jetë mëkëmbës i krahinës, udhëheqës ushtrie edhe tjetër, pos sundimtar. Ndalohet të ngresh kryengritje të armatosur kundër sundimtarit të zgjedhur në mënyrë të ligjshme. Me një kryengritje të tillë shkatërrohen jeta dhe pasuritë e njerëzve të cilat muslimani duhet t'i respektojë.

باب إذا لم يُسَمِّ الإمامُ وآتَمٌ من حَلَّتْهُ

٦٩٤ - **حَدَّثَنَا الْقَضْلِيُّ بْنُ سَهْلٍ قَالَ حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ مُوسَى الْأَشْبِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « بَصَلُونَ لَكُمْ ، فَإِنْ أَصَابُوا فَلَكُمْ ، وَإِنْ أَخْطَأُوا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ »**

**Kur imami nuk e kryen sipas rregullit namazin në tërësi,
e kryen ai prapa tij**

694. Na ka treguar Fadël b. Sehli, këtij Hasan b. Musa el-Eshjebi, atij Abdu-r-Rahman b. Abdullah b. Dinar, nga Zejd b. Eslemi, ai nga Ata' b. Jesari, e ky nga Ebu Hurejre se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Do t'u falin imamët, e, nëse falin sipas rregullit, dobia është edhe për ju edhe për ata, e nëse gabojnë, për ju është dobia, për ata dëmi".⁵⁵

55 Sipas mednimit të jursitëve të shkollës hanefite prishja e namazit nga ana e imanit, njëkohësisht prish edhe namazin e atyre që e falin pas tij, ndërsa Imam Shafiu mban qëndrim të kundërt.

Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve përmend se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Pas meje, me juve do të qeverisin njerëzit të cilët faljen e namazit me xhemat do ta shtyjnë deri pranë mbarimit të kohës së tij, por ju do të fitoni shpërblimin tuaj, e ata dënimin. Ju faluni pas tyre derisa ata të falen të kthyer kah Kibla!"

Ibni Maxhe transmeton deklaratën e Pejgamberit a.s.: "Do t'i mbani në mend njerëzit të cilët do ta falin namazin gati pranë mbarimit të kohës së tij. Ju do të faleni në kohë të duhur në shtëpitë tuaja, e faluni edhe pas atyre njerëzve në xhami!"

Haxhxhaxhi shpesh e ka shtyrë faljen e xhumasë deri pranë kufirit të kohës së saj e Ebu-l-Vaili i ka preferuar të njohurve të vet që në kohë të duhur ta falin drekën në shtëpi e pastaj të vijnë në xhami të falen me xhemat. Kështu kanë vepruar edhe Atau, Seid b. Xhubjeri dhe Mekhuli në kohën e halifes Velid.

باب إمامة المفتون والبتدع . وقال الحسن صلِّ عليه بدعته

٦٩٥ — قال أبو عبد الله : وقال لنا محمد بن يوسف حدثنا الأوزاعي حدثنا الزهري عن محمد بن عبد الرحمن عن عبيد الله بن عدي بن خيار « أنه دخل على عثمان بن عفان رضي الله عنه وهو محصور فقال : إنك إمام عامة ، ونزل بك ما ترى ، ويصلي لنا إمام فتنية وتخرج . فقال : الصلاة أحسن ما يعمل الناس ، فإذا أحسن الناس فأحسن معهم ، وإذا أساؤا فاجتنب إساءتهم »
وقال الزمعي : قال الزهري « لا ترى أن يصلي خلف الخنث إلا من ضرورة لا بد منها »

Imamllëku i kryengritësit dhe i atij që në fe sjell risi

Hasan (Basriu) ka thënë: "Fal (pas atij), e ai është përgjegjës për risitë (bidatet) e veta!"

695. Ebu Abdullahu thotë se Muhammed b. Jusufi ka thënë se ia ka treguar Evzahu, këtij Zuhriu nga Humejd b. Abdu-r-Rahmani, ai nga Ubejdullah b. Adijj b. Hijari, se ai ka hyrë te Uthman b. Affani r.a. derisa ende ka qenë i rrethuar (nga kryengritësit) dhe i ka thënë:

- Ti je imami i përgjithshëm, të ka ngjarë ajo çka edhe vetë po e sheh. Neve po na fal udhëheqësi i trazirës dhe ne këtë e konsiderojmë gjynah.

- Namazi është më i mirë ashtu siç e kryen masa tash dhe kur masa e konsideron të mirë, konsideroje edhe ti të mirë e të rregullt, e nëse gabojnë, ti largohu nga të gabuarit! - ka thënë Uthmani.

Zubejdiu ka thënë:

- Zuhriu thotë: "Nuk konsiderojmë se mund të kryhet falja pas personit që len përshtypje femërore, pos nevojës së domosdoshme".⁵⁶

56. Është e lejuar të sjellësh tradita të reja të dobishme të cilat nuk janë në kundërshtim me mësimet e Kur'anit dhe hadithit.

Është e lejuar të falesh me imamin kryengritës dhe sektash. Mejmun b. Mihrani, i pyetur për plotfuqishmërinë e namazit të falur pas harixhiut, është përgjigjur: "Nuk i lutesh harixhiut, por All-llahut xh.sh.. Ne dikur kemi falur pas Haxhxhaxhit i cili i takonte harurijeve, degës së harixhijve".

Maliku ka thënë: "Nuk ma ka ëndja të fal pas imamit i cili i takon sektes ibadije dhe vasilijje e as të banoj me ata në një vend".

٦٩٦ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي هَانٍ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ عَنْ أَبِي التَّيَّاحِ أَنَّهُ سَمِعَ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَا بِي دَرَّهَ اسْمِعْ وَأَطِيعْ وَلَوْ لَمَنْبَشَى كَانَ رَأْسَهُ زَبِيئَةً .

696. Na ka treguar Muhammed b. Ebani, këtij ia ka pëcjellë Gunderi nga Shu'be, ai nga Ebu Tejjahu, i cili ka dëgjuar Enes b. Malikun kur ka thënë:

- **Pejgamberi s.a.v.s. i ka thënë Ebu Dherres: "Dëgjoje dhe bindju (nënshtroju) edhe nëse ai është etiopias, me kokë (të zezë) si kokërr e grurit të terur!"**.

باب يَقُومُ عَنِ يَمِينِ الْإِمَامِ بِحِذَائِهِ سَوَاءٌ إِذَا كَانَا اثْنَيْنِ
٦٩٧ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنِ الْحَكَمِ قَالَ سَمِعْتُ سَعِيدَ بْنَ جُبَيْرٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ « بَيْتٌ فِي بَيْتِ خَالَتِي تَيْمُورَةَ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْعِشَاءَ ، ثُمَّ جَاءَ فَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَاتٍ ، ثُمَّ نَامَ ، ثُمَّ قَامَ ، فَجَلَسْتُ فَكُفْتُ عَنْ يَسَارِهِ فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ ، فَصَلَّى خَمْسَ رَكَاتٍ ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ ، ثُمَّ نَامَ حَتَّى سَمِعْتُ خُطْبَةً - أَوْ قَالَ خَطْبَةً - ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ »

Kur së bashku falen vetëm dy veta i dyti rrin në të djathtë të imamit

697. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga Hakemi, ky e ka dëgjuar Seid b. Xhubejrin, ky nga Ibni Abbasi r.a. që ka thënë:

Ibni Kasimi konsideron se namazin e falur pas imamit i cili sjell risi në fe, duhet përsëritur derisa ende zgjat koha e tij.

Sipas mendimit të Imam Ahemdit nuk duhet falur pas imamit të dhënë pas veseve të këqija dhe dëshirave të tija të ulta, e namazi i falur pas anëtarit të sektes xhehmij, rafidij dhe kaderij duhet përsëritur. Këtë mendim e mbajnë edhe juristët e shkollës hanefite duke e zgjatur edhe në sekten mushebbihij dhe ata të cilët pohojnë që përmbajtja e Kur'anit ka lindur vetëm, më Shpalljen e tij. Muhammedit a.s.

Në "Muhit" thuhet: "Kush fal pas njeriut vërtet mëkatar, pas pijanecit, të pamoralshmit dhe pas atij që në fe sjell risi, është i privuar nga virtytet dhe shpërblimet e faljes me xhemat dhe nuk mund të shpresojë sikur kur falet pas imamit të devotshëm".

Ibni Habbani konsideron se namzi i falur pas pijanecit të njohur duhet përsëritur.

- Kam bujtur në dhomën e tezës Mejmune. Pejgamberi s.a.v.s. e fali jacinë, pastaj erdhi nga xhamia dhe i fali edhe katër reqate e pastaj fjeti. Pastaj u ngrit. Unë iu afrova dhe qëndrova në anën e tij të majtë, kurse ai më vuri në anën e tij të djathtë dhe i fali edhe pesë reqate. Pas kësaj i fali edhe dy reqate, e pastaj fjeti saqë dëgjova gërhamën e tij, më vonë doli në namaz (sabah)".

باب إذا قام الرجل عن يسار الإمام نحو الإمام إلى يمينه لم تفسد صلاتهما
 ٦٩٨ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَبْدِ رَبِّهِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ نَحْرَةَ بْنِ سُلَيْمَانَ عَنْ كُرَيْبِ بْنِ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ « نَتُّ عَنْدَ مَيْمُونَةَ وَالنَّبِيِّ ﷺ عَنْدَهَا تِلْكَ الْجِلْبَةَ ، فَحَوْضًا ثُمَّ قَامَ بِصَلَّى ، فَتَمَّتْ عَلَيَّ بِسَارِهِ ، فَأَخَذَنِي فَمَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ ، فَصَلَّى ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً ، ثُمَّ نَامَ حَتَّى تَفْتَحَ ، وَكَانَ إِذَا نَامَ تَفْتَحَ ، ثُمَّ أَنَا لَهُ الْوُذُنُ فَنَجَّحَ فَصَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ » . قَالَ عَمْرُو بْنُ وَهْبٍ حَدَّثْتُ بِهِ بُكَيْرًا فَقَالَ : حَدَّثَنِي كُرَيْبٌ بِذَلِكَ

Nëse njeriu zë vend në anën e majtë të imamit, e imami në namaz e transferon në anën e vet të djathtë, nuk do t'u priset namazi

698. Na ka treguar Ahmed, këtij Ibni Vehbi, këtij Amri nga Abdu-r-Rerbbih b. Seidi, ai nga Mahrem b. Sulejmani, ky nga Kurejbe, robi i liruar i Ibni Abbasi e ai nga Ibni Abbasi r.a. i cili ka thënë:

- Kam bujtur te mejmunja, e Pejgamberi s.a.v.s. atë natë ishte tek ajo dhe mori abdest (natën), pastaj u ngrit dhe fali namaz. Unë u vendosa në anën e tij të majtë, e ai më mori e më vendosi në anën e tij të djathtë. I fali trembëdhjetë reqat e pastaj e zuri gjumi saqë edhe shfrynte me gojë, ngase kur flente, merrte frymë me gojë. Më vonë i erdhi muezini dhe doli e e fali (sabahun) e nuk mori abdest përsëri.

Amri thotë, këtë rast ia kam treguar Bukejrit, kurse ai m'u përgjegj: "Këtë ma ka treguar edhe Kurejbi".

باب إذا لم يذو الإمام أن يؤم ، ثم جاء قوم فأتمهم
 ٦٩٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبرَاهِيمَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعِينٍ عَنْ جُبَيْرِ بْنِ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ « بَيْتٌ عِنْدَ خَالَتِي ، قَامَ النَّبِيُّ ﷺ بِصَلَّى مِنَ اللَّيْلِ فَتَمَّتْ أَصَلِّي مَعَهُ ، فَتَمَّتْ عَنْ بَسَارِهِ ، فَأَخَذَ بِرَأْسِي فَأَمَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ »

**Kur imami nuk e ka ndërmend të bëhet imam
mandej vjen masa dhe ai i fal si imam**

699. Na ka treguar Museddedi, këtij Ismail b. Ibrahim, ky nga Ejjubi, ai nga Abdullah b. Seid b. Xhubejri, ky nga babai i tij, e ai nga Ibni Abbasi që ka thënë:

"Kam bujtur te tezja ime dhe Pejgamberi s.a.v.s. gjatë natës u ngrit të falej dhe u ngrita edhe unë të falem me te; qëndrova në anën e tij të majtë, e ai me kapi për koke dhe më vuri në anën e tij të djathtë".⁵⁷

باب إذا طوّل الإمامُ وكان للرجل حاجة فخرج فصل

٧٠٠ - حدثنا مسلم قال حدثنا شعبة عن عمرو بن جابر بن عبد الله أن مُعاذ بن جَبَل كان يُصلي مع النبي ﷺ ، ثم يرجع فيؤم قومه .

**Kur imami e zgjat namazin e xhematliut i paraqitet një
nevojë dhe e len namazin, do ta falë më vonë**

700. Na ka treguar Muslimi, këtij Shu'be nga Amri, ai nga Xhabir b. Abdullahu, se Muadh b. Xhebeli është falur me Pejgamberin s.a.v.s. pastaj është kthyer dhe si imam e ka falur popullin e vet.

57 Imamit nuk i nevojitet qëllim i posaçëm dhe nijet nëse i fal vetëm meshkujt, e duhet nëse pas tij falen edhe gratë. Ky është mendim i numrit më të madh të juristëve të shkollës hanefite, ndërsa Imam Ahmedi konsideron se ai vendim duhet te falja e namazeve të detyrueshme (farz), kurse Shafiu, Maliku dhe Zufferi se ai nuk është i nevojshëm assesi në asnjë rast.

Vetëm një person i pranishëm në faljen e namazit me xhemat, do të qëndrojë gati paralelisht (përbri) nga ana e djathtë e imamit, e disa thonë: "Do t'i vejë gishtat e këmbëve të tij pranë anës së djathtë të thembrave të imamit". Shafiu në këtë rast i preferon xhematliut të zë pozitë në të djathtë dhe pak prapa imamit, e Imam Ahmedi thotë: Nëse xhematliu rrin në anën e majtë të imamit, namazin nuk e ka të plotfuqishëm".

Namazin nuk e prishin kalimi i xhematliut nga njëra anë e imamit në tjetërn, kalimi në safin e ëprparmë të xhematit dhe lëvizjet tjera të vogla.

٧٠١ - وَحَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ «كَانَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ يَرْجِعُ فَيَوْمُ قَوْمِهِ ، فَصَلَّى الْبِشَاءَ قَرَأَ بِالْبِشْرِ ، فَانصَرَفَ الرَّجُلُ فَكَانَ مُعَاذًا تَنَاولَ مِنْهُ ، فَبَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ : قَتَانٌ ، قَتَانٌ ، قَتَانٌ (ثَلَاثَ مِرَارٍ) أَوْ قَالَ قَاتِنًا ، قَاتِنًا ، قَاتِنًا . وَأَمْرَهُ بِسُورَتَيْنِ مِنْ أَوْسَطِ الْفَصْلِ . قَالَ عَمْرُو : لَا أَحْفَظُهَا »

701. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij i ka treguar Gunderi, e këtij Shu'be, nga Amri që ka thënë se e ka dëgjuar Xhabirin duke thënë:

- Muadh b. Xhebeli është falur me Pejgamberin s.a.v.s. pastaj është kthyer e i është bërë imam popullit të vet, jua ka falur jacinë dhe jua ka kënduar suren Bekare. Atëherë një njeri tërhqiet nga namazi dhe, sikur Muadhi, e kapi me qortim. Kjo iu përcoll Pejgamberit s.a.v.s. dhe ai tri herë tha: "Ngasës, ngasës, ngasës!" ose ka thënë: "Ngatërrestar, ngatërrestar, ngatërrestar!" dhe i urdhëroi, thotë Amri, t'i këndojë dy sure, nga kreu, "Evsati mufassal", të cilat, ja unë nuk i kam mbajtur në mend (emrat).⁵⁸

58 Ibni Habbani rastin e epërm e paraqet në "Sahihun" e tij në verzionin vijues: "Pejgamberi a.s. një herë e ka shtyrë faljen e jacinë deri vonë natën. Aty me te e ka falur jacinë edhe Muadhi dhe u kthye te ne, doli para neve si imam dhe këndoi suren Bekare. Atëherë njëri nga të pranishmit u tërhoq anash në qosh të xhamisë dhe fali vetë në vete. Iu transmetua Pejgamberit a.s. kjo dhe ai i urdhëroi Muadhit të këndojë sure të shkurta, të cilat unë, ja, nuk i kam mbajtur në mend. Më vonë i kemi thënë Amrit se Zbuejri (thotë) se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Këdno suret: Et-Tarik, El-Buruxh, dhe Esh-Shems që Amri edhe e vërtetoi".

Muadhi ka falur jacinë pas Pejgamberit a.s. duke pasur ndërmend si falje nafile që pastaj të kthejë te njerëzit e vet dhe ta falë si detyrë obligative (farz). Ai e ka bërë atë duke dashur të dëgjojë e të mësojë sa më shumë tekst të Kur'anit drejtëpërsëdrejti nga Pejgamberi a.s., që sot është tejkaluar.

"Evsati mufassal" janë kaptinat prej "Kuvviret" deri te sureja "Duha".

Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e preferuesme që imami gjatësinë e namazit ta harmoizojë me mundëistë, disponimin dhe me dëshirat e xhematit;
- nevojat e përdithsme të njerëzve janë shkaqe të arsyeshme që namazi të falet diçka në formë më të shpejtë dhe më të shkurtë;
- punët e njerëzve të dëmshëm për shoqërinë duhet kritikuar dhe përmirësuar menjëherë.

باب تخفيف الإمام في القيام، وإتمام الركوع والسجود

٧٠٢ - حَدَّثَنَا أَحْمَدُ بْنُ يُونُسَ قَالَ حَدَّثَنَا زُهَيْرٌ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ سَمِعْتُ قَيْسًا قَالَ : أَخْبَرَنِي أَبُو تَمِيمٍ أَنَّهُ قَالَ : « إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، إِذَا تَأَخَّرَ مِنْ صَلَاةِ اللَّهِ تَعَالَى مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ ثُمَّ يُعَابِلُ بِنَا . فَأَرَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْهُ يَوْمَئِذٍ . ثُمَّ قَالَ : « إِنَّ مِنْكُمْ مُتَفَرِّقِينَ ، فَأَبُوكُمْ مَا صَلَّيْتُ بِالنَّاسِ فَلْيَتَجَوَّزُوا ، فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَذَا الْحَاجَةَ »

**Të shkurtuarit e kijamit nga ana e imamit
dhe kryerja e plotë e ruqesë dhe sexhdes**

702. Na ka treguar Ahmed b. Junusi, këtij Zuhejri, këtij Ismaili, që e ka dëgjuar Kajsini duke thënë se e ka njoftuar Ebu Mes'udi, se një njeri ka thënë:

- **Pasha All-llahun, o Resulull-llah, të falurit e namazit të sabahut me xhemat po e lë për shkak se filani, po e zgjat. Të Dërguarin e All-llahut asnjëherë nuk e kam parë më të hidhëruar se atëherë. Pastaj ka thënë: Vërtetë ka nga ju të atillë që e përzënë (xhematin). Cilido nga ju që e fal masën, le të jetë i shkurtë, ngase në mesin e tyre ka ndonjë të dobët, plak dhe me nevojë".⁵⁹**

باب إذا صلى لنفسه فليطول ما شاء

٧٠٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي الزُّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ : « إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِلنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ ، فَإِنَّ مِنْهُمْ الضَّعِيفَ وَالسَّقِيمَ وَالْكَبِيرَ . وَإِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ »

59 Të gjitha pjesët e nmazit imami duhet t'i kryej me gjatësi të matur. Falja e shpejtë ose e ngadalshme është nocion i parëndësishëm, sepse çka është për pleqtë shpejt, për të rinjtë është ngadalë. Prandaj, imami do të kujdeset për përbërjen e xhematit të falë në pajtim të të gjithëve.

Ibni Batalli thotë: "Ligjdhënësi ka urdhëruar që imami të mos qëndrojë gjatë në disa pjesë të namazit. Imami, që bën këtë, konsiderohet ndër njerëzit mëkatarë e të padëgjueshëm dhe xhematlinjtë nuk janë të obligueshëm ta dëgjojnë".

Kur dikush falet vetëm le ta zgjasë namazin sa të dojë

703. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij ia ka përcjellë Maliku nga Ebu Zinadi, ai nga A' rexhi, e ky nga Ebu Hurejre, se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kur dikush nga ju e fal masën, le të jetë i shkurtë, ngase në mesin e atyre ka ndonjë të pafuqishëm, të sëmurë, dhe plak, kurse kur dikush nga ju falet vetë le ta zgjasë sa të dojë!"⁶⁰

باب من شك إمامه إذا طوّل . وقال أبو أسيد طوّلت بنا يا بُنَيَّ

٧٠٤ - حدثنا محمد بن يوسف حدثنا سفيان عن إسماعيل بن أبي خالد عن قيس بن أبي حازم عن أبي مسعود قال : قال رجل يا رسول الله إني لأتأخّر عن الصلاة في الفجر لما يطيل بنا فلان فيها . فضرب رسول الله ﷺ ما رأيت غصبا في موضع كان أشد غضبا منه يومئذ . ثم قال : يا أيها الناس ، إن منكم مذمّرين ، فمن أمّ الناس فليتجوّز ، فإن خلّنه الضعيف والكبير وذا الحاجة .

Kush ankohet në imamin kur e zgjat namazin

Ebu Usejdi i ka thënë (birit të vet): "Djalo, na e ke zgjatur namazin!"

704. Na ka treguar Muhammed b. Jusufi, këtij ia ka transmetuar Sufjani nga Ismail b. Ebu Halidi, ai nga Kajs b. Ebu Hazimi, e ky nga Ibnu Mes'udi, i cili ka deklaruar se një njeri ka thënë:

60 Çdo pjesë të namazit imami duhet ta kryej me rregull dhe në pajtim me rregullat e caktuara. Duket se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Nuk është i vlefshëm namazi i atij i cili nuk e drejton mirë shpinën nga ruqja dhe sexhdja".

Sa'd Ibni Vekkasi kur e falte masën në xhami, kijamin, ruqunë dhe sexhden i kryente shpejt e shkurt, e kur falte vetë në shtëpi të tij i zgjaste, e në vërejtjen e shokëve të tij u përgjigj: "Ne jemi imam, pas neve shkon masa dhe neve na merr si shembull".

Ebu Hurejreja, falej shpejt, por ruqunë dhe sexhden i ka kryer në tërësi.

- A ka falur kështu Pejgamberi a.s.? - e kanë pyetur.

- Po, dhe prandaj unë nuk e zgjas - u përgjegj ai.

Kur ka vdekur halifja Umer, në mihrab në vendin e tij, ka dalur Abdu-r-Rahman b. Avfi dhe ka kënduar suret "El-Kevther" dhe "En-Nasër", dy suret më të shkurtëra të Kur'ani Kerimit.

"O i Dërguari i All-llahut, unë mungoj nga falja e namazit të sabahut me xhemat për shkak se filani po na e zgjat". Pejgamberi s.a.v.s. me të dëgjuar këtë u hidhërua dhe nuk e kam parë asnjëherë që në të ligjëruar të jetë më i hidhëruar se atëherë. Pastaj tha: "O njerëz disa nga ju po e përzënë xhematin! Kush t'i bëhet imam masës le të jetë i shkurtër, sepse pas tij ka të sëmure (të dobët), pleq nevojtarë (për diçka)".

٧٠٥ - حَدَّثَنَا آدَمُ بْنُ أَبِي إِيَاسٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَارِبُ بْنُ دِيثَارٍ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ: أَقْبَلَ رَجُلٌ بِنَهْجَيْنٍ - وَقَدْ جَنَحَ الْبَلِيلُ - فَوَافَقَ مُعَاذًا يُصَلِّي، فَتَرَكَ نَاصِحَةً وَأَقْبَلَ إِلَى مُعَاذٍ، فَقَرَأَ بِسُورَةِ الْبَقَرَةِ - أَوْ النَّسَاءِ - فَانطَاقَ الرَّجُلُ، وَبَانَ أَنْ مُعَاذًا نَالَ مِنْهُ، فَأَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَشَكَا إِلَيْهِ مُعَاذًا، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: يَا مُعَاذُ، أَفَتَانِ أَنْتَ - أَرَأَيْتَ - (ثَلَاثَ سِرَارٍ) ، فَلَوْلَا صَلَّيْتَ بِسَبِّحِ اسْمِ رَبِّكَ وَالشَّمْسِ وَمُحَاوَاةِ اللَّيْلِ إِذَا بَدَأَ يَبْشَى، فَانَّهُ يُصَلِّي وَرَاءَكَ الْكَبِيرُ وَالضَّعِيفُ وَذُو الْحَاجَةِ . . أَحْسِبُ هَذَا فِي الْحَدِيثِ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ: وَتَابَهُ سَعِيدُ بْنُ مَسْرُوقٍ وَمِسْقَرٌ وَالشَّيْبَانِيُّ قَالَ عَمْرُو وَعَبِيدُ اللَّهِ بْنُ مِقْسَمٍ وَأَبُو الزُّبَيْرِ عَنْ جَابِرٍ « قَرَأَ مُعَاذٌ فِي الْمَشَاءِ بِالْبَقَرَةِ » وَتَابَهُ الْأَعْمَشُ عَنْ مُحَارِبٍ

705. Na ka treguar Adem b. Ebu I'jasi, këtij i ka treguar Shu'be, atij Muharib b. Dithari që e ka dëgjuar Xhabir b. Abdullah - Ensariu që ka thënë:

- Një njeri u nis me dy deve për t; i ujitur të mbjellurat. Tashmë ishte errësuar dhe ai hasi në Muadh'in që falej, i la devet e veta dhe u nis kah Muadhi. Muadhi lexonte suren Bekare apo Nisa' dhe njeriu e vazhdoi rrugën. Më vonë i është transmetuar se Muadhi e ka qortuar dhe ai ka shkuar te Pejgamberi s.a.v.s. dhe iu ankua në Muadh'in. Atëherë Pejgamberi s.a.v.s. bërtiti tri herë: "Muadh, a don të bëhesh shkatërrues, përkatësisht ngatërresa! Përse nuk je falur me suren: "Sebbih isme rabbike-l-a'la, "Vesh-Shemsi ve d-duha ha ve-l-lejli idha jagsha ha", sepse pas teje falet ndonjë plak, i sëmure (i dobët) dhe (ndonjë) me nevojë".

Mendoj (thotë Shu'be) në pjesën e fundit të këtij hadithi.

Në renditjen tjetër të transmetuesve Shu'ben e pason Seid b. Mesruku, Mis'ari dhe Shejbaniu - thotë Ebu Abdullah (Buhariu).

Amri, Ubejdullah b. Miksemi dhe Ebu Zubejri në deklaratat e tyre personale, duke i transmetuar nga Xhabiri, kanë thënë: "Muadhi në atë jaci ka kënduar suren Bekare".

Këtu Shu'ben e ndjek prapë A'meshi duke transmetuar nga Muharibi.

باب الإيجاز في الصلاة وإكمالها

٧٠٦ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ عَنْ أَنَسٍ قَالَ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُوجِزُ الصَّلَاةَ وَيُكْمِلُهَا »

Falja e namazit shkurt dhe plotësisht

706. Na ka treguar Ebu Ma'meri, këtij Abdu-l-Varithi, këtij ia ka transmetuar Abdu-l-Azizi nga Enesi, i cili ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. namazin e falte shkurt dhe të plotë".

باب من أخذ الصلاة عند بكاء الصبي

٧٠٧ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُوسَى قَالَ أَخْبَرَنَا الْوَلِيدُ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ أَبِي قَتَادَةَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِنْ لَأَقُومُ فِي الصَّلَاةِ أُرِيدُ أَنْ أُطَوَّلَ فِيهَا ، فَاسْمَعْ بِكَاءِ الصَّبِيِّ فَأَجُوزْ فِي صَلَاتِي كَرَاهِيَةً أَنْ أُشْفَى عَلَى أُمَّهِ » . تَابَعَهُ يَشْرِبُ بْنُ بَكْرٍ وَابْنُ الْمُبَارَكِ وَبَقِيَّةُ عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ

Shkurtimi i namazit për shkak të qarjes së fëmijës

707. Na ka treguar Ibrahim b. Musai, këtij Velidi, këtij ia ka transmetuar Evzaiu nga Jahja b. Ebu Kethiri, ai nga Abdullah b. Ebu Katade, ky nga babai i tij Ebu Katade, ndërsa ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Fillova namazin me qëllim që ta zgjas me të kënduarit. Atëherë dëgjova qarjen e një fëmije dhe e shkurtova këndimin në namazin tim, duke mos dashur që me këtë t'i shkaktoj telashe nënës së tij".

Në renditjen tjetër të transemtuesve Velidin e pason Bishër b. Bekri, Ibni Mubarek dhe Bekijje duke e transmetuar hadithin nga Evaziu.⁶¹

61 Pejgamberi a.s. në rastin e sipërpërmendur, në reqatin e parë, ka kënduar 60 ajete, e në të dytin vetëm tre.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- gratë mund të marrin pjesë në ibadetin e përbashkët në xhami me fëmijët e tyre të rritur;

٧٠٨ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ بِلَالٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَرِيكُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ : مَا صَدَّبْتُ وِرَاءَ إِمَامٍ قَطُّ أَحْفَ صَلَاةً وَلَا أَمَّ مِنْ النَّبِيِّ ﷺ ، وَإِنْ كَانَتْ لَيَسْمَعُ بِكَاءِ الصَّبِيِّ فَيُخَفِّفُ مُخَافَةً أَنْ تُفْتَنَ أُمُّهُ .

708. Na ka treguar Halid b. Mahledi, këtij Sulejman b. Bilali, këtij Sherik b. Abdullahu që e ka dëgjuar Enes b. Maliku duke thënë:

"Asnjëherë nuk kam falur namaz me imam më shkurt e krejt të jetë në rregull përveç se pas Pejgamberi s.a.v.s. Nëse dëgjonte qarjen e fëmijës e shkurtonte (leximin) duke u frikuar që kjo të mos e vejë në provë nënën e tij".

٧٠٩ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ قَالَ حَدَّثَنَا سَعِيدٌ قَالَ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ : إِنْ لَادَخُلَ فِي الصَّلَاةِ وَأَنَا أُرِيدُ إِطَالَتَهَا ، فَاسْمِعْ بِكُوءِ الصَّبِيِّ فَأَتَجَوَّزُ فِي صَلَاتِي ثُمَّ أَهْلِمُ مِنْ شِدَّةٍ وَجِدِ أُمَّهُ مِنْ بُكَائِهِ .

709. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Jezid b. Zurej'i, këtij Seidi, këtij Katade, këtij Enes b. Maliku, që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Hyra në namaz me qëllim që ta zgjas dhe dëgjova të qarit e fëmijës, e shkurtova të kënduarit në namazin tim për shkak se e di lartësinë e mëshirës dhe të dhembjes së nënës së tij për shkak të qarjes së fëmijës".

٧١٠ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَدَى عَنْ سَعِيدٍ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ : إِنْ لَادَخُلَ فِي الصَّلَاةِ فَأُرِيدُ إِطَالَتَهَا ، فَاسْمِعْ بِكُوءِ الصَّبِيِّ فَأَتَجَوَّزُ ثُمَّ أَهْلِمُ مِنْ شِدَّةٍ وَجِدِ أُمَّهُ مِنْ بُكَائِهِ . وَقَالَ مُوسَى : حَدَّثَنَا أَبَانُ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ حَدَّثَنَا أَنَسٌ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ . . . مِثْلَهُ .

- sipas mendimit të juristëve të shkollës hanefite, imami duhet zgjatur ruqunë, nëse e ndjen ardhjen e xhematliut të ri, e Imam Ahmedi shton: "Nëse kjo nuk i vjen rëndë xhematit tjetër në namaz". Mirëpo, Maliku, Evaziu dhe Ebu Hanife nuk lejojnë të bëhet kjo, e Sha'biu lejon për aq sa të mund të thuhet "Subhane rabbijel-ladhim" edhe 1-2 herë më shumë sesa që kjo është e zakonshme.

Ebu Kasim Seferi thotë: "Nuk lejohet zgjatja e ruqusë, që në të të arrijë pasaniku, e lejohet për fukaranë, i cili ka fituar idaren e vet dhe të familjes së vet".

710. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij Ibnu Ebi Adijji nga Seidi, ai nga Katade, ky nga Enes b. Maliku, e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Hyra në namaz me dëshirë që ta zgjas. Pastaj dëgjova të qarit e fëmijës dhe e shkurtova sepse e diç lartësinë e mëshirës e të dhembjes së nënës së tij për shkak të qarjes së fëmijës".

Musai thotë se atij, të njëjtin hadith, ia ka transmetuar Ebani, këtij Katade, duke thënë se atij ia ka transmetuar Enesi nga Pejgamberi s.a.v.s.⁶²

باب إذا صلى ثم أم قوما

٧١١ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ وَأَبُو الثَّمَالِ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ مَعْرُوفِ بْنِ دِينَارٍ عَنْ

جَابِرٍ قَالَ «كَانَ مُعَاذٌ يَصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ يَأْتِي قَوْمَهُ فَيُصَلِّي بِهِمْ»

**Kur dikush falet pas imanit dhe pastaj
u bëhet imam njerëzve të tjerë**

711. Na ka treguar Sulejman b. Harbi dhe Ebu Nu'mani, këtyre ua ka transmetuar Hammad b. Zejdi nga Ejjubi, ai nga Amër b. Dinari, ndërsa ky nga Xhabiri që ka thënë:

"Muadhi ishte falur pas Pejgamberit s.a.v.s., pastaj shkonte te njerëzit e vet dhe i falte si imam".

62 Humejdi nëpërmjet Ali ibni Zejdit pohon se Pejgamberi a.s. një mëngjes e ka shkurtuar këndimin në sabah, Aliu i ka bërë vërjetje, e ai iu përgjigj: "Kam dëgjuar qarjen e fëmijës e më vjen keq që me këtë të shqetësohet nëna e tij".

باب من أسمع الناس تكبير الإمام

٧١٢ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ دَاوُدَ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ «لَمَّا مَرَضَ النَّبِيُّ ﷺ مَرَضَهُ الَّذِي مَاتَ فِيهِ أَنَاهُ بِلَالٌ يُؤَدِّيهِ بِالصَّلَاةِ فَقَالَ: سُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ. قُلْتُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ أَسِيفٌ، إِنْ يَتَمَّ مَقَامَكَ يَبْكِي فَلَا يَقْدِرُ عَلَى الْقِرَاءَةِ. قَالَ: سُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ. قُلْتُ مِثْلَهُ. فَقَالَ فِي الثَّلَاثَةِ - أَوِ الرَّابِعَةِ -: إِنْ كُنَّ صَوَاحِبُ يَوْسُفَ، سُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ. فَصَلَّى. وَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ يُهَادِي بَيْنَ رَجُلَيْنِ، كَانِي أَنْظَرُ إِلَيْهِ يَمْحُطُ بِرِجْلَيْهِ الْأَرْضَ، فَلَمَّا رَأَاهُ أَبُو بَكْرٍ ذَهَبَ يَتَأَخَّرُ، فَأَشَارَ إِلَيْهِ أَنْ صَلَّى، فَتَأَخَّرَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَقَعَدَ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى جَانِبِهِ وَأَبُو بَكْرٍ يُسَبِّحُ النَّاسَ التَّكْبِيرَ» تَابِعَهُ مُحَاضِرٌ عَنِ الْأَعْمَشِ

Përcjellja e tekbitit të imamit
masës së pranishme

712. Na ka treguar Museddedi, këtij Abdullah b. Davudi, këtij ia ka transmetuar A'meshi nga Ibrahim, ai nga Esvedi, e ky nga Aishja r.a. që ka thënë:

- Kur u sëmur Pejgamberi s.a.v.s. nga sëmundja prej të cilës edhe ndërroi jetë, i erdhi (Bilali) ta lajmërojë për namazin, kurse ai tha:

"Urdhëroni Ebu Bekrit, le të falë (si imam)!"

Thash, thotë Aishja:

- Ebu Bekri është njeri mallëngjyes, nëse ai qëndron në vendin tënd do të qajë dhe nuk do të mund të këndojë.

- Urdhëroni Ebu Bekrit, le të falë! - tha.

Unë, thotë Aishja, thashë si më parë dhe pas urdhëresës së tretë ose të katërt ai tha: "Ju jeni, pikërisht si edhe gratë e Jusufit. Urdhëroni Ebu Bekrit dhe le të falë ai!"

Kështu, Ebu Bekri i fali, ndërsa Pejgamberi s.a.v.s. doli dhe sikur unë e shohë si i tërheq këmbët për tokë, duke u mëbshtetur në dy burra. Kur e pa Ebu Bekri, menjëherë deshti të tërhiqet prapa, e ai i dha shenjë (me dorë) që të falë. Megjithatë, Ebu Bekri r.a. u tërhoq pak anash dhe Pejgamberi s.a.v.s. u ul pranë tij, e Ebu Bekri masës së pranishme ia ka përcjellur tekbitin (e tij).

Në renditjen tjetër të transmetuesve pas Abdullah b. Davudit vjen Muhadiri i cili të njejtën ngjarje e transmeton nga A'meshi.

باب الرجل يأتيهم بالإمام ، ويأتيهم الناس بالأموم
ويؤيدونهم عن النبي ﷺ ، ولما أتى بهم من بعدكم

٧١٣ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو مُسَاوِيَةَ عَنِ الْأَعْشِيِّ عَنِ إِبْرَاهِيمَ عَنِ الْأَسْوَدِيِّ عَنِ عَائِشَةَ قَالَتْ لَمَّا قَتَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ جَاءَ بِلَالٌ يُؤَدِّئُهُ بِالصَّلَاةِ فَقَالَ : مَرُّوا أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ . قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ، إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ أَسِيفٌ ، وَإِنَّهُ مَتَى مَا يَقُمْ مَقَامَكَ لَا يُسْمِعُ النَّاسَ ، فَلَوْ أَمَرْتَ عُمَرَ . قَالَ : مَرُّوا أَبَا بَكْرٍ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ . قُلْتُ لِحَفْصَةَ : قَوْلُكَ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ أَسِيفٌ ، وَإِنَّهُ مَتَى يَقُمْ مَقَامَكَ لَا يُسْمِعُ النَّاسَ ، فَلَوْ أَمَرْتَ عُمَرَ ، قَالَ : إِنْ كُنَّا لَأَنْتُمْ صَوَاحِبُ يَوْمٍ ، مَرُّوا أَبَا بَكْرٍ أَنْ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ . فَلَمَّا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ وَجَدَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً ، فَحَامَ يَهَادَى بَيْنَ رَجُلَيْنِ وَرِجْلَاهُ يَخْتَفَانِ فِي الْأَرْضِ حَتَّى دَخَلَ الْمَسْجِدَ ، فَلَمَّا سَمِعَ أَبُو بَكْرٍ حَيْثُ ذَهَبَ أَبُو بَكْرٍ يَتَأَخَّرُ ، فَأَوْثَمًا إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى جَلَسَ عَنِ يَسَارِ أَبِي بَكْرٍ ، فَكَانَ أَبُو بَكْرٍ يُصَلِّيَ قَائِمًا ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّيَ قَاعِدًا يَتَّقِدِي أَبُو بَكْرٍ بِصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، وَالنَّاسُ مُقْتَدُونَ بِصَلَاةِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ

Njeriu që shkon pas imamet kurse masa tjetër pas tij

Përmendet nga Pejgamberi s.a.v.s. "(Ju përpara) Shkoni pas imamet, dhe le të shkojnë pas juve ata që janë prapa juve!"

713. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, këtij Ebu Muaviu, nga A'meshi, ky nga Ibrahim, ai nga Esvedi, e ky nga Aishja e cila ka thënë:

- Kur Pejgamberin s.a.v.s. e rëndoi sëmundja, erdhi Bilali dhe e lajmëroi për kohën e namazit.

- Urdhëroni Ebu Bekrit le ta falë masën! - tha ai.

- O i Dërguari i All-llahut, i tha Aishja, Ebu Bekri është njeri shumë i ndjeshëm dhe kur të qëndrojë në vendin tënd, nuk do ta dëgjonte masa (nga të qarit e tij), andaj ta urdhëroje Umerin.

- Urdhëroni Ebu Bekrin, ta falë masën! - tha ai.

Atëherë i thashë Hafses: "Thuaj se Ebu Bekri është njeri i dhimbshëm dhe kur të qëndrojnë në vendin tënd, ai nuk do të mund të këndojë që ta dëgjojë masa (e pranishme), andaj ti urdhëroje Umerit!". Kurse Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Ju vërtetë jeni të vrullshme siç kanë qenë gratë e Jusufit. Urdhëroni Ebu Bekrit le ta falë masën e pranishme.

Kur Ebu Bekri filloi namazin, Pejgamberi s.a.v.s. në vete e ndjeu një lehtësim dhe u ngrit, duke u mbështetur në dy burra dhe këshut duke i hedhur hapat me vështirësi hyri në xhami. Kur Ebu Bekri dëgjoji zërin e tij, menjëherë deshti të tërhiqet prapa, por i Dërguari i All-llahut i dha shenjë të mos lëvizë, e pastaj erdhi dhe u ul në anën e majtë të Ebu Bekrit. Ebu Bekri edhe më tutje falte duke qëndruar në këmbë, ndërsa Pejgamberi s.a.v.s. është falur ulur. Ebu Bekri e ndiqte namazin e Pejgamberit s.a.v.s., kurse masa e pranishme shkante pas faljes së Ebu Bekrit r.a.⁶³

باب هل يأخذ الإمام إذا شك بقول الناس
٧١٤ - حدثنا عبد الله بن مسleme عن مالك بن أنس عن أيوب بن أبي تيممة السخني عن محمد بن سيرين عن أبي هريرة أن رسول الله ﷺ انصرف من اثنتين، فقال له ذو اليمين: أقصرت الصلاة أم نسيت يا رسول الله؟ فقال رسول الله ﷺ: أصدق ذو اليمين؟ فقال الناس: نعم. فقام رسول الله ﷺ فصلت اثنتين آخرتين. ثم سلم، ثم كبر، فسجد مثل سجودِهِ أو أطول.

63 Sipas Muslimit hadithi i parë në tërësi është:

- kaloni në rendin e parë të faljes me xhemat dhe shkoni pas imamit, e pas juve shkojnë ata që janë pas jush! Ka të atillë që ruhen nga rendi i parë e për atë All-llahu xh.sh. do ta largojë Mëshirën e vet prej tyre".

Në bazë të këtij hadithi Sha'biu konsideron se njerëzit në safet e fundit të faljes me xhemat shkojnë pas atyre që janë në rend para tyre. Numri më i madh i juristëve refuzon mendimin e Sha'biut duke theksuar se me hadithin e sipërshtënuar kërkohet që xhematlinjtë e safeve të fundit të faljes me xhemat t'i shikojnë ata para vetit që njëkohësisht t'i kryejnë pjesët e caktuara të namazit, e ata në rendin e parë shikojnë drejtpërdrejt veprimin e imamit.

I plotëfuqishëm është namazi i xhematliut, i falur pas imamit, zërin e të cilit nuk e ka dëgjuar e as e ka parë imamin, në rast se dikush ia ka përcjellur tekbirin e tij ose i ka parë njerëzit para vetit, të cilët e shohin imamin ose njerëzit në safet e përparme.

A do ta pranojë imami mendimin e masës së pranishme kur dyshon në rregullsinë e të falurit të vet?

714. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, nga Malik b. Enesi, ai nga Ejjub b. Ebu Temim - Sahtijani, ky nga Muhammed b. Sirini, e ai nga Ebu Hurejre që Pejgamberi s.a.v.s. pas kryerjes së dy reqateve namaz (nga ai katër reqatësh) iu kthye masës dhe Dhul Jedejni e pyeti:

- A u shkurtua ky namaz, apo ti, o i Dërguari i All-llahut, ke harruar diçka?

- A e paraqiti të vërtetën, Dhul Jedejni? - pyeti Pejgamberi s.a.v.s.

- Po, të vërtetën e ka thënë - u përgjigj masa e pranishme.

Pastaj, Pejgamberi s.a.v.s. u ngrit dhe i fali edhe dy reqat, dha selam, e shqiptoi tekbirin dhe bëri sexhdet të njëjta me sexhdet e tia të zakonshme ose diçka më gjatë.

٧١٥ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَعِيدِ بْنِ إِسْرَائِيلَ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ « سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ الظَّهْرَ رَكَتَيْنِ ، فَقِيلَ : صَلَّيْتَ رَكَتَيْنِ ، فَصَلَّى رَكَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ ثُمَّ - بَعْدَ سَجْدَتَيْنِ »

715. Na ka treguar Ebu Velidi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga Sa'd b. Ibrahim, ai nga Ebu Seleme, e ky nga Ebu Hurejre që ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. i ka falur vetëm dy reqat të namazit të drekës dhe i është thënë: "Ke falur dy reqate!" dhe ai i ka falur edhe dy reqat, pastaj ka dhënë selam dhe i ka bërë dy (sehvi) sexhde.

باب إذا بكى الإمام في الصلاة

وقال عبد الله بن شداد : سمعتُ نسيحَ عمرَ وأما في آخرِ الصلوةِ يقرأ ﴿ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ ﴾
 ٧١٦ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنَا مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ « أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ فِي مَرَضِهِ : مُرُوا أَبَا بَكْرٍ يُصَلِّيَ بِالنَّاسِ . قَالَتْ عَائِشَةُ : قُلْتُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاهِ فَرَّ عَمْرَ فُلَيْصٌ . قَالَ : مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فُلَيْصٌ لِلنَّاسِ . قَالَتْ عَائِشَةُ حِفْصَةَ : قَوْلِي لَهُ إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاهِ ، فَرَّ عَمْرَ فُلَيْصٌ لِلنَّاسِ . فَعَمَلْتُ حِفْصَةَ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَهْ ، إِنَّكَ لَأَنْتِ صَوَابٌ يَوْمُئِذٍ ، مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فُلَيْصٌ لِلنَّاسِ . قَالَتْ حِفْصَةُ لِعَائِشَةَ مَا كُنْتُ لِأَصِيبَ مِنْكَ خَيْرًا »

Kur imami qan në namaz

Abdullah b. Sheddadi ka thënë:

- Kam qenë në rendin e fundit të xhematit dhe kam dëgjuar psherëtimat e Umerit, lexonte:

"Innema eshku beththi ve huzni ilall-llahi..." (Në hidhërimin dhe pikëllimin tim i qahem (ankohem) vetëm All-llahut...). (Jusuf, 86)

716. Na ka treguar Ismaili, këtij Malik b. Enesi nga Hisham b. Urve, ai nga babai i tij, ndërsa ky nga Aishja, nëna e besimtarëve, që Pejgamberi s.a.v.s. gjatë sëmundjes së vet ka thënë:

- Urdhëroni Ebu Bekrit ta falë masën!

- I kam thënë, thotë Aishja: "Kur të qëndroj Ebu Bekri në vendin tënd, ai nuk do të mund të këndojë nga të qarit e që masa të dëgjojë, andaj urdhëroi Umerit, le t'i falë ai!"

Pastaj prapë ka thënë: "Urdhëroni Ebu Bekrit, le ta falë ai masën!"

Atëherë Aishja i ka thënë Hafsës: "Thuaj atij se Ebu Bekri, sapo të qëndrojë në vendin tënd, nuk do të mund të këndojë nga të qarit e që masa ta dëgjojë, urdhëroi Umerit, ai le ta falë masën!"

Hafsa ashtu veproi, kurse Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Hesht, ju vërtet jeni të vrullshme, si gratë e Jusufit. Urdhëroni Ebu Bekrit le ta falë masën!"

Më pastaj Hafsa i tha Aishes: "As unë nuk kalova me mirë se ti".⁶⁴

باب تسوية الصفوف عند الإقامة وبعدها

٧١٧ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ هِشَامُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ قَالَ سَمِعْتُ سَالِمَ

ابْنَ أَبِي الْجَيْدِ قَالَ سَمِعْتُ الثُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «لَتَسَوْنَ صُفُوفَكُمْ، أَوْ لَيُخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وَجُوهِكُمْ»

64 është e lejaur të qajsh në namaz prej frikës nga ndëshkimi i All-llahut xh.sh. Qarja për shkak të ndonjë fatkeqësie ose për shkak të dhembjes trupore e prish namazin, e Sha'biu konsideron se çdo qarje ia prish namazin vajtuesit pavarësisht çfarë ka qenë shkak.

Barazimi i sefave gjatë këndimit të ikametit dhe pas tij

717. Na ka treguar Ebu-l-Velid Hisham b. Abdu-l-Meliku këtij Shu'be, e këtij Amër b. Murre, ky e ka dëgjuar Salim b. Ebu Xha'din, e ky Num'man b. Beshirin duke thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Ose do t'i barazoni safet tuaj në namaz ose All-llahu do t'u kthejë fytyrat prapa".

٧١٨ - حَدَّثَنَا أَبُو مَرْثَدَةَ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ عَنْ عَبْدِ الْمَزِينِ عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « أَقْبِمُوا الصُّفُوفَ فَإِنَّ أَرَاكِمَ خَلْفَ ظَهْرِي »

718. Na ka treguar Ebu Ma'meri, këtij ia ka transmetuar Abdu-l-Varithi nga Abdu-l-Azizi, ndërsa ai nga Enesi që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Barazoni safet tuaja! Unë vërtet u shoh prapa shpinës sime".⁶⁵

باب إقبال الإمام على الناس عند تسوية الصفوف
٧١٨ - حَدَّثَنَا أَحَدُ بَنِي أَبِي رَجَاءٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ عَمِيرَةَ قَالَ حَدَّثَنَا زَائِدَةُ بْنُ قُدَامَةَ قَالَ حَدَّثَنَا حُمَيْدُ الطَّوِيلُ حَدَّثَنَا أَنَسٌ قَالَ « أَقْبِمَتِ الصَّلَاةُ فَأَقْبَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بوجوه فقال : أقبموا صفوفكم وَتَرَاثَمُوا، فَإِنَّ أَرَاكِمَ مِنْ وِرَاءِ ظَهْرِي »

Kthimi i imanit kah masa gjatë rregullimit të safeve

719. Na ka treguar Ahmed b. Ebu Rexhai, këtij Muavij b. Amri, e atij Zaide b. Kudame, këtij Humejd et-Tavili, atij Enesi dhe ka thënë:

65 Parregullsia e sefave në namazin e përbashkët është shprehje e parregullsisë së pjesëmarrësve të namazit. T'i drejtosh safet është sunet, sipas mendimit të Ebu Hanifes, Shafiut dhe malikut, e sipas Hazmit farz, ndërsa disa juristë e konsiderojnë vazhib.

Halifeja Umer e ka ngarkuar një njeti të vetin i cili i ka rrafshuar safet në xhami dhe tekbinin fillestar të namazit e shqiptonte vetëm atëherë kur i lajmëronte se radhët janë të rrafshuar. Ky ka qenë adet i halifeve Uthman dhe Aliut.

Aliu pas ikametit të kënduar shikonte rreth e rrotull dhe thoshte: "Ti lëviz përpara, e ti pak prapa!" Kështu rregullisht ka vepruar edhe Pejgamberin a.s.

- U këndua ikameti për namaz dhe Pejgamberi s.a.v.s. u kthye kah ne me fytyrë dhe tha: "Rregulloni safet tuaja dhe ngjeshuni mirë njëri pranë tjetrit! Unë, vërtet shoh prapa shpinës sime".⁶⁶

باب الصف الأول

٧٢٠ - حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ عَنْ مَالِكٍ عَنْ سُمَيٍّ عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « الشَّهَادَةُ : الْقَرَأْتُ ، وَاللَطَمُونَ ، وَاللَّبَطُونَ ، وَالْمَدِيمُ »

Rëndësia e safit të parë gjatë të falurit me xhemat

720. Na ka treguar Asimi, nga Maliku, ai nga Sumejji, ky nga Ebu Salihu, ai nga Ebu Hurejre i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Shehidë janë: i fundosuri, i vdekuri nga dizenteria, nga murtaja dhe ai qe ka ndërruar jetë nën gërmadha.

٧٢١ - وَقَالَ « وَلَوْ يَطْمُونَ مَا فِي التَّهْبِيرِ لاسْتَبَقُوا ، وَلَوْ يَطْمُونَ مَا فِي التَّمَةِ وَالصَّبْحِ لَأَتَوْهَا وَلَوْ حَبِوْا ، وَلَوْ يَطْمُونَ مَا فِي الصَّفِّ لَلْقَدِيمِ لاسْتَبَقُوا »

721. Dhe pastaj deklaroi: "Sikur të dinin njerëzit atë që do të marrin për lëndim në Xhemat, ata në atë drejtim do të bënin gara. Sikur të dinin për dhuratën që do të marrin për pjesëmarrje në xhemat të jacisë dhe të sabahut, do të vinin në to qoftë edhe duke u zvarritur; e sikur të dinin për dhuratën që i pret (për të falurit) në safin e parë të xhematit do të hedhnin short".

66 Ibni Habbani në "Sahihun" e tij përmend se Pejgamberi a.s. një herë ka thënë: "Ngjeshni radhët, afrojuni njëri tjetrit dhe barazoni mes veti supet tuaja dhe qafat! Për Zotin e shoh shejtanin si qengj i zi si futet nëpër zbrazësinë e radhëve mes jush".

Lëshimin e sipërm Pejgamberi s.a.v.s. ka mundur ta vërejë me rastin e ramjes në ruqu dhe sexhde, ose me ndonjë rast tjetër.

Duke hyrë në namazin e përbashkët, është detyrë e të pranishmëve t'i rrafshojnë radhët (safët).

Është e lejuar biseda e shkurtë e domosdoshme ndërmjet ikametit të kënduar dhe shqiptimit të tekbsit fillestar të namazit.

باب إقامة الصف من تمام الصلاة

٧٢٢ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنْ هَمَّامٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ

ﷺ أَنَّهُ قَالَ « إِذَا جُمِعَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَلَا تَخْفَضُوا عَلَيْهِ ، فَذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَحَمَلُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا . وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمُونَ ، وَأَقِيمُوا الصَّفَّ فِي الصَّلَاةِ ، فَإِنَّ

إِقَامَةَ الصَّفِّ مِنْ حُسْنِ الصَّلَاةِ »

**Rregullimi i renditi (të xhematit)
është plotësim i vetë namazit**

722. Na ka treguar Abdullah b. Muhammedi, këtij Abdu-r-Rezaku, e atij Ma'meri, nga Hammami, ai nga Ebu Hurejre e ky nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Imami është vënë që të ndiqet dhe mos u ndani nga ai: kur bie në ruqu, bini edhe ju; kur shqipton: "Semiall-llahu li men hamideh", ju thuani "Rabbena lekel-hamd"; kur të bie në sexhde, bini edhe ju; e kur të falet ulur, faluni edhe ju ulur bashkarisht!. Rregulloni safet e namazit, ngase rendi i drejtuar i namazit është pjesë përbërëse e bukurisë së namazit".

٧٢٣ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « سَوَّوْا صُفُوفَكُمْ فَإِنَّ

تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ إِقَامَةِ الصَّلَاةِ »

723. Na ka treguar Ebu-l-Velidi, këtij Shu'be nga Katade, ai nga Enesi, eky nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Drejtoni safet tuaja, ngase të drejtuarit (të rregulluarit) e safeve është pjesë e të rregulluarit të namazit".

باب إمام من لم يتم الصفوف

٧٢٤ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ أُسَيْدٍ قَالَ أَخْبَرَنَا الْفَضْلُ بْنُ مُوسَى قَالَ أَخْبَرَنَا سَيْدُ بْنُ حُبَيْدٍ الْعَلَانِيُّ عَنْ بَشِيرِ

ابن يسار الأنصاري عن أنس بن مالك « أنه قدم المدينة ، فقيل له : ما أنكرت منا منذ يوم عهدت رسول الله ﷺ ؟ قال : ما أنكرت شيئاً إلا أنكم لا تقيمون الصلوات »

وقال عقبه بن عبيد عن بشير بن بسار : قدم علينا أنس بن مالك المدينة . . بهذا

Mëkati i atij që nuk i plotëson safët (në xhemat)

724. Na ka treguar Muadh b. Esedi, këtij Fadël b. Musai, këtij Seid b. Ubejd et- Taij, nga Bushejr b. Jesar Ensariu, ai nga Enes b. Maliku, të cilit, kur ka ardhur në Medine, i është thënë:

- Çka ke vërejtur që te ne të jetë lënë pas dore që nga dita kur i je betuar Pejgamberit s.a.v.s. ?

- Nuk shoh asgjë pos që nuk i rregulloni safet e namazit - u përgjegj ai.

Ukbe b. Ubejde, duke transmetuar nga Bushejr b. Jesari, thotë: "Na ka ardhur (nga Basra) në Medine Enes b. Maliku dhe atëhere e dha këtë deklaratë".⁶⁷

باب الزايق للنكيب بالنكيب والقدم بالقدم في الصف

وقال الثمان بن بشير : رأيت الرجل منا يزيق كعبه بكمب صاحبه

٧٢٥ - حدثنا عمرو بن خالد قال حدثنا زهير بن محمد عن أنس عن النبي ﷺ قال « أقيموا صفوفكم ،

فاني أراكم من وراء ظهري . وكان أحدنا يزيق منكبه بكمب صاحبه وقدمه بقدمه »

Të mbështeturit e ndërsjellë krah për krah dhe shputë për shputë në rend (gjat faljes me xhemat)

Nu'man b. Beshiri thotë: "Kam parë një njeri tonin i cili madje e mbështeste nyjen e këmbës së tij (kërdhokullën) për nyje të këmbës së shokut të tij".

67 Kur Enes b. Maliku ka arritur nga Medinja në Basra, i është përgjigjur masës: "Nuk di asgjë që nga koha e Pejgamberit pos namazit, i cili gati është shkatërruar me faljen afër mbarimit të kohës së tij".

725. Na ka treguar Amër b. Halidi, këtij ia ka transmetuar Zuhejri nga Humejdi, ky nga Enesi, e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Barazoni safet tuaja, sepse u shoh prej prapa shpinës sime".

Enesi thotë, se dikush nga ne kishin ngjitur supet e tyre për supe të shokut të tij në rende dhe shputën e vet për shputë të tij.⁶⁸

باب إذا قام الرجل عن يسار الإمام وحواله الإمام خلفه إلى يمينه تمت صلاته
 ٧٢٦ - حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا داود عن عمرو بن دينار عن كريب بن مولى ابن عباس عن ابن عباس رضي الله عنهما قال : « صليت مع النبي ﷺ ذات ليلة فقامت عن يساره ، فأخذ رسول الله ﷺ برأسي من من ورأى فجلاني عن يمينه ، فصلّى ورقد ، فجاء المؤذن فقام وصلى ولم يتوضأ »

Kur njeriu qëndron në anën e majtë të imamit e imami e transferon prapa vetes në anën e tij të djathtë, namazin e kanë të vlefshëm

726. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, këtij ia ka transmetuar Davudi nga Amër b. Dinari, ai nga Kurejbe, robi i liruuar i Ibni Abbasit ndërsa ky nga Ibni Abbasi r.a. që ka thënë:

"Një natë jam falur me Pejgamberin s.a.v.s. dhe qëndrova në anën e tij të majtë, e Pejgamberi s.a.v.s. më kapi për koke nga prapa dhe më vuri në anën e tij të djathtë, pastaj u fal dhe prapë u shtri. Më vonë i erdhi muezini e ai u ngrit dhe e fali (sabahun) e nuk mori prapë abdest".

باب المرأة وحدها تكون صلتا
 ٧٢٧ - حدثنا عبد الله بن محمد قال حدثنا سفيان عن إسحاق عن أنس بن مالك قال : صليت أنا وبنيتي في بيتنا خلف النبي ﷺ ، وأمي - أم سليم - خلفنا »

68 Pejgamberi a.s. lidhur me temën e hadithit ka dhënë shumë deklarata. Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve përmend hadithin: "Rrafshoni rradhët dhe supet tuaja, plotësoni zbrazësinë në safet e përparme, ngjeshuni, mes veti dhe mos i leni shejtanit zbrazëti në safet tuaja! Kush e lidh safën e ndërprerë, All-llahu xh.sh. do ta lidhë me Mëshirën e vet, e kush e ndërpreu, All-llahu xh.sh. do ta ndërprejë paraqitjen e Mëshirës së vet ndaj tij".

**Kur në të falurit më xhemat merr pjesë
një grua do të formojë saf të veçantë**

727. Na ka treguar Abdullah b. Muhammedi, këtij ia ka transmetuar Sufjani nga Is-haku, ai nga Enes b. Maliku që ka thënë:

"Unë si jetim jam falur në shtëpinë tonë pas Pejngamberit s.a.v.s., e nëna ime, Ummi Sulejme, prapa neve".⁶⁹

باب مَبْنَةِ الْمَسْجِدِ وَالْإِمَامِ

٧٢٨ - حَدَّثَنَا مُوسَى حَدَّثَنَا ثَابِتُ بْنُ يَزِيدَ حَدَّثَنَا عَاصِمٌ عَنِ الشَّعْبِيِّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَضَى اللَّهُ عَنْهَا قَالَ

قَتُّ لَيْلَةَ أُصَلِّيَ عَنِ بَسَارِ النَّبِيِّ ﷺ ، فَأَخَذَ بِيَدِي - أَوْ بَعْضُدِي - حَتَّى أَقَامَنِي عَنِ يَمِينِهِ ، وَقَالَ بِيَدِهِ مِنْ وَرَائِي

**Rëndësia e anës së djathtë të xhamisë
dhe e anës së djathtë të imamit**

728. Na ka treguar Musai, këtij Thabit b. Jezidi, këtij Asimi, nga Sha'bij, ai nga Ibni Abbasi r.a. që ka thënë:

"Një natë kam qëndruar në anën e majtë të Pejngamberit s.a.v.s. për t'u falur, e ai më mori për dore, ose për cepi të krahut e më vuri në anën e tij të djathtë dhe tregoi me dorë prapa vetit".

69 Nga hadithi mund të përfundohet:

- gratë pjesëmarrëse të namazit me xhemat formojnë safe të veçanta pas meshkujve. Ibni Mes'udi transmeton se Pejngambëri a.s. ka thënë:

"Mbani gratë atje ku e ka caktuar All-llahu (xh.sh.)! Urdhëri u është drejtuar meshkujve dhe nëse gruaja falet përballë mashkullit, namazin e ka të prishur, e namazi i tij është me vlerë të plotë;

- është e qortueshme të falesh jashtë rendit të formuar të namazit. Taberaniu në "Evsatin" e tij thekson se Pejngambëri a.s. ka parë një njeri që falej jashtë rendit të xhematit dhe i ka thënë: "Përsërite atë namaz!"

Disa juristë konsiderojnë se namazi i atij njeriu ka qenë i prishur, e Ibni Hazmi se ka qenë pa vlerë.

باب إذا كان بين الإمام وبين القوم حائط أو سترة

وقال الحسن: لا بأس أن تُصلىَ وبينك وبينه حائطٌ

وقال أبو مجازٍ: يأتهم بالإمام - وإن كان بينهما طريق أو جدار - إذا سمع تكبير الإمام

٧٢٩ - حدثنا محمد بن أحمد قال أخبرنا عبدة بن يحيى بن سعيد الأنصاري عن عمرة بن عائشة قالت «كان رسول الله ﷺ يصلي من الليل في حجرة وجدار الحجرة قصير، فرأى الناس شخص النبي ﷺ، فقام أناس يصلون بصلاته، فأصبحوا فتحدثوا بذلك، فقام ليلة الثانية فقام معه أناس يصلون بصلاته، صنعوا ذلك ليلتين أو ثلاثاً، حتى إذا كان بعد ذلك جلس رسول الله ﷺ فلم يخرج، فلما أصبح ذكر ذلك الناس، قال: إني خشيت أن تُكتب عليكم صلاة الليل»

Kur ndërmjet imanit dhe popullit është ndonjë mur ose ndohnë paravan

Hasan (Basriu) thotë: "Nuk prish punë të falesh, kur ndërmjet teje dhi imanit të jetë ndonjë lum", kurse Ebu Mixhlezi thotë: "Besimtari mund të falet pas imanit, edhe nëse ndërmjet tyre është rruga apo ndonjë mur, kur e degjon tekbinin e imanit".⁷⁰

729. Na ka treguar Muhammedi, këtij ia ka kumtuar Abdeti, nga Jahja b. Seid - Ensariu, ai nga Amre, ndërsa kjo nga Ajshja që ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. falej natën në dhomën e tij (gjatë ramazanit). Muri i dhomës ishte i ulët. Masa e ka parë shtatin e Pejgamberit a.s. dhe ka falur pas tij dhe sapo agonte bisedonin për këtë. Natën e dytë Muhammedi a.s. prapë është ngritur dhe me të është ngritur dhe masa që të falen pas tij. Kështu kanë vepruar dy apo tri net, e pas kësaj Pejgamberi s.a.v.s. ndejti ulur dhe nuk deshi të dalë.

70 Urve-ja ka falur në shtëpi pas imanit, i cili falte në xhami ndërmjet të cilëve ishte rruga publike. Imam Maliku thotë: "Nuk i ndalohet besimtarit të falet pas imanit, ndërmjet të cilëve rrjedh lumi i vogël ose ka rrugë publike, e i plotfuqishëm është namazi në barkë, i falur pas imanit i cili gjendet në barkën tjetër të afërt".

Sipas mendimit të Ebu Hanifes, Lejthit, Evzaiut dhe Esh-hebit është i plotfuqishëm namazi i xhematliut i falur në anën tjetër të rrugës nga imamit nëse ai është i lidhur me safe me pjesëmarrësit tjerë të atij xhemati, ndërsa Sha'biu dhe Ibrahim Nehaiu faljen e tillë e konsiderojnë si akt të qortueshëm.

Kur zbardhi dita, masa e përmendi këtë ndërprerje, kurse Pejgamberi a.s. u tha: "Jam frikuar që namazi i natës mos t'u bëhet i detyrueshëm".⁷¹

باب صلاة الليل

۷۳۰ - حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي فَدَيْكٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي ذَيْبٍ عَنِ النَّبَرِيِّ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ لَهُ حَصِيرٌ يَسْطُهُ بِالنَّهَارِ وَيَحْتَجِرُهُ بِاللَّيْلِ ، قَالَتْ إِلَيْهِ نَاسٌ فَصَلُّوا وَرَاءَهُ .

Namazi i natës

730. Na ka treguar Ibrahim b. Mundhiri, këtij Ibnu Ebu Fudejk, këtij Ibnu Ebi Dhi'bi nga Makubrij, ai nga Ebu Selem b. Abdu-r-Rahmani, e ky nga Aishja r.a. që Pejgamberi s.a.v.s. ka pasur një hasër të cilën gjatë ditës e shtronte, ndërsa natën me te rrethohej (mbulohej) në formë të dhomës e masa rreth tij tubohej dhe falej pas tij.

۷۳۱ - حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى بْنُ حَمَّادٍ قَالَ حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ قَالَ حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ عُثْبَةَ عَنْ سَالِمِ أَبِي النَّضْرِ عَنْ بُسَيْرِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَخَذَ حُجْرَةً - قَالَ حَبِيبٌ أَنَّهُ قَالَ : مِنْ حَصِيرٍ - فِي رَمَضَانَ فَصَلَّى فِيهَا لَيْلًا ، فَصَلَّى بِصَلَاتِهِ نَاسٌ مِنْ أَصْحَابِهِ . فَلَمَّا عَلِمَ بِهِمْ جَلَّ يَقْعُدُ ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ : قَدْ عَرَفْتُ الَّذِي رَأَيْتُمْ مِنْ صَلَاتِكُمْ ، فَصَلُّوا أَيُّهَا النَّاسُ فِي بُيُوتِكُمْ ، فَإِنَّ أَفْضَلَ الصَّلَاةِ صَلَاةُ الْمَرْءِ فِي بَيْتِهِ ، إِلَّا الْمَكْتُوبَةَ قَالَ عَفَّانٌ : حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ حَدَّثَنَا مُوسَى سَمِعْتُ أَبَا النَّضْرِ عَنْ بُسَيْرٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

71 Duket se Pejgamberi a.s. ka qenë i obliguar ta falë namazin e natës, por ai natën e katërt e ka lënë me qëllim, për shkakun e përmendur në hadithin e sipërshtunuar.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- I plotfuqishëm është namazi i kryer pas njeriut i cili më parë nuk ka pasur ndërmend të bëhet imam. Ky është qëndrimi i Malikut, Shafiut dhe Imam Zufferit, e Ebu Hanife e mbështet nëse xhemati përbëhet vetëm nga meshkujt, e, kur prezentojnë edhe gratë, imami duhet saktësuar nijjetin e vet me fjalët: "Enne imamun li men tebiani", d.m.th. "Unë jam imam i atij që më ndjek";

- namazet nafile (jo të detyrurara) më mirë është t'i falësh në shtëpi se në xhami, pos namazit me rastin e zëmies së diellit ose hënës, namazit të atij që bën haxhin me rastin e veshjes së ihramit në mikat dhe nafiles së xhuma-namazit.

731. Na ka treguar Abdu-l-A'la b. Hammadi, këtij Vuhejbi, këtij Musa b. Ukbe nga Salim Ebu Nadri, ai nga Busër b. Seidi, ndërsa ky nga Zejd b. Thabiti që pejgamberi s.a.v.s. (gjatë ramazanit) e ka shfrytëzuar dhomën e vogël - mendoj, ka thënë (Busër b. Seidi), se (Zejd b. Thabiti) ka thënë - të mbuluar me hasër dhe në te natën është falur, kurse masa prej shokëve të tij falej pas namazit të tij. Kur ai mori vesh për këtë, filloi të rrijë ulur, e pastaj ka dalur e ka thënë:

"Nga ajo që kam parë kutpova për veprimin tuaj. Njerëz, faluni në shtëpitë tuaja! Namazi më i vlefshëm është namazi i njeriut të cilin ai e fal në shtëpi të vet, përpos namazit të detyrueshëm të caktuar".

Affani ka thënë, se këtë ia ka treguar Kutejbi, atij Musai dhe ka thënë: **"Kam dëgjuar Ebu Nadrin duke transmetuar nga Busriu, ai nga Zejdi, kurse ky nga Pejgamberi s.a.v.s."**⁷²

---

72 Ibn-i Maxhe në pëmbledhjen e tij të haditheve përmend se Pejgamberi a.s. i ka thënë Umer b. Hattabit: "Namazi, të cilin njeriu e fal në shtëpi të vet, është një lloj drite, andaj ndirçoni me te shtëpitë tuaja!"

Muslimi dhe Nesaiu në pëmbledhjet e tyre të haditheve kanë regjistruar deklaratën e Pejgamberit a.s.: "Mos i shndërroni shtëpitë tuaja na varrë! Dijen se shejtani ik nga shtëpia në të cilën këndohet sureja El-Bekare".

Nga hadithi mund të përfundohet:

- namazi i teravive është sunnet, të cilin nuk lejohet ta braktisësh pa shkaqe të arsyeshme. Në veprën "Zehiri" thuhet se falja e teravisë me xhemat është sunet-i kifaje dhe kush e fal vetvetiu është i privuar nga virtytet e faljes me xhemat;

- namazi i taravive ka 20 reqat sipas Shafiut, Ahmedit dhe Ebu Hanifes, kures Esved b. Jezidi i falte nga 40 reqate, e Maliku nga 36 reqat me nëntë selame, pa e llogaritur vitër-namazin. Juristët e shkollës hanefite, shafije dhe hambelije mbështeten në fjalët e Seid b. Jazidit se as-habet në kohën e halifeve Umer, Uthman dhe Ali kanë falur taravih-hamazin me nga 20 reqate.

Maliku në "Muveta'" përmend se as-habet në kohën e hilafetit të Umerit kanë falur taravih-namazin prej nga 32 reqatesh, e Bejhekiu thotë "Duke e llogaritur aty edhe vitër-namazin".

Hadithi i përmendur i kushtohet drejtpërdrejt meshkujve, e tërthorazi grave. Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kur t'ju kërkojnë leje gratë për të shkuar në xhami, lejoni edhe pse është më mirë të falen në shtëpitë e tyre".

Me faljen e nafiles në shtëpi luftohet dyfytërsia dhe djallëzia (sherri) ndërmjet njerëzve, e pozotivisht ndikon në fetarizmin e të rinjve në shtëpi.

باب إيجاب التكبير وافتتاح الصلاة

٧٣٢ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيُّ « أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَكِبَ قَرَسًا يُجْحِشُ شِئْتَهُ الْأَيْمَنُ - قَالَ أَنَسٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَصَلَّى لَنَا يَوْمَئِذٍ صَلَاةً مِنَ الصَّلَاةِ وَهُوَ قَاعِدٌ ، فَصَلَّيْنَا وَرَأَاهُ قُعُودًا ، ثُمَّ قَالَ يَا سَلَمَ : إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَإِذَا صَلَّى قَائِمًا فَصَلُّوا قِيَامًا ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ »

Detyrimi i shqiptimit të tekbirit gjatë fillimit të namazit

732. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtë e ka informuar Shuajbi, ky nga Zuhriu, këtë e ka informuar Enes b. Malik - Ensariu se Pejgamberi s.a.v.s. i ka hypur kalit dhe (gjat ramjes) ka gërvishtur një anë të këmbës së tij të djathtë dhe Pejgamberi s.a.v.s. na fali, thotë Enesi r.a., ulur e edhe në jemi falur pas tij ulur, pastaj dha selam dhe tha:

- Është vendosur imami që të shkohet pas tij, andaj kur të falet ai me qëndrim në këmbë, faluni edhe ju me qëndrim në këmbë; kur të bie në ruqu, bini edhe ju, ndërsa kur të ngrihet, ngrihuni edhe ju; kur të bie në sexhde, bini edhe ju; e kur të shqiptojë "Semiall-llahu li men hamideh", ju thuani: "Rabbena lekel-hamd".

٧٣٣ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا لَيْثٌ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنِ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ « حَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنِ قَرَسٍ يُجْحِشُ ، فَصَلَّى لَنَا قَاعِدًا ، فَصَلَّيْنَا مَعَهُ قُعُودًا . ثُمَّ انصَرَفَ فَقَالَ : إِنَّمَا الْإِمَامُ - أَوْ إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ - لِيُؤْتَمَّ بِهِ ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا »

733. Na ka treguar Kutejb b. Seidi, këtë ia ka transmetuar Lejthi, nga Ibni Shihabi, ai nga Enes b. Maliku që ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka rënë nga kali dhe e ka gërvishtur këmbën dhe na fali ulur, e edhe ne pas tij jemi falur ulur. Pastaj u kthye dhe tha:

"Imami është, përkatësisht imami është vendosur, që të shkohët pas tij, andaj kur shqipton tekbirin, shqiptoheni edhe ju; kur të bie në ruqu, bini edhe ju, kur të ngrihet, ngrihuni edhe ju; kur të shqiptojë "Semiall-llahu li men hamideh", ju thuani: "Rabbena lekel-hamd", ndërsa kur të bie në sexhde, bini edhe ju!"

٧٣٤ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ قَالَ حَدَّثَنِي أَبُو الزَّيْنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « إِذَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَ بِهِ ، فَإِذَا كَبَّرَ فَسَكَّبُوا ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ مِنْ جِوَدِهِ قَوْلُوا رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ، وَإِذَا سَبَّحَ فَاسْجُدُوا ، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ »

734. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtij i ka kumtuar Shuajbi, këtij Ebu-z-Zinadi nga A'rexhi, e ai nga Ebu Hurejre që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Vërtet imami është vënë që të shkohet pas tij, e kur ta shqiptojë tekbirin, shqiptoheni edhe ju; kur të bie në ruqu, bini edhe ju; kur të shqiptojë "Semiall-llahu li men hamideh" ju thuani "Rabbena lekel-hamd"; e kur të bjerë në sexhde, bini edhe ju; kur të falet ulur, faluni edhe ju ulur, të gjithë bashkarisht".⁷³

73 Ebu Hanifja shqiptimin e tekbirit fillestar të namazit e konsideron kusht për plotfuqishmërinë e namazit, ndërsa Maliku, Shafiu dhe Ahmedi e llogarisin si pjesë përbërse të namazit (rukn), e vetëm disa sunnet. Këta të fundit mendojnë se në nguti dhe në mungesë të kohës tekbiri i ruqasë mund të jetë i mjaftuesëm për tekbirin fillestar të namazit.

Në "Muginjju" thuhet: "Tekbiri fillestar është pjesë e namazit dhe pa të namazi nuk është i plotfuqishëm, qoftë ai i lëshuar me qëllim, ose nga harresa". Këtë qëndrim e pranon Thevriu, Maliku, Shafiu, Is-haku, Ebu Thevri dhe Kerhiu.

Zuhriu, Asimi dhe disa juristë konsiderojnë se namazi është i plotfuqishëm me vetë nijetin pa shqiptimin e tekbirit fillestar.

Në vend të tekbirit të ngulitur "All-llahu ekber" Maliku lejon përdorimin e shprehjes "All-llahu-l-tekbir", ndërsa Ebu Hanife dhe Muhammedi lejojnë përdorimin e cilësdos shprehje me të cilën madhërohet All-llahu xh.sh.

Në "El-Hidaje" përmendet se Ebu Jusufi ka thënë: "Kush mund ta shqiptojë drejt e mirë tekstin e ngulitur të tekbirit, nuk i lejohet të shqiptojë diçka tjetër, në të kundërtën do të shqiptojë atë që mundet".

Me tekbir i bëhet madhërim i jashtëzakonshëm All-llahut xh.sh. dhe çdo shprehje me atë kuptim mund të shfrytëzohet në vend të tekbirit. Pejgamberi a.s. ka thënë: "Më është urdhëruar të luftoj kundër njerëzve derisa të fillojnë ta shqiptojnë: "La ilahe il-lall-llah" dhe kur ta shqiptojnë "La ilahe il-larr-rrahman" ose "La ilahe il-leladhim" janë anëtarë të bashkësisë islame".

Ibni Ebi Shejbe në "Sunenin" e tij përmend se Ebu-l-Aliun e kanë pyetur:

- Me çka e ka filluar Pejgamberi a.s. ta falë namazin?
- Me "Subhanall-llah" dhe me "La ilahe il-lall-llah".

باب رفع اليدين في التكبيرة الأولى مع الافتتاح متوا

٧٣٥ - **حَدَّثَنَا** عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنِ ابْنِ نَهَابٍ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ « أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى مَسْكَبِيهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهَا كُنْتُكَ أَيْضًا وَقَالَ : سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ، وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ »

Ngritja e duarve gjatë shqiptimit të tekbrit të parë të namazit njëkohësisht me fillimin e namazit

735. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, nga Maliku, ai nga Ibni Shihabi, ky nga Salim b. Abdullahu, e ky nga Babai i vet se Pejgamberi s.a.v.s. i ngrinte duart e veta drejtë supeve të veta sa herë që fillonte të falë namaz dhe, kur shëqiptonte tekbirin për të rënë në ruqu, po ashtu vepronte edhe kur e ngrinte kokën nga ruquja, dhe thoshte: "**Semiall-llahu li men hamideh, rabbena lekel - hamd**", ndërsa kështu nuk vepronte gjatë kryerjes së sexhdes.

باب رفع اليدين إذا كبر، وإذا ركع، وإذا رفع

٧٣٦ - **حَدَّثَنَا** مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا يُونُسُ عَنِ الزُّهْرِيِّ أَخْبَرَنِي سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ « رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ فِي الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يَكُونَ حَتَّى مَسْكَبِيهِ ، وَكَانَ يَفْعَلُ ذَلِكَ حِينَ يُكَبِّرُ لِلرُّكُوعِ ، وَيَفْعَلُ ذَلِكَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَيَقُولُ : سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، وَلَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ »

Ngritja e duarve gjatë shqiptimit të tekbrit fillestar të namazit, gjatë rënies në ruqu' dhe ngritjes (nga ruquja)

736. Na ka treguar Muhammed b. Mukatili, këtij Abdullahu, këtij Junusi nga Zuhriu, këtë e ka informuar Salim b. Abdullahu, nga Abdullah b. Umeri r.a. që ka thënë:

- E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. që gjatë fillimit të namazit i ngrinte duart e veta aq sa ishin mbi supet e tij. Këtë ai e bënte kur e

Sha'biu thotë: "Namazi është i plotfuqishëm me cilindo emër të All-llahut xh.sh. të fillohet". Këtë mendim e pranon edhe Ibrahim Nehaiu.

shqiptonte tekbirin për të rënë në ruqu, e kështu bënte edhe kur e ngrinte kokën nga ruquja dhe shqiptonte "Semiall-llahu li men hamideh", ndërsa gjatë kryerjes së sexhdes nuk vepronte kështu.

۷۳۷ - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ الْوَاسِعِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا خَالِدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ أَنَّهُ رَأَى مَالِكَ بْنَ أَلْوَيْرِثٍ إِذَا صَلَّى كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَحَدَّثَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَنَعَ هَكَذَا

737. Na ka treguar Is-haku - Vasiti, këtij Halid b. Abdullahu nga Halidi, ky nga Ebu Kilabi i cili e ka parë Malik b. Huverjithin, që e ka shqiptuar tekbirin dhe i ka ngritur duart e veta kur donte të falej. Ai i ka ngritur duart e veta dhe, kur donte të bie në ruqu, dhe kur ngrihej nga ruquja, ai prapë i ngrinte duart e veta dhe ka treguar se vërtet Pejgamberi s.a.v.s. ka vepruar kështu.⁷⁴

74 Meshkujt duke filluar namazin i ngrenë duart deri mbi supe. Ibni Hazmi thotë: "Ngritja e duarve mbi supe gjatë hyrjes në namaz bën pjesë në detyrat rreptësisht te detyrueshmë (farz) pa të cilën namazi nuk është i plotfuqishëm". Këtë mendim e pranojnë: Evzaiu, Humejdi, Ibni Huzejme si dhe disa juristë tjerë.

Duart e ngrituara duhet të jenë me gishta të shtrirë dhe me shuplaka të kthyera kah Kibla. Tahaviu thotë: "Gishtat e duarve të ngritura nuk duhet ndarë mes veti, e as t'i ngjitësh, por t'i mbajsh në pozitë të lëshuar e normale".

Duart ngrihen në momentin e shqiptimit të tekbirit fillestar të namazit. Ky është qëndrim i Buhariut, Ebu Hanifes, Ahmedit, Malikut dhe Gazaliut, e disa mendojnë: "...vetëm pasi të ngrihen duart".

Në komentin në "Muhedhdheb" thuhet: "Më së miri është të fillosh t'i ngresh duart me fillimin e shqiptimit të tekbirit dhe ngritja e duarve të mbarojë me përfundimin e shqiptimit të tekbirit".

Me ngritjen e duarve synohet në pendim dhe eliminim të mendimeve dhe punëve të kësaj bote, e në fillimin me përkushtim të bisedës me All-llahun xh.sh.

Abdullah b. Umeri thotë: "Ngritja e duarve është stoli e namazit. Për çdo ngritje ka shpërblim të dhjetëfishtë, e për çdo gisht të shtrirë prapë shpërblim të veçantë".

Duart ngrihen kundrejt supeve sipas mendimit të Buhariut, Shafiut, Malikut, Ahmedit dhe Is-hakut. Hanefitë krahas asaj që përmend Buhariu i mbështeten edhe hadithit të "Sahihu" i Muslimit në të cilin thuhet: "Pejgamberi a.s. i ngrente duart deri te veshët".

Tahaviu thekson se Pejgamberi a.s., duke i ngritur duart, gati e ka prekur me gishtat e mëdhenj pjesën e poshtme të butë të veshëve të vet. Ibni Habbani thotë që Pejgamberi a.s. i ka ngritur duart mbi kokë, e Ibni Abdi-l-Bekri shton: "...nganjëherë ndaj kokës,

باب إلى أين يرفع يديه؟ وقال أبو حميد في أصحابه «رفع النبي ﷺ حنوء منسكبيه»
٧٣٨ - حدثنا أبو اليمان قال أخبرنا شعيب عن الزهري قال أخبرنا سالم بن عبد الله أن عبد الله بن عمر رضى
الله عنهما قال «رأيت النبي ﷺ افتتح التكبير في الصلاة فرفع يديه حين يسجد حتى يجمعهما حنوء منسكبيه،
وإذا كبر للركوع فصل يثله، وإذا قال سمع الله لمن حده فصل مثله وقال: ربنا ولك الحمد، ولا يقل ذلك
حين يسجد ولا حين يرفع رأسه من السجود»

Deri në ç'largësi i ngre duart ai që falet

Humejdi në prani të shokëve të vet ka deklaruar: "Pejgamberi s.a.v.s. i ka ngritur duart drejtë supeve të veta".

738. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtij Shuajbi nga Zuhriu, këtij ia ka kumtuar Salim b. Abdullahu, se Abdullah b. Umeri r.a. ka thënë:

- E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. kur ka hyrë në namaz se e ka filluar me shqiptimin e tekbirit. Në çastin e shqiptimit të tekbirit i ka ngritur duart e veta aq sa i ka vënë drejtë supeve të veta. Kur shqiptonte tekbirin për ruqu, po ashtu vepronte të njëjtën, e kur thoshte "Semiall-

nganjëherë ndaj veshëve, e nganjëherë ndaj gjoksit".

Sipas mendimit të Shafiut, Ahmedit dhe disa juristëve tjerë duart ngrihen gjatë shqiptimit të tekbirit fillestar të namazit dhe kur ngrihen nga ruquja, ndërsa juristët e shkollës hanefite pohojnë se duart ngrihen vetëm duke shqiptuar tekbirin fillestar të namazit. Ky është mendim i shumë as-habeve. Ibni Abbasi thotë: "Dhjetë as-habet të cilëve Pejgamberi a.s. ua ka garantuar vendosjen në Xhennet i kanë ngritur duart vetëm gjatë shqiptimit të tekbirit fillestar të namazit".

Ebu Davudi dhe Tahaviu përcejllin deklaraten e Berra' ibni Azebit: "Kur Pejgamberi a.s. ka shqiptuar tekbirin fillestar të namazit, i ka ngritur duart aq sa që gishtat e mëdhenj i ka afruar pranë pjesës së poshtme të butë të veshëve dhe këtë nuk e përsëriste më".

Juristët e shkollës hanefite e pranojnë tekstin e hadithit të Buhariut me vërejtje që Pejgamberi a.s., në vitet e mëvonshme të jetës, atë praktikë e ka braktisur.

Mëkat është të mos i ngrisësh duart me rastin e shqiptimit të tekbirit fillestar të namazit, ndërsa Ebu Huzejme thotë: kush e len këtë, ka lënë pas dore një pjesë elementare të namazit.

Kush falet vetë, duke u ngritur nga ruquja, shqipton "Semiall-llahu li men hamideh. Rabbena lekel-hamd", e kur falet pas imamit e shqipton vetëm fajlën "Rabbena lekel-hamd".

llahu li men hamiden" vepronte po ashtu dhe shqiptonte "Rabbena lekel hamd". Kur binte në sexhde dhe kur e ngrinte kokën nga sexhdja nuk i çonte duartë.

باب رفع اليدين إذا قام من الركعتين
 ٧٣٩ - حدثنا عياش قال حدثنا عبد الأعلى قال حدثنا عبيد الله عن نافع بن عبد عمر قال إذا دخل في الصلاة كبر ورفع يديه، وإذا ركع رفع يديه، وإذا قال سمع الله لمن حمده رفع يديه، وإذا قام من الركعتين رفع يديه. وروى ذلك ابن عمر إلى النبي ﷺ. رواه حماد بن سلمة عن أيوب عن نافع عن ابن عمر عن النبي ﷺ. ورواه ابن طهمان عن أيوب وموسى بن عتبة مختصراً

**Ngritja e duarve kur çohet nga ndeja (ulja)
 pas faljes së dy reqateve**

739. Na ka treguar Ajjashi, këtij Abdu-l-A'la, këtij ia ka transmetuar Ubejdullahu nga Nafiu, se (Abdullah) b. Umeri gjatë fillimit të namazit shqiptonte tekbirin dhe i ka ngritur duart e veta, e kur dëshironte të shkojë në ruqu i ka ngritur duart; dhe kur shqiptonte "Semiall-llahu li men hamideh", i ngrinte duart, dhe kur ngrihej pas reqatit të dytë prapë i ngrinte duart. E po kështu ka vepruar Ibni Umeri gjatë kohës së Pejgamberit s.a.v.s.

Këtë deklaratë e ka transmetuar edhe Hammad b. Seleme nga Ejjubi, ai nga Nafiu, ky nga Ibni Umeri, ndërsa ai nga Pejgamberi s.a.v.s., kurse shkurtimisht e ka transmetuar Ibni Tahmani nga Ejjubi dhe Musa b. Ukbeja.⁷⁵

75 Pjesa e dytë e hadithit të përmendur është deroguar me praktikën e mëvonshme të Pejgamberit a.s. Ebu Davudi dhe muhadithët tjerë të njohur theksojnë se Asim ibni Kurejbi ka thënë: "Halifja Ali i ngrinte duart vetëm gjatë shqiptimit të tekbirit fillestar të namazit, e gjatë shqiptimit të tekbirëve tjerë nuk e ka bërë këtë, sepse nuk e ka vërejtur Pejgamberin a.s. t'i ketë ngritur duart kohëve të fundit".

باب وضع النبي على اليسرى

٧٤٠ - حدثنا عبد الله بن مسleme عن مالك، عن ابن حازم عن سهل بن سعد قال « كان الناس يؤمرون

أن يضعوا الرجل اليمين على ذراع اليسرى في الصلاة. قال أبو حازم لا أعلمه إلا يئسى ذلك إلى النبي ﷺ : قال اسماعيل ' يئسى ذلك ' ولم يقل ' يئسى '

Vënia e dorës së djathtë mbi të majtën

740. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, nga Maliku, ai nga Ebu Hazimi, ky nga Selh b. Saidi që ka thënë:

- E urdhëronte masën, që në namaz ta vënë dorën e djathtë mbi (në) llërë të dorës së majtë

Ebu Hazimi thotë: "Nuk më është e njohur të urdhëruarit e tillë të ndërsjellë, pos që Selih i përshkrun Pejgamberit s.a.v.s.

Ismail b. Is-haku ka thënë: "... pos që i përshkruhet..." e nuk ka thënë: "... pos që ia përshkruan (Selhi) ...".⁷⁶

76 Sipas mendimit të Ebu Hanifes, Shafiut, Ahmedit, Is-hakut, Aliut r.a., Ebu Hurejres dhe shumë dijetarëve të tjerë në namaz duart vehen në gjoks. Tirmidhiu thotë: "Kjo ka qenë praktikë e as-habeve të ditur dhe gjeneratave të mëvonshme".

Ibni Mundhiri ka transmetuar se duart i kanë mbajtur lëshuar: Abdullah ibni Zubejri, Hasan Basriu dhe Ibni Sirini. Kështu ka vepruar edhe Imam Maliku dhe duart i ka lidhur mbi gjoks vetëm kur donte të qëndrojë më gjatë në këmbë. Evaziu këtë veprim ia len vetë dëshirës së falësit, sepse hadithi i lartëshënuar nuk ka karakter urdhëruar.

Juristët e shkollës hanefite tekstin e hadithit të Buhariut e plotësojnë me deklaratën e Muhel-lebit të cilën Ibni Maxhe në "Sunenin" e tij e paraqet në këtë formë: "Pejgamberi a.s. doli imam dhe dorën e tij të majtë e mbante me të djathtë". Muslimi në "Sahihun" e tij thekson: "Pejgamberi a.s. i ka ngritur duart, e pastaj e ka vënë dorën e djathtë mbi të majtën".

Nyjat e dorës së majtë duhet kapur në formë hallke me gishtin e madh dhe të vogël të dorës së djathtë, e të tjerët të shtrihen mbi anën e sipërme të të majtës.

Sipas mendimit të jursitëve të shkollës hanefite, duart lidhen nën kërthizë. Ata mbështetn në deklaratën e halifes Ali të cilën e ka regjistruar Ahmedi në "Musnedin" e tij, e Dari Kutni dhe Bejhekiu në "Sunenet" e tyre: "Është sunet të vësh gishtin e madh të dorës së djathtë mbi anën e prapme të të majtës nën kërthizë".

Duart lidhen në çdo qëndrim në këmbë, me rastin e kryerjes së ndonjë akti devotshmërie (dhikër); në qëndrimin në namaz, në këndimin e kunut dovës e të ngjashme, e jo në qëndrim momental pas ruqisë dhe ndërmjet shqiptimit të tekbiereve të bajramit.

باب انشروع في الصلاة

٧٤١ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ أَبِي الزُّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « هَلْ يَرَوْنَ قِبَلِي مَا هُنَا ؟ وَاللَّهِ مَا يَخْفَى عَلَيَّ رُكُوعُكُمْ وَلَا خُشُوعُكُمْ ، وَإِنِّي لَأَرَاكُمْ مِنْ وِرَاءِ ظَهْرِي »

Pendimi (përlja) në namaz

741. Na ka treguar Ismaili, këtij ia ka transmetuar Maliku nga Ebu Zinadi, ai nga A'rexhi, ky nga Ebu Hurejre se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"A po e shihni Kiblen time? Pasha All-llahun, nuk më është e fshehur ruqja e juaj as pendimi (përlja) juaj. Unë u shoh juve edhe prej prapa shpinës time".

٧٤٢ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا غُنْدَرٌ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « أَتَيْمُوا الزُّكُوعَ وَالشُّجُودَ ، فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَرَاكُمْ مِنْ بَعْدِي - وَرَبَّمَا قَالَ - مِنْ بَعْدِ ظَهْرِي إِذَا رَكَعْتُمْ وَسَجَدْتُمْ »

742. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij Gunderi, këtij Shu'be, ky e ka dëgjuar Kataden që transmeton nga Enes b. Maliku, ndërsa ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Kryene (në tërësi) ruqunë dhe sexhden. Pasha All-llahun, unë u shoh prej prapa vetit". Nganjëherë thoshte: "... prej prapa shinës time, kur bini në ruqu dhe në sexhde".⁷⁷

Ebu Ali Nesefiu dhe Ebu Abdullahu konsiderojnë se t'i lidhësh duart nën kërthizë është sunnet në çdo qëndrim në këmbë, e u këndua apo nuk u këndua në to diçka, u bë ndonjë dhikër apo nuk u bë.

Lidhja e duarve nën kërthizë simbolizon pendimin maksimal ndaj All-llahut xh.sh.. Gratë i lidhin duart mbi gjoks për t'i mbuluar më mirë gjinjtë, të cilët hyjnë në pjesët e turpshme të trupit të gruas.

77 Të penduarit në namaz duhet të jetë karakteristikë e përhershme e muslimanit. Të penduarit (hushu') në namaz domethënë: respekt i thellë, modesti, të shikohet para vetit, qëndrim i qetë dhe dinjitoz në namaz, të shikohet në vendin ku bëjmë sexhde; ndërsa Katade thotë: "Ta mbajsh në gjoks dorën e djathtë në të majtën". Pendimi i përsosur është përkushtim All-llahut xh.sh. me shpirt dhe trup duke e hedhur çdo mendim të kësaj bote të lidhur me interesin e vet.

باب ما يقول بعد التكبير

٧٤٣ - حَدَّثَنَا حَنْصَلُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ ؓ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانُوا يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ؕ

Çka këndohet pas shqiptimit të tekbirit fillestar

743. Na ka treguar Hafs b. Umeri, këtij ia ka transmetuar Shu'be, nga Katade, ky nga Enesi që Pejgamberi s.a.v.s., Ebu Bekri dhe Umeri r.a. e fillonin namazin me "El-hamdu lil-lahi rabbi-l-alemin..."⁷⁸

78 Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve thotë: "Pejgamberi a.s., Ebu Bekri, Umeri dhe Uthmani këndimin në namaz e kanë filluar me "Elhamdulillahil-lahi rabbil-alemin..."

Nesaiu në "Sunenin" e tij thekson se Enesi ka deklaruar: "Kam falur pas Pejgamberit a.s., Ebu Bekrit, Umerit dhe Uthmanit dhe asnjërin nuk e kam dëgjuar të ketë lexuar me zë "Bismil-lahi-r-Rahmani-r-Rahim".

Deklarata të njëjta kanë regjistruar Tirmidhiu dhe Tahaviu, kurse Mual-limi thekson se Enesi ka thënë: "Kam falur pas Pejgamberit a.s., Ebu Bekrit, Umerit dhe Uthmanit, e ata namazin e kanë filluar me "Elhamdulillahil-lahi rabbil-alemin" duke mos kënduar me zë "Bismil-lahi-r-Rahmani-r-Rahim" as në fillim, as në fund të këndimit.

Dari Kutni thotë: "As-habët nuk e kanë lexuar me zë besmelen", e Ibni Habbani shton: "... E kanë kënduar me zë "Elhamdulillahil-lahi rabbil-alemin...". Ebu Ja'la pohon se as-habet në namazet në të cilët këndohet me zë, kanë filluar këndimin me "Elhamdulillahil-lahi rabbil-alemin".

Teberaniu në "Mu'xhemin" e tij, Ebu Nuajmi në "Hiljun" dhe Ibni Huzejme në "Muhtesar" pohojnë: "As-habët kanë kënduar në vete. "Bismil - lahi - r - Rahmani-r-Rahim".

Tirmidhiu në "Sunenin" e tij pohon se Abdullh ibni Mugaffeli në namaz ka kënduar me zë besmelen dhe babai i ka thënë: "Biro, largoju kësaj risie! Nuk kam parë që as-habet të kenë urrejtur diçka më shumë se futjen e risive në Islam. Kam falur pas Pejgamberit a.s., pas Ebu Bekrit, Umerit dhe Uthmanit dhe nuk e kam dëgjuar asnjërin ta ketë lexuar me zë besmelen, andaj mos e këndo as ti! Kur të falësh fillo këndimin me "Elhamdulillahil-lahi rabbil-alemin..."? Tirmidhiu konsideron se ky është hadith i mirë (hasen) dhe se e kanë marrë parasysh as-habet më të shquar.

Ebu Umeri transmeton se Maliku ka thënë: "Mos e këndonë me zë besmelen në namazet e detyrueshme (farz), e as në vete, e në namazet vullnetarisht (nafile), kush don le ta këndojë, e kush nuk don le ta lëshojë".

Thevari, Ebu Hanifeja, Ibnu Ebi Lejli dhe Ahmedi thonë që besmela këndohet në çdo reqat para "Fatihasë".

Sipas mednimit të Shafiut, besmele është ajeti i Fatihasë dhe ajo lexohet në vete në

٧٤٤ - **عزيم** موسى بن اسماعيل قال حدثنا عبد الواحد بن زياد قال حدثنا حمارة بن القمحاغ قال حدثنا أبو زرعة قال حدثنا أبو هريرة قال « كان رسول الله ﷺ يسكت بين التكبير وبين القراءة إشكارة - قال أحسبه قال هنية - فقلت: بأبي وأمي يا رسول الله، إسكأتك بين التكبير والقراءة ما تقول؟ قال أقول: اللهم باعديني وبين خطاياي كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من الخطايا كما ينقى الثوب الأبيض من الدنس، اللهم اغسل خطاياي بالماء والثلج والبرد »

744. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Abdu-l-Vahid b. Zijadi, këtij Umare b. Ka'ka', këtij Ebu Zur'a, këtij i ka treguar Ebu Hurejre duke thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. heshte ndërmjet tekbirit të shqiptuar dhe këndimit të fatihas.

Mendoj, thotë Ebu Zur'a, se (Ebu Hurejre) ka thënë: "...heshte pak..."

Pastaj kam thënë, thotë Ebu Hurejre: "O i Dërguari i All-llahut, do të flijoja për ty babain dhe nënën time, çka thua gjatë heshtjes ndërmjet tekbirit të shqiptuar dhe këndimit të fatihas?"

- Them: "Zoti im, largoi gabimet larg meje ashtu, siç e ke larguar lindjen prej perëndimit! Zoti im, më pastro prej gabimeve ashtu siç pastrohet këmisha e bardhë gna ndytësirat! Zoti im, laj gabimet e mia me ujë, (me të shkrirët e) borës, dhe breshërit të imët!"⁷⁹

namazet në të cilët këndohet pa zë e lexohet me zë në namazet në të cilët këndohet me zë.

Juristët e shkollës hanefite konsiderojnë se besmele është ajeti i sures "Nemel" dhe shërben për ndarjen ndër veti të sureve të Kur'anit, e në namaz këndohet në vete. Kështu mendojnë Thevriu, Ahmedi dhe Is-haku.

Nesaiu, Dari Kutnija dhe Bejhekiu në "Sunenet" e tyre dhe Ibni Huzejme dhe Ibni Habbani në "Sahihet" e tyre theksojnë se Neimu-l-Muxhmeri ka falur pas Ebu Hurejres i cili e ka kënduar besmelen duke përshpëritur, pastaj me zë Fatihanë dhe ka thënë "amin", e kur ka dhënë selam ka thënë: "Ju kam falur namaz si namazi i Pejgamberit a.s."

79 Sipas deklaratës së Aishes, Pejgamberi a.s., pas shqiptimit të tekbirit fillestar të namazit, këndonte: "Subhanekell-llahumme ve bi hamdike ve tebarekesmuke ve te ala xhed-duke ve la ilahe gajruke". Muslimi dhe Dari Kutmiu në "Sahihet" e tyre theksojnë se tekstin e sipërshënuar e ka kënduar edhe Ibni Umeri, kurse muhadithët tjerë theksojnë se me

këmbë, pastaj ra në ruqu dhe ndenjtë më gjatë, u ngrit dhe ndenjtë më gjatë në këmbë, pastaj prapë ra në ruqu dhe e zgjati. Pastaj u ngrit, u lëshua në sexhde dhe e zgjati sexhden, u ngrit, ra në sexhde dhe e zgjati sexhden. Pastaj u ngrit në këmbë dhe e zgjati të ndenjturit në këmbë, pastaj ra në ruqu dhe e zgjati ruqunë, pastaj u ngrit dhe e zgjati të ndenjturit në këmbë, pastaj ra në ruqu dhe e zgjati ruqunë, e pastaj u ngrit dhe u lëshua në sexhde dhe e zgjati sexhden, u ngrit dhe prapë ra në sexhde dhe e zgjati sexhden e pastaj u kthye kah masa dhe tha:

- **Më është afruar Xhenneti aq saqë po të kisha guxim do t'u sjellja juve kalaveshet (frytet) e tij, dhe më është afruar Xhehennemi aq saqë kam thirrur: Zoti im, a nuk jam unë me ata! Aty është një grua, mendoj që ka thënë se e rripte një macë.**

- **Ç'është puna e kësaj (gruaje)? - e pyeta.**

- **E ka mbyllur macën aq saqë ka ngordhur nga uria, as që i ka dhënë ushqim e as që e ka lëshuar të hajë diçka.**

Mendoj, thotë Nafiu, që Ibnu Ebu Mulejke ka thënë: "... e rripnin (e nduknin) kandra (insekte të ndyta) të ndryshme".⁸⁰

80 Namazi gjatë zënies së diellit hyn në namazet sunet, e falet bashkarisht me imam në musaf-la ose në xhami më të madhe në kohën kur është e lejuar të falesh. Në "Muhit" thuhet se namazi i përmendur nuk falet në momentin e lindjes dhe perëndimit të diellit dhe kur dielli është në zenit.

Historianët theksojnë se Abdullah ibni Umeri ka shkuar në haxh në moshë të shtyrë dhe është parë me shumë shokë të Pejgamberit a.s., ndërmjet të cilëve kanë qenë: Atau, Ibni Shihabi, Ibnu Ebu Mulejke, Ikrime, Amër ibni Shuajbi dhe Ejub ibni Musai. Para muzgut dielli u errësua, populli u tubua në xhami dhe në këmbë kënduan vetëm dua. Në pyetjen e disave pse nuk falet namazi i caktuar, Ibni Umeri është përgjigjur se në atë kohë nuk ka falje.

Namazi para errësimit të diellit falet si nafile dyreqatësh pa këndimin e ezanit dhe ikametit. Ky është qëndrim i Ebu Hanifes dhe i shumë juristëve. Sipas mendimit të Shafiut dhe Malikut dhe juristëve të Hixhazit, çdo reqat i këtij namazi ka dy ruqu', e sipas menimit të Ahmedit dhe Is-hakut ka tre ruqu'.

Imam Gazaliu në "Hulasa" thotë: "Para zënies së diellit masa do të tubohet në xhami dhe me imam t'i falë dy reqat namaz, duke i bërë në çdo reqat nga dy ruqu', prej tyre i pari duhet të jetë më i gjatë se i dyti. Në këmbë këndohen sure të gjata. Në ruqunë e parë shqiptohet teksti i zakonshëm dhe përsëritet në kohëzgjatje sa mund të këndohen njëqind ajete, në të dytin sa tetëdhjetë, në të tretin sa shtatëdhjetë dhe në të katërtin sa pesëdhjetë".

Tavus b. Kesani, Habib b. Ebu Thabiti dhe disa juristë konsiderojnë se ky namaz ka dy reqate, e çdo reqat nga katër ruqu' dhe dy sexhde. Ata qëndrimin e vet e bazojnë në deklaratën e Ibni Abbasit të cilën Muslimi e paraqet në "Sahihun" e tij.

Katade, Ata' b. Ebu Rebahu, Is-haku dhe Ebu Mundhiri kanë deklaruar: Namazi gjatë zënies së diellit përbëhet prej dy reqatesh, e çdo reqat ka katër ruque e dy sexhde.

Hanefijtë mendimin e vet e bazojnë:

- në deklaratën e Abdullah b. Umerit të regjistruar në përmbledhjet e haditheve të Ebu Davudit, Nesaiut dhe Tirmidhiut në këtë formë: "Në kohën e Pejgamberit a.s. ishte zënia e diellit dhe ai qëndronte në këmbë në namaz thua se nuk do të drejtohej, e kur u drejtua, qëndronte gjatë thua se nuk mendonte të shkojë në sexhde. Pastaj u lëshua në sexhde dhe qëndroi në te aq sa thua se nuk do të ngrihej. Pasi u ngrit, u lëshua prapë në sexhden e dytë dhe pastaj e kreu reqatin e dytë njëlloj si të parin;

- në deklaratën e Pejgamberit a.s. të transmetuar nga Nu'man b. Beshiri thuhet: "Kur të bëhet zënia e diellit ose e hënës, falni namaz ashtu si falni namazet tjerë të caktuar". Kjo deklaratë është ruajtur në përmbledhjen e haditheve të Nesaiut, Ahmedit dhe Hakemit, kurse Ibni Maxhe pohon: "Në kohën e Pejgamberit a.s. ndodhi zënia e diellit dhe ai fali namazin dy reqatësh duke kënduar Kur'an në ta derisa u paraqit dielli";

- në deklaratë të Kubejset Hilaliut, të cilën Ebu Davudi e paraqet në këtë variant, thuhet: "Në kohën e Pejgamberit a.s. është bërë zënia e diellit dhe ai duke e tërhequr uniformën e vet ka dalur i tmerruar nga banase dhe ka falur dy reqate. Në këmbë ka qëndruar gjatë. Pas përfundimit të namazit, u kthye kah masa dhe tha: "Kjo është shenjë e fuqisë së All-llahut xh.sh. me të cilën i frikon njerëzit. Sa herë që të shihni këtë, faluni ashtu siç i falni namazet e caktuara".

Ka edhe shumë hadithe burimore në të cilët thirren juristët e shkollës hanefite, mirëpo për nga përmbajtja janë të ngjashëm me të përmendurit dhe nuk po e shohim të arsyeshme t'i theksojmë.

Ebu Hanefija, Maliku, Shafiu dhe Lejthi konsiderojnë se i tërë këndimi në këmbë kryhet në vete (pa zë) me rastin e zënies së diellit, e me zë gjatë zënies së hënës.

Ebu Jusufi, Muhammed b. Hasani, Ahmedi dhe Is-haku mendojnë se ai këndim në të dyja ato raste bëhet me zë, e Muhammed b. Xherir Taberiu këtë ia len gjykimit të imamit, sepse Pejgamberi a.s. herë ka kënduar në vete, herë me zë.

Faljen e namazit me rastin e zënies së hënës është më mirë që çdo kush ta bëjë individualisht në shtëpi. Ky është mendim i Ebu Haneifes dhe Malikut, ndërsa Shafiu kërkon falje të përbashkët me imam.

Jursitët e shkollës hanefite theksojnë: "Me rastin e zënies së diellit Pejgamberi a.s. një herë i ka falur dy reqate namaz bashkarisht me masën e, kur në xhumadu-l-ahar të vitit të katërt sipas hixhretit, është bërë zënia e hënës, ai nuk ka falur bashkarisht, e Maliku shton: "Aksuh nga bashkëqytetarët tanë nuk ka transmetuar që Pejgamberi a.s. të ketë falur këtë bashkarisht me as-habet".

Nuk është e lejuar t'i mundosh kafshët. Kush e bën këtë do të marrë ndëshkim qoftë edhe Ditën e Gjykimit.

باب رابع البصر إلى الإمام في الصلاة

وقالت عائشة: قال النبي ﷺ في صلاة الكسوف « فرأيتُ جهنمَ يُعْطَمُ بِبعضها بعضاً حينَ رأيتُموني تأخرتُ »

٧٤٦ - حَدَّثَنَا موسى قال حَدَّثَنَا عبدُ الواحدِ قال حَدَّثَنَا الأعمشُ عن مُحارَبةَ بنِ عُميرٍ عن أبي مَعْمَرٍ قال « قلنا نلبَّاب: أكانَ رسولُ اللهِ ﷺ يقرأُ في الظهرِ والمصرِ؟ قال: نعم. قلنا: بهمَ كُنتُم توفرونَ ذلك؟ قال باضيرابٍ بحيته »

Ngritja e shikimit në namaz kah imami

Aishja ka deklaruar që Pejgamberi s.a.v.s. me të kryer të namazit, me rastin e zënies së diellit, ka deklaruar:

"E kam parë Xhehennemin si i thehen ndër veti pjesët e veta e kur më keni parë, unë jamë tërhequr".

746. Na ka treguar Musai, këtij Abdu-l-Vahidi, këtij A'meshi nga Umar b. Umejri, ai nga Ebu Ma'meri që ka thënë:

- E kemi pyetur Habbabin, a ka këdnuar Kur'an Pejgamberi s.a.v.s. në namazin e drekës dhe iqindisë?

- Po - u përgjegj ai.

- Prej nga e dini ju këtë? - kemi pyetur ne.

- Nga të tundurit e mjekrës së tij - u përgjigj Habbabi.⁸¹

81 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është detyrë të këndohet Kur'an në drekë dhe iqindi. Muslimi e sjell deklaraten e Ebu Seid Hudriut: "Pejgamberi a.s. krahas Fatihasë në dy reقاتet e para të namazit të drekës ka lexuar Kur'an, dhe atë rreth tridhjetë ajete në reقاتin e patë, e rreth pesëmbëdhjetë në të dytin. Në dy reقاتet e iqindisë po ashtu lexonte Kur'an, dhe ate në çdo njërin në kohëzgjatje sa kanë mundur të këndohen 15 ajete...".

Nesaiu në "Sunenin" e tij thekson se Ebu Hurejre ka thënë: "Në çdo namaz këndohet Kur'an dhe ne jua lexojmë me zë në ato namaze në të cilët ashtu e ka lexuar i Dërguari i All-llahut, e në vete në të cilët e ka lexuar ai në vete".

Xhematliu mundet gjatë faljes ta shikojë imamin. Numri më i madhë i juristëve të shkollës hanefite dhe shafite konsiderojnë që gjatë faljes shikohet në vendin ku bëhet sexhdja, e disa thonë: "Kur jeni në këmbë duhet shikuar në vendin ku bëhet sexhdja; në ruqu duhet shikuar në këmbë, në sexhde lëshohet shikimi drejt hundës, e në ndejë duhet

٧٤٩ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ قَالَ حَدَّثَنَا فُلَيْحٌ قَالَ حَدَّثَنَا هِلَالُ بْنُ عَلِيٍّ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ « صَلَّى لَنَا النَّبِيُّ ﷺ ، ثُمَّ رَفَعَ الْمَدْبِرَةَ فَأَشَارَ بِيَدَيْهِ قَبْلَ قِبْلَةِ السَّجْدِ ثُمَّ قَالَ : لَقَدْ رَأَيْتُ الْآنَ - مِنْذُ صَلَّيْتُ لَكُمْ الصَّلَاةَ - الْجَنَّةَ وَالنَّارَ مِمَّا لَتَيْنِ فِي قِبْلَةِ هَذَا الْجِدَارِ ، فَلَمْ أَرَ كَالْيَوْمِ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ . ثَلَاثًا »

749. Na ka treguar Muhammed b. Sinani, këtij i ka treguar Fulejhu, këtij Hilal b. Aliu, nga Enes b. Maliku që ka thënë:

- Na ka falur Pejgamberi s.a.v.s., pastaj ka hypur në minber, tregoi me duar kah Kibla e xhamisë dhe tri herë tha:

"Këtë çast, kur ju kam falur, e kam parë Xhennetin dhe Xhehen-nemin të paraqitur në anën e këtij muri dhe sikur sot unë nuk kam parë hair më të madh, e as sherr më të keq".

باب - رفع البصر إلى السماء في الصلاة

٧٥٠ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ أَبِي عَرُوبَةَ قَالَ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ أَنَّ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ حَدَّثَهُمْ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلَى السَّمَاءِ فِي صَلَاتِهِمْ ؟ فَاشْتَدَّ قَوْلُهُ فِي ذَلِكَ حَتَّى قَالَ : لَيَذْتَبُنَّ عَنْ ذَلِكَ أَوْ لَيُخَطَفَنَّ أَبْصَارُهُمْ »

Ngritja e shikimit në namaz kah qielli

750. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Jahja b. Seidi, këtij Ibnu Ebi Arube, këtij Katade që Enes b. Maliku u ka treguar se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Çka është me masën, në namaz po i ngrenë shikimet e veta kah qielli!" Pastaj e ngriti zërin e tha: "Ose le ta mënjanojnë këtë, ose do t'u merret të pamurit".⁸²

82 Nga hadithi mund të përfudnohet:

- ndalohet të shikosh kah qielli, qoftë në namaz, qoftë gjatë këndimit të duasë.

Ebu Hurejre thotë se për shkak të një as-habi, që ka vepruar ashtu, është shpallur ajeti: "... el-ledhine hum fi salatihim hashium...", d.m.th. "Të shpëtuar janë vetëm ata të cilët në namaz janë të panduar..." (El-Mu'minun, 2). Sipas mendimit të Ibni Hazmit të shikosh në qiell hyn në veprimet e ndaluara të cilat e prishin namazin, e sipas juristëve tjerë në veprime të qortueshme. Të shikosh në qiell është largim i pjesërishëm nga Kibla dhe i mospërfilljeve e modestive të falësit.

باب الإِغْتَابِ فِي الصَّلَاةِ

٧٥١ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو الْأَحْوَسِ قَالَ حَدَّثَنَا أَشْعَثُ بْنُ سَلِيمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ «سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْإِغْتَابِ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ: هُوَ اخْتِلَافٌ يَحْتَلِبُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلَاةِ الْعَبْدِ»

Të kthyerit në namaz

751. Na ka treguar Museddedi, këtij Ebu-l-Ahvasi, atij Esh'ath b. Sulejmi nga babai i tij, ai nga Mesruku, e ky nga Aishja e cila ka thënë:

- E kam pyetur Pejgamberin s.a.v.s. për të kthyerit në namz dhe ai m'u përgjigj: "Ajo është grabitje të cilën shejtani e rrëmben nga namazi i njeriut".

٧٥٢ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ «أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ عَلِيَ فِي تَخِيصَةِ مَا أَعْلَمُ فَقَالَ: سَخَّلْتَنِي أَعْلَامُ هَذِهِ، إِذْ هَبُوا بِهَا إِلَى أَبِي جَبْرٍ وَأَتَوْنِي بِأَنْبِجَانِيَّةٍ»

752. Na ka treguar Kutejbe, këtij Sufjani nga Zuhriu, ai nga Urve, e ky nga Aishja që Pejgamberi s.a.v.s. është falur në këmishë me kutia e cila i kishte disa shenja dhe më vonë ka thënë:

"Më preokupuan këto shenja; dërgojani Ebu Xhehmit, e mua ma sillni petkun e tij të parrafshuar (të palëmuar).⁸³

Disa juristë lejojnë të shikosh në qill gjatë këndimit të duave duke kosnideruar se qielli është Kibël për duatë, ashtu siç është Qabja, Kibël për namaz.

Të mbyllurit e syrit në namaz është e qortueshme sipas mendimit të Ebu Haneifes, e Nevaviu shton: "Nuk është e qortueshme nëse me këtë nuk rrjeth ndonjë dëm, sepse me mbylljen e syve mund të shtohet pendimi dhe të kufizohet shikimi që i kontribuon koncentrimin të mednimeve në All-llahun xh.sh. dhe vetë namazin.

83 Është e qortueshme që në namaz ta kthesh kokën anash, e të kthehesh me tërë trupin sepse lëvizja e tillë e prish namazin. Kaffali ka thënë: "Kthyerja momentale e kokës nuk e prish namazin, por nëse gjatë tërë qëndrimit në këmbë është e kthyer koka, namazi është i prishur".

Nesaiu nëpërmjet Ebu Dherrit thekson se Pejgamberi a.s. ka thënë: "All-llahu xh.sh. është i kthyer kah falësi derisa ai nuk kthehet anash, e kur ai e largon fytyrën e vet prej Kibles, All-llahu xh.sh. largohet prej tij".

Tirmifhiu nëpërmjet Enesit e thekson deklaratën e Pejgamberit a.s.:

باب هل يلتفت لأمر ينزل به، أو يرى شيئاً أو بصاقاً في القبلة

وقال سهل: التفت أبو بكر رضي الله عنه فرأى النبي ﷺ

753 - حدثنا قتيبة بن سعيد قال حدثنا ليث عن نافع عن ابن عمر أنه قال « رأى النبي ﷺ مخامة

في قبلة المسجد وهو يصلي بين يدي الناس فحتمها، ثم قال حين انصرف: إن أحدكم إذا كان في الصلاة فأن الله قبل وجهه، فلا يتنمخن أمد قبل وجهه في الصلاة » رواه موسى بن عقبة وابن أبي رواد عن نافع

A mundet ai që falet t'i kushtojë vëmendje diçkaje që do të binte në të, ose kur vëren diçka rreth vetit ose të pështyjë kah Kibla

Salhi ka thënë: "Ebu Bekri një herë shikoi rreth e rrotull dhe e pa Pejgamberin s.a.v.s.".

753. Na ka treguar Kutjebe b. Seidi, këtij Lejthi nga Nafiu, ai nga Ibni Umeri, që Pejgamberi s.a.v.s. ka parë këlbazën në mur të xhamisë kah Kibla dhe e shkundi deri sa e largoi atë, edhe pse ende falej me masën dhe kur u kthye (kah masa) tha:

"Kur dikush nga ju është në namaz, para tij është All-llahu, andaj gjatë namazit të mos pështyjë para vetit".

Këtë ngjarje e transmeton edhe Musa b. Ukbe dhe Ibni Ebi Revvadi nga Nafiu.

754 - حدثنا يحيى بن بكير قال حدثنا ليث بن سعيد عن عمار بن شهاب قال أخبرني أنس قال

« بينا المسلمون في صلاة الفجر لم ينحأم إلا رسول الله ﷺ كشف ستر حجرة عائشة فنظر إليهم وهم صفوف،

فنبس بضحك، ونكس أبو بكر رضي الله عنه على عبيبه ليصل له الصف، فظن أنه يريد الخروج، وهم

المسلمون أن يفتنوا في صلاتهم، فأشار إليهم أمموا صلاتكم، فأرعى الستر، وتوأتى من آخر ذلك اليوم »

- Kur muslimani hyn në namaz, All-llahu xh.sh. ia kthen fytyrën e vet, e kur kthehet anash, All-llahu xh.sh. i thotë: "Njeri, kujt i je kthyer? Kend e ke më të afërt se Mua? Kthehu kah Unë! Kur kthehet për herë të dytë, All-llahu xh.sh. i bën të njejtën vërejtje, e nëse këtë e bën për herë të tretë, All-llahu xh.sh. prej tij e largon Mëshirën e vet".

Taberaniu nëpërmejet Ebu Hurejres thekson se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kur falni, largohuni nga shikimi rreth e rrotull, sepse atëherë jeni në bisedë të drejtpërdrejtë me All-llahun".

Disiplina dhe mirësjellja e namazit u nevojtitet njerëzve gjithmonë dhe gjithkund.

بِسْمِ مَا يَقُولُ بَعْدَ التَّكْبِيرِ

٧٤٣ - حَدَّثَنَا حَنْصَلُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ قَتَادَةَ عَنْ أَنَسٍ ؓ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ وَأَبَا بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانُوا يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ؕ

Çka këndohet pas shqiptimit të tekbrit fillestar

743. Na ka treguar Hafs b. Umeri, këtij ia ka transmetuar Shu'be, nga Katade, ky nga Enesi që Pejgamberi s.a.v.s., Ebu Bekri dhe Umeri r.a. e fillonin namazin me "El-hamdu lil-lahi rabbi-l-alemin...".⁷⁸

78 Ebu Davudi në përmbledhjen e tij të haditheve thotë: "Pejgamberi a.s., Ebu Bekri, Umeri dhe Uthmani këndimin në namaz e kanë filluar me "Elhamdulil-lahi rabbil-alemin..."

Nesaiu në "Sunenin" e tij thekson se Enesi ka deklaruar: "Kam falur pas Pejgamberit a.s., Ebu Bekrit, Umerit dhe Uthmanit dhe asnjërin nuk e kam dëgjuar të ketë lexuar me zë "Bismil-lahi-r-Rahmani-r-Rahim".

Deklarata të njëjta kanë regjistruar Tirmidhiu dhe Tahaviu, kurse Mual-limi thekson se Enesi ka thënë: "Kam falur pas Pejgamberit a.s., Ebu Bekrit, Umerit dhe Uthmanit, e ata namazin e kanë filluar me "Elhamdulil-lahi rabbil-alemin" duke mos kënduar me zë "Bismil-lahi-r-Rahmani-r-Rahim" as në fillim, as në fund të këndimit.

Dari Kutni thotë: "As-habët nuk e kanë lexuar me zë besmelen", e Ibni Habbani shton: "... E kanë kënduar me zë "Elhamdulil-lahi rabbil-alemin...". Ebu Ja'la pohon se as-habet në namazet në të cilët këndohet me zë, kanë filluar këndimin me "Elhamdulil-lahi rabbil-alemin".

Teberaniu në "Mu'xhemin" e tij, Ebu Nuajmi në "Hiljun" dhe Ibni Huzejme në "Muhtesar" pohojnë: "As-habët kanë kënduar në vete. "Bismil - lahi - r - Rahmani-r-Rahim".

Tirmidhiu në "Sunenin" e tij pohon se Abdullh ibni Mugaffeli në namaz ka kënduar me zë besmelen dhe babai i ka thënë: "Biro, largoju kësaj risie! Nuk kam parë që as-habet të kenë urretur diçka më shumë se futjen e risive në Islam. Kam falur pas Pejgamberit a.s., pas Ebu Bekrit, Umerit dhe Uthmanit dhe nuk e kam dëgjuar asnjërin ta ketë lexuar me zë besmelen, andaj mos e këndo as ti! Kur të falësh fillo këndimin me "Elhamdulil-lahi rabbil-alemin..."? Tirmidhiu konsideron se ky është hadith i mirë (hasen) dhe se e kanë marrë parasysh as-habet më të shquar.

Ebu Umeri transmeton se Maliku ka thënë: "Mos e këndonit me zë besmelen në namazet e detyrueshme (farz), e as në vete, e në namazet vullnetarisht (nafile), kush don le ta këndojë, e kush nuk don le ta lëshojë".

Thevari, Ebu Hanifeja, Ibni Ebi Lejli dhe Ahmedi thonë që besmela këndohet në çdo reqat para "Fatihasë".

Sipas mednimit të Shafiut, besmele është ajeti i Fatihasë dhe ajo lexohet në vete në

Domosdoshmëria e të kënduarit të Kur'anit në namaze për imamin dhe muktediun qoftë në shtëpi, qoftë në rrugë

Dhe në namzet në të cilët lexohet me zë dhe në vete.

755. Na ka treguar Musai, këtij Ebu Avane, këtij Abdu-l-Melik b. Umejri nga Xhabir b. Semure që ka thënë:

- **Banorët e Kufes i janë ankuar Umerit r.a. në Sa'din (b. Ebu Vekkas) dhe e ka larguar Umeri dhe për mëkëmës e ka emërtuar Ammarin (b. Jaser). Ata prapë janë ankuar dhe kanë theksuar se ai nuk është i shkathët për t'u falur. Umeri e ka ftuar dhe i ka thënë: "Ebu Is-haku (d.m.th. Sa'd), këta mednojnë se ti nuk je i shkathët në të falur!"**

Ebu Is-haku u përgjigj: "Pasha All-llahun, unë i kam falur siç ka falur Pejgamberi s.a.v.s. dhe nuk e kam shkruar; kam falur jacinë dhe jam ndalur më gjatë në dy reقاتet e para, dhe e kam shkurtuar këndimin në dy të fundit".

- **Ky është mednimi yt, o Ebu Is-hak - tha Umeri.**

Pastaj me te, në Kufe e dërgoi një njeri, apo disa njerëz, që i ka pyetur banorët e Kufes për Sa'din dhe nuk e ka lënë asnjë xhami pa pyetur për te. Gjithkush mirë e ka lëvdur derisa hyri në xhaminë e fisit Beni Abbas. Aty u ngrit një njeri nga ata, që quhej Usame b. Katade, ndërsa mbiemrin e kishte Ebu Sa'd, i cili tha: "Pasi që veç na ke përbetuar, theksojmë se Sa'di nuk ka shkuar (në akcione) me çetën, as që e ka ndarë njësoj plaçkën e luftës dhe nuk ka qenë i drejtë gjatë gjykimit".

- **Pasha All-llahun, të mallkoj me tri nëma - tha Sa'di.**

- **All-llahu im, nëse ky rob i yti është rrenacak dhe nëse është ngritur për t'u nderuar edhe për popullaritet, zgjatja jetën, zgjatja varfërinë dhe vëre në sprovat!**

Dhe më vonë kur e pyetnin Usamen (për situatën e tij të vështirë), ai u përgjigjej: "Plaku i thinjur ka rënë në sprovë, më ka zënë nëma e Sa'dit".

Abdu-l-Meliku gjithashtu ka thënë: "E kam parë më vonë Usamen se si nga pleqëria i kanë rënë edhe vetullat mbi sy dhe si nëpër rrugë i ekspozohet robërshave duke i lutur për lëmoshë".⁸⁵

---

85 Është e domosdoshme që në dy reقاتet e para të farzit krahas Fatihasë të këndohet edhe

٧٥٦ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ عَمْرِو بْنِ الرَّبِيعِ عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَتْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ »

756. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Sufjani, këtij Zuhuriu nga Muhammed b. Rebia, ai nga Ubadet b. Samiti se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Nuk është (i plotë) namazi i atij që nuk e këndon Fatihanë e Kur'anit".⁸⁶

diçka nga Kur'ani. Autori i veprës "El-hidaje" e edhe disa juristë tjerë konsiderojnë se mund të këndohet Kur'an edhe në dy reقاتet e fundit, e mund të bëhet tesbih e edhe të heshtet. Ky është qëndrim i halifit ALi, Ibn Mes'udit dhe Aishes, por, megjithate, konsiderojnë se më mirë është të këndohet Kur'an.

Sipas emndimit të Imam Ahmedit, Asimit dhe të disa juristëve namazi është i plotëfuqishëm edhe pa këndimin e Kur'anit në të. Këta qëndrimin e tyre e arsyetojnë me deklaratën e halifit Ali, që ia ka dhënë një njeriu i cili i ka thënë se ka falur pa kënduar Kur'an.

- A e ke kryer ruqunë dhe sexhden sipas rregullit - pyeti Aliu.
- E kam kryer - u përgjigj ai.
- Në rregull e ke namazin - tha Aliu.

Mundhiri transmeton se Aliu i ka thënë një shoku: "Këndo Kur'an në dy reقاتet e para të farzit, e tesbiht në dy të fundit!"

Shafiun në "Kadimen" e tij thotë: "I plotëfuqishëm është namazi i personit i cili me harresë nuk këndon Kur'an në të".

Reqati i parë i farzit të namazit të sabahut duhet të jetë diçka më i gjatë se i dyti.

Në "Muhedhdheb" thuhet se është ngulitur mendimi i Hanefiut se është mirë të këndohet Kur'an diçka më gjatë në reقاتin e parë se në të dytin, e se është e qortueshme të bësh të kundërtën. Te farzi katër reatësh, dy reقاتet e para mund të jenë njëlloj të gjatë. Ka pasur raste kur Pejgamberi a.s. e ka zgjatur reقاتin e parë të farzit të sabahut, të drekës dhe të iqindisë, e të dytin e ka shkurtuar.

Në namazet e ditës Kur'ani këndohet në vete dhe kush do t'i lexonte me zë tre ajete të shkurtë ose një të gjatë, do të duhej bërë sehvi sexhde, e Ebu Jusufi konsideron se duhet bërë edhe ai që me zë shqipton qoftë një germë.

Tiranin është e lejuar ta mallkosh.

86 Është detyrë (vaxhib) në namaz të këndosh Fatihanë, e kur falesh me xhemat me imamin janë tre qëndrime themelore: sipas të parit xhematliu e këndon Fatihanë vetëm në namazet në të cilat imami lexon Kur'an në vete, sipas të dytit - xhematliu nuk këndon kurrsesi, e sipas të tretit është e preferueshme të këdnojnë.

Ibni Musejjebi, Ebu Hanifja, Muhammedi, Ahmedit, Abdullah b. Vehabi dhe Esh-hebi

٧٥٧ — حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ حَدَّثَنِي سَعِيدُ بْنُ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ أَبِيهِ مِنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ دَخَلَ الْمَسْجِدَ ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى ، فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَرَدَّ وَقَالَ : ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ ، فَارْجِعْ يُصَلِّيْكَ كَمَا صَلَّيْتُ ، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ ، فَقَالَ : ارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ (ثَلَاثًا) ، فَقَالَ : وَاللَّهِ بَعَثْتُكَ بِالْحَقِّ مَا أَحْسِنُ فِعْرَةً ، فَمَلَّنِي : فَقَالَ : إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تَيْسَّرَ مِنْ الْقُرْآنِ ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ رَأْسَكَ ، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَمِيلَ قَائِمًا ، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ سَاجِدًا ، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ جَالِسًا ، وَانْقُلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا .

757. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij Jahjai nga Ubejdul-lahu, këtij Seid b. Ebi Seidi, nga babai i tij, ndërsa ai nga Ebu Hurejre se Pejgamberi s.a.v.s. ka hyrë në xhami, e pas tij një njeri, i ka flaur (dy reqate), e pastaj e ka përshëndetur Pejgamberin s.a.v.s. Pejgamberi s.a.v.s. ia ktheu përshëndetjen dhe i tha: "**Kthehu dhe përsëri falu, sepse nuk je falur** (sipas rregullave)!" Ai u kthye dhe u fal siç është falur edhe më parë, erdhi dhe e përshëndeti Pejgamberin s.a.v.s., ndërsa Pejgamberi s.a.v.s. (prapë) tha: "**Kthehu dhe prapë falu, sepse nuk je falur si duhet**". Pas vërejtjes së tretë

thonë: "Kush fal pas imamit, gjatë qëndrimit në këmbë, nuk do të këdnojë asgjë nga Kur'ani, e as Fatihan".

Hanefitë qëndrimin e tyre e argumentojnë me ajtetin: "Fekru ma tejessere minel Kur'an!", d.m.th. "Lexoni në namaz atë që keni më lehtë!" (el-Mezemmil, 20).

Meriton kujdes edhe deklarata e Xhabir b. Abdullahut, Ibni Umerit, Ebu Seid Hudriut, Ebu Hurejres, Ibni Abbasit dhe Enes b. Malikut: "Kush fal pas imamit, këndimi i imamit në të njëjtën kohë është edhe këndim i tij". Këtë deklaratë e kanë regjistruar Ibni Maxhe dhe Dari Kutniu në "Seumenet" e tyre dhe Taberaniu në "Evsatin" e tij, me një dallim të vogël të tekstit. Deklerata të ngjashme kanë dhënë edhe më tepër se tetëdhjetë as-habe, e autori i "El-Hidajes" thotë se është mednim i shumicës absolute të as-habëve që xhematliu, duke falur pas imamit, asgjë nuk duhet të këdnojë nga Kur'ani.

El-Harizmi në veprën e tij "Keshfu-l-Esraru" pohon se Abdullah b. Zejdi duke transmetuar nga babai i tij ka thënë: "Atij që falet pas imamit dhjetë as-habe ia kanë ndaluar këndimin e Kur'anit në namaz, e ata janë: "Ebu Bekri, Umeri, Uthmani, Aliu, Abdu-r-Rahman b. Avfi, Sa'd b. Ebu Vekkasi, Abdullah b. Mes'udi, Zejd b. Thabiti, Abdullah b. Umeri dhe Abdullah b. Abbasi.

Halifja Ali thotë: "Kush këndon Kur'an duke falur pas imamit, ai nuk është në rrugë të Pejgamberit a.s."

ai tha: "Pasha atë që të ka dërguar me të Vërtetën, unë nuk dije më mirë, andaj më mëso!" Atëherë Pejgamberi s.a.v.s. tha:

"Kur të nisësh namazin shqiptoje tekbirin, pastaj këndo nga Kur'ani çka të vie më lehtë e bjerr në ruqu derisa në te të qetësohesh plotësisht, atëhere ngrihu, që në të qëndruar (në këmbë) të drejtohesh plotësisht, pastaj bjerr në sexhde që në te të qetësohesh plotësisht, pastaj ngrihu në të ulur ashtu që të qetësohesh plotësisht" Ashtu vepron në çdo nmaz (qoftë farz apo nafile)!"⁸⁷

87 Në namazet e ditës, duke përjashtuar namazin e xhumasë, dhe ata të bajrameve, Kur'ani këndohet në vete dhe kush e këndon me zë duhet bërë sehvi-sexhde.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- përgjegjësia në përshëndetje hyn në detyrat obligative (vaxhib);

- injoranca nuk është shkas për punë të parregullta;

- është detyrë obligative të fillohet namazi me tekbirin e zakonshëm dhe në këmbë të këndohet diçka nga Kur'ani;

- është vaxhib që në ruqu dhe sexhde të qetësohesh plotësisht.

Është transmetuar se halifja Ali ka urdhëruar që në dy reقاتet e para të drekës dhe iqindisë të këndohet Fatiha dhe nga një sure, e në dy reقاتet e fundit vetëm Fatihaja.

Sufjan Thevriu thotë: "Në dy reقاتet e para të farzit të nmazit katër reقاتësh këndo Fatihanë dhe nga një sure, e në dy reقاتet e fundit vetëm Fatihanë ose tesbih në gjatësi të Fatihasë".

Është transmetuar se Ibni Mes'udi nuk ka kënduar asgjë në dy reقاتet e fundit të farzit të namazit të drekës dhe iqindisë.

Hilal b. Sinani ka falur pranë Abdullah b. Jezidit dhe e ka dëgjuar duke kënduar tesbih në dy reقاتet e fundit të farzit të drekës dhe iqindisë.

Nga kjo që u paraqit shihet se këndimi i Fatihasë në nmaz hyn në detyrat vaxhib dhe kush e lëshon, duhet bërë sehvi-sexhde;

- çrregullimi i rradhitjes së pjesëve themelore të namazit ose të harruarit të ndonjëres prej tyre e prish namazin dhe duhet përsëritur;

- të udhëzosh në të mirë, t'i pengosh njerëzit nga e keqja është detyrë e çdo muslimani;

- palëve duhet përgjigjur shkurt e qartë;

- njerëzit e ditur dhe edukatorët ndaj masës duhet të kenë taktikë, ta arrijnë renomenë e tyre dhe fjalët t'i vërtetojnë me vepra.

Kadi I'jadi konsideron se hadithi i përmendur i shërben si argument atyre që mednojnë se në namaz mund të këndohet përkthimi i Kur'anit në gjuhë joarabe. Mendimet e ndara lindin për shkak të kutpimit të ndryshëm të emrave të Kur'anit. Disa apologjetë thonë: "Kur'ani është emër vetëm për përmbajtje", e të tjerët "për emër e për përmbajtje bashkarisht" me ç'rast përkthimi i Kur'anit nuk është i njëjtë çka edhe Kur'ani në gjuhën arabe.

٧٥٨ - حَدَّثَنَا أَبُو عَوَاةَ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مُعْمِرٍ عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ : قَالَ سَعْدٌ
 « كُنْتُ أَعْمَلُ بِهِمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الدَّيْثِيِّ لَا أُحْرِمُ عَنْهَا : أُرْكَدُ فِي الْأَوَّلَيْنِ وَأُحْدِفُ فِي
 الْآخِرَيْنِ . قَالَ عَمْرٌو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : ذَلِكَ الظَّنُّ بِكَ »

758. Na ka treguar Ebu Nu'mani, këtij Ebu Avane, nga Abdu-l-Melik b. Umejri, ky nga Xhabir b. Semure i cili ka thënë:

"Unë ua kam falur namazin e jacisë siç ka falur Pejgamberi s.a.v.s. dhe nuk e kam shkurtuar: e kam zgjatur (këndimin) në dy reقاتet e para dhe e kam shkurtuar në dy të fundit".

Ky është mendimi yt, tha Umeri r.a.

بَابُ الْقِرَاءَةِ فِي الظُّهْرِ

٧٥٩ - حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا شَيْبَانُ عَنْ يَحْيَى عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى وَيُقَصِّرُ فِي الثَّانِيَةِ وَيُسَبِّحُ الْآيَةَ أَحْيَانًا ، وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الرَّكَعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ وَيُقَصِّرُ فِي الثَّانِيَةِ »

Të kënduarit e Kur'anit në namazin e drekës

759. Na ka treguar Ebu Nuajmi, këtij Shejbani nga Jahjai, ky nga Abdullah b. Ebu Katade, e ai nga babai i tij që ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. në dy reقاتet e para (farz) të namazit të drekës lexonte suren fillestare të Kur'anit dhe dy sure: të kënduarit në reقاتin e parë e zgjaste e në të dytin e shkurtonte e nganjëherë ato ajete edhe dëgjoheshin. Në iqindi këndonte Fatihanë dhe dy sure: në reقاتin e parë e zgjaste të kënduarit, e e zgjaste edhe në reقاتin e parë të namazit të sabahut, dhe e shkurtonte në të dytin".

Të parët qëndrimin e tyre e argumentojnë me ajetin: "Innehu le fi zuberi-l-evvelin", d.m.th. "Kur'ani ka qenë edhe në shpalljet e mëparshme" (esh-Shuara, 196), e dihet se ato shpallje nuk kanë qenë në gjuhën arabe. Shpallja e All-llahut xh.sh. e dërguar Davudit është quajtur Zebur, e Musait Tevrat, e Isait Inxhil, e e Muhammedit a.s. Kur'an".

٧٦٠ - حَدَّثَنَا عُمَرُ بْنُ حَفْصٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبِي قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ حَدَّثَنِي حُمَارَةُ عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ قَالَ « سَأَلْنَا نَجْبَابًا كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَتْلُو فِي الظُّهْرِ وَالْمَعْرِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْنَا: بَأَيِّ شَيْءٍ كُنْتُمْ تَعْرِفُونَ؟ قَالَ: بِأَضْيَارِ ابْنِ لَيْثٍ »

760. Na ka treguar Umer b. Hafsi, këtij babai i tij, këtij A'meshi, këtij Umare nga Ebu Ma'meri që ka thënë:

- E kam pyetur Habbabin a këndonte Pejgamberi s.a.v.s. Kur'an në namazet e drekës dhe iqindisë?

- Po - u përgjigj.

- Si e dinit këtë? - pyetëm.

- Nga lëvizjet e mjekrës së tij - u përgjigj Habbabi.⁸⁸

باب القراءة في العصر

٧٦١ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوْسُفَ قَالَ حَدَّثَنَا سَفِيَانُ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ حُمَارَةَ بْنِ حُمَيْرٍ عَنْ أَبِي مَعْمَرٍ قَالَ « قُلْتُ لِنَجْبَابِ بْنِ الْأَرْثِ: أَسَأَلُكَ بِأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ يَتْلُو فِي الظُّهْرِ وَالْمَعْرِ؟ قَالَ: نَعَمْ. قُلْتُ: بَأَيِّ شَيْءٍ تَعْلَمُونَ قِرَاءَتَهُ؟ قَالَ: بِأَضْيَارِ ابْنِ لَيْثٍ »

Të kënduarit e Kur'anit në (namazin) e iqindisë

761. Na ka treguar Muhammed b. Jusufi, këtij Sufjani nga A'meshi, ai nga Umare b. Umejri, e ky nga Ma'meri që ka pyetur Habbab b. Erettin:

88 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është obligim të këndohet Fatihaja në çdo reقات të namazeve të cilëve në dy reقاتet e para të farzeve dhe në të gjitha reقاتet e nafileve ju shtohet edhe nga një sure. Suret e shkurta lexohen në tërësi, e të gjatat në mënyrë fragmentare. Këndimi i Kur'anit në namaz në vete ose me zë nuk është kusht për vlefshmërinë e namazit, por është e nevojshme të shkohet praktikës së zakonshme (së ngulitur);

- Imam Muhammedi dhe disa juristë të shkollës hanefite konsiderojnë se reقاتi i parë i të gjithë namazeve duhet të jetë diçka më i gjatë se i dyti. Ebu Hanifja edhe Imam Jusufi mendojnë se dy reقاتët e parë mund të jenë njëlloj të gjatë vetëm te farzi i sabahut reقاتi i parë duhet të jetë më i gjatë nga i dyti që të mundet masa në numër sa më të madh të arrijë në atë reقات dhe ta falë bashkarisht me imam;

- i plotëfuqishëm është gjykimi i sjellur në bazë të treguesve të jashtëm.

- A këndonte Kur'an Pejgamberi s.a.v.s. në drekë dhe iqindi?
- Po - u përgjegj.
- Prej nga e dinit që ka kënduar? - kam pyetur (thotë Ebu Ma'meri).
- Nga të dridhurit e mjekrës së tij - u përgjegj Habbabi.

٧٦٢ - حَدَّثَنَا الْمَسْكِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ هِشَامٍ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الرَّكَتَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةَ سُورَةٍ، وَبُسْمَةَ آيَةِ أَحْيَاءَنَا»

762. Na ka treguar Mekki b. Ibrahim, nga Hishami, ai nga Jahja b. Ebi Kethiri, ky nga Abdullah b. Ebu Katade, e ai nga babai i vet që ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. këndonte në dy reقاتet e para të drekës dhe iqindisë Fatihanë dhe nga një sure, e nganjëherë i kemi dëgjuar edhe ajetet".

باب القراءة في المغرب

٧٦٣ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يَوْسَافَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ «إِنَّ أُمَّ الْفَضْلِ سَمِعَتْهُ وَهُوَ يَقْرَأُ ﴿وَاللرَّسُلَاتِ عُرْفًا﴾ فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ، وَاللَّهِ لَقَدْ ذَكَرْتُ بِقِرَاءَتِكَ هَذِهِ السُّورَةَ إِنَّمَا لِأَخِيرُ مَا سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ بِهَا فِي الْمَغْرِبِ»

Të kënduarit e Kur'anit në namazin e akshamit

763. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Maliku, nga Ibnu Shihabi, ai nga Ubjedullah b. Andullah b. Utbe, ndërsa ky nga Ibni Abbasi r.a. që ka thënë:

- Nëna e Fadlit e ka dëgjuar (Ibni Abbasin) duke kënduar: "Vel murselati urfen..." dhe ka thënë: "Biro, pasha All-llahun, me këndimin tënd të kësaj sure, më ke përkujtuar se ajo është surja e fundit që e kam dëgjuar ngë Pejgamberi s.a.v.s. duke e lexuar në namazin e akshamit".

٧٦٤ - حَدَّثَنَا أَبُو عَامِرٍ عَنْ ابْنِ جُرَيْجٍ عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ سَمْرَانَ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ «قَالَ لِي زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ: مَا لَكَ تَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِتَمَّارٍ، وَقَدْ سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَقْرَأُ بِعُلُولِي الْعُلَوِيِّينَ»

764. Na ka treguar Ebu Asimi, nga Xhurejxhi, ai nga Ibnu Ebi Mulejke, ky nga Urve b. Zubejri, e ai nga Mervan b. Hakemi i cili thotë se Zejd b. Thabiti e ka pyetur:

"Çka është me ty, ti në aksham këndon sure të shkurtëra, ndërsa unë e kam dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke lexuar suren e gjatë (A'raf) nga grupi i dy sureve më të gjata".⁸⁹

باب التَّجْوِيدِ فِي الْمَغْرِبِ

٧٦٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَبْرِ بْنِ مُعْتَمِرٍ مِنْ أَبِيهِ قَالَ « سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَتْلُو قُرْآنًا فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ »

Të kënduarit e Kur'anit zëshëm në namazin e akshamit

765. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Maliku, nga Ibni Shihabi, ai nga Muhammed b. Xhubejr b. Mut'imi, e ky nga babai i tij, i cili ka thënë:

"E kam dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke lexuar (suren) et-Tur në namaz të akshamit".⁹⁰

89 Suret e shkurtëra (mufassal) janë tri grupe: grupi i parë janë suret prej sures "Muhammed" ose "El-Feth" e deri te surja "Buruxh", grupi i dytë prej sures "El-Buruxh" deri te "El-Bejjine" dhe grupi i tretë prej sures "El-Bejjine" e deri në fund të Kur'anit.

Duket se Pejgamberi a.s. në rastin e epërm ka kënduar vetëm pjesën e parë të sures "El-A'raf", sepse nga kjo që u paraqit dihet se ai në aksham ka kënduar suret e shkurtëra. Ebu Hanife, Maliku, Shafiu dhe numri më i madh i juristëve preferojnë që në aksham të këndohen suret e përmednura kah fundi i Kur'anit.

Sipas mendimit të Malikut është e qortmëshme të këndohen suret e gjata në namaz të akshamit, e këndimin e sureve të shkurtëra e preferojnë: "Ebu Hanefija Tahaviu, Theraviu, Nehaiu, Abdullh b. Mubarku, Ebu Jusufi, Muhammed Ahmedi, Maliku dhe Is-haku.

Abdullah b. Umeri transmeton se Pejgamberi a.s. në farz të akshamit shpesh ka kënduar suret "El-Kafirun" dhe "El-Ihlas".

Bezazi në "Musnedin" e vet përmend që Pejgamberi a.s. në një rast në aksham dhe jaci ka kënduar suret të cilat fillojnë me "Vel-lejli idha jagsha" dhe "Vedduha...", e në drekë e iqindi "Sebbihisime rabbikela'la..." dhe "Hel etake hadithul - gashije...".

Të gjithë as-habët në aksham kanë kënduar sa më shkurt.

90 Nga hadithi mund të përfundohet:

- Kur'ani lexohet me zë në dy reقاتet e parë të farzit të akshamit. Nëse imami këtë këndim e bën në vete (pa zë), duhet bërë sehvi sexhde;

- Pejgamberi a.s. në rastin e përmendur ka kënduar një fragment të sures et-Tur. Gjatësinë e të kënduarit të Kur'anit e ka përshtatur sipas përbërjes së xhematit që falej;

باب الجهر في المشاء

٧٦٦ - حَدَّثَنَا أَبُو الثَّمَانِ قَالَ حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ عَنْ أَبِيهِ عَنْ بَكْرِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ قَالَ «صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ الْعَتَمَةَ قَرَأَ ﴿إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ﴾ فَسَجَدَ ، فَقُلْتُ لَهُ . قَالَ : سَجَدْتُ خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا أُزَالُ أُسْجِدُ بِهَا حَتَّى الْقَاءِ»

Të kënduarit e Kur'anit zëshëm në jaci

766. Na ka treguar Ebu Nu'mani, këtij ia ka transmetuar Mu'temiri nga babai i tij, ai nga Ebu Bekër (b. Abdullahu), e ky nga Ebu Rafi' që ka thënë:

- Kam falur jacinë me Ebu Hurejren. Lexonte: "idha-ssemaun shekkat..." dhe bëri sexhde. Unë i bëra vërjetje, kurse ai më tha: "Këtë sexhde e kam bërë pas Ebu Kasimit s.a.v.s. dhe do ta bëjë këtë sexhde derisa të takohem me të".⁹¹

٧٦٧ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَدِيِّ قَالَ سَمِعْتُ الْبَرَاءَ «إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي سَفَرٍ ، قَرَأَ فِي الْمَشَاءِ فِي إِحْدَى الرَّكْعَتَيْنِ بِالزَّيْتُونِ»

767. Na ka treguar Ebu-l-Velidi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga Adijj, i cili ka thënë:

- E kam dëgjuar Bera'un që Pejgamberi s.a.v.s. ka qenë në një udhëtim dhe në njërin nga dy reقاتet e jaxisë (të parin) ka lexuar zëshëm "Ve t-timi vezzejtuni...".⁹²

- gjatësia e këndimit të Kura'nit në çdo falje duhet të jetë e matur dhe tërheqëse për njerëzit.

91 Nga hadithi mund të përfundohet:

- gjatë leximit të sures "El-Inshikak" duhet bërë sexhde, qoftë pas këndimit të ajetit 21 në të cilin sexheja përmendet qartë, qoftë pas këndimit të tërë sures;
- lejohet Pejgamberi a.s. të thirret me ofiqin Ebu-l-Kasim, që domethënë babai i Kasimit.

92 Nga hadithi mund të përfundohet:

- në dy reقاتet e para të farzit të jaxisë imami e lexon Kur'anin me zë.
- Transmetohet se Imam Maliku kishte qejf që në jaci ta këndoje suren "El-Hakk" dhe të tjerat me gjatësi të njejtë si ajo, halifja Uthman suren "En-Nexhm", e Ebu Hurejre suren "El-Adijjat".

بَابُ الْقِرَاءَةِ فِي الْمَشَاءِ بِالسُّجْدَةِ

٧٦٨ - حَدَّثَنَا سَدَّةٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْجٍ قَالَ حَدَّثَنِي التَّمِيمِيُّ عَنْ بَكْرِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ قَالَ : صَلَّيْتُ مَعَ أَبِي هُرَيْرَةَ الْعَمِّيِّ ، فَقَرَأَ ﴿ إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴾ فَسَجَدَ ، فَقُلْتُ : مَا هَذَا ؟ قَالَ : سَجَدْتُ بِهَا خَلْفَ أَبِي الْقَاسِمِ رضي الله عنه ، فَلَا أزالُ أُسْجِدُ بِهَا حَتَّى أَلْقَاهُ .

Të kënduarit në jaci, (suren) që përmban sexhde

768. Na ka treguar Museddedi, këtij Jezid b. Zurej' këtij ia ka transmetuar Tejmij nga Bekër b. Ebu Refi', i cili ka thënë:

- Kam falur jacinë me Ebu Hurejren. Lexonte: Idhassemaun shekakat..." dhe ka bërë sexhde.
- Ç'është kjo? - e pyeta.
- E kam bërë (duke u falur) pas Ebu-l-Kasitmit s.a.v.s. dhe do ta bëj vazhdimisht derisa ta takoj - tha ai.

بَابُ الْقِرَاءَةِ فِي الْمَشَاءِ

٧٦٩ - حَدَّثَنَا خَلَادُ بْنُ يَحْيَى قَالَ حَدَّثَنَا سَيِّمٌ قَالَ حَدَّثَنَا عَدِيُّ بْنُ ثَابِتٍ سَمِعَ الْبَرَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ « سَمِعْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَقْرَأُ ﴿ وَاللَّيْلِ وَالزَّيْتُونِ ﴾ فِي الْمَشَاءِ ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً »

Të kënduarit e Kur'anit në namazin e jaxisë

769. Na ka treguar Hal-lad b. Jahjai, këtij Mis'ari, këtij Adijj b. Thabiti se ai e ka dëgjuar Bera'un r.a. duke thënë:

E kam dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. duke lexuar zëshëm në jaci: "Vettini vezzejtuni..." dhe nuk e kam dëgjuar askend të ketë zë më të bukur ose të lëxojë më mirë se ai.

Jursitët e shkollës hanefite preferojnë që në kohë dimri në farz të sabahut të këndohen rreth 100 ajete Kur'an, verës rreth 40, e në kohë vjeshte 50-60 ajete duke mos e llogaritur Fatihanë, ndërsa në drekë e iqindi rreth 20 ajete më pak.

بابُ بَطُولِ فِي الْأَوَّلِينَ، وَيَحِذِفُ فِي الْأَخْرِيِّينَ

٧٧٠ - **عُرْوَةُ** سُلَيْمَانَ بْنِ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَبِي عَوْنٍ قَالَ : سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ سَمُرَةَ قَالَ « قَالَ عُمَرُ لَسَعِيدٍ : لَقَدْ شَكَوْتُ فِي كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى الصَّلَاةِ . قَالَ : أَمَا أَنَا فَأَمُدُّ فِي الْأَوَّلِينَ وَأَحْذِفُ فِي الْأَخْرِيِّينَ ، وَلَا آكُرُ مَا اقْتَدَيْتُ بِهِ مِنْ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ . قَالَ : صَدَقْتَ ، ذَلِكَ لَلظَّنُّ بِكَ ، أَوْ ظَنِّي بِكَ »

**Në dy reقاتet e para të jacisë këndohet më gjatë,
kurse në dy të fundit më shkurt**

770. Na ka treguar Sulejman b. Hrbi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga Ebu Avni, ky e ka dëgjuar Xhabir b. Semuren që ka thënë se Umeri i ka thënë Sa' dit:

- Janë ankuar në ty për çdo gjë, madje edhe për namaz?
- Unë e zgjas të këdnuarit e Kur'anit në dy (reقاتet) e para dhe e shkurtoj në dy të fundit, e nuk e shkurtoj namazin që kam falur pas Pejgamberit s.a.v.s.
- E ke thënë të vërtetën, tha Umeri, por ky është mendimi yt, apo, mendimi im ndaj teje.

بابُ الْقِرَاءَةِ فِي الصُّبْرِ . وَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ : قَرَأَ النَّبِيُّ ﷺ بِالطُّورِ

٧٧١ - **عُرْوَةُ** أَدَمُ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ حَدَّثَنَا سَيَّارُ بْنُ سَلَامَةَ قَالَ « دَخَلْتُ أَنَا وَأَبِي قَلْبِي أَبِي بَرَزَةَ الْأَعْلَى ، فَسَأَلْنَاهُ عَنْ وَقْتِ الصَّلَاةِ فَقَالَ : كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي الظُّهْرَ حِينَ تَرُوءُ الشَّمْسُ ، وَالصُّبْرَ وَيَرْجِعُ الرَّجُلُ إِلَى أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ ، وَنَسِيتُ مَا قَالَ فِي التَّرْبِ . وَلَا يُيَالَى بِأَخِيرِ الْمِشَاءِ إِلَى كَلْتِ اللَّيْلِ ، وَلَا يَحِبُّ النَّوْمَ قَبْلَهَا وَلَا الْحَدِيثَ بَعْدَهَا ، وَيُصَلِّي السُّبْحَ فَيَبْصُرُ الرَّجُلُ فَيَعْرِفُ جَلْبَسَهُ . وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ أَوْ إِحْدَاهُمَا مَا بَيْنَ السُّتَيْنِ إِلَى اللَّائَةِ »

Të kënduarit e Kura'nit zëshëm në sabah

Ummi Selemeja ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. (në sabah) ka kënduar suren "et-Tur".

771. Na ka treguar Ademi, këtij Shu'be, këtij Sejjar b. Seleme, i cili ka thënë:

- Kemi hyrë unë dhe babai im te Ebu Berze Eslemi dhe e kemi pyetur për kohën e namazve të detyrueshme ai u përgjeggj: "Pejgamberi s.a.v.s. drekën e falte kur dielli kalonte nga zeniti; iqindinë ashtu që njeriu të mund të kthehej deri në skaj të Medines, kurse dielli ende shkëlqente mirë. Kam harruar çka ka thënë në lidhje me akshamin (thotë Sejjari). Për shtyerjen e jacisë deri pas një të tretës së natës nuk mërzitej, nuk e donte të fjeturit para jacisë as ndenjën pas saj. Sabahun e falte, ashtu që xhemtaliu kur të jepte salam, ta njohë shokun e vet (pranë vetiti). Në të dy reقاتet lexonte (zëshëm), përkatësisht në njërën prej tyre 60 - 100 ajeteve".⁹³

٧٧٢ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ قَالَ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ « فِي كُلِّ صَلَاةٍ يُقْرَأُ ، فَأَسْمَعُنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَسْمَعُنَاكُمْ ، وَمَا أَخْفَى عَلَانَا خَفِينَا عَنكُمْ . وَإِنْ لَمْ تَزِدْ عَلَى أُمَّ الْقُرْآنِ أَجْزَاءً ، وَإِنْ زِدْتَ فَهُوَ خَيْرٌ »

772. Na ka treguar Museddedi, këtij Ismail b. Ibrahim, këtij Ibni Xhurejxh, këtë e ka informuar Ata'u, i cili e ka dëgjuar Ebu Hurejren r.a., duke thënë:

93 Muhadithët tjerë i kanë regjistruar më hollësisht deklaratat e as-habeve. Ebu Davudi shënon se Amër b. Harithi ka thënë: "Më bëhet sikur tash e dëgjoj Pejgamberin a.s. si në namaz të sabahut këndon suren "Kuvviret".

Muslimi në "Sahihun" e tij thekson deklaratën e Kutb b. Malikut, se Pejgamberi a.s. në sabah ka kënduar suren "Kaf".

Abdullah ibni Umeri thotë: "Pejgamberi a.s. na ka urdhëruar që gjatë imamllëkut t'i këndojmë suret e shkurtëra, edhe pse ai nganjëherë në namazin e sabahut ka kënduar suren "Es-Saffat" e cila i ka 132 ajete.

Termidhiu në përmbledhjen e tij të haditheve thekson që Pejgamberi a.s. një herë në sabah ka kënduar suren "El-Vakia", e herën tjetër 60-100 ajete të ndonjë sureje tjetër.

Halifja Umer, në sabah kishte qejf ta këndojë suren "Er-Ra'd", e Ebu Bekri suren "El-Bekare". Në ditën e vrasjes së halifit Umer në namazin e sabahut kishte dalë imam Ibni Avfi dhe ka kënduar surem "En-Nasër" dhe "El Kevther" dhe pastaj ka thënë: "Umeri ka pasur qejf që në sabah t'i këndojë suret "Junus" dhe "Hud", Uthmani suret "Jusuf" dhe "El-Kehf" kurse Aliu "El-Enbija".

Ibni Shihabi në sabah i këndonte shpesh suret "El-Mulk" dhe "El-Ihlas".

Sipas kësaj që u paraqit imami në farz të sabahut me zë këndon Kur'an aq gjatë sa u përgjigjet xhemtalinjve.

"Kur'ani këndohet në çdo namaz, e ku na ka mundësuar Pejgamberi s.a.v.s. ta dëgjojmë edhe ne jua mundësojmë ta dëgjojni, e ku na e ka lexuar në vete (pa zë) edhe ne jua lexojmë juve në vete. Nëse Fatihasë nuk i shton asgjë (nga Kur'ani), namazin e ke të vlefshëm, nëse i shton, kjo është më mirë".⁹⁴

94 Ahmed ibni Hambeli në "Musnedin" e tij thekson se Atau ka thënë se e ka dëgjuar Ebu Hurejren duke thënë: "Kur'ani këndohet në çdo namaz. Në ato namaze që Pejgamberi a.s. i ka kënduar me zë edhe ne jua lexojmë me zë, në ato namaze që i ka lexuar në vete, edhe ne jua lexojmë në vete. Nuk ka namaz pa këndim të Kur'anit.

Muslimi në "Sahihun" e tij ka regjistruar këtë pohim të Ebu Hurejres: "Kur'ani këndohet në çdo namaz dhe në ato namaze që keni dëgjuar Pejgamberin a.s. ta lexoj me zë, edhe ne jua lexojmë ashtu, e në ato namaze që ua ka lexuar në vete, edhe ne jua lexojmë në vete. Ai që në namaz lexon vetëm Fatihanë, namazin e ka me vlerë të plotë, e, nëse pas saj këndon edhe një sure, kjo është edhe më mirë".

Pohime të ngjashme në përmbledhjet e tyre të haditheve kanë regjistruar edhe Nesaiu, Ebu Davudi dhe Tahaviu.

Është praktikë e ngulitur që imami në namazet e ditës Kur'anin ta këndojë në vete, e në ato të natës me zë. Tahaviu ka regjistruar këtë pohim të Ebu Hurejres: "Pejgamberi a.s. na ishte bërë imam dhe në disa namaze na ka kënduar Kur'an me zë, e në të tjerët në vete: me zë ka kënduar në aksham, jaci, sabah, xhuma' dhe në namaze të bajramit, e në vete këndonte në drekë, iqindi, në reqatin e tretë të akshamit dhe në dy reqatet e fundit të jacisë".

Në namazin për shi, sipas mendimit të Ebu Jusufit, Muhammedit, Shafiut dhe Ahmedit Kur'ani lexohet me zë, e gjatë zënies së diellit në vete sipas mendimit të Ebu hanifes, Muhammedit dhe Shafiut, ndërsa Ebu Jusufi edhe këtu preferon këndim me zë.

Është e detyrueshme që në dy reqatet e para krahas "Fatihasë" të këndohet edhe nga një sure, gjegjësisht tre ajete të shkurtër ose një i gjatë. Ebu Seid Hudriu pohon që Pejgamberi a.s. ka thënë: "Nuk ka namaz pa "Fatihë" dhe sure", kurse Tirmidhiu dhe Ibni Maxhe pohojnë që ai e ka transmetuar deklaratën e Pejgamberit a.s.: "Çelës i namazit është abdesti, hyrje është tekbiri, e dalje selami. Nuk është namaz i përkryer namazi i atij që në të nuk këndon "Fatihë" dhe një sure".

Imam Ahmedi dhe disa juristë theksojnë se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Për namazin farz nuk mjafton vetëm "Fatihaja". Në të duhet kënduar edhe tre ose më shumë ajete".

Sipas mendimit të juristëve të shkollës hanefite të kënduarit e "Fatihasë" na namaz bën pjesë në detyrë të shkallës së dytë (vaxhib), spese në Kur'an është thënë: "Lexoni nga Kur'ani atë që është lehtë..." (el-Muzemmil, 20) Në këtë citat hyn "Fatihaja" dhe teksti tjetër nga Kur'ani të cilin është më lehtë ta mësosh.

باب الجهر بقراءة صلاة الفجر

وقالت أم سلمة: طفت وراء الناس والنبي ﷺ يُصلي ويُقرأ بالطور

٧٧٣ - حدثنا مسدد قال حدثنا أبو عوانة عن أبي بشر عن سعيد بن جبير عن ابن عباس رضي الله عنها قال: «انطلق النبي ﷺ في طائفة من أصحابه عامدين إلى سوق عكاظ، وقد حيل بين الشياطين وبين خبر السماء، وأرسلت عليهم الشهب، فرجعت الشياطين إلى قومهم فقالوا: ما لكم؟ فقالوا: حيل بيننا وبين خبر السماء، وأرسلت علينا الشهب». قالوا: ما حال بينكم وبين خبر السماء إلا شيء حدث، فاضربوا مشارق الأرض ومغاربها فانظروا ما هذا الذي حال بينكم وبين خبر السماء. فانصرف أولئك الذين توجهوا نحو تهامة إلى النبي ﷺ وهو بنحلة عامدين إلى سوق عكاظ وهو يصلي بأصحابه صلاة الفجر، فلما سمعوا القرآن استموا له فقالوا: هذا والله الذي حال بينكم وبين خبر السماء، فهناك حين رجعوا إلى قومهم وقالوا: ﴿يا قومنا إننا سمعنا قرآنا عجبا يهدي إلى الرشيد فأمنابه ولن نشارك ربنا أحدا﴾ فانزل الله على نبيه ﷺ ﴿قل أوحى إلى﴾ وإنما أوحى إليه قول الجن»

Të kënduarit e Kur'anit zëshëm në namazin e sabahut

Umm Selemeja ka thënë: "Kam bërë tavaf prapa masës, kurse Pejgamberi s.a.v.s. këndonte (në sabah) suren "et-Tur".

773. Na ka treguar Museddedi, këtij ia ka transmetuar Ebu Avane nga Ebu Bishri, ai nga Seid b. Xhubejri, ndërsa ky nga Ibni Abbasi r.a. që ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. u nis me një grup të shokëve të tij për në tregun Ukadh, ndërsa shejtanëve tashmë u ishte ndaluar t'i dëgjojnë lajmet qiellore. Atyre u janë dërguar edhe rrufe të zjarrta (yje) dhe shejtanët iu kthyen popullit të vet të cilët pyetën: "Çka keni?" dhe ata u përgjigjën: "Ndërmjet neve dhe të përgjuarit e bisedës qiellore është vënë ndalesa dhe te ne janë dërguar rrufe të skuqura - të zjarrta".

- Pengesa ndërmjet juve dhe të dëgjuarit të bisedës qiellore ka lindur vetëm për shkak të ndonjë ngjarjeje të lidhur rishtas - u tha populli i tyre.

- Udhëtoni kah lindja dhe perëndimi i tokës dhe vëzhgoni ç'është ajo që i ka ndihmuar pengesës për përgjimin e bisedës qiellore!

Ata u kthyen dhe u drejtuarn kah Tihama deri te Pejgamberi s.a.v.s. e ai që atëherë ishte në luginën Nahle, duke menduar të shkojë në tregun Ukadh, falte me shokët e vet namazin e sabahut. Kur dëgjuan Kur'anin, e përgjuan gjatë dhe pastaj thanë: "Pasha All-llahun kjo është ajo që ka ndihmuar për të vënë pengesën dnërmjet neve dhe të përgjuarit të bisedës qiellore!"

Kur u kthyen atje (në Jemen) te populli i vet, thanë: "Populli ynë, ne kemi dëgjuar Kur'an të çuditshëm, i cili udhëzon në rrugë të drejtë, ne e besuam atë dhe nuk i përshkruajmë Zotit tonë kurrfarë shoku". Atëherë All-llahu i shpalli Pejgamberit s.a.v.s.:

"Kul uhije ilejje...", (d.m.th.: "Më është shpallur...").

(El Xhin, 1)

Ndërsa atij i është shpallur vetëm deklarata e xhindëve.⁹⁵

۷۷ - هَذَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنَا أَيُّوبُ عَنْ عِكْرِمَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ : قَرَأَ النَّبِيُّ ﷺ فَيَا أَمْرًا ، وَسَكَتَ فَيَا أَمْرًا ﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴾ . ﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ﴾

774. Na ka treguar Museddedi, këtij Ismaili, këtij Ejjubi nga Ikrime, e ky nga Ibni Abbasi që ka thënë:

95 Disa islamologë rastin e përmendur e kuptojnë fjalëpërfjllshëm duke theksuar që Pejgamberi a.s. i është dërguar edhe xhindëve dhe njerëzve, dhe se me Shpalljen e Kura'nit xhindëve ju është ndaluar hyrja në sferat e larta.

Sipas theksimeve në "Telvihun", xhindët janë qenie shpirtërore të cilat e pranojnë SHpalljen, e shejtanët të cilët nuk e pranojnë.

Sipas Ibni Is-hakut ky është fakt historik. Pejgamberi a.s., i dëshpëruar me bisedimet me fisin Thekif në Taifë, duke u kthyer për në Mekke, është vendosur në luginën Nahël. Aty ka bujtur dhe në agim ka falur namazin e sabahut. Atëherë kanë arritur (rastësisht) 7-8 anëtarë të fisit jemenas, kanë dëgjuar këndimin e Kur'anit, ia kanë përojellë këtë fisit të tyre dhe kanë thënë se e pranojnë këtë besim, e hedhin besimin në shumë zotra.

Vakidiu thekson se Pejgamberi a.s. ka shkuar në Taifë me 27 shevval të vitit të 10 pas peygamberisë. Atje ka qëndruar rreth 25 ditë dhe është kthyer në Medine me 23 dhul ka'de. Në rebbiul evvel të vitit 11 pas peygamberisë, Pejgamberit a.s. i kanë ardhur disa të huaj nga Haxhuni dhe e kanë pranuar Islamin.

Ekzistimin e xhindëve e mohojnë shumë filozofë, shumica ithtarë të sektes kaderij, mu'tezile, xhehmije etj.

Ekzistimi i xhindëve, si qenie shpirtërore, është verifikuar me Kur'an dhe hadith.

- Pejgamberi s.a.v.s. ka lexuar zëshëm në namaz në të cilin i ishte urdhëruar, kurse ka heshtur (ka lexuar në vete) në të cilin i është urdhëruar (të hesht).

"Në këtë Zoti yt nuk të ka harruar".

"Ju keni, në të dërguarin e All-llahut, shembull ideal"⁹⁶
(el-Ahzab, 21)

باب الجمع بين السورتين في الركعة

والقراءة بالطوائف، وبسورة قبل سورة، وبأول سورة، ويذكر عن عبد الله بن السائب: «قرأ النبي ﷺ المؤمنون في الصبح، حتى إذا جاء ذكر موسى وهارون أو ذكر عيسى أخذته سبعة فرسخ»
وقرأ عمر في الركعة الأولى بمائة وعشرين آية من البقرة، وفي الثانية بسورة من الثاني
وقرأ الأحنف بالكهف في الأولى وفي الثانية يونس أو يونس، وذكر أنه صلى مع عمر رضي الله عنه الصبح بهما

وقرأ ابن مسعود بأربعين آية من الأضال، وفي الثانية بسورة من المنفصل

وقال قتادة - فيمن يقرأ سورة واحدة في ركعتين، أو يردد سورة واحدة في ركعتين - كل كتاب الله

٧٧٤ م - وقال هيب بن عبد الله بن عمر عن ثابت عن أنس رضي الله عنه «كان رجل من الأنصار يؤمهم في مسجد قباء، وكان كلما افتتح سورة يقرأ بها لم في الصلاة مما يقرأ به افتتح بقل هو الله أحد حتى يفرغ منها ثم يقرأ سورة أخرى بها، وكان يصنع ذلك في كل ركعة، فكله أصحابه فقالوا: إنك تفتتح بهذه السورة ثم لا ترى أنها تجزئك حتى تقرأ بأخرى، فأما أن تقرأ بها وإما أن تدعها وتقرأ بأخرى، قال: ما أنا بتاركها، إن أحببتم أن أؤمكم بذلك فلت، وإن كرهتم تزككم. وكانوا يرون أنه من أفضلهم وكرهوا أن يؤمهم غيره. فلما أتاهم النبي ﷺ أخبروه الخبر، فقال: يا فلان، ما يمتك أن تغفل ما يأمرك به أصحابك، وما يحملك على لزوم هذه السورة في كل ركعة؟ قال: إن أحبها. فقال: حبك إياها أدخلك الجنة»

96 Kur'anî është ligj kushtetues i muslimanëve, e fjalët dhe praktika e Pejgamberit a.s. plotësim i Tij. Ai ka qenë model për zbatimin e përpiktë të rregullave të Kura'nit. Të mohosh punën dhe praktikën e tij është e barbartë me mospranimin e Kur'anit.

Të bashkuarit e dy sureve në një reqat

(Këndimi i ajeteve të fundit, këndimi i sures para të kënduarës dhe këndimi i ajeteve të para të sures)

Përmendet nga Adbullah b. Saibi, se Pejgamberi s.a.v.s. ka kënduar në sabah suren "el-Mu'minun" dhe duke kënduar, kur erdhi te të përmendurit e Musait dhe Hrunit, ëprkatësisht Isait, e zuri kolli dhe ra në ruqu.

Umeri, në reqatin e parë, ka lexuar 120 ajete nga sureja "Bekare", e në të dytin një sure nga grupi "Methani".

Ahnef (b. Kajsi) në reqatin e parë ka kënduar suren "Kehf", ndërsa në të dytin suren "Jusuf" ose "Junus".

Ahnefi ka përmedur, se ai me Umerin r.a. ka falur sabahun me këto dy sure.

Ibni Mes'udi ka kënduar (në reqatin e parë) 40 ajetet e para të sures "el-Enfal" e në të dytin suren nga grupi i sureve të shkurta të Kur'anit, ndërsa Katade thotë për atë që këndon një sure (të ndarë) në dy reqate ose e ëprsërit një sure në të dy reqatet: "I gjithë ky është libri i All-llahut".

744. Ubejdullah b. Amri duke transmetuar nga Thabiti, ai nga Enesi r.a. ka thënë:

- Një njeri nga Ensarijtë u është bërë imam në xhami në Kuba; dhe sa herë që e fillonte suren, të cilën donte t'ua këndojë të pranishmëve në namaz, në të cilin këndohet zëshëm, e fillonte me suren "Kul huvall-llahu ehad..." dhe kur e përfundonte, e këndonte suren tjetër me te. Kështu vepronte në çdo reqat. Rreth kësaj çështje kanë biseduar me të shokët e tij dhe kanë thënë: "Gjithnjë të kënduarit e Kur'anit e fillon me attë sure. Pastaj nuk e sheh të mjaftueshme për të qenë namazi i plotë dhe e këndon edhe suren tjetër. Këndoje vetëm atë ose lëre dhe lexojë ndonjë tjetër".

- Unë nuk e lë, e ju nëse doni t'u bëhem imam ja kështu, unë do të veprojnë kështu; e nëse këtë e përbuzni, unë do t'u lëshojë juve - tha.

Ata menduan se ai është më i miri ndër ata dhe nuk kanë dashur dikush tjetër t'u bëhet imam.

Kur u ka ardhur Pejgamberi s.a.v.s. e kanë njoftuar për këtë dhe ai tha:

"O ti filan, çka të pengon që të mos veprosh ashtu siç të kërkojnë shokët e tu dhe çka të shtyn që domosdo ta këndosh këtë sure në çdo reqat?"

- Unë e dua - tha ai.

- Dashuria jote ndaj saj do të të çojë në Xhennet - tha Pejgamberi s.a.v.s.⁹⁷

٧٧٥ - حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَّةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا وَائِلٍ قَالَ « جَاءَ رَجُلٌ إِلَى ابْنِ مَسْعُودٍ فَقَالَ : قَرَأْتُ الْفَصْلَ الْوَالِيَةَ فِي رَكْعَةٍ . فَقَالَ : هَذَا كَهَذَا الشَّعْرِ . لَقَدْ عَرَفْتُ الذُّنَابِيَّ الَّذِي كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ بَيْنَهُمْ . فَذَكَرَ عِشْرِينَ سُورَةً مِنَ الْفَصْلِ ، سُورَتَيْنِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ »

775. Na ka treguar Ademi, këtij Shu'be, ky nga Amër b. Murre, i cili ka thënë se e ka dëgjuar Ebu Vailin që ka thënë:

- Ibni Mes'udit i ka ardhur një njeri dhe ka thënë: "Një natë kam kënduar "Mufassal" suret në një reqat".

- Kjo është vetëm recitim, si recitim i vjershës - ka thënë Ibni Mes'udi. Unë di sure të njëjta (për nga gjatësia) të cilat Pejgamberi s.a.v.s. i ka ngjitur dhe ka përmendur 20 sure të grupit "Mufassal", dhe atë nga dy sure në çdo reqat.⁹⁸

97 Nga ajo që u paraqit mund të përfundohet:

- në një reqat mund të këndohen dy sure e edhe më shumë, e është e lejuar t'i bësh shprehi t'i këndosh suret e caktuara në disa namaze, e të tjerat në namazet tjera;

- më së miri është të falësh pas imamit i cili është më i devotshmi: "Methani" janë sure të Kur'anit të cilat kanë më pak se 100 ajete.

98 Me një rast tjetër Ibni Mes'udi ka thënë që Pejgamberi a.s. i ka bashkuar suret: "Er-Rahman - En-Nexhm", "El-Kamer - El-Hakka", "Edh-dharijat - Et-Tur", "El-Vaki'a - En-Nun", "El-Mearixh - En-Naziat", "El-Mutaffifin - El-Abase", "El-Muzemmil - El-Muddethir", "Ed-Dehr - El-Kijame", "El-Murselat - En-Nebe'", "Et-Takvir - dhe Ed-Duha".

Është e ndaluar Kur'anin ta recitosh si këngë. Kur'ani këndohet me ndjenjë respekti, me mednim dhe sipas rregullave të parapara të texhvidit.

باب يقرأ في الأخيرين بقاعة الكتاب

٧٧٦ - **حدثنا** موسى بن إسماعيل قال حدثنا **عقلم** عن يحيى عن عبد الله بن أبي قتادة عن أبيه « ان النبي ﷺ كان يقرأ في الظهر في الأوليين بأتم الكتاب وسورتين ، وفي الركعتين الأخيرتين بأتم الكتاب ، وسُميت الآية ، ويُطوّل في الرّكعة الأولى ما لا يُطوّل في الرّكعة الثانية ، وهكذا في العصر ، وهكذا في الصبح »

Falësi në dy reqatet e fundit e lexon vetëm Fatihanë

776. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij ia ka transmetuar Hemmami nga Jahjai, ai nga Abdullah b. Ebu Katade, e ky nga babai i tij që Pejgamberi s.a.v.s. në dy reqatet e para të drekës ka kënduar "Fatihanë" dhe dy sure, ndërsa në dy të fundit vetëm "Fatihanë". Na mundësonte të dëgjojmë çdo ajet. Në reqatin e parë këndonte më gjatë, ndërsa në të dytin nuk e ka zgjatur, e kështu vepronte edhe në namaz të iqindisë e të sabahaut.⁹⁹

باب من خافت القراءة في الظهر والعصر

٧٧٧ - **حدثنا** قتيبة بن سعيد قال حدثنا جرير عن الأعمش عن حمارة بن ميمر عن أبي ميمر « قلت لطلّاب : أكان رسول الله ﷺ يقرأ في الظهر والعصر ؟ قال : نعم . قلنا : من أين علمت ؟ قال : بانطراب لي »

Të kënduarit e Kur'anit në vete në drekë dhe në iqindi

777. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, këtij Xheriri nga A'meshi, ai nga Umara b. Umejri, e ky nga Ebu Ma'meri:

- E kam pyetur Habbabin, a ka kënduar Kur'an Pejgamberi s.a.v.s. në drekë dhe iqindi?
- Po - u përgjegj ai.
- Prej nga e more vesh? - e pyetëm.

99 Nga hadithi mund të përfundohet:

- në dy reqatet e fundit të namazit farz duhet kënduar "Fatihanë". Në bazë të përmbajtjeve të haditheve të tjerë, kjo nuk është detyrë e domosdoshme (farz). Ibni Mundhiri transmeton që halifja Ali ka thënë: "Në dy reqatet e para këndo Kur'an, e në dy të fundit tespih!". Në bazë të haditheve të përmednura, juristët e shkollës hanefite konsiderojnë që këndimi i "Fatihasë" në namaz është vaxhib - detyrë e shkallës së dytë.

- Nga tundja e mjekrës së tij - u përgjigj (Habbabi).

باب إذا أسمع الإمام الآية

٧٧٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُونُسَ حَدَّثَنَا الْأَوْزَاعِيُّ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ حَدَّثَنِي عَبْدِ اللَّهِ بْنُ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقْرَأُ بِأَمِّ الْكِتَابِ وَسُورَةَ مَعَهَا فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَصَلَاةِ الْمَعْرِ، وَوَسَمِعْنَا آيَةَ أَحْيَانًا، وَكَانَ يُطِيلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى.»

Kur imami mundëson të dëgjohet të kënduarit e ajetit

778. Na ka treguar Muhammed b. Jusufi, këtij Evzaijju, këtij Jahja b. Ebu Kethiri, këtij ia ka transmetuar Abdullah b. Ebu Katade nga babai i tij, se Pejgamberi s.a.v.s. ka kënduar "Fatihanë" dhe me te edhe nga një sure në dy reqatet e para të drekës dhe iqindisë. Nganjëherë na e mundësonte ta dëgjojmë të kënduarit e ajetit dhe e zgjaste në reqatin e parë.

باب يطول في الركعة الأولى

٧٧٩ - حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُطَوِّلُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ، وَيُتَمَسَّرُ فِي الثَّانِيَةِ، وَيُفْعَلُ ذَلِكَ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ.»

Në reqatin e parë këndohet më gjatë

779. Na ka treguar Ebu Nuajmi, këtij Hishami nga Jahja b. Ebu Kethiri, ai nga Abdullah b. Ebu Katade, e ky nga babai i tij, se Pejgamberi s.a.v.s. e ka zgjatur (të kënduarit) në reqatin e parë të namazit të drekës, kurse e ka shkurtuar në të dytin. Kështu ka vepruar edhe në namazin e sabahut.

باب جهر الإمام بالتأمين

وقال عطاء: آمين دعاء. أمن ابن الزبير ومن وراءه حتى إن المسجد للجة

وكان أبو هريرة ينادي الإمام: لا تقمني بآمين

وقال نافع: كان ابن عمر لا يدعه، ويحضهم، وسمعت منه في ذلك خيراً

٧٨٠ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُونُسَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ سَعِيدِ بْنِ السَّبِيهِ وَأَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُمَا أَخْبَرَاهُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « إِذَا أَمَّنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا، فَإِنَّهُ مَنْ وَاثَقَ تَأْمِينَهُ تَأْمِينٌ لِلْمَلَائِكَةِ خَيْرٌ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ ». وَقَالَ ابْنُ شِهَابٍ « وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: آمِينَ »

Të shqiptuarit e imamit zëshëm "amin"

Ata'u thotë: "Amin është dua".

Ibni Zubejri, dhe ata që ishin pas tij, kanë shqiptuar "amin" aq saqë në xhami ushtonte.

Ebu Hurejre i thërriste imamit: "Mos ma kalo me shprehjen "amin"!"

Nafi'u thotë: "Ibni Umeri nuk ka lënë shqiptimin e fjalës "amin", por i ka nxitur as-habët që ta thonë atë. Kam dëgjuar nga ai që për të ka edhe shpërblime".

780. Na ka treguar Abullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Maliku, nga Ibni Shihabi, ky nga Said b. Musejjebi dhe Ebu Seleme b. Abdu-r-Rahmani, që ata të dy, duke transmetuar nga Ebu Hurejre, e kanë informuar se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Kur imami thotë "amin", thuani edhe ju ! Atij, të cilit shprehja "amin" i përputhet me të shqiptuarit "amin" nga melaqet, do t'i falen mëkatet e vogla të bëra (ndaj All-llahut).

Ibni Shihabi ka thënë: "Edhe Pejgamberi s.a.v.s. shqiptonte "amin".¹⁰⁰

---

100 Ibni Xhurejxhi e ka pyetur Ataun se a ka thënë Ibni Zubejri "amin" pas këndimit të "Fatihasë".

- Po - është përgjigjur Atau - Amin kanë shqiptuar edhe ata të cilët kanë falur pas tyre, saqë në xhami ushtonte. Amin është dua.

Bejhekiu thkson se Atau ka thënë: "I kam mbajtur në mend 200 as-habe në xhamin e Pejgamberit a.s. dhe sa herë që imami shqiptonte "Veledal-lin", ata bujshëm shqiptonin "amin", d.m.th.: "Prano o All-llah".

Ebu Hurejra në kohën e tij ka qenë muezin në Bahrejn te Imam Ala' el-Hadremije të cilit i thoshte: "Mos më tejkalo me "amin"!"

Ebu Hurejre ka qenë muezin edhe te Mervan Ibni Hakemi me kusht që mos t'ia kalojë me shqiptimin "Veledal-lin - amin!" d.m.th.: "Më ruaj prej të humburve! Prano o All-llah".

Nga hadithi mund të përfundohet:

- "Amin" shqiptojnë edhe imami edhe ata që falin pas tij.

Matikijë mendojnë se imami nuk duhet të shqiptojë "amin" në namazet në të cilët Kur'ani këndohet me zë, e Ibni Bukejri këtë ia len përcaktimit të imamit. Përfundimi i "Fatihasë" është dua dhe nuk është me vend që imami në duanë e vet të përgjigjet me "amin". Këtë duhet ta shqiptojnë pjesëmarrësit e namazit të përbashkët - thonë malikijë. Përfaqësuesit e shkollave tjera nuk e pranojnë interpretimin e tillë dhe konsiderojnë që

باب فضل الأَمِينِ

٧٨١ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ أَبِي الزُّنَادِ عَنِ الْأَعْرَجِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا قَالَ أَحَدُكُمْ أَمِينَ، وَقَالَتِ الْمَلَائِكَةُ فِي السَّمَاءِ أَمِينَ، فَوَافَقَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى، شُقِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ »

Rëndësia e të shqiptuarit "amin"

781. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku nga Ebu-z-Zinadi, ai nga A'rexhi, ndërsa ky nga Ebu Hurejre r.a. që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Kur dikush nga ju shqipton "amin", e edhe melaqet në qiell thonë "amin", dhe kur përputhet ai shqiptim njëri me tjetrin, atij i falen mëkatet e bëra më parë (andaj All-Ilahut).

"amin" duhet shqiptuar edhe imami edhe xhemati. Ibni Hazmi thotë: "Shqiptimi "amin" për imamin është sunnet, e për ata që falin pas tij farz".

Imam Shafiu dhe Gazaliu konsiderojnë se imami shprehjen "amin" e shqipton më zë në namazet në të cilët Kur'ani lexohet me zë, e xhematlinjtë e pranishëm në vete.

Ebu Hanifja dhe dijetarët e Kufes konsiderojnë që "amin" e shqiptojnë në vete edhe imamai, edhe ata që falen pas tij. Këta i përmbahen deklaratës së Aikame b. Vailit, që babai i tij Vaili ka falur pas Pejgamberit a.s. dhe sapo ka shqiptuar "veleddal-lin!" menjëherë ka thënë në vete edhe "amin".

Ibrahim Neahiu thotë: "Katër tekste në namaz shqiptohen në vete:

eudhu, bismile, subhaneke dhe amin", e juristët tjerë shtojnë edhe "Rabbena lekel hamd".

Umeri dhe Aliu nuk e kanë shqiptuar me zë "bismilen" as "amin" Ata kanë konsideruar që shprehja "amin" është dua, e çdo dua sipas rregullit shqiptohet në vete.

Imam Shafiu ka mendim të kundërt dhe hadithet në të cilët mbështetet ai nuk janë për t'u nënçmuar. Për këtë arsye shumë juristë pa vërejtje lejojnë pranimin e njërit, apo tjetrit qëndrim.

باب جموع المأموم بالتأمين

٧٨٢ - حدثنا عبد الله بن مسleme عن مالك عن سمي مولى أبي بكر عن أبي صالح عن أبي هريرة أن
رسول الله ﷺ قال « إذا قال الإمام (غير المنضوب عليهم ولا الضالين) قولا : آمين ، فإنه من وافق قوله
قول الملائكة غير له ما تقدم من ذنبه » . تابعه محمد بن عمرو عن أبي سلمة عن أبي هريرة عن النبي ﷺ .
وتعيم الجمر عن أبي هريرة رضي الله عنه

Të shqiptuarit zëshëm "amin" nga
ai që falet me imam

782. Na ka treguar Abullah b. Mesleme duke transmetuar nga Maliku, ky nga Sumejji, robi i liruar i Ebu Bekrit, ky nga Ebu Salihu, ndërsa ai nga Ebu Hurejre se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Kur imami shqipton: "gajril-magdubi alejhim veled-dalin", ju thuani "amin". Dhe shprehja "amin" e të cilit puthitet me të shqiptuarit e melaqeve do t'i falen mëkatet e vogla të bëra.

Në variantin tjetër të përcjellësve, Sumejjin e pason Muhammed b. Amri duke transmetuar nga Ebu Seleme, ky nga Ebu Hurejre, ndërsa ai nga Pejgamberi s.a.v.s., përkatësisht Nuajm Muxhmiri nga Ebu Hurejre r.a...¹⁰¹

101 Me hadithin e përmendur aludohet në nevojën e shqiptimit "amin" të cilën më mirë është ta shqiptoshë në vete, sepse ajo është dua, e këndimi i duasë në vete hynë në sunet. Haruni në duanë e vëllait Musa, vetë ka thënë në vete "amin", prandaj në ajet për të dytë është thënë: "Ju janë pranuar lutjet tuaja".

Në Kur'an është thënë: "Ud'u rabbekum tedarruan ve hufjeten", d.m.th. "Lutjuni Zotit tuaj të penduar dhe në vete!" (el-A'raf, 55)

Pejgamberi a.s. dhe as-habet shprehjen "amin" shpehs e kanë shqiptuar me zë për t'ju dhënë mësim të pranishmëve për shqiptimin e drejtë të asaj fjale, e veçmas masës e cila sapo e ka pranuar Islamin, e që sot është e panevojshme.

باب إِذَا رَكَعَ دُونَ الصَّفِّ

٧٨٣ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا هَمَّامٌ عَنِ الْأَعْمَشِ - وَهُوَ زِيَادٌ - عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي بَكْرَةَ
« أَنَّهُ اتَّخَذَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ رَاكِعٌ فَرَكَعَ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَى الصَّفِّ ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ : زَادَكَ
اللَّهُ حِرْمًا ، وَلَا تَعُدُّ »

Rënia në ruqu pa hyrë në rend

783. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Hemmami, nga A'lem Zijadi, ai nga Hasani, ky nga Ebu Bekreti i cili e arriti Pejgamberin s.a.v.s. në ruqu, andaj edhe ai ra në ruqu, para se të hynte saf. Më vonë iu përmend kjo Pejgamberit s.a.v.s. dhe ai tha: "All-llahu ta shtoftë lakminë për të mirë! Mos e përsërit!".¹⁰²

102 Ebu Davudi të njëjtin rast në "Sunenin" e tij e përmend në këtë version: "Ebu Bekreti ka ardhur në xhami derisa Pejgamberi a.s. ishte në ruqu. Duke dashur ta arrijë në ruqu, ka rënë në ruqu pa hyrë në saf. Pas mbarimit të namazit, Pejgamberi a.s. e pyeti:

- Cili prej juve ra në ruqu pa hyrë në saf dhe gjatë faljes ka hyrë në saf?

- Unë - u përgjigj Ebu Bekreti.

- All-llahu ta shtoftë dëshirën për të mirë! Mos e përsërit (atë, apo namazin) - tha Pejgamberi a.s.

Shprehja "la teud", d.m.th. "Mos e përsërit", mund të komentohet në mënyra të ndryshme. Tahaviu i zgjedh këto dy mënyra:

a) nuk duhet rënë në ruqu para se të hysh në saf të xhematit, sepse Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kush vjen në namaz të përbashkët të mos bie në ruqu jashtë safit!";

b) ndalohet të vraposh për në saf të xhematit duke dashur të arrish në ruqu të ndonjë reqati. Në këtë kuptim Ebu Hurejre transmeton thënien e Pejgamberit a.s.: "Kur të fillojë namazi i përbashkët, mos u lidhni në namaz duke vrapuar, por ngadalë dhe qetë. Atë pjesë të namazit që e keni arritur faleni me imamin, e çka u ka kaluar faleni vetë!"

Disa mendojnë se me shprehjen e sipërshtuar i ndalohet falësit të hyjë në saf derisa ende falet, sepse edhe pse lëvizja 1 - 2 hapëshe nuk e prish namazin, më mirë t'i ikësh kësaj.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- Kush fal jashtë safit të xhematit, namazin e ka të plotfuqishëm.

Abdullah ibni Mes'udi dhe Zejd ibni Thabiti kanë rënë një herë në ruqu para se të arrinin në rendin e xhematit dhe pastaj, ashtu të kërrusur, kanë hyrë në saf. Kështu kanë bërë edhe urve b. Zubejri, Seid b. Xhubejri, Ebu Seleme dhe A'au.

Në "Evsat" thuhet që Ibni Zubejri prej minberit ka thënë: "Kush hyn në xhami dhe xhematin bashkë me imamin e gjen në ruqu, menjëherë le të bjerë në ruqu dhe në pozitë

باب إنعام التكبير في الركوع

قاله ابن عباس عن النبي ﷺ . وفيه مالك بن الحويرث

٧٨٤ - حدثنا إسحاق الواسطي قال حدثنا خالد بن الجبري عن أبي العملاء عن مطرف عن عمران بن حصين قال « صلى مع علي رضي الله عنه بالهمزة فقال : ذكّرنا هذا الرجل صلاة كُنّا نُصليها مع رسول الله ﷺ ، فذكر أنه كان يكبرُ كلما رفع وكَلما وضع »

Tekbiri gjatë ruqesë shqiptohet plotësisht

Thotë Ibni Abbasi duke transmetuar nga Pejgamberi s.a.v.s., e rreth kësaj ka edhe hadith tjetër që e transmeton Malik b. Huvejrihi.

784. Na ka treguar Is-hak el-Vasitij, këtij Halidi nga Xhurejri, ai nga Ebu-l-A'la, ky nga Mutarrifi, e ai nga Imran b. Husejni i cili ka thënë:

"Imrāni është falur me Aliun r.a. në Basra dhe ai na ka përkujtuar namazin të cilin e kemi falur me Pejgamberin s.a.v.s. Ka përmendur se ka shqiptuar tekbir sa herë që është ngritur dhe ka rënë."

٧٨٥ - حدثنا عبد الله بن يوسف قال أخبرنا مالك عن ابن شهاب عن أبي سلمة عن أبي هريرة أنه كان يُصلي بهم فيكبرُ كلما خفض ورفع ، فإذا انصرف قال : إني لأشبهُكم صلاة برسول الله ﷺ «

të kërrusur le të ecë përpara deri në safin e xhematit".

Në "Musannef" thuhet se Zajd ibni Vehbi ka ardhur në xhami me Abdullah ibni Umerin dhe, kur kanë qenë në mes të xhamisë, imami ka rënë në ruqu. Ata kanë shqiptuar tekbirin fillestar të namazit, kanë rënë në ruqu dhe në atë pozitë të kërrusur kanë hyrë në saf, para se të ngrihej xhemati nga ruquja. Kur imami e ka kryer namazin, Zejdi ibni Vehbi ka dashur të vazhdojë faljen, por, Abdullahu e ka kapur për dore dhe i ka thënë: "Ke arritur plotësisht në këtë namaz". Kështu kanë vepruar shumë as-habe;

- është e qortushme të falesh jashtë safit të rregulluar me xhemat. sepse Pejgamberi a.s. ka thënë: "Nuk është i plotë namazi i atij që falet jashtë safit të xhematit". Shurnë juristë, duke e kuptuar këtë hadith fjalëpërfjalë, konsiderojnë se namazi i njëriut të tillë është i prishur;

- xhematliu ngjitet në namaz pas imamit në cilëndo pjesë të namazit të jetë imami.

785. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, ky nga Ibni Shahabi, ai nga Ebu Seleme, e ky nga Ebu Hurejre, që ai i ka falur dhe ka shqiptuar tekbir sa herë që binte ose çohet, e kur kthehet kah ata thoshte:

"U bëjë namaz të ngjajshëm me namazin e Pejgamberit s.a.v.s."¹⁰³

---

¹⁰³ Tekbirin e ruqesë duhet shqiptuar qartë dhe kuptueshëm, germën e parë duhet filluar ta shqiptosh në këmbë, e të fundit duhet ta kryejsh në ruqë.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- tekbiri në namaz shqiptohet gjatë çdo ramje dhe ngritje. Ky është qëndrimi i Ebu Hanifes dhe numrit më të madh të dijetarëve të të gjitha shkollave juridike.

Është transmetuar që Abdullah ibni Mes'udi edhe disa as-habe nuk kanë shqiptuar tekbirin kur bien në sexhde pas kryerjes së ruqesë, e edhe kur binin në sexhden e dytë.

Taberiu thekson se Ebu Hurejren e kanë pyetur kush ka filluar i pari ta lë tekbirin me rastin e ramjes dhe ngritjes së kokës nga sexhdja, e ai u përgjigj: "Muaviu".

Shqiptimi i tekbirit me rastin e kalimit prej një pjese të namazit në tjetrën është sunnet. Ky është qëndrimi i Ebu Hanifes, Malikut, Shafiut dhe numrit më të madh të as-habeve, ndërsa Imam Ahmedit e fut në detyrë të shkallës së dytë (vaxhib).

Ka mendime se ky tekbir është vetëm zbukurim i namazit dhe i shërben imanit për harmonizimin e lëvizjeve të xhematit të pranishëm.

Ibni Hazmi në "Muhallij" thekson se detyra të domosdoshme (farz) janë: "Të shqiptosh tekbir gjatë ramjes në ruqë, të shqiptosh në ruqë dhe në sexhde shprehjet zakonisht të njohura, duke bërë sexhde në tokë ta vësh ballin, hundën, shplakat, bërrylat dhe majet e gishtave të këmbëve; ndeja shumë e shkurtë ndërmjet dy sexhdeve të kryera të një regati dhe ndeja e shkurtër në këmbë pas ngritjes nga ruqja. Lënja me qëllim e cilëso pjesë të përmednur të namazit, e prish namazin, e nga harresa duhet bërë vetëm sehvi-sexhde".

Kush harron t'i shqiptojë më së paku dy tekbire duke kaluar nga një pjesë e namazit në tjetrën, do të bëjë sehvi-sexhde para ose pas selamit, e edhe nëse nuk e bën namazin e ka të plotë.

Pjesa dërmuese e juristëve të shkollës hanefite thonë: "Sehvi sexhde duhet bërë kur nuk këndohen: subhaneke, eudhu, bismil-la, tekbiri i ruqesë, sexhdes dhe tesbihi në ruqë ose sexhde".

Këto tekbire aludojnë në nijjetin e fortë që shqiptohet me tekbirin fillestare të namazit.

باب إتمام التكبير في السجود

٧٨٦ - حَدَّثَنَا أَبُو الثَّمَانِ قَالَ حَدَّثَنَا شَدَّادٌ عَنْ عَيَّالَانَ بْنِ جَبْرِ عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ « صَلَّيْتُ خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَا وَعِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ فَسَكَانَ إِذَا سَجَدَ كَبَّرَ ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ كَبَّرَ ، وَإِذَا نَهَضَ مِنْ الرُّكُوعَيْنِ كَبَّرَ . فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَخَذَ بِيَدِي عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ فَقَالَ : قَدْ ذَكَرْتَنِي هَذَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ ﷺ . أَوْ قَالَ - لَمَّا صَلَّى بِنَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ ﷺ »

Shqiptimi i plotë i tekbirit gjatë sexhdes

786. Na ka treguar Ebu Nu'mani, këtij Hammadi nga Gajlan b. Xheriri, ai nga Mutarrif b. Abdullahu që ka thënë:

- Jam falur pas Ali Ibni Ebi Talibit r.a., unë dhe Imran b. Husejni dhe sa herë që lëshohet në sexhde, shqiptonte tekbirin e kur e ngrinte kokën shqiptonte tekbir, e edhe kur ngrihej nga dy reقاتet shqiptonte prapë tekbir. Kur Aliu e kreu namazin, Imran b. Husajni më mori për dore dhe më tha: "Ky më përkujtoi në namazin e Muhammedit s.a.v.s.".

Ose, thotë Hammadi, Imrani ka thënë: "Na ka falur saktësisht namazin e Muhammedit s.a.v.s.".

٧٨٧ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَوْنٍ قَالَ حَدَّثَنَا هُشَيْمٌ عَنْ أَبِي بَشِيرٍ عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ « رَأَيْتُ رَجُلًا عِنْدَ الْأَقَامِ يُكَبِّرُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ ، وَإِذَا قَامَ وَإِذَا وُضِعَ . فَأَخْبَرْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَوْ لَيْسَ تِلْكَ صَلَاةَ النَّبِيِّ ﷺ لَا أَمَّكَ ؟ »

787. Na ka treguar Amër b. Avni, këtij Hushejmi nga Ebu Bishri, ndërsa ai nga Ikrime që ka thënë:

- Kam parë një njeri te Mekami Ibrahimimi duke shqiptuar tekbir gjatë çdo ramje dhe ngritjeje sa herë që drejtohej dhe përkulej, andaj për këtë e kam njoftuar edhe Ibni Abbasin r.a., e ai më pyeti: "A nuk është ai namaz i Pejgamberit s.a.v.s., mos e paç nënën?"¹⁰⁴

104 Nga hadithet e përmendura mund të përfundohet:

- kur në xhemat janë të pranishëm vetëm dy persona ata vendosen drejtpërdrejt pas imamit;

باب التكبير إذا قام من السجود

٧٨٨ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ أَخْبَرَنَا قَتَادَةُ عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ « صَلَّيْتُ خَلْفَ شَيْخٍ بِمَكَّةَ ، فَكَبَّرَ ثَلَاثِينَ وَعِشْرِينَ تَكْبِيرَةً ، قَالَتْ لَابِنُ عَبَّاسٍ : إِنَّهُ أَحَقُّ ، قَالَ : تَكَلَّمَكَ أُمَّتُكَ ، سَمِعْتُ أَبِي الْقَاسِمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، وَقَالَ مُوسَى : حَدَّثَنَا أَبَانُ حَدَّثَنَا قَتَادَةُ حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ »

Shqiptimi i tekbitur kur ngrihesh nga sexhdeja

788. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Hemmami, ky nga Katade, ndërsa ai nga Ikrime që ka thënë:

- Jam falur në Mekke pas një imami. I ka shqiptuar njëzetedy tekbitur dhe i kam thënë Ibni Abbasit se ai është ndonjë i marrë.

- Jo, të pastë nëna jote! Ky është sunnet i Ebu-L-Kasimit s.a.v.s. - tha Ibni Abbasi.

Musai thotë se të njëjtin rast ia ka treguar Ebani, këtij Katade i cili ka thënë se i ka treguar Ikrime.

٧٨٩ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ حُطَيْبٍ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ أَنَّهُ سَمِعَ أُمَّ هُرَيْرَةَ يَقُولُ « كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ ، ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرُكِعُ ، ثُمَّ يَقُولُ : سَمِعَ اللَّهُ لَنْ حَمْدِهِ حِينَ يَرْفَعُ صَوْتَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ ، ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ : رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ - قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَالِحٍ عَنِ اللَّيْثِ : وَلَكَ الْحَمْدُ - ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَهْوِي ، ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ ، ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَسْجُدُ ، ثُمَّ يَكْبُرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ ، ثُمَّ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي الصَّلَاةِ كُلِّهَا حَتَّى يَقْضِيَهَا ، وَيَكْبُرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ الثَّلَاثِينَ بَدَأَ الْجُلُوسِ »

789. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, këtij Lejthi nga Ukajli, ai nga Ibni Shihabi, këtë e ka informuar Ebu Bekër b. Abdu-r-Rahman b. Harithi, se ai e ka dëgjuar Ebu Hurejren duke thënë:

- ka pasur as-habe të cilët nuk e kanë shqiptuar tekbitur e ruqesë dhe sexhdes, që nënkupton se ato nuk bëjnë pjesë në pjesët themelore të namazit. Në bazë të asaj që u paraqit, është e nevojshme që këto tekbitur të shqiptohen, e Imam Ahmedi konsideron që pa to namazi nuk është i plotfuqishëm.

- Sa herë që Pejgamberi s.a.v.s. ngrihej për namaz, shqiptonte tekbirin sapo ngrihej në këmbë, pastaj shqiptonte tekbir kur binte në ruqu. e kur drejtonte shpinën nga ruquja shqiptonte: "Semiall-llahu li men hamideh", ndërsa duke qëndruar në këmbë thoshte: "Rabbena lekel hamd".

Abdullah b. Salihu nga Lejthi thotë: "... ve lekel-hamd", kur lëshohet në sexhde shqiptonte tekbir, kur e ngrinte kokën nga sexhdja shqiptonte tekbir; pastaj tekbir shqipton kur bie në sexhden e dytë dhe prapë shqiptonte tekbir edhe kur e ngrinte kokën (nga ajo sexhde). Ashtu ka vepruar pastaj gjatë tërë namazit derisa e përfundonte. Ai shqiptonte tekbir edhe kur ngrihej pas ndejës pas kryerjes së dy reqateve (të parë)".¹⁰⁵

بَابُ وَضْعِ الْأُكُفِّ عَلَى الرَّكْبِ فِي الرَّكْعَةِ

وقال أبو حميد في أصحابه: أمكن النبي ﷺ بيديه من رُكْبَتَيْهِ
 ٧٩٠ - حدثنا أبو الوليد قال حدثنا شعبة عن أبي يعفور قال سمعتُ مصعب بن عمير يقول «صليتُ إلى جنبِ أبي تطبقتُ بين كُفِّيْ» ثمَّ وَضَعْتُهَا بَيْنَ يَدَيْ، فنهاني أبي وقال: كُتِبَ اللَّهُ لَهُ فَتُهِبْنَا عَنْهُ وَأَمْرًا أَنْ نَضَعَ أَيْدِيَنَا عَلَى الرَّكْبِ»

Vënia e shuplakave në gjunjë gjatë ruqusë

Ebu Humejdi në prani të shokëve të vet ka thënë: "Pejgamberi s.a.v.s. i vinte duart e veta në gjunjë të vet".

105 Çdo reqat ka pesë tekbire, ndërsa namazi katërreqatësh ka 22 tekbire, duke mos e llogaritur tekbirin fillestar të namazit.

Tekbiri shqiptohet edhe gjatë ramjes në ruqu. Gjatë ngritjes nga ruquja, imami shqipton: "Semiall-llahu li men hamideh. Rabbena lekelhamd". Ky është mendimi i Shafiut, Thevriut dhe Evzaiut, ndërsa Ebu Hanifja konsideron që imami shqipton vetëm fjalinë e parë, e xhemati në vete të dytën. Këtë mendim e përkrahin edhe: Maliku, Ahmedi, Ibni Mes'udi, Ebu Hurejre dhe Sha'biu. Këta mbështeten në deklaratën e Pejgamberit a.s. të regjistruar në "Sahihajn": "Kur imami shqipton "Semiall-llahu li men hamideh", ju të pranishmit, thuani: "Rebbena lekel-hamd".

Fjalja e parë shqiptohet gjatë ngritjes nga ruquja, e e dyta në këmbë në gjendje të drejtuar".

790. Na ka treguar Ebu-l-Velid, ketij Shu'be nga Ebu Ja'furi, i cili e ka dëgjuar Mus'ab b. Sa'din duke thënë:

- Jam falur pranë babait tim, shuplakat e mia i kam lidhur, i kam vënë mes kofshëve të mia. Babai më ndaloi këtë duke thënë: ""Kështu patëm vepruar ne, e na është ndaluar kjo dhe na është urdhëruar që duart t'i vëmë në gjunjë".¹⁰⁶

باب إذا لم يُتِمَّ الرُّكُوعَ

٧٩١ - حَدَّثَنَا حَمَّانُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سُلَيْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ زَيْدَ بْنَ وَهَبٍ قَالَ «رَأَى حَذِيفَةَ رَجُلًا لَا يُتِمُّ الرُّكُوعَ وَالسُّجُودَ قَالَ : مَا صَلَّيْتُ ، وَلَوْ مِتُّ مِتُّ عَلَى فَيْرِ النَّيْطِرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ مُحَمَّدًا ﷺ»

Kur falësi nuk e kryen ruqunë sipas rregullit

791. Na ka treguar Hfs b. Umeri, ketij ia ka transmetuar Shu'be nga Sulejmani, ky e ka dëgjuar Zejd b. Vehbin duke thënë:

- Hudhejfe e ka parë një njeri i cili nuk i ka kryer sipas rregullit ruqunë dhe sexhdet dhe i ka thënë: "Ti nuk ke falur gjë. Po të vdisje me këtë, do të vdisje kundër fesë dhe rrugës në të cilën All-llahu e ka krijuar dhe udhëzuar Muhammedin s.a.v.s."¹⁰⁷

باب استواء الظهْرِ فِي الرُّكُوعِ

وقال أبو حميد في أصحابه : رَكِعَ النَّبِيُّ ﷺ مِمَّا هَمَرَ ظَهْرَهُ

106 Në ruqu shuplakat mbahen në gjunjë të shtrënguara me gishtin e madh dhe të voglin, e gishtat tjerë shtrihen drejt kërcillit. Hadithet me përmbajtje tjetër, duhet konsideruar të deroguar.

107 Ësthë detyrë e domosdoshme (farz) të qetësohesh në ruqu dhe sexhde, sa të mund të shqiptohet një herë "Subhane rabbijel - a'la", gjegjësisht "Subhane rabbije-l-adhim". Ky është qëndrimi i Ebu Jusufit, Malikut, Shafiut dhe Ahmedit; ndërsa Ebu Hanifja dhe disa juristë të shkollës hanefite këtë e konsiderojnë sunnet, e Kerahiu vaxhib.

Ibni Kasimi thotë: "Ai që nga ruquja dhe sexhdja e drejton kokën e nuk e drejton shpinën, namazin e ka të plotë, por për atë parregullsi duhet kërkuar falje nga All-llahu xh.sh. Esh-hebi konsideron se namazi i tillë nuk është i plotë dhe duhet përsëritur.

**Të rrafshuarit e plotë të shpinës
(me kokën) në ruqu**

Ebu Humejdi në prani të shokëve të vet ka deklaruar: "Pejgamberi s.a.v.s. është përkulur në ruqu dhe e ka lakuar shpinën e vet (duke e rrafshuar me kokën e vet)".

باب حَدِّ إِتْمَامِ الرُّكُوعِ وَالِإِعْتِدَالِ فِيهِ ، وَالِاطْمَأْنِينَةِ
 ٧٩٢ - حَدَّثَنَا بَدَلُ بْنُ الْحُبَيْرِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ أَخْبَرَنِي الْحَكَمُ عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ
 « كَانَ رُكُوعُ النَّبِيِّ ﷺ وَسُجُودُهُ وَبَيْنَ السُّجُودَيْنِ وَإِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوعِ - مَا خَلَا الْقِيَامَ وَالْقَمُودَ - قَرِيبًا مِنَ
 السَّوَاءِ »

**Ruquja e plotë është kur drejtohesh
dhe qetësohesh në te**

792. Na ka treguar Bedel b. Muhabberi, këtij Shu'be, këtë e ka informuar Hakemi, nga Ibnu Ebi Lejli, ndërsa ky nga Bera' që ka thënë:

- Ruquja e Pejgamberit s.a.v.s., sexhdet e tij, të ndenjutrit ndërmjet dy sexhdeve dhe qëndrimi kur drejtohej nga ruquja, pos atij qëndrimi në të cilin këndohet Kur'an dhe ndejës në të cilën këndohet "Ettehi-jjatu..." janë të gjatë përafërsisht njësoj.¹⁰⁸

باب أَسْرِ النَّبِيِّ ﷺ الَّذِي لَا يُسِيمُ رُكُوعَهُ بِالِإِعَادَةِ
 ٧٩٣ - حَدَّثَنَا سَدَّةٌ قَالَ أَخْبَرَنِي بِمَجِيئِ بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سَعِيدُ الْمَقْبُرِيُّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي

108 Pjesët e namazit janë me gjatësi të ndryshme dhe në çdonjëren duhet kënduar me rregull citatet e caktuara. Qëndrimi në këmbë pas kryerjes së ruqusë duhet të jetë aq sa të mund të shqiptohet citati i përmendur më parë, e kush e zgjat aq sa të mund të këndohet Fatihaja, namazin e ka të prishur dhe duhet ta përerisë.

حريرة « ان النبي ﷺ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى ، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ ، فَرَدَّ النَّبِيُّ ﷺ عَلَيْهِ السَّلَامَ فَقَالَ : ارْجِعْ فَصَلِّ فَأَنْتَ لَمْ تُصَلِّ ، فَصَلِّ ، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ : ارْجِعْ فَصَلِّ فَأَنْتَ لَمْ تُصَلِّ (ثَلَاثًا) فَقَالَ : وَالَّذِي بَيْنَكَ بِالْحَقِّ فَأُحْسِنُ غَيْرَهُ فَعَلَمَنِي . قَالَ : إِذَا قَتَّ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبَّرَ ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تُيسِّرُ مِنْكَ مِنَ الْقُرْآنِ ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ رَأْسَكَ ، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَمْتَدِلَ قَائِمًا ، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ سَاجِدًا ، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ جَالِسًا ، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئِنَّ سَاجِدًا ، ثُمَّ افْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا »

793. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahja b. Seidi, ky nga Ubejdullahu, këtij Seid el-Mekburi nga babai i tij, e ky nga Ebu Hurejre që Pejgamberi s.a.v.s. ka hyrë në xhami, ndërsa pas tij ka hyrë një njeri dhe pasi që është falur i është afruar Pejgamberit s.a.v.s. dhe i ka dhënë selam. Pejgamberi s.a.v.s. iu përgjegj me selam dhe i tha: "Kthehu dhe prapë falu, sepse ti nuk je falur (plotësisht sipas rregullit)!"

Ky u fal, pastaj erdhi e i dha selam Pejgamberit s.a.v.s., kurse ai prapë i tha: "Kthehu dhe falu, sepse ti nuk je falur (sipas rregullit)! Kjo u përsërit tri herë dhe njeriu tha: "Për Zotin, i cili me të vërtetë të ka dërguar, unë më mirë nuk di, andaj më mëso!" Atëherë Pejgamberi s.a.v.s. tha: "Kur fillon të falësh namaz, shqiptoje tekbirin, pastaj këndo nga Kur'ani çka të vjen më lehtë, pastaj bjer në ruqu, ashtu që në atë plotësisht të qetësohesh, pastaj ngrihu aq saqë plotësisht të drejtohesh, pastaj bjer në sexhde ashtu që në ate plotësisht të qetësohesh, pastaj drejtohu në ndejë ashtu që në ate plotësisht të qetësohesh, pastaj bjerë në sexhde që në atë të qetësohesh mirë dhe kështu vepro në çdo namaz tëndin".

باب الدعاء في الركوع

٧٩٤ - حَدَّثَنَا حَنْصَلُ بْنُ عَمْرٍو قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ مَرْثَدِ بْنِ أَبِي الْعَدْنِيِّ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقُولُ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ : سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي »

Duatë në ruqu

794. Na ka treguar Hafis b. Umeri, këtij Shu'be nga Mensuri, ai nga Ebu Duha', ky nga Mesruki, e ai nga Aishja r.a. që ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. në ruqu e në sexhde shqiptonte: "Subhane kell-llahumme rabbena ve bi hamdike. All-llahumme gfirli!" d.m.th.: "Lavdia të qofte Ty All-llah. Zoti ynë! Falënderimi të qoftë Ty. Zoti im, më fal mua!"¹⁰⁹

باب ما يقول الإمام وَمَنْ خَلْفَهُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ
 ٧٩٥ - حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْقُبَيْرِيِّ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ سَجَدَ قَالَ: اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَكَالْحَمْدُ. وَكَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ يُسَكِّرُ، وَإِذَا قَامَ مِنَ السَّجْدَتَيْنِ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ»

Çka shqipton imami dhe ai që fal pas tij kur e ngrenë kokën nga ruquja

795. Na ka treguar Ademi, këtij Ibnu Ebi Dhi'bi nga Seid el-Mekburi, ai nga Ebu Hurrejre që ka thënë:

109 Krahas citateve të përmendura më parë, të cilët Pejgamberi a.s. më si shumti i ka kënduar në ruqu dhe sexhde, janë mbajtur në mend edhe të tjerë. Muslimi dhe Nesaiu, nëpërmjet Aishes kanë shënuar tekstin: "Subhanekell-llahume ve bihamdike La ilahe il-la ente". Muhadithët tjerë kanë transmetuar tekste edhe më të gjatë, e Ibni Kudame në "Muginije" thotë: "Në ruqu duhet shqiptuar tri herë "Subhane rabbije-l-a'la". Ai që këndon edhe ndonjë dua, ka bërë mirë, sepse kështu, nganjëherë, ka vepruar edhe Pejgamberi a.s.". Ebu Hanife, Ibrahim Nehaiu, Hasan Basriu, Ebu Jusufi dhe Muhammedi shqiptimin e teksteve të lartpëmendur në ruqu nga tri herë, gjegjësisht në sexhde e konsiderojnë sunnet, kurse disa autorë të devotshëm këtë e konsiderojnë shkallë më të ulët të ruqisë së kryer si duhet, gjegjësisht sexhdes; shkallë të mesme kur shqiptohen pesë herë, e shkallë më të përsosur, kur shqiptohen nga 9 apo 11 herë. Ebu Hanife preferon që shprehjet e përmendura të shqiptohen prej 3-10 herë. kurse Ebu Jusufi dhe Muhammedi nga 7 herë. Disa juristë të shkollës hambelije, konsiderojnë se forma më e ulët e ruqisë së përsosur dhe sexhdes është kur në to shqiptohen shprehjet e bëra shprehi dhe duatë aq sa është kënduar Kur'an duke qëndruar në këmbë. Ibni Mes'udi dhe halifja Ali thënie e përmendura i kanë shqiptuar nga tri herë, e halifja Umer nga pesë herë. Imam Ahmedi dhe Is-haku shqiptimin e këtyre duave e konsiderojnë detyrë të shkallës së dytë (vaxhib) dhe kush i len pas dore me qëllim, namazin e ka të prishur, e harresa e rastësishme përmirësohet me sehvi sexhde. Ibni Hazmi thotë që tespihu bën pjesë në detyrat e domosdoshme (farz), por nëse nuk shqiptohet nga harresa, bëhet vetëm sehvi sexhdja.

- Pejgamberi s.a.v.s. kur shqiptonte "Semi-allahu li men hamideh", thoshte edhe "All-llahumme rabbena ve lekel-hamd". Kur Pejgamberi s.a.v.s. binte ne ruqu dhe ngrinte kokën (nga sexhdja) e shqiptonte tekbin edhe kur drejtohej nga të dy sexhdet, shqiptonte "All-llahu ekber".

باب فضل اللهم ربنا لك الحمد

٧٩٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ مُتَّى عَنْ أَبِي صَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِذَا قَالَ الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ فَقُولُوا : اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ ، فَاهِ مَنْ وَاوَقَّ قَوْلَهُ قَوْلَ اللَّائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا قَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ »

**Rëndësia e të shqiptuarit
"All-llahumme rabbena lekel-hamd"**

796. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtij Maliku, ky nga Sumejji, ai nga Ebu Salihu, ndërsa ky nga Ebu Hurejre r.a. se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Kur imami shqipton "Semi-allahu li men hamideh", ju thuani "All-llahumme rabbena lekel-hamd", sepse atij, të cilit i përputhet shqiptimi i këtij teksti me shqiptimin e melaqeve, do t'i falen mëkatet e vogla (të bëra ndaj All-llahut).¹¹⁰

باب ٧٩٧ - حَدَّثَنَا مُعَاذُ بْنُ فَضَالَةَ قَالَ حَدَّثَنَا هِشَامٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ « لِأَقْرَبِ صَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ . فَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَقْنُتُ فِي رَكْعَةِ الْأُخْرَى مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَصَلَاةِ الْمَشَاءِ وَصَلَاةِ الصُّبْحِ بَدَا مَا يَقُولُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ ، فَيَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَسْأَلُ السُّكَّرَ »

797. Na ka treguar Muadh b. Fedale, këtij Hishami, nga Jahjai, ai nga Ebu Seleme, ndërsa ky nga Ebu Hurejre që ka thënë:

"Vërtet për afërsisht do t'ua paraqes namazin e Pejgamberit s.a.v.s." Ebu Hurejre e këndonte "Kunut dovën" në reqatin e fundit të

110 Pjesën e parë të duasë së ruqesë e shqipton imami e pjesën e dytë xhemati që merr pjesë në faljen e përbashkët. Kur njeriu falet vetë, e shqipton të tërë në vete.

namazit të drekës, jadisë dhe sabahut pasi që e shqiptonte "Semiall-llahu li men hamideh", atëhere lutej për besimtarët dhe i mallkonte pabesimtarët.¹¹¹

٧٩٨ - **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ عَنْ خَالِدِ الْحَذَّاءِ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ «كَانَ الْقَنُوتُ فِي الْغَرْبِ وَالشُّجْرِ»**

798. Na ka treguar Abdullah b. Ebu-L-Esvedi, këtij Ismaili, ky nga Halid el-Hadha', ai nga Ebu Kilabe, kurse ky nga Enesi r.a. që ka thënë:

"Kunut duaaja" këndohej (në fillim të Shpalljes) në namazin e akshamit dhe të sabahut".

٧٩٩ - **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ نُسَيْمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْجَمِيرِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَحْيَى بْنِ خَلَّادٍ الزُّرْقِيِّ عَنْ أَبِيهِ عَنْ رِيفَاعَةَ بْنِ رَافِعِ الزُّرْقِيِّ قَالَ «كُنَّا يَوْمًا نَصَلِّيُ وَرَاءَ النَّبِيِّ ﷺ ، فَلَمَّا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَالَ «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ ، قَالَ رَجُلٌ وَرَاءَهُ : رَبَّنَا وَذَلِكَ الْحَمْدُ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مَبَارَكًا فِيهِ . فَلَمَّا انصَرَفَ قَالَ : مَنْ الْمَدْحُ كَلِمٌ ؟ قَالَ : أَنَا . قَالَ : رَأَيْتُ بَعْضَهُ وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَتَّبِعُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلٌ»**

799. Na ka treguar Abdullah b. Meslerne, nga Maliku, ai nga Nuajm b. Abdullah - Muxhmiri, ky nga Ali b. Jahja b. Hal-lad ez-Zureki, ai nga babai i tij, ndërsa ky nga Rifat b. Rafi' ez - Zureki që ka thënë:

111 Kunut - duaaja këndohet vetëm në vitër - namaz drejtpërdrejt para ramjes në ruqu. Ky është qëndrimi i Ebu Hanifes, halifes Umer, Ali dhe shumë as-habeve, ndërsa Imam Ahmedit dhe disa juristë ia lënë dëshirës së falësit, që ta këndojë kunut - duanë para ose pas kryerjes së ruqusë.

Ahmedi dhe Is-haku konsiderojnë që Kunuti nuk këndohet në farzin e sabahut, kurse Sufjan Thevriu shton: "Për atë që e këndon është bukur, e për atë që nuk e këndon është mirë".

Tehaviu thekson që Pejgamveri a.s. një kohë ka kënduar "Kunutin" për mallkimin e armiqve të vet dhe kur u çlirua nga ata, e ka ndërprerë atë këndim.

Ibni Umrei thotë që Pejgamberi a.s. kë kënduar "Knutin" në ditët e para të Shpalljes dhe e ka ndërprerë këndimin me Shpalljen e ajetit: "Lejse leke minel emri shej'en...", "Ti nga ajo nuk ke asgjë, edhe po të falen ose po të dënohen, ata janë mëkatarë të mëdhenj", (Ali Imran, 128). Këtë mendim e kishte edhe Abdu-r-Rahman b. Ebu Bekri.

Veprimin e kundërt të Ebu Hurejres juristët e shpjegojnë me atë se ai nuk ka ditur për derogimin e këtij veprimi, të pranuar me Shpalljen e mëvonshme.

- Kemi falur një ditë (akshamin) pas Pejgamberit s.a.v.s dhe kur e ngriti kokën nga ruqiu, shqiptoi "Semi-llahu li men hamideh", kurse një njeri prapa tij tha: "Rabbena ve lekel-hamd, hamden kethiren tajjiben mubareken fihi", d.m.th.: "Sunduesi ynë, Ty të qoftë lavdi, lavd shumë e të sindqertë, përplotë të mira!"

Kur ai u kthye kah masa, tha: "Kush e shqiptoi atë fjali?"

- Unë - tha (ai njeriu).

- I kam parë tridhejtë meleqe duke nxitaur cila prej tyre do ta regjistrojë e para - tha Pejgamberi s.a.v.s.¹¹²

باب الإطمانينة حين يرفع رأسه من الركوع
وقال أبو حميد: رفع النبي ﷺ واستوى حتى يعود كل تقار مكاته
٨٠٠ - حدثنا أبو الوليد قال حدثنا شعبة عن ثابت قال « كان أنس يَنْتُ لنا صلاة النبي ﷺ ، فكان يُصلي ، وإذا رفع رأسه من الركوع قام حتى يقول قد نسي »

Të qetësuarit e falësit kur e ngret kokën nga ruquja

Ebu Humejdi thotë: "Pejggamberi s.a.v.s. drejtohej ashtu që çdo pjesë e kurrizit të kthehej në vend të vet".

800. Na ka treguar Ebu-l-Velidi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga Thabiti, i cili ka thënë:

- Enes (b. Maliku) duke na e përshkruar namazin e Pejgamberit s.a.v.s. ka thënë: "Falej ashtu që, kur e ngrihte kokën nga ruquja, qëndronte aq saqë do të mendonim se ka harruar sexhden".

112 Nga hadithi mund të përfundohet:

- për shqiptimin e tahmidit pas ruqisë pason shpërblimi i posaçëm nga All-llahu xh.sh.
- duke e kryer aktin fetar lejohet të ngrihet zëri, nëse kjo nuk do ta pengojë tjetërkend në punën e tij.

٨٠١ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ ابْنِ أَبِي لَيْلَى عَنِ الْبَرَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ رُكُوعُ النَّبِيِّ ﷺ وَسُجُودُهُ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَبَيْنَ السُّجُودَيْنِ قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ ۝

801. Na ka treguar Ebu-l-Velidi, këtij ia ka transmetuar Sh'be nga Hakemi, ai nga Ibnu Ebi Lejli, ndërsa ky nga Ber' r.a. i cili ka thënë:

"Ruquja e Pejgamberit s.a.v.s., sexhdja e tij, të ndenjurit kur ngrihej nga ruquja dhe të ndenjurit ndërmjet dy sexhdeve të namazit kanë qenë gati përafërsisht të njëjta (nga gjatësia)"

٨٠٢ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ كَانَ مَالِكُ بْنُ الْحَوَارِثِ يُرِينَا كَيْفَ كَانَ صَلَاةُ النَّبِيِّ ﷺ ، وَذَلِكَ فِي غَيْرِ وَقْتِ صَلَاةٍ : فَمَكَنَ الْقِيَامَ ، ثُمَّ رَكَعَ فَأَمْسَكَ الرُّكُوعَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَأَنْصَتَ هُنَيْئَةً . قَالَ : فَصَلَّى بِنَا صَلَاةَ شَيْخِنَا هَذَا أَبِي بُرَيْدٍ ، وَكَانَ أَبُو بُرَيْدٍ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ اسْتَوَى قَاعِدًا ، ثُمَّ تَهَيَّأَ ۝

802. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, këtij ia ka transmetuar Hammad b. Zejdi nga Ejjubi, ai nga Ebu Kilabi që ka thënë:

"Malik b. Huvejrihi na ka treguar (shfaqur) çfarë ka qenë namazi i Pejgamberit s.a.v.s., e kjo ishte jasht kohës së namazit; u ngrit dhe qëndroi në këmbë, pastaj ra në ruqu dhe bëri ruqunë, pastaj e ngriti kokën dhe qëndroi pak drejt. Pastaj, thotë Kilabe, na e fali namazin e këtij plaku tonë (imamit) Ebu Burejdes. Ndërsa, Ebu Burejde, kur e ngrinte kokën nga sexhdja e dytë, qëndronte pak në ndejë dhe pastaj ngrihej (në reqatin tjetër)".

باب يهوى بالتكبير حين يسجد

وقال نافع: كان ابن عمر يضع يديه قبل ركبته

٨٠٣ - حدثنا أبو الهيثم قال حدثنا شعيب عن الزهري قال أخبرني أبو بكر بن عبد الرحمن بن الحارث بن هشام وأبو نذلة بن عبد الرحمن أن أبا هريرة كان يكبر في كل صلاة من المكتوبة وغيرها في رمضان وغيره فيكبر حين يقوم، ثم يكبر حين يركع، ثم يقول سمع الله لمن حمده، ثم يقول ربنا ولك الحمد قبل أن يسجد، ثم يقول الله أكبر حين يهوى ساجداً، ثم يكبر حين يرفع رأسه من السجود، ثم يكبر حين يسجد، ثم يكبر حين يرفع رأسه من السجود ثم يكبر حين يقوم من الجلوس في الاثنين، ويقفل ذلك في كل ركعة حتى يفرغ من الصلاة، ثم يقول حين ينصرف: والذي نفسي بيده، إني لأقربكم شهاً بصلاة رسول الله ﷺ. إن كانت هذه أصلاته حتى تارق الدنيا.

Në sexhde shkohet me tekbir

Ndërsa Nafiu thotë: "Ibni Umeri i vënte (në tokë) duart e veta para gjunjëve".

803. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtij Shuajbi nga Zuhriu, këtij ia ka kumtuar Ebu Bekir b. Abdu-r-Rahman b. Harith b. Hisham dhe Ebu Seleme b. Abdu-r-Rahman, që Ebu Hurejre ka shqiptuar tekbirin në çdo namaz të detyrueshëm dhe të padetyrueshëm gjatë kohës së ramazanit dhe pa ramazan. Shqiptonte tekbirin kur donte të hyjë në namaz. Shqiptonte kur binte në ruqu, pastaj thoshte "Semiall-llahu li men hamideh", kurse para se të binte në sexhde, shqiptonte "Rabbene leke-l-hamd", pastaj thoshte "All-llahu ekber", kur binte në sexhde, e po ashtu edhe kur ngrinte kokën nga sexhdja. E shqiptonte tekbirin edhe kur e bënte sexhden (e dytë) e edhe kur e ngrinte kokën nga ajo sexhde. Tekbirin e shqiptonte edhe kur ngrihej nga ndeja pas reقاتit të dytë. Kështu vepronte në çdo reقات derisa e kryente namazin. Kur kthehej kah masa, thoshte: "Pasha Atë, në dorë të të cilit është shpirti im, unë për afërsisht ua kam shfaqur namazin e Pejgamberit s.a.v.s.. Ky, vërtet ka qenë namaz i tillë i Ebu Hurejres derisa e ka lëshuar dynjanë, thonë Ebu Bekër b. Abdurra-rrahmani dhe Ebu Seleme.

٨٠٤ - قالوا : وقال أبو هريرة رضي الله عنه « وكان رسول الله ﷺ - حين يرفع رأسه يقول : سميع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد - يدعو رجال فيسميهم بأسمائهم فيقول : اللهم أنجز الوليد بن الوليد و سلمة بن هشام وعياش بن أبي ربيعة والمستضعفين من المؤمنين ، اللهم اشدد وطأتك على مضر ، واجعلها عليهم سيناً حسنى يوسف . وأهل المشرق يومئذ من مضر مخالفون له »

804. Ebu Hurejre r.a. gjithashtu ka thënë: "Kur Pejgamberi s.a.v.s. e ngrinte kokën nga ruqaja, shqiptonte "Semiall-llahu li men hamideh, rabbena ve lekel-hamd", bekonte disa njerëz, i zuri në gojë me emra dhe tha: "O Zot, shpëtoje Velid b. Vehidin, Seleme b. Hishamin, Ajjash b. Ebu Reb'an dhe besimtarët tjerë të pafuqishëm. O Zot, shtojte presionin te (fisi) Mudar dhe jepu vite me uri si viti i Jusufit (a.s.)!"

Popujt e lindjes kanë qenë atëhere në grindje me fisin Mudar.¹¹³

113 Velid ibni Velidi është vëllai i prijësit të njohur ushtarak Halid b. Velidit. Idhujtarët e kanë nxënë Velidin në Bedër, dhe e kanë sjellur në Meke ku e kanë munduar. Në emër të lirimt të tij Pejgamberi a.s. në namaz ka kënduar Kunut dovën dhe më në fund është liruar dhe ka ikur në Medine.

Seleme ibni Hishami është ndër mekasit e parë që ka pranuar Islamin. Është shpërngulur në Etiopi, më vonë është kthyer në Meke, është munduar, ndjekur dhe burgosur; rreth vitit të 4 -të sipas hixhrietit, ka ikur në Medine, ka marrë pjesë në betejën Mut'i e është vrarë në luftën në Exhnadejn.

Ajjash ibnu Ebi rebia është vëllai i Ebu Xhehlit për nga nëna si edhe Seleme ibni Hishami. Është ndër mekasit e parë që pranoi Islamin. Ebu Xheheli e ka torturuar dhe e ka burgosur, por më në fund ka ikur në Medine. Ka ndërruar jetë në betejën në Jermuk.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- Tekbiri shqiptohet me rastin e hyrjes në namaz dhe kalimit prej një pjese të namazit në tjetrën; ai shqiptohet gjatë lëvizjes kalimtare. Kështu, tekberi i ruqisë fillon të shqiptohet me fillimin e ramjes (përkuljes) dhe tërhiqet derisa falësi të bjerë në ruqu. Tekbiri i sexhdes fillon të shqiptohet me fillimin e ramjes në sexhde dhe zgjat derisa balli ta prekë tokën kur vazhdon të shqiptohet citati i caktuar i tespahit. Tekbiri, për ngjritje nga ndeja e parë, fillon të shqiptohet prej fillimit të ngritjes deri te drejtimi i plotë në këmbë. Maliku dhe Umer ibnu Abdu-l-Azizi shqiptimin e këtij tekberi e preferojnë kur të qëndrojnë në këmbë.

٨٠٥ - حَدَّثَنَا هَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ بْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ الزُّهْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ « سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَنْ قُرَيْشٍ - وَرَبَّنَا قَالَ سُفْيَانُ مِنْ قُرَيْشٍ - مُجِيشَ شِقَّةِ الْأَيْمَنِ ، فَدَخَلْنَا عَلَيْهِ فَعَرَدُّهُ ، فَخَفَرَتِ الصَّلَاةُ فَصَلَّى بِنَا قَلِيلًا وَقَمَدْنَا ، وَقَالَ سُفْيَانُ سُرَّةً : صَلَّيْنَا فَعَرَدْنَا ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ قَالَ : إِنَّمَا جُمِلَ الْإِمَامُ إِذْ يُؤْتَمُّ بِهِ ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا ، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا ، وَإِذَا رَفَعَ طَرَفًا فَرَفَعُوا ، وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَهَيِّئُوا : رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا . قَالَ سُفْيَانُ : كَذَا جَاءَ بِهِ مَعْمُرٌ ؟ قُلْتُ : نَعَمْ . قَالَ : لَقَدْ حَفِظْتُ . كَذَا قَالَ الزُّهْرِيُّ وَلَكَ الْحَمْدُ ، حَفِظْتُ مِنْ شِقَّةِ الْأَيْمَنِ . فَلَمَّا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِ الزُّهْرِيِّ قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ وَأَنَا عِنْدَهُ : مُجِيشَ سَأَلَهُ الْأَيْمَنُ »

805. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij disa herë i ka treguar Sufjani, nga Zuhriu, se e ka dëgjuar Enes b. Malikun duke thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. ka rënë nga kali. Nganjëherë Sufjani do të thoshte "është rrëzuar nga kali" dhe ka gërvishtur (qëruar) anën e tij të djathtë. Ne më vonë hymë te ai dhe e vizituam. Në atë (çast) filloi koha e namazit dhe u fal ulur me ne, e u ulëm edhe ne.

Sufjani njëherë ka thënë: "...Edhe ne u falëm ulur". Kur e kreu namazin, tha: "Është emërtuar imami që ata që falen ta ndjekin: kur të shqiptojë ai tekbir, shqiptoni edhe ju, kur bie në ruqu, bini edhe ju, kur të ngrihet, ngrihuni edhe ju; kur të thotë: "Semiall-llahu li men hamid", thuani edhe ju: "Rabbena ve lekel-hamd", ndërsa kur të bie në sexhde, bini edhe ju!"

- Ma'meri e ka transmetuar kështu këtë rast ? - Pyeti Sufjani

- Po - u përgjigj (Ali b. Abdullahu).

- Për Zotin mirë e ka mbajtur në mend, Ma'meri.

Zuhriu e ka transmetuar njëlloj (si edhe Ma'meri): "...ve lekel-hamd".

E kam mbajtur në mend (transmeton Sufjani nga Zuhriu): "... e ka gërvishtur (qëruar) këmbën e vet të djathtë..."

Pasi që dolëm nga Zuhriu, Ibni Xhrejxhi tha: "Edhe unë kam qenë tek ai dhe më ka thënë: "... dhe i ishte gërvishtur këmba e djathtë nën gju..."

باب فضل السجود

٨٠٦ - حدثنا أبو الهيثم قال أخبرنا شبيب عن الزهري قال أخبرني سعيد بن المسيب وعطاء بن يزيد اللبي أن أبا هريرة أخبرهما أن الناس قالوا: يا رسول الله، هل ترى ربنا يوم القيامة؟ قال: هل تمارون في القمر ليلة البدر ليس دونه سحاب؟ قالوا: لا يا رسول الله. قال: فهل تمارون في الشمس ليس دونه سحاب؟ قالوا: لا. قال: فانكم ترونه كذلك، يحشر الناس يوم القيامة فيقول: من كان يعبد شيئاً فلينبس، فمنهم من يتبع الشمس، ومنهم من يتبع القمر، ومنهم من يتبع الطواغيت، وتبقى هذه الأمة فيها منافقوها، فيأتهم الله فيقول: أنا ربكم، فيقولون: هذا مكاننا حتى يأتينا ربنا، فإذا جاء ربنا عرفناه. فيأتهم الله فيقول: أنا ربكم، فيقولون: أنت ربنا، فيدعوم فيضرب الصراط بين ظهراني جهنم، فاكون أول من يجوز من

الرسل بأنته، ولا يسكن يومئذ أحد إلا الرسل، وكلام الرسل يومئذ اللهم سلم سلم. وفي جهنم كلام يمثل شك السدان، هل رأيتم شك السدان؟ قالوا: نعم. قال: فانها مثل شك السدان، غير أنه لا يعلم قدر عظمتها إلا الله، تخلف الناس بأهلها: فمنهم من يؤتى بسله، ومنهم من يخرج كل ثم يتجو. حتى إذا أراد الله رحمة من أراد من أهل النار أمر الله الملائكة أن يخرجوا من كان يعبد الله، فيخرجونهم، ويعرفونهم بأثر السجود، وحرم الله على النار أن تأكل أثر السجود. فيخرجون من النار، فكل ابن آدم تأكله النار إلا أثر السجود، فيخرجون بين النار قيد امتحشوا، فيصيب عليهم ماء الحياة، فينبئون كما تبت الحبة في حبل السيل. ثم يفرغ الله من القضاء بين العباد، ويبقى رجل بين الجنة والنار - وهو آخر أهل النار دخولا الجنة - مقبل بوجهه قبل النار، فيقول: يا رب اصرف وجهي عن النار، قد قسيتي ربها وأحرقني ذكائها. فيقول: هل عسيت إن فعل ذلك بك أن تسأل غير ذلك؟ فيقول: لا وعزتك. فيعطى الله ما يشاء من عهد وميثاق، فيصرف الله وجهه عن النار، فإذا أقبل به على الجنة رأى بهجتها، سكت ما شاء الله أن يسكت، ثم قال: يا رب قد منى عند باب الجنة. فيقول الله له: أليس قد أعطيت الشعوب والميثاق أن لا تسأل غير الذي كنت سألت؟ فيقول: يا رب، لا أكون أشقى خلقك. فيقول: فما عسيت إن أعطيت ذلك أن لا تسأل غيره؟ فيقول: لا، وعزتك لا أسأل غير ذلك. فيعطى ربه ما شاء من عهد وميثاق، فيؤدبه إلى باب الجنة، فإذا بلغ بابها فرأى زهرتها وما فيها من النضرة والسرور فسكت ما شاء الله أن يسكت، فيقول: يا رب أدخلني الجنة. فيقول:

الله : وَمَحَكَ يَا ابْنَ آدَمَ ، مَا أُغْدِرَكَ ! أَلَيْسَ قَدْ أُعْطِيَ الْعَمُودَ وَالْمِثَاقَ أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي أُعْطِيَ ؟ فَيَقُولُ : يَا رَبُّ لَا تَجْعَلْنِي أَشَقِي خَلْقِكَ . فَيَضْحَكُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ ، ثُمَّ يَأْذَنُ لَهُ فِي دُخُولِ الْجَنَّةِ ، فَيَقُولُ : تَمَنُّ ، فَيَتَمَنَّى . حَتَّى إِذَا انْقَطَعَ أَمْنِيَّتُهُ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : مِنْ كَذَا وَكَذَا - أَيْ كَرُمٌ رُبُّهُ - حَتَّى إِذَا انْتَهَتْ بِهِ الْأَمَانِيُّ قَالَ اللَّهُ تَعَالَى : لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ . قَالَ أَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ لِأَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ « قَالَ اللَّهُ : لَكَ ذَلِكَ وَعَشْرَةٌ أَمْثَالَهُ » . قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ : لَمْ أَحْفَظْ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ إِلَّا قَوْلَهُ « لَكَ ذَلِكَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ » . قَالَ أَبُو سَعِيدٍ : إِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ « ذَلِكَ لَكَ وَعَشْرَةٌ أَمْثَالِهِ » .

Rëndësia e sexhdes

806. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtij Shuajbi, ky nga Zuhriu, këtij ia ka kumtuar Seid b. Musejjebi dhe Ata' b. Jezid Lejthiu, që Ebu Hurejre i ka informuar se masa ka pyetur:

- O i Dërguari i All-llahut, a do ta shohim All-llahun tonë në Ditën e Gjykimit?

- A dyshoni ju në hënën e natës së plotë para të cilës nuk ka kurrfarë reje? - Pyeti Pejgamberi s.a.v.s.

- Jo, o i Dërguari i All-llahut - u përgjigjën ata.

- A dyshoni ju në diellin para të cilit nuk ka kurrfarë reje? - pyeti Pejgamberi s.a.v.s.

- Jo - U përgjigjën ata.

Po ju pra, ja kështu, vërtet do ta shihni. Kur masa të mblidhet në Ditën e Gjykimit, ai do të thotë: "Kush kend e ka adhuruar, le ta ndjekë edhe tash!" Atëhere, dikush nga ajo masë do ta ndjekë diellin, dikush do ta ndjekë hënën, dikush shtatoret (edhe shejtanët), e do të mbesin (në vend) këta ithtarët e mi dhe mes tyre munafikët. Pstaj do t'u paraqitet All-llahu e do të thotë: "Unë jam Zoti juaj". Ata, atëhere, do të thonë: "Ky është vendi ynë derisa të na vij Zoti ynë, dhe kur të na vijë Ai ne do ta njohim Atë". Atëhere, vërtet, do t'u paraqitet All-llahu dhe do t'u thotë: "Unë jam Zoti juaj".

- Ti je Zoti ynë - do të përgjigjen ata. All-llahu, atëhere do t'i thërrasë dhe atëhere do të vendoset edhe ura nëpër mes të Xhehennemit dhe unë do të jem i dërguari i parë të cilit do t'i lejohet që me ummetin tim të

kaloj. Atëhere askush asgjë nuk do të flasë pos Pejgamberit a.s. kurse fjalimi i Pejgamberit a.s. do të jetë vetëm: "O Zot, shpëto, shpëto!"

Në Xhehennem do të ketë çengele që i përngjajnë therrave të sa'danit.

A i keni par therrat e sa'danit?

Po - do të përgjigjen ata.

- Ja pra ato janë si therrat e sa'danit, pos që madhësinë e tyre nuk e din askush pos All-llahut, ato do ta rrëmbejnë masën sipas veprave të tyre dhe disa do të jenë të shkatërruara për shkak të veprave të tyre, ndërsa disa të copëtuar dhe pastaj të shpëtuar. All-llahu kur don t'ua tregojë Mëshirën e vet disa personave në Xhehennem, ai do t'u urdhërojë meleqeve t'i nxjerrin, e i nxjerrin ata të cilët e kanë adhuruar All-llahun. Melaqet do t'i nxjerrin në saje të gjurmëve të sexhdeve të namazeve, kurse All-llahu ia ka ndaluar Zjarrit të Xhehennemit ta djeg gjurmën e sexhdeve. Kështu ata do të dalin nga Xhehennemi. Zjarri i Xhehennemit gëlltit të gjitha organet e njeriut, pos vendeve me gjurmë të sexhdeve. Mëkatarët do të dalin nga Xhehennemi krejtësisht të djegur dhe te ata do të derdhet uji i jetës dhe do të fillojë të gufojë siç gufon kokrra në lymën që ka sjellur vërshimi. Atëhere All-llahu do ta përfundojë gjykimin ndërmjet robërve dhe do të mbetet vetëm një njeri ndërmjet Xhennetit dhe Xhehennemit. Ai është njeriu i fundit i Xhehennemit, i cili do të duhej të hyjë në Xhennet i kthyer me fytyrë kah Xhehennemi dhe do të thotë: "O Zoti im, largoje fytyrën time nga Xhehennemi, më ka helmuar era e tij, e më ka djegur flaka e ashpër!"

- Nëse të mundësohet kjo, mos do të kërkosh t'i ndoshta edhe diçka tjetër? - do të përgjigjet All-llahu.

- Jo, për nderin Tënd - do të përgjigjet ai. Atëherë, All-llahu do t'i jep çka të dojë nga premtimi dhe marrëveshja dhe do t'ia largojë fytyrën nga zjarri.

Pasi që e ktheu kah Xhenneti dhe ai pa bukuritë e tij, do të heshtë aq sa të dojë All-llahu të heshtë, e pastaj do të thotë: "All-llahu im, më afro vetëm deri te dera e Xhennetit!"

All-llahu do t'i përgjigjet: "A nuk e ke dhënë tashmë premtimin dhe obligimin se nuk do të kërkosh asgjë përpos asaj që tashmë ke kërkuar!"

- O Zoti im, - dot të thotë ai - mabase, nuk jam, krijesa Yte më fatkeqe?

All-llahu do t'i thotë: "Mos, dnoshta, nëse të jepet kjo, do të kërkosh edhe diçka tjetër?"

- Jo - do të thotë ai - pasha Madhërinë Tënde, nuk do të kërkuj asgjë po asaj. Ai, pastaj do t'i japë All-llahut, betimin dhe obligimin të cilin do ta dojë Ai dhe pastaj do ta ofrojë te dyert e Xhennetit. Kur të vijë te dyert e Xhennetit, e sheh shkëlqimin e tij, gjelbërimin e gjithanshëm dhe gëzimin, do të heshtë aq sa të dojë All-llahu e pastaj do të thotë: "O Zoti im, më fut në Xhennet!"

All-llahu i Madhërueshëm do të thotë: "I mjeri ti, njeri! ke bërë deklaratë të çuditshme. A nuk ke dhënë premtimin dhe detyrimin që nuk do të kërkosh asgjë tjetër po asaj që tashmë të është dhënë!"

- O Zoti im - do të thotë ai - mos më bënë krijesën Tënde më fatkeqe!

Shumë i larti All-llah qeshet me te, e pastaj i lejon hyrjen në Xhennet dhe do t'i thotë: "Kërko ç'të duash tjetër!"

Ai do t'i paraqesë dëshirat e veta dhe kur përfundojnë dëshirat e tij, Shum i Larti All-llahu i Madhërueshëm do t'ia përkujtojë të gjitha ato një nga një dhe kur të mbarojnë ato dëshira, All-llahu i Madhërueshëm do të thotë: "Do t'i kesh të gjitha ato e edhe më shumë".

Ebu Seid Hudriu i ka thënë Ebu Hurejres r.a. që Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "...All-llahu i Madhërueshëm do të thotë: " I ke marrë të gjitha ato e edhe dhjetë herë më tepër". Lidhur me këtë Ebu Hurejre ka thënë: "Unë nga Pejgamberi s.a.v.s. kam mbajtur ndër mend vetëm deklaratën "...I ke të gjitha ato dhe me to edhe aq".

Ebu Seid (Hudriu) parapë ka thënë: "E kam dëgjuar duke thënë: "I ke të gjitha ato dhe dhjetë herë më shumë".¹¹⁴

---

114 Dy verzionet e fjalisë përfunduese të hadithit kanë lindur për shkak se Pejgamberi a.s. të parën e ka thënë sipas logjikës së njeriut të thjeshtë, e të dytën më vonë në harmoni me Shpalljen.

Të pamurit All-llahut në Ditën e Gjykimit është fakt i verifikuar me Kur'an: "Vuxhuhun jevmeidhin nadiretun ila rabbiha nadhiretum...", d.m.th. " Disa fytyra atë ditë, do të jenë

të gëzueshme (dhe) do ta shikojnë Zotin e vet..." (el-Kijame, 22-23).

Përfaqësuesit e të gjitha shkollave ortodokse konsiderojnë se besimtarët do të kenë mundësi ta shohin All-llahun nën kushtet dhe zakonet e botës së ardhshme.

Mushebbihët dhe keramitët këtë mendim e pranojnë vetëm pjesërisht, e mu'tezilët e hedhin tërësisht duke u mbështetur në ajetin: "La tudrikuhu-l-eb-saru ve huve judriku-l-eb-sar...", d.m.th.: "Atë nuk munden ta shohin sytë, e Ai i përfshin shikimet..."(el-En'am, 103).

Përfaqësuesit e mësimi ortodoks ajetin e lartshenuar e interpretojnë: "All-llahun nuk mund ta përfshijnë tërësisht sytë e njerëzve, e Ai të tyre mundet".

Mu'tezilët theksojnë ajetin: "Len terani vela kinin-dhur ilel xhebeli fe inistekarre mekanaehu fe sevfe terani..." d.m.th. "Nuk do të më shohësh ti, por shiko atë kodër e kur do të stabilizohet (mund të rrij) në vendin e vet, edhe ti do të më shohësh..." (El-A'raf, 143).

Përfaqësuesit e medhhebeve të pranuar tërheqin vërejtjen që ajeti i përmendur ka të bëjë me kushtet e jetës së kësaj bote dhe nuk përjashtohet mundësia e pamjes së All-llahut në Botën e ardhshme.

Mu'tezilët theksojnë edhe ajetin: "Ve ma kane li besherin en jukel-limehull-llahu il-la vahjen ev min verai hixhabin..." d.m.th. "Njeriut i ka hije të bisedojë me All-llahun vetëm më anë të Shpalljes ose prapa grilës ose t'ia dërgojë të dërguarin e vet (melaqen)..." (esh-Shura, 51)

Mirëpo, ajeti ka të bëjë me format e ndryshme të Shpalljes të cilën All-llahut xh.sh. ua ka çuar (dhënë) të dërguarve të vet në kushte të kësaj bote materiale, ndërsa me kushtet e jetës jomateriale do të ketë mundësi të pamjes edhe të qenive jomateriale.

Namazi është forma më ideale e besnikërisë ndaj All-llahut xh.sh. Pejgamberi a.s. thotë: "Besimtari më i afërt të all-llahu xh.sh. është kur është në sexhde".

Ura e Siratit është lidhëse e dy botërave e cila e vë në dukje rrugën jetësore të njeriut prej lindjes deri në varr dhe provat për të cilat duhet përkatitur më parë.

Apologjetët mendojnë se ajo është ura nëpër zjarr, më e hollë se qimja e më e mprehtë se tehu i shpatës në të cilën njerëzit do të merren në pyetje për besimin në All-llahun xh.sh., për lutjet fetare, obligimin për t'i ndihmuar të rrezikuarit, për agjërimin e ramazanit, për vizitën Qabes, për marrjen e abdestit sipas rregullit, për pastrimin pas marrëdhënieve seksuale dhe për mbajtjen e higjienës së trupit.

Ekzistimi i kësaj ure nuk është në harmoni me ligjet e kësaj bote, por nuk është e domosdoshme të jetë në kundërshtim me ligjet e botës së ardhshme. Ligjet dhe kushtet e jetës ndërkontinentale në rruzullin tokësor nuk janë të njëjtë. Ka shumë bimë dhe kafshë të cilat jetojnë, rriten dhe shumohen në një kontinent e në tjetrin thahen dhe vdesin. Kushtet jetësore të bimëve dhe botës së kafshëve shpesh ndryshojnë edhe ndërmjet regjioneve të ngushtë. Duke shikuar në kushte vetëm të jetës tokësore na shpie te përfundimi se është e pamundur të jetosh jashta tokës dhe këtë të mos e mbikqyrin si të vërtetë as që do të besonim se ajo ekziston. Realiteti i detyron njerëzit të pranojnë se jeta në ujë dhe në tokë numerikisht është më e shumtë dhe më e llojlojshme sesa në tokë.

باب يُدِي ضَبْعِهِ وَيُجَاقِي فِي السُّجُودِ

٨٠٧ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنِي بَكْرُ بْنُ مُضَرَ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ ابْنِ هُرْمُزٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكِ بْنِ بُحَيَّةٍ « أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَّجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضُ إِبْرَاهِيمَ »
وقال الألب: حَدَّثَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ أَخُوهُ

**Falësi në sexhde i vë në veprim muskujt dhe
e largon stomakun nga kofshët**

807. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, këtij Bekër b. Mudari nga Xha'feri, ai nga Ibni Hurmuzi, ky nga Abdullah b. Maliku dhe Ibni Buhajne që

Jeta dhe ndërtimi i botës ujore dhe nëntoksore i është përshtatur nevojave të vërteta dhe gjendjeve në të cilat ato kafshë janë dhe lëvizin. Kafshët e ujit shumohen dhe zhvillohen në ujë, lëvizin dhe jetojnë në të, e njeriu mbytet.

Kur mund të jenë kaq të ndryshme kushtet e jetës në planetin tonë, atëhere është e qartë se ato janë edhe më të ndryshme dhe më të dallueshme në trupat tjerë qiellorë. Ajo që është e pamundur, sipas ligjeve të jetës në planetin tonë, në tjetrin kjo është dukuri normale. Për shembull, njeriu i rëndë 50 kg. në tokë lëviz normalisht. Në hënë, ku pesha specifike është dhjetë herë më e vogël, ai do të ishte i rëndë 5 kg. dhe do të fluturonte si zog, do të ecte nëpër pe të trashë e litar të hollë, do të rrinte në degë të drunjve, do të flinte e pushonte në strofultat e veta e të ngjashme. Në planetin më të vogël, i njejtë njeri do të ishte i rëndë sa flutura dhe do të lëvizte nëpër perin më të hollë me grupin e moshatarëve të tij. Mirëpo, po të kalonte ai njeri në diell, ai në saje të fuqisë së peshës specifike dhjetëfish më të rëndë të diellit, në të do të vinte 500 kg.; nuk do të mundej më të qëndrojë në këmbë e as të lëvizë si më parë, atë barra e vet personale do ta fuste në ropulli të diellit, do ta grimconte ose do ta sheshojë.

Njeriu në tokë i kalon urat me kushte të caktuar. Nuk mund të shkojë për pe e litar, sepse e tërheq fuqia e rëndë e tokës. Sa të jetë njeriu më i plotë, aq më tepër e tërheq toka. Mirëpo, mbi hapësirën e sferës jonizuese dhe jashtë largësisë së arritshme të fuqisë tokësore, dominon gjendje e papeshueshme. Në atë sipërfaqe pesha (e rëndë) e objekteve tokësore dhe e njerëzve shkrihet dhe nuk ekziston. Aty mund të lëvizë çdokush pa bazë të fortë nën këmbë dhe pa ajër rreth vetit. Lëvizja dhe kalimi i njeriut e edhe popullit nëpër pe të hollë nën ato kushte është më e lehtë dhe më e sigurtë, sesa kalimi nëpër ura betoni në sipërfaqe të tokës sonë. Këtë e kanë vërtetuar astronautët sovjetikë dhe amerikanë në vitin 1965, kur në prani të njerëzve të tokës kanë dalur nga kabinat e raketave të tyre dhe kanë lëvizur (ecur) nëpër kosmos si nëpër tokë.

Ligjet e botës së ardhshme gjithsesi do t'i përgjigjen nevojave të saj. Numerikisht të shumtë dhe llojshmëria e atyre ligjeve është shenjë e mençurisë dhe madhësisë së Krijuesit të tyre, e moskuptimi ynë shenjë e përkufizueshmërisë mendore.

Pejgamberi s.a.v.s. i ndante duart (nga brinjët) gjatë të falurit aq sa dukej të bardhit e trupit të sjetullave të tij.

Lejthi ka thënë: "Kështu, njëlloj mua më ka treguar Xha'fer b. Rebia".

باب يستقبل بأطراف رجليه القبلة . قاله أبو حميد الساعدي عن النبي ﷺ

Falësi majat e gishtave të këmbëve i orienton kah kibla

Këtë e ka deklaruar Ebu Humejd es-Saidiu duke transmetuar nga Pejgamberi s.a.v.s.

باب إذا لم يتم السجود

٨٠٨ - حدثنا الصلت بن محمد قال حدثنا مهدي عن واصل عن أبي وائل عن حذيفة رأى رجلاً لا يتم ركوعه ولا سجوده ، فلما قضى صلاته قال له حذيفة : ما صليت . قال وأحسبُه قال : ولو مت مت على غير سنة محمد ﷺ

Moskryerja me rregul e sexhdes

808. Na ka treguar Sallt b. Muhammedi, këtij Mehdiu, nga Vasili, ai nga Ebu Vaili, ky nga Hudhejfe që ka parë një njeri i cili nuk i ka bërë me rregull ruqunë e as sexhdet, andaj, kur e kreu namazin e vet, Hudhejfe, i ka thënë:

"Ti nuk je falur!"

Mendoj, thotë (Ebu Vaili) se ka thënë: "Po të vdisje në këtë rrugë, ti nuk do të vdisje në rrugë dhe drejtim të Muhammedit s.a.v.s.".

باب السجود على سبعة أعظم

٨٠٩ - حدثنا قبيصة قال حدثنا سفيان عن عمرو بن دينار عن طلوس عن ابن عباس « أمر النبي ﷺ أن يسجد على سبعة أعضاء ، ولا يكف شعراً ، ولا ثوباً : الجبهة ، واليدين ، والركبتين ، والرجلين »

Kryerja e sexhdes me shtatë eshtra (organe)

809. Na ka treguar Kabise, këtij Sufjani nga Amër b. Dinari, ai nga Tavusi, e ky nga Ibni Abbasi:

"I është urdhëruar Pejgamberit s.a.v.s. të bëjë sexhde me shtatë organe të trupit dhe të mos i mbledh (tërheq) flokët e as petkun, dhe ate: me ball, me duar (shuplaka), me gjunjë dhe me këmbë (me shputa)".¹¹⁵

115 Sipas mendimit të Imam Ahmedit, Is-hakut, Shafiut dhe Buhariut në sexhden e atij që nuk marr pjesë cilado pjesë e organeve të përmendura, ai namazin nuk do ta ketë të plotfuqishëm.

Sexhdja duhet bërë me ballë, e edhe me hundë që hyn në atë të preferueshme, Neveviu thotë: "Të bësh sexhden me shtatë organe të përmendur në hadith është detyrë e domosdoshme (farz), dhe ate me tërë ato organe si edhe me ballin e hundën bashkarisht".

Fytyra gjatë kryerjes së sexhdes duhet të jetë e zbuluar.

Ebu Hanife dhe Ebu Kasimi, njëri ndër juristët e drejtimit malikij, konsiderojnë se namazi është i plotfuqishëm, kur sexhdja bëhet qoftë me ballë, qoftë me hundë. Ndërsa Imam Ahmedit dhe Ibni Habibi e konsiderojnë si detyrë të domosdoshme (farz) ta bësh sexhden njëkohësisht edhe me ballë edhe me hundë.

Juristët e shkollës hanefite vërejnë se kjo nuk mund të përfundohet nga hadithi i përmendur dhe se balli me hundën bëjnë një organ me emrin "fytyrë". Hunda dhe balli po të konsideroheshin organe të veçanta, Pejgamberi a.s. në vend të shprehjes "shtatë" do të thoshte "me tetë...". Eshtat e hundës fillojnë nga vetullat, e mbarojnë mbi nofullën e epërme. Balli dhe hunda janë të lidhura ndër veti dhe munden, pa dyshim, të konsiderohen si një organ i trupit.

Majat e gishtave të këmbëve duhet të jenë të lidhur me tokën, e në mënyrë të njëjtë edhe gjunjtë dhe bërrylat.

Janë të ndryshme mendimet e shkollave të drejtësisë rreth domosdoshmërisë së bërjes së sexhdes me ballë dhe hundë njëkohësisht ose vetëm me njërin prej tyre.

Juristët e shkollës hanefite thonë se në hadith është e urdhëruar kryerja e sexhdes me ballë i cili është vetëm pjesë e fytyrës dhe kur balli mund të shërbejë në emër të fytyrës, atëherë ashtu mund të shërbejë edhe hunda. Prandaj, kush e bën sexhden vetëm me hundë, namazin e ka të plotfuqishëm. Hunda, pa dyshim, se është pjesë e fytyrës si edhe balli, mirëpo, të kufizosh bërjen e sexhdes vetëm me hundë, hyn në veprime të qortueshme.

Tahaviu në "Tehdhibu-l-athar" thotë: "Balli dhe hunda janë të statusit të njëjtë". Tavusi i pyetur për kryerjen e sexhdes me hundë, është përgjigjur: "A nuk është hunda pjesë përbërëse e fytyrës?". Kurse Ibni Sirini është përgjigjur me ajetin:

- A nuk lexon vallë në Kur'an: "Jehirruna lil edhkani suxhxheden...", d.m.th. "Të devotshmit duke bërë sexhde bijnë në nofulla..." (el-Isra', 107).

Në ajet në vend të fytyrës është përmendur nofulla, saktësisht hunda dhe goja, dhe kush bën sexhde All-llahu xh.sh. e lavdëron.

Është e qortueshme që gjatë faljes t'i mbledhësh ose shtrëngosh rrobat ose flokët e gjata t'i lidhësh si bisht; të falesh me këmbë të pantalloneve të përvjelura, me mëngë të përvjelura dhe me flokë të gjata të lëshuara e të shprishura. Sipas mendimit të Ibni Tinit kjo është çështje e traditës së vendit. Nëse masa ashtu vishet atëherë edhe le të falët ashtu.

٨١٠ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِرَاهِيمَ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ عَمْرِو بْنِ طَاوُسٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا
عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « أَمْرُنَا أَنْ نَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ وَلَا نَكْفُفَ تَوْبًا وَلَا شِعْرًا »

810. Na ka treguar Muslim b. Ibrahimimi, këtij ia ka transmetuar Shu'be nga Amri, ai nga Tavusi, ky nga Ibni Abbasi r.a., e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Na është urdhëruar të bëjmë sexhde me shtatë eshtra (organe) dhe të mos i mbledhim petkun dhe flokët".

٨١١ - حَدَّثَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا إِسْرَائِيلُ عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ الْأَنْطَلِيقِيِّ حَدَّثَنَا الْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ - وَهُوَ غَيْرُ كَذُوبٍ - قَالَ « كُنَّا نَصَلُّ خَلْفَ النَّبِيِّ ﷺ ، فَذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ مِنْ حَمِيدِهِ لَمْ يَمْنَحْ أَحَدًا مِنَّا ظَهْرَهُ حَتَّى يَضَعَ النَّبِيُّ ﷺ جَبْهَتَهُ عَلَى الْأَرْضِ »

811. Na ka treguar Ademi, këtij Israili nga Ebu Is-haku, ai nga Abdullah b. Jezid el-Hatmi, këtij i ka treguar Bera' b. Azibi, e ai nuk është rrenacak, dhe ka thënë:

"Ne faleshim pas Pejgamberit s.a.v.s. dhe kur ai shqiptonte: "Semi-all-llahu li men hamideh", askush nga ne nuk do ta lakonte shpinën e vet derisa Pejgamberi s.a.v.s. t'e vejë në tokë ballin e vet".

بَابُ السُّجُودِ عَلَى الْأَنْفِ

٨١٢ - حَدَّثَنَا مُسْلِمُ بْنُ أَبِي أُسَيْدٍ قَالَ حَدَّثَنَا وَحْيِبٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ طَاوُسٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « أَمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ : عَلَى الْجَبْهَةِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ - وَالْيَدَيْنِ - وَارْتِكَابَتَيْنِ وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ ، وَلَا تَكْفِيفَ لِلشَّيْبِ وَالشَّعْرِ »

Duket se halifja Ali, pikërisht para vetë të falurit, i ka zgjidhur flokët e tij të mbledhura mbi qafë duke thënë: "Kjo është shtrojë e shejtanit". Të njëjtën ia ka bërë Ibni Abbasi as-habes Abdullah ibni Harithit dhe i ka thënë: "Kjo është e njëjtë me personin që falet me duar të lidhura prapa".

Flokët në kokë të mashkullit duhet të jenë në pozitë normale. Abdullah b. Umeri e ka parë një njeri që falej me flokë të mbledhura mbi qafë dhe i ka thirrur: "Zgjidhi flokët dhe lëshoi që edhe ato me ty të mund të bëjnë sexhde!"

Duart mund të jenë në dorëza.

Bërja e sexhdes me hundë

812. Na ka treguar Mual-la b. Esemi, këtij Vehejbi, nga Abdullah b. Tavusi, ai nga babai i tij, ndërta ky nga Ibni Abbasi r.a. i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Më është urdhëruar që sexhden ta bëj me shtatë organe (eshtra): me ballë, dhe dha shenjë me dorë në hundën e vet, me dy duar (shuplakat), me gjunjët dhe majat e dy shputave e të mos e shtrëngojë (mbledh) petkun dhe flokët".

باب السجود على الألف والشجود على الطين

٨١٢ - حَدَّثَنَا مُوسَى قَالَ حَدَّثَنَا قَهْمٌ عَنْ يَحْيَى عَنْ أَبِي سَلَمَةَ قَالَ : انطَلقتُ إلى أبي سعيدٍ الخُدريِّ قلتُ ألا تخرجُ بنا إلى النَّخْلِ لتحدِّثَ ؟ فخرجَ . فقال « قلتُ حدِّثني ما سمعتَ مِنَ النَّبِيِّ ﷺ في ليلةِ القَدْرِ ؟ قال : اعتكفَ رسولُ اللَّهِ ﷺ عَشَرَ الأوَّلِ منَ رَمَضانَ واعتكفنا معه ، فأناهُ جبريلُ فقال : إنَّ الذي تَطَلَّبُ أُمَامَكَ . فاعتكفَ العَشرَ الأوسطَ فاعتكفنا معه . فأناهُ جبريلُ فقال : إنَّ الذي تَطَلَّبُ أُمَامَكَ . قامَ النَّبِيُّ ﷺ خطيباً صبيحةَ عَشرِينَ منَ رَمَضانَ قال : مَنْ كانَ اعتكفَ معَ النَّبِيِّ ﷺ فليرجعْ فأني أريتُ ليلةَ القَدْرِ ، وإني نُسِبتُها ، وإنها في النَّشْرِ الأوَّليِّ في وِترٍ ، وإني رأيتُ كأني أسجدُ في طينٍ وماءٍ . وكانت سَقَفُ المَسجِدِ جريدَ النَّخْلِ وما نَزَى في السَّماءِ شيئاً ، فجاءتْ قَرعَةٌ فأمطرتنا ، فصلَّى بنا النَّبِيُّ ﷺ حتى رأيتُ أثرَ الطينِ ولِلاءِ على جبهةِ رسولِ اللَّهِ ﷺ وأرنبته تصدِّقُ رؤيائه ،

Bërja e sexhdes me hundë në baltë

813. Na ka treguar Musai, këtij Hemmami nga Jahjai, ai nga Ebu Seleme që ka thënë:

- Kam shkuar deri te Ebu Seid el-Hudriu dhe kam thënë: "Të lutem që të dalësh me ne te vendi me palme të bisedojmë". Ai doli, dhe unë, thotë Ebu Seleme, i kam thënë:

- Më trego çka ke dëgjuar nga Pejgamberi s.a.v.s. për Lejletu-l-kadrin ?

- Pejgamberi s.a.v.s., tha ai, ishte në i'tikaf dhjetë ditët e para të ramazianit e edhe ne me te ishim në i'tikaf. Pastaj i erdhi Xhibrili dhe tha: "Ajo që e kërkon është para teje". Ai pastaj ndejti në i'tikaf

dhjetëditshin e mesëm. Me te ne i'tikaf ndejtëm edhe ne dhe prapë i erdhi Xhibrili dhe tha: "Ajo që kërkon është para teje".

Pejgamberi s.a.v.s., në mëngjesin e njëzetë të ramazanit, u ngrit dhe tha: "Kush ka qenë në i'tikaf me Pejgamberin s.a.v.s. (d.m.th. me mua) le të kthehet prapë në të. Mua në gjumë më është paraqitur Lejletu-l-Kadri dhe ja, unë e kam qitur mendësh. Ajo, me siguri është njëra nga netët tek të dhjetë ditëve të fundit të ramazanit. Kam parë veten duke bërë sexhde në baltë e ujë".

- Tavani i xhamisë ka qenë me degë të palmes. Atëhere në qiell nuk kemi parë asgjë, e përnjëherë erdhi një re dhe ne u lagëm (nga shiu). Pejgamberi s.a.v.s. u fal me ne, ndërsa unë në ballë të Pejgamberit s.a.v.s. dhe në hapësirë të hundës së tij kam parë gjurmë të baltës dhe të ujit të paratreguar, që e vertetonte vërtetësinë e ëndrrës së tij.¹¹⁶

باب تَقْدِ الثَّيَابِ وَشَدِّهَا

وَمَنْ ضَمَّ إِلَيْهِ تَوْبَهُ إِذَا خَافَ أَنْ تَنْكَشِفَ قَوْدَمُهُ

٨١٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ كَثِيرٍ قَالَ أَخْبَرَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي حَازِمٍ عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ قَالَ «كَانَ النَّاسُ يُصَلُّونَ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَمَا يَدْرُونَ مِنْ الصَّغِيرِ قَلَى رِقَابِهِمْ ، فَقِيلَ لِلنِّسَاءِ لَا تَرَفَعْنَ رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَسْتَوِيَ الرَّجَالُ جُلُوسًا»

Lidhja dhe shtrëngimi i rrobave

Dhe tërheqja e petkut për veti për shkak të frikes që të mos zbulohet vendi i turpshëm.

116 Nga hadithi mund të përfundohet:

- i'tikafi është detyrë e konfirmuar me shariat;
- lejohet të bësh sexhde në baltë, nëse me ballë mund të ndjehet fortësia e tokës. Imam Maliku lejon bërjen e sexhdes vetëm në vend të fortë, e juristët e shkollës malikije lejojnë të bëhet me përkulje (ramje) deri para baltës, nëse gjatë kohës së atij namazi nuk do të mund të gjindej vend i pastër e i terur;
- sexhdja bëhet me lëshimin e ballit në tokë;
- ëndërrat e Pejgamberit a.s. janë realitet;
- udhëheqësit duhet ndihmuar në punët e dobishme për bashkësinë.

814. Na ka treguar Muhammed b. Kethiri, këtij Sufjani nga Ebu Hazimi, ky nga Salih b. Sa'di, i cili ka thënë:

- Masa falej me Pejgamberin s.a.v.s. ashtu që rrobat e tyre (të poshtme) për shkak se ishin të shkurtëra i kanë lidhur pas qafave të tyre, e grave, që faleshin në safin e fundit, u është thënë: "Mos i ngreni kokat tuaja (prej sexhdes) derisa meshkujt të mos barazohen në ndejje!"

باب لا يكف شعراً

٨١٥ - حَدَّثَنَا أَبُو النُّعْمَانِ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادٌ - وَهُوَ ابْنُ زَيْدٍ - عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ عَنْ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ « أَمَرَ النَّبِيُّ ﷺ أَنْ يَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظَمٍ ، وَلَا يَكْفُ تَوْبَهُ وَلَا شَعْرَهُ »

Falësi nuk i shtrëngon (dhe nuk i lidh) flokët e veta

815. Na ka treguar Ebu en-Nu'mani, këtij Hammadi, e ai është Ibni Zejdi, nga Amër b. Dinari, ai nga Tavusi, e ky nga Ibni Abbasi, i cili ka thënë:

"Pejgamberit s.a.v.s. i është urdhëruar të bëjë sexhde me shtatë organe (eshtra) të trupit dhe të mos i shtrëngojë rrobat e flokët e veta".

باب لا يكف توبته في الصلاة

٨١٦ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَّانَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ طَاوُسٍ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةٍ ، لَا أُكْفُ شَعْرًا وَلَا تَوْبًا »

Falësi në namaz nuk i shtrëngon rrobat e veta

816. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Ebu Avane, nga Amri, ai nga Tavusi, ky nga Ibni Abbasi r.a., e ky nga Pejgamberi s.a.v.s. i cili ka thënë:

"Më është urdhëruar të bëj sexhde me shtatë organe (eshtra) të trupit, të mos i tërhek flokët dhe rrobat"

باب التَّسْبِيحِ وَالذُّعَاءِ فِي السُّجُودِ

٨١٧ - حَدَّثَنَا سَدِّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ سُفْيَانَ قَالَ حَدَّثَنِي مَنْصُورٌ عَنْ مُسْلِمٍ عَنْ مَسْرُوقٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ « كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُكثِرُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ : سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي . يُتَأَوَّلُ الْقُرْآنَ »

Tesbihi dhe dua ja në sexhde

817. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai nga Sufjani, këtij Mensuri nga Muslimi, ai nga Mesruku, e ky nga Aishja r.a. e cila ka thënë:

- Në ruqunë dhe sexhden e tij Pejgamberi s.a.v.s. e preferonte shumë të thotë: "Subhanekell-llahumme rabbena ve bi hamdike. All-llahumme-g-firli". Kështu ai pjesërisht e shpjegonte Kur'anin.¹¹⁷

بابُ الْمَكِّ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ

۸۱۸ - حَدَّثَنَا أَبُو الثَّمَانِ قَالَ حَدَّثَنَا سَعْدُ بْنُ أَبِي حَرْبٍ عَنْ أَبِي يُونُسَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ أَنَّ مَالِكَ بْنَ الْحَوَارِثِ قَالَ لِأَهْلِيهِ: أَلَا أَنْبَأُكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ - قَالَ وَذَلِكَ فِي غَيْرِ حِينَ صَلَاةٍ - فَقَامَ، ثُمَّ رَكَعَ فَكَبَّرَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَامَ هُنَيْئَةً، ثُمَّ سَجَدَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ هُنَيْئَةً - فَصَلَّى صَلَاةَ عَمْرِو بْنِ سَلْدَةَ شَيْخِنَا هَذَا - قَالَ أَبُو يُونُسَ: كَانَ يَفْعَلُ شَيْئًا لَمْ أَرَهُمْ يَفْعَلُونَهُ، كَانَ يَقْدُ فِي الثَّلَاثَةِ أَوْ الرَّابِعَةِ ۝

Të ndenjurit ndërmjet dy sexhdeve

818. Na ka treguar Ebu-n-Nu'mani, këtij Hammadi nga Ejjubi, e ai nga Ebu Kilabi që Malik b. Huvejrihi u ka thënë shokëve të tij:

- Keni kujdes, do t'u tregoj (do t'u njoftoj) namazin e Pejgamberit s.a.v.s., e kjo, thotë Ebu Kilabe, nuk ishte në kohë të namazit. U ngrit në këmbë, pastaj ra në ruqu dhe, duke e shqiptuar tekbirin, e ngrit kokën dhe u ndal pak, pastaj ra në sexhde, pastaj e ngriti kokën dhe u ndal pak. Është falur ashtu si të falurit e këtij imami tonë Amër b. Selemes.

Ejjubi ka thënë: "Imami i përmendur bënte diçka çka unë nuk kam parë që ata ta bëjnë atë: ai rrinte pak ulur në fund të reقاتit të tretë, përkatësisht në fillim të reقاتit të katërt".

۸۱۹ - قَالَ: فَأَنْبَأُ النَّبِيَّ ﷺ فَأَقَامَا حِنْدَةً قَالَ: لَوْ رَجَعْتُمْ إِلَىٰ أَهْلِيكُمْ، صَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينَ كَذَا، صَلُّوا صَلَاةَ كَذَا فِي حِينَ كَذَا، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَدِّنْ أَحَدُكُمْ، وَلْيُؤَمِّمْكُمْ أَكْبَرُكُمْ ۝

117 Me fjalinë e fundit hazreti Aishja aludon në ajetin: "Fe sebbih bi hamdi rabbike vestagfirhu", që domethënë: "Me falënderim (me admirim) lavdëroje Zotin dhe nga ai kërko ndjesë(falje)!" (en-Nasër, 3)

819. Tha: pastaj kemi shkuar të Pejgamberi s.a.v.s., kemi qenë tek ai, dhe ai tha: "Kur të ktheheni te familjet tuaja, faleni atë namaz në atë kohë, faleni atë namaz në atë kohë dhe saherë të fillojë koha e cilitdo nga ato namaze, dikush nga ju le ta thërrasë ezanin, e imam le t'u bëhet më i moshuari nga ju!"

۸۲۰ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحِيمِ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو أَحْمَدَ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الرَّزَيْزِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا مِسْقَرٌ
عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى عَنِ الْإِبْرَاهِيمَ قَالَ « كَانَ سُجُودُ النَّبِيِّ ﷺ وَرُكُوعُهُ وَقُؤُودُهُ بَيْنَ السُّجُودَيْنِ
قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ »

820. Na ka treguar Muhammed b. Abdu-r-Rahmani, këtij Ebu Ahmed Muhammed b. Abdullah Zubejri, këtij ia ka transmetuar Mis'ari, nga Hake-mi, ai nga Abdu-r-Rahman b. Ebu Lejli, e ky nga Bera'u që ka thënë:

-Sexhdja, ruquja dhe të ndenjurit e Pejgamberit s.a.v.s. ndërmjet dy sexhdeve kanë qenë përafërsisht të një gjatësie".

۸۲۱ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ عَنْ ثَابِتٍ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ « إِنْ
لَا آوَأَنْ أَصَلَى بِكُمْ كَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ بِصَلَى بِنَا - قَالَ ثَابِتٌ : كَانَ أَنَسٌ يَصْنَعُ شَيْئًا لَمْ أَرَ كَمَ تَصْنَعُونَهُ - كَانَ
إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ قَامَ حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ ، وَبَيْنَ السُّجُودَيْنِ حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ قَدْ نَسِيَ »

821. Na ka treguar Sulejman b. Harbi, këtij Hammad b. Zejdi nga Thabiti, nga Enesi r.a. që ka thënë:

"Nuk ngurroj t'u fali ashtu siç e kam parë Pejgamberin s.a.v.s. të falë me ne. Enesi, thotë Thabiti, ka bërë diçka që nuk kam parë të bëni ju: kur e ngrinte kokën nga ruquja, qëndronte në këmbë aq sa që dikush do të mendonte se e ka harruar sexhden, e ndërmjet sexhdeve prapë aq, sa që njeriu do të mendonte se tashmë e ka harruar (sexhden e dytë)".¹¹⁸

118 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e preferueshem të ndalesh pak ndërmjet dy sexhdeve, kurse Imam Ahmedi preferon edhe kënduarjen e "Rabbigfiri!", d.m.th. "O Zot, më fal!" Ebu Davudi shqiptimin e tekstit të përmedhur e konsideron detyrë të domosdoshme (farz), dhe kush e len me qëllim, namazin e ka të prishur.

Hanefitë konsiderojnë se për qëndrim të tillë nuk ka argument të besueshëm dhe

بَابُ لَا يَنْفَرُشُ ذِرَاعِيهِ فِي السُّجُودِ

وَقَالَ أَبُو حَمِيدٍ: سَجَدَ النَّبِيُّ ﷺ وَوَضَعَ بَدْيِهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَا قَابِضِيهَا

۸۲۲ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ قَتَادَةَ عَنِ السَّيِّدِ بْنِ مَالِكٍ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ «اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا تَبْسُطُوا أَيْدِيَكُمْ ذِرَاعِيهِ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ»

Falësi në sexhde nuk i ven bërrylat në tokë

Ebu Humejdi thotë: "Pejgamberi s.a.v.s. bënte sexhden duke mos i vënë bërrylat e veta në tokë dhe duke mos i tërhequr te vetja".

822. Na ka treguar Muhammed b. Beshshari, këtij Muhammed b. Xhaferi, këtij Shu'be, ky e ka dëgjuar Kataden që transmeton nga Enes b. Maliku e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Bëhuni të përpiktë në kryerjen e sexhdes dhe askush nga ju të mos i hap në tokë bërrylat e veta siç veprojnë qentë.¹¹⁹

بَابُ مَنْ اسْتَوَى قَاعِدًا فِي وَتْرٍ مِنْ صَلَاتِهِ ثُمَّ نَهَضَ

۸۲۳ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ قَالَ أَخْبَرَنَا هُشَيْمٌ قَالَ أَخْبَرَنَا خَالِدُ الْمَذَاهِي عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكُ بْنُ الْحَوَارِثِ اللَّيْثِيُّ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي، فَإِذَا كَانَ فِي وَتْرٍ مِنْ صَلَاتِهِ لَمْ يَنْهَضْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا»

këndimin e duasë së lartpërmendur e prejferojnë vetëm gjatë faljen sipas dëshirës (nafîle) të namazeve të natës.

119 Ti nxjerrësh bërrylat anësh paksa të ngritur nga toka i kontribuon vendosjes më të mirë të ballit në sexhde, qëndrimit më modest dhe evitimit të përtacisë. Nuk është mirë ta lësh pas dore këtë urdhëresë.

Muslimi në "Sahihun" e tij, thekson që Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kur bën sexhde, veri shuplakat në tokë e bërrylat ngrihi pak!"

Disa as-habe janë ankuar te Pejgamberi a.s. për ndejtje të gjatë në sexhde, e ai u përgjigj: "Ndihmohuni me gjunjë!" Prandaj, është e lejuar të mbështetesh me bërryla në gjunjë, nëse kjo do ta lehtësojë qëndrimin në sexhde.

Muslimi në përmbledhjen e tij të haditheve përmend pohimet e Mejmunes:

Pejgamberi a.s. duke bërë sexhde i ka nxjerrë anash bërrylat e vet, e barkun e ka shkëputur nga kofshët që nën te të mund të kalojë bagëtia e vogël, e rritur mesatarisht.

Në "Sahihajn" thuhet: "Kur ka falur, Pejgamberi a.s. i ka ndarë llërët nga brinjët që t'i shihet bardhësia nën sqetull".

Ndejtja në fund të reqatit të namazit tek dhe ngritja

823. Na ka treguar Muhammed b. Sabbahu, këtij Hushejmi, këtë e ka informuar Halid el-Hadha'u, nga Ebu Kilabi, këtij i ka kumtuar Malik b. Huvejrith el-Lejthij që ai e ka parë Pejgamberin s.a.v.s. duke u falur, dhe kur ka qenë në reqatin tek të namazit të tij nuk është ngritur në këmbë menjëherë, por ndreqej pak në ndejtje.¹²⁰

باب كيف يعتمد على الأرض إذا قام من الركعة

٨٢٤ - حَدَّثَنَا مُتَّى بْنُ أَبِي عَدَى قَالَ حَدَّثَنَا وَهَيْبٌ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ «جَاءَنَا مَالِكُ بْنُ الْحَوَيْرِثِ فَصَلَّى بِنَا فِي مَسْجِدِنَا هَذَا قَالَ: إِنْ لَأَصَلِّي بِكُمْ وَمَا أُرِيدُ الصَّلَاةَ، وَلَسْكَنُ أُرِيدُ أَنْ أَرِيَكُمْ كَيْفَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يُصَلِّي. قَالَ أَيُّوبُ فَقُلْتُ لِأَبِي قِلَابَةَ وَكَيْفَ كَانَتْ صَلَاتُهُ؟ قَالَ: مِثْلَ صَلَاةِ شَيْخِنَا هَذَا - بَنِي عَمْرٍو بْنِ سَيْدَةَ - قَالَ أَيُّوبُ: وَكَانَ ذَلِكَ الشَّيْخُ يُسَمُّ التَّسْكِيمَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ عَنِ السَّجْدَةِ الثَّانِيَةِ جَلَسَ وَاعْتَمَدَ عَلَى الْأَرْضِ، ثُمَّ قَامَ.»

Si të mbështetesh në tokë kur ngrihesh nga reqati

824. Na ka treguar Mual-la b. Esedi, këtij Vuhejbi nga Ejjubi, e ai nga Ebu Kilabi që ka thënë:

120 Të qëndruarit e shkurtë pas kryerjes së reqatit të parë dhe të tretë, Maliku e konsideron akt të lavdueshëm.

Tahaviu e pëlqen besueshmërinë e asaj që thekson Buhariu, por konsideron se Pejgamberi a.s. atë e ka bërë për shkak të ndonjë dobësie ose për shkak të ndonjë arsye momentale. Po të ishte e detyrueshme ajo ndejë, Pejgamberi a.s. do ta urdhëronte dhe as-habët e shumtë do t'ia përcillnin të tjerëve.

Tirmidhiu në "Sunenin" e tij nëpërmjet Ebu Hurejres thekson: "Pejgamberi a.s. është ngritur prej sexhdes në këmbë me pjesët e përparme të shputave të tij".

Këtë mendim e pranojnë: Maliku, Evzaiu, Thevriu dhe Ebu Hanifeja, e Imam Ahmedi dhe Ebu Zinadi e fusin në detyrat që janë sunnet.

Ibnu Ebi Shejbe në përmbledhjen e tij të haditheve përmend po atë që e thotë Tirmidhiu duke shtuar: "...e nuk ka ndenjor ulur me atë rast".

Deklarata identike kanë dhënë Umeri, Aliu, Ibni Zubejri dhe Atau.

- Na erdhi Malik b. Huvejrihi, na fali në këtë xhami dhe tha: "Po ju fal, por me këtë nuk synoj namaz të rregullt, por dua t'ju tregoj si e kam parë të falet Pejgamberin s.a.v.s."

- E çfarë ka qenë namazi i Pejgamberit s.a.v.s.? - e kam pyetur Ebu Kilaben, thotë Ejjubi.

- Si namazi i këtij imami tonë, e mendonte në Amër b. Selemen - u përgjigj Ejjubi. Ky imam plotësisht e shqiptonte tekbirin duke kaluar nga një pjesë e namazit në tjetrën, e kur ngrinte kokën nga sexhdja e dytë ulej pak dhe përqëndrohej në tokë e pastaj ngrihej në këmbë.

بَابُ يُكَبِّرُ وَهُوَ يَنْهَضُ مِنَ السُّجُودَيْنِ
وَكَانَ ابْنُ الزُّبَيْرِ يُكَبِّرُ فِي نَهْضَتِهِ

۸۲۵ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَالِحٍ قَالَ حَدَّثَنَا قَلِيحُ بْنُ سُلَيْمَانَ عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ « صَلَّى لَنَا أَبُو سَعِيدٍ ، فَجَهَرَ بِالتَّكْبِيرِ حِينَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ وَبَيْنَ سَجْدَةٍ وَحِينَ رَفَعَ وَحِينَ قَامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ وَقَالَ : هَكَذَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ »

Falësi e shqipton tekbirin duke u ngritur nga sexhdja e dytë

E Ibni Zubejri tekbirin e shqiptonte në të ngritur.

825. Na ka treguar Jahja b. Salihu, këtij Fulejh b. Sulejmani, ky nga Seid b. Hairthi që ka thënë:

- Na ka falur Ebu Seidi dhe çdo tekbir e shqiptonte zëshëm: kur e ngrinte kokën prej sexdhes, kur binte në sexhde, kur ngrihej në këmbë dhe kur çohej nga ndeja e reقاتit të dytë e thoshte: "Kështu e kam parë Pejgamberin s.a.v.s."

۸۲۶ - حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ حَرْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ حَدَّثَنَا غَيْلَانُ بْنُ جَرِيرٍ عَنْ مُطَرِّفٍ قَالَ « صَلَّيْتُ أَنَا وَعِمْرَانُ صَلَاةَ خَلْفِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَكَانَ إِذَا سَجَدَ كَبَّرَ ، وَإِذَا رَفَعَ كَبَّرَ ، وَإِذَا نَهَضَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ كَبَّرَ . فَلَمَّا سَلَّمَ أَخَذَ عِمْرَانُ يَدِي فَقَالَ : لَقَدْ صَلَّى بِنَا هَذَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ ﷺ . أَوْ قَالَ - لَقَدْ ذَكَرْتَنِي هَذَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ ﷺ »

826. Na ka treguar Sulejman b. Harbi këtij Hammad b. Zejdi, këtij Gajlan b. Xheriri, e ai nga Mutarrifi, i cili ka thënë:

- Unë dhe Imrani kemi falur një namaz pas Aliut, birit të Ebu Talibit r.a. dhe sa herë që bënte sexhde shqiptonte tekbir, kur ngrihej (prej sexhdes) shqiptonte tekbir dhe kur ngrihej në këmbë, pas kryerjes së dy reqateve (teshehudit) shqiptonte tekbir.

Kur (Aliu) dha selam Imrani më mori për dore dhe tha: "Ky vërtet na fali namaz të Pejgamberit s.a.v.s.", ose ka thënë: "Ky vërtet më ka përkujtuar namazin e Pejgamberit s.a.v.s.".

بَابُ سُنَّةِ الْجُلُوسِ فِي التَّهْنِيطِ

وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جَلْسَةَ الرَّجُلِ، وَكَانَتْ قَعْبَةً

٨٢٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ يَرَى عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَتَرَبَّعُ فِي الصَّلَاةِ إِذَا جَلَسَ، فَقَطَعَهُ وَأَنَا يَوْمَئِذٍ حَدِيثُ السَّنِّ، قَبَاهِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو وَقَالَ: إِنَّمَا سُنَّةُ الصَّلَاةِ أَنْ تَنْصِبَ رِجْلَكَ الْيُسْرَى وَتُنِيَّ الْيُسْرَى، فَقُلْتُ: إِنَّكَ تَفْعَلُ ذَلِكَ، فَقَالَ: إِنَّ رِجْلًا لَا تَحْمِلَانِي ۝

Mbi mënyrën e të ndenjurit në teshehud

Ummu Derda në namazin e vet rrinte ulur ashtu siç rrin ulur çdo mashkull (njeri), e ajo ka qenë juriste.

827. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, nga Maliku, ai nga Abdu-Rahman b. Kasimi, ky nga Abdullah b. Abdullahu që e ka informuar se e ka parë Abdullah b. Umerin r.a. që gjatë të ndenjurit ulur (që në teshehud) në namaz i kryqëzonte këmbët (shputat), andaj edhe unë kam bërë ashtu, e atëherë kam qenë i ri. Më vonë Abdullah b. Umeri këtë ma ka ndaluar duke thënë: "Sunnet është ta ngrehësh (ngulësh) këmbën tënde të djathtë e të majtën ta dyfishosh (ta lakosh në të djathtë)

- A edhe ti ashtu vepron - thashë.

- Këmbët e mia nuk mund të më mbajnë - tha (Abdullah b. Umeri).¹²¹

121 Rasti i përmendur vërteton që gruaja në teshehud mund të rrijë ulur si mashkulli. Ky

٨٢٨ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ بُكَيْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ خَالِدٍ عَنْ سَمِيدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حَلْحَلَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ . وَحَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ وَيَزِيدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ حَلْحَلَةَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ : أَنَّهُ كَانَ جَالِسًا مَعَ تَقْرِيرٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ ، فَذَكَرْنَا صَلَاةَ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ أَبُو مُحَمَّدٍ السَّاعِدِيُّ وَأَنَا كُنْتُ أَحْفَظُكُمْ لَصَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، رَأَيْتُهُ إِذَا كَبَّرَ جَعَلَ يَدَيْهِ حِذَاءَ مَنْكَبَيْهِ ، وَإِذَا رَكَعَ أَسْكَنَ يَدَيْهِ مِنْ رُكْبَتَيْهِ ، ثُمَّ قَصَرَ ظَهْرَهُ ، فَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ اسْتَوَى حَتَّى يَمُودَ كُلُّ قَهَّارٍ مَسَاكُهُ ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَا قَائِمًا ، وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ ، فَإِذَا جَلَسَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ جَلَسَ عَلَى رِجْلِهِ الْبِئْسَى وَنَصَبَ الْيَمِينِ ، وَإِذَا جَلَسَ فِي الرَّكْعَةِ الْآخِرَةِ قَدَّمَ رِجْلَهُ الْبِئْسَى وَانْصَبَ الْأُخْرَى وَقَدَّمَ عَلَى مَقْعَدَتِهِ . وَسَمِعَ اللَّيْثُ يَزِيدَ بْنَ أَبِي حَبِيبٍ ، وَيَزِيدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ حَلْحَلَةَ ، وَابْنَ حَلْحَلَةَ مِنْ ابْنِ عَطَاءٍ . قَالَ أَبُو صَالِحٍ عَنِ اللَّيْثِ « كُلُّ قَهَّارٍ » . وَقَالَ ابْنُ الْبَارِقِ عَنْ يَحْيَى بْنِ أَيُّوبَ قَالَ حَدَّثَنِي يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ أَنَّ مُحَمَّدَ بْنَ عَمْرٍو حَدَّثَهُ « كُلُّ قَهَّارٍ » .

është qëndrimi i Ebu Hanifes, Nehaiut dhe Enes b. Malikut.

Maliku thotë se gruaja duhet ndenjur ulur në ijë të majtë duke e nxjerrë në anën e djathtë kofshën të mbështetur për trupi, se nuk duhet ndarë kofshët në ruqu, sexhde dhe në ndejë. Safijja, bashkëshortja e Pejgamberit a.s. në teshehud ka ndenjur me këmbë të kryqëzuara, e ashtu kanë vepruar edhe bashëshortet e Ibni Umerit.

Atau dhe Hammadi thonë: Gruaja në ndejë në namaz rrin ulur ashtu si e ka më lehtë" Nga hadithi mund të përfundohet:

- është sunnet që në ndejë të namazit ta drejtosh (ngrehish) shputën e këmbës së djathtë dhe gishtat t'i kthesh kah Kibla, e shputën e të majtës ta kthesh në anën e djathtë. Ky është mendim i Ebu Hanifes dhe i numrit më të madh të juristëve.

Transmetohet se Shafiu ka thënë: "Në ndejë, pas kryerjes së reقاتit të katërt, nxirren të dy shputat në anën e djathtë dhe me ije rrihet ulur në tokë, e në ndejën e parë duhet ndenjur ulur në këmbën e majtë, e të djathtën ta drejtosh". Këtë qëndrim e pranon edhe Imam Ahmedi dhe shton se në ndejë të namazit të sabahut shputat largohen në anë të djathtë.

Taberiu thotë: "E bukur është edhe njëra edhe mënyra tjetër e ndejtjes dhe Pejgamberi a.s. i ka praktikuar të dyjat".

Hanefitë, krahas kësaj që u përmend, i përmbahen edhe dekalartës së Aishes të cilën e ka rregjistruar Muslimi: "Pejgamberi a.s. këmbën e tij të majtë në ndejë në namaz e ka lëshuar e të djathtën e ka drejtuar (ngulë)...".

Gruaja i lakon shputat në anë të djathtë dhe ulet në ije.

Nuk lejohet në ndejë të kryqëzohen këmbët, e veçmas në namazet e detyrueshme. Ibni Mes'udi ka thënë: "Do të doja të rrij ulur në kupëzat e gjunjëve sesa në këmbë të kryqëzuara".

828. Na ka treguar Jahja b. Bukejri, këtij i ka treguar Lejthi, nga Halidi, ai nga Seidi, ky nga Muhammed b. Amër b. Halhale, e ai nga Muhammed b. Amër b. Ata' ; i cili rrinte ulur me një grup as-habësh të Pejgamberit s.a.v.s. dhe ka thënë:

E përmendëm namazin e Pejgamberit s.a.v.s. dhe Ebu Humejd Saidij tha: "Unë më mirë se ju e kam mbajtur në mend namazin e Pejgamberit s.a.v.s. E kam parë kur e ka shqiptuar tekbinin fillestar, duart e veta i ka vënë kundrejt (ndaj) supeve të veta, kur ka qenë në ruqu duart i ka vendosur në gjunj e shpinën e ka lakuar (përkulur) mirë, e kur e ka ngritur kokën është drejtuar aq saqë çdo pjesë e kurrizit është kthyer në vendin e vet, e kur bënte sexhde i vente duart duke mos i hapur e pa i shtrënguar në vete, e majat e gishtave të këmbëve të veta i drejtonte (i kthente) kah Kibla. Kur ulej në teshehud pas kryerjes së dy reqateve të parë, ulej në këmbën e majtë, e të djathtëtën e ka drejtuar në gishta, e kur është ulur pas kryerjes së reqatit të fundit, shputnë e majtë e fuste pak përpara dhe e lëshonte për toke, e tjetrën e drejtonte e ulej."

Në vargun tjetër të transemtuesve, të njëjtin hadith e përcjell Lejthi që e ka dëgjuar nga Jezid b. Ebu Habibi, Jezidi nga Muhammed b. Halhale, e Ibni Halhale nga Ibni Ata'u.

Duek transmetuar nga Lejthi, Ebu Salihu ka thënë: "... të gjitha pjesët e kurrizit...", e Ibni Mubarak duke transmetuar nga Jahja b. Ejubi thotë:

- Na ka treguar Jezid b. Ebu Habibi, që Muhammed b. Amri i ka transmetuar: "... çdo njëra nga pjesët e kurrizit...".¹²²

---

122 Sipas verzionit të Ibni Habbanit hadithi i lartpërmendur mbaron me fjalët: "Shputën e majtë e ka mbajtur pak prapa të lakuar në anën e djathtë dhe ka ndejtë ulur në ijen e majtë", e Tahaviu sipas verzionit të Isait shton: "... Ka dhënë selam së pari në anën e djathtë me fjalët "Selamun alejkum ve rahmetull-llah", e pastaj në të majtë "Selamun alejkum ve rahmetull-llah".

Sipas mendimit të Shafiut mënyrat e të ndenjurit ulur në namazin katër reqatësh nuk janë identike, ndërsa Tahaviu mendon se janë plotësisht identike. Tahaviu krahas kësaj që u theksua e përkrah edhe deklaratën e Vail b Haxherit i cili ka falur pas Pejgamberit a.s. ka thënë: "Kur Pejgamberi a.s. ka ndenjuri në ndejnë e fundit, e ka mbledhur këmbën e majtë dhe në të është ulur, shuplakën e dorës së majtë e ka vënë në kofshë të majtë, e shuplakën e djathtë me llërën në kofshën e djathtë duke i mbërthyer me gishtin e madh

باب من لم ير التَّشَهُدَ الأوَّلَ واجِباً لَأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ وَلَمْ يَرْجِعْ

۸۲۹ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ حَدَّثَنِي عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ هُرْمَسَانَ مَوْلَى ابْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ - وَقَالَ مَرَّةً : مَوْلَى رَيْمَةَ بْنِ الْحَارِثِ - أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ بُحَيْنَةَ وَهُوَ مِنْ أَزْدِ شَنْوَةَ ، وَهُوَ خَلِيفَ ابْنِ عَبْدِ مَنَافٍ ، وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ ، « أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَلَىٰ بِهِمْ النَّظَرَ ، فَقَامَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ لَمْ يَجْلِسْ ، فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ ، حَتَّى إِذَا قَضَى الصَّلَاةَ وَانظَرَ النَّاسَ تَسْلِيمَةً كَبْرًا وَهُوَ جَالِسٌ ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلِّمَ ، ثُمَّ سَلَّمَ »

Për atë që teshehudin e parë nuk e ka konsideruar vaxhib

Sepse Pejgamberi s.a.v.s. nganjëherë është ngritur drejt prej reقاتit të dytë dhe nuk është kthyer (në atë ndejë).¹²³

dhe të vogël të dorës në formë të gjysmërrethit e pastaj ka kënduar "Ettehijjatu...".

Ibnu Ebi Shejbe në përmbledhjen e tij të haditheve nëpërmjet të Vail b. Haxherit thekson: "... Pejgamberi a.s. ka ndenjtur ulur dhe shputën e tij të majtë e ka mbledhur (lakuar), e të djathtën e ka ngritur...".

Në ruqu pozita e kokës duhet të jetë në nivel të shpinës. Mashkulli para shqiptimit të tekbitit fillestar të namazit duart i ngre deri kundrejt veshëve, e gruaja kundrejt supeve. Veprimi i kundërt i Pejgamberit a.s. në hadithin e përmendur ka qenë, për shkak të arsyes personale.

Është e dëshirueshme që majat e gishtave të këmbëve të mbahen gjithnjë të kthyera kah Kibla, e edhe në ndejë ulur nëse kjo është e mundur.

Të gjithë as-habet nuk kanë qenë të njoftuar në mënyrë të njëjtë me rregullat fetare, më të njoftuar kanë qenë ata të cilët janë shoqëruar më shumë me Pejgamberin a.s.

123 Në "Tevhid" thuhet: "Juristët e metropoleve Islame si: Ebu Hanifja, Maliku, Shafiu, Thevriu, Is-haku dhe Lejthi ndejën e parë të namazit katërreقاتësh nuk e konsiderojnë të domosdoshme (farz), ndërsa Imam Ahmed i konsideron të domosdoshëm.

Në komentin "El-Hidaje", thuhet: "Sipas mendimit të Ebu Hanifes ndeja e parë e namazit është vaxhib. Ky është mendim i drejtë dhe i pranuar, e disa e konsiderojnë sunet, që mendojnë se është korrekt".

Muslimi në "Sahihun" e tij nëpërmjet Aishjes thekson se Pejgamberi a.s. ka thënë: "Pas çdo dy reqateve të kryer ka ndejë", e Nesaiu, nëpërmjet Ibni Mesudit thekson: "Pas mbarimit të çdo dy reqateve uluni dhe këndoni "Ettehijjatu"...".

Në saje të asaj që u theksua, shihet se ndeja e parë e namazeve katërreقاتësh është vaxhib, e po të ishte farz Pejgamberi a.s., në rastin e lartshenuar, do të kthehej menjëherë në të. Tejmii thotë se ndeja e parë po të ishte e detyrueshme (farz), ajo nuk do të mund

829. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtë e ka njoftuar Shuajbi, nga Zuhriu që ka thënë:

"Më ka treguar Abdu-r-Rahman b. Hurmuzi, robi i liruar i Benu Abdu-l-Mutalibit, e një herë ka thënë, robi i liruar i Rebia b. Harithit që Abdullah b. Buhajne nga fisi Ezd Shenuet, e ai është mbrojtës i Benu Abdi Menafit, e ai ishte një nga shokët e Pejgamberit s.a.v.s., ka deklaruar që Pejgamberi s.a.v.s. e ka falur me ata drekën dhe pas (kryerjes së) dy reqateve të parë është ngritur pa ndenjtur ulur. Me të është ngritur edhe masa dhe, kur e ka kryer namazin, masa e ka pritur selamin e tij, ai ulur, para se të jep selam, shqiptoi tekbinin, i bëri dy sexhde, e mëpastaj dha selam".¹²⁴

të kompenzohej me sehvi sexhde, por do të duhej të falej namazi përsëri.

124 Nga hadithi mund të përfundohet:

- ndeja e parë në namazet tre dhe katërreqatëshe nuk është gjithësesi e detyrueshme as pjesë kryesore e namazit;

- sehvi sexhdeja bëhet para dhënies së selamit sipas mendimit të Shafiut dhe të disa juristëve.

Ibni Kudame në "Mugnije" thekson: Imam Ahmedi konsideron se të gjitha sexhdet bëhen para selamit pos kur në namaz të shpëton diçka nga harresa dhe kur imami hamendet ose din për vazhibin e lëshuar të namazit.

Imam Maliku thotë që sehvi-sexhdja bëhet para selamit, kur lëshohet vazhibi i namazit, e pas selamit kur në namaz bëhet diçka e tepërt dhe e panevojshme.

Maliku e arsyetoi qëndrimin e vet me hadithin e lartpërmendur të Bahariu dhe me veprimin e Muaviut, i cili, duke i falur si imam, ka harruar të rrijë në ndejën e parë dhe, kur është ngritur në reqatin e tretë, masa ka thirrur: "Subhanall-llah!", por ai ka ndenjtur në këmbë. Më vonë, në ndejën e fundit, e para selamit, i ka bërë dy sexhde, e pastaj ka dalur në minber dhe ka thënë:

- E kam dëgjuar Pejgamberin a.s. duke thënë: "Ai që duke u falur harron diçka nga namazi, le t'i bëjë dy sexhde të këtilla!".

Nuk ka kundërshtime të juristët rreth nevojës dhe mënyrës së bërjes së sehvi-sexhdes, por rreth momentit në cilin është më mirë të bëhet. Hanefitë i pëmbahen deklaratës së Mugire b. Shu'bes të cilën e kanë regjistruar në përmbledhjet e tyre të haditheve: Ebu Davudi, Tahaviu dhe Timidhiu: "Pejgamberi a.s. na ka falur dhe, duke harruar të rrijë në ndejën e parë, u ngrit në reqatin e tretë. Ne atëherë thirrëm: "Subhanall-llah!", por ai e vazhdoi qëndrimin në këmbë. Kur e kreu namazin, dha selam dhe i bëri dy sexhde". Kështu kanë vepruar: Aliu, Sa'd b. ebu Vekkasi, Abdullah b. Mes'udi, Abdullah b. Abbasi, Ammar b. Jaseri, Abdullah b. Zubejri, Enes b. Maliku, Ibrahim Nehaiu dhe Hasan Basriu. Këtë mendim e pranon edhe Sufjan Thevriu.

باب التَّشْهِيدِ فِي الْأَوَّلِ

٨٣٠ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا بَكْرٌ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ رَبِيعَةَ بْنِ الْأَعْرَجِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكٍ

ابْنِ بُحَيْنَةَ قَالَ « صَلَّى بِنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ الظُّمَّرَ ، فَنَامَ وَعَايَهُ جُلُوسٌ ، فَلَمَّا كَانَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَهُوَ جَالِسٌ »

Ndenja dhe të kënduarit në ndejën e parë të namazit

830. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, këtij Bekri, ky nga Xhafer b. Rebia, ai nga A'rexhi, ky nga Abdullah b. Malik b. Buhajne që ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. e ka falur drekën me ne. Pastaj u ngrit e është dashur të bëjë ndejën dhe kur ishte në fund të namazit të vet, i bëri dy sexhde ulur".

باب التَّشْهِيدِ فِي الْآخِرَةِ

٨٣١ - حَدَّثَنَا أَبُو تَيْمٍ قَالَ حَدَّثَنَا الْأَعْمَشُ عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ : قَالَ عَبْدُ اللَّهِ « كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ

النَّبِيِّ ﷺ قُلْنَا : السَّلَامُ عَلَى جِبْرِيلَ وَمِيكَائِيلَ ، السَّلَامُ عَلَى قَلَانٍ وَقَلَانٍ . فَانْتَفَتَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ : إِنْ اللَّهُ هُوَ السَّلَامُ ، فَإِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ : التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ - فَإِنْ كُنْتُمْ إِذَا قُلْتُمْوهَا أَصَابَتْ كُلَّ عَبْدٍ لِلَّهِ صَالِحٌ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ - أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ »

Të ndenjurit e domosdoshëm në fund të namazit

831. Na ka treguar Ebu Nuajmi, këtij A'meshi, nga Shekik b. Seleme që Abdullah b. Mes'udi ka thënë:

- Kur jemi falur pas Pejgamberit s.a.v.s. kemi thënë: "Shpëtimi qoftë mbi Xhibrilin, Mikalin dhe mbi filanin e filanin!" Pastaj, Pejgamberi s.a.v.s. u kthye kah ne dhe tha: "All-llahu është ai që shpëton, dhe kur dikush nga ju falet, le të thotë: "Përsbëndetja, rrespekti, të gjitha lutjet dhe fjalët e mira i takojnë All-llahut. Shpëtimi, mëshira e All-llahut dhe bekimi i tij qofshin mbi ty o Pejgamber ! Shpëtimi i All-llahut qoftë mbi ne dhe mbi të gjithë robët e mirë të All-llahut".

- Kur ta keni shqiptuar këtë, do ta përfshini çdo rob të mirë të All-llahut edhe në qiell, edhe në tokë.

- Dëshmoj se nuk ka Zot, pos All-llahut dhe dëshmoj se Muhammedi është robi i Tij dhe i dërguari i Tij.¹²⁵

باب الدعاء قبل السلام

٨٣٢ - حدثنا أبو الهيثم قال أخبرنا شبيب بن الزهري قال أخبرنا عروة بن الزبير عن عائشة زوج النبي ﷺ أخبرته « أن رسول الله ﷺ كان يدعو في الصلاة : اللهم إني أعوذُ بك من عذاب القبر ، وأعوذُ بك من فتنة المسيح الدجال ، وأعوذُ بك من فتنة الحيا وفتنة المات . اللهم إني أعوذُ بك من المأثم والمغرم . قال له قائل : ما أكثر ما تستميد من المغرم ؟ قال : إن الرجل إذا غرم حدث فكذب ، ووعد فأخلف »

125 Ajni në komentim e tij në Buhari i paraqet tetëmbëdhjetë variante të teshehudit. Variantin e tekstit të transmetuar sipas Abdullah b. Mes'udit e kanë futur në përmbledhjet e tyre të haditheve: Buhariu, Muslimi, Nesaiu, Ebu Davudi, Tirmidhiu, Ibni Maxhe dhe Ahmed b. Hambeli.

Variantin e tekstit të Ibni Abbasit e kanë regjistruar të gjithë muhadithët e mëdhenj pos Buhariut. Varianti i tij i tekstit të teshehudit thekson: "Ettehijjatu-l-mubareketu, ɛssalavatu, ettehijjatu lil-lahi. Esselamu alejke ejjuhennebijju ve rahmetull-llahi ve brekatuhu. Esselamu alejna ve ala ibadil-lahis-salihin. Eshhedu en la ilahe il-lall-llah ve eshedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu".

Teksti i teshehudit të halifes Umer, i dhënë sipas variantit të cilin e ka shënuar Tahaviu: "Ettehijjatu lil-lahidh-dhakijatu, vessalavatu lil-lahi. Esselamu alejke ejjuhennebijju ve rahmetull-llahi ve berekatuhu. Esselamu alejna ve ala ibadil-lahis-salihin. Esh-hedu en la ilahe il-lall-llah ve esh-hedu enne Muhammeden abduhu ve resuluhu".

Teksti i hazreti Aishes fillon me "Bismil-lahi et-tehijjatu lil-lahi..." dhe më i ngjashëm është me teshehudin e Ibni Abdullahut.

Numri më i madh i juristëve i jep përparësi tekstit të teshehudit të cilin e ka theksuar Buhariu nëpërmjet Abdullah ibni Mes'udit sepse vërtetë është konfirmuar që e ka kënduar Pejgamberi a.s.

Burhanuddini në "El-Hidaje" thotë: "Më së miri është të këndosh tekstin e teshehudit të Ibni Mes'udit të cilin Pejgamberi a.s. e ka kënduar edhe ka urdhëruar të këndohët".

Imam Maliku i jep përparësi tekstit të teshehudit të hazreti Umerit në të cilin njerëzit i ka mësuar nga minberi dhe askush nuk i ka bërë asnjë vërejtje.

Ibnu Ebi Shejbe në përmbledhjen e tij të haditheve thekson se Ibni Mes'udi e ka dëgjuar një njeri që tekstin e teshehudit fillon ta këndoje me "Bismil-lah..." dhe ai ia ka tërhequr vërejtjen: "Me bismil-lah fillohet ngrënja e ushqimit".

Shumica e juristëve, këndimin e teshehudit në ndeja e konsiderojnë vaxhib, ndërsa Shafi'u në ndejën e parë e konsideron sunnet, e në të dytën vaxhib, kurse Imam Ahmedi në të parën e konsideron vaxhib, e në të dytën farz.

Sunet është të këndosh teshehudin në vete.

Duaja para të dhënit selam

832. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtij Shujabi, ky nga Zuhriu, këtë e ka njoftuar Urve b. Zubejri nga Aishja, bashëkshortja e Pejgamberit s.a.v.s. e cila njofton që Pejgamberi s.a.v.s në fund të namazit ka kënduar:

"Zoti im, të drejtohem Ty të më ruajsh nga mundimi i varrit! Kërkoj strehim te Ti, nga sprova e Dexhxhallit mashtrues e të verbër! Të drejtohem Ty të më ruajsh nga sprova e jetës së kësaj bote dhe nga sprova e vdekjes (nates së varrit)! Zoti im, të drejtohem Ty të më ruajsh nga mëkatet dhe borxhet!"

Dikush më vonë i ka thënë: "Ah, sa shumë kërkon strehim nga këto!"

- Kur njeriu ka ndërmend të hyjë në borxh, ai falet bindshëm, e më vonë gënjen; premtion e pastaj tradhton - u përgjegj Pejgamberi a.s.

۸۳۳ - وَعَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ « سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِمَسْمُودٍ

فِي صَلَاتِهِ مِنْ فِتْنَةِ الدُّجَالِ »

833. Zuhriu transmeton se e ka informuar Urve, që Aishja ka thënë: "E kam dëgjuar Pejgamberin s.a.v.s. që në namaz të vet kërkon strehim nga Sprova e Dexhxhallit".¹²⁶

126 Është e vërtetuar se çka lexohet në pjesë të caktuar të namazit dhe duaja e thksuar mund të lexohet vetëm në ndejën e fundit pas teshehudit të kënduar. Pejgamberi a.s. ka kërkuar strehim nga katër njolla, pasojat negative të të cilave janë të dëmshme edhe për individin, edhe për shoqërinë. Hadithi na tërheq vërejtjen se kur dhe në emër të çkafit duhet kërkuar ndihmën e All-llahut xh.sh. dhe mbrojtjen e Tij. Ndihma e All-llahut kërkohet vetëm atëhere pas harxhimit të mundit maksimal dhe punës në mënjanimin e sprovimit të shkaktuar.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- dënimi në jetën e varrit është realitet;
- paraqitja e dexhallit ka qenë dhe do të jetë deri në Ditën e Kijametit;
- ndihmën e All-llahut xh.sh. dhe mbrojtjen nga sprovimet e kësaj bote duhet kërkuar kur bëjmë tërë atë që mundemi edhe si individë, edhe si bashkësi. Ndihamat e All-llahut xh.sh. mund të pritët, aq sa njerëzit në punë angazhohen vetë;
- borxhli është shoku i keq që shumëkënd e detyron të rrejë, të mashtrorë, të tradhtorë dhe të bëjë njolla tjera shoqërore;
- sipas mendimit të Ebu Hanifes dhe Ahmedit në namaz është e lejuar t'i lexosh vetëm ato dua të cilat plotësisht përputhen me Kur'anin ose ato që i ka kënduar Pejgamberi a.s..

۸۳۴ - حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ بْنُ سَعِيدٍ قَالَ حَدَّثَنَا اللَّيْثُ عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَبِي الْخَلْبِزِيِّ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : عَلَيَّ دُعَاءُ أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي . قَالَ قُلْ : اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا ، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ .

834. Na ka treguar Kutejbe b. Seidi, këtij Lejthi nga Jezid b. Ebu Habibi, ky nga Ebu-l-Hajriu, ai nga Abdullah b. Umeri, e ky nga Ebu Bekër es-Saddiku r.a. i cili Pejgamberit s.a.v.s. i ka thënë:

- Ma mëso duanë të cilën do ta lexoj në namaz!

- Lexo, i tha Pejgamberi a.s., : "Zoti im, i kam bërë vetit shumë zullum. Ghynahet mund t'i falësh vetëm Ti, andaj më fal dhe më mëshiro! Vërtet Ti je ai që fal, o Mëshirues".¹²⁷

باب مَا يُتَخَيَّرُ مِنَ الدُّعَاءِ بَعْدَ التَّسْبِيحِ ، وَبِئْسَ بَوَاجِبٍ

۸۳۵ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ الْأَعْمَشِ حَدَّثَنِي شَقِيقٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ « كُنَّا إِذَا كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الصَّلَاةِ قُلْنَا : السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ ، السَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ ، قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : لَا تَقُولُوا السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ ، فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ ، وَلَكِنْ قُولُوا : التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ - فَإِنَّكُمْ إِذَا قُمْتُمْ أَصَابَ كُلَّ عِيدٍ فِي السَّمَاءِ أَوْ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ - أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ . ثُمَّ يَتَخَيَّرُ مِنَ الدُّعَاءِ أَحَبَّهُ إِلَيْهِ فَيَدْعُو »

Nuk ka lëshshmeri?

sjell në këtë variantë: "Nuk është mirë në namaz të fusësh të folurit e njerëzve. Namazi është ibadet fetar, në të cilin këndohet vetëm: tespihu, tekbiri dhe citatet nga Kur'ani".

Shafiu dhe Maliku lejojnë këndimin e çdo dua je madje edhe ato të cilat i ngjajnë të folurit e njeriut.

127 Nga hadithi mund të përfundohet:

- me të dijsmrit duhet shoqëruar sa më shumë, këshillat e tyre duhet pranuar dhe zbatuati në praktikë;

- të pranosh dobësinë tënde dhe gjithfuqinë e All-llahut xh.sh. është shprehje e besueshmërisë së njeriut, dhe

- në ndejën e fundit të namazit pas teshehudit të kënduar duhet kënduar duatë e zgjedhura sipas Pejgamberit a.s., ose ato që gjenden në Kur'an.

**Zgjedhja e duasë pas ndejës së fundit
që nuk është vaxhib**

835. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai, ky nga A'meshi, atij i ka treguar Shekiku, nga Abdullahu (b. Mes'udi) që ka thënë:

- Kur ishim në namaz me Pejgamberin s.a.v.s. ne lutnim "Shpëtimi dhe paqa qoftë mbi All-llahun nga robët e Tij! Shpëtimi qoftë mbi filanin e filanin!" Pas kryerjes së namazit, Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë: "Mos thoni shpëtimi mbi All-llahun, sepse All-llahu është shpëtuesi i vërtetë, por thoni: "Përshendetjet, tëh gjitha lutjet dhe fjalët e mira le të jenë për All-llahun! Mëshira e All-llahut dhe bekimi i Tij, qoftë mbi ty o Pejgamber ! Shpëtimi i All-llahut qoftë mbi ne dhe mbi robët tjerë të mirë të All-llahut!"

- Kur të thoni kështu, me këtë do të jenë të përfshirë të gjithë robët në qiell, ose ndërmjet qiellit e tokës.

- Dëshmoj se nuk ka Zot, pos të vetmit All-llah dhe dëshmoj që Muhammedi është rob dhe i dërguari i Tij.

- Pastaj, do ta zgjedhë duanë e cila i pëlqen dhe lutet.

بَابُ مَنْ لَمْ يَمْسَحْ بِجَبْهَتِهِ وَأَنَّهُ حَتَّى صَلَّى

قال أبو عبد الله: رأيتُ الخليليَّ يمتسحُ بهذا الحديثِ أن لا يمسحَ الجبهةَ في الصلاةِ

٨٣٦ - حدثنا مسلمُ بنُ إبراهيمَ قال حدثنا هشامٌ عن يحيى عن أبي سلمة قال سألتُ أبا سعيدٍ الخدريَّ

قال: رأيتُ رسولَ الله ﷺ يسجدُ في الماءِ والعينِ، حتى رأيتُ أثرَ العينِ في جبهتهِ

Mostfshirja e ballit dhe hundës derisa falesh

Ebu Abdullahu thotë: E kam parë Humejdiun që mbështetej në këtë hadith që të mos fshihet balli në namaz.

836. Na ka treguar Muslim b. Ibrahim, këtij Hishami, ky nga Jahjai, ai nga Ebu Seleme që ka thënë:

- E kam pyetur Ebu Seid Hudriun dhe ai tha: "E kam parë Pejgamberin s.a.v.s. duke bërë sexhde në ujë dhe baltë e që madje ia kam parë edhe gjurmën e asaj balte në ballë"

باب التَّسْلِيمِ

٨٣٧ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ هِنْدِ بِنْتِ الْحَارِثِ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ « كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَلَّمَ قَامَ لِلنِّسَاءِ حِينَ يَنْفَضِي تَسْلِيمَهُ ، وَتَسَكَّتَ يَسِيراً قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ » . قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : فَأَرَى - وَاللَّهِ أَعْلَمُ - أَنَّ مُسَكَّتَهُ لِكَيْ يَنْفِذَ النِّسَاءَ قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَنَّ مِنَ الْمَعْرِفَةِ مِنَ الْقَوْمِ

Dhenia e Selamit

837. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Ibrahim b. Sa'di, atij Zuhriu e ky e transmeton nga Hinde b. Harithi që Ummi Selemeja r.a. ka deklaruar:

- Sa herë që Pejgamberi s.a.v.s. jepte selam, gratë, sapo e kryente dhënien e selamit, ngriheshin, e ai, para se të ngrihej, qëndronte edhe pak.

Ibni Shihabi ka thënë: "Më duket, e All-llahu e din më mirë, se ai qëndrimi i tij ka qenë me qëllim që gratë të dalin para se t'i mbërrijë masa e cila e kish kryer namazin.¹²⁸

128 Malîku, Shafi'u dhe Ahmde'i selamin e konsiderojnë pjesë përbërse të namazit, ndërsa juristët e shkollës hanefite e konsiderojnë vetëm sunnet. Ajniu thotë që nuk është e domosdoshme të përfundosh namazin me selam, sepse Pejgamberi a.s. një herë e ka falur reqatin e katërt të drekës dhe pa dhënë selam është ngritur në reqatin e pestë. Kur as-habet ia kanë tërhequr vërejtjen për këtë, ai është ulur dhe ka bërë sehvi-sexhde, e cila sipas rretullit bëhet për lëshime të vogla të namazit.

Ata, që selmain e konsiderojnë farz, mbështeten në hadithin të cilin e ka transmetuar Aliu në këtë variant: "Çelës i namazit është abdesti, tekbiri fillestar, e përfundim është selami". Këtë thënie e ka regjistruar Ebu Davudi në "Sunenin" e tij, e diçka në variante të ndryshme gjindet në përmbledhjet e Ibni Maxhes, Tirmidhiut dhe Hakemit.

Tahaviu, tërheq vërejtjen që hadithi i përmendur, i transmetuar sipas Aliut është deroguar me thënin e mëvonshme të Pejgamberit a.s., gjithashtu të transmetuar sipas Aliut, në të cilën thuhet: "Namazi është i përfunduar kur ngrihet koka nga sexhdja e fundit". Pos kësaj, juristët e shkollës hanefite deklaraten e individit e morën si bazë të detyrës farz, vetëm nëse përmbajtja e saj gjindet edhe në burimet e Islamit.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- imami pas mbarimit të namazit farz do të lëvizë pak në të majtë, që njerëzit që kanë ardhur rishtas të dinë se falja e farzit ka përfunduar dhe të mos shkojnë pas tij;
- imami, pas mbarimit të namazit, menjëherë kthehet në anën e tij të djathtë ose të majtë,

باب يُسَلِّمُ حِينَ يُسَلِّمُ الْإِمَامُ

وكان ابن عمر رضي الله عنهما يستحب إذا سلم الإمام أن يسلم من خلفه

۸۳۸ - حَدَّثَنَا حَبَّانُ بْنُ مُوسَى قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِيعِ

عَنْ حَبَّانَ قَالَ « صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ ، فَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ »

**Kush falet me imam jep salam
kur të japë imami**

Ibnu Umeri r.a. e konsideronte të dëshirueshme që, kur të jep salam imami, të jep salam edhe ai që është prapa tij.

838. Na ka treguar Hbban b. Musai, këtë e ka informuar Abdullah (b. Rebia), këtij ia ka transmetuar Ma'meri nga Zuhejri, ky nga Muhammed b. Rebia, e ai nga Itbani, i cili ka thënë:

"Jemi falur me Pejgamberin s.a.v.s., kurse salam kemi dhënë kur jepte ai.¹²⁹

باب مَنْ لَمْ يَرِدْ السَّلَامَ عَلَى الْإِمَامِ ، وَكَفَى بِسَلَامِ الصَّلَاةِ

۸۳۹ - حَدَّثَنَا حَبَّانُ قَالَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ قَالَ أَخْبَرَنَا مَعْمَرٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الرَّبِيعِ ،

وَرَزَمَ أَنَّهُ عَقَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ ، وَعَقَلَ نَجْمَةَ بَعْثِهَا مِنْ دَلْوٍ كَانَ فِي دَارِهِمْ

**Kush nuk ia ka kthyer selamin imamit e është kënaqur
me selamin e namazit**

839. Na ka treguar Abdani, këtë e ka informuar Abdullahu, atij ia ka kumtuar Ma'meri, nga Zuhriu, i cili ka thënë:

me fytyrë drejt kah xhemati, nëse edhe ata e kanë kryer faljen e tyre. Kush ka shprehi të falë pas farzit nafile, ato duhet falur menjëherë. Pas namazit të përfunduar, është e preferueshme të këndohet një dua e shkurtë, e te iqindija dhe sabahu ajo dua mund të jetë diç edhe më e gjatë. Imami në mihrab. hyn me këmbë të djathtë e del me të majtë.

129 Është e dëshirueshme që xhemati, në faljen me xhemat, të japin salam njëkohësisht me imamin, qoftë edhe ta ndërprejnë këndimin e duasë, e, sipas mendimit të Shafiut, të fillojnë selamin e tyre vetëm atëhere kur imami jep selamin e vet në anën e majtë.

- Më ka informuar Muhammed b. Rebia dhe pohon se e ka mbajtur në mend Pejgamberin s.a.v.s. dhe se ka mbajtur në mend të stërpikurit me ujë që bënte ai nga kova e cila gjindej në shtëpinë (oborrin) e tyre.

٨٤٠ - قال : سمعتُ عتبَانَ بنَ مالكِ الأنصاريِّ - ثمَّ أحدَ بنِي سالمٍ - قالَ « كُنْتُ أُصَلِّي لِقَوْمِي بنِي سالمٍ فَأَبْتُ النَّبِيَّ ﷺ قُلْتُ : إني أَنْكَرْتُ بَصْرِي ، وَإِنَّ الشَّيْئَلَ تَحُولُ بَيْنِي وَبَيْنَ مَسْجِدِ قَوْمِي ، فَوَدِدْتُ أَنَّكَ جِئْتَ فَصَلَيْتَ فِي بَيْتِي مَكَانًا حَتَّى أَتَخَذَهُ مَسْجِدًا . فَقَالَ : أَفْضَلُ إِنْ شَاءَ اللهُ . فَنَدَا عَلَى رَسُولِ اللهِ ﷺ وَأَبُو بَكْرٍ مَعَهُ بَدَأَ مَا اشْتَدَّ النَّهَارُ فَاسْتَأْذَنَ النَّبِيَّ ﷺ فَأَذِنَتْ لَهُ ، فَلَمْ يَجْلِسْ حَتَّى قَالَ : أَيْنَ نَحْبُ أَنْ أُصَلِّيَ مِنْ بَيْتِكَ ؟ فَأَشَارَ إِلَيْهِ مِنَ السَّكَّانِ الَّذِي أَحَبُّ أَنْ يُصَلِّيَ فِيهِ ، فَتَوَضَّأْنَا خَلْفَهُ ، ثُمَّ سَلَّمَ ، وَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ »

840. Ka thënë: "Kam dëgjuar Itban b. Malik - Ensariun e edhe një nga fisi Benu Salim duke thënë: "I kam falur njerëzit e fisit Benu Salim, më vonë kam shkuar të Pejgamberi s.a.v.s. dhe i kam thënë:

- Nuk jam i sigurt në të pamurit tim, e ndërmjet meje dhe xhamisë në të cilën falet masa ime, nga vërshimi vijnë përrenj të përkohshëm, andaj do të doja të vish tek unë dhe të falësh në një vend në shtëpinë (dhomën) time, të cilin do ta merrja si vend të të falurit (tim).

- Do ta bëj këtë, nëse don All-llahu, - tha ai.

Të nesërmen, pasi që zbardhi dita, Pejgamberi s.a.v.s. erdhi tek unë dhe me te Ebu Bekri. Pejgamberi s.a.v.s. kërkoi leje për të hyrë dhe unë i dhashë. As që u ul e më pyeti: "Ku dëshiron të falem në shtëpinë tënde?"

Itbani i dha shenjë në vendin ku do të donte të falej Pejgamberi a.s. Atëhere, ai qëndroi në këmbë, e ne pas tij u renditëm. Pastaj dhe selam e edhe ne dhamë selam kur dha ai".¹³⁰

130 Selami jepet vetëm në anë të djathtë sipas mendimit të juristëve të shkollës malikite, Hasan Basriut edhe të disave të cilët mështrën në deklaratën e Sa'd ibni Vekkasit: I Dërguari i All-llahut në fund të namazit e ka bërë një selam me fjalët: "Es-selamu alejkum".

Selam duhet dhënë në anë të djathtë e të majtë sipas mendimit të juristëve të shkollës hanefite dhe shafije dhe numrit më të madh të cilët theksojnë pohimin e Abdullah b. Mubarekut: "Pejgamberi a.s. ka dhënë selam në anën e djathtë dhe të majtë".

باب الذكر بعد الصلاة

841 - حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ نَصْرِ بْنِ نَصْرِ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّزَّاقِ قَالَ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ أَبِي مَتْعَبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ أَخْبَرَهُ أَنَّ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ « أَنْ رَفَعَ الصَّوْتِ بِلَا كَرِيهٍ حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ - كَانَ عَلَى صِدْقِ النَّبِيِّ ﷺ »
 وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ « كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انصَرَفُوا بِذَلِكَ إِذَا سَمِعْتُهُ »

Dhikri pas namazit

841. Na ka treguar Is-hak b. Nasri, këtij Abdu-r-Rezaku, këtij Ibnu Xhurejxhi, këtij Amri, se Ebu Ma'bedi, robi i liruar i Ibni Abbasit, e ka informuar, që ngritja e zërit gjatë dhikrit, kur ta kryej masa namazin e detyrueshëm, ka qenë qysh në kohën e Pejgamberit s.a.v.s

Ibni Abbasi gjithashtu, thotë: "E di mirë kur rrotulloheshin, ngase atë (dhikër) e kam dëgjuar".¹³¹

842 - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَمْرٍو قَالَ أَخْبَرَنِي أَبُو مَتْعَبٍ مَوْلَى ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ « كُنْتُ أَعْرِفُ انْقِضَاءَ صَلَاةِ النَّبِيِّ ﷺ بِالْمَكْتُوبَةِ بِالْمَكْتُوبَةِ »

842. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij i ka treguar Sufjani, këtij Umeri këtij Ebu Ma'bedi nga Ibni Abbasi r.a. i cili ka thënë:

Kjo ka qenë praktikë e halifes Ebu Bekër, Ali dhe e shumë as-habëve.

Autori i veprës "El-Hidjae" thotë: "Të shqiptosh selam me tekstin e konfirmuar është vazhë sipas mendimit të juristëve të shkollës hanefite", e në "Mugnij" thuhet: "Është sunnet të shqiptosh "Es-selamu alejkum ve rahmetull-llahi" në çka mund të shtohet edhe "ve berakatuhu", por më mirë është të mos bëhet kjo".

131 Është mirë dhe e preferueshme që pas namazit të përfunduar të hiqet tespila. Shafi'u konsideron që Pejgamberi a.s. ka bërë dhikër me zë pas namazit vetëm që me te t'i mësojë të tjerët. Këtë ai nuk e ka bërë gjithmonë, sepse ky dhikër nuk është pjesë përbërëse e namazit.

Kujtimi i Ibni Abbasit rrjedh nga ditët e fëmijërisë së tij, kur ka falur diku në safat e fundit dhe nuk ka marrë pjesë rregullisht në faljen me xhemat të namazit.

"E di që namazi i Pejgamberit s.a.v.s. kryhej me tekbir (dhikër)".

۸۱۳ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ قَالَ حَدَّثَنَا مُعْتَمِرٌ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ سَمِيِّ عَنْ أَبِي سَالِحٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ «جَاءَ الْفُقَرَاءُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا «ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ مِنَ الْأَمْوَالِ بِالذَّرَجَاتِ الْعُلَى وَالنَّسِيمِ الْأَتِيمِ : يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي ، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ ، وَلَمْ تَنْضَلْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ يَحْسُبُونَ بِهَا وَيَتَمَيَّرُونَ ، وَيُجَاهِدُونَ وَيَتَصَدَّقُونَ . قَالَ : أَلَا أُحَدِّثُكُمْ بِأَسْرٍ إِنْ أَخَذْتُمْ بِهِ أُدْرِكْتُمْ مِنْ عِقَابِكُمْ ، وَلَمْ يُدْرِكْكُمْ أَحَدٌ بَعْدَكُمْ ، وَكُنْتُمْ خَيْرَ مَنْ أْتَمَّ بَيْنَ ظَهْرَانِيهِ ، إِلَّا مَنْ عَمِلَ مِثْلَهُ : تَسْبُحُونَ وَتَحْمَدُونَ وَتُكَبِّرُونَ خَلْفَ كُلِّ صَلَاةٍ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، فَاجْتَمَعْنَا بَيْنَنَا : فَقَالَ بَعْضُنَا نُسَبِّحُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، وَنُحْمَدُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ ، وَنُكَبِّرُ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ . فَرَجَعْتُ إِلَيْهِ ، قَالَ : قَوْلُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ حَتَّى يَكُونَ مِنْهُمْ كَلِمٌ ثَلَاثٌ وَثَلَاثُونَ »

843. Na ka treguar Muhammed b. Ebu Bekri, këtij ia ka transmetuar Mu'temir b. Ubejdullahu, ai nga Sumejji, ky nga Ebu Salihu e ai nga Ebu Hurejre r.a. i cili ka thënë:

- Kanë ardhur fukaratë te Pejgamberi s.a.v.s dhe i kanë thënë: "Njerëzit me shumë pasuri kanë arritur (te Zoti) në pozita të larta dhe me kënaqsi të përhershme: falen siç falemi edhe ne, agjërojnë siç agjërojmë edhe ne dhe kanë tepricë të pasurisë me të cilën bëjnë haxhxin dhe umren, bëjnë luftën (xihad) dhe ndajnë sadakan.

- Dëgjoni, tha Pejgamberi a.s.! Do t'u tregoj diçka, e nëse pranoni, do ta arrini atë që u ka kaluar dhe nuk do të mund t'u arrijë askush. Ju do të jeni më të mirët që do të gjendeni mes tyre, pos atyre që do të punojnë kështu njëlloj; që pas çdo namazi të kryer të shqiptoni nga 33 herë "Subhanall-llah", "Elhamdulil-lah" dhe "All-llahu ekber".

Ndërmjet nesh, thotë Ebu Hurejra, pastaj lindën mospajtime dhe dikush nga ne tha: "Do të shqiptojmë 33 "Subhanall-llah", 33 herë "elhamdulil-lah" dhe "All-llahu ekber" 34 herë". Pastaj i jam drejtuar Pejgamberit a.s. dhe ai më tha: "Do të thuash "Subhanall-llah", "Elhamdulil-lah" dhe "All-llahu ekber" derisa të bëhet për çdonjërin nga ato 33 (shqiptime)".¹³²

132 Ka shumë hadithe lidhur me dhikrin e lartpërmendur. Abdullah b. Umeri ka thënë si vijon:
- Njerëzit e varfër e të devotshëm i janë ankuar Pejgamberit a.s. për përparësinë e të

pasurve dhe kanë thënë: "I Dërguari i All-llahut, ata besojnë si edhe ne, agjërojnë ashtu siç agjërojmë edhe ne, e veç kësaj kanë llojloj pasurish, të cilën e ndajnë në emër të sadakasë, i ndihmojnë farefisit të tyre të varfër dhe japin në rrugë të All-llahut, kurse ne këtë nuk mund ta bëjmë".

- Dëgjoni, - ka thënë Pejgamberi a.s. - do t'u njoftoj për punët të cilat nëse i punoni do të keni shpërblimin e tyre. Pas përfundimit të namazit, shqiptoni nga 11 herë "Subhanall-llah", "Elhamdulil-lah" dhe "All-llahu ekber" dhe "La ilahe il-lall-llah".

Ata e kanë bërë këtë, por ua kanë përcjellë edhe të pasurve, kështu që edhe këta e kanë bërë këtë dhe të varfërit vijnë të Pejgamberi a.s. duke i thënë: "Vëllezërit tanë të pasur bëjnë atë që edhe ne bëjmë".

- Kjo është bekim i All-llahut dhe Ai ia jep kujt të dojë - u përgjigj Pejgamberi a.s.

Ebu Davudi dialogun e përmendur më parë e paraqet të njëjtë si teksti i Buhariut dhe thotë: "... e tekbiri 33 herë dhe e kryen dhikrin e vet me fjalët "la ilahe il-lall-llah vahdehu la sherike lehu lehu-l-mulku ve lehu-l-hamdu ve huve ala kul-li shej'in kadir", do t'i falen të gjitha gjynahet e vogla të bëra ndaj All-llahut, po edhe në i pastë si shkumba e detit".

Rreth numrit të shqiptimit të tespihit, mendimet e juristëve janë të ndara. Në thënien e Ebu Hurejres përmendet numri 33 herë, e në pohomin e Zijad b. Thabitit 25 tespihe.

Nesaiu thekson se Zejd ibni Thabiti ka thënë:

- Ju është urdhëruar as-habeve që pas kryerjes së namazit të shqiptojnë "subhanall-llah", "el-hamdulil-lah" dhe "all-llahu ekber" nga 33 herë. Më vonë, një ensariut në gjumë i është thënë: "Pejgamberi a.s. ju ka urdhëruar juve që pas namazit të shqiptoni tespih 33 herë, tahmid 33 herë, e tekbir 34 herë".

- Po - ka thënë Ensariu.

- Shqiptoni të gjitha nga 25 herë dhe në fund thuani: "La ilahe il-lall-llah vahdehu la sherike lehu, lehu-l-mulku ve lehu-l-hamdu ve huve ala kul-li shej'in kadir".

Të nesërmen ky Ensariu ka shkuar te Pejgamberi a.s., ia ka treguar ëndrrën e vet, e ai i ka thënë: "Shqiptoni ashtu!".

Sipas deklaratës së Enes b. Malikut, shprehjet e tespihut shqiptohen nga 10 herë. Këtë variant e paraqesin edhe Tirmidhiu dhe Nesaiu në përmbledhjet e tyre të haditheve duke theksuar se Ummi Selemeja ka ardhur te Pejgamberi a.s. dhe ka thënë: "I Dërguari i All-llahut, ma mëso tekstin e duasë të cilën do ta këndoj unë pas mbarimit të namazit!"

- Shqipto, - ka thënë ai, - tespihun 10 herë, tahmid 10 herë dhe tekbir 10 herë!

- Mirë - u përgjegj ai.

Nesaiu, Tirmidhiu dhe Ibni Maxhe në Sunenet e tyre, nëpërmjet Abdullah b. Umerit pohojnë që Pejgamberi a.s. ka thënë:

- Muslimani, i cili i ka dy cilësi, do të hyjë në Xheennet: iman të mirë dhe pas mbarimit të namazit të shqiptojë tespih 10 herë, tahmid 10 herë dhe tekbir 10 herë, e që bëjnë 150 fjali në ditë, e në peshojë te All-llahu 1.500.

Ka hadithe të cilët rekomandohet shqiptimi i fjalive të cekura të tespihut nga 60 e 70 herë. Dekralatat e Pejgamberit a.s. gjithmonë kanë qenë të përshkuara me mençuri dhe me qëllime edukative në përputhje me kohën dhe me veçoritë psikologjike të njerëzve. Atyre

٨٤٤ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يُوسُفَ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مُعْمِرٍ عَنْ وَرَادِ بْنِ كَاتِبِ الْغُبَرِيِّ بْنِ شُبَةَ قَالَ « أَمَلْتُ عَلَى الْغُبَرِيِّ بْنِ شُبَةَ - فِي كِتَابِي إِلَى مُعَاوِيَةَ - أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحُدُودُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ ، وَلَا مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ »
وقال شُبة عن عبد الملك بهذا عن الحكم بن القاسم بن مخيمرة عن وراذ بهذا . وقال الحسن : الجَدُّ غِنَى

844. Na ka treguar Muhammed b. Jusufi, këtij Sufjani, ky nga Abdu-l-Melik b. Umejri, ai nga Verr-rradi, qatibi (shkruesi) i Mugir b. Shubes, i cili thotë:

- Mugire b. Shu'be më ka diktuar letrën për Muaviun që Pejgamberi s.a.v.s. pas çdo namazi të detyrueshëm, në kohë të caktuar e ka shqiptuar: "Nuk ka Zot, pos një All-llahu të vetëm. Ai nuk ka shok. Atij i takon i tërë pushteti dhe lavdimi dhe ai për çdo gjë është i fuqishëm (me ndikim)".

- Zoti im, atë që ia ke dhënë dikujt, atë nuk mundet askush ta ndalojë, e as të japë atë që ke ndaluar, e pasuria të pasurit nuk do t'i sjellë dobi te Ti, por veprat e mira.

të sapoislamizuarve ju ka preferuar që në ditë të shqiptojnë tespih nga 6 herë, të tjerëve nga 10 e disave nga 11 tespihe.

Të devotshmëve Pejgamberi a.s. u preferon shqiptimin e 25 tespihëve në ditë, duke menduar nga një tespih në orë dhe një për ndonjë lëshim eventual. Njerëzve materialisht të rregulluar dhe të devotshmëve ju ka preferuar shqiptimin e atyre fjalive nga 33 herë, që shuma e përgjithshme arrin në 99, e ky është numër i ermave të bukur të All-llahut. xh.sh.

Sipas kësaj që u paraqit, numri i shqiptimeve të tespihut, tahmidit, dhe tekbirit nuk është i detyrueshëm. Kjo shihet nga deklarata e Pejgamberit a.s. të cilën Muslimi nëpërmjet të Ebu Hureres e sjell në këtë variant: "Ai që në mëngjes dhe mbrëmje shqipton nga 100. herë "Subhanall-llah" dhe "el-hamdulil-lah", në Ditën e Gjykimit nuk do të vijë askush me asgjë më të vlefshme se ai, pos atij që ato thënie i ka shqiptuar edhe më shumë".

Nga hadithi mund të përfundohet:

- në punimin e veprave të mira duhet bërë gara. Shpërblimi është adekuat me mundin e shpenzuar dhe rezultatin e punës;

- tespihu dhe dhikret tjera më së miri është t'i bësh mbas kryerjes së namazit;

- t'jua kesh zili njerëzve me qëllim të mirë, në punimin e veprave të mira nuk është e ndaluar duke dashur që në to edhe të tjerët të imitohen (të merren si shembull).

Këtë hadith Shu'be e ka transmetuar nga Abdu-I-Meliku, e edhe nga Hakemi, e ai nga Kasim b. Muhajmiri, e ky nga Verr-rradi.

Hasan (Basriu) thotë: "Xheddun", (domethënë) pasuri".¹³³

باب يستقبل الإمام الناس إذا سلم

٨٤٥ - حَدَّثَنَا مُوسَى بْنُ إِسْمَاعِيلَ قَالَ حَدَّثَنَا جَرِيرٌ بْنُ حَازِمٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو رَجَاهٍ عَنْ سُمْرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ

قَالَ «كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا صَلَّى صَلَاةً أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ»

**Imami me të dhënë selam do të kthehet
kah të pranishmit**

845. Na ka treguar Musa b. Ismaili, këtij Xherir b. Hazimi, këtij Ebu Rexhai nga Sumere b. Xhundebi i cili ka thënë:

"Sa herë që Pejgamberi s.a.v.s. falte cilindo namaz, ai kthehej me fytyrë kah ne".

٨٤٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنْ صَالِحِ بْنِ كَيْسَانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ بْنِ

تَسْمُودٍ عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجَمَلِيِّ أَنَّهُ قَالَ «صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحَدِيثِ يَبْدِئُ - عَلَى آثَرِ سَمَاءَ كَانَتْ مِنَ

اللَّيْلِ - فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ : هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ؟ قَالُوا : اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ . قَالَ : أَصْبَحَ

مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ : فَأَمَّا مَنْ قَالَ : مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ . وَأَمَّا

مَنْ قَالَ : يَتَوَهَّأُ كَذَا وَكَذَا فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ »

133 Mugire në atë kohë ka qenë guvernator i Kufes. Muaviu e ka pyetur se çka ka kënduar Pejgamberi a.s. pas dhënies së selamit dhe ai menjëherë ia ka dërguar përgjigjen e sipërshtuar që ishte e njejtë me mendimin e Muaviut.

Është mirë dhe e preferueshme krahas trespikut të zakonshëm të shqiptohen bile nga 33 herë thëniet e zakonshme të përmendura.

Nesaiu në "Sunenin" e tij, nëpërmjet Ukbe b. Amrit thekson që Pejgamberi a.s., pas kryerjes së namazit, ka kënduar suret Mu'avvedhetejn, e ato janë suret "El-Felek" dhe "En-Nas", me të cilat përfundon Kur'ani.

Ebu Umame ka transmetuar që Pejgamberi a.s. ka thënë: "Për atë që pas përfundimit të namazit këndon Ajet-i kursin dhe suren El-Ihlas, nuk ka pengesa për hyrje në Xhennet".

Rreth kësaj teme ka shumë hadithe, e qëllim kanë zhvillimin e ndjenjave të devotshëmisë dhe të respektit ndaj All-llahut xh.sh.

846. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, nga Maliku, ai nga Salih b. Kejsani, ky nga Ubejdullah b. Abdullah b. Utbe b. Mes'udi, ai nga Zejd b. Halid exh-Xhuhejniu, i cili ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. na e ka falur namazin e sabahut në Hudejbi pas shiut që ra atë natë. Pasi që e kreu namazin, u kthye kah masa e pranishme dhe tha: "A e dini çka u ka thënë Zoti juaj?"

- All-llahu dhe i Dërguari i Tij e dinë më së miri atë - u përgjigjën ata.

- Dikush nga robët e mi ka gdhirë besimtar, e dikush pabesimtar dhe ai që thotë: "Jemi lagur me Mirësinë dhe me Mëshirën e Tij", ai beson në Mua, e nuk beson në yll. Mirëpo, ai që thotë: "Jemi lagur për shkak ta atij e atij ylli, ai nuk beson në Mua, por beson në atë yll".¹³⁴

٨٤٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ سَمِعَ زَيْدَ قَالَ أَخْبَرَنَا مُحَمَّدٌ عَنْ أَنَسٍ قَالَ « أَخَّرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الصَّلَاةَ ذَاتَ لَيْلَةٍ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ ، ثُمَّ خَرَجَ عَلَيْنَا ، فَلَا صَلَّى أَهْبَلَنَا عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ : إِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلُّوا وَرَقَدُوا ، وَإِنَّكُمْ لَنْ تَزَالُوا فِي صَلَاتِهِ مَا أَنْظَرْتُمْ الصَّلَاةَ »

847. Na ka treguar Abdullahu se e ka dëgjuar Jezidin i cili thotë se e ka informuar Humejdi nga Enesi, i cili ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. e ka vonuar njëherë faljen e jacisë deri pas mesnate, pastaj doli e, kur na fali, u kthye kah ne me fytyrën e vet dhe tha: "Masa tjetër tashmë janë falur dhe kanë fjetur, e ju konsideroheni se jeni në namaz derisa prisni namazin".

---

134 Arabët paraislamë, si edhe popujt tjerë të vjetër, kanë qenë tepër të dhanun pas besimeve të kota dhe dukuritë në tokë i kanë lidhur me dukuritë në qiell, e që Islami i ka gjykuar dhe i ka quajtur idhujtari.

Nga hadithi mund të përfundohet:

- me miqtë dhe bashkëpunëtorët duhet konsultuar, duhet dëgjuar mendimet e tyre dhe duhet treguar qëndrim të drejtë ndaj atyre;

- në botë çdo gjë ndodh dhe ekziston sipas ligjeve të natyrshëm të caktuar nga All-llahu xh.sh.;

- pas kryerjes së namazit, Pejgamberi a.s. rregullisht është kthyer me fytyrë kah xhemati, si shenjë që namazi ka përfunduar.

بابُ مُكْتِ الْإِمَامِ فِي مُصَلَاةٍ بَعْدَ السَّلَامِ

٨٤٨ - وَقَالَ لَنَا آدَمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ نَافِعٍ قَالَ «كَانَ ابْنُ عَمْرٍو يُصَلِّي فِي مَكَائِهِ الَّذِي صَلَّى فِيهِ الْفَرِيضَةَ، وَنَعَلَهُ الْقَامِمْ، وَيُذَكِّرُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَفَعَهُ: لَا يَتَطَوَّعُ الْإِمَامُ فِي مَكَائِهِ. وَلَمْ يَصْحُحْ»

Qëndrimi i imanit pas selamit
në vendin ku është falur

848. Ademi na ka thënë se ia ka transmetuar Shu'be nga Ejjubi, e ai nga Nafiu që ka thënë: "Ibni Umeri falte nafille namaz në vendin në të cilin më parë ka falur namazin farz e këtë e ka bërë edhe Kasimi (B. Muhammed b. Ebu Bekri)".

Nga Ebu Hurejre përmendet deklarata, të cilën ai e lidh me Pejgamberin a.s., që imami nuk duhet falur nafillen në vendin e vet për imam, që (si deklaratë) nuk është e besueshme (thotë Buhariu).¹³⁵

135 Imami, pas kryerjes së namazit, nuk duhet të jetë i kthyer kah Kibla. Ebu Hanife thotë: "Imami rrin i kthyer kah Kibla, në vendin e namazit të falur, te namazi i farzit, pas të cilëve falen sunetet e zakonshëm e të drejtë të zgjedhjes ka te namazet farz pas të cilëve nuk falen sunetet.

Ibnu Ebi Shejbeu, nga Ibni Mes'udi dhe Aishja ka transmetuar këtë deklaratë: "Pejgamberi a.s. pas dhënies së selamit të namazit farz ka ndenjtur në mihrab i drejtuar kah Kibla vetëm aq sa mund të shqiptohet: "All-Ilahumme entesselamu ve minkesselamu tebarekte ja dhe-l-xhelali ve-l-ikram".

Ibni Mes'udi ka deklaruar: "Kur Pejgamberi a.s. e përfundonte namazin farz, largohej pak në të majtë ose në të djathtë dhe ka filluar të falë nafille, ose kthehej me fytyrë kah xhemati", e Seid ibni Xhubejri ka shtuar "... kthehej pak kah lindja ose kah perëndimi dhe nuk rrinte i drejtuar kah Kibla".

Halifja Umer e urrente të ndenjturit e imanit kah Kibla pas dhënies së selamit, e halifja Ali thotë: "Imami nuk duhet të falë nafille në të njejtin vend ku ka falur farzin por, të lëvizë pak anash".

Deklaratën e Pejgamberit a.s. të transmetuar nga Ebu Hurejre e sjell Ebu Davudi me renditjen e plotë të transmetuesve në "Sunenin" e tij në variantën vijuese: "Vallë, a ndokush nga ju nuk mund të lëvizë pak përpara, prapa, djathtas ose majtas para se të fillojë të falë nafillen".

Duke u mbështetur në këtë hadith, juristët e shkollës hanefite preferojnë që xhematlinjtë mos ta falin nafillen (sunetin) të renditur në safe në vendin ku kanë falur farzin. Këtë mendim e mbajnë edhe: Ibni Abbasi, Ibni Zubejri, Ibni Sa'di, Atau, Sha'bija dhe shumë bashkëkohës të tyre.

٨٤٩ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ حَدَّثَنَا الزُّهْرِيُّ عَنْ هِنْدِ بِنْتِ الْحَارِثِ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ
 ؓ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا سَلَّمَ بِمَكَّةَ فِي مَكَانِهِ يَسِيرًا . قَالَ ابْنُ شِهَابٍ : فَدَرَى - وَاللَّهِ أَهْمُ - لَسْكَ يَنْفَعُ مَنْ
 يَنْصَرِفُ مِنَ النَّسَاءِ ؕ

849. Na ka treguar Ebu-l-Velidi, këtij Ibrahim b. Sa'di, këtij Zuhriu nga Hind b. Harithi, e ajo nga Ummi Seleme-ja:

- Pejgamberi s.a.v.s. kur jepte salam, qëndronte pak në vendin në të cilin ka falur.

Ibni Shihabi thotë: "Mendoj, e Zoti e din më së miri, se atë ai e ka bërë që gratë e pranishme, të cilat e kanë kryer namazin, të mund të dalin".

٨٥٠ - وَقَالَ ابْنُ أَبِي مَرْيَمَ أَخْبَرَنَا نَافِعُ بْنُ يُزَيْدَ قَالَ أَخْبَرَنِي جَعْفَرُ بْنُ رَبِيعَةَ أَنَّ ابْنَ شِهَابٍ كَتَبَ إِلَيْهِ قَالَ :
 حَدَّثَنِي هِنْدُ بِنْتُ الْحَارِثِ الْفِرَاسِيَّةُ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ ﷺ - وَكَانَتْ مِنْ صَوَابِهَا - قَالَتْ كَانَ يَسَلِّمُ
 فَيَنْصَرِفُ النَّسَاءَ فَيَرْخُونَ يَبُوتَهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْصَرِفَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ؕ . وَقَالَ ابْنُ وَهَبٍ عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ
 شِهَابٍ أَخْبَرْتَنِي هِنْدُ الْفِرَاسِيَّةُ . وَقَالَ عِمَّانُ بْنُ عُمَرَ أَخْبَرَنَا يُونُسُ عَنِ الزُّهْرِيِّ حَدَّثَنِي هِنْدُ الْفِرَاسِيَّةُ . وَقَالَ
 الزُّبَيْدِيُّ أَخْبَرَنِي الزُّهْرِيُّ أَنَّ هِنْدَ بِنْتَ الْحَارِثِ الْقُرَشِيَّةَ أَخْبَرَتْهُ - وَكَانَتْ تَحْتِ مَعْبَدِ بْنِ الْقَدَادِ وَهُوَ حَلِيفُ بَنِي
 زُهْرَةَ - وَكَانَتْ تَدْخُلُ عَلَى أَزْوَاجِ النَّبِيِّ ﷺ . وَقَالَ شُعَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ حَدَّثَنِي هَسْبَدُ الْقُرَشِيَّةُ . وَقَالَ ابْنُ
 أَبِي هَتِيكٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ هِنْدِ الْفِرَاسِيَّةِ . وَقَالَ اللَّيْثُ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ حَدَّثَنِي عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ
 قُرَيْشٍ حَدَّثَتْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

850. Ibnu Ebi Merjemi thotë që e ka informuar Nafi' b. Jezidi, këtë Xhafer b. Rebia, që atij i ka shkruar Ibni Shihabi dhe i ka thënë se i ka treguar Hind b. Harith, nga fisi Firasije, duke transmetuar nga Ummi Selemeja, bashkëshortja e Pejgamberit s.a.v.s., e ajo ka qenë njëra nga shoqet e Ummi Selemes dhe ka thënë:

Buhariu këtë hadith nuk e merr vetëm për atë që në renditjen e transmetuesve gjendet emri jo i njohur i Ibrahim b. Ismailit, biografia e të cilit nuk i ishte e njohur Sa'dit.

- Pejgamberi a.s. jepte salam, gratë pastaj kthebeshin dhe hynin në shtëpitë e tyre para se të kthehej Pejgamberi s.a.v.s.

Ibni Vehbi përcjell nga Junusi, ai nga Ibni Shihabi që ka thënë: "Më ka njoftuar Hindja nga fisi Firasije".

Uthman b. Umeri thotë; "Na ka njoftuar Junasi duke përcjellur nga Zuhriu: "Më ka treguar Hindja nga fisi Firasije".

Zubejdiu ka thënë: "Më ka njoftuar Zuhriu që Hindja, vajza e Harisit nga fisi Kurejsh e ka informuar, e ajo është bashkëshortja e Ma'bed b. Mikdadit, mbrojtësit të fisit Benu Zuhre, e cila hynte te bashkëshortet e Pejgamberit s.a.v.s."

Duke përcjellur nga Zuhriu, Shuajbi ka thënë: "Më ka treguar Hindja nga fisi Kurejshij", e Ibnu Ebi Atiku duke përcjellur nga Zuhriu ka thënë: "... prej Hindes nga fisi Firasije".

Lejthiu ka deklaruar: "Më ka treguar Jahja b. Seidi, ky nga Ibni Shihabi, ai nga një grua nga fisi Kurejsh, e cila i ka treguar duke transmetuar nga Pejgamberi s.a.v.s."

باب من صلى بالناس فذكر حاجة فخطام

٨٥١ - حدثنا محمد بن عبيد قال حدثنا عيسى بن يونس عن عمر بن سعيد قال أخبرني ابن أبي مليكة عن عتبة قال « صليت وراء النبي ﷺ بالمدينة العسرة ، فلم ، ثم قام مسرعاً فتخطى رقاب الناس إلى بني حنيفة ، ففرغ الناس من سرعته ، فخرج عليهم فرأى أنهم عجبوا من سرعته فقال : ذكرت شيئاً من نعيم عندنا ، فكرهت أن يحبسني ، فأمرت يقبضني »

Ai që është falur me masën, i kujtohet diçka dhe kalon nëpër masë

851. Na ka treguar Muhammed b. Ubejde, këtij ia ka përcjellur Isa b. Junusi, ai nga Umer b. Seidi, këtij Ibnu Ebi Mulejkeja nga Ukbe që ka thënë:

- Kam falur iqindinë pas Pejgamberit s.a.v.s. në Medine. Pasi dha salam, u ngrit shpejt dhe kaloi nëpër masë dhe shkoi te njëra nga dhomat e bashëshorteve të tij. U frikua masa nga nxitimi i tij. Pastaj u kthye dhe vërejti se janë habitur nga të shpejtuarit e tij dhe u tha: "M'u kujtua se kam diçka ar të papërpunuar dhe nuk dua që ai të më preokupojë në

vend të All-llahut dhe kam urdhëruar që ai të ndahet (atyre që kanë nevojë)".¹³⁶

بَابُ الْإِنْتِغَالِ وَالْإِنْصِرَافِ مِنَ الْمَيْمَنِ وَالشَّمَالِ
 وكان أنسٌ يفتيلُ عن يمينه وعن يساره ، وَيَعِيبُ عَلَى مَنْ يَتَوَخَّى - أو مَنْ يَسِيدُ - الْإِنْتِغَالَ عَنْ يَمِينِهِ
 ٨٥٢ - حَدَّثَنَا أَبُو الْوَلِيدِ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ عَنْ سَالِيَانَ عَنْ عُمَارَةَ بْنِ هُمَيْرٍ عَنِ الْأَسْوَدِ قَالَ : قَالَ عَبْدُ اللَّهِ
 « لَا يَجْمَلُ أَحَدُكُمْ لِلشَّيْطَانِ شَيْئًا مِنْ صَلَاتِهِ بِرَأْيِ أَنْ حَقَّ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَتَدَرِّفَ إِلَّا عَنْ يَمِينِهِ ، لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ
 كَثِيرًا يَنْصَرِفُ عَنْ يَسَارِهِ »

Kthyerja e imanit djathtas dhe majtas

Enes (b. Maliku) kthehej në anën e vet të djathë, e edhe në anën e majtë, dhe e gjykonte si dobësi atë që do të kërrusej, ose që do të kthehej me qëllim vetëm në anën e djathtë.

852. Na ka treguar Ebu-l-Velidi, këtij Shuajbi, nga Sulejmani, ai nga Umare b. Umejri, e ky nga Esvedi që thotë se Abdullah b. Mes'udi ka thënë:

"Askush prej juve nga namzai i vet mos t'i lë asgjë shejtanit, me atë që ghykon si detyrim të vetin që (pas kryerjes së namazit) të kthehet vetëm në anën e tij të djathë, sepse shumë herë e kam parë Pejgamberin s.a.v.s. të kthehej në anën e tij të majtë".

١٦٠ - بَابُ مَا جَاءَ فِي الثُّومِ النَّيِّءِ وَالْبَصَلِ وَالْكُرَّاثِ
 وَقَوْلِ النَّبِيِّ ﷺ « مَنْ أَكَلَ الثُّومَ أَوْ الْبَصَلَ مِنْ الْجُوعِ أَوْ غَيْرِهِ فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا »
 ٨٥٣ - حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ قَالَ : حَدَّثَنِي نَافِعٌ عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا
 « أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ فِي غَزْوَةِ خَيْبَرَ : مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ - يَعْنِي الثُّومَ - فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا »

136 Nga hadithi mund të përfundohet:

- është e lejuar të kalohet nëpër safe të namazit për arsye të ndonjë shkakut të arsyeshëm;
- nxitimi duhet të jetë në përputhje me nevojat e vërteta;
- gjatë namazit mendjen duhet koncentruar në namaz dhe në ato që këndohen në namaz;
- ai që e ndal (e mban) lëmoshën dhe nuk jua ndan me kohë fukarenjve mund të ndodhë që All-llahu xh.sh. ta ndalë (ta mbajë) gjatë në dhënien e llogarive në Ditënë e Gjykimit.

Rreth hudhrës dhe qepës së gjallë dhe rreth preshve

Dhe rreth deklaratës së Pejgamberit s.a.v.s.: "Kush ka ngrënë qepë ose hudhër për shkak të urisë ose për nevojë tjetër, kurrsesi të mos i afrohet xhamive tona!"

853. Na ka treguar Museddedi, këtij Jahjai nga Ubejdullahu, atij Nafiu nga Ibni Umeri r.a. që Pejgamberi s.a.v.s. gjatë luftës së Hajberit ka thënë:

"Kush han diçka nga kjo bimë, mendonte në hudhrën, kurrsesi të mos i afrohet xhamisë sonë!"

٨٥٤ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَاصِمٍ قَالَ أَخْبَرَنَا ابْنُ جُرَيْجٍ قَالَ أَخْبَرَنِي عَطَاءٌ قَالَ سَمِعْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ - يُرِيدُ الثُّومَ - فَلَا يَنْفَتَانِي مَسَاجِدَنَا . قُلْتُ : مَا يَعْْنِي بِهِ ؟ قَالَ : مَا أَرَاهُ يَعْْنِي إِلَّا نَيْمَهُ . وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ يُزَيْدَ عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ : إِلَّا تَقَنَّهُ

854. Na ka treguar Abdullah b. Muhammedi, këtij Ebu Asimi, këtij Ibnu Xhurejxhi, atij Atau duke deklaruar se ka dëgjuar nga Xhabir b. Abdullahu, i cili thotë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"Kush ka ngrënë diçka nga kjo bimë, mendonte në hudhrën, mos të na hyjë në xhamitë tona!"

Atau thotë se e ka pyetur Xhabirin: Çka ka menduar me të Pejgamberi a.s. ?"

- Mendoj, thotë Xhabiri, se ai ka menduar vetëm qepën e gjallë (të pa zier).

Ndërsa Mahled b. Jezidi, duke përcjellur nga Ibni Xhurejxhei thotë: "...vetëm erën e saj".

٨٥٥ - حَدَّثَنَا مُسَيْدُ بْنُ عُنَيْبٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ وَهَبٍ عَنْ يُونُسَ عَنِ ابْنِ سَهَابٍ زَمَ عَطَاءُ أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ زَمَ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ « مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا فَلَيْتَهُ تَزَلْنَا - أَوْ قَالَ : فَلَيْتَهُ تَزَلْنَا مَسْجِدَنَا - وَلَيْتَهُمْ فِي بَيْتِهِ . وَأَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أُنِّي يَقْدِرُ فِيهِ خَضِرَاتٌ مِنْ بُقُولٍ فَوَجَدَهَا رِيحًا ، فَسَأَلَ ، فَأُخْبِرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ فَقَالَ : فَرَّبُوهَا - إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ - فَلَمَّا رَأَاهُ كَرِهَ أَكْلَهَا قَالَ : كُلْ ، فَإِنِّي أَنَا جِي مِنْ لَا تُنَاجِي »

وقال أحمد بن صالح عن ابن وهب « أُنِّي يَقْدِرُ » قال ابن وهب : يعني طبقاً فيه خضرات ، ولم يذكر الليث وأبو صفوان عن يونس قصة القدير ، فلا أدري هو من قول الزهري أو في الحديث

855. Na ka treguar Seid b. Ufejri, këtij Ibni Vehbiu, nga Junusi, ky nga Ibni Shihabi se Atau mendon se Xhabir b. Abdullahu ka menduar se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

- Kush ka ngrënë qepë ose hudhër le të largohet nga ne! apo ka thënë: "...le të tërhiqet nga xhamitë tona dhe të rrij në shtëpi të vet!"

Pejgamberit s.a.v.s. i është sjellur një herë një tenxhere në të cilën ishin perimet e përgatitura. Meqë ndjeu erë të këndshme, pyeti për të dhe u njoftua çka ka nga perimet në të, dhe tha që t'i afrohet dikujt prej shokëve të tij që ishin me te. Kur e pa Pejgamberi a.s. se edhe ai nuk deshti ta ha, tha:

- Ha, ngase unë bisedoj me atë me të cilin ti nuk bisedon!"¹³⁷

Ahmed b. Salihu, duke transmetuar nga Ibni Vehbi, thotë : "Është sjellur një enë (bedër)", kurse Ibni Vehbi thotë, ai mendonte, një tabaka në të cilën kishte perime, e Lejthi dhe Ebu Sufjani, duke transmetuar nga Junasi, nuk e përmendin tregimin për tenxherenë dhe unë nuk e di se a janë ato fjalë të Zuhriut apo përmenden në hadith (thotë Buhariu).¹³⁸

---

137 Ibni Huzejme dhe Ibni Hebbani theksojnë që Pejgamberi a.s. i ka dërguar Ebu Ejjub Ensariut një gjellë në të cilën kishte qepë dhe presh. Ebu Ejjubi nuk e ka shijuar, sepse vërejtë se nuk e ka ngrënë Pejgamberi a.s. e në pyetjen u përgjigj:

- Nuk kam vërejtur në të gjurmët e dorës sate.

- Unë i jam turpëruar melaqeve të All-llahut xh.sh., e ajo gjellë është e lejuar tha Pejgamberi a.s.

Kundërmimi i qepës dhe i gjellërave të ngjashme e lirojnë njeriun nga pjesëmarrja në kryerjen e përbashkët të ibadetit.

138 Tirmidhiu në "Sunenin" e tij thekson që Xhabir ibni Semure ka thënë:

- Pejgamberi a.s. në Medine ka ndenjur te Ebu Ejjub Ensariu dhe sa herë që hante diçka, ia afronte Pejgamberit a.s. Kështu një herë ia ka dërguar një gjellë, por Pejgamberi a.s. nuk ka dashur as ta shijojë. Më vonë Ebu Ejjubi e ka pyetur për arsyen, e ai i përgjigjet: "Në te kishte hudhër"

- A është e ndaluar të hash hudhër? - pyeti Ejjubi.

- Nuk është e ndaluar, por e urrej për shkak të kundërmimit të saj të keq - u përgjigj Pejgamberi a.s.

Paralelisht me këtë që u tha, është e qortueshem para se të dalësh në shoqëri, të hash: qepë, hudhër, presh, rrepën dhe gjellërat tjera me erë të pakëndshme. Kadi l'jadi këtë nuk e konsideron të qortueshme nëse gjendesh në shoqëri të njerëzve të cilët tashmë kanë ngrënë gjellëra të tilla.

٨٥٦ - حَدَّثَنَا أَبُو مَعْمَرٍ قَالَ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَارِثِ عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ قَالَ « سَأَلَ رَجُلٌ أَنَسًا : مَا سَمِعْتَ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ فِي الشُّومِ ؟ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ « مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَلَا يَقْرَبْنَا - أَوْ - لَا يُصَلِّينَا مَعَنَا »

856. Na ka treguar Ebu Ma'meri, këtij ia ka transmetuar Abdu-l-Varithi nga Abdu-l-Azizi i cili ka thënë:

- E ka pyetur dikush Enesin çka ke dëgjuar ti nga Pejgamberi s.a.v.s. për hudhrën?

- Pejgamberi a.s. ka thënë: "Kush han diçka nga kjo bimë, mos të na afrohet kurrsesi, apo të mos falet me ne!"

بَابُ وُضُوءِ الشَّيْبَانِ، وَتَى يُجِبُّ عَلَيْهِمُ التُّسُلُ وَالطُّهُورُ؟

وَحُضُورِهِمُ الْجَمَاعَةَ وَالْعِيدِينَ وَالْجَنَائِزَ وَصُغُورِهِمْ

٨٥٧ - حَدَّثَنَا ابْنُ الْمُثَنَّى قَالَ حَدَّثَنِي غُنْدَرٌ قَالَ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ قَالَ سَمِعْتُ سَلْيَانَ الشَّيْبَانِيَّ قَالَ « سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ

قَالَ : أَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ النَّبِيَّ ﷺ عَلَى قَبْرِ تَنْبُوذٍ فَأَمَّهُمْ وَصَفَّرُوا عَلَيْهِ . فَقُلْتُ : يَا أَبَا عَمْرٍو مَنْ حَدَّثَكَ ؟ فَقَالَ :

ابْنُ عَبَّاسٍ .

Abdesti i fëmijëve dhe kur janë të detyrueshëm për pastrim fetar, pjesëmarrje në xhemat, bajrame, xhenaze dhe renditja e tyre në safe

857. Na ak treguar Ibni Muthennau, këtij Gunderi e atij i ka treguar Shu'be që e ka dëgjuar Sulejman Shejbaniun e ai Sha'biun duke thënë:

- Më ka informuar ai i cili me Pejgamberin s.a.v.s. ka kaluar pranë një varri të vetmuar, dhe se ai u është bërë imam, e ata u rradhitën në safe pas atij varri (për namazin e xhenazes).

Nga shoqëria dhe ibadetet e përbashkëta duhet larguar edhe personi i cili është me varrë të hapur, me sëmundje ngjitëse dhe tjera nga të cilat njerëzit kanë neveri. Qepa dhe hajet e ngjashem lejohet të shfrytëzohen nëse qëndron në shtëpi duke i ruajtur të tjerët nga kundërmimi i pakëndshëm.

- E kam pyetur, thotë Shejbaniu, Ebu Amrin (llagap i Sha'blut) kush ta ka treguar këtë?

- Ibni Abbasi - u përgjegj ai.¹³⁹

۸۵۸ - حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ قَالَ حَدَّثَنِي صَفْوَانُ بْنُ شَائِمٍ عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « النَّسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ »

858. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, këtij Sufjani, këtij ia ka përcjellur Safvan b. Sulejme nga Ata' b. Jaseri, ai nga Ebu Seid el-Hudriu, e ky nga Pejgamberi s.a.v.s. që ka thënë:

"Larja, ditën e xhuma është detyrim për çdo person madhor".¹⁴⁰

139 Lejohet t'i falet xhenazja të varrosurit nëse trupi nuk ka filluar t'i shkatërrohet. Varri nuk hapet, e as nuk nxirret i vdekuri nga varri. Për plotfuqishmërinë e faljes së xhenazes së këtillë numri më i madh i juristëve kushtëzojnë që i vdekuri më parë të ketë qenë i pastruar, ndërsa Ibni Sem'at transmeton nga Imam Muhammedi se pastrimi në rastin konkret nuk është kusht.

Kur të vërtetohet se i varrosuri nuk është i pastruar, do të nxirret nga varri - nëse varri nuk është tërësisht i mbyllur dhe i mbushur me dhe - të pastrohet dhe t'i falet xhenazja. Kur varri tashmë është i mbushur me dhe, të vdekurit i falet xhenazja, thotë Keramiu, në varrin e tillë të mbushur, qoftë edhe i papastruar.

Xhenazja të vdekurit i falet derisa trupi nuk ka filluar t'i shkatërrohet (prishet). Imam Jusufi pranon periudhën prej tri ditësh, Shafiu dhe Ahmedi prej tri ditësh e deri në një muaj, e nganjëherë llogarisin edhe në kalbjen e trupit. Gjatë vendosjes për këtë çështje, duhet pasur kujdes rreth lagështisë së terrenit, stinës së vitit dhe rrethanave tjera të cilat ndikojnë në procesin e trupit në tokë.

Suhnuni, njëri ndër dijetarët e shkollës malikije, thotë:

- Xhenazja nuk mund ti falet mbi varr të vdekurit që është varrosur i papastruar.

Malikijtë rastin e përmendur sipas Buhariut e kufizojnë dhe e lidhin vetëm për Pejgamberin a.s., sepse Ebu Hurejreja e ka transmetuar nga ai: "Varret me të vdekurit janë plot errësirë dhe All-llahu xh.sh. me namazin tim i ndriçon".

Në qëndrimin e malikijve, Ibni Habbani ka bërë këtë vërejtje: "Falja e përmendur e xhenazës po të ishte e lidhur vetëm me Pejgamberin a.s. ai aty (në vendin e ngjarjes) do t'ju ndalonte të pranishmëve faljen e xhenazes së përmendur. Ai këtë nuk e ka bërë dhe kjo është argument që kështu mund të veprojnë edhe tjerët".

Fëmija ilegjitim (kopil) i gjetur në lagjen muslimane konsiderohet anëtar i bashëksisë Islame.

140 Maliku i pyetur për larjen të premtën është përgjigjur: "Ajo është vetëm sunet", e herën

٨٥٩ — **عنه** علي بن عبد الله قال أخبرنا سفيان عن عمرو قال أخبرني كريب عن ابن عباس رضي الله عنهما قال «بث عند خاتمي ميمونة ليلة، فقام النبي ﷺ، فلما كان في بعض الليل قام رسول الله ﷺ فتوضأ من شئ مصلق وضوءاً خفيفاً - يُخففه عمرو ويقلله جداً - ثم قام يصلي، فقامت فتوضأت نحواً مما توضأ، ثم جئت صمت عن يساره، فحواني فحملني من بين يديه، ثم صلى ما شاء الله، ثم اضطجع فنام حتى تفتح، فأتته الننادي يؤذنه بالصلاة فقام معه إلى الصلاة فصل ولم يتوضأ». قلنا لعمر بن الخطاب: إن الناس يقولون: إن النبي ﷺ تلام عليه ولا ينام قلبه. قال عمرو: سمعتُ عبيد بن عمير يقول «إن رؤيا الأنبياء وحى» ثم قرأ ﴿إني أرى في المنام أني أذبحك﴾

859. Na ka treguar Ali b. Abdullahu, të cilin e ka njoftuar Sufjani, ky nga Amri, atij ia ka transmetuar Kurejbe nga Ibni Abbasi r.a. që ka thënë:

- Kam bujtur një natë te tezja ime, Mejmunja. Pejgamberi s.a.v.s. fjeti dhe, kur kaloi një pjesë e natës, Pejgamberi s.a.v.s. u ngrit dhe pa e fërkuar (shkundur) organin, mori abdest nga rrësheku (shakulli) i varur.

Dhe Amri, thotë Sufjan b. Ujejne, e ka thjeshtuar marrjen e abdestit dhe e ka zvogëluar shumë larjen e shumëfishtë të disa organeve.

- Pejgamberi u ngrit të falet, andaj edhe unë mora abdest të atillë dhe ate prej nga mori edhe ai, u afrova dhe qëndrova në anën e tij të majtë, e ai më zhvendosi në anën e tij të djathtë dhe u fal aq sa ka dashur All-llahu xh.sh. Pastaj u shtri dhe fjeti, ashtu që frynte nga goja. Pastaj i erdhi muezini, e njoftoi për namaz, dhe hyri në namaz me te, e nuk mori përsëri abdest.

tjetër ka thënë: "Atë është mirë ta bësh, por nuk është detyrë e domosdoshëm".

Hasan Basriu, Ata' ibni Ebi Rebia dhe Musejeb ibni Rafi', duke iu pëmbajtur fjalëve të Buhariut, vaxhib e konsiderojnë pastrimin e përmendur.

Juristët e shkollës hanefite konsiderojnë që hadithi i lartshënuar i Buhariut është i deroguar me hadithin e mëpastajmë: "Kush merr abdest të premtën, atë e ka të mjaftueshëm, e kush pastrohet, kjo është edhe më mirë".

Këtë deklaratë në përmbledhjet e tyre të haditheve e kanë regjistruar: Ebu Davudi, Nesaiu, Tirmidhiu, Ahmedi dhe Bejhekiu.

Sipas kësaj që u paraqit, të pastruarit të premtën hyn në punë të preferueshme dhe të lavdueshme.

Kemi thënë, i thotë Sufjani, Amrit:

- Masa flet: "Syri i Pejgamberit s.a.v.s. flen, e zemra nuk flen".

Umeri tha: E kam dëgjuar Ubejd b. Umejrin duke thënë: "Vërtet, ëndërrat e pejgamberëve janë shpallje - vahj". Pastaj lexoj: "Unë (i ka thënë Ibrahim, të birit Ismailit), kam ëndërruar që të të pres kurban për hirë të All-llahut".

۸۶۰ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ قَالَ حَدَّثَنِي مَالِكٌ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ جَدَّهُ مَلِكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَطْعَامٍ صَنَعْتَهُ ، فَأَكَلَ مِنْهَا ، قَالُوا : قَوْمُوا فَلِأَصْلَى بَكُمْ . قَمْتُ إِلَى حَبِيرِ لِقَادِ اسْوَدَّ مِنْ طَوْلِ مَا كَيْتَ ، فَنَضَحْتُهُ مَاءً ، فَتَمَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالْيَهُودُ مَعِيَ وَالسُّجُورُ مِنْ وَرَائِنَا ، فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ .

860. Na ka treguar Ismaili, këtij Maliku, nga Is-hak b. Abdullah b. Ebu Talha, ky nga Enes b. Maliku se gjyshja e tij Melejka e ka ftuar Pejgamberin s.a.v.s. për të ngrënë nga ushqimi që ka përgatitur ajo për të. Ai hëngri nga ai ushqim dhe tha:

- Ngrihuni që t'u fali.

U ngrita deri në një hasër tonën e cila tashmë ishte nxirë nga përdorimi i gjatë, dhe e stërpika me ujë. Pastaj Pejgamberi a.s.v.s. ndejti (në hasër), jetimi (Dumejret b. Dumejri) me mua (pas Pejgamberit), e plaka prapa neve dhe ai me ne i fali dy reqat.

۸۶۱ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعَدَةَ عَنْ مَالِكٍ عَنِ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ هُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُتْبَةَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ : أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى حِمَارِ أَنَانٍ ، وَأَنَا بَوْمَنِيذٍ قَدْ نَاهَرَتْهُ الْإِحْلَامُ ، وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَصَلِّي بِالنَّاسِ يَمِينًا إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ ، فَفَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيْ بَعْضِ الصَّفِّ ، فَتَزَلْتُ وَأُرْسَلْتُ الْأَمَانُ تَزَوَّعَ ، وَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ ، فَمُ بِنَسْكَرًا ذَلِكَ عَلَيَّ أَحَدًا .

861. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, nga Maliku, ky nga Ebu Shihabi, ky nga Ubejdullah b. Abdullah b. Utbe, e ai nga (Abdullah) b. Abbasi r.a. që ka thënë:

"Jam nisur hypur në magaricë, e unë tashmë e ndeja pjekurinë seksuale kurse Pejgamberi s.a.v.s. falej me masën në Mine pa murë. Kam kaluar para një pjese të rendit (të xhematit), kam zbritur, e lëshova

magaricën të kullosë, hyra në saf dhe për këtë askush nuk më bëri vërejtje".

٨٦٢ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ « أَعْتَمَ النَّبِيُّ ﷺ . . . » . وَقَالَ عِيَّاشٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا مَسْرُورٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنِ عُرْوَةَ عَنِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ « أَعْتَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْمَيْمَانِ حَتَّى نَادَاهُ عُمَرُ : قَدْ نَامَ النِّسَاءُ وَالْحُسَيْنَانُ . فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ « إِنَّ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُصَلِّي هَذِهِ الصَّلَاةَ غَيْرُكُمْ . وَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ يَوْمَئِذٍ يُصَلِّي غَيْرَ أَهْلِ الْمَدِينَةِ »

862. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtij Shuajbi, nga Zuhriu, këtij Urve b. Zubejri se Aishja ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. e ka shtyrë një herë faljen e Jacisë deri në pjesën shumë të errët të natës...".

Ajjashi, prapë ka thënë se i ka thënë Abdu-l-A'lau, këtij Ma'meri nga Zuhrije, ai nga Urve, e ky nga Aishja r.a. e cila ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. e ka shtyrë një herë faljen e Jacisë deri në të kaluar të një të tretes së natës, andaj Umeri i ka thirrë: "Gratë dhe fëmijët tashmë fjetën !" Atëherë Pejgamberi a.s. doli (nga banesa) dhe tha: "Askush nga banorët e kësaj ane nuk e fal tash këtë namaz pos juve", e atëherë as që falej dikush (as kishte pranuar islamin) pos banorëve të Medines.

٨٦٣ - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ عَلِيٍّ قَالَ حَدَّثَنَا يَحْيَى قَالَ حَدَّثَنَا سُفْيَانٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَابِسٍ سَمِعْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ لَه رَجُلٌ : شَهِدْتَ الْخُرُوجَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، وَلَوْلَا مَسْكَانِي مِنْهُ مَا شَهِدْتُهُ - يَعْنِي مِنْ حَيْثُ هُوَ - أَيْ الْعَمَلِ الَّذِي عِنْدَ دَارِ كَثِيرٍ مِنَ الصَّلَاتِ ، ثُمَّ خَطَبَ ، ثُمَّ آتَى النِّسَاءَ فَوَعَقْنَ وَأَمْرَهُنَّ أَنْ يَصَدَّقْنَ ، فَجَمَلَتِ الْمَرْأَةُ تَهْوِي يَدَيْهَا إِلَى حَقِيهَا تُلَاقِي فِي ثَوْبٍ بِلَالٍ ، ثُمَّ آتَى هُوَ وَبِلَالٌ الْبَيْتَ »

863. Na ka treguar Amër b. Aliu, këtij Jahjai, këtij Sufjani, e atij Abdu-r-Rahman b. Abisi që ka dëgjuar Ibni Abbasin r.a. se atij i ka thënë një njeri:

- Ke marrë pjesë në daljen e faljes së bajramit me xhemat me Pejgamberin s.a.v.s.?

- Po - u përgjigj Abdullah b. Abbasi - e po të mos kem besim te ky (vend) as që do të kisha marrë pjesë në këtë ibadet të përbashkët. Abdurrahmani thotë se mendonte në moshën e tij të miturisë.

- Pejgamberi a.s. erdhi në një bregore afër shtëpisë së Kethir b. Saltit dhe aty e mbajti ligjeratën. Pastaj, iu afrua grave edhe atyre u mbajti ligjeratë, i këshilloi dhe urdhërio të ndajnë lëmoshën (sadikanë), dhe (pastaj) çdonjëra nga gratë e pranishme filloi të zgjas dorën e vet tek rrethi (unaza dhe vathë) dhe t'i hedhin në petkun e Bilalit (të shtrirë). Pastaj, ai dhe Bilali shkuan në shtëpi.¹⁴¹

بابُ خُرُوجِ النِّسَاءِ إِلَى الْمَسْجِدِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهْسِ

٨٦٤ - حَدَّثَنَا أَبُو الْيَمَانِ قَالَ أَخْبَرَنَا شَيْبٌ عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ أَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ « أُنْتُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِالْمَتَمِّهِ حَتَّى نَادَاهُ عُمَرُ : نَامَ النَّسَاءُ وَالصِّيَّانُ ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ ﷺ قَالًا : مَا يَنْتَظِرُهَا أَحَدٌ غَيْرُكُمْ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ ، وَلَا يَصِلُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا بِالْمَدِينَةِ ، وَكَانُوا يُصَلُّونَ الْعَتَمَةَ فَمَا بَيْنَ أَنْ يَنْسِبَ الشَّفَقُ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ »

Vajtja e grave në xhami natën dhe në të ngrysur

864. Na ka treguar Ebu-l-Jemani, këtë e ka informuar Shuajbi, nga Zuhriu, të cilit ia ka transmetuar Urve b. Zubejri nga Aishja r.a. që ka thënë:

- Pejgamberi s.a.v.s. e ka shtyrë një herë faljen e jacisë deri vonë natën aq, saqë e thirri Umeri (duke thënë): "Gratë dhe fëmijët kanë fjetur!" Atëhere Pejgamberi s.a.v.s. doli dhe tha: "Askush nga banorët e këtij vendbanimi nuk e pret (jacinë) pos juve", e atëhere faleshin vetëm në Medine. Ndërsa atëhere jacinë e falnin kur zhdukej të skuqurit në perëndim e deri në mbarim të një të tretës së natës.¹⁴²

141 Nga hadithi mund të përfundohet:

- fëmija i aftë për mendim, që e kupton seriozitetin e namazit, duhet të marrë pjesë në ibadetet fetare të përbashkëta dhe solemnitetet tjera;
- hytja mbahet pas faljes së namazit të bajramit;
- është e preferueshme të falësh namazin e bajramit në sipërfaqe të hapur.

142 Sipas rregullit grave u lejohej të marrin pjesë në të gjitha ibadetet fetare. Gratë e moshuara mund të marrin pjesë në të gjitha manifestimet e jetës fetare, e te rejtat duhet

٨٦٥ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُوسَى عَنْ حَنْظَلَةَ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ « إِذَا اسْتَأْذَنَ كُمْ نِسَاؤُكُمْ بِاللَّيْلِ إِلَى الْمَسْجِدِ فَأَذِّنُوا لَهُنَّ »
 تَابَعَهُ شُعْبَةُ عَنِ الْأَعْمَشِ عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ

865. Na ka treguar Ubejdullah b. Musai, nga Handhale, ai nga Salim b. Abdullahu, ky nga Ibni Umeri r.a., e ai nga Pejgamberi s.a.v.s. i cili ka thënë:

"Kur gratë tuaja t'u kërkojnë leje për të shkuar natën në xhami lejoni ju!"

Në zinxhirin tjetër të transmetuesve Ubejdullah b. Musain e ndjek Shu'be duke e përcjellur këtë hadith nga A'meshi, ai nga Muxhahidi, ky nga Abdullah b. Umeri, e ai nga Pejgamberi s.a.v.s.¹⁴³

باب انظار الناس قيام الإمام العالم

٨٦٦ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنَا عَمْرَانُ بْنُ عَمْرٍو أَخْبَرَنَا يُونُسُ بْنُ الزُّهْرِيِّ قَالَ : حَدَّثَنِي هِنْدُ بِنْتُ الْحَارِثِ أَنَّ أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ ﷺ أَخْبَرَتْهَا « أَنَّ النِّسَاءَ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كُنَّ إِذَا سَلَمْنَ مِنَ الْكُتُوبِ قُبْنَ وَتَبَّتْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَمَنْ صَلَّى مِنَ الرِّجَالِ مَا شَاءَ اللَّهُ ، فَإِذَا قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَامَ الرِّجَالُ »

Kur masa e pret imamin të ngrihet nga mihrabi

866. Na ka treguar Abdullah b. Muhammedi, këtij Uthamb b. Umeri, këtë e ka informuar Junusi, nga Zuhriu, se i ka treguar Hind b. Harithja, e cila thotë se Umme Selemeja, bashkëshortja e Pejgamberit s.a.v.s. ka thënë:

kujdesur shumë për ruajtjen e moralit, nderit dhe fytyrës.

143 Numri më i madh i juristëve mendojnë që hadithi i përmendur u referohet grave të moshuara.

Transmetohet që Abdullah ibni Mes'udi ka thënë: "Asnjë grua, me përjashtim të plakave, nuk do të falë namaz më të këndshëm për All-llahun xh.sh. se ai namaz që e fal në shtëpi, pos namazit në haxhillëk dhe në umre".

Ibrahim Nesaiu u ka ndaluar grave ardhjen në xhuma-namaz dhe në solemnitetet tjera fetare të mëdha.

Është e preferueshme që bashkëshortët t'ju lejojnë bashkëshorteve të veta pjesëmarrjen në ibadetet e përbashkëta fetare dhe në kremtimet tjera fetare të organizuara.

"Në kohën e Pejgamberit s.a.v.s. gratë kur jepnin selamin e namazit të detyrueshëm, ngriheshin, e Pejgamberi s.a.v.s. dhe ata që kanë falur me te, qëndronin (në vendet e tyre) aq sa të donte All-llahu xh.sh. Kur ngrihej Pejgamberi s.a.v.s., ngriheshin edhe njerëzit"

٨٦٧ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْلَمَةَ عَنْ مَالِكٍ ع

وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ «إِنَّ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيُصَلِّيُ الصَّبْحَ فَيَنْصَرِفُ النَّسَاءَ مُتَلَفَعَاتٍ بِمِرْوَطِهِنَّ مَا يُعْرَفَنَّ مِنَ النَّفْسِ»

867. Na ka treguar Abdullah b. Mesleme, nga Maliku, e nëpërmjet zinxhirit tjetër të transmetuesve na ka treguar Abdullah b. Jusufi, këtë e ka informuar Maliku, nga Jahja b. Seidi, ai nga Amrete b. Abdur-Rahmani, e ajo nga Aishja që ka thënë:

"Pejgamberi s.a.v.s. e falte namazin e sabahut dhe gratë ktheheshin (nëpër shtëpi) të mbështjella me shallat (çarçafet) e tyre e që për shkak të errësirës nuk kanë mundur të njihen".

٨٦٨ - حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ مِسْكِينٍ قَالَ حَدَّثَنَا إِسْحَرُ أَخْبَرَنَا الْأَوْزَاعِيُّ حَدَّثَنِي يَحْيَى بْنُ أَبِي كَثِيرٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

ابْنِ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «إِنِّي لَأَقْرُبُ إِلَى الصَّلَاةِ وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَعُولَ فِيهَا، فَأَسْمَعُ بَكَاءَ الصَّبِيِّ فَأَنْجُوْزُ فِي صَلَاتِي كَرَاهِيَةً أَنْ أَشُقَّ عَلَى امْتِهِ»

868. Na ka treguar Muhammed b. Miskini, këtij Bishri, këtë e ka informuar Evzaiu, këtë Jahja b. Ebi Kethiri, nga Abdullah b. Ebi Katade el-Ensariu, e ai nga babai i tij, i cili ka thënë se Pejgamberi s.a.v.s. ka thënë:

"E kam filluar namazin me qëllim që ta zgjas të kënduarit e Kur'anit në të. Pstaj kam dëgjuar të qarit e fëmijës dhe e kam shkurtuar këndimin në të, duke mos dashur që me këtë t'i shkaktoj vështirsi nënës së tij".

٨٦٩ - حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ قَالَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ عَنْ عَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ

عَنْهَا قَالَتْ «لَوْ أَدْرَكَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَا أَحْدَثَ النَّسَاءُ لَمَنْعَهُنَّ كَمَا مَنَعْتُ نِسَاءَ بَنِي إِسْرَائِيلَ. قُلْتُ لَعَمْرَةَ أَوْ مَنَعْنِ؟ قَالَتْ: نَعَمْ»

869. Na ka treguar Abdullah b. Jusufi, që këtij Maliku, nga Jahja b. Seidi, ai nga Amreja, e ajo nga Aishja e cila ka thënë:

- Po ta përjetonte Pejgamberi s.a.v.s. risinë të cilën gratë po e fusin, ai këtë do t'ua ndalonte, siç u është ndaluar grave të beni israilëve.

Jahja b. Seidi thotë, e kam pyetur Amren:

- A u ka qenë e ndalur kjo ?

- Po - tha ajo.¹⁴⁴

بِسَبَبِ صَلَاةِ النِّسَاءِ خَلْفَ الرِّجَالِ
 ٨٧٠ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ قَزَعَةَ قَالَ حَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ هِنْدِ بِنْتِ الْحَارِثِ عَنْ أُمِّ سَدَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَلَّمَ قَامَ النِّسَاءَ حِينَ يَقْضِي تَسْلِيمَهُ، وَيَمْسُكُ هَوْنَ فِي مَقَامِهِ يَسِيرًا قَبْلَ أَنْ يَقُومَ. قَالَ زَيْدٌ - وَاللَّهِ أَحْمَرُ - أَنَّ ذَلِكَ كَانَ لِسَكْنِ يَنْهَرِفَ النِّسَاءَ قَبْلَ أَنْ يُدْرِكَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الرِّجَالِ»

Të falurit e grave pas burrave

870. Na ka treguar Jahja b. Kazea, këtij Ibrahim b. Sa'di nga Zuhriu, ai nga Hind b. Harith, ajo nga Umni Selemeja r.a. që ka thënë:

- Kur Pejgamberi s.a.v.s. jepte selam, gratë ngriheshin sapo ai e mbaronte selamin, e ai mbetej edhe pak në vendin e vet para se të ngrihej.

Zuhriu thotë: "Mendojmë, e All-llahu e din më së miri, që e tërë ajo ka qenë për të dalur gratë më parë, që të mos i arrinë meshkujt".

٨٧١ - حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ «صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلِيمٍ، فَعَمَّتْ وَبَيْتُهُمْ خَلْفَهُ. وَأُمُّ سَلِيمٍ خَلْفَنَا»

871. Na ka treguar Ebu-n-Nu'mani, këtij Ibni Ujejne nga Is-hkau, ai nga Enesi r.a. i cili ka deklaruar:

144 Aishja me deklaratën e saj ka menduar në veshmbathjen luksoze të botës femërore të kohës së vet kur nuk është ditur për modelet e sotme të kreatorëve dhe pornografinë e shekullit të ri.

Islami është mbrojtësi i emancipimit të gruas krahs ruajtjes së moralit të saj, moralit të shtëpisë së saj, familjes dhe fesë.

"Pejgamberi s.a.v.s. ka falur një herë në shtëpi të Ummi Sulejmes, dhe unë e një jetim (Dumejret b. Dumejre) qëndruam pas tij, e Ummi Sulejmeja mbas neve".

باب مُرَعَةِ انصِرافِ النساءِ مِنَ الصُّبْحِ وَقَوْلِهِ مُقَامِهِنَّ فِي الْمَسْجِدِ

٨٧٢ - حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ مَوْسَى حَدَّثَنَا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ حَدَّثَنَا فُصَيْحٌ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِيهِ عَنِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا « أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُصَلِّي الصُّبْحَ بِنَفْسِهِ فَيَنْصَرِفُ فَنَسَاءُ الْمُؤْمِنِينَ لَا يُعْرَفُونَ مِنَ النَّفْسِ ، أَوْ لَا يُعْرَفُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا »

**Shkuarja me nxitim e grave pas namazit të sabahut
dhe qëndrimi i tyre i shkurtë në xhami**

872. Na ka treguar Jahja b. Musai, këtij Seid b. Mensuri, të cilit ia ka transmetuar Fulejhu nga Abdu-r-Rahman b. Kasimi, ai nga babai i tij, e ky nga Aishja r.a., se Pejgamberi s.a.v.s. e falte namazin e sabahut në muzg, ashtu që gratë besimtare për shkak të muzgut nuk mun të njifeshin ose që të mos njihen mes veti.

باب استئذانِ المرأةِ زوجها بالخروجِ إلى المسجدِ

٨٧٣ - حَدَّثَنَا سَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ زُرَيْعٍ عَنْ مَعْمَرٍ عَنِ الزُّهْرِيِّ عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ هُنَّ النَّبِيِّ ﷺ « إِذَا اسْتَأْذَنَتْ امْرَأَةٌ أَحَدَكُمْ فَلَا تَمْسُكْهُ »

**Bashkëshortja kërkon leje nga burri
për të shkuar në xhami**

873. Na ka treguar Museddedi, këtij Jezid b. Zurej'i, nga Ma'meri, ai nga Zuhriu, ky nga Salim b. Abdullahu, ai nga babai i tij, e ky nga Pejgamberi s.a.v.s. i cili ka thënë:

"Kur bashkëshortja e dikujt prej juve kërkon leje (për të shkuar) mos e pengoni atë!"

باب صلاةِ النساءِ خلفَ الرجالِ

٨٧٤ - حَدَّثَنَا أَبُو نَعِيمٍ قَالَ حَدَّثَنَا ابْنُ عُيَيْنَةَ عَنْ إِسْحَاقَ عَنْ أَنَسٍ قَالَ « صَلَّى النَّبِيُّ ﷺ فِي بَيْتِ أُمِّ سَلِيمٍ ، فَصَلَّتْ وَبَيْنَهُمْ خَفَةٌ وَأُمُّ سَلِيمٍ خَلْفَنَا »

*Shpejgime të disa
termave islame*

Shpejgime të disa termave islame

A

Abdest: larja e detyrueshme (farz) e fytyrës, e duarve deri në bërryla, fshirja e pjesës së sipërme të kokës me dorë të lagur dhe larja e këmbëve deri në nyje. Kjo radhitje duhet të respektohet.

Ahiret: në Kur'an përdoret për të shprehur jetën tjetër, botën tjetër (pas vdekjes).

Ajet: përdoret me disa kuptime: "argument, shenjë, simbol", "mrekulli", e kur është fjala për përbërjen e Kur'anit, ajet do të thotë "fjali a tog fjalish në Kur'an".

As-habë: shokët besnik të Muhammedit a.s. të cilët, ndër të tjera, kanë luajtur rol të posaçëm në ruajtjen dhe në përcjelljen e haditheve. Përdoret edhe varianti *sahabe*.

B

bejtul-Mukaddesi (ose **el-Mesxhidu-l-aksa**): Kibla e parë e muslimanëve dhe njëra ndër tri xhamitë më të çmuara; d.m.th. Qabja, Bejturl-Mukaddesi (el-mesxhidu-l-Akasa) dhe xhamia e Pejgamberit në Medine.

Burak: mjet me të cilin Muhammedi a.s. u ngjiti në qiell.

D

dua (dovë): çdo lutje që i drejtohet All-llahut xh.sh. (ar. *dua*).

duha namaz: namazi i padetyrueshëm, që falet pas lindjes së diellit deri në kohën para namazit të drekës.

Dh

dhikër (ziqër): të përmendurit e emrit të All-llahut, ose tekste të tjera fetare - islame (ar. *dhikr*).

E

Ensarë: banorët vendas të Medines. Këta i kanë bërë pritje të jashtëzakonshme Muhammedit a.s. dhe muslimanëve të tjerë që u shpërngulën nga Mekka në Medine.

Ezan: njoftim; thirrje për namaz. Ezani thirret për çdo kohë të namazit dhe në gjuhën arabe. Ai që e thirr ezanin quhet muezin.

F

Fakih: ai që merret me shkencën e fikhut, njohës i mirë i fikhut.

Farz: (ar. fard, turq. farz): detyrim, detyrë e dorës së parë, që urdhërohet në mënyrë të prerë. Sipas Islamit (Fesë islame) janë dy lloj farzesh: farzi ajn (ar. *fardu-l'ajn*) që duhet ta kryejë çdo musliman personalisht (p.sh. namazi, agjërimi etj.) dhe farzi kifaje (ar. *fardu-l-kifaje*) "farzi i përbashkët", p.sh. falja e namazit të xhenazes. Nëse këtë namaz e falin një numëri caktuar i muslimanëve, shkarkohen të tjerët, e nëse nuk merr pjesë asnjë, atëherë janë të detyruar të gjithë muslimanët e atij rrethi.

Fikh: në krye të herës është përdorur me kuptimin e përgjithshëm "dituri". Më vonë është ngushtuar kuptimi i kësaj fjale dhe është përdorur vetëm për të shprehur shkencat juridike islame.

Gj

Gjynah: faj, gjynah, mëkat, keq, gabim.

H

Hadith: gjithçka që Muhammedi a.s. ka thënë, ka porositë, ka punuar dhe ka pëlqyer (kur diçka kanë punuar të tjerët). Hadithi përbëhet prej dy pjesëve: vargut të transmetuesve dhe tekstit (metnit). Në gjuhën shqipe përdoret edhe trajta hadis (ndikim nga gjuha turke) (ar. hadith).

Halife: trashëgimtar, udhëheqës, kryetar.

Hallall: çdogjë që është e lejueshme me rregullat dhe normat islame (me sheriatin islam).

haram: çdogjë që është e ndalueshme riptësisht me normat e sheriatit islam.

Hatib: imami i cili mban ligjëratën në namazin e xhumasë dhe në namazet e bajrameve.

Haxhhetu-l-Veda: Haxhi lamtumirës. Kështu quhet haxhi i fundit që e beri Muhammedi a.s.

Hixhri (ose Hixhreti): shpërngulja e Pejgamberit a.s. nga Mekka në Medine në vitin 622. Hixhri ose hixhreti është fillimi i erës islame.

Hytbe: fjalim këshillë, ligjërat islame që e mban imami në namazin e xhumasë dhe në namazin e bajrameve nga minberi (sh.).

I

Ibadet: lutje, përkushtim, nënshtrim dëshirës së All-llahut. Çdo vepër islame që kryhet në emër të All-llahut është ibadet.

iftar: me iftarin ndërpritet agjërimi i ditës në Ramazan.

Ihram: veshje e detyrueshme për haxhinjtë gjatë kryerjes së haxhit dhe të umres. Haxhinjt e veshin këtë veshje para se të hyjnë në Mekke dhe e mbajnë derisa e kryejnë këtë detyrim islam.

Ikamet: njoftim për namazin që sapo fillon. Formula e ikametit është e njëjtë me të ezanit, përveç që, pas fjalëve "hajje ale-l-felah" (dy herë), shtohen fjalët "kad kameti-s. salatu" (dy herë), d.m.th. "namazi fillon". Shprehet vetëm në gjuhën arabe.

Iqindi: namazi i detyrueshëm, koha e të cilit është pas përfundimit të kohës së drekës deri pak kohë para perëndimit të diellit.

Imam: përdoret me dy kuptime: 1. personi që e udhëheq faljen e namazit me xhemat; 2. titull nderi për dijetarët islamë, sidomos për themeluesit e shkollave burimore juridike ilame, p.sh. Imam Ebu Hanife, Imam Shafiu, Imam Maliku, Imam Hambeliu etj.

Iman: besimi në All-llahun.

I'tikaf: (ar. i'tikaf): qëndrimi i vetmuar i personit në dhjetë ditët e fundit të Ramazanit (por edhe në kohë të tjera) në xhami. Gjatë kësaj kohe personi me tërë qenien e vet i kushtohet ibadetit: fal namaz, agjëron, lexon Kur'an. Jasht del vetëm për nevojat fiziologjike.

K

Kaza: (ar. kada plotësoj, kryej, kaloj): plotësimi i të gjitha detyrimeve islame (farzave) që nuk janë kryer në kohën e tyre të caktuar.

Kibla: të kthyerit e muslimanëve kah Qabja (në Mekke) me rastin e faljes së namazit. Të kthyerit kah Kibla bëhet edhe me rastin e therrjes së kurbanit, por edhe therrjeve të tjera. Edhe i vdekuri kur varroset i kthehet koka kah Kibla. Kibla te ne është në drejtim juglindor.

Kijam: të qëndruarit në këmbë gjatë faljes së çdo reqati të namazit ku duhet kënduar pjesë të caktuara nga Kur'ani.

Kijamet: Dita e shkatërrimit të kësaj bote - fundi i kësaj bote.

M

Mekruh: ajo që sipas parimeve të shariatit islam është e papëlqyeshme, e qortueshme, të cilën nuk duhet punuar, por nuk është kategorikisht e ndaluar.

Mes-h: përshtuarja (fshirja) e kokës me dorë të lagur me rastin e marrjes abdest.

Meste: mbathja e thellë me gjon të hollë pa thembra (pa take) të përpunuara nga lëkura e butë.

Mesxhid: xhamia që nuk ka minare dhe minber. Për këtë arsye, në mesxhid nuk mund të falet namazi i xhumasë dhe namazi i bajrameve.

Medhheb (mezheb): shkollë juridike islame; drejtim.

Mihrab: zbrazëtia që gjendet në mes të murit të xhamisë në të cilën qëndron imami para xhematit gjatë faljes së namazit. Mihrabi, njëherit, tregon drejtimin e Kibles në xhami.

Minber: Vendi i ngritur në disa shkallë në xhami (në anën e djathtë të mihrabit), i ndërtuar prej guri ose prej druri, prej ku imami mban ligjëratën (hytben) në namazin e xhumasë dhe në namazin e bajrameve.

Muezin: personi që e thirr ezanin (ar. muedhdhin).

Muhaddith: ai që merret me shkencën e hadithit; që ka njohuri të thella për hadithin.

Munafik: dyfyturësh; që shprehet haptazi për diçka, kurse fshehurazi punon të kundërtën; që bëhet se është besimtar, e në të vertetë nuk është besimtar; ngatrestar. Munafikët janë kategoria më e urrejtur te All-llahu.

Murteed: ai që e lëshon fenë islame, pasi e ka pranuar atë; tradhëtar.

Musalla (lexo: musal-la): vend i caktuar në hapësirë ku falet namazi me xhemat për tërë një lagje.

Mushrik: pabesimtar; që beson në shumë zotëra; që i bën shok All-llahut.

N

Nafile: namazi jo i detyrueshëm; që falet vullnetarisht edhe për këtë namaz vlejné të njëjtat rregulla si për namazin e detyrueshëm).

Namaz: është detyrim për çdo musliman (fard-l-ajn). Brenda 24 orëve falen pesë namaze. Namazi përbëhet prej dy e më shumë reقاتëve (sh.). Fjala namaz është e burimit persian, e është sinonim i faljes arabe *salat*.

P

Pejgamber: lajmëtar i fesë; ai që e kumton Shpalljen e All-llahut. Fjalë me burim persian. I përgjigjet fjalës arabe *nebijj*.

Q

Qabe: tempulli i shenjtë. quhet edhe Bejtull-llah.

Qafir: ai që nuk beson; ai që largohet nga feja islame.

Qufër: mosbesim; largim nga feja islame.

R

Requat: pjesë përbërëse e namazit. Përbëhet prej qëndrimit në këmbë (kijame), ruqusë (sh.) dhe sexhde-s (sh.).

Resulullah: I dërguari i All-llahut.

Ruqu: pjesë përbërëse e reقاتit që bëhet duke përlur pjesën e sipërme të trupit në formë horizontale (koka të jetë në një nivel me shpinën), me ç'rast gjunjë prekën me duar (ar. ruku').

S

Sadaka: çdo lloj pasurie që u jepet vullnetarisht të varfërve, ose në ndonjë vend tjetër; lëmoshë.

Saf: rendi i xhematit kur falen pas imamit.

Salavat: lutje (dua) e posaçme në gjuhën arabe me të cilën personi i lutet All-llahut për Muhammedin a.s. dhe për familjen e tij. Ajo fillon me: "All-llahumme sal-li ala sejjidina Muhammedin...".

Sehvi sexhde: me këtë bëhet përmirësimi apo kompenzimi i ndonjë lëshimi në namaz.

Selam: përshëndetje islame; shpëtim, paqë.

Sened: vargu i transmetuesve të Haadithit. Për të qenë hadithi i vlefshëm, transmetuesit duhet të jenë të beshueshëm.

Sexhde: pjesë përbërëse e reقاتit. Kryhet pas ruqesë në mënyrë që falësi lëshohet në tokë me ballë, me hundë, me duar dhe me gjunj. Namazi nuk është i vlefshëm pa e bërë sexhden.

Sofë: vendi i ngritur para xhamisë, i ngjitur për muri të saj, që shërben për të falur namazin, po qe se nuk ka vend brenda në xhami.

Sunnet: traditë, zakon. Në terminologjinë islame sunnet (synet) është sinonim i fjalës hadith (sh.).

Sutre: shkopi ose ndonjë mjet tjetër që e vendos falësi kur fal namazin në hapësirë.

Sh

Shehadet: dëshmi, të dëshmuarit. Formula e shehadetit është: Eshhedu en la ilahe il-la-ll-llah ve eshhedu enne Muhammedun Resulullah: "Dëshmoj se nuk ka Zot përveç All-llahut dhe dëshmoj se Muhammedi është Pejgamber i Tij".

Shirk: besimi në shumë zotëra; të bërit shok All-llahut.

Sheriat: ligji islam, i bazuar në Kur'an dhe në Hadith.

T

Takva: që frikohet nga All-llahu. Takva quhet personi i cili i kryen të gjitha detyrimet fetare-islame.

Tavaf: të sjellurit rreth Qabes (gjatë kohës sëhaxhit) sipas rregullave islame. Tavafi bëhet me abdest. Xhunubi dhe gruaja me menstruacione nuk mund të bëjnë tavaf Qabeen.

Tekbir: formula e tekbirit për namaz është: "All-llahu ekber", "All-llahu është më i madh", ndërsa në tërësi është: "All-llahu ekber, All-llahu ekber, la ilahe il-la-llah, All-llahu ekber, All-llahu ekber ve lil-lahi-l-hamd". "All-llahu është më i madh! All-llahu është një. All-llahu është më i madh dhe Atij i takon çdo lavdim".

Tespih: kokrra prej druri ose prej materiali tjetër të radhitura në pe. Tespitë e mëdha i kanë 99 kokrra, kurse te voglat i kanë 33 kokrra. Muslimani duke i tërheq këta e përmend emrin e All-llahut.

Teshehud: qëndrim në gjunj (ndjeja) në fund të dy reقاتëve të namazit dhe leximi i tekstit të caktuar në gjuhën arabe: "Et-tehijjatu..."

U

Ummet: anëtar i bashkësisë Islame (muslimane).

Umre: vizita e Qabes që mund të bëhet gjatë tërë vitit (përveç në katër ditët e Bajramit të Kurbanti).

V

Vexhib: detyrimi i dorës së dytë (menjëherë pas farzit). Juristët islamë (fakihët) e konsiderojnë detyrim në bazë të besnikërisë së saj. Sipas shkollës shafiite dhe shkollave të tjera islame, farzi dhe vaxhibi janë sinonime.

Xh

Xhibrili: meleqe nëpërmjet të cilës Muhammedit a.s. i ka ardhur Shpallja nga Zoti.

Xhemat: grup njerëzish që falen pas imamit.

Xhihadi: lufta, përpjekja në rrugë të Zotit.

Xhybe: kaftan; veshje e sipërme e gjatë deri afër këmbësh; pallto hoxhallarëve.

Xhunub: gjendja pas marrëdhëneve seksuale, pas ejakulimit ose pas polucionit derisa të pastrohet sipas normave të caktuara islame; i papastër. Sipas normave islame, larja pas kësaj gjendje është e detyrueshme.

Z

Zeqat (Zekat): detyrim islam, që jepet për pasurinë e cila ka arritur shkallën e caktuar (nisabin). Zeqati është një nga pesë shtyllat e Islamit.

Shkurtime

---

ar. - arabisht.

a.s. - alejhi-s-selam "shpëtimi qoftë mbi te". Epitet që thuhet dhe shkruhet pas emrit të Pejgamberëve.

b. - ibn "i biri", ose bint "e bija".

r.a. - radijall-llahu anhu (ose anha: për gjininë femërore), d.m.th. "Zoti qoftë i kënaqur me te". Epitet që shqiptohet dhe shkruhet pas emrit të as-habëve të Pejgamberit.

s.a.v.s. - sal-lall-llahu alejhi ve sel-lem, d.m.th. "Zoti e nderoftë dhe e shpëtoftë! përdoret sikurse shkurtesa a.s.

sh. - shih

turq. - turqisht.

xh.sh. - xhel-le shanuhu!, d.m.th. "Lavdi Madhërisë së Tij!" cilësi që shpreh Madhërinë e Zotit.

Literatura

فتح الباري

تأليف شيخ الإسلام العلامة محمد بن عبد الله بن أحمد بن حنبل بن علي بن حنبل
الإمام الحافظ
الحنبل بن علي بن حنبل
العسقلاني ٧٧٢ - ٨٥٢
بيروت - لبنان

2. *Kur'ani i Madhëruar*, përktheu Hasan I. Nahi, Prishtinë, 1988.
3. *Kur'an Ćasni*, përkthyen (në boshnjakishte Hafiz Muhammed Pandža dhe Džemaluddin Čaušević, Zagreb, 1969.
4. *Nerkez Smailagić*, Leksikon Islama, Sarajevo, 1990.
5. *Sahihu-i-Buhari, Buharijina zbirka Hadisa, I*, Përktheu Hasan Škapur, Sarajevo, 1974.
6. *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercumesi ve Şerhi*, përkthyen (në turqishte) Ahmed Naimi dhe Kâmil Miras, Ankara, 1984.
7. *Shemseddin Sami (Sami Frashëri, Kâmus-i Turki*, Istanbul, 1900, (ribotim, 1978).
8. *Teufik Muftić, Arapsko-srpskohrvatski rječnik I, II*, Sarajevo, 1973.
9. *Türkçe-Rusça Sözlük*, (grup autorësh), Moskva, 1977.

Përmbajtja

8. Namazi	11
<i>Detyrimi i namazit gjatë udhëtimit të Pejgamberit s.a.v.s.natën prej Mekkes në Jerusalem</i>	11
<i>Domosdoshmëria e faljes së namazit me rroba</i>	20
<i>Të lidhurit e mbulesës për fyt gjatë namazit</i>	22
<i>Falja e namazit i mbështjellë në një petk</i>	22
<i>Kur dikush fal namaz në një çarçaf le ta vejë mbi supet e tij</i>	25
<i>Kur petku është i ngushtë</i>	26
<i>Falja e namazit me xhybe të Shamit</i>	28
<i>Papërshtatshmëria e lakuriqësisë në namaz dhe jashtë tij</i>	29
<i>Të falurit me këmishë, pantollona, brekë dhe anteri</i>	29
<i>Pjesa e turpshme e trupit që duhet mbuluar</i>	31
<i>Falja e namazit pa pjesën e epërme të petkut</i>	33
<i>Çka përmendet për kofshën</i>	34
<i>Në sa petka gruaja mund të fal</i>	38
<i>Të falurit me petk me shenja dhe të shikuarit në ato shenja</i>	39
<i>Nëse personi falet me petk me kryqe ose piktura a ja prishin namazin?</i>	41
<i>Të falurit me mantel mëndafshi</i>	42
<i>Të falurit me petk të kuq</i>	43
<i>Të falurit e namazit në çatia të rrafshta, në minber dhe në podium</i>	44
<i>Kur petku i atij që falet gjatë kryerjes së sexhdes prek gruan e tij</i>	48
<i>Falja e namazit në rrogoz</i>	48
<i>Të falurit e namazit në hasër</i>	50
<i>Të falurit e namazit në shtrat</i>	50
<i>Kryerja e sexhdes mbi tesha në rast vape</i>	52
<i>Të falurit e namazit me këpucë</i>	53
<i>Të falurit e namazit me meste</i>	53
<i>Moskryerja e sexhdes sipas regullit</i>	55
<i>Në sexhde duhet ngritur bërrylat dhe duhet larguar nga trupi</i>	55
<i>Vlera e të orientuarit kah Kibla</i>	56
<i>Kibla e Medinasve, banorëve të Shamit dhe të tjerëve</i>	58

"Dhe merreni vendin e Ibrahimit si tempull për kryerjen e namazit" (El - Bekare, 125)	59
Të drejtuarit e falësit kah Kibla kudo që të jetë ai	62
Rreth Kibles dhe se nuk duhet përsëritur namazin që nuk është falur kah Kibla	65
Fshirja e pështymës me dorë në xhami	68
Fshirja e qurrave nga xhamia me guraleca	69
Besimtari në namaz të mos pështyjë në anën e tij të djathtë	69
Muslimani le të pështyjë në anën e majtë ose nën shputën e këmbës së majtë	70
Qesforeti për pështymën në xhami	71
Mbuluarja e pështymës në xhami	72
Fshirja e pështymës së paku me kënd të petkut	72
Imami i mëson njerëzit të kryejnë me rregull namazin dhe ua tërhiqet vërejtjen për Kiblen	73
A mund të thuhet: "Xhamia e filanit"	74
Ndarja dhe varja e kalaveshëve të hurmave në xhami	75
Thirrja e njerëzve për ushqim në xhami dhe të përgjigjurit në thirrje	76
Zbatimi i procesit gjyqësor, betimit dhe të mallkuarit e ndërsjellë midis burrave dhe grave në xhami	77
Njeriu kur hynë në shtëpi të huaj a mundet të falet ku të dojë, apo ku t'i caktohet	78
Xhamitë në shtëpia	79
Hyrja në xhami me këmbë të djathtë dhe në vende tjera	81
A do të zhvarrosen varret e idhujtarëve të periudhës paraislame që aty të ngrihen xhamiat	82
Falja e namazit në torishtë të bagëtive	85
Falja e namazit në vendëqëndrimet e deveve	86
Falja e namazit prapa sobës, zjarrit ose diçkaje që adhurohet, kurse besimtari me namazin e vet mendon vetëm te All-llahu	86
Mospreferimi i faljes së namazit në varre	87
Falja në gërmadha dhe në vendet që kanë përjetuar ndonjë fatkeqësi	87
Të falurit në kishë (sinagogë)	88
"E gjithë toka më është bërë vend i përshtatshëm për t'u falur dhe pastruar"	90
Fjetja e gruas në xhami	91
Fjetja e burrave në xhami	92
Për namazin pas kthimit nga rruga	94

<i>Kur dikush hyn në xhami le t'i falë dy reqat namaz</i>	95
<i>Humbja e abdestit në xhami</i>	95
<i>Ndërtimi i xhamisë së Muhammedit s.a.v.s.</i>	96
<i>Të ndihmuarit e ndërsjellë në ndërtimin e xhamisë</i>	98
<i>Të kërkuarit ndihmë nga zdrukhtari dhe ndërtimtarët për ndërtimin e minberit dhe xhamisë</i>	100
<i>Ndërtimi i xhamisë</i>	101
<i>Kur personi kalon nëpër xhami i mban majet e shigjetave (me dorë)</i>	102
<i>Të kaluarit (me armë) nëpër xhami</i>	103
<i>Poezia në xhami</i>	103
<i>Të ushtruarit për gjuajtjen e Shtizave në xhami</i>	104
<i>Përmendja e shitblerjes në minber, në xhami</i>	105
<i>Të kërkuarit e borxhit në xhami dhe të ndjekurit për të paguar</i>	106
<i>Të fshirit e xhamisë, grumbullimi i leckave, i druve dhe bujashkave</i>	107
<i>Të ndaluarit e tregtisë me alkool në xhami</i>	108
<i>Të shërbyerit në xhami</i>	108
<i>Robi ose borxhliu të paraburgosen në xhami</i>	109
<i>Të larët kur pranohet islami dhe lidhja e robit (të luftës) në xhami</i>	109
<i>Çadra në xhami për të sëmurë dhe persona tjerë</i>	110
<i>Futja e deve për ndonjë nevojë në vendin ku bihet në sexhde</i>	111
<i>Derëza dhe (vendi) kalimet e xhamisë</i>	112
<i>Mbyllja e dyerëve të Qabes dhe dyerëve të xhamisë</i>	114
<i>Hyrja e idhujtarëve në xhami</i>	115
<i>Ngritja e zërit në xhami</i>	115
<i>Rrethet dhe takimet në xhami</i>	117
<i>Shtrirja dhe zgjatja e këmbëve në xhami</i>	119
<i>Vendi për t'u falur mund të jetë edhe në rrugë pa u shkaktuar dëm njerëzve</i>	120
<i>Të falurit në sheshe</i>	121
<i>Gërshetimi i gishtave në xhami dhe në tjetër vend</i>	122
<i>Mesxhidet në rrugë të Medines dhe vendet ku është falur Pejgamberi s.a.v.s.</i>	125
<i>Sutra e imamit është edhe sutra e atij që falet pas tij</i>	130
<i>Sa duhet të jetë largësia ndërmjet falësit dhe sutrës</i>	131
<i>Të falurit kah shitza e shkurtë</i>	132
<i>Të falurit kah shkopi</i>	132
<i>Vendosja e sutrës në Meke dhe jashtë saj</i>	133
<i>Të falurit kah shtylla</i>	133

<i>Të falurit ndërmjet shtyllave jashta namazit të falur me xhemat . . . . .</i>	<i>134</i>
<i>Të falurit kah e shaluara, deveja, druri ose shala . . . . .</i>	<i>135</i>
<i>Të falurit në shtrat . . . . .</i>	<i>136</i>
<i>Falësi do ta praps kalimtarin para vetit . . . . .</i>	<i>137</i>
<i>Mekati i kalimtarit para atij që falet . . . . .</i>	<i>138</i>
<i>Të kthyerit e njeriut kur falet kah njeriu tjetër . . . . .</i>	<i>139</i>
<i>Të falurit kah përsioni që flen . . . . .</i>	<i>140</i>
<i>Të falurit nafile, i kthyer kah gruaja . . . . .</i>	<i>140</i>
<i>Askush dhe asgjë prej anash falësit nuk mund t'ia ndërpresë namazin . . . . .</i>	<i>141</i>
<i>Kur personi gjatë namazit ia ngarkon vetit në qafë vajzën e vogël . . . . .</i>	<i>142</i>
<i>Të falurit kah shtati në të cilin është gruaja me menstruacione . . . . .</i>	<i>143</i>
<i>A mundet burri që gjatë kryerjes së sexhdes t'i japë shenjë gruas së vet që të mund ta kryej sexhden . . . . .</i>	<i>144</i>
<i>Gruaja mund të heqë diçka të pakëndshme nga ai që falet . . . . .</i>	<i>144</i>
9. Kohët e namazit	149
<i>Kohërat e namazit dhe rëndësia e tyre . . . . .</i>	<i>149</i>
<i>"Ata i drejtohen Zotit. Keni frikë Zotin, kryeni namazin e mos u bëni idhujtarë!" (Er-Rum, 31) . . . . .</i>	<i>151</i>
<i>Betimi për kryerjen e namazit me rregull . . . . .</i>	<i>152</i>
<i>Namazi si qefaret për gjynahet . . . . .</i>	<i>152</i>
<i>Vlera e faljes së namazit në kohë . . . . .</i>	<i>154</i>
<i>Pesë namazet e ditës janë qefaret për gabimet . . . . .</i>	<i>156</i>
<i>Shtyrja e faljes së namazit deri para mbarimit të kohës së vet . . . . .</i>	<i>156</i>
<i>Besimtari duke u falur bisedon me Zotin e Madhërueshëm . . . . .</i>	<i>158</i>
<i>Në vapë të madhe, namazi falet kur të freskohet . . . . .</i>	<i>159</i>
<i>Shtyrja e faljes së drekës gjatë udhëtimit derisa të freskohet . . . . .</i>	<i>161</i>
<i>Koha e drekës fillon kur dielli niset prej zenitit . . . . .</i>	<i>162</i>
<i>Shtyrja e namazit të drekës deri para fillimit të iqindisë . . . . .</i>	<i>164</i>
<i>Koha e faljes së iqindisë . . . . .</i>	<i>165</i>
<i>Për gjynahun e atij që i kalon namazi i iqindisë . . . . .</i>	<i>169</i>
<i>Kush e len namazin e iqindisë . . . . .</i>	<i>170</i>
<i>Rëndësia e namazit të iqindisë . . . . .</i>	<i>171</i>
<i>Kush arrin ta fal një reqat të iqindisë para perëndimit të diellit . . . . .</i>	<i>173</i>
<i>Koha e namazit të akshamit . . . . .</i>	<i>177</i>
<i>Është keq akshami të quhet jaci . . . . .</i>	<i>180</i>

<i>Rreth shprehjeve "Isha'" dhe "Ateme" dhe për atë që i ka konsideruar sinonime të lejuara . . . . .</i>	<i>180</i>
<i>Koha e jacisë është kur masa tubohet, përkatësisht të (mos) vonohet . . . . .</i>	<i>182</i>
<i>Rëndësia e faljes së jacisë (natën vonë) . . . . .</i>	<i>183</i>
<i>Qortimi i të fjeturit para jacisë . . . . .</i>	<i>185</i>
<i>Të fjeturit para jacisë kur të mposht gjumi . . . . .</i>	<i>186</i>
<i>Koha e jacisë është deri në mesnatë . . . . .</i>	<i>188</i>
<i>Rëndësia e namazit të sabahut . . . . .</i>	<i>189</i>
<i>Koha e namazit të sabahut . . . . .</i>	<i>190</i>
<i>Kush arrin ta falë me kohë një reقات të sabahut . . . . .</i>	<i>192</i>
<i>Ai që me kohë e fal një reقات të namazit . . . . .</i>	<i>192</i>
<i>Të falurit pas faljes së namazit të sabahut e deri te lindja e diellit . . . . .</i>	<i>192</i>
<i>Mos të synohet falja e namazit para perëndimit të diellit . . . . .</i>	<i>195</i>
<i>Disa nuk e kanë ndaluar të falurit pas namazit të sabahut dhe të iqindisë . . . . .</i>	<i>196</i>
<i>Çka falet nga namazet e lëshuara dhe të ngjashëm pas iqindisë . . . . .</i>	<i>197</i>
<i>Falja e iqindisë me herët në ditën e vrerët . . . . .</i>	<i>199</i>
<i>Ezani pas kalimit të kohës së namazit . . . . .</i>	<i>199</i>
<i>Falja me xhemat pas kalimit të kohës së namazit . . . . .</i>	<i>201</i>
<i>Kush harron ta falë namazin, le ta falë kur t'i kujtohet, dhe do ta falë vetëm atë namaz . . . . .</i>	<i>203</i>
<i>Namazet plotësohen sipas rendit së pari (i harruari) . . . . .</i>	<i>203</i>
<i>Të ndejturit vonë pas jacisë është e papëlqyer . . . . .</i>	<i>204</i>
<i>Të ndenjturit pas jacisë për të studiuar fikhun dhe të mirat tjera . . . . .</i>	<i>205</i>
<i>Të ndejturit me mysafirin dhe njerëzit e shtëpisë . . . . .</i>	<i>207</i>
10. Ezani	211
<i>Fillimi i ezamot . . . . .</i>	<i>211</i>
<i>Fjalitë e ezanit këndohen nga dy herë . . . . .</i>	<i>215</i>
<i>Ikamei këndohet tek, pos fjalisë "Kad kameti-s-salatu" . . . . .</i>	<i>216</i>
<i>Rëndësia e thirrjes së ezanit . . . . .</i>	<i>217</i>
<i>Ngritja e zërit gjatë thirrjes së ezanit . . . . .</i>	<i>218</i>
<i>Thirrja publike e ezanit pengon derdhjen e gjakut . . . . .</i>	<i>219</i>
<i>Çka shqipton muslimani kur e dëgjon muezinin . . . . .</i>	<i>220</i>
<i>Këndimi i duasë kur dëgjohet ezani . . . . .</i>	<i>222</i>
<i>Tërheqja e shigjetës (shortit), për thirrjen e ezanit . . . . .</i>	<i>223</i>
<i>Të folurit gjatë thirrjes së ezanit . . . . .</i>	<i>224</i>

<i>Ezani i të verbërit është i plotfuqishëm nëse ka kush e informon për fillimin e kohës së namazit</i>	225
<i>Thirrja e ezanit pas agimit</i>	226
<i>Thirrja e ezanit para agimit</i>	227
<i>Distanca kohore ndërmjet ezanit dhe ikametit dhe të priturit të namazit</i>	229
<i>Duke pritur ikametin</i>	230
<i>Ndërmjet ezanit dhe ikametit është distanca e një namazi për atë që don ta falë</i>	231
<i>"Gjatë udhëtimit ezanin le ta thërrasë një muezin!"</i>	231
<i>Ezani dhe ikameti i udhëtarit gjatë faljes me xhemat</i>	232
<i>A do ta kthejë kokën muezini andej - këndeje?</i>	235
<i>Të deklaruarit e njeriut: Na ka kaluar namazi"</i>	236
<i>Për namaz nuk duhet vrëpuar por të shkohet qetë dhe në mënyrë të denjë</i>	237
<i>Masa ngrihet kur e sheh imamin gjatë këndimit të ikametit</i>	238
<i>Në namaz nuk duhet shkuar me nguti por të ngrihesh qetë dhe me dinjitet</i>	239
<i>Të dalurit nga xhamia për shkaqe të arsyeshme</i>	239
<i>Kur imami thotë: "Rrini në vendin tuaj!" duhet priur derisa të kthehet</i>	240
<i>Deklarimi i njeriut: "Nuk jemi falut"</i>	240
<i>Kur imami i ekspozohet ndonjë pune e ikameti është kënduar</i>	241
<i>Të folurit kur këndohet ikameti</i>	241
<i>Detyra e të falurit me xhemat</i>	242
<i>Rëndësia e të falurit me xhemat</i>	244
<i>Rëndësia e faljes së sabahut me xhemat</i>	246
<i>Rëndësia e faljes së namazi të drekës në kohën e parë prej kur hynë koha</i>	247
<i>Llogaritja e hapave</i>	248
<i>Rëndësia e faljes së jacisë me xhemat</i>	250
<i><u>Dy e më shumë veta përbëjnë xhematin</u></i>	250
<i>Rëndësia e pritejes së të falurit me xhemat në xhami dhe rëndësia e xhamisë</i>	251
<i>Shpërblimi për ata që shkon në xhami në mëngjes dhe mbrëmje</i>	254
<i>Kur këndohet ikameti, falet vetëm farzi i caktuar</i>	254
<i>Kufiri i të sëmurit të pamundshëm kur nuk duhet të prezentoj në xhemat</i>	256
<i>Gjatë shirave të mëdha dhe arsyes tjetër serioze muslimani mund të falet në shtëpi të tij</i>	258
<i>A duhet imami të falet për të pranishmit (të padetyrueshëm) për falje në xhemat) dhe a do t akëndoje hytben të premtën duke rënë shi?</i>	259
<i>Kur ushqimi është i gatshëm e ikameti i kënduar për namaz</i>	261
<i>Kur imamin e ftojnë për namaz e në dorë ende ka ushqim</i>	263

Përmbajtja

<i>Duke qenë i nxënë me punë të familjes së tij u këndua ikameti dhe ai doli (në namaz)</i>	264
<i>Ai që fal masën me të vetmin qëllim t'ua mësojë namazin e Pejgamberit s.a.v.s. dhe traditën e tij</i>	264
<i>Më i merituari për t'u bërë imam është më i dijshtmi dhe më i devotshmi</i>	266
<i>Të qëndruarit pranë imamit për ndonjë arsye</i>	269
<i>Kush hynë (në mihrab) t'i bëhet imam masës e pastaj vjen imami kryesor, namazi i të parit është fuqiplotë</i>	270
<i>Kur xhematljintë janë të njejtë në të laxuarit e Kur'anit le t'u bëhet imam më i vjetri prej tyre</i>	272
<i>Kur imami i viziton të tjerët dhe i fal ata</i>	273
<i>Imami është emëruar që të shkohet pas tij</i>	273
<i>Kur bën sexhde ai që fal pas imamit</i>	278
<i>Është mëkat ta ngresh kokën para imamit</i>	279
<i>Imamllëku i robit dhe i robit të liruar</i>	280
<i>Kur imami nuk e kryen sipas rregullit namazin në tërësi, e kryen ai prapa tij</i>	282
<i>Imamllëku i kryengritësit dhe i atij që në fe sjell risi</i>	283
<i>Kur së bashku falen vetëm dy veta i dyti rrin në të djathtë të imamit</i>	284
<i>Nëse njeriu zë vend në anën e majtë të imamit, e imami në namaz e transferon në anën e vet të djathtë, nuk do t'u prishet namazi</i>	285
<i>Kur imami nuk e ka ndërmend të bëhet imam mandej vjen masa dhe ai i fal si imam</i>	286
<i>Kur imami e zgjat namazin e xhematliut i paraqitet një nevojë dhe e len namazin, do ta falë më vonë</i>	286
<i>Të shkurtuarit e kijamit nga ana e imamit dhe kryerja e plotë e ruqusë dhe sexhdes</i>	288
<i>Kur dikush falet vetëm le ta zgjasë namazin sa të dojë</i>	289
<i>Kush ankohet në imamin kur e zgjat namazin</i>	289
<i>Falja e namazit shkurt dhe plotësisht</i>	291
<i>Shkurtimi i namazit për shkak të qarjes së fëmijës</i>	291
<i>Kur dikush falet pas imamit dhe pastaj u bëhet imam njerëzve të tjerë</i>	293
<i>Përcjellja e tekbirit të imamit masës së pranishme</i>	294
<i>Njeriu që shkon pas imamit kurse masa tjetër pas tij</i>	295
<i>A do ta pranojë imami mendimin e masës së pranishme kur dyshon në rregullsinë e të falurit të vet?</i>	297
<i>Kur imami qan në namaz</i>	298
<i>Barazimi i sefave gjatë këdimit të ikametit dhe pas tij</i>	299

<i>Kthimi i imamit kah masa gjatë rregullimit të safeve</i>	299
<i>Rëndësia e safit të parë gjatë të falurit me xhemat</i>	300
<i>Rregullimi i renditi (të xhematit) është plotësim i vetë namazit</i>	301
<i>Mëkati i atij që nuk i plotëson safët (në xhemat)</i>	302
<i>Të mbështeturit e ndërsjellë krah për krah dhe shputë për shpute në rend (gjat faljes me xhemat)</i>	302
<i>Kur njeriu qëndron në anën e majtë të imamit e imami e transferon prapa vetes në anën e tij të djathtë, namazin e kanë të vlefshëm</i>	303
<i>Kur në të falurit më xhemat merr pjesë një grua do të formojë saf të veçantë</i>	304
<i>Rëndësia e anës së djathtë të xhamisë dhe e anës së djathtë të imamit</i>	304
<i>Kur ndërmjet imamit dhe popullit është ndonjë mur ose ndohnë paravan</i>	305
<i>Namazi i natës</i>	306
<i>Detyrimi i shqiptimit të tekbirit gjatë fillimit të namazit</i>	308
<i>Ngritja e duarve gjatë shqiptimit të tekbirit të parë të namazit njëkohësisht me fillimin e namazit</i>	310
<i>Ngritja e duarve gjatë shqiptimit të tekbirit fillestar të namazit, gjatë rënies në ruqu' dhe ngritjes (nga ruquja)</i>	310
<i>Deri në ç' lartësi i ngre duart ai që falet</i>	312
<i>Ngritja e duarve kur çohet nga ndeja (ulja) pas faljes së dy reqateve</i>	313
<i>Vënia e dorës së djathtë mbi të majtën</i>	314
<i>Pendimi (përrulja) në namaz</i>	315
<i>Çka këndohet pas shqiptimit të tekbirit fillestar</i>	316
<i>Kaptina</i>	318
<i>Ngritja e shikimit në namaz kah imami</i>	321
<i>Ngritja e shikimit në namaz kah qielli</i>	323
<i>Të kthyerit në namaz</i>	324
<i>A mundet ai që falet t'i kushtojë vëmendje diçkaje që do të binte në të, ose kur vëren diçka rreth vetit ose të pështyjë kah Kibla</i>	325
<i>Domosdoshmëria e të kënduarit të Kur'anit në namaze për imamin dhe muktediun qoftë në shtëpi, qoftë në rrugë</i>	327
<i>Të kënduarit e Kur'anit në namazin e drekës</i>	331
<i>Të kënduarit e Kur'anit në (namazin) e iqindisë</i>	332
<i>Të kënduarit e Kur'anit në namazin e akshamit</i>	333
<i>Të kënduarit e Kur'anit zëshëm në namazin e akshamit</i>	334
<i>Të kënduarit e Kur'anit zëshëm në jaci</i>	335
<i>Të kënduarit në jaci, (suren) që përmban sexhde</i>	336

<i>Të kënduarit e Kur'anit në namazin e jacisë . . . . .</i>	<i>336</i>
<i>Në dy reقاتet e para të jacisë këndohet më gjatë, kurse në dy të fundit më shkurt . . . . .</i>	<i>337</i>
<i>Të kënduarit e Kura'nit zëshëm në sabah . . . . .</i>	<i>337</i>
<i>Të kënduarit e Kur'anit zëshëm në namazin e sabahut . . . . .</i>	<i>340</i>
<i>Të bashkuarit e dy sureve në një reقات . . . . .</i>	<i>343</i>
<i>Falësi në dy reقاتet e fundit e lexon vetëm Fatihanë . . . . .</i>	<i>345</i>
<i>Të kënduarit e Kur'anit në vete në drekë dhe në iqindi . . . . .</i>	<i>345</i>
<i>Kur imami mundëson të dëgjohet të kënduarit e ajetit . . . . .</i>	<i>346</i>
<i>Në reقاتin e parë këndohet më gjatë . . . . .</i>	<i>346</i>
<i>Të shqiptuarit e imamit zëshëm "amin" . . . . .</i>	<i>347</i>
<i>Rëndësia e të shqiptuarit "amin" . . . . .</i>	<i>348</i>
<i>Të shqiptuarit zëshëm "amin" nga ai që falet me imam . . . . .</i>	<i>349</i>
<i>Rënia në ruqu pa hyrë në rend . . . . .</i>	<i>350</i>
<i>Tekbiri gjatë ruqisë shqiptohet plotësisht . . . . .</i>	<i>351</i>
<i>Shqiptimi i plotë i tekbitit gjatë sexhdes . . . . .</i>	<i>353</i>
<i>Shqiptimi i tekbitit kur ngrihesh nga sexhdeja . . . . .</i>	<i>354</i>
<i>Vënia e shuplakave në gjunjë gjatë ruqisë . . . . .</i>	<i>355</i>
<i>Kur falësi nuk e kryen ruqunë sipas rregullit . . . . .</i>	<i>356</i>
<i>Të rrafshuarit e plotë të shpinës (me kokën) në ruqu . . . . .</i>	<i>357</i>
<i>Ruquja e plotë është kur drejtohesh dhe qetësohesh në te . . . . .</i>	<i>357</i>
<i>Duatë në ruqu . . . . .</i>	<i>358</i>
<i>Çka shqipton imami dhe ai që fal pas tij kur e ngrenë kokën nga ruquja . . . . .</i>	<i>359</i>
<i>Rëndësia e të shqiptuarit "All-llahumme rebbena lekel-hamd" . . . . .</i>	<i>360</i>
<i>Të qetësuarit e falësit kur e ngret kokën nga ruquja . . . . .</i>	<i>362</i>
<i>Në sexhde shkohet me tekbit . . . . .</i>	<i>364</i>
<i>Rëndësia e sexhdes . . . . .</i>	<i>368</i>
<i>Falësi në sexhde i vë në veprim muskujt dhe e largon stomakun nga kofshët . . . . .</i>	<i>372</i>
<i>Falësi majat e gishtave të këmbëve i orienton kah kibra . . . . .</i>	<i>373</i>
<i>Moskryerja me rregul e sexhdes . . . . .</i>	<i>373</i>
<i>Kryerja e sexhdes me shtatë eshtra (organe) . . . . .</i>	<i>373</i>
<i>Bërja e sexhdes me hundë . . . . .</i>	<i>376</i>
<i>Bërja e sexhdes me hundë në baltë . . . . .</i>	<i>376</i>
<i>Lidhja dhe shtrëngimi i rrobave . . . . .</i>	<i>377</i>
<i>Falësi nuk i shtrëngon (dhe nuk i lidh) flokët e veta . . . . .</i>	<i>378</i>
<i>Falësi në namaz nuk i shtrëngon rrobat e veta . . . . .</i>	<i>378</i>

<i>Tesbihu dhe duaaja në sexhde . . . . .</i>	<i>379</i>
<i>Të ndenjurit ndërmjet dy sexhdeve . . . . .</i>	<i>379</i>
<i>Falësi në sexhde nuk i ven bërrylat në tokë . . . . .</i>	<i>381</i>
<i>Ndejtja në fund të reqatit të namazit tek dhe ngritja . . . . .</i>	<i>382</i>
<i>Si të mbështetesh në tokë kur ngrihesh nga reqati . . . . .</i>	<i>382</i>
<i>Falësi e shqipton tekbirin duke u ngritur nga sexhdja e dytë . . . . .</i>	<i>383</i>
<i>Mbi mënyrën e të ndenjurit në teshehhud . . . . .</i>	<i>384</i>
<i>Për atë që teshehhudin e parë nuk e ka konsideruar vaxhib . . . . .</i>	<i>387</i>
<i>Ndenja dhe të kënduarit në ndejën e parë të namazit . . . . .</i>	<i>389</i>
<i>Të ndenjurit.e domosdoshëm në fund të namazit . . . . .</i>	<i>389</i>
<i>Duaaja para të dhënit selam . . . . .</i>	<i>391</i>
<i>Zgjedhja e duasë pas ndejës së fundit që nuk është vaxhib . . . . .</i>	<i>393</i>
<i>Mosfshirja e ballit dhe hundës derisa falesh . . . . .</i>	<i>393</i>
<i>Dhenia e Selamit . . . . .</i>	<i>394</i>
<i>Kush falet me imam jep selam kur të japë imami . . . . .</i>	<i>395</i>
<i>Kush nuk ia ka kthyer selamin imamit e është kënaqur me selamin e namazit . . . . .</i>	<i>395</i>
<i>Dhikri pas namazit . . . . .</i>	<i>397</i>
<i>Imami me të dhënë selam do të kthehet kah të pranishmit . . . . .</i>	<i>401</i>
<i>Qëndrimi i imamit pas selamit në vendin ku është falur . . . . .</i>	<i>403</i>
<i>Ai që është falur me masën i kujtohet diçka dhe kalon nëpër masë . . . . .</i>	<i>405</i>
<i>Kthyerja e imamit djathtas dhe majtas . . . . .</i>	<i>406</i>
<i>Rreth hudhrës dhe qepës së gjallë dhe rreth preshve . . . . .</i>	<i>407</i>
<i>Abdesti i fëmijëve dhe kur janë të detyrueshëm për pastrim fetar, pjesëmarrje në xhemat, bajrame, xhenaze dhe renditja e tyre në safe . . . . .</i>	<i>409</i>
<i>Vajtja e grave në xhami natën dhe në të ngrysur . . . . .</i>	<i>414</i>
<i>Kur masa e pret imamin të ngrihet nga mihrobi . . . . .</i>	<i>415</i>
<i>Të falurit e grave pas burrave . . . . .</i>	<i>417</i>
<i>Shkuarja me nxitim e grave pas namazit të sabahut dhe qëndrimi i tyre i shkurtë në xhami . . . . .</i>	<i>418</i>
<i>Bashkëshortja kërkon leje nga burri për të shkuar në xhami . . . . .</i>	<i>418</i>
<i>Falja e grave pas burrave . . . . .</i>	<i>419</i>
Shpjegime të disa termave islame	423
Shkurtime	429
Literatura	431
Përmbajtja	433